ion drăguşanul

povestea aşezărilor sucevene

Suceava
2021

O tentativă de încredinţare memoriei

Fascinaţi, pe bună dreptate, de individualitatea şi specificitatea românească care s-a numit Bucovina, de prea multă vreme ignorăm patrimoniul istoric şi cultural pe care îl reprezintă celelalte sate ale judeţului Suceava, mai toate clădite pe o realitate răzeşească, în continuă evoluţie, care a dat Moldovei nume importante de oşteni şi de slujbaşi domneşti. Fără satele din părţile Fălticenilor este mai greu de înţeles fenomenul de grupare a moşiilor răzeşeşti, precum şi o parte dintre componentele dreptului valah (de exemplu, pedepsele tăierii mâinilor pentru bătaie şi a tăierii limbilor pentru ceartă, elemente ale pravilei care funcţionau mai ales ca ultim avertisment), dar şi a intensei colonizări cu iobagi galiţieni, numiţi „liuzi" în condici, care se stabilesc în satele din nordul Moldovei şi, ca să nu fie returnaţi în Polonia, unde iobăgia era de nesuportat, învăţau rapid limba românilor şi le adoptau portul, devenind, mai ales prin urmaşi, „mai români decât românii" – vorba lui Artur Gorovei.

Povestea fiecărui sat sucevean de dincolo de graniţele Bucovinei, mult mai amplă în cazul unor premeditări monografice, înseamnă o bogăţie de informaţii despre „istoria măruntă, care face istoria mare", după cum observa Nicolae Iorga într-o prefaţă la o carte a lui Ilie Corfus. Eu am încercat să folosesc şi alte mărturii decât cele clasice, apelând şi la presa românească şi franceză a vremurilor, şi la monitorul oficial, dar şi la lucrări străine, mai ales franceze şi germane, care fac trimiteri la aceste localităţi. Am întâlnit, de-a lungul veacurilor, personaje care mi-au fascinat copilăria şi pe care încerc să le omagiez în felul meu, printr-o tentativă de încredinţare memoriei. Şi, cu această ocazie, am înţeles că mi-i tare drag fiecare sat întâlnit în cale, pe care, de altfel, l-am străbătut, măcar câte o dată, şi cu pasul. Iar cartea aceasta, vorba legendarului poet Mircea Streinul, tocmai asta înseamnă: „o uriaşă dragoste de dragoste" (**I. D.**).

ADÂNCATA

Într-o proză a lui Sadoveanu, Adâncata era numită Bulboceanca, deşi numele vechi al aşezării a fost, Poiana Ascunsă sau Pustie, nume dat, conform hărţilor austriece, părţii de sus a satului Adâncata.

1620: Atestarea documentară a satului Adâncata datează din 21 aprilie 1620[1], ca una dintre vetrele satului Mireni (Mereni, prin confuzii ulterioare), devenit moşie a mănăstirii Pantocrator (Teodoreni), după cum o probează uricele ulterioare şi, explicit, hotarnicele din 1735 şi 1738. În 11 ianuarie 1621, se foloseşte formula „cu tot hotarul de unde s-a folosit în veac", aplicată doar aşezărilor care existau înainte de Descălecat[2].

1736: „Iaşi, 13 Iulie 7242 (1736). Costandin Neculae-Vodă către Şerban Cantacuzino, biv Vel Medelnicer, şi Solomon Botez, biv Vel Şătrar, pentru hotărnicie la „sălişte Mereni, de care să ţin Rătunda şi Colacul Bălţii, şi heleşteul ce să numeşti Păscărie Mitropolitului Grigorie Nichenschie, ce au fost egumen la mănăstirea Todireni, şi la moşie Todireni, de care să ţin Ceiriul şi **Adâncata şi Poiana Pustie**"[3].

1738: Hotarnica moşiei mănăstirii Todireni asupra Merenilor, în care e citată şi hotarnica din 1735, stabileşte pentru mănăstire, sub denumirea de Mereni (Moreni, scris în document), un teritoriu care, pornind din cel al Plopenilor şi Feteştilor lui Iordache, apoi Lupu Balş, urcă şi trece prin pădure şi include **Adâncata şi Poiana Pustie**, hotarul mergând cu „opcina cu hotar Zvorăşte, pără în hotaru Dragomirnii"[4].

„1762, iulie 14. Gavril, mitropolitul Moldovei, în urma jalbei egumenului mănăstirii Dragomirna pentru apărarea moşiilor Bârnova, Buninţii, Ruşciorii, **Poiana Pustie** (**Adâncata** – n. n.), din ţinutul Suceava, Necşeni şi Mătieni, ţinutul Hârlău, împresurate de locuitorii din jur, dă carte de blestem asupra lui Toader Bădiliţă, Ghedion Popescul şi altor locuitori împregiuraşi, care cunosc hotarele acestor moşii şi nu le vor arăta după dreptate, cum arată scrisorile"[5].

1775: Recensământul făcut de Spleny, în 1775, un recensământ asupra unei suprafeţe geografice mult mai largă decât cea ulterior consacrată drept Bucovina, împărţită pe ocoalele care, cu corecţiile de frontieră de mai târziu, vor deveni tradiţionale, poziţiona Adâncata în Ocolul Mijlociu, cu 32 familii de ţărani, în vreme ce Plopenii cu Poiana Pustie (de fapt, o parte din Adâncata) şi Feteşti aveau 1 boier – Balş, care îşi avea conacul lângă biserica de el zidită, 5 popi şi 148 ţărani[6], ceea ce înseamnă că la populaţia Adâncatei trebuie adăugaţi măcar alţi 30 de ţărani, cei din Poiana Pustie. Adâncata, numită, în vechime, Bulboceanca, era moşia mănăstirii Burdujeni cel mai târziu din 12 octombrie 1777, când, după refuzul celor 11.000 de udeşteni, conduşi de părintele Andrei, de a depune jurământul de credinţă faţă de

[1] Academia Română, *Documente privind Istoria Românilor, A. Moldova*, sec. XVII, vol. IV, p. 465
[2] Ibidem, doc. 6
[3] Iorga, N., *Documente amestecate*, p. 56
[4] Iorga, op. cit., p. 58
[5] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, p. 347
[6] Spleny von Mihaly, Gabriel, *Descrierea districtului Bucovina*, în *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice şi demografice*, Bucureşti 1998, pp. 236-266

împăratul Austriei, vechii udeşteni (uideşteni) s-au risipit prin satele „de peste apă”, inclusiv în Adâncata.

1818, februarie 27. „Grigore, arhimandritul mănăstirii Burdujeni, scrie Judecătoriei târgului Şiret că, la 7 februarie 1818, s-au furat patru boi din satul Adâncata, acum aflaţi în pripas prin târgul Sucevei; după mărturia sătenilor, doi boi aparţineau lui Irimie Ţurcan, iar doi, lui Tănase Albu, ambii săteni săraci şi nevoiaşi”[7].

1881: „Raportul Dlui ministru de interne către M. S. Regele. / Sire, / Sunt informat de dl prefect al judeţului Dorohoi că **atât primarul, cât şi membrii ce compun consiliul comunei rurale Adâncata** sunt departe de a cunoaşte datoriile ce le sunt impuse prin legi, săvârşind acte ce sunt totdeauna vătămătoare intereselor comunei şi locuitorilor. / Împlinirea dărilor fiscale este cu desăvârşire lăsată în părăsire şi nu voiesc a ţine de explicările şi îndemnurile ce li se dau de autorităţile superioare pentru a depune mai mult interes în executarea legii şi în cazul neamurilor. / Mai mult decât atâta, primind 1,453 lei, de la casa de depuneri şi consemnaţiuni, pentru construirea localurilor necesare primăriei şi şcolii, pe lângă că nu au luat nici o măsură pentru adunarea materialului trebuitor construcţiunii acelor localuri, dar au cheltuit mai mult din jumătatea acestei sume în plăţi de lefuri şi altele. / Arendându-se pământurile care, după legea împroprietăririi însurăţeilor, s-au cedat şcolilor ce nici s-au înfiinţat, la licitaţia ţinută s-au adjudecat asupra notarului şi din suma arendei nu se găseşte încasat decât o treime. / Pentru aceste motive şi pentru ca administraţiunea numitei comune să se pună pe o cale regulată şi prosperă, rog respectuos pe Majestatea Voastră ca, în puterea art. 71 din legea comunală, să binevoiască a aproba dizolvarea consiliului comunal şi a semna anexatul proiect de decret. / Sunt, cu cel mai profund respect, / Sire, / Al Majestăţii Voastre, / Prea plecat şi prea supus servitor, / Ministru secretor de Stat la departamentul de interne, / No. 12.281. / C. A. Rosetti”[8].

1883: „În Mitocul Dragomirnei a fost, în adevăr, până nu de mult, datina că, dacă un fecior iubea o fată şi fata încă-l iubea pe fecior, iar la căsătoria lor însă se împotriveau sau părinţii feciorului, sau ai fetei, din cine ştie ce pricini, atunci feciorul, pentru împlinirea dorinţei sale, răspândea vestea că are să-şi fure iubita. Şi dacă nici acest mijloc nu ajuta, atunci numai ce se trezeau părinţii feciorului şi-ai fetei că-n cutare duminecă sau sărbătoare feciorul şi fata nu se mai întorc de la joc, acasă. Unde s-au dus? „În ceea parte!”, era răspunsul îndătinat, adică în **Mitocul Moldovenesc**, de peste „Hraniţa” sau în **Adâncata**, sau în alt sat moldovenesc, unde, primind cununia de la vreun preot moldovean, se întorceau înapoi şi nimeni nu mai cuteza să le conturbe viaţa căsătorească. Acestui abuz i s-a pus, în timpul din urmă, stavilă de către ocârmuire, fiind statornicite pedepse aspre pentru cei ce s-ar cununa „în ceea parte”. Amintirea datinii vechi însă va trăi în memoria mitocanilor, până când chiuitura „Vai, sărmanii mitocani, / Strigă lumea că-s tâlhari, / Nu-s tâlhari de boi, de cai, / Da-s tâlhari de fete mari” se va auzi în horele lor”[9].

1884: „Prin deciziunea domnului ministru de finanţe cu No. 557 din 16 ianuarie 1884, s-au numit şi confirmat ca debitanţi pentru vânzarea tutunurilor următoarele persoane: Vasile Grigore Bârsan în comuna Adâncata, plasa Berhomete, judeţul Dorohoi”[10]. „Se publică, spre cunoştinţa generală, că moşiile Statului, cuprinse în tabelul de mai jos, al căror period de

---

[7] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean,* Bucureşti 1983, p. 561
[8] *Monitorul Oficial,* Nr. 85, 16/28 iulie 1881, p. 2596
[9] Morariu, Constantin, *Matrachi şi feciorii ei – Amintiri din trecut* , în *Amicul Familiei,* Nr. 19, Anul VII, 15/27 mai 1883, nota de subsol de la p. 95
[10] *Monitorul Oficial,* Nr, 236, 29 ianuarie / 10 februarie 1884, p. 6118

arendare expiră la 23 Aprilie 1885, se arendează pe un nou period de 10 ani, începători de la citata epocă: Adâncata, pendinte de Theodoreni, arenda actuală a periodului 1880, până la 1885, lei 8.844, garanţia provizorie ce trebuie a se depune: lei 2.211”[11].

1890: „Se publică spre generală cunoştinţă că, în ziua de 10 Ianuarie 1891, se va vinde prin licitaţie, în localul prefecturii de Dorohoi şi la comuna Adâncata, un număr de 1.071 arbori verzi în picioare, de diverse esenţe, 100 juguri nuelişte de salcie şi ulm, aflaţi pe moşia Statului Adâncata, destinată vinderii, din judeţul Dorohoi. / Se publică spre generala cunoştinţă că, în ziua de 11 Ianuarie 1891, se va vinde prin licitaţiune, în localul prefecturii de Dorohoi şi la comuna Adâncata, un număr de 157 arbori uscaţi în picioare, de diverse esenţe, din pădurea Statului Adâncata, situată în judeţul Dorohoi. / Se publică spre generală cunoştinţă că, în ziua de 11 ianuarie 1891, se va vinde prin licitaţie, în localul prefecturii Dorohoi şi la comuna Adâncata, un număr de 553 arbori uscaţi în picioare, de diverse esenţe, marcaţi cu ciocanele silvice PS 5 şi PS 7 şi răspândiţi prin pădurea Statului Mitocul, situată în judeţul Dorohoi, cu condiţiunile ce se pot vedea atât la prefectura judeţului, cât şi la comuna menţionată. Amatorii de a cumpăra aceşti arbori se vor prezenta în localul acelei prefecturi şi la comuna Adâncata, la ziua mai sus fixată, spre a concura, fiind însoţiţi si de garanţia prevăzută prin condiţiuni. / No. 57.385. / 1890, Decembre 10”[12].

1891: „**Adâncata**, comună rurală, plasa Berhometele, formată din satele Adâncata şi Mitocu-Dragomirnei, cu reşedinţa primăriei în Adâncata. Are o populaţie de 488 familii şi 1.952 suflete; 2 biserici, 1 preot, 3 cântăreţi, 1 pălimar; 1 şcoală, cu un învăţător, şi 62 elevi. Locuitorii posedă 1.174 hectare 40 ari pământ; proprietarii moşiilor: 902 hectare 28 ari câmp şi 1.790 hectare 24 ari. pădure. Budgetul comunei este de lei 4.220 la venituri şi de lei 4.196 la cheltuieli. Vite mari cornute: 618, oi: 968, cai: 69, porci: 257, şi stupi: 110. **Adâncata, sat**, în comuna Adâncata, plasa Berhometele, cu 327 familii sau 1.308 suflete şi plăcută situaţie. în înfundătura unui hârtop, adumbrit de pădurea de pe dealurile ce-l încunjură. Aşezările sătenilor sunt în mare parte bune, mai multe cu livezi, restul cu grădini; iar a stăpânului moşiei casă veche, de vălătuci, cu heiuri ordinare. Proprietatea moşiei este a Statului; înainte de secularizare, era a Mănăstirii Teodorenii, din Burdujeni, închinată la Sf. Munte. Biserica, cu patronul „Sfântul Dumitru”, cu 1 preot, 2 cântăreţi, 1 pălimar. este de lemn, mică şi veche, făcută de grămada satului. Şcoala, cu 1 învăţător şi 62 elevi, n-are local propriu al său. Calitatea pământului mai mult mediocră ca loc de pădure. În vechime, mai tot trupul acestei moşii era acoperit cu pădure mare, în care, pe încetul, s-au făcut curături, în urmă locuinţe şi apoi sat şi locuri de agricultură. Sătenii împroprietăriţi au 793 hectare 43 ari pământ; iar proprietatea moşiei are 615 hectare 84 ari câmp şi 1.074 hectare 15 ari pădure, parte bătrână, parte tânără. Între esenţele de arbori, domină fagul, mesteacănul şi stejarul, iar pe piscuri începe a se ivi bradul. Pâraiele principale sunt Valea-Mare, începător din pădurea moşiei şi se varsă în Siret; Grăniceriu, începe de pe Mitoc şi se varsă în Suceava. Piatră calcarică şi gresie se găseşte, dar se extrage numai pentru trebuinţele locale. Drumuri principale sunt acel de la Zvoriştea, la Burdujeni, şi acel ce duce la trecătoarea (vama – n. n.) de la Iţcani. Hotarele moşiei sunt cu: Zvoriştea, Hânţeşti, Burdujeni, Mitocu, Salcea şi Bucovina”[13]. „Mitocu-Dragomirnei, sat, pe moşia cu asemenea numire, comuna Adâncata, plasa Berhometele. În vechime, se numea Dragomireştii, după documente. Are o populaţie de 161 familii, 644 suflete şi plăcută situaţie, pe culmea dealului Dragomirnei. Satul este despărţit în două, prin săpătura unui şanţ ce demarcă linia de hotar dintre România şi Bucovina, venind câte o parte din sat în fiecare din ambele ţări vecine. Aşezările sătenilor sunt mal multe bune, parte cu

[11] *Monitorul Oficial*; Nr. 216, 1/16 ianuarie 1884, p. 4759
[12] *Monitorul Oficial*, No. 206, 14/26 decembrie 1900, p. 4870
[13] Filipescu-Dubău, Nicu, *Dicţionar geografic al Judeţului Dorohoi*, Iaşi, 1891, pp. 1, 2

livezi şi grădini. Proprietatea n-are aici aşezare, fiind moşia alipită la trupul moşiei Adâncata, de unde se administrează. Proprietatea moşiei este a Statului. Din vechime, a fost a Mănăstirii Dragomirna din Bucovina, şi mai în urmă, a schitului Sofroni. Biserica, cu patronul „Sfânta Paraschiva", cu 1 cântăreţ şi 1 pălimar; este veche, făcută din lemn de către săteni. Calitatea pământului e cam slabă ca loc de pădure. Sătenii împroprietăriţi au 351 hectare 87 ari pământ; iar Statul: 286 hectare 44 ari câmp şi 716 hectare 10 ari pădure. Hotarele moşiei sunt cu: Burdujenii, Adâncata, Zvoriştea şi Bucovina"[14].

1892: „Se publică spre generala cunoştinţă că, în ziua de 28 Septembre 1892, orele 11 a. m., se vor vinde prin licitaţie, în localul prefecturii judeţului Dorohoi şi la comuna Adâncata, 157 arbori uscaţi din picioare, având 0,30-0.80 m în diametru, marcaţi cu ciocanele silvice PS 4 şi PS 7 şi răspândiţi prin pădurea Statului Adâncata, din judeţul Dorohoi, şi se vând cu condiţiunile ce se pot vedea atât la prefectură, cât şi la comuna Adâncata"[15].

1895: „Soldaţii mai jos notaţi, nerăspunzând ordinelor de chemare şi care s-au dat nesupuşi, nefiind prezenţi la corpurile lor, sunt rugate toate autorităţile civile şi militare a-i urmări şi, prinzându-i, să-i trimită depozitului de recrutare Dorohoi / **Regimentul 8 Dragoş No. 29**: **Cobzariu Ioan**, contingentul 1882, din comuna Adâncata, judeţul Dorohoi; **Bandel Vasile**, contingentul 1883, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Belehuzu Gheorghe**, contingentul 1883, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Danis Petria**, contingentul 1886, din comuna Adâncata, judeţul Dorohoi; **Toma Vasile**, contingentul 1886, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Danişi Constantin**, contingentul 1878, din comuna Adâncata, judeţul Dorohoi; **Grigore I. Tănase**, contingentul 1879, din comuna Adâncata, judeţul Dorohoi; **Constantinescu Leon**, contingentul 1880, din comuna Adâncata, judeţul Dorohoi; **Herşcu Leizer**, contingentul 1881, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Şmil Vainberg, Viziteu Alecu**, contingentul 1881, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi"[16]. „Soldaţii mai jos notaţi, nerăspunzând ordinelor de chemare şi care s-au dat nesupuşi, nefiind prezenţi la corpurile lor, sunt rugate toate autorităţile civile şi militare a-i urmări şi, prinzându-i, să-i trimită depozitului de recrutare Dorohoi / **Regimentul 8 Artilerie**: **Vornicese Vasile**, contingentul 1884, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi. **Regimentul 12 Artilerie**: **Ţugui Constantin**, contingentul 1894, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi. **Batalionul 4 Vânători: Sprinceană Vasile**, contingentul 1890, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi"[17]. „**Regimentul 8 Dragoş Nr. 29: Atănăsoaie Vasile**, contingentul 1877, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Butnariu Gheorghe**, contingentul 1877, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Coţovanu Constantin**, contingentul 1877, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Havărneanu Dumitru**, contingentul 1877, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Murariu Gheorghe**, contingentul 1877, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi**; Pascal Theodor**, contingentul 1877, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Rămbu Gheorghe**, contingentul 1877, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Simion Dumitru**, contingentul 1877, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Voloşincu Vasile**, contingentul 1877, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Vera Niculai**, contingentul 1877, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi; **Ţugui Gheorghe**, contingentul 1877, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi[18]; **Ungurianu Ioan**, contingentul 1882, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi;

[14] Ibidem, p. 227
[15] *Monitorul Oficial*, No. 117, joi 27 august / 8 septembrie 1892, p. 3568
[16] *Monitorul Oficial*, No. 118, 26 august / 7 septembrie 1895, pp. 3948-3951
[17] *Monitorul Oficial*, 26 august 1895, p. 4008
[18] Ibidem, p. 4008

Ciobanu Gheorghe, contingentul 1882, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi[19]; Iliescu Gheorghe, contingentul 1888, din comuna Mitoc, judeţul Dorohoi[20];

1894: „**Parohia Adâncata**, 378 familii, anexată de cotuna Dragomireşti, astăzi Mitocul, 150 familii, cu biserica parohială „Sfântul mucenic Dimitrie”, construită din bârne (lemn), văruită, înăuntru şi afară, de ctitorii strămoşi ai scribăneştilor, fraţii arhierei, cu preoţii Ioan şi Gabriel Horătău. O piatră mormântală, lângă biserică, poartă data 1700. Is. chr. Nica: „Sub aceasta piatră odihneşte trupul roabei lui Dumnezeu Gafiţa, fiica preotului Dimitrie ot satul Adâncata” Alta „V. Cârcu velet 1781 mai 12”. Biserica avu reparaţiuni în 1860, prin enoriaşi, când se acoperi cu şindrilă. Catapiteazma cu iconiţe mici, zugrăvită pe o scândură de lemn încheiată, având sub ea icoanele împărăteşti; jos şi sus, podeală din scânduri. Strana arhierească, cu chipul Domnului Christos şi Inscripţie greacă, sfântul disc, reparat, poartă inscripţia: „Luca Creangă”. Cimitirul din jurul bisericii, încunjurat cu zid de piatră şi, la poartă, alt cimitir de scânduri. Astăzi se înmormântează în al 3 cimitir, pe deal, partea de miază-zi a satului. Biserica posedă 8,5 fălci. Locuitorii au 793,43 hectare pământ, proprietatea statului 615,84 hectare câmp şi 1.074,15 hectare pădure. Înainte de secularizare, moşia era a mănăstirii Teodoreni din Burdujeni, închinată la Sfântul Munte. **Filiala din cotuna Mitocu Dragomirnei**, în vechime Dragomireştii, cu hramul „Cuvioasa Paraschiva”, e construită din bârne văruite, la 1792, de Vasile Calmuschi, care ţinea în posesie şi moşia Zvoriştea. La 1866, avu reparaţiuni în acoperământ. Asemenea, în 1892, prin enoriaşi, se tencui şi vărui înlăuntru şi se podi prin silinţele preoţilor „Siriteanu”, familie cu Scribăneştii. La început avea clopotniţa lipită la intrare, în urmă se aşează la poarta cimitirului, construită de lemn. Un clopot are data l792. Catapiteazma de muşama, unele icoane au litere slavone. Cimitirul din jurul bisericii, închis cu scânduri. Sunt 8,5 fălci pământ bisericesc. Satul Dragomirna (Mitocul), despărţit în 2 prin un şanţ, jumătate e rămas la noi, jumătate în Bucovina, fosta proprietate a mănăstirii Dragomirna; aici mănăstirea avea case pentru găzduire; mai în urmă fu proprietatea schitului Sofroni, astăzi este a statului. Săteni împroprietăriți au 351,87 hectare pământ, iar statul 286,44 hectare câmp şi 716,10 hectare pădure. Personalul clerical, în 1894: paroh – Al. Siriteanu, curs seminar 4 clase, atestat No. 399 din 1892, Galaţi, supra-numerar – preot Gh. Siriteanu, curs catihetic, hirotonit la 1850, iunie 10. Cântăreţi: P. D. Horătău, decret No. 71 din 1859, şi V. Siriteanu, No. 1000 din 1885, urmând Al. Şeptelici şi C. D. Horătău”[21].

1895: „Tablou de bunurile mici ale Statului ce se închiriază, pe un period de 5 ani, începător de la 23 Aprilie 1895: Locul cu cârciumă, compus din 2 camere, de pe moşia Adâncata, situat în satul comunei Adâncata, în suprafaţă totală ca de 1.790 mp; garanţia provizorie, lei 150. / Locul cu ecaretele, de pe moşia Adâncata, compus din o casă de locuinţă cu 4 camere, o bucătărie, un grajd cu 3 despărţituri, un alt grajd, şură, hambar şi un coşar, în întindere suprafaţa totală ca de 1 hectar, 6.250 m p; garanţia provizorie, lei 25”[22].

1899: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 18 Noiembrie 1899, orele 11 a. m., se va ţine, în localul primăriei comunelor respective de care depinde fiecare din bunurile notate mai jos, licitaţiune publică orală pentru arendarea terenurilor de arătură, de fâneţe şi a golurilor de munte pentru păşune, încorporate pădurilor prin perimetrarea lor, cu ocaziunea vinderii de veci a moşiilor respective: **Adâncata-Mitoc**: „159. **Locurile de arătură şi de fâneţe**, anume: poienile numite Poiana Costan, Rosciorului, Tudor Dumitroaie,

[19] Ibidem, p. 4010
[20] Ibidem, p. 4012
[21] Ciocoiu, C., Iconomul, *Note la Monografia Bisericilor parohiale şi filiale din judeţul Botoşani*, Dorohoi 1892, pp. 53, 54
[22] *Monitorul Oficial*, No. 25, 3/15 mai 1895, p. 794

Parascan, Mândrului, Bortica, Cotul Morii, Ilincăi, Nicolae Morărescu, Velincerului, Toca, Grigore Iacob, Huciul Bahului, Vasile Morărescu, Craci Ascunsului, în Fundoaia, Ion Chioru, curătura Chihăi, Grigore a lui Toader Mitruşcă, Iftimie Nascului, Maria Polimaru, Fântâna Gioneşti, Hriscoiniţa, Niculci, Stăinişte, Hulubişte, Românoe, Livada, Gion şi Morăreştilor, toate aceste locuri în întindere totală de 32 hectare, 5.448 mp, situate în cuprinsul pădurii Statului **Mitoc**, şi cu arătare că din aceste locuri se scad 6 hectare teren pentru hrana gardienilor pădurii, delimitate 3 hectare la locul numit livada lui Gion, şi 3 hectare la locul numit livada Rocşiori; garanţia provizorie lei 180”[23].

1907, martie 6: Ţăranii din Siminicea, Adâncata, Mereni, Plopeni şi Salcea au intrat şi devastat târgul Burdujeni, în ciuda împotrivirii companiei conduse de maiorul Văscan (100 de soldaţi, care păzeau gara, primăria, oficiul poştal, farmacia Lang şi depozitele de pulbere) din Regimentul 15 Războieni. Răsculaţii „fiind beţi, se dedau la adevărate acte de sălbăticie, fără să comită însă omoruri”[24].

1941: „Se publică mai jos **Lista Nr. 15** de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24: **Ilaş Victor**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu în comuna Adâncata, jud. Dorohoi, mort la 7 august 1941”[25].

1943: „La rând venind rezolvarea cauzei de înregistrare ulterioară a naşterii petiţionarului **Vasile Iroaie**, din comuna Burdujeni, în registrul actelor stării civile pentru născuţi al comunei **Adâncata**. / La apelul nominal s-au prezentat: **Mihai Miron, primarul** comunei Adâncata, în calitate de ofiţer al stării civile, şi dl avocat al Statului în Suceava, dr. Victor Haliţchi, pentru Ministerul Apărării Naţionale, lipsind petiţionarul susnumit. Procedura completă. / S-au ascultat martorii **Gheorghe Atănăsoaie** şi **Ioan Iftode**, consemnându-se declaraţiile lor în procese-verbale separate, care s-au ataşat la dosarul cauzei. S-a dat citire tuturor actelor şi lucrărilor de la dosar… / Având în vedere că parchetul local, cu adresa Nr. 10.448 din 10 Octomvrie 1942, a trimis acestui tribunal cererea petiţionarului Vasile Iroaie din comuna Burdujeni, adresată Primăriei comunei Adâncata, prin care arată că este născut în comuna Adâncata, la data de 10 Decemvrie 1879, ca fiu legitim a lui **Petre Gh. Iroaie** şi al **Mariei a Iroaie**, născută **Ioan Foca Lucanu,** şi că din motive necunoscute dânsul nu este înregistrat în condica actelor stării civile pentru născuţi ale comunei Adâncata, / Având în vedere că în cauză parchetul local a făcut cercetări şi apoi a trimis dosarul acestui tribunal pentru a se dispune în conformitate cu art. 30 din legea actelor stării civile. / Având în vedere că din declaraţiile martorilor Gheorghe Atănăsoaie şi Ioan Iftode, ascultaţi sub prestare de jurământ, în faţa acestui tribunal, se constată, în fapt, că petiţionarul Vasile Iroaie s-a născut în comuna Adâncata, judeţul Suceava, înainte de cam 60 ani, ca fiu legitim al lui Petre Gh. Iroaie şi al Mariei a Iroaie, născută Foca Ion Lucanu, care au fost legal căsătoriţi între ei… / Ordonă înregistrarea ulterioară a naşterii”[26].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[27], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Prodan Eugen**, de la Stulpicani, la Adâncata; **Filip Elena**, de la Adâncata, la Burdujeni, Şc. nr. 1, post X, soţ

[23] *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, pp. 5915, 5916
[24] Roller, Mihail, *Răscoalele ţăranilor din 1907 – documente*, Bucureşti 1958
[25] *Monitorul Oficial*, Nr. 223, 20 septembrie 1941, pp. 5633 şi urm.
[26] *Monitorul Oficial,* Nr. 106, 8 mai 1943, p. 3004
[27] *Monitorul Oficial,* Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

învăţător; **Dracinschi Viorica**, de la Mileanca-Dorohoi, la Adâncata, post III, interese familiare”[28].

1947: „Următorii funcţionari, ale căror puneri în retragere, în vederea aranjării drepturilor la pensie, făcute în baza art. 132 din Statutul funcţionarilor publici, au fost anulate prin deciziunea cu Nr. 34 din 1947, a Comisiunii ministeriale pentru redresarea economică şi stabilizarea monetară, se licenţiază din serviciu, pe datele de pensionare, arătate în dreptul fiecăruia: **Cucoş Dumitru**, pădurar, Ocolul silvic Adâncata, pe data de 31 Mai 1947. **Saftiuc Alexandru**, pădurar, Ocolul silvic Adâncata, pe data de 31 Mai 1947. **Bălan Gh. Iordache**, pădurar, Ocolul silvic Adâncata, pe data de 31 Mai 1947. **Şuţu Ioan**, pădurar, Ocolul silvic Adâncata, pe data de 31 Mai 1947”[29].

În comuna Adâncata s-au născut pictorul Mihai DĂSCĂLESCU (21 septembrie 1919) şi publicistul Gheorghe GIURCĂ (11 aprilie 1940).

BAIA

Capitolul acesta este povestea unei aşezări. Nu a unei legende, pentru că legendele zac tăinuite sub brazde, aşa cum a probat-o doctorul în arheologie Constantin-Emil Ursu, care a dezgropat, într-un deal situat în partea nord-vestică a aşezării istorice şi – dacă vreţi – legendare Baia o aşezare care datează, conform expertizelor ştiinţifice, din mileniul V înainte de Hristos. Şantierul a fost sistat, din pricina îmbolnăvirii arheologului, în vreme ce alte şi alte mărturii aşteaptă neştiute să ni se mărturisească. Inclusiv despre excesiv de românizata legendă a presupusei descălecări de ţară, săvârşită de Dragoş din Bedeu, căpitan în oastea comitelui secuilor Andrei Lackfy, cel care l-a înfrânt, la Boura, pe Atlamâş (Athalamos), cumnatul Hanului Crimeii, Kutlu Buga (în traducere, Bourul Norocos), care administra, din Şehr al Cedid (Orheiul Nou), şi Moldova, dar tocmai plecase, cu oştile, să lupte cu lituanienii, în baza unei finanţări veneţiene. În oastea comitelui secuilor se afla, în fruntea voluntarilor maramureşeni, şi Dragoş din Bedeu, care, conform unui vechi izvor istoric („Cronica moldo-rus”), „a întemeiat prima cetăţuie pe râul Moldova, apoi a întemeiat oraşul Baia şi alte cetăţi pe râuri şi pâraie” (Baia beneficiase de o primă consemnare, în portulane, în 1334, drept „Civitas Moldaviae”, deci exista, în primul an al incursiunilor ungureşti în nordul moldav, aşa cum exista şi numele de Moldova, probabil din 1206, când valahii munteni şi secuii i-au înfrânt pe tătari). Grigore Ureche, care prelua informaţii vagi din scrierile cronicarilor polonezi şi maghiar, ca şi Cantemir – de altfel („Martin scrie că, pe vremea când a venit Batie, cu tătarii, numai vlahii, adică românii, cu secuii însoţindu-se, nu numai că pe ei s-au apărat, ci încă şi pe tătari din strâmtorile munţilor împingând dinspre acele părţi, să între în ţara ungurească nu i-au lăsat. Şi, singure, numai aceste două neamuri au tâmpit nasul acelor vrăjmaşi şi de toate celelalte ale Europei neamuri, nebiruiţi varvari”)[30], sub semnul aceleiaşi improbabilităţi, că „aşijderea, şi târgul Baia scrie (Marcina Bielski – n. n.) că l-au descălecat nişte saşi, ce au fost olari”, iar afirmaţia a încântat generaţiile de români lustruitoare cu legende, dar total dezinteresate de istorie. Pământul e o carte, care aşteaptă să fie deschisă, răsfoită şi asumată, dar o vom ignora veşnic. Faţă de începuturile legendare, Baia s-a aflat, de-a lungul veacurilor, într-o necontenită ruinare (numai Ştefan cel Mare i-a pus foc în trei

[28] *Monitorul Oficial,* Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912
[29] *Monitorul Oficial,* Nr. 250, 29 octombrie 1947, p. 9662
[30] Cantemir, Dimitrie, *Hronicului Romano-Moldo-Vlahilor,* p. 755

rânduri, din interese strategice, până ce a ajuns, în 1712, să arate „ca un sat păcătos, mai degrabă decât ca un oraş”[31]. Abia după aceea, dar nu mai curând de un veac şi jumătate, Baia a prins iarăşi să înflorească, într-o continuă competiţie cu sine.

1431: Exista un Episcop catolic de Baia, care avea să moară în 1438, pe nume Ioan de Ryza.

1455: Fracesco Fielfo, dorind să cerceteze „acea întindere campestră şi pustie a Sciţiei”, ajunge, „cu efort maxim şi pericol extrem, munţii foarte înalţi şi inaccesibili, deasupra oraşului Baia”[32], dar nu oferă şi alte informaţii despre târg.

1466: Mateiaş Corvin, gelos pe victoriile, dar şi pe independenţa lui Ştefan, „a tras spre Moldova” şi „a sosit la Baia, luni, decembrie 14 zile, şi, acolo, cum nu prea avea nici o grijă, din nici o parte, îşi lăsă oastea fără de nici o grijă, nici pază, ci la băuturi şi la prăzi. Unde, având Ştefan Vodă ştire şi prinzând limbă, marţi, noaptea, decembrie 15, a aprins târgul asupra lor, când ei erau fără de nici o grijă. Şi, fiind şi beţi, şi negătiţi de război, i-a lovit Ştefan Vodă, cu oaste, tocmai în revărsatul zorilor, şi multă moarte şi pieire a făcut întrînşii. Că ei, nefiind tocmiţi de război, nici de arme nu s-au apucat, ci de fugă, nici urma să ia care scăpa, că, fiind noaptea, de nu ştiau încotro vor merge, în toate părţile rătăceau, de-i vânau ţăranii, în zăvoaie, prin munţi, unde vreo 12.000 pieriţi s-au aflat. Mai apoi, şi însuşi craiul, rănit de săgeată foarte rău, de-abia a hălăduit pe poteci, de a ieşit la Ardeal”[33].

1581, septembrie 14**:** „Toader Ponici, nepot Sturzei, cu fiul său Ionaşco aprodul, şi Adam vistiernicul, ginere lui Alexa Roşca, nepoţi Sturzei, pârăsc înaintea domnului pe Egumenul şi pe toţi fraţii din mănăstirea Moldoviţa, pentru căci călugării ar fi stăpânind părţile lor din satul Răciuleni cu morile, arătând ei uric de cumpărătură de la Bogdan Voevod, unchiul domnului, şi uric de schimb pentru satele Bouceanii şi… Dajbogoaia ce au fost date mănăstirii. Iar călugării au arătat uricele ce au avut dânşii de la Alexandru Voevod. Iar uricul de schimb ce l-au fost avut ei de la Bogdan Voevod, moşul domnului, l-au luat Sturza, ce au fost mare postelnic, în zilele lui Ştefan Voevod, ce s-au numit Lăcustă, precum se mărturiseşte în uricul ce l-au avut ei de la Alexandru Voevod. Atunci domnul şi boierii, văzând marea lor îndreptare şi întăritură şi mărturie cu pravile domneşti, au însărcinat pe Ghedeon, marele vătav al ţinutului Sucevei, să meargă la Răciuleni, cu megieşii din sus şi din jos, a acelui sat, şi **cu şoltuzul şi cu pârgarii şi cu toţi bătrânii târgului Baia** şi să găsească cu sufletele lor de este dreaptă ocină a mănăstirii Moldoviţa şi dacă călugării stăpânesc hotarul aşezat de Ştefan Voevod cel Bătrân. Şi văzând mărturia făcută pe sufletele lor de Ghedeon şi de megieşii Răciuleni şi de şoltuz, cu pârgarii săi, domnul dă putere mănăstirii să stăpânească acele părţi de sat, cu moşiile şi cu tot venitul, punând pre călugări să dea 110 zloţi ferue (sau ferae, adică taxă de judecată – n. n.) în visteria domnească; iar pe Ponici şi pe rudele lui i-au dat rămaşi de orice drept”[34]. Există multe astfel de urice, care vizează alte aşezări, întărite de şoltuzul şi pârgarii de Baia, care probează o împuternicire judecătorească aparte pentru liderii străvechiului târg, De pildă, în septembrie 1581, „Nicoară şoltuz cu 12 pârgari din Baia”[35].

1602: Bernardino Quirini scria că „Baia, oraş situat în apropierea Carpaţilor, e locuit de saşi şi unguri catolici, şi de un mic număr de moldoveni schismatici; se află, aici, o biserică

[31] *Călători*, VIII, p. 346
[32] *Călători…*, Supliment 1, Bucureşti, 2011, pp. 12, 13
[33] Ureche, op. cit., p. 52
[34] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XIX, Iaşi 1927, pp. 152, 153
[35] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XXI, Iaşi 1929, pp. 109, 110, 120

parohială romano-catolică, de zid, mare şi frumoasă, clădită, odinioară, de soţia (Margareta de Losongz) unuia din acei principi catolici ai ţării, şi care e înmormântată aici. Această biserică era mai bogată decât celelalte, dar Mihai (Viteazul) a despuiat-o de odăjdiile preţioase şi de argintul mult, ce-l avea; pe vremuri, îşi avea preotul său anume, dar acum nu mai are nici un slujitor; mai este una mică, dar e părăginită"[36].

1623: Minoritul Andrei Bagoslavic nota, în însemnările sale de călătorie, că „Baia poate să aibă vreo 300 de case şi este unul dintre oraşele vechi din Moldova"[37].

1643: Minoritul Bartolomeo Basseti avea să lase o descriere mai temeinică a aşezării Baia: „Biserica din Baia este de zid, e închinată Adormirii Fecioarei Maria. A fost ridicată de prea luminatul domn Alexandru (cel Bun – n.n.), după cum se vede dintr-un epitaf, în corul acelei biserici, pe stânga, şi care are următorul cuprins: „În anul Domnului 1410, s-a închinat această biserică în cinstea Fericitei Fecioare Maria; a fost ridicată de prea luminatul principe Alexandru Voievod, odată cu mănăstirea din Baia. Soţia sa, Margareta, de sfântă amintire, este îngropată sub cristelniţă". / Biserica este lungă de 30 de paşi, largă de 10. Sunt 4 altare. / La altarul cel mare, este chipul Fericitei Fecioare, la dreapta, Sfântul Petru, la stânga, Sfântul Ioan; deasupra, Sfânta Treime. / Al doilea altar este închinat Sfintei Ecaterina cu roata, are, la mijloc, chipul ei, la dreapta, Sfânta Varvara, la stânga, Sfânta Dorotea, deasupra, Încoronarea Fecioarei Maria. / La al treilea altar, care este închinat Sfântului Nicolae, în mijloc, este Isus pe cruce, deasupra, Adormirea Fecioarei Maria şi viaţa acestui sfânt. / La al patrulea altar, este chipul Fecioarei Maria, cu Fiul în braţe, Naşterea lui Hristos şi Adormirea Mariei. / Mai este şi o capelă, închinată prea Sfintei Treimi, care aparţine domnilor Gross, saşi; e lungă de 8 paşi, largă de 4 paşi şi jumătate… / Mai este şi o altă biserică, afară din oraş, închinată Sfântului Petru, de zid; fiind ruinată din vechime, slujeşte drept biserică sacristia, care este lungă de 10 paşi, largă de 6, cu un singur altar, fără icoane. / În sus numita capelă, închinată prea Sfintei Treimi, la altar este înfăţişată prea Sfânta Treime, Încoronarea Fericitei Fecioare, la dreapta, Sfântul Toma, care atinge coasta lui Hristos, la stânga, Învierea. / Paroh este preotul Gheorghe Gross. / Case de catolici sunt 44; suflete, 215; de împărtăşit, 133. / Case de schismatici, 180; suflete, vreo 600. Sunt 4 biserici (ortodoxe – n.n.)"[38].

1646: „În anul Domnului 1646", mai precis în 17 decembrie, Marco Bandini, cel mai interesant mărturisitor al românilor, sosea la Baia. „Acest orăşel a fost locuit, odinioară de saşi, şi avea mai bine de 1.000 de case, şi mai bine de 6.000 de oameni; acum, abia mai sunt 40 de case şi, în ele, 250 de suflete, cu copii, cu tot. / Locul este vesel, pe un şes, pe malul râului Moldova, care curge de la apus. Dincolo de acesta, la vreo două stadii, încep dealurile şi munţii, până în Transilvania, ce ţin cale de trei zile. / Spre miazănoapte şi spre miazăzi, se întind câmpiile cele mai deschise, spre răsărit – dealurile cele mai fermecătoare şi bogate. Viţa de vie nu se cultivă în acest ţinut, din cauza vântului foarte rece, care suflă din munţii Transilvaniei. Iar ogoarele din jurul oraşului nu sunt atât de mănoase, cum sunt dealurile, aflate la două stadii depărtare. / Totuşi, este un mare belşug de vin şi de pâine, ce se vând pe un preţ foarte ieftin… Aici cresc tot felul de fructe, în afară de cele ale Italiei. Torentele sunt vecine şi Moldova abundă în peşti mici"[39]. / Pietrele de mormânt de la Baia aveau să fie, pentru Marco Bandini, un pretext pentru câteva pagini de istorie obştească vie, deci de memorie cotidiană, de „istorie măruntă" – cum o numea Iorga, care, de regulă se pierde. Relatarea începe de la piatra părintelui Ambrosiu, pe care „cuvintele de pe marginea lespezii,

---

[36] *Călători*, IV, pp. 336-338
[37] *Călători*, V, p. 19
[38] *Călători*, V, pp. 181-183
[39] *Călători*, V, pp. 325, 326

înconjură această reprezentare: Este sculptat părintele Ambrosiu, în rasă franciscană, cu mâna dreaptă ţine, în sus, crucea, cu cea stângă cărţulia regulii sale monahale, prin care poporenii atestau că el a trăit ca iubitor al crucii şi păzitor al regulii ordinului său. / După un părinte atât de evlavios, a urmat părintele Petru Concubinariul, care, neputând să-şi ţină nevasta, în urma reformei predecesorului său, s-a prefăcut că a alungat-o de la el, a trimis-o, deocamdată, în Transilvania, unde se ducea des la ea, sub felurite cuvinte. Dar, când au băgat de seamă, poporenii din Baia l-au silit să plece de tot… Au urmat mai mulţi părinţi vrednici de toată lauda. În sfârşit, a urmat polonul conventual Sigismund franciscanul, despre care poporenii din Baia ziceau: „O, de n-ar fi apărut niciodată la Baia!”. Abia cu forţa a fost dat afară, din pricina purtării sale scandaloase. / În vremea asta, a sosit părintele Cristofor, din tagma Sfântului Francisc, care, adunând ceva bani, când a murit, la Baia, în 1634, poporenii i-au pus această inscripţie: „Sub această piatră zace R. P. Cristofor Delovics al ordinului minoriţilor conventuali ai Sfântului Francisc”. / Moartea acestui părinte a fost urmată de o tragedie jalnică. Acest părinte, după cum i-a mers vestea, a avut un tezaur, al cărui loc nu a vrut să-l arate, nici chiar la moarte. După ce a murit, au căutat fiii bisericii şi au găsit 82 de lei imperiali. / Aflând despre descoperirea tezaurului, bătrâna bucătăreasă a defunctului părinte a dat de ştire părintelui Sigismund polonul, care se afla, atunci, în trecere, prin Baia, şi el şi-a cerut partea din banii descoperiţi, iar „edilii” i-au răspuns că aceşti bani nu le aparţin lor, ci sunt pentru nevoile bisericii. / Înfuriat, părintele Sigismund s-a grăbit să meargă la principe şi i-a acuzat pe fiii bisericii din Baia că ar fi găsit 80.000 de imperiali, împreună cu o cruce mare de aur, împodobită cu mărgăritare mari. / Principele porunceşte să fie aduşi, îndată, fiii bisericii, împreună cu catolicii mai de samă, şi ordonă să i se aducă, îndată, cei 80.000 de imperiali sau scuzi. Aceia tăgăduiesc că ar fi văzut o asemenea sumă de bani şi mărturisesc sincer că nu au fost mai mult de 82 de lei şi că ei nu şi i-au păstrat pentru sine, ci pentru biserică. / Principele (Vasile Lupu – n.n.) porunceşte ca acei nevinovaţi să fie căzniţi cu caznele cele mai grozave: să fie pârliţi cu facle, să fie traşi pe banca de tortură, să li se dezarticuleze mădularele, şi nu a lăsat nimic neîncercat, pentru a se face stăpân pe un asemenea tezaur. Iar aceia nu încetau să se jure şi să se declare gata să sufere cele mai grave osânde, dacă s-ar găsi ceva peste cele arătate. / Între timp, au fost raportate toate acestea principelui înţelept, care, auzindu-le, a poruncit să fie chemat părintele Sigismund, pentru ca să descopere adevărul, şi l-a întrebat dacă a văzut crucea mare de aur a răposatului părinte. El a răspuns că a văzut-o. / Atunci principele i-a arătat acea cruce, abia mai mare de degetul mijlociu, şi de argint poleit, şi i-a zis: „Asta este?”. / Acela nici nu a îndrăznit şi nici nu a putut să tăgăduiască, ci, vrând, nevrând, a zis că da. / Auzind acestea, principele, cuprins de ruşine pentru că fusese atât de încrezător, şi că la ponegrirea unui călugăr vagabond, poruncise să fie chinuiţi atât de crunt bieţii orăşeni, a dat ordin, aşadar, ca ei să fie sloboziţi: însă unul, în grozăvia chinurilor, şi-a pierdut aproape de tot vederea şi, până acum, abia vede, lipsit de lumina limpede a ochilor”[40].

1650: Cele două biserici catolice din Suceava şi una din Baia „au fost arse de tătari” şi de cazacii lui Hmelniţchi, care „şi-au unit în grabă forţele lor din acea clipă cu cele ale tătarilor şi au năvălit, deodată, în Moldova, au ruinat totul pe unde au trecut şi au ars Iaşul până la pământ”, dar şi mănăstirile din nordul Moldovei, mai ales Dragomirna şi Putna[41].

1653: „În afară de distrugerea făcută, la început, de către Timuş şi de cazaci, oştile, ba cea maghiară, ba cea muntenească sau polonă, ba mai ales cea moldovenească, au pricinuit numeroase pagube ţării. Turcii, precum şi tătarii, ce mişunau în bande, cu prilejul venirii unui nou domn, au chinuit pe oamenii ce fuseseră nespus de loviţi, încă mai înainte, de alţii: foarte

[40] *Călători*, V, pp. 326, 327
[41] *Călători*, V, pp. 437 şi 491

multe sate au fost dărâmate din temelie, oraşele şi cetăţile au fost supuse prădăciunii, mănăstirile şi locaşurile sfinte, atât cele moldoveneşti, cât şi cele mai însemnate greceşti, au fost jefuite, ceea ce s-a întâmplat şi locaşului nostru catolic de la Baia. / Aceşti oameni nenorociţi, îngrijindu-se doar să scape cu viaţa, au umplut pădurile, munţii şi peşterile, în aşa fel, încât părea să se fi adus, în aceste ascunzişuri, adevărate colonii, şi numai cei mai îndrăzneţi mai obişnuiau să iasă de prin păduri, să-şi vadă casele pustiite”[42].

1669 (7177): Sunt menţionaţi câţiva locuitori din Baia, cu ocazia vânzării unor jirebii „în Merăşăni”, în zapisul lui „Neculai şi frate-său Hanos, şi frate-său Giurgea, feciorii lui Ianoş din târgul Baia, nepoţi Hancei din Suceava şi cu seminţia lor”[43].

1670, noiembrie: Giovanni-Battista del Mote Santa Maria, preocupat doar de bunurile catolicismului şi vorbind arar şi despre străbunii noştri, scria: „Suceava: Biserica este făcută din zid, dar a fost pârjolită de tătari; acum este restaurată. Are vii şi are şi bani în oraşul Cotnari, şi Cotnărenii îngrijesc acele bunuri. Ca paroh este acolo Don Giorgio Gross, fiu al oraşului Baia, elev al sacrei congregaţii; ca venit anual, îi dau 50 de taleri imperiali. Acea biserică are potire şi o cruce de argint; în acel oraş sunt numai două case de catolici. / **Baia**: biserica este construită din zid şi înăuntru se află cinci altare bine rânduite, au destule odăjdii de altar, două cruci de argint, şi au vii la Cotnari. Ca paroh este părintele prefect apostolic Vito Piluzzi, care a rămas acolo 18 ani; are 80 de taleri imperiali pe an ca „elemosină” de la biserică; mai înainte, mai era încă o obligaţie de două slujbe pe săptămână, înfiinţată de un preot din familia lui Gross, de unde veneau 18 taleri imperiali pe an, dar acum, fiind vorba de un preot din acea familie (Grigore Gross), acela se bucură de acea fundaţie; în acel oraş sunt 40 de case de catolici”[44].

1671: Sunt menţionaţi, într-un zapis, „Simion şoltuzul cu doisprezece pârgari din târgul Baia, pârgarii Marin, Ionaşco şi Pătraşco, şi cu alţi oameni buni”[45].

1685: În războiul polono-turc din 1685, desfăşurat pe teritoriul Moldovei, fratele lui Miron Costin, Velicico, hatman al oştirii, a ieşit, „cu puţina oaste ce o avea, spre ţinutul Sucevii, împotriva a multor poghiazuri leşeşti, ce umblau de stricau în ţară. Găsit-a, atunci, un poghiaz mare, la Baia. Şi s-a lovit hatmanul Velicico cu dânşii prea tare şi l-au lovit dintr-un sineţ, de i-au rupt zaua de pe lângă grumaz. Velicico năvălise în război singur, cu suliţa în mână, şi altul l-a lovit de i-a rupt spogârniceala de la frâul calului, şi altul l-a lovit, din sineţ, dârlogul de la şea, şi n-a putut să izbândească, şi au purces moldovenii în risipă, şi a fugit hatmanul, şi multă stricăciune a făcut acel poghiaz leşesc. Şi alte multe poghiazuri leşeşti, loveau prin alte locuri, de stricau în ţară”[46].

1686, Iacob Sobieski: După ce trec Şomuzul, pe la Răciulei (sat dispărut), polonii Regelui Jan Sobieski trec pe lângă Baia şi poposesc, luni, 30 septembrie, „lângă satul Oprişeni, lângă un heleşteu (Iazul Călugărilor, de lângă Oprişenii Fălticenilor), care se numeşte Movileşti pe Șomuz (confuzie cu satul Movileni, de lângă Ciumuleşti)”[47]. De ce nu au poposit în Baia, ci „lângă satul Oprişeni”? Întrebarea e retorică.

[42] *Călători*, V, pp. 500, 501
[43] Iorga, N., *Studii şi Documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 205
[44] *Călători*, Vol. VII, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980, p. 217
[45] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. IV, Iaşi 1908, p, 76
[46] Neculce, p. 90
[47] *Călători*, VII, pp. 433-435

1691: În anul morţii lui Constantin Cantemir, 1691, Baia e un oraş pustiu, iar „la Suceava sunt garnizoanele domnilor poloni. Au luat o mănăstire, episcopie a armenilor (mănăstirea Zamca), şi şi-au făcut acolo cetate. Comandantul, care se numeşte Diovanni Federico von Harstallen, este luteran, câţiva căpitani ai regimentului sunt catolici şi cei mai mulţi dintre soldaţi sunt catolici. Capelan, acolo, este un preot polon. Într-un ţinut sau comitat, între munţi, numit Câmpulung, sunt diferite case de catolici şi, deoarece acest comitat, de cinci ani, încoace, dă dajdie şi ascultare Poloniei, se află acolo o companie de poloni, drept garnizoană, printre care sunt şi mulţi catolici", raporta, în 1691, Francesco Antonio Renzi[48].

1700: O solie poloneză, condusă de Rafael Leszczynski, cu jurnal ţinut de Francisc Radzewski, trecuse, în 18 februarie 1700: „21 februarie. După patru mile de drum, abătându-ne de la drumul drept, solul a sosit la Baia, pe râul cu acelaşi nume. În apropiere, se află un râu mare, Moldova, care curge pe sub dealurile de la miază-zi. Spre miază-noapte, se află nişte mănăstiri pustii şi o biserică romano-catolică, adică doar zidurile, urme ale unui oraş odinioară populat" (călători, VIII, pp. 164, 165). Solia pleacă, apoi, la Iaşi, să se întâlnească cu Antioh Cantemir Vodă, iar de acolo, spre Constantinopole. Solia polonă revine pe meleagurile noastre în 15 septembrie 1700, când poposeşte „în câmp, lângă Baia, după şapte mile de drum", iar în ziua următoare, la Suceava, unde lua masa „în câmp, între oraş şi o mănăstire, după ce am trecut, prin vad, râul Suceava", deci la Iţcani, unde a şi rămas peste noapte"[49].

1709: Pal Raday a ajuns în munţii Bucovinei, venind din Maramureş, în 3 noiembrie 1709: 7 noiembrie. A doua zi, plecând la ora opt, dimineaţă, am sosit, la ora două, după-amiază, la Baia şi am dormit acolo, în casa preotului. / 8 noiembrie. Plecând, de la Baia, la ora 7, dimineaţă, am ajuns la satul numit Paşcani, pe la ora şapte, seara"[50].

1712: În iarna anului 1712-1713, oastea leşească era cantonată la Cernăuţi „şi făcea multă stricăciune locuitorilor", aşa că domnitorul şi-a trimis hatmanul Buhuş, care, adunând ceva oaste bucovineană, i-a determinat pe leşi să stea cuminţi, până spre sfârşitul lunii februarie, când vor pleca, supravegheaţi, la Bender, hatmanului îngăduindu-i la iernat, în baza unei straşnice mituiri, despre mituirea aceasta povestind şi Weismantel. „**Baia arată ca un sat păcătos, mai degrabă decât ca un oraş**; asemenea orăşelului Siret, aşezat pe râul Siret"[51].

1733: „La vlet 7241, septembrie, singur dintru sine îndemnat, Domnul nostru luminat Gligorii Ghica Vodă, ca să vadă scaunul bătrân, unde este cetatea Sucevei, mai mult pentru sfintele mănăstiri, citind Măria sa honogravul ţării şi auzind că la aceste părţi de sus, purcesu-s-au, cu toată curtea Măriei sale, între care erau şi boieri mari, Constantin Costachi vel logofăt, Ion Neculce vel vornic, Sandul Sturza hatman, şi au mers la Roman, la Neamţ şi la **cetatea Baia**, la Slatina, mănăstire, şi luni, septembrie 11, au mas la mine, la Horodniceni, şi a doua zi m-au făcut vornic în Câmpulung, şi au purces în Dragomirna şi în Suceava, de au văzut cetatea şi alte toate, şi cu cheltuiala Măriei sale m-au pus epitrop, să acopăr biserica gospod ce este în mijlocul târgului, în numele sfântului mare mucenic Dimitrie / Şerban Cantacuzino biv vel medelnicer"[52].

[48] *Călărori*, VIII, p. 118
[49] *Călători*, VIII, p. 173
[50] *Călători*, VIII, pp. 293, 294
[51] *Călători*, VIII, p. 346
[52] Bianu, Ioan (bibliotecarul Academiei Române), *Catalogul manuscriptelor româneşti*, Bucureşti 1907, pp. 183, 184

1734: Este menţionat, într-un uric, „rugătorul nostru, preotul Crăciun de la Baia”[53].

1775: „Pe 13 septembrie 1775, comisarii de frontieră s-au întâlnit la **Baia** (în Moldova). Demarcația în curs de desfășurare avea, acum, un curs atât de favorabil, încât întreaga frontieră sudică și, de asemenea, granița de est, până la Cernăuţi, putea fi corectată până la începutul lunii noiembrie. Austria şi-a fost adjudecat, în sud, Candreni (de lângă Dorna-Watra) și Stulpicani (de lângă Câmpulung), precum și întinderi considerabile de pământ, între râurile Siret și Suceava. Dar acum astfel de dispute au izbucnit între comisari, motiv pentru care nu numai că demarcația ulterioară a stagnat, dar Tahir Aga a declarat că o parte din frontierele deja corectate (de exemplu, între râurile Siret și Suceava) sunt îndoielnice. Comisia, tocmai datorită comportamentului inteligent al lui Thugut, în ianuarie 1776, a plecat, din Cernauca, iarăşi la muncă”[54].

1803: Condica liuzilor pe 1803 indică, pentru „Baia-bogată” a logofătului Constantin Balş, din Ocolul Moldovei, numărul oamenilor: 291, banii unui sfert nou de 3 luni: 1.135, suma peste tot a birului anului 4.540, şi 25 de scutelnici – de către cine se scutesc; „de cătră însuşi” logofătul proprietar al satului[55].

1855: „**Baia**. În depărtare de o oră de la Folticeni[56], la poalele munţilor, se află Baia, odinioară numele unei cetăţi, astăzi o mare moşie, proprietatea unui gentilom spaniol, care o dobândi prin căsătorie cu o română. Baia se deosebeşte prin poziţiunea sa pitorească, prin frumoasa aşezare a proprietarului şi prin trei ruine, rămase din timpurile Marelui Ştefan, care iubea a locui în acea cetate. Palatul proprietarului, deşi nu de o arhitectură impozantă, este mare şi frumos şi aşezat în mijlocul unui parc englezesc destul de întins. Prin el curge o ramură a Moldovei, care formează mai multe lacuri frumuşele. O parte a grădinii e mai sălbatică şi primblătorul, străbătând prin strâmte şi întunecoase alei, se află, fără de veste, în mijlocul unor ruine. Acestea înfăţişează toata mărimea trecutului: zidurile de piatră, de o lungime de vreo 15 picioare, înălţimea unor părţi a zidurilor, care se întrec falnic cu înălţimea munţilor din apropiere, pietrele căzute, cu inscripţiunile lor, toate aceste insuflă mirare şi respect. Pe cât se poate presupune, după forma ruinelor, ele trebuie să fi fost, din vechime, o biserică; inscripţiunile de pe pietre sunt în limba slavonă şi un filolog versat în acea limbă ar descoperi, desigur, ştiinţe interesante asupra acestor locuri. / În mijlocul ruinelor se află un mormânt, în care, după cât se lămureşte de pe inscripţiunea grecească, se odihneşte Cantacuzin, un vechi proprietar al moşiei Baia. Acest Cantacuzin, care trăia cu unu secol în urmă, a fost, pe cât povestesc locuitorii din Baia, un bărbat de un caracter straniu şi sălbatic. El nu avea palaturi în capitală, nici nu era servitor al tronului, ca cei mai mulţi boieri; el afla plăcere în singurătate şi în vânat. Pasiunea vânatului era atât de mare în el, încât se acufunda,

[53] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XXIV, Iaşi 1930, p. 11

[54] Polek, *Erwerbung der Bukowina durch Oessterreich* (Bucovina achiziționată de Austria), pp. 43 şi următoarele; Werenka, *Ueber die Grenzregulierung der Bukowina zur Zeit der Vereinigung mit Oesterreich* (Despre reglementarea frontierei Bucovinei, în momentul unificării cu Austria), Jahrbuch der Bukowin. Landesmuseums. III, pp. 1 şi următoarele.

[55] Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iassi 1886, p. 249

[56] Cu mai mulţi ani în urmă, am întreprins, în societatea unui amic, o primblare de câteva luni prin munţii Moldovei, Bucovinei şi Transilvaniei. În vreme ce amicul meu desemna locurile cele mai frumoase, eu descriam călătoria noastră. Descrierea ar fi prezentat poate oareşicare interes acelor care se ocupă cu moravurile poporului şi care sunt amatori de frumuseţea naturii, căci adesea siliţi de a căuta un adăpost prin colibe sau de a dormi pe câmp, sub cerul înstelat, am fost într-un necurmat contact cu oamenii din popor, din gura cărora adunasem mai multe legende şi cântece populare, pe care le reproduseseam credincios, în modul cum le culesesem. Această descriere însă s-a pierdut din întâmplare. N-am mai putut găsi, dintr-însa, decât aceste câteva pasagii, care se rătăciseră printre alte hârtii. Dându-le aici publicităţii, sper că nu vor fi luate decât pentru nişte fragmente, precum sunt în adevăr. / I. N.

cu sute de săteni, în adâncul munţilor, unde petrecea, vânând, pătrimi şi jumătăţi de an. Când se cobora în vale, după asemenea vânătoare, aducea cu el mulţime de urşi şi de cerbi ucişi, cu a căror piei şi coarne îşi orna palatul. Când nu vâna, îi plăcea a rătăci singur prin păduri şi se oprea, cu deosebită mulţămire, între ruinele din grădină, care erau locul său favorit. Acest pasionat vânător atinse o înaltă etate. La sfârşitul vieţii, risipise o mare parte din avere; sătenii ce erau sub stăpânirea sa, uitând întrebuinţarea plugului, erau prefăcuţi în sumeţi vânători, şi moştenitorii lui Cantacuzin nu dobândiră, prin testamentul său, decât un mare număr de piei de fiare sălbatice, cu îndatorirea de a-l înmormânta în mijlocul ruinelor atât iubite de el. / Celelalte două ruine, ce se află la Baia, sunt mai bine conservate. Una dintre ele, o biserică părăsita, în care, după superstiţia sătenilor, locuiesc spirite infernale, a rămas întreagă, afară de clopotniţă. A doua, iarăşi o biserică, e conservată şi mai bine, şi a fost prefăcută şi înnoită, aşa încât înfăţoşează un aspect ridicol, cu grandioasele sale ziduri, pe care se reazemă o clopotniţă de lemn. Deşănţat contrast între energicul trecut şi neputinciosul prezent!”[57].

1881: „**Tabloul premiaţilor de juriul concursului agricol** şi industrial din judeţul Suceava, în zilele de 14, 15 şi 16 octombrie 1881: **Vasile N. Muşat** , din comuna Baia, pentru dogărie, 30 lei; **Costache Lespădau**, din comuna Baia, pentru dogărie, 20 lei; **Gheorghe Bosînceanu**, din comuna Baia, pentru dogărie, 10 lei; Safta defunctului Iordache a Deaconului, din comuna Baia , pentru ţesături de lână şi in, una vacă”[58].

1894: „**Baia, comună rurală** în centrul plasei Moldova de Sus şi cam în centrul judeţului. Se mărgineşte, la Est, cu comuna Fântâna-Mare, la Vest, cu Sasca, despărţindu-se prin semne convenţionale, coasta heleşteului şi râul Moldova, şi la Nord, cu Fălticeni, prin pârâul Buciumeni. Are forma unui patrulater neregulat, înclinat spre râul Moldova. Perimetrul comunei e în lungime de 25.000 m. / Formată dintr-un singur sat, Baia e populată cu 620 capi de familie, ce numără 2.570 suflete sau 1.269 bărbaţi şi 1.301 femei, din care 154 izraeliţi. Contribuabili sunt 687. Are o biserică în sat, cu 2 preoţi şi 2 cântăreţi, şi o şcoală rurală mixtă. / Budgetul comunei, pe anul 1892-1893, are, la venit, 10.843 lei şi, la cheltuieli, 10.807 lei; iar al drumurilor, 1.887 lei venit şi 1.774 lei cheltuieli. În toată comuna sunt 133 cai, 420 boi, 446 vaci, 274 oi, 10 capre, 323 porci şi 200 stupi. În comună sunt 3 mori, 2 pe Moldova şi una pe Şomuzul Băii, o fabrică de spirt a proprietăţii, ce produce, anual, 516.310 litri, al căror preţ, pe loc, e de 5 lei decalitrul. La această fabrică sunt întrebuinţaţi 60 de omeni. Un fierăstrău primitiv, cu 2 pânze, pus în mişcare de apa adusă, pe canalul Velniţei, din Moldova. Mai sunt: 2 fierari buni nemţi şi mai mulţi ţigani, 6 cizmari. Comerţul acestei comune e, ca peste tot locul în judeţ, în mâinile izraeliţilor. Sunt trei cârciumi şi 2 căsăpii. Pe lângă plugărie, cea mai mare parte dintre locuitori se ocupă cu fabricarea doniţelor, cofiţe, budăie, putini şi alte fabricate din brad, pe care le desfac pe la Iaşi, Botoşani, Dorohoi, Vaslui, Roman, etc. / Altitudinea comunei, de la nivelul mării, variază între 400-700 m. E udată de râul Moldova, cu afluenţii săi din dreapta, Bogata, Jerna şi Miclăuşa, iar din stânga, Recea, Şomuzul Băii Mare, unit cu Şomuzul Băii Mic şi două iazuri. / Moşia e a moştenitorilor marchizei Carolina de Betmar. Suprafaţa teritorială a comunii e de 3.853 fălci, din care 1.728 pădure, 1.325 loc de cultură şi 800 netrebnic. Anul acesta, s-au cultivat 825 fălci porumb, 394 fălci ovăz. 69 fălci orz, 12 fălci hrişcă şi 200 fălci fânaţ. Grâul nu se cultivă, fiind locurile prea slabe. / Locuitorii, împroprietăriţi după legea din 1864, sunt 35 fruntaşi, 146 mijlocaşi şi 202 codaşi, stăpânind 1.346 fălci. / În apele comunei se găseşte aproape tot felul de peşte de râu şi iaz; iar în păduri se adăpostesc mistreţi, lupi, căprioare etc. Şesul Băii e renumit pentru faptul că atrage mult vânat de câmp. / Locuri mai însemnate, în comună sunt: Biserica satului, Biserica

[57] Negruzzi, Iacob, *Din Carpaţi / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 308-314

[58] *Monitorul Oficial al României*, No. 196, miercuri 2/14 decembrie 1881, pp. 6078-6080

Albă, Biserica Săsească, Curtea, Cetăţuia şi Groapa lui Hârjab. / La 1803, „Baia-Bogata a dumisale Logofătului Constantin Balş avea 291 liuzi, plătind bir 4.540 lei pe an, fiind şi 25 liuzi de cei fără bir” (*Uricar.*, de T. Codr., VII, p. 249). / La 1850 „Baia-Bogata, la ţinutul Sucevei, Ocolul Moldovei, moşie a răposatului cneaz Alecu Cantacuzino, are sat cu două biserici, cinci preoţi, doi diaconi, patru dascăli, un privilegiat, patruzeci şi unu nevolnici, 57 vădane, un vătav, 37 slujbaşi-volnici. Pe lângă moşiile Cotul Băii, Boroaia şi altele. Numărul de 326 locuitori” (*Buciumul Rom.*, An. I, 1875, p. 87).

Baia, sat pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume din plasa Şomuz Moldova. Aşezat pe ţărmul stâng al Moldovei, îşi trage numele de la baia de bani, ce se afla în vechime aci şi în care se fabricau, din metalele scoase din dealul şi pârâul Bogata şi din râul Moldova. Vatra satului ocupă suprafaţa de 342 fălci. / La 15 August, ziua hramului bisericii, se face târg şi joc mare, cu care ocazie salul e vizitat de locuitorii de prin toate satele învecinate şi de târgoveţii din Fălticeni. / Are: o biserică, zidită de Petru Rareş, la 1532. „După întoarcerea din Ţara Ungurească, Petru Vodă Rareş făcu biserica din Baia” (Gr. Ureche., *Letop.*, I, p. 25). Biserica a fost zugrăvită şi pe dinăuntru, şi pe din afară. Înăuntru se văd chipurile lui Petru Rareş Vodă, Ecaterina Doamna şi fiicei lor. Cu vreo doi ani în urmă, s-a văpsit, pe dinafară, şi astfel s-au acoperit tablourile, sfinţii, judecata de apoi şi războaiele ce erau zugrăvite de jur-împrejurul bisericii. E servită de 2 preoţi şi 2 cântăreţi. / O şcoală rurală mixtă, cu un învăţător plătit de stat, înfiinţată la 1865 şi frecventată de 60 şcolari. În marginea nord-vestică a satului, se află ruinele bisericii lui Ştefan Cel Mare, numită Biserica Albă, iar în grădina proprietăţii se văd ruinele unei biserici, ce portă numele de Biserica Săsească. / Alte locuri mai însemnate prin împrejurimi sunt: Cetăţuia, localitate pe un cap de deal, în partea sudică a satului, peste râul Moldova, numită astfel pentru că aşa au apucat şi locuitorii din moşi-strămoşi. Se bănuieşte că sub scoarţa superficială de pământ trebuie să fie ziduri, iar bătrânii povestesc că aci ar fi îngropaţi bani în buţi, precum şi alte odoare vechi. / În oborul primăriei, în maidanul (piaţa) comunei, la locuitorul Nicolae Radu, în livada lui Costache Boz şi în alte localităţi se găsesc temelii de ziduri, de pivniţe, de clădiri mai mult sau mai puţin mari, de subterane etc. Bătrânul Boz spune ca ar fi auzit de la părinţii săi că în livada lor ar fi fost, în vechime, o biserică. Drumurile principale sunt: la Fălticeni (7.000 m,), la Sasca (4.500 m), la Fântâna Mare (7.000 m), la Bogata (3.000 m).

Din trecutul satului. În vechime, Baia a fost un târg mari şi se crede că aci a fost chiar scaunul domniei primului descălecător al Moldovei, Dragoş Vodă. Descreşterea sa începu după mutarea autorităţilor la Suceava. Unii cronicari cred că începutul cetăţii Baia a fost pus de nişte olari: „Aşijderea şi târgul Baia l-au descălecat nişte olari saşi; *Olărie* săseşte se cheamă *Baia*” (N. Costin, *Letop*., I, p. 84 şi *Apendice* I, p. 379). Oraşul exista însă mai înainte de descălecarea lui Dragoş, după cum arată o geografie rusească anterioară anului 1347, şi se crede că aici, şi anume la Bogata, ar fi fost mine, exploatate de romani (*Ist. Rom.*, de A. D. Xenopol. Vol. I, p. 244). / Din „notiţa asupra minelor”, adresată, la 1832, Mai 31, Guvernului provizoriu rusesc, ce administra atunci Moldova, de către directorul şcolii de arte Mihailic de Hodocin, extragem următoarele: „Netăgăduite dovezi ale exploataţiei minelor se înfăţişează la Baia, pe râul Moldova, din următoarele date şi argumente: **1).** Pentru că românii după numele anticei poliţii (de la *polis*, adică *oraş* – n. n.) Baia, aşezată lângă Neapole, unde sunt ape minerale şi metale, la colonizarea lor în Galia au numit asemenea loc *Baiona* şi în Dacia ei, pe acest temei, au dat nume de *Baia* la toate locurile unde au aflat asemenea producte. De aceea, în Ungaria şi în Transilvania, mai toate minele se cheamă *Banja* (*Baia*), după care românii au numit moneta: bani, precum italienii de astăzi o numesc în chipul următor: *Bajocco*. **2).** Baia, în Moldova, a fost, în epoca veche, poliţie însemnată şi locuită de unguri şi saşi transilvani, care nu puteau fi alta decât mineri. Acesta se adevereşte din ruinele aflătoare astăzi la Baia,

din bisericile şi mormintele săseşti, din care acel cu inscripţia din anul 1652 este al unul Lupu Bănariu, adică lucrător de bani; de asemenea, a fost şi aproapele sat Sasca locuit de mineri saşi. Se pare încă că ei au dat numele lor şi târgului Neamţ" (*Uricar.*, de T. Codr., Vol. VIII. p. 25). / În prima hartă geografică a României, de Iacov Essler şi George Ubelin, publicată în 1513, „Tabula moderna Sarmatiae sive Hungariae, Poloniae, Russiae, Prussie et Valachie", E. Ptolemeo Argent, 1513", Baia este omisă (*Archiva ist.*, de B. P. Hajdău, I, p. 178).

Oraşul Baia a fost locuit de mulţi saşi. „De asemenea, întâlnim în Moldova Baia, încă de prin veacul XV-lea ca locuită de saşi" (D. Xenopol, *Ist. Rom.*, II, p. 233). Mai multe documente pomenesc de saşii din Baia. Aşa, în 1453, Alexandru Vodă hărăzeşte Mănăstirii Probota, între altele „şi i-am dat, cu voia şoltuzului şi pârgarilor de la Baia, ca de la moara lor să aibă a lua mănăstirea noastră, pe tot anul, câte 12 coloade (măsuri) de orz şi 4 coloade de grâu, fără nici o zăbavă; iară dacă *saşii* din Baia vor călca vreodată această tocmeală, atunci acei saşi ne vor plăti 60 de ruble argint" (*Arch. Ist.*, de B. P. Hajdău, I, p. 103). / La 1407, Alexandru cel Bun regulează taxele vamale pentru mărfurile de import şi export, „iară pentru exportul postavurilor la Bistriţa, în Ungaria, se va plăti, în Suceava, de la 1 grivnă, până la 3 groşi, în Baia, de la 1 grivnă, până la 1 groş şi jumătate, la Moldoviţa, asemenea, şi, la întoarcerea din Ungaria, cu marfa de acolo, se va plăti de la un tărhat, în Moldoviţa, până la 2 groşi, în Baia asemenea". / „Cumpărând vite sau cârlani în Bacău sau în târgul lui Roman sau în Baia, sau în Neamţ, sau în alte oraşe ale noastre, la locul cumpărăturii se va da vama: de la 1 vită – 1 groş, asemenea de la 10 oi sau de la 10 porci, sau de la 100 piei de miel; de la 100 piei de bou, până la 10 groşi; de la 100 piei crude, până la 2 groşi". „Importul jderilor ungureşti e liber, plătindu-se vamă, de la 1 grivnă în Baia, până la 1 groş şi jumătate,... din care jderi liber este a se vinde numai după ce noi ne vom alege cât ne va trebui" (*Arh. Ist.*, de B. P. Hajdău, I, pp. 130-132). / Printr-un hrisov al lui Ştefan Vodă, din 31 August 1458, se dă ceara de la toate crâşmele din Baia mănăstirii Moldoviţa (*Uricarul*, de T. Codrescu, tom. X, p. 127). / În aşezământul comercial, făcut de Ştefan cel Mare, în Suceava, la 1460, Iulie 3, se zice: „Cine va duce postavuri la Bistriţa sau la Ungaria va plăti, în Suceava de grivnă 3 groşi, în Baia de grivnă 1 groş şi jumătate, iar întorcându-se din Ungaria, va plăti, de fiecare sarcină sau tărhat, in Baia, 2 groşi". În Baia se cumpărau vite cornute sau necornute. Exportul cerii munteneşti e liber, plătind vamă de fiecare piatră de ceară câte un groş în Baia etc. Exportul jderilor ungureşti e liber, plătind vamă, la frontieră, în Baia sau în Bacău, câte un groş" (*Archiva Ist.*, de B. P. Hajdău, II, pp. 173-175). / „Matei Corvin avea să răfuiască cu Ştefan o veche socoteală, aceea a prădării Ardealului. El intră in Moldova, prin pasul Oituzului, în 19 noiembrie 1465, arde Romanul, se îndreptă spre Suceava şi ajunge la Baia, în 14 decembrie. Acolo, trebuind să poposească iarăşi, spre a-şi odihni armata, mai ales fiind vreme de iarnă, el se întăreşte în acest oraş, încât Ştefan, când îl atacă, într-o noapte, trebui să-l ia cu asalt. Nu sunt exacte deci cele ce spune Ureche, că Matei ar fi fost surprins de Ştefan, pe când „îşi lăsase oastea, fără nici o pază, la băuturi şi jocuri". Dlugosz, istoricul polon, care trebuia să cunoască mai bine împrejurările, deoarece era contemporan Regelui unguresc şi Domnului Moldovei, povesteşte astfel această bătălie: „După ce a sosit Matiaş Craiul la oraşul Baia şi a întărit oraşul, căci se temea de năvălirea moldovenilor, cu şanţuri şi cu care, Ştefan Vodă, care se aşezase cu oastea sa între râurile Moldova şi Şomuzul, gândind că a venit timpul când, cu puţini, să bată pe mulţi, lăsând caii şi sarcinile în tabără, pedestru şi uşor a venit la Baia şi, aprinzând oraşul din vreo câteva laturi, în 15 decembrie, noaptea, a năvălit peste unguri, şi a ţinut bătaia amestecată până în revărsatul zorilor. Iară căzând mulţi dintre unguri şi mai mulţi sodomindu-se în flăcări, Craiul Matiaş, rănit pe trei locuri, ci nu de moarte, ca să nu vină în mâinile românilor, cu o lectică s-au scos din locul bătăii. Partea cea mai mare a oştirilor ungureşti, venind la munţi şi aflând drumurile îndesate cu arbori, ce se tăiase de moldoveni, au ars carele şi bogăţia şi, îngropând 500 de bombarde, ca să nu se poată folosi moldovenii cu

dânsele, au trecut cu fuga în Ardeal. Prin facerea de bine a unul român a scăpat Craiul Ungariei, de nu s-a prins sau nu s-a tăiat, pe care român Ştefan Vodă l-a pedepsit cu moartea, după ce a înţeles trădarea lui. Spun că 10.000 de unguri au pierit in bătaia aceea; steaguri milităreşti vreo câteva s-au prins, care le-a trimis Ştefan Vodă, prin solit săi, în semn de biruinţă, Craiului Cazimir" (A. D. Xenopol, *Ist. Rom.*, vol. II, pp. 395, 396). Apoi Ştefan, drept răzbunare, trece în Ardeal şi „pradă ţara în lung şi în lat, cât i-a plăcut, şi nu iese din ea decât atunci când Regele Matei propune împăcarea şi îi dăruieşte două cetăţi în Transilvania, Ciceul şi Cetatea de Baltă sau, cum îi zic ungurii, Kükülöwar" (vezi lupta de la Baia şi în *Letopis.*, I, p. 153 şi 154). / Înainte de lupta de la Războieni, oraşul Baia fu ars pentru a doua oară, tot de Ştefan cel Mare, împreună cu Iaşul, Bacăul şi Romanul, pentru a ridica, astfel, turcilor putinţa adăpostirii (A. D. Xenopol şi Gr. Tocilescu). / Baltazar de Piscia, comunicând Papei (Scris, Vratislavia, 1476, Septembrie 16) noutăţi căpătate de la 5 tineri genovezi, care fusese luaţi robi de turci, spune că Ştefan cel Mare, pentru a zădărnici venirea turcilor, a ars Vasluiul, Iaşii, Bacăul, Roman şi Baia. Apoi, lăsând o garnizoană în Suceava, Ştefan avu o luptă cu turcii, într-o pădurice, la depărtare de o jumătate zi *de la Bagna* (*Columna lui Traian*, p. 379). / Episcopul catolic Fra Bernardo Quirini, în 1599, arată că Baia numără la 3.000 (cu aproximaţie, 15.000) suflete (A. D. Xenopol. *Ist. Rom.*, III, p. 533). / În Baia se întâmplă, pe timpul domniei lui Constantin Cantemir Vodă (1685) lupta hatmanului Velicico cu un podghiaz mare de leşi: „Într-acea vreme ieşit-au hatmanul Velicico, cu puţină oaste ce avea, spre ţinutul Sucevei, împotriva a multe podghiazuri leşeşti, ce umblau de stricau în ţară; găsit-au atunci un podghiaz mare la Baia şi s-au lovit hatmanul Velicico cu dânşii prea tare, cât 1-au lovit pe hatman dintr-un sineţ, de i-au rupt zaua de pe lângă grumaz. Velicico năvălea în război singur, cu suliţa în mână, şi altul l-au lovit de i-au rupt spogârniceala de la frâul calului, şi altul i-au lovit din sineţ dârlogul de la şea. Şi n-au putut să izbândească, şi au purces moldovenii în risipă; şi au fugit hatmanul Velicico, şi multă stricăciune au făcut acel podghiaz leşesc; şi alte multe podghiazuri leşeşti loveau pe alte locuri de stricau în ţară". Şi, mai la vale: „Venise trei sârbi aici, în ţară, să slujească, care acei sârbi, mai înainte vreme, fusese kesăgii, anume Ilie şi Standul, şi Dimaiuruc; ei spoveditu-s-au la un călugăr grec, la Galaţi, trecând Dunărea; şi acel călugăr i-au pârât la Duca Vodă, de le-au luat Duca Vodă 70 de pungi de bani şi multe odoare scumpe; şi pe urmă şi-au găsit vreme acei sârbi, de s-au dus în ţara leşească; şi aceia au bătut pe hatmanul Velicico la Baia; şi făceau multe podgearuri şi răutăţi ţării, că erau oameni foarte harnici; şi aşa s-au întâmplat într-un podghiaz, de l-au împresurat mulţime de tătari" (I. Neculce, *Letopis.*, II, p. 231). / În 1741, Baia era încă târg; dovadă, un document din acel an, în care se zice „Târgoveţii de Baia", „hotarul târgului Baia" (Uricar., vol. I, p. 262). / La 1776, Iulie: „Comisarii austrieceşti şi turceşti pentru delimitarea Bucovinei se întâlniră mai întâi în Baia, unde şi-au arătat plenipotenţele şi s-au apucat de demărcăciune" (Uric,. de T. Codr., vol. IX, p. 255). / La 1803, „Baia-Bogata, a Dumisale logofătului Constantin Balş, avea 293 liuzi, plătind bir 4.540 lei pe an, fiind şi 25 liuzi de cei fără bir" (*Uricar.*, de T. Codr., vol. VII, p. 240)"[59].

1909: „Ca una din cele mai bătrâne aşezări orăşeneşti ale ţării, Baia Sucevei, azi **un sat ca multe altele**, păstrează în cuprinsul său rămăşiţe istorice a căror vechime se ridică departe, în sus, de-a lungul veacurilor, până în vremea celei mai bogate înfloriri a târgului săsesc de odinioară, până în anul memorabil al ruşinoasei înfrângeri a lui Matiaş Craiul, în Moldova, şi până în epoca întâi şi celei mai vrednice domnii a lui Petru-Vodă Rareş. Ele sunt: **1).** ruinele **Bisericii catolice**, re-edificată de Alexandru cel Bun, la 1410; **2). Biserica Albă**, acum restaurată, înălţată de Ştefan cel Mare, şi **3). Biserica** zisă, pe numele ctitorului, a **lui Petru Rareş**, zidită la 1532. / Măreţele ruine ale bisericii catolice, aflătoare azi în grădina

[59] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 8-14

proprietăţii locului (marchiza Carolina de Betmar – n. n.), provin, cum s-a spus, din străvechea ctitorie a lui Alexandru cel Bun, de la 1410, pe care Voievodul a înălţat-o, precum mărturisesc izvoarele, pe seama locuitorilor saşi, în amintirea răposatei sale soţii, Margareta, înmormântată aci. Înainte însă de a arăta împrejurările în care s-a făcut aceasta şi de a înşira datele mai însemnate ce avem, cu privire la domneasca fundaţie, e necesar, pentru lămurirea lucrului, să spunem câteva cuvinte despre târgul însuşi. Căci cu întemeierea, dezvoltarea şi decăderea lui stă în strânsa legătură istoria bisericii catolice din localitate. / Baia, cum i-au zis totdeauna ai noştri, *Stadt Molde,* cum o numeau diregătorii saşi, în bogata lor corespondenţă cu Bistriţa Ardealului, *Moldavia,* cum o găsim însemnată în hărţile cele mai vechi, *Civitas Moldaviensis,* cum o scriau străinii în documentele şi actele lor latineşti, a fost descălecată de saşii ce colonizaseră vecina Rodnă, de peste munţi, şi o aduseră la mare înflorire, în a doua jumătate a secolului al XIII-lea. În *Baia,* scrie dl Iorga, se recunoaşte ungurescul *Banya,* ce slavoneşte e tot atât cât *Rodna,* Rodna din vecinătatea Bistriţei. / În întâia jumătate a secolului al XIII-lea, târgul era întemeiat şi organizat definitiv, după modelul cetăţilor săseşti din noua patrie a descălecătorilor, din Ardeal. O arată aceasta mărturia documentelor posterioare, nu prea târzii (cel dintâi de la 1413), care numesc Baia capitală a „Ţării Moldovei”. Fireşte, nu a Moldovei lui Bogdan Vodă, Descălecătorul, care va fi rezidat la Rădăuţi, unde s-a înmormântat, ci a Voievodatului întemeiat, puţin mai înainte (circa 1352), de Dragoş Vodă şi fiul său, Sas, Voievodat numit, în diplomele Regelui Ludovic, „*terra Moldaviae*” şi pe care l-a supus şi luat în stăpânire Bogdan. Faptul acesta se atestă şi prin pecetea contemporană, căci, după sigilografi, e gravată în secolul al XIV-lea, a sfatului orăşenesc, pe care târgoveţii din Baia au întrebuinţat-o în actele lor, generaţie după generaţie, până târziu, în secolul al XVII-lea, „pecete ce are, ca stemă a oraşului, un cerb în fugă spre dreapta, cu capul întors, între ale cărui coarne se află un crucifix, iar în exergă inscripţiunea: SIGILIUM * CAPITALIS * CIVITATIS * MOLDAVIE * TERRE * MOLDAVENSIS”. / Întemeiat în astfel de condiţiuni, de o populaţie harnică, cu spirit de organizare şi năzuinţe de propăşire, Baia, mijlocind o bună parte a relaţiunilor noastre economice cu Ardealul, ajunge, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, unul din cele mai însemnate târguri ale Moldovei şi se menţine ca atare în secolul următor, alături cu celelalte aşezări orăşeneşti ale ţării, care, deşi întemeiate mai târziu, se dezvoltaseră şi ele destul de repede. Aceasta se vede din bogata corespondenţă a oraşului cu Bistriţa, din vechile privilegii comerciale, acordate neguţătorilor străini, în care Baia figurează între târgurile de frunte ale ţării şi din faptul că aci, la începutul secolului al XV-lea, s-a cerut şi s-a obţinut, de la Scaunul Pontifical, înfiinţarea unei Episcopii catolice, mai mult pentru locuitorii saşi ai oraşului şi mai cu seamă pentru scopurile generale ale propagandei între „schismatici”, sprijinită atunci, cu mult zel, de Margareta Doamna, soţia lui Alexandru Vodă cel Bun, “illa gemma pretiosa, Moldavicarum ecclesiarum fundatrix”. Pe mormântul acestei Margarete, considerată de tradiţia bisericească ca întemeietoare a cultului catolic în Moldova, edifică Alexandru cel Bun, la 1410, ne relatează Marco Bandini, la 1646, măreaţa biserică, cu hramul „Sfintei Fecioare”, dimpreună cu mănăstirea în care, câţiva ani după aceea, se aşeză Scaunul Episcopilor latini din Târgul Moldovei, *Civitas Moldaviensis*. Era în epoca de înflorire a comunităţii catolice a saşilor din Baia, epocă ce, de altfel, nu ţinu decât prea puţin, până la 1467, când, precum se ştie, târgul ce adăpostise între zidurile sale oastea ungurească a Craiului Matiaş fu dat pradă flăcărilor, în noaptea de 14 spre 15 decemvrie, odată cu lovirea, spargerea, înfrângerea şi ruşinoasa fugărire a vrăjmaşilor. / Arderea aceasta a târgului, urmată de o alta, în 1476, înaintea bătăliei de la Valea Albă, e punctul de plecare pentru decăderea Băii: o parte din vechii locuitori îşi părăsiră vetrele, locul lor fiind luat de „schismaticii valahi”, pe seama cărora ridică, acum, victoriosul Voevod o biserică mare şi frumoasă de piatră, pe care o închină „Sfântului Marelui Mucenic şi Biruitor Gheorghe”. Astfel, înfloritoarea comunitate catolică săsească şi ungurească scăzu deodată şi, cu dânsa, şi Episcopia, ce nu mai avea nici măcar atâtea venituri, cât să poată susţine pe episcopi, care, din

cauza aceasta, păstrându-şi titlul, rezidau prin alte părţi. Fireşte că aceasta contribui mult la decăderea târgului, decădere favorizată de noile împrejurări economice, mai puţin prielnice ca altă dată, precum şi de procesul înlocuirii treptate a populaţiei vechi târgoveţe de meseriaşi şi neguţători, prin populaţia nouă sătească de plugari şi păstori. Căci, de unde în vremile sale de înflorire, Baia număra peste 6.000 locuitori saşi şi unguri, la sfârşitul secolului al XVI-lea ea nu mai avea decât ceva mai mult de a douăzecea parte (360) din aceşti locuitori. Foarte elocvent!”[60].

1919: „Cel dintâi Scaun de Domnie n-a fost la Suceava, ci la Baia. Ţara se zicea Moldova, după râul Moldovei, căci împărţirea cea veche a ţăranilor era după râuri: moldoveni, suceveni, sireteni, pruteni şi aşa mai departe. La început a fost poate ţara la Câmpulung, apoi, pe cursul Moldovei, a tras către miazăzi şi răsărit, ajungând la Baia, lângă Fălticeni, astăzi un simplu sat, pare va trebui să fie ridicat din nou la însemnătatea de târg, precum merită şi după monumentele pe care le posedă, căci este o biserică a lui Ştefan cel Mare foarte frumoasă şi mai bine reparată decât Mirăuţii de aici, căreia i s-a dat un foarte frumos acoperiş de pagodă chinezească… Revenind însă la ceea ce spuneam, Baia are acum o biserică a lui Ştefan cel Mare foarte bine reparată, fără acea aroganţă de stil şi de lux mahalagesc, care distinge reparaţiile austriece şi, pentru a întrebuinţa un cuvânt german şi mai aplicabil, fără acea tendinţă de „protzen”, care deosebeşte biserica din Mirăuţi. Şi Baia mai are şi o biserică a lui Petru Rareş, care n-a avut nevoie să fie reparată. Sunt, apoi, acolo admirabili ţărani, asemănători întru toate cu aceia din Şcheia, pe cari i-am văzut jucând. Acum vreo zece zile, au venit să ceară o şcoală secundară, arătând că-s gata să sprijine înfiinţarea acestui liceu. Când un sat are asemenea amintiri şi o ţărănime ca aceasta, se poate face pentru el ceva, care să-l asemene puţin cu Capitala ce a fost Baia odinioară”[61].

1922: „Propunerile de exproprieri, prin procese-verbale semnate de preşedintele judecător Honcu şi de membrii B. Sarlea şi V. Popescu, cu V. Miron secretar, erau ulterior înregistrate la tribunal: No. 4575. Procesul-verbal încheiat în ziua de 7 octombrie 1922. Comisiunea, în unanimitate, dispune: Rezervă suprafaţa de 24 ha, sesiile celor 2 biserici, biserica Ştefan cel Mare şi Petru Rareş, satul Baia, în megieşiile actualei stăpâniri şi declară expropriată suprafaţa aproximativă de 28 ha, formată din 2 trupuri, şi anume: 19 ha aproximativ, în partea de Nord a pământului celor 2 biserici, megieşit c cu locurile comunelor şi drumul ce duce spre „Coasta Bolohanului”, şi 8 ha şi jumătate, la locul numit imaşul de după sat „Cotul Gogului, loc de păşune, cu tufişuri de arin”[62].

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941[63] - Tribunalul şi Penitenciarul Suceava: **Dănilă Alexandru**, agricultor, domiciliat în comuna **Baia**, str. Uzinei Nr. 11, născut în comuna Fălticeni, jud. Baia, condamnat de Trib. Mil. C. IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecţională, conform art. 259 şi 260 c. p., ord. I. d. Nr. 856 din 1938”.

---

[60] Lapedatu, Alex., *Antichităţile de la Baia* , în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice,* No. 2, Anul II, aprilie-iunie 1909, pp. 53-63
[61] Iorga, Nicolae, *Conferinţe bucovinene*, Bucureşti 1919, pp. 57-76
[62] *Monitorul Oficial,* nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2623-2627
[63] *Monitorul Oficial,* Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860

1941: „Tabloul normaliştilor cu diplomă de capacitate, numiţi în învăţământul primar prin încredinţare de post pe ziua de 1 Noiemvrie 1941: **Iloaiea V. Constantin**, seria 1936, media 7,93, numit în comuna Baia-Bogata, postul I, judeţul Baia”[64].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Pintilie Ilie**, învăţător, şeful Subcentrului Baia; **Onişoru Gheorghe**, învăţător, şeful Subcentrului Baia; **Ştefănescu Maria**, învăţătoare, şefa Subcentrului Baia; **Leviţchi Maria**, învăţătoare, şefa Subcentrului Baia, **Tit Natalia**, învăţătoare, şefa Subcentrului Baia”[65].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[66], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Popa Nicolae**, de la Cotu Băii, la Baia băieţi; **Gavrilescu Mihail**, de la Bogata, la Baia băieţi; **Ursulescu Gheorghe**, de la Sasca Mare, la Baia băieţi; **Popa Teodorina**, de la Cotu Băii, la Baia fete; **Pungă Viorica**, de la Bogdăneşti Nr. 2, la Bogata. **Mirăuţă Maria**, de la Baia, la Bosanci Nr. 2; **Văcăreanu Teodor**, de la Baia, la Moara-Carp; **Popovici Maria**, de la Baia, la Bosanci, Moara-Carp; **Chivu Ecaterina**, de la Baia, la Udeşti; **Movileanu Emil**, de la Baia, la Comăneşti”.

BEREŞTI

Statutul de moşie a Zvoriştei, pe care s-a durat, ulterior, un cătun cu zece case, apoi, pe seama migraţiilor galiţiene de „liuzi”, chiar un sat, cu biserică mică şi târzie, dar cu oameni săraci, încât sărea în ochii drumeţului „cam proasta situaţie” a sătenilor, Bereştii au aceeaşi istorie ca şi Zvoriştea, Zamostea şi Şerbăneştii, cu aceiaşi moş-strămoşi, care se risipesc prin veacuri în diverse încrengături ale aceleiaşi tulpini genealogice. Prin urmare atestarea documentară începe cu statutul de moşie megieşă.

1492, martie 17: În faţa Divanului lui Ştefan cel Mare apar nepoţii lui Ion Jumetate, „Mărina, fiica lui Giurgiu Jumetate şi cu copiii săi, şi cu vara ei, Mărinca, fiica lui Mândrea, şi nepotul ei de frate, Silea, şi sora lui, Donea, fiii Fedcăi, şi verii lor, Şteful şi sora lui, Mărina, fiii Maruşcăi, fiica lui Şteful Jumetate” şi împart, în bună înţelegere, o parte dintre moşiile rămase după bunicul lor, Ion Jumetate. Şteful şi sora lui, Mărina, „nepoţii lui Şteful Jumetate” moştenesc „Şerbănăuţi pe Siret… Iar hotarul acelui sat, anume Şerbănăuţi, să fie din poiană, de la cornul pădurii, care este aproape de drum… iar de la **Bereşti**, aproape de Siret, o movilă pe care a pus-o Ioanăş (cel din 1392, proprietar al Zvoriştei, Zamostei şi Şerbăneştilor – n. n.), iar de la acea movilă drept către făget”[67].

1734: În 20 februarie 1733 se confirmă împărţirea moşiilor lui Vasile Stârcea, făcută în 20 decembrie 1733 e marele vornic Sandu Sturze, între urmaşii lui Stârcea, „anume

[64] *Monitorul Oficial*, Nr. 283, 28 noiembrie 1941, p. 7420
[65] *Monitorul Oficial,* Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
[66] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[67] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, doc. 108, p. 215

Pătrăşcanu şi Safta, Ion şi Ştefan Stărpul, dându-se partea Stărpului, cu judecata Domniei Sale, să-l clironomisască nepoţii lui, feciorii lui Ioan Stârcea". Astfel, prin „cartea lui Ion şi a lui Ştefan Stârcea, s-au împărţit pe 6 feciori ai lui Ion Stârcea: **A patra parte de Bereşti, lui Vasile Stârcea**; a patra parte de Zvorişte, Ilincăi; a patra parte de Şărbăneşti, Irinii şi o parte Ilincăi… A opta parte de Zvorişte, Sandii, mumei şatrariului Petre Cheşcu… A patra parte din Şărbăneşti, Saftei, din care se trage pitarul Cliamintiuoi". / „La clironomii lui Ion Stârcea, ce clironomisesc şi pe Ştefan Stărpu, după puterea de judecată: A patra parte de Bereşti ot Ţinutul Sucevei; a patra parte de Zvoriştea". / Partea lui Patraşcanu şi a Saftei lui Vasile Stârcea: jumătate de sat de Şărbăneşti; **a patra parte de Bereşti**… a opta parte de Zvorişte". / „La clironomii lui Patraşcu şi a Saftei, surorii sale: A patra parte de Bereşti la Ţinutul Sucevei; pol sat Şărbăneşti; a patra parte de Zvoriştea, însă cu jumătate de a patra parte ce au luat-o de la Şăpteliceşti fără dreptate, că unde aveau ei a opta parte de Zvorişte, acmu se stăpâneşte a patra parte"[68].

1772-1774: La **Bereşti** existau 14 case, cu 7 birnici şi cu 7 rufeturi, reprezentate de 1 mazil, 2 argaţi ai lui, 1 nevolnic, 1 ţigan şi 2 femei sărace[69].

1775: În recensământul făcut din ordinul generalului Spleny pentru Ocolul Siretului, Bereştii sunt menţionaţi cu 1 mazil, 1 popă, 10 ţărani.

1778: Bereşti avea 123 familii[70], incluse fiind şi cele de galiţieni, care munceau pe moşia mazilului Calmuţchi.

1803: Bereştii pitarului Neculai Calmuţchi avea 70 liuzi (oameni străini, de regulă fugiţi din Galiţia), care se alătură băştinaşilor menţionaţi de recensămintele anterioare[71].

1894: Biserica „Filială din Bereşti „Sfântul Necolai", construită din lemn bârne, încheiate, de jos, până şi cu bolta de sus, de Vasile Calmuschi, la 1800. Catapiteazma din iconiţe mici, are inscripţia: „Această sfântă şi Dumnezeiască catapiteazmă s-a făcut de robul lui Dumnezeu Vasile Calmuschi şi soţia sa Balaşa, ca să fie spre pomenirea a tot neamul lor (7282). Altă inscripţie arată că s-a reînnoit de robii lui Dumnezeu Vasile Lepadatu, cu soţia sa, Safta, spre pomenirea a tot neamul lor, 1847, septembrie 26. În 1890, i se bătu scânduri pe dinlăuntru şi afară, văpsindu-se; se podi jos cu scânduri, de comună şi enoriaşi, prin stăruinţa preotului C. Balanescu. Clopotniţa, dinaintea bisericii, pe 2 stâlpi. Pe clopot, numele Nicolae Calmuschi, 1809. Cimitirul e cu gard, cel de înmormântare, în partea de răsărit; sunt 8,5 fălci"[72].

1895: Comuna rurală **Zvorăştea** (**Zvoriştea**), din judeţul Dorohoi, plasa Berhometele, era „formată din satele: **Bereşti**, Buda cu Dealul, Poiana, Pustaiul, Şerbăneşti cu Slobozia, Stânca cu Zvorăştea şi Vatra, cu reşedinţa în Zvorăştea. Are 5.164 suflete; 6 biserici, deservite de 3 preoţi, 7 cântăreţi şi 6 pălămari; o şcoală mixtă. Vite: 939 vite mari cornute, 1.719 oi, 8 capre, 212 cai şi 300 porci"[73].

---

68 Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 272-276
69 AŞRSSM, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. I, Chişinău 1975, p. 344
70 Ciocoiu, Constantin, iconom, *Note la Monografia Bisericilor parohiale şi filiale din judeţul Dorohoi*, Dorohoi 1902, pp. 55, 56
71 Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iaşi 1886, p. 243
72 Ciocoiu, C., Iconomul, *Note la Monografia Bisericilor parohiale şi filiale din judeţul Botoşani*, Dorohoi 1892, p. 56
73 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, Volumul V, Bucureşti 1902, p. 799

1895: „Soldaţii mai jos notaţi, dezertând, sunt rugate toate autorităţile civile şi militare a-i urmări şi, prinzându-i, să-i trimită depozitului de recrutare Dorohoi: ”

1898: „**Bereşti**, sat, judeţul Dorohoi, pe moşia Zvorâştea, comuna cu asemenea numire, plasa Berhometele. Cu 136 familii, 544 suflete. Biserica, cu patronul „Sfântul Nicolae”, fără preot, cu 2 cântăreţi, 1 pălimar, este din lemn şi mică, făcută, în anul 1800, de Vasile Calmuschi”[74]. În dicţionarul lui Filipescu-Dubău se menţionează „cam proasta situaţie” a sătenilor, iar Calmuschi este considerat ctitor al bisericii „dupre spusa populară şi însemnările ce sunt, căci inscripţie n-are”[75].

1919: „**EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de Comisia I județeană, relativ la **exproprierea moşiei Bereşti**, din comuna Zvorâştea, **proprietatea doamnei Ioana Dr. Sava-Goiu**. Din această moşie s-au expropriat 94 ha şi 10 ari, situate între Siret şi Sireţel, în lung, în hotar cu terenul dat în expropriere locuitorilor din Ionăşăni pentru moşia Strâmba, având ca hotare, la nord, Sireţelul, la sud, Siretul, la apus, hotarul pământului expropriat pentru locuitorii din Ionăşăni, iar la răsărit, cu restul proprietăţii. Întreg terenul expropriat este de calitatea I şi comisiunea opinează a se plăti cu 1.100 lei/ha. / Pentru exactitate: / Preşedintele comisiunii, judecător M. Balasan. / Secretar, I. Baer. // **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I judeţeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moşiei Bereşti-**Zvorâştea, din comuna Zvorâştea, proprietatea Casei rurale din Bucureşti. Moşia are o întindere totală de 769 ha, care s-au expropriat în întregime, conform art. 5 din decret-lege, scăzându-se numai 3 ha – conacul, şi are următoarele hotare: spre răsărit apa Siretului şi moşia Strâmba, la apus delimitările satului Călugăreni (Adâncata) şi pădurea Hânţeşti, la nord **moşia Bereşti Cotin Zamfirescu** şi **vatra satului Bereşti** şi la sud cu moşia Hânţeşti. Terenul expropriat se compune din 512 ha calitatea I şi 194 ha calitatea II. Comisiunea opinează a se plăti cu câte 1.100 lei ha calitatea I şi 900 lei ha calitatea II. / Pentru exactitate, Preşedintele comisiunii, judecător M. Balasan. / Secretar, I. Baer. // Cotin Zamfirescu (stăpân şi în Vârfu Câmpului), fiind proprietar în hotar, pe toată întinderea şi pe moşia **Bereşti-Calmuski**, a oferit o egală porţiune de pământ în moşia **Bereşti**, hotar cu moşia Vârfu Câmpului, în lungul moşiei, între Siret şi Sireţel. Pământul se compune din 78 ha calitatea I şi 6 ha 30 ari calitatea II. Comisiunea opinează a se plăti cu câte 1.400 lei ha pământ calitatea I şi cu câte 900 lei ha calitatea II”[76].

BOGDĂNEŞTI

Povestea acestei aşezări, lesne de întrezărit din uricele care confirmă proprietăţi şi privilegiile lor, începe practic, de la tatăl lui Bogdan I Descălecătorul, Mic Crai, care vine în Moldova cu mult înaintea fiului său, unde se şi căsătoreşte cu o fată a lui Dragoş, stăpânitorul ţinutului de la Bacău până la Fălticeni, numit Câmpul lui Dragoş, şi de la legendarul Iaţco de la Voitin, care era armean, nu rutean, şi pe care îl întâlneşte legendarul Dragoş Vodă, în 1335, căpetenia maramureşeană din oastea comitelui secuilor Andrei Lackffy, care va răpune „Bourul Norocos” (Kutlu-Buga), cu trei stele (tuiuri) în frunte. De fapt, Dragoş l-a ucis pe Athalamos sau Atlamîş sau Abdallah, cumnatul lui Kutlu-Buga şi mârzac al tătarilor dobrogeni, „Bourul Norocos”, aflându-se atunci, împreună cu Bogdan din Cuhea („Fierarul”,

---

74 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul I, Bucureşti 1898, p. 379
75 Filipescu-Dubău, Nicu, *Dicţionar geografic al judeţului Dorohoi*, Iaşi 1891, p. 18
76 *Monitorul Oficial,* 9 august 1919, p. 4955-4957

„cuhe" însemnând „fierărie), în Lituania, pentru a susţine, în interesul veneţienilor, câteva bătălii cu cei care periclitau drumul comercial al nordului, inclusiv cea definitivă de la Sinie Vody[77].

Mic Crai a avut, în Moldova, trei feciori, pe Nicula, Mihail şi Toader, liderul neamului fiind Nicula, a cărui fată, Cerna, se va mărita cu Ivul Solca, iar fata lor, Stana, cu nepotul legendarului Iaţco din Voitin, Bogdan, fiul lui Hărman, celălalt fiu al lui Iaţco fiind Iaţco, negustorul armean din Suceava, care avea două biserici noi, la Iţcani şi la Suceava, pe care le va oferi Patriarhului Antonie, în schimbul sprijinului pentru recunoaşterea unei episcopii armene la Suceava.

Înrudirile acestea primare vor însemna dacă nu vinovăţia, măcar justificarea suspiciunii lui Ştefăniţă Vodă că Luca Arbure şi unchiul său, Isac vistiernicul, şi-ar putea dori domnia, din moment ce prin mama lui, Nastasia, sora lui Ivul Solca, Luca Arbure era os domnesc, cu rădăcină genealogică în Mic Crai, ca şi Bogdan I Descălecătorul. Proba că Bogdan Hărman era nepotul legendarului Iaţco din Voitin (Voitinel) am făcut-o în povestea Iţcanilor, dar trebuie să o reiau şi aici, cu precizarea că voi folosi pentru acele înscrisuri datarea, care este mereu aceeaşi, indiferent dacă apar în colecţiile de documente ale Academiei, în Costăchescu, Ghibănescu, Codrescu, Iorga la pagini diferite. De regulă, am folosit, în documentările mele, volumele din colecţiile *Documenta Romaniae Historica* şi *Documente privind Istoria României*, şi pentru că, chiar şi în aceste colecţii (prima, cu mai puţine documente incerte) paginile diferă, am luat ca reper data emiterii fiecărui act în parte de către cancelaria voievodală.

„Scrie la letopiseţul cel moldovenesc, la predoslovie, de zice că daca au ucis acei vânători acel bour, întorcându-se înapoi, văzând locuri desfătate, au luat pre câmpi într-o parte şi au nemerit la locul unde acum târgul Sucevei. Acolo aminosindu-le fum de foc şi fiind locul despre apă, cu pădure mănuntă, au pogorât pre mirodenia fumului la locul unde este acum mănăstirea Eţcanei. Acolea pre acelaşi loc au găsit o prisacă cu stupi şi un moşneag bătrân, de prisăcăria stupii, de seminţie au fost rus şi l-au chemat Eţco. Pre carele daca l-au întrebat vânătorii, ce omu-i şi den ce ţară este, el au spus că este rus den Ţara Leşască. Aşijderea şi pentru loc l-au întrebat, ce loc este acesta şi de ce stăpân ascultă ? Eţco au zis: este un loc pustiu şi fără stăpân, de-l domnesc fiarele şi pasările şi să tinde locul în gios, păn' în Dunăre, iar în sus păn' în Nistru, de să hotăraşte cu Ţara Leşască, şi este loc foarte bun de hrană. Înţelegând vânătorii acest cuvânt, au sârguit la Maramorăş, de ş-au tras oamenii săi într-această parte şi pre alţii au îndemnat, de au descălecat întâi supt munte şi s-au lăţit pre Moldova în gios. Iar Iaţco prisecariul, deaca au înţeles de descălecarea maramorăşenilor, îndată s-au dus şi el în Ţara Leşască, de au dus ruşi mulţi şi i-au descălecat pre apa Sucevei în sus şi pre Siret despre Botoşiani. Şi aşa de sârg s-au lăţit rumânii în gios şi ruşii în sus" (Ureche, *Letopiseţul*…). Mănăstirea Iţcanilor, cu hramul Adormirea Maicii Domnului (Panaghia), exista în mai 1395, când Iaţco o închina, împreună cu biserica Sfântului Dumitru din Suceava (cea veche, din lemn), patriarhului Constantinopolului, Antonie al IV-lea. Dar cine este acest Iaţco şi dacă există vreo legătură între el şi celălalt Iaţco, întâlnit de Dragoş Vodă, pe când mergea spre Volovăţ (pe plaiurile sucevene nu a fost niciodată)? Ne lămureşte un document din vremea lui Ştefan cel Mare. Patriarhul ecumenic Antonie este cel care, în mai 1395, primea de la Iaţco (Iaskos din Mavrovlachia) „micile mănăstiri care-i aparţin în Mavrovlachia, cea a Maicii Domnului (Panaghia)[78] şi cea a lui Sfântul Dumitru[79]. Şi a rugat

[77] Nicolae, Eugen, *Monede de cupru bătute în Oraşul Nou (Şehr al-cedid)*, pp. 173 şi urm.
[78] Din Iţcani.
[79] Din Suceava.

pe Sfinţia sa să le accepte în calitate de ctitor”[80]. Acest Iaţco, după cum aflăm dintr-un document din 18 august 1427[81], era fratele lui Herman din Voitin[82], unde Herman şi Iaţco moşteneau, de la tatăl lor, Iaţco, după cum rezultă din uricul din 16 martie 1490[83], şi o mănăstire, pe care avea să o cumpere, împreună cu întreaga moşie şi cu satul[84], Ştefan cel Mare, pentru înzestrarea mănăstirii Putna. Cele două urice probează că legendarul Iaţco, care l-ar fi întâmpinat pe Dragoş Vodă, pe la anul 1335, nu era Iaţco de la Iţcani, cum greşit sugerează legenda, ci cel de la Voitinel, tatăl lui Iaţco din Iţcani, cel care închina, în mai 1395, două mănăstiri Patriarhului Antonie. Există câteva argumente, în afară de cele deja enumerate, care conduc spre ipoteza că Iaţco din Voitin, care îl putea întâmpina pe Dragoş, în călătoria lui spre Volovăţ (spre Suceava nu a călătorit), era armean, nu rusin, numele în sine aparţinând şi armenilor[85]. Cel mai important argument ar fi reprezentat de faptul că Patriarhul Antonie avea să intervină, la Alexandru cel Bun, în favoarea întemeierii unei episcopii armeneşti în Moldova: / „1401 (6909) iulie 30, Suceava Din mila lui Dumnezeu, noi, Olecsandru voievod, domn al Ţării Moldovei, cu fratele meu, Bogdan, facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor bunilor pani care vor vedea această carte sau o vor auzi, că acest adevărat Ohanes, episcop armenesc, a venit la noi, la scaunul nostru, al Moldovei, şi ni s-a înfăţişat cu cărţi drepte ale patriarhului ecumenic Antonie de Constantinopol, pentru că pe patriarhul lui armenesc nu l-a cunoscut încă, ca să se ridice această episcopie, cu ajutorul domnului nostru, marele cneaz Vitovt. De asemenea, a jurat domniei noastre să primească şi să întocmească toată rânduiala bisericească. De aceea, noi am dat episcopului armenesc Ohanes bisericile armeneşti şi pe popii lor; în întreaga noastră ţară va fi volnic asupra armenilor cu dreptul său episcopal; i-am dat scaun în Suceava, în cetatea noastră. Care dintre armeni îl veţi cinsti va fi ca şi cum aţi face-o nouă, în ţara noastră, în Moldova; care nu îl va asculta noi îl vom pedepsi cu mâna lui. Iar la aceasta este credinţa mea, a mai sus scrisului Olecsandru voievod, şi credinţa fratelui domniei mele, Bogdan, şi credinţa tuturor boierilor moldoveni, şi mici, şi mari. Şi s-a scris la Suceava, sub pecetea noastră, la anul 6909 (1401) iulie, în 30, cu mâna Bratei”[86].

Acestea fiind spuse, să încercăm să trecem în revistă principalele repere documentare ale Bogdăneştilor, cu comentariile de care m-am folosit atunci când am scris cartea *Bogdăneştii* (2006), dar şi cu altele, care mi-au ieşit în cale între timp. Un material complet despre primii stăpânitori băştinaşi şi maramureşeni din zorii statalităţii moldave ar trebui scris, cândva şi fără excesul de temeri, turnat în limbajul sec „ştiinţific”, cu care ne-am obişnuit din

---

[80] DGAS, Suceava / File de istorie / 1388-1918, I, Bucureşti, 1989, p. 82.

[81] AŞSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, I, Editura Academiei, Bucureşti, 1975, pp. 65, 66

[82] „Cu mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru voievod, domnul Ţării Moldovei, facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, precum am miluit pe sluga noastră adevărată, pe Herman, şi pe fratele său, Iaţco, cu deosebita noastră milă şi le-am întărit ocina lor, şi le-am dat satul lor, unde este casa lor, la Voitinu, unde acesta iese din pădure şi din poiană, şi unde este mănăstirea lor şi vechiul lor loc de cosit, sub brădet, pentru ca toate acestea să le fie uric, cu tot venitul, lor, copiilor lor, nepoţilor lor, strănepoţilor şi răstrănepoţilor şi întregului neam al lor, nestricat niciodată, în veci. Iar hotarul acestui sat, cu toate vechile hotare, să fie pe unde din veac a existat”.

[83] AŞSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, III, Editura Academiei, Bucureşti, 1980, p. 151

[84] De la „Bogdan de la Voitin şi fratele lui, Ion Miciorna, şi surorile lui, Ilca şi Muşa, copiii lui Hărman, pe care l-a avut de la bunicul nostru, Alexandru voievod, un sat, anume Voitinul, unde a fost casa tatălui lor, Hărman, şi a bunicului lor, Iaţco, unde iese Voitinul din pădure şi din poieni, unde a fost mănăstirea lor şi fânaţul lor cel vechi, sub codru”.

[85] Într-o listă din 1476 a armenilor din Suceava, care au primit dreptul civil liovean, figurează şi „Iaţco armeanul din Suceava”, negustor de postav, cum aflăm dintr-un document de mai târziu.

[86] AŞSP, Documenta Romaniae Historica / A. Moldova, I, Editura Academiei, Bucureşti, 1975, p. 21.

literatura de specialitate. Oricum, eu, aşa cum scriam şi în prima carte cu tematică istorică[87], prefer să mă înşel singur, decât să mă mai las minţit de alţii, iar ceea ce trăiesc pe deplin, din îndelungata noastră poveste, este „istoria măruntă, care face istoria mare”, cum fericit formula Iorga într-o prefaţă a cărţii cu însemnări vechi, pe cărţi bisericeşti, a lui Corfus.

Cel mai vechi document, care are legătură cu povestea Bogdăneştilor este cel din 4 august 1400, care întăreşte şi delimitează o uriaşă moşie a „miculeştilor” (urmaşii lui Mic Crai), fraţii Nicula, Mihai şi Toader:

1400, august 4: Alexandru cel Bun întăreşte „boierului nostru **Nicula**”, care „a slujit sfânt-răposaţilor noştri părinţi (Roman I, 30 martie 1392 – decembrie 1934, şi Anastasia – n. n.) cu dreaptă şi credincioasă slujbă”, „lui şi fratelui lui, Mihail, şi fratelui lui, Toader, apoi şi copiilor lui, şi nepoţilor lui, şi strănepoţilor” etc. „un sat Berevo”, „iar hotarul lui este la movila care este la Ciungi, din câmp drept în Moldova, de la movila care este la Ciungi, pe drum, la altă movilă, la capătul ţarinei drepte, de acolo drept peste deal, pe ceretei, apoi la movila cea veche care este la drum, de acolo drept la Pârâul Negru, apoi pe pârâu în sus, până la podul lui Dragomir Brănişteriul; de la acest pod drept la movilă, la marginea dumbrăvii de sus, apoi pe margine, până la altă movilă; de acolo, drept peste vale până la o movilă, deasupra dealului, şi de acolo drept Moldova, la vale, până în dreptul movilei care este la Ciungi, la Margine. Acesta le este hotarul”.

Formula „această adevărată slugă şi boier al nostru, Nicula, a slujit sfânt-răposaţilor noştri părinţi cu dreaptă şi credincioasă slujbă, şi astăzi ne slujeşte nouă cu dreaptă şi credincioasă slujbă” cuprinde mult mai multe sensuri decât s-ar crede. Nicula era slugă şi boier, deci dregător domnesc (sluga, sinonim cu „ministru”) şi cavaler (boier sau boliarin, adică un călăreţ care slujea în oastea ţării împreună cu minimum 4 suliţaşi), şi care, evidenţiindu-se în lupte, devine boiarin. Este de presupus că Nicula provine, prin bunică şi prin mamă, din rândul cnejilor locali, moşia lui grupând sate şi teritorii aparţinând unor obşti distincte, cea a Fulticilor şi cea a Drăguşanilor. Provenind din două obşti diferite, moştenind părţi şi dinspre bunică, şi dinspre mamă, Nicula grăbeşte alegerea părţilor şi întărirea prin uric. El devine, practic, prin recunoaşterea judeciei şi prin stabilirea hotarului, stăpânul unei obşti noi, formată din mai multe sate. Meritele lui sunt slujba şi credinţa, principiile de bază ale feudalismului, care îndreptăţeau la recunoştinţa domnului. Meritele lui s-au evidenţiat în timp, poate preluând şi meritele tatălui său, care, cu certitudine, dacă n-a fost, totuşi, tatăl Descălecătorului real, atunci măcar provine dintre căpeteniile lui Bogdan Cuhea, voievodul din Maramureş, descălecător de Tară Româneasca a Moldovei, şi este cert că a intrat într-o obşte locală prin căsătorie. Dacă Nicula ar fi provenit, şi prin tată, din rândurile localnicilor, în urice nu i s-ar fi precizat hotarul printr-o formulă de alegere a părţilor, ci s-ar fi folosit formula uzuală „pe unde din veac au folosit”. În plus, prin excluderea acestei ultime formule şi pentru un hotar limitrof („iar dinspre celelalte hotare, pe unde din veac au folosit"), se confirmă că alegerea părţilor pentru Nicula se face din două mari proprietăţi, cea a părintelui său şi cea a socrului, deci a două obşti săteşti în care este recunoscut ca răzeş, ca proprietar de pământ în devălmăşie şi care obţine delimitarea proprietăţii sale.

Teritoriul pomenit în document se află parţial pe Câmpul lui Dragoş, parţial pe Câmpul Perilor, adică pe proprietăţile vechi ale lui Dragoş Viteazul, străbunul Rotompăneştilor, Ghermăneştilor, Horaeţilor şi Drăguşanilor, şi pe cel al Fulticilor, descendenţi ai lui Giula cel Mare, Stan, Iuga şi Nan, care se vor mai încuscri cu Dragoş

[87] Drăguşanul, Ion, *Identităţi deturnate. O istorie anecdotică a Bucovinei*, Grupul editorial Muşatinii – Bucovina viitoare, Suceava, Anul Eminescu

Viteazul, nepotul acestuia, Iliaş Horaeţ (sau Goraeţ), fiul lui Sima Drăguşanul, căsătorindu-se cu fiica lui Stan Fultic din Horodniceni şi Fulticeni. Cum în triunghiul teritorial cuprins între râurile Siret şi Moldova şi Subcarpaţii Neamţului se află şi locul „unde au fost Giula Fultic" (prezent în sfatul domnesc din 1384), adică viitorul sat Giuleşti, este de presupus că Nicula aparţine, prin mamă, neamului localnic al Drăguşanilor şi că s-a căsătorit cu o fiică a lui Giula cel Mare (Fultic = Pântece), caz în care alegerea părţilor de moşii se putea face, pentru constituirea unei noi moşii, fără pomenirea hotarelor străvechi, adică ale celor de dinainte de Descălecat.

Conform tradiţiei feudale, pe care o respectă chiar şi Alexandru cel Bun, când se căsătoreşte cu ruda sa de gradul trei, Maria-Rymgailla, pentru a se păstra moşiile în proprietatea aceluiaşi neam, şi boierii practică mezalianţe „de neam". Deci e firesc să constatăm că **fiica lui Nicula, Cerna**, se căsătoreşte cu Ivul Solca, fiul lui Mihul din Solca, deci nepotul lui Iliaş Horaeţ (din spiţa lui Dragoş Viteazul, fratele lui Stanislav Rotompan) şi al fiicei lui Stan Fultic, deci strămătuşa Cernei dinspre mamă. Vom vedea că şi soţii Ivul şi Cerna Solca, părinţii Stanei, îşi vor alege drept ginere pe un alt descendent de-al celui mai vechi locuitor atestat al Moldovei, adică pe nepotul lui Iaţco de va Voitin, pe care îl întâlnise Dragoş Vodă, Bogdan, fiul lui Hărman (Herman, Gherman) din Voitin, tinerii soţi primind drept zestre teritoriul care înfrăţeşte două moşii din două mărci diferite, înfrăţind, de fapt, definitiv două neamuri.

Bogdan, fiul lui Herman, al acelui Herman, frate cu Iaţco, de la care cumpără Ştefan cel Mare Voitinul, primeşte doar a treia parte din vadul Moldovei şi cele trei sate din moşia lui Nicula, dintre care unul, Bogdăneştii, nenumit încă aşa, pentru că încă mai poartă numele lui Mic Crai, cel de Miculeşti. Dacă urmaşii lui n-ar fi vândut Solca Mică lui Luca Arbore (fiul **Nastasiei**, sora lui Ivul Solca şi, deci, fata lui Mihul din Solca), dacă acea „a treia parte din vadul Moldovei" n-ar fi fost revendicată, mai târziu, de ginerele Gavril Totruşan şi de fiica lui Luca Arbure, Ana, cneaghina comisului Plaxia (Praxia, Plăieşu, de la care vine numele localităţii Praxia), demonstraţia de faţă ar fi însemnat un risc, mai ales că Bogdăneştii pe care îi revendică Ana nu sunt localizaţi în documente, iar elementele de toponimie minoră lipsesc.

Trebuie menţionat că, în documentele vechi, chiar şi pârâul Râşca s-a numit Bogdăneşti, iar formula „Bogdăneşti cu moară", pe care o foloseşte Ana Placsoaie, se referă la moara de pe pârâul care străbate satul.

Este de presupus că Bogdan, fiul lui Herman, nepotul de soră al lui Şandru Gherman şi al lui Cărstea Horaiţ, ambii din Solca, a întărit economic şi a reuşit să-şi subordoneze în bună parte satul Miculeşti, primit drept zestre, strămutând din Solca familii întregi. După moartea sa, în 1502, văduva Stana şi copiii ei vând, cu acceptul rudelor apropiate, moşiile care le aparţin lui Luca Arbure. Fostul Portar de Suceava, fiul lui Ivan Arbure – fost diac domnesc ajuns pârcălab de Neamţ (1453-1476) şi martor în sfatul domnesc (1471-1476) – şi al **Nastasiei**, sfârşeşte tragic, în 1522, împreună cu feciorii săi; moşiile îi sunt confiscate, iar înscrisurile, în mare majoritate, rupte şi arse, cum era practica voievodală a vremii.

Urmaşii lui, cele opt fete şi ginerii, încearcă târziu să recupereze dreptul de folosinţă asupra moşiilor cumpărate sau moştenite de străbunul lor. Inclusiv asupra satului Bogdăneşti, care, deocamdată, adică în 1461, intră în posesia lui Bogdan Herman (Gherman), ginerele lui Ivul Solca. Iată documentul prin care ni se confirmă că Bogdan Herman devine, practic, al

doilea cârmuitorul iniţial (al doilea, adică de la care începe o nouă istorie), cel care împrumută numele său Bogdăneştiior:

„**1461** (6969) Februarie 21, Suceava / Din mila lui Dumnezeu, noi, Ştefan voievod, domn al ţării Moldovei. / Facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedea sau o vor auzi cetindu-se, dacă va fi cuiva nevoie, că au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri mari şi mici pan Ivul Solca şi ginerele lui **Bogdan, fiul lui Herman** (Gherman), de bună voia lor şi nesiliţi de nimeni şi s-au tocmit asupra ocinii lor, şi a dat Ivul lui Bogdan şi nepoatei sale, Stana, un privilegiu de la Alexandru voievod cel Bătrân (privilegiul din 4 august 1400 – n. n.), care le era scris pe **trei sate de la Moisie** (Moişa) şi de la Solca, din partea lui Ivul, două case şi o slatină. / Iar Bogdan şi femeia lui, Stana, s-au lăsat înaintea noastră ca mai mult să nu pârască, nici să pomenească în veci lui Ivul pentru partea lui din sate şi nici copiilor lui, nici întregului lor neam, nici ei înşişi, nici copiii lor, nici altcineva din neamul lor, ci să aibă pace în veci. / Şi de asemenea au venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri Grada (fata lui Nicula, sora Cernei - n.n.) şi nepoţii ei, iarăşi de bună voia lor, şi s-au învoit şi cu sora ei, Cerna, paniţa lui pan Ivul; şi a dat Grada şi nepoţii ei surorii sale Cerna, din visluşenia tatălui lor, un sat pe Pârâul Negru, anume Miculeşti, unde a fost casa tatălui lor, Nicula, şi a treia parte din vadul de pe Moldova. / Deci noi, văzând bună voia lor şi tocmeala cu toate părţile, iar noi de asemenea am dat şi de la noi şi am întărit lui pan Ivul şi cu tot venitul şi hotarele, pe care le-a folosit din veac, şi care ascultă de această parte a lui din sate şi Miculeşti, pe Pârâul Negru, şi a treia parte din vadul de pe Moldova. Toate acestea mai sus scrise sa-i fie lui uric şi cu tot venitul, lui şi femeii lui, Cerna, şi copiilor şi nepoţilor lor, şi strănepoţilor lor, şi răstrănepoţilor lor, şi întregului lor neam, nestrămutat în vecii vecilor. Iar hotarul Miculeştilor să fie pe unde l-au hotărnicit pan Albul şi pan Lazea şi pan Cozmiţa şi cu megieşii… / A scris Şteful, la Suceava, în anul 6969 (1461) August 8”.

Satele „de la Moisie”, adică de pe pâraiele Moişa, amintesc, prin toponim, de probabila origine a străbunilor lui Nicula, adică de Moisei, unul dintre cele trei sate ale voievodului maramureşean Bogdan Cuhea. Bogdan întemeietorul se numea Cuhea pentru că avea casă şi biserică de piatră în Cuhea Maramureşului şi pentru că moşi-strămoşi lui au fost, cândva, fierari; din moment ce satul lor de baştină păstra numele vechii îndeletniciri, numindu-se, de fapt, Fierărie (cuhea = fierărie).

Bogdan Gherman şi obştenii numiţi mai târziu răzeşi stăpâneau un teritoriu obştesc apreciabil, care avea ca hotare râul Moldova, urma linia Subcarpaţilor Neamţului, intrând în munţi, până la obârşia Pârâului Negru, apoi cotea spre Răsărit, traversa izvoarele Pârâului Alb (cam prin Târzia, care era moşie răzeşească a bogdăneştilor) şi răzbătea iar spre Moldova, în dreptul Drăguşenilor, cuprinzând viitoarele sate Şoimăreşti şi Săveşti, de la gura Râşcăi. De-a lungul veacurilor care au urmat, prin alegerea părţilor între răzeşi, aveau să se individualizeze noi obşti, inclusiv cele ale urmaşilor lui Şoiman şi Savu, adică Şoimăreşti şi Săveşti. Plus boroienii, adică descendenţii lui Beria (numele nu vine, în mod cert, de la bour, cum insinuează unii), giuleştenii (urmaşii sărăciţi ai lui Giulea cel Mare) şi praxienii, adică oamenii lui Praxia (Plaxia, Plăieşul), ginerele lui Luca Arbore. Boroienii, care se trag din aceeaşi spiţă ca şi bogdăneştii, dar care aveau să fie defavorizaţi în alegerea părţilor, cu consecinţa deselor mutări ale vetrei de sat, aveau să se afle adesea, cu excepţia momentelor de cumpănă care i-au solidarizat, într-o permanentă dispută cu bogdăneştii, care şi-au ales sau au meritat mereu, de-a lungul vremilor, pământuri mai roditoare decât boroienii. Dar să nu anticipăm.

Intrat într-o obşte sătească prin căsătoria cu fata lui Ivul Solca, Bogdan Herman şi-a hotărnicit moşia în cadrul moşiei obşteşti. Partea lui avea să se numească mai târziu, adică după confiscarea averilor lui Luca Arbure, Domnia şi Mănăstirea, iar partea obştească – Răzeşia.

Bogdan şi Stana au avut doi copii, pe Sima şi Nastasia. Tatăl moare de tânăr, şi-atunci Stana şi copiii ei, conform principiului, *jure vicinitas* din dreptul valah, îşi anunţă rudele că vor să-şi vândă moşiile. În 1502, conform dreptului feudal, Stana vinde tot ce are „neamului ei cel mai apropiat", dispus să-i cumpere moşiile, adică lui Luca Arbure, artizanul victoriei de la Codrii Cozminului, fiul fostului pârcălab de Neamţ, Ivan Arbore, şi al Nastasiei. Nastasia, fata lui Mihul din Solca, nepoata lui tandru Gherman, şi strănepoata lui Mic Crai, Dragoş Viteazul şi Stan Fultic, era sora lui Ivul Solca (tatăl Stanei) şi a lui Isac vistiernic, cel care avea să sfârşească sub securea călăului, în 1522, după ce complotase, alături de nepotul său, Luca Arbure, împotriva lui Ştefăniţă Vodă.

Ștefăniță Vodă confiscă în favoarea domniei (de aici numele ulterior al moşiei bogdăneştene) averile „hiclenilor", care „prin vicleşug" au vrut să-i ia tronul, le arde uricele de stăpânire, dar le iartă fiicele, lăsând, totuşi, moştenire urmaşilor săi la tron ura faţă de Arbureşti. Rând pe rând, Petru Rareş, unchiul lui Ştefăniţă (1527-1561, 1541-1546), Alexandru Lăpuşneanu, fratele lui Ștefăniță (1552-1561,1564-1568), şi Bogdan Lăpuşneanu (1552-1572), fiul lui Alexandru, consideră moşiile confiscate drept „danie" de la Petru Rareş, deci moşie domnească. Ce-i drept, anumite părţi din sat aparţin încă, în virtutea dreptului obştesc nedesfiinţat de Bogdan Hărman (în fond, obştea a continuat să funcţioneze chiar şi după înrobirea ei), unor urmaşi de moşi-strămoşi, alţii decât cei veniţi din Solca pe vremea lui Bogdan Hărman, şi care şi-au individualizat teoretic dreptul de folosinţă asupra pământului, dar fără a li se face hotarnice de către domnie. în consecinţă, cei doi ctitori târzii ai Mănăstirii Râşca, Alexandru şi Bogdan Lăpuşneanu, admit pretenţiile de folosinţă şi de vânzare a drepturilor de folosinţă pentru descendenţii răzeşilor care, în trecute vremi, folosiseră în comun pământul.

Mănăstirea Râşca a fost ridicată pe teritoriul Bogdăneştilor de Sus (partea lui Bogdan Herman), începând din 1510, până în 6 iunie 1512, de către Bogdan-Vlad (Bogdan cel Orb), apoi reconstruită şi înzestrată cu 100 familii de ţigani, cu care s-a constituit satul Râşca pe aceeaşi vatră a Bogdăneştilor de Sus, de către Alexandru şi Bogdan Lăpuşneanu (cf. M. D. Matei, E.I. Emandi, op. cit, p.44).

Începând din 1510, Bogdăneştii de Sus s-au şi numit Râşca, iar pârâul Bogdăneşti a primit acelaşi nume. Mănăstirea, deşi a fost ridicată pe o parte a moşiei satului Bogdăneşti, cea a schitului de lemn din vechime şi cea a lui Bogdan, capătă drepturi răzeşeşti în cadrul obştii, adică i se alege partea care i se cuvine ca moştenitoare a schitului ridicat de un călugăr anonim, dar fără a-şi putea exercita dominaţia asupra Bogdăneştilor, care încă funcţionează ca obşte sătească pe domeniul Răzăşia, celelalte două domenii, deci părţi alese, fiind Domnia (partea cu moară pe pârâul Raşca şi care a fost confiscată de la „hicleanul" Luca Arbure) şi Mănăstirea, adică foştii Bogdăneşti de Sus, din susul schitului Bogoslov.

În 1560, Alexandru Lăpuşneanu întăreşte o primă vânzare a dreptului de folosinţă a pământului în Bogdăneşti din domeniul Răzăşia. Iată documentul:

„**1560** (7068), Huşi, Martie 13 / Din mila lui Dumnezeu, noi Alexandru Voevod, domn al ţării Moldovei. / Facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedea sau

auzi cetindu-se că au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri moldoveni sluga noastră Oancea şi sora lui Cătălina, fiii Sofiicăi, fiica lui Toader Popşorul, de bună voia lor, nesiliţi de nimeni, nici asupriţi, şi au vândut dreapta lor ocină şi dedină din privilegiul de întărire ce a avut bunicul lor, popa Oancea de la Petru Voevod, din a patra parte de sat din Bogdăneşti, din partea de sus jumătate, slugilor noastre Costin şi Gavrea şi Ilea şi Agafia pentru 110 zloţi tătărăşti. Şi slugile noastre Costin şi Gavrea şi Ilea şi Agafia au plătit deplin aceşti bani mai sus scrişi, 110 zloţi tătărăşti, în mâinile lui Oancea şi a surorii lui Cătălina, copiii Sofiicăi, fiica lui Toader Popşorul, înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri. / De aceea, noi, văzând tocmeala lor de bunăvoie şi plata deplină, şi noi de asemenea şi de la noi am dat şi am întărit slugilor noastre Costin şi Gavrea şi Ilea şi Agafia această jumătate de sat din a patra parte de sat din Bogdăneşti, din partea de sus, ca să le fie şi de la noi uric cu tot venitul, lor şi copiilor lor, şi nepoţilor lor, şi strănepoţilor, şi răs-strănepoţilor şi întregului lor neam, cine li se va alege cel mai de aproape, neclintit niciodată, în veci. / Iar hotarul să fie din câmp şi din sat, iar dinspre alte părţi, după vechiul hotar, pe unde din veac au folosit".

Voievodul nu stabileşte hotarul, acesta fiind convenit şi stabilit, pe cale orală, de către membrii obştii săteşti, funcţie de cine pe cine moşteneşte din postura de „cel mai de aproape" (conform principiului „jure vicinitas"). Vânzarea înseamnă vânzare a dreptului de folosinţă, domnitorul fiind, conform tradiţiei statului feudal, proprietarul real al pământului, care oferă uric, adică împuternicire, celor care îl vor folosi în veci.

Fiul lui Lăpuşneanu, Bogdan Încrucişatul, era ferm convins, în 1569, că satul Bogdăneşti aparţine aproape în totalitate domeniului voievodal, apartenenţă faptică pe care o putem justifica doar dacă vom accepta că Bogdăneştii lui Bogdan Herman au fost confiscaţi de la Luca Arbore.

În imediata apropiere a vetrei satului, înspre Raşca, se afla o moşioară, numită, pe atunci, Fântâna Pustie, pe care o revendică o altă „slugă" domnească, în baza unui înscris de danie de la Petru Rareş. Rareş nu putea dărui decât o moşie confiscată, pentru că pe cele două „Câmpuri" (ocoale, echivalent al mărcilor germane), al lui Dragoş şi al Perilor (Depresiunea Baia), ambele intens populate, nu se afla, încă de la întemeierea statului, nici o moşie aparţinătoare de braniştea domnească. Deci Fântâna Pustie şi gura pârâului Litva se aflau pe domeniul Domnia, cel constituit prin confiscarea moşiei lui Luca Arbure. Toponimele respective nu au dispărut total din memoria satului şi, mai ales, din cea a silvicultorilor. Încă mai există, înspre Raşca, Dealul Litvului, Poiana Pustie şi Poiana lui Ioan, amândouă pe malurile pârâului Râşcuţa, adică ale Litvului de odinioară. Pus în faţa mărturiilor, Bogdan Lăpuşneanul întăreşte vechea danie:

„**1569** (7077), Iaşi / Din mila lui Dumnezeu, noi Bogdan voievod, domn al ţării Moldovei. / Facem cunoscut cu această carte a noastră tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi cetindu-se că pe această slugă adevărată a noastră Măteiu al lui Vlaicu l-am miluit cu mila noastră deosebită şi i-am dat un loc de pustie, în gura Lidvului, în părău, în Fântână, care acest loc de pustie i-a fost danie de la bunicul domniei mele Petru voievod... noi am aflat cu tot sfatul domniei melc şi cu toţi boierii moldoveni că i-a fost ocină şi danie dreaptă de la bunicul domniei mele Petru voievod. / De aceea şi de la noi am dat şi am întărit lui şi fiilor lui, şi nepoţilor lui, şi întregului lor neam, cine i se va alege cel mai de aproape, neclintit niciodată, în veci. / Iar hotarul acestui mai sus scris loc în pustie... dinspre alte părţi după vechiul hotar, pe unde au fost din veac".

Bogdan Încrucişatul, asemeni tuturor voievozilor Moldovei, nu tulbură dreptul de folosinţă al megieşilor (al celorlalte sate), dregătorul domnesc Măteiu al lui Vlaicu urmând să folosească doar locul delimitat în cadrul obştii săteşti din care provine sau în care a fost admis, pe baza înţelegerii orale cu reprezentanţii acelei obşti. Intrarea într-o obşte sătească se făcea doar prin legături de rudenie sau prin mezalianţe. În sat putea reveni o rubedenie care renunţa la dreptul de a locui într-un alt sat, în care avea şi alte proprietăţi, sau un străin care se căsătorea cu o localnică.

Rudă de-a bogdăneştilor sau fiul unui Vlaicu devenit membru al obştii prin căsnicie, Măteiu era slugă domnească, adică dregător domnesc şi, deci, boier. La fel ca şi Costin, Gavrea, Ilea şi Agafia, care se stabilesc în Bogdăneşti pe vremea lui Lăpuşneanul, în urmă cu nouă ani, plătind pentru practic a opta parte din sat 110 zloţi tătăreşti. Ceea ce înseamnă că Bogdăneştii valorau măcar 880 zloţi, adică cu 220 zloţi mai mult decât a plătit Luca Arbure pentru întreaga moşie Solca Mică (Arbore) şi jumătate din Solca. Preţul sugerează nu numai întinderea (deja cunoscută, de 20 kilometri pătraţi) a moşiei răzeşeşti a satului Bogdăneşti, ci şi eficienţa lui economică, drept rezultat al unei intense populări grupate sau răspândite (grupuri de case în locaţii diferite). Pentru că secolul al XVI-lea rupe tradiţia şi obligaţia satelor formate din 10-20 de gospodării, numărul acestora începând să fie determinat de suficienţa „locului de hrană”, adică a terenurilor fertile, care se găsesc din belşug la Bogdăneşti, chiar dacă mai funcţionează încă alternanţa ţarinilor vechi şi noi pentru cultură.

Demersurile urmaşelor lui Luca Arbure şi ale cneaghinei Iuliana (Sofiiţa, Nastasia, Stanca, Odochia, Marica călugăriţa, Tudosia, Ana Plăcsoaie şi Cheldoaei) pentru recuperarea moşiilor care li se cuvin din averea tatălui lor încep abia pe vremea Movileştilor, când ura domnească faţă de Arbureşti nu mai există. Ana, care nu are urmaşi („rudă stearpă” – conform terminologiei vremii), doreşte să recupereze, printre altele, satele Solca şi Bogdăneşti cu locuri de moară. În documente nu se precizează despre care sat Bogdăneşti este vorba şi în ce hotare se află acesta, aşa că istoricii ezită, considerând ba că ar fi vorba despre un sat din Basarabia, ba de unul din ţinutul Neamţului. Bogdăneştii din ţinutul Neamţului sunt, de fapt, Bogdăneştii Sucevei, care, după ruinarea târgului Baia, incendiat de Ştefan cel Mare, în 1467, când târgul era ocupat de Corvin, şi de Sultanul Mahomed al II-lea, în 1476, intră în aria de influenţă a Cetăţii Neamţului. În Neamţ, există un singur Bogdăneşti, cel de lângă Roman, dar cu documente care îl localizează bine în timp şi spaţiu.

Ipoteza că Bogdăneştii revendicaţi de Ana fac parte din a treia parte de moşie de pe cele două maluri ale vadului pe Moldova, parte primită drept zestre de Bogdan Herman, este susţinută şi de faptul că, de o parte şi de cealaltă a Moldovei, se află şi satele Praxia şi Dumbrăviţa, ultimul fiind revendicat de alt ginere al lui Luca Arbure, Gavril Totruşan.

Iată care sunt documentele care susţin revendicările urmaşelor lui Luca Arbure şi disputele dintre ele şi ginerii lor, documente care, în cele din urmă, demonstrează că Bogdăneştii au fost cumpăraţi de Arbureşti, că bogdăneştii (obştenii) îşi au, prin numele satului şi al lor, moş-strămoşul în persoana lui Bogdan Hărman, cel care s-a aflat, pentru o clipită din istorie, în postura de verigă pentru neamurile străvechi ale lui Mic Crai, Dragoş Viteazul, Giula cel Mare şi Stan Fultic, din care se trag, de fapt, toţi localnicii şi nu numai:

„**1585** (7093) Mai 2, Iaşi. / Petru voievod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Iată au venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri slugile noastre, Onciul Herţa şi surorile lui, Olena şi Mariica, şi nepoţii lor de frate, copiii lui Coste, fiii Sofiiţei, fiica lui Luca Arbure, şi vara lor, Salomiia, fiica Nastasiei, nepoata lui Arbure, şi verii lor, Măriica

şi fratele ei, Pătraşco, fiii Stancăi, fiica lui Arbure, şi mătuşile lor, Odochia şi sora lor Măriica, fiicele lui Arbure, şi, deasemeni, sora lor, Ana, fiica lui Luca Arbure, de bună voia lor şi nesiliţi de nimeni, nici asupriţi, şi au împărţit între dânşii dreptele lor ocine şi dedine din privilegiul de împărţeală ce a avut tatăl şi bunicul lor, Luca Arbure, de la Ştefan voievod cel Tânăr, şi din privilegiul de cumpărături ce a avut de la Bogdan voievod cel Bătrân şi din privilegiul de întărire ce a avut bunica lor, Nastasia, mama lui Arbure, de la acelaşi Bogdan voievod, satul Vorona cu moară, şi Svicicăuţi cu moară, şi Blişcencăuţi cu moară, şi Carapuşcenii cu moară, şi **Bogdăneştii cu moară**, şi Solca cu moară, şi Romancăuţi cu moară, şi Soloneţul cu moară, şi Botăşanii cu moară, şi Drăguşenii cu moară, şi Căjvenii, şi Hrinceştii cu moară, şi Măndăcăuţi cu moara, şi Culicenii cu moară, şi Trăbujenii, şi Ceplinţii cu moară, şi Iazlovăţ, şi Hilăuţii, şi Cozăreştii cu loc de moară. / Şi a căzut partea lui Onciul şi a fraţilor lui satul Măndăcăuţi cu moară, şi Culicenii cu moară, şi Trăbujenii. / Şi iarăşi, în partea Solomiei a căzut în partea ei satul Ciaplinţi cu moară, şi Iazlovăţul, şi Hilăuţii, şi Căzăreştii cu moară. / Iar în partea Mariiţăi şi a fratelui ei, Pătraşco, a căzut partea lor, satul Vorona cu moară, şi Svicicăuţii cu moară, şi Blişcenăuţii. / Iar în partea Udochiei a căzut în partea ei satul Soloneţ cu moară, şi Botăşanii, şi Romancăuţii cu moară. / Iar în partea Măriţii a căzut partea ei, satul Hrinceştii cu moară, şi Căjvenii, şi Drăguşenii cu mori. / Iar în partea Anei a căzut în partea ei satul Solca cu moară, şi **Bogdăneştii**, şi Carapuşcenii, cu moară. / De aceea, noi, văzând tocmeala lor, de bunăvoie şi împărţeala paşnică între dânşii, şi noi de asemeni şi de la noi am dat şi am întărit tuturor celor mai sus scrişi aceste sate, ca să le fie şi de la noi uric şi cu tot venitul, neclintit lor niciodată, în veci. / Şi ispisoacele ce a avut Solomoneasa de mai înainte vreme ei le-au rupt dinaintea noastră. Şi dacă se vor mai afla iar, ele să nu aibă credinţă niciodată, în faţa acestei cărţi a noastre. / Scris în Iaşi, în anul 7093 (1585) Mai 2. / Domnul a spus. / Marele logofăt a învăţat şi a iscălit. Dumitru a scris”.

„**1587** (7095) Mai 19, Iaşi. / Petru voievod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. / Am dat şi am întărit slugilor noastre, lui Onciul Hearţea şi surorilor lui, Olena şi Măriica, şi nepoţilor lor de frate, copiii lui Coste, fiii Sofiiţei, fiica lui Luca Arbure, şi verei lor Solomia, fiica Nastasiei, nepoata lui Arbure, şi verilor lor Măriica şi Pătraşco, fiii Stancăi, fiica lui Arbure, şi mătuşilor lor Odochia şi Măriica, fiicele lui Arbure, şi, de asemeni, surorii lor Ana, fiica lui Luca Arbure, dreptele lor ocine şi dedine din privilegiul de împărţeală şi de cumpărătură şi de întărire ce a avut tatăl şi bunicul lor, Luca Arbure, şi Nastasia, mama lui Arbure, de la Bogdan cel Bătrân şi de la Ştefan voievod cel Tânăr, satul anume Vorona cu mori, şi Svicicăuţi cu mori, şi Blişcearăuţi cu moară, şi Carapuşceanii cu moară, şi **Bogdăneştii cu moară**, şi Solca cu moară, şi Romancăuţii cu moară, şi Soloneţul cu moară, şi Botăşanii, şi Drăguşanii cu moară, şi Căjveanii, şi Hrinceştii, şi Măndăcăuţii cu moară, şi Culiceanii cu moară, şi Tărbujeanii, şi Ciaplinţii cu moară, şi Iazlovăţul, şi Hilăuţii, şi Cozăreştii cu loc de moară, ca să ţină cum şi-au împărţit între dânşii, de mai înainte, înaintea domniei mele, de bună voia lor. / Şi a căzut în partea Onciului şi a fraţilor lui: satul Măndăcăuţii cu mori, şi Tărbujenii; în partea Solomiei: satul Ciaplinţi cu mori, şi Iazlovăţul, şi Hilăuţii, şi Cozăreştii cu mori; în partea Mariicăi şi a fratelui ei, Pătraşco: satul Vorona cu mori, şi Svicicăuţii cu moară, şi Blişcenăuţii; în partea Udochiei: satul Soloneţ cu mori, şi Botăşani, şi Romancăuţii cu mori; în partea Mariicăi, soacra lui Solomon logofăt: satul Hrinceştii cu mori, şi Căjvenii, şi Drăguşanii cu mori; iar în partea Anei: satul Solca cu moară şi Bogdăneştii, şi Carapuşcenii cu moară. Şi iarăşi din ispisocul de împărţeală ce au avut ei de la domnia mea, de mai înainte, de bună voia lor. De aceia, ca să le fie şi de la noi uric şi ocină, neclintit şi cu tot venitul. / Şi dacă, vreodată, se vor mai afla unele privilegii şi ispisoace făcute de Solomon logofăt fără ştirea lor, făcute cu înşelăciune, ele să nu se creadă niciodată în veci, înaintea acestei cărţi a noastre. / Scris în Iaşi, în anul 7095 (1587) Mai 19. / Domnul a spus. / Stroici mare logofăt a învăţat şi a iscălit. / Dumitru a scris”.

(Pe verso, contemporan, în slavoneşte: „S-a sculat Ana, fiica lui Luca, şi a dat nepoatei sale Parasca, cneaghina lui Grigorie Udrea, două sate, din partea ei, ce i-au căzut ei: satul Solca şi **Bogdăneştii** şi cu mori”). Deci, apropierea se face de Solca, nu de Carapuşceni, care se aflǎ în raionul Briceni din Basarabia. În curând, se va vedea şi din ce pricină, pricina aceasta constituind argumentul principal în a demonstra că **„Bogdăneştii cu mori”** sunt tocmai aceia care poartă numele ginerelui lui Nicula (fiul moş-strămoşului anonim al satului de lângă Baia).

„**1588** (7096) Iunie 4, Suceava / Petru voievod, din mila lui Dumnezeu, domn al ţării Moldovei. / Iată că au venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri moldoveni Măriica călugăriţa, fiica lui Arbure, şi cu nepoţii ei, copiii lui Solomon logofăt, şi au pârât pe toţi verii lor pentru ocinele lor, ce au împreună cu nişte privilegii şi ispisoace ce a făcut mai înainte Solomon logofăt, cu înşelăciune, fără ştirea altor veri ai lor. De aceea, noi am cercetat cu sfatul nostru şi am aflat că toţi verii lor au avut alte ispisoace de împărţeală, făcute de bună voie între ei şi le-am dat tuturor, de asemeni, ca să aibă a stăpâni în părţi, cum li sc cuvine după dreptate, din dreptele lor privilegii, ce a avut tatăl şi bunicul lor Luca Arbure de la Bogdan voievod cel Bătrân şi de la Ştefan voievod cel Tânăr. Şi să aibă a stăpâni cum li s-a căzut: în partea lui Onciul şi a fraţilor lui, satul Măndăcăuţii cu mori, şi Culiceanii cu mori, şi Trăbujenii; în parte Solomiei, satul Ciplinţii cu moară, şi Iazlovăţul, şi Hilăuţii, şi Cozăreştii cu mori; în partea Maricăi şi a fratelui ei Pătraşco, fiii Stancăi, satul Vorona cu mori, şi Svicicăuţii cu mori, şi Blişcenăuţii; în partea Odochiei, satul Soloneţul cu mori, şi Botăşanii, şi Romancăuţii cu mori; în partea Mariicăi călugăriţa, satul Hrinceştii cu mori, şi Căjvenii, şi Drăguşenii cu mori; iar în partea Anei, satul Solca cu moară, şi **Bogdăneştii cu moară,** şi Carapuşcenii. / Şi să nu aibă mai mult a se pârî pentru această întocmire, căci au lăsat cu toţii de bună voie să fie cum şi-au împărţit între ei înainte. / Şi acele ispisoace ale lui Solomon logofăt noi le-am rupt şi din privilegii încă s-au şters. Şi de acum înainte, dacă se vor afla unele privilegii, de asemeni să nu se creadă niciodată, în veci. Iar cine dintre dânşii ar vrea să răstoarne, să dea 50 boi. / Altul să nu se amestece înaintea acestei cărţi a noastre. / Scris în Suceava, în anul 7096 (1588) Iunie 4. / Domnul a spus. / Stroici mare logofăt au învăţat şi au iscălit. Dumitru a scris”.

„**1588** (7096) Iunie 4, Suceava. / Cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldaviei. / Iată că au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri ai Moldaviei Măriica călugăriţa, fata lui Arbure, cu nepoatele ei, fiii lui Solomon logofăt, şi s-au jeluit asupra tuturor nepoţilor lor pentru moşii ce au la un loc, după scrisori şi ispisoace ce au fost făcut mai înainte Solomon logofăt, cu vicleşug, fără să ştie alţi nepoţi ai lor. / Şi aşa, cercetând noi cu al nostru sfat, am aflat că toţi nepoţi lor au fost şi au avut alte ispisoace, făcute de bună voia, de împărţeală între sineşi, şi li s-au dat lor, fiştecăruia, asemeni cum să aibă a ţine, după cum li se cuvine cu dreptul părţile, în puterea privilegiilor ce au avut tatăl şi moşul lor Luca Arbure de la bătrânul Bogdan voievod şi de la tânărul Ştefan voievod, cum să aibă a stăpâni ceea ce li s-au venit. În partea lui Onciul şi fraţilor lui, satul Măndăcăuţăi cu moară, şi Culiceni cu moară, şi Trăbujenii; iar în partea Solomii satul Ciplineştăi cu moară, şi Iazluvăţul, şi Hiliuţăi, şi Cozăreştii cu moară; şi în partea Mariţăi cu fratele ei Pătraşco, ficiorii Stancăi, satul Vorona cu moară, şi Svicicăuţăi cu moară, şi Bluşcecăuţăi; iar în partea Odochii, satul Soloneţul cu moară, şi Botuşenii, şi Romancăuţăi cu moară; iar în partea Maricăi călugăriței, satul Hrinceşti cu moară, şi Căjveni, şi Drăguşenii, cu moară; iar în partea Anni, satul Solca cu moară, şi **Bogdăneştii cu moară,** şi Carapuşcenii. / Şi fiindcă aceasta, fata lui Luca Arbure, neavând copii, fiind stearpă şi până a nu se săvârşi din viaţă, a venit înaintea noastră şi a tot sfatul şi a dat slugii noastre Grigorii Udre şi soţiei sale, nepoatei Paraschiţăi, fata Odochiei,

satul Solca cu moară şi **Bogdăneşti cu moară** ca să li fie lor şi să nu să amestece surorile ei, cum nici nepoţii ei. Iar după moartea ei, să aibă ei a o pomeni şi să facă lor, pe fiştecare an, pomenire, după obiceiul creştinesc. / Şi aşa văzând noi a lor de bună voia danie şi tocmeală despre toţi nepoţii săi, pentru aceia şi domnia noastră i-am dat şi i-am întărit slugii noastre Grigorii Udre şi soţiei lui, Parascăi, cum şi ginerelui său, slugii noastre, credinciosului Lazăr marele vătav de Suceava, şi soţii sale, Nastasii, ca să le fie şi lor cu tot venitul satul Solca şi **Bogdăneştii cu moară. /** Şi de astăzi înainte să n-aibă de a să judeca mai mult pentru această tocmeală, fiindcă toţi din bună voia lor au lăsat după cum s-au împărţit între sine. / Iar ispisoacele ce era făcute de către Solomon logofăt noi i le-am rupt şi altele privilegii s-au scris. / Şi de acum înainte, cine s-ar scula dintre aceşti nepoţi cu niscaiva scrisori, unele ca acelea să nu se creadă niciodată, în veci. / Şi care s-ar scula ca să întoarcă sau să strice această tocmeală, unii ca aceia să aibă a da 50 boi. Şi nimeni să nu se amestece înaintea acestei cărţi. / S-au scris la Suceava, la leat 7096 (1588) Iunie 4. / Domnul a poruncit. / Stroici mare logofăt a iscălit. / Blănduea a scris”.

De data aceasta, Carapuşcenii lipsesc cu totul din document, care este o traducere, datată în **1824**, semn că satul respectiv reprezintă o pricină aparte, alta decât cea a satelor şi moşiilor Solca şi Bogdăneşti, care sunt revendicate împreună de urmaşii Anei Plăcsoaie. De ce s-a renunţat la pretenţiile faţă de Carapuşceni? Pentru că doar Carapuşcenii se află, la 1824, în Basarabia (raionul Briceni), nu şi Bogdăneştii, iar în anul 1824, când s-a tradus documentul „din limba sârbească”, Basarabia se afla, deja (din 1812), sub ocupaţie rusească. Pe verso-ul traducerii s-a adnotat: „Din limba sârbească, di pi cel adevărat ispisoc, întocmai am tălmăcit şi am iscălit. / 1824, Iunie 22. Vasilii Zotov, tălmaci Departamentului Pricinilor Străini. / Originalul iaste la neguţător Constantin Banteş din Eşi de pe care s-au luat acistă tălmăcire şi să ciară ispisocu la neamu Arburesc, din care noi săntem, acum, Constandin Dimitrie Arbure sardar. 1824 luni 22”.

Documentul eliberat, în 1824, de Departamentul Pricinilor Străine (un fel de minister de externe) demonstrează că toată argumentaţia de până acum rezistă şi că, deci, cârmuitorul iniţial, cel care a dat numele satului Bogdăneşti, a fost Bogdan, fiul lui Herman din Voitin. Ceea ce înseamnă că prima atestare documentară a localităţii s-a făcut în ziua de 4 August 1400.

Ana, fiica lui Luca Arbure, cneaghina lui Plaxia comis, dăruieşte Solca şi Bogdăneşti cu mori nepoatei sale Parasca, fata Odochiei, soţia lui Gligore Udre. Parasca şi Gligore Udre vor lăsa aceste sate fetei lor, Nastasia, şi soţului ei, Lazăr, mare vătav de Suceava. Când moare Lazăr, Nastasia se căsătoreşte cu Toader Turcea, căruia i se mai spune şi Toader Murguleţ mare armaş, care moare „în viclenie în satul Stănileşti”, dar nu înainte de a pune bazele arborelui genealogic pentru viitorii stăpâni de pământuri în Bucovina, Murguleţ şi Turculeţ.

Demersurile urmaşelor lui Luca Arbure de a recupera Bodăneştii nu au nici o eficienţă, moşia satului încăpând, încetul cu încetul, în bună parte, pe mâinile călugărilor de la Mănăstirea Secu, iar în celelalte părţi. pe mâinile călugărilor de la Râşca. Satul se ruinează asemeni primului schit, numit Bogoslovul, şi, vreme de vreo trei sute de ani, după 1616, nu mai este un sat al oamenilor bogaţi, care-şi valorifică moştenirea străbună în tihnă şi cu o neasemuită cuminţenie. Cuminţenia aceasta pare, totuşi, să mai stăruie peste vremuri, moştenită atavic din străbunii de demult. Ruperea Bogdăneştilor în două, în ceea ce priveşte ascultarea, nu şi unitatea obştii, se produce în 1616, iulie 26, când suretul de la Radu vodă arată hotarul moşiilor Dumbrăviţa (revendicată în van de Gavril Trotuşanul, ginerele lui Luca

Arbure) şi Moviliţa, suret prin care se delimitează, de fapt, proprietatea suceveana a Mănăstirii Secu. Iată hotarnica:

1616: „Hotarul acestor două moşii a mănăstirii Secului (care este Dumbrăviţa), fiind atuncea în stăpânirea mănăstirii Secului şi a Moldoviţei, începând din apa Râşcăi, printre luncuţe şi lac şi din lac într-un ulm, ci s-au făcut bour, fiind un plop cu bour căzut; din ulm, drept peste câmp, într-o moviliţi ce este în poiană, alăture cu hotarul Râşcăi, ce se cheamă Bogoslovul. / Din moviliţă, drept în topliţă, unde se împreună cu hotarul Moldoviţei, Blăgeştii, care topliţă se cheamă Praştia şi topliţa, în jos, până unde cade drumul ce treci peste Moldova, în iastă parte, unde se împreună cu hotarul Moldoviţei, cu Răciulenii, aflatu-s-au şi bour vechi, într-un plop ce au căzut. Dar s-au pus bour într-un plop, lângă acela; din bour, drept la câmpul de afară, la drumul cel mare, în capul dâlmei, tot alături cu hotarul Răciulenilor, şi tot dâlma, peste câmp, drept la Şomuz şi loveşte gura Erugii, ce este pe din jos de biserica Răciulenilor, în capul Erugii de sus, într-o moviliţă; de acolo, drept peste câmp, spre Spătăreşti, într-altă moviliţă, unde este un loc şi lozia lângă moviliţă; şi dintr-acea moviliţă, în costişa ce este hotarul Răciulenilor, a Moldoviţei; iar dintr-a Moldoviţei hotar, în jos, este hotarul Dumbrăviţa şi cu partea lui Ureche vornic de Răciuleni, care este a mănăstirii Secu; şi aşa se încheie hotarul acestor două mănăstiri”.

Faţă de călugării Mănăstirii Raşca, care numeau un vătav sau un arendaş la Bogdăneşti, sătenii (locuind în 42 de case, la 1774) aveau obligaţia să presteze boierescul „toate zilele pontului”, să dea dijmă din toate (la păsări, de exemplu, o găină şi doi pui de gospodărie), să lucreze câte 8 prăjini şi jumătate de cartofi pentru călugări, să are câte 20 de prăjini, să facă o curătură de lemne la Târgul Fălticenilor sau la velniţă, să efectueze zilele de meremet la acareturi şi la gardul bisericii şi să plătească câte 11 lei ziua pentru zilele nelucrate[88].

Începând cu vremea lui Alexandru şi Bogdan Lăpuşneanu, care refac mănăstirea Râşca şi o înzestrează cu o sută de familii de ţigani şi cu pământul din jurul mănăstirii, obştea bogdăneştilor este, de fapt, una înrobită, care se împacă destul de greu cu noul statut. Încetul cu încetul, autoritatea călugărilor de la Râşca se extinde nu numai asupra Bogdăneştilor, ci şi asupra satelor cu biserici închinate mănăstirii, inclusiv asupra Boroaiei şi a Moişei, sate care îşi interferează mereu destinul, ca şi la începuturi, cu cel al Bogdăneştilor. Proprietatea obştească asupra dreptului de a folosi pământul încă există, dar Râşca, prin egumen, are un cuvânt greu de spus, deşi a intrat în obşte cu drepturi egale, asemeni oricărui alt răzeş. Egumenul, interesat de prosperitate, încearcă o intensă exploatare a resurselor, subordonându-şi, cu nedisimulată perfidie, proprietatea obştească, pe care o şi extinde prin noi defrişări (curături, lăzuiri), pe care le populează cu „mişăi” (de la „miser”, adică sărac), mişăi care-şi caută un rost prin această parte din ţara Moldovei.

În **1783**, „mişăii” din Moişa, aflaţi în relaţii tensionate cu egumenul Râşcăi, se plâng voievodului Mihail Şuţu „că egumenul nu le dă suficient pământ de hrană, în scopul de a-i face să plece să-şi caute aiurea cât le trebuie”[89]. Informat la timp, egumenul se prezintă în faţa voievodului şi se jeluieşte împotriva sătenilor care „cu obrăznicie în tăte (i)eu atât fânaţul mănăstirii şi-l ară, şi-l cosăsc, căt şi al nostru, curaturile, care cu multă muncă le-am deschis”.

1796: Mihail Şuţu, pentru că nu-şi prea imagina călugări făcând curături (defrişări), porunceşte o cercetare şi, când se concluzionează că moşiile Saca şi Târzia, aflate între

[88] Crăciun, Georgeta, *Moldova în vremea Domnitorului Grigore Alexandru Ghica*, p. 182-183
[89] Mihordea, V., *Relaţii agrare din secolul al XVIII-lea în Moldova*, p. 184-186

Bogdăneşti şi Boroaia (pe atunci – dovadă că vatra actuală a Boroaiei este ulterioară), pe teritoriul Bogdăneştilor, se cuvin de drept sătenilor din Moişa (satul nenumit „de pe Moisie" de odinioară, dar aparţinând aceleiaşi obşti săteşti a miculeştilor-bogdăneştilor), porunceşte ca ei să se poată muta pe aceste moşii de pe Poiana Sacă, pe care îi „exilase" egumenul. Neavând de ales, egumenul pare să accepte noua strămutare, pe 9 ianuarie 1796, din moment ce se obligă în scris că, „într-un an nici cu dejma, nici cu zilele de lucru nu-i va supăra şi că le va plăti şi banii cifertului viitor a lunii lui Aprilie"[90]. Schimbarea domnului determină şi schimbarea atitudinii egumenului, care uită de vechea poruncă şi de angajamentul scris şi, în loc să mute 50 de familii de moişeni la Bogdăneşti, le mută la Boroaia. Sătenii se plâng şi noului voievod, iar Alexandru Callimachi obligă pe egumen, prin înscrisul din 5 iulie 1796, să le întoarcă moişenilor „curaturile lor", cele din Bogdăneşti.

1798: Relaţiile dintre proprietarii de pământuri şi săteni fuseseră reglementate prin Aşezământul din 12 ianuarie 1742. În acelaşi an, înregistrăm, la Bogdăneşti, o primă tensionare între săteni şi vornicul numit de egumen pentru a apăra interesele călugărilor. Fiind numit în funcţie de egumen, nu de obşte, vornicul devine un fel de arendaş al proprietăţii ecleziaste, care-i nedreptăţeşte mereu pe sătenii din rândurile cărora provine. Abuzurile vornicului se repetă an de an, iar nemulţumirile cresc, locuitorii plângându-se autorităţilor administrative peste capul stăpânului, adică al egumenului. Conform „Aşezământului din 12 ianuarie 1742 pentru obligaţiile ţăranilor liberi de pe proprietatea bisericească", era obligatoriu „ca tot omul ce-şi va isprăvi lucrul său să ia răvaş de la mâna vornicelului, în care să se arate că au lucrat deplin, şi vornicelul să dea seama la egumen". Numai că vornicelul satului Bogdăneşti, Ioan Solcan (iată, deci, că Solcanii existau în Bogdăneşti cu mult înainte de ocuparea Bucovinei, confirmând ipoteza aducerii lor de la Solca în vremea lui Bogdan Herman şi infirmând ipoteza „refugiaţilor bucovineni" de după ocuparea Bucovinei, lansată de naţionaliştii de paradă românească), vornicelul Ioan Solcan, deci, exagera în a apăra interesele călugărilor în dauna ţăranilor liberi din rândurile cărora provenea (vorba proverbului care vorbeşte, de fapt, despre un obicei românesc: „Ţiganul, când a ajuns împărat, întâi pe tată-său l-a spânzurat"), aşa că reprezentanţii obştii l-au pârât la isprăvnicie. Ispravnicul de ţinut porunceşte o cercetare, care nu se mai finalizează, pentru că, după amar de vreme, la 22 aprilie 1798, la presiunea călugărilor, ţăranii liberi din Bogdăneşti dădeau zapis la mâna egumenului de la Râşca, recunoscându-şi „greşeala" de a fi reclamat isprăvniciei de Suceava pe vornicul satului, Ioan Solcanu, „pârându-l la cinstitul ispravnic fără de nici un cuvânt de dreptate", şi se angajau că, în viitor, nu se vor mai „rădica cu răzvrătiri asupra vornicului"[91].

În anii în care vornicul Ioan Solcanu încă îşi mai nedreptăţea obştenii, în favoarea proprietarului ecleziast, un alt Solcanu, Vasile, care era dascăl la Bogdăneşti, a înfiinţat o „Şcoală catihetică", şcoală care, cu un exces de naţionalism, ar putea fi considerată ca însemnând începuturi ale învăţământului la Bogdăneşti. Numai că şcoala aceea nu urmărea emanciparea obştii, ci punerea unui anumit număr de tineri catiheţi la dispoziţia proprietarului ecleziast de moşii şi de suflete.

În secolul care urmează, ţăranii liberi din Bogdăneşti, dar şi o parte dintre iobagii mănăstireşti, exploatează eficient vecinătatea cu noua provincie a imperiului cezaro-crăiesc, Bucovina. De altfel, toate satele de graniţă ale Moldovei profită activ de această vecinătate, integrându-se într-un circuit economic redutabil. Lider zonal devin Fălticenii, fostul sat al lui Stan, „satul unde a fost Stan Pântece", boierul burtos, de la a cărui obezitate vine şi numele

[90] Mihordea, op.cit, p. 185
[91] Mihordea, op. cit., p.79

localităţii, foltic, fultic însemnând pântecos[92]. „Pe o parte a moşiei acestui sat şi pe o parte a moşiei satelor vecine, Şoldăneşti şi Tâmpeşti, s-a întemeiat, „pe loc de ţelină", la 28 iunie 1779, o aşezare mai însemnată, cu dugheni şi case de locuit, aşezare ridicată prin hrisovul domnesc din 18 august 1780 la rangul de târg. La început, acest târg s-a numit când Şoldăneşti – numirea cea mai frecventă când Tâmpeşti, când Folticeni, după numele satelor pe a căror moşie se înfiinţase; cu timpul, şi anume de la 1826 înainte, a prevalat ultima denumire"[93]. Apariţia Fălticenilor se datorează schimbării traseelor drumurilor comerciale de pe teritoriul Moldovei şi dorinţei domnitorului Moldovei de a contracara ofensiva austriacă de acaparare a drumurilor comerciale din zonă. Moldova se păstrează în epicentrul unei activităţi comerciale intense prin negustorii armeni şi evrei din Fălticeni şi prin cei care împânzesc satele din vecinătatea graniţei, în mare majoritate tot evrei şi armeni.

Transformarea satelor de graniţă în verigi comerciale schimbă mentalităţi, creează noi activităţi economice şi pentru săteni. Ţăranii liberi din Bogdăneşti, profitând de apropierea cu zastavna (vama) de la Cornu Luncii încearcă şi activităţi comerciale, deşi fac faţă tot mai greu împovărătoarelor învoieli silnice cu arendaşul numit de călugării şi egumenul Râşcăi.

1816: Până în 1816, 119 săteni reuşesc să iasă de sub tutela egumenului mănăstirii, constituind bresle meşteşugăreşti şi comerciale, care plătesc dări doar isprăvniciei. În scurtă vreme, adică până în 1828, numărul caselor ajunge la 241, un număr care-i menţine satului statutul deja tradiţional de sat mare şi bogat. Ceilalţi locuitori ai satului trudesc încă pentru veniturile mănăstireşti. Arendaşul pământurilor acestora încheie, cu „grămada satului", o învoială prin care se stabilesc obligaţii reciproce pe o perioadă de 8 ani.

1849: În 1849, când satul are 270 de gospodării, patru pietre de moară şi o piuă de sumane, bogdăneştii (cărora li se zice, impropriu, şi bogdăneşteni) se împotrivesc încercării unui revizor al Departamentului Averilor Bisericeşti de a-i supune silnic la încheierea unor învoieli „cu totul împovărătoare şi, la a lor neplecare la aceiaşi învoială, i-a pârât de tulburări şi nesupuşi datoriei lor". În acelaşi an 1849, egumenul Râşcăi solicita Visteriei izgonirea a 8 locuitori, 4 din Bogdăneşti şi 4 din Boroaia, consideraţi răzvrătitori, care „de ani trecuţi buntuluindu-să asupra posăsorilor s-au buntuluit şi acum"[94]. Excluderea din sat sau izgonirea ţăranilor răzvrătitori, pe care o încearcă egumenul Râşcăi reprezintă o tradiţie feudală, aplicată în cazul unor „oameni ci sunt oameni răi şi făcători de rele"[95]. Din punctul de vedere al proprietarului de pământ şi al arendaşului, împotrivirea faţă de unele învoieli, chiar şi silnice, reprezintă o răzvrătire, deci o faptă rea, comisă de oameni răi.

1850: Ancheta care a urmat, finalizată cu raportul comisiei din 16 februarie 1850, concluzionează că locuitorii din cele două sate, Bogdăneşti şi Boroaia, nu se împotriviseră la efectuarea boierescului legal, ci doar încercării arendaşului de a-i supune silnic la o învoială nedreaptă şi cu adevărat împovărătoare, aceea de a lucra şi pentru rezerva proprietăţii. Conflictul durează până în 1853, când, pe 13 martie, comisia apreciază ca juste plângerile sătenilor din Bogdăneşti şi Boroaia şi propune despăgubirea acestora din averea arendaşului. Alţi ţărani liberi, dar săraci, din Bogdăneşti, sătui de învoielile cu egumenul Râşcăi, cu vornicul sau arendaşul, s-au învoit, încă din 10 mai 1842, cu Neculai Golescu serdar să le dea în folosinţă un suhat, ce-l avea boierul pe Dealul Bolovănosu, cu obligaţia ca sătenii (Ilie Solcan, Neculai Neamţu, Ion Pintilie şi alţii) „să-i are 4 falei de loc, să le prăşească, să

[92] Bogdan, I., *Documentele lui Ştefan cel Mare*, I, p.402
[93] Giurescu, C. C., *Principatele române la începuturile secolului XIX*
[94] Dr. Georgeta Crăciun, op. cit., p.82-83
[95] P.P. Panaitescu, op. cit., p. 185

culeagă recolta şi s-o pună în coşare şi fiecare locuitor să-i facă câte o zi de coasă, din răsăritul până în apusul soarelui, iar cei ce nu vor putea lucra cele arătate mai sus să dea câte 3 lei pe zi nelucrată”[96].

1877: Pricinile şi necazurile cotidiene, aceleaşi în fiecare veac, au fost uitate pe durata anilor 1877-1878, când bogdăneştii pleacă să lupte pentru independenţa ţării, în al IV-lea Corp de Armată Român, Regimentul VII de linie. Li se promite împroprietărirea cu pământ şi o nouă lege a învoielilor agricole, aşa că ţăranii care devin ostaşi simt că au pentru ce lupta şi o fac atât de vitejeşte, încât constituie o pildă şi pentru cei care se vor jertfi şi în viitor, la fel de vitejeşte, dar şi la fel de inutil. Uricarul lui Codrescu nominalizează, printre cei căzuţi pentru gloria patriei, şi pe **„Pastramă Vasile,** soldat, comuna Bogdăneşti, plasa Suceava, district Suceava, 21 ani, compania 6”, erou cu numele înscris şi pe monumentul din Iaşi. În acelaşi război se sacrifică pentru patrie alţi unsprezece bogdăneşti, la fel de tineri şi de încrezători în promisiunile statului:

PASCARU V. CONSTANTIN
BUTNARU GHEORGHE
DIMITRIU CONSTANTIN
GĂINĂ CONSTANTIN
POIANĂ GHEORGHE
RADU P. VASILE
ŞOFRONARU V. CONSTANTIN
GĂLUŞCĂ VASILE
GOLOMEZ E.
MIHĂILĂ C. VASILE
HOLBAN C. ION

La vremea aceea, Bogdăneştii, recunoscuţi drept comună prin proiectul de lege din 1862, deveniseră un centru administrativ important, în care îşi avea reşedinţa instituţia subprefectului Plasei Moldova. Ţăranii liberi, purtători ai numelor eroice, cele mai vechi fiind cele de Şofronaru, Solcanu, Porcus şi Hisum sau Hisom, se obişnuiseră deja să ducă „cherestele de vândut pe la târguri” din toată ţara, precum şi mărfuri străine, procurate la „zastavna” din Cornu Luncii: „pălării, curele, pânză de Lipsca, sticlărie, pânză leşească, ahtarlic, blănuri, trăsuri şi altele”[97].

1878: „Toate autorităţile sunt rugate a lua măsuri ca să pună mână pe tânărul **Marcu Alecu**, din comuna **Bogdăneşti**, plasa Moldova, acest judeţ, înscris pe tabloul de recensământ a recrutaţiei clasei anului curent, la menţionata comună, a dispărut unde nu se ştie, mai înainte de a fi supus reviziunii consiliului de recrutaţie; signalmentele lui sunt: părul negru, ochii căprui, nasul potrivit, barba ovală, faţa brună, un semn de arsură la cotul mâinii drepte, sprâncenele negre, fruntea mică şi gura potrivită. / No. 3.156. / 1878 Mai 12”[98].

1889: „Femeia Domnica lui Vasile Dămian, din comuna Bogdăneşti, judeţul Suceava, care de mai mult timp suferea de aberaţiune mintală, în ziua de 18 Aprilie curent, s-a sinucis prin strangulare în o şură de lângă casă”[99].

---

[96] Platon, Gh., *Domeniul feudal din Moldova în preajma Revoluţiei de la 1848*, pp. 15, 16
[97] Ibidem
[98] *Monitorul Oficial,* No. 152, miercuri 12/24 iulie 1878, p. 4098
[99] *Epoca*, No. 1034, Anul IV, sâmbătă 29 aprilie / 11 mai 1889, p. 2

1893: „**Bogdăneşti**. Comună rurală, situată în partea de Sud-Vest a plasei Moldova de Jos, şi spre sud vest şi la o depărtare de 16.000 m de Fălticeni. Se mărgineşte, la Est, cu Fântâna Mare, la Vest cu comuna Mălini şi Pipirig din judeţul Neamţ, la Sud cu comuna Boroaia şi judeţul Neamţ, şi la Nor cu Baia şi Fântâna Mare. Are forma unui dreptunghi, înclinat spre est, începând din culmea Pleşului, până în şesul Moldovei, trei părţi fiind munte şi una câmp. Formată din satele: **Bogdăneşti, Râşca, Jahalea** şi **Slătioara**, cu reşedinţa în satul de la care-şi trage numele. E populată cu 1.102 capi de familii, ce numără 3.758 suflete sau 1.882 băraţi şi 1.876 femei, din care 56 izraeliţi comersanţi. Contribuabili sunt 775. Are 3 biserici, în satele Bogdăneşti, Râşca şi Slătioara, cu 4 preoţi şi 5 cântăreţi, şi o monastire, Râşca, cu 14 călugări; 2 şcoli rurale mixte, frecventate de 96 elevi. Bugetul comunei pe anul 1892-1893 are, la venit, 12.589,73 lei şi, la cheltuieli, 12.446,40 lei, al drumurilor, la venit, 3.642,50 şi, la cheltuieli, 2.460 lei. În toată comuna sunt 310 cai, 1.363 boi, 1.322 vaci, 3.041 oi, 38 capre şi 336 porci. Altitudinea comunei, de la nivelul mării, variază între 360-915 m. Traversată de pâraiele: Râşca, Râşcuţa. Slătioara, Buftea, Budăcelu, Strâmba, Bogdăneasa, Ţiganca, Bolohănosu, Pârâul Slatinei, Trăstioara, Pârâul Plopului şi Alunişul. Cel mai înalt munte e Pleşu. Moşia e proprietatea Statului, fostă a Mănăstirii Râşca, căreia îi fusese făcută danie de Petru Rareş. Trupul Bogdăneşti, însă, pe timpul lui Nicolae Mavrocordat, era al vistiernicului Nicolae Cantacuzino. Letopiseţul Moldovei ne spune acesta: „Ilie Cantacuzino, neprieten Domnului Ţării nou numit (Nicolae Mavrocordat), din Ţara Leşească, pin ţară, deodată la satul lui, la Bogdăneşti, care sat stă sub munţi, apoi pe Oituz a trecut la Braşov" (*Letop*., II, p. 72). Suprafaţa teritorială a comunei e de 16.810 hectare din care, 13.928 hectare pădure, 1.544,90 hectare loc de cultură, 333 hectare fâneţe şi 267 hectare netrebnic. Arenda anuală a moşiei e de 26.310 lei; iar pădurea de fag se vinde cu 170 lei hectarul. Anul acesta s-au cultivat 2 hectare 86 ari grâu, 456 hectare porumb, 2 hectare 43 ari orz, 171,60 hectare ovăz, 40,5 hectare hrişcă, 13,50 hectare cânepă, 40 ari in, 39,69 hectare cartofi, 8,84 hectare fasole, 1,43 hectare mazăre şi 46,61 hectare trifoi. Locuitorii împroprietăriţi la 1864 sunt 58 fruntaşi, 235 mijlocaşi şi 281 codaşi, stăpânind 1961 fălci. / În toată comuna sunt 6 crâşme şi 5 dughene, 3 mori, cu câte 2 pietre, ale proprietăţii, şi 2 piue ale locuitorilor. Morile aduc venitul de 4.320 lei pe an. / Instalarea celor 2 fierăstraie, cu câte 2 juguri, din cătunul Slătioara, proprietatea dlui David Leib Zarafu , a costat 20.000 lei, întrebuinţându-se în serviciu 50 lucrători. Capitalul de exploatare e de 50.000 lei. Se taie câte 8.700 metri cubi anual, vânzându-se cu câte 28 lei metrul cub pe loc. / Sub poalele muntelui Pleşu se află două fântâni bogate de slatină, apa cărora, până mai anii trecuţi, o întrebuinţau locuitorii în economia casnica, fiind foarte sărată ; dar, de când cu monopolul sării, Statul interzice această întrebuinţare. Cred că această apă ar fi foarte bună pentru băi. / În munţii comunei se găsesc: cerbi, căpriore, mistreţi, urşi, lupi, vulpi, dihori, bursuci şi iepuri. Dintre paseri: porumbei, găinuşe, ierunci şi, uneori, sitari. În apele pâraielor trăiesc: păstrăvi, sglăvoci, grindele, boiştean, mreană, porcuşori, zvârlugi şi clean; iar în cele trei iazuri: caracudă (caras), lin, ochiană şi puţină ştiucă, în iazul Mănăstirii. / Locuri mai însemnate în comună sunt: / **Mănăstirea Râşca**, urmele unul schit numit Bogoslov; spre nordul satului Bogdăneşti, temelia pe care urma a se zidi un alt schit, pe la 1803, de Arhimandritul Nionel, ajutat de alţi călugări; la **Cruce** şt **Huscărie**. / „Bogdăneşti, Petrileşti şi Bogoslav, într-un hotar, ţinutul Sucevei, ocolul Moldovei, moşie a sfintei Mănăstiri Râşca, închinată sfintei Mitropolii starea I-a. Are sat cu o biserică, 3 preoţi, 3 diaconi, 2 dascăli, 20 nevolnici, 19 vădane, un bejenar hrisovolit, 20 slujbaşi volnici, 2 jidovi; pe lângă moşiile Boroaia, Baia, Orţeşti, Poiana Prisăcii şi altele, cu un număr de 324 locuitori" (Între 1843-1845, *Buciumul Românesc,* anul I, p. 339). / **Bogdăneşti. Sat** pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume. Se crede că-şi trage numele de la Bogdan IV Încrucişatul (Lăpuşneanu, deşi numele satului este întrebuinţat în urice cu peste un secol înainte – n. n.), care ar fi fost proprietarul moşiei şi în timpul căruia s-ar fi început satul. Aşezat pe ambele ţărmuri ale pârâului Râşca, numără 438 case, populate cu 546 capi de

familii sau 1.904 suflete, din care 955 bărbaţi şi 949 femei; din aceştia, sunt 25 străini (izraeliţi) comersanţi. Are 378 contribuabili. Vatra satului ocupă suprafaţa de 298 fălci şi 26 prăjini. Împroprietăriţi, la 1864, sunt 35 fruntaşi, 46 mijlocaşi şi 104 codaşi, stăpânind 1.136 fălci şi 40 prăjini. Are o biserică de lemn, cu patronul Sfinţii Voievozi, clădită de locuitorii satului, servită de 2 preoţi şi 2 cântăreţi, împroprietărită cu 25 fălci teren de cultură. O şcoală rurală mixtă, înfiinţată de stat, la 1858, cu un învăţător, fiind frecventată de 56 şcolari. Pe la 1865, în satul Bogdăneşti se afla sub prefectura plasei Moldova"[100].

1899: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 18 Noiembrie 1899, orele 11 a. m., se va ţine, în localul primăriei comunelor respective de care depinde fiecare din bunurile notate mai jos, licitaţiune publică orală pentru arendarea terenurilor de arătură, de fâneţe şi a golurilor de munte pentru păşune, încorporate pădurilor prin perimetrarea lor, cu ocaziunea vinderii de veci a moşiilor respective: **Bogdăneşti-Râşca**: „391. **Locurile de arătură**, şi anume : Poiana pe Deal la Vărăreni (1 hectar, 7.000 mp), a lui N. G. Butnariu (1 hectar), la ocolul în Suhat (1 hectar), la ocolul nou în Suhat (3.500 mp), faţa Suhatului (7.000 mp) Vasile Curcă (4.000 mp), a lui Gheorghe Boboc (1 hectar), la Adăpători,(5 hectare, 7.200 mp), a lui Damian (1 hectar, 8.000 mp), a lui Barbă-Neagră (7.500 mp), Coada Văcăraşului (1 hectar, 6.000 mp), Gura Băţului (9.000 mp), Cotul Clipa (2.000 mp), Prisosul din capul locului a lui Theodor a lui Eftimie (2.000 mp), idem a lui Grigore a lui Eftimie (4.700 mp), Poiana lui N. a Mariei, lângă monastire (7.500 mp) Prisosul de lângă Moara lui Ion Ştefan (7.500 mp), **dimpreună cu cele de fâneţe**, şi anume: poienile denumite la Pustia (2 hectare, 13.600 mp), în ocol la Nastacă (5 hectare, 7.200 mp), a lui Nastacă (2 hectare, 8.600 mp), a lui Grigoraş (4 hectare, 2.000 mp), Ion Larion (1 hectar, 4.300 mp), Ion Ouă (7.000 mp), Gh. Holban (1 hectar, 4.300 mp), C. Gavril Bârgăoanu (1 hectar, 4.300 mp), la Fântâniţa (2 hectare, 1.400 mp), cosită de arendaş (1 hectar, 4.300 mp), Urşiuţului (1 hectar, 4.300 mp), Mitrofan (5 hectare, 7.200 mp), Ion Simion a Nichitei (7.000 mp), lui Gabură (4 hectare, 2.900 mp), Th. Solcanu (2 hectare, 8.600 mp), I. Tomega (4 hectare, 2.900 mp), Mihăileşti (8 hectare, 5.800 mp), a Popei (2 hectare, 8.600 mp), a Bârgăoanului (2 hectare, 8.600 mp), Huşanului (1 hectar, 2.500 mp), Rogojină (1 hectar, 2.500 mp), Berendei (1 hectar, 4.300 mp), Via a Păvăloaie (1 hectar, 2.500 mp), Doroftei (4 hectare, 2.900 mp), Pârâiala (2 hectare, 8.600 mp), Flămândului (8 hectare, 5.800 mp), Popa Petrei (2 hectare, 6.800 mp), Pârlitura lui Ilie Solcan (1 hectar, 1.300 mp), Dealul Slatinei (4 hectare, 2.900 mp), Schitului (2 hectare), Gheolului (1 hectar, 2.000 mp), Fântâna Slatinei (7.500 mp), Plopul (3 hectare, 8.600 mp), Bâtca Oului (2 hectare, 8.600 mp), Gura Pârâului Slatinei (7.500 mp), Gura Moişei (1 hectar, 4.300 mp), Lăzăroaei (1 hectar, 1.000 mp), Tânjală (1 hectar, 1.000 mp), Onofreu (1 hectar, 4.300 mp), Alecului (7.500 mp), Timoftei (2 hectare), Curătura lui I. Ştefan (2.800 mp), Poiana Camcăi (1 hectar), Coada Iazului (5 hectare), Tomei (7.500 mp), Handragel (2 hectare, 8.000 mp), Filip (1 hectar, 5.000 mp), a lacului (1 hectar, 7.000 mp), Cozile de la Hisum (1 hectar, 7.000 mp), Ion Pavăl (7.500 mp), Pârâul lui Ciocan (1 hectar), Hojdei (3.000 mp). Pârâul lui Ciocan (3 hectare, 2.000 mp), Lunca lui I. V. a Tomei Pavel Porcanu (2 hectare, 2.000 mp), la Ulmi, devale de podul Buftei (1 hectar, 4.300 mp), Lunca Ferestrăului de pe Râşca (6.000 mp), cum şi poienile în care se face parte cosire, parte arătură, şi anume: Runcului (10 hectare), Trestioara (2 hectare, 8.600 mp), Frasinul (4 hectare, 2.900 mp), Rachitna (2 hectare, 8.600 mp), Vatra Râşcuţei (8 hectare, 5.000 mp), Jidanului (2 hectare, 8.000 mp), lui Galomoţ (1 hectar, 1.000 mp), Grigoraş (1 hectar, 1.000 mp), Prisosul dintre Dumbrăvan şi V. Ţidula (7.500 mp), precum şi cu poienile în cart se face arătură, ca în trecut, sau se va cosi fânul, având drept arendaşul, numai în lunile Decembrie, până la 1 Martie, să introducă vite pentru a consuma fânul pe loc, anume: în locurile de la Rusu Râşcăi (25

[100] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 31-33

hectare), Arşiţa Rusului (12 hectare), Brustura (2 hectare), Gruiului (22 hectare), Piciorul Crucii (7 hectare, 2.500 mp), Hîrjala (1 hectar, 4.300 mp), a lui Ion (35 hectare), Litvului cu Pârlea (22 hectare), Pădureţului (14 hectare), Dele-Leu (25 hectare), Arşiţa lui Isac (2.500 mp), Arşiţa Dele-Leu (2 hectare, 8.600 mp), Arşiţa Măgurei (2 hectare, 1.000 mp), Ulmul (22 hectare), Arşiţa Scutarului (8 hectare, 4.000 mp), Arşiţa Crâşmarului (8 hectare, 4.000 mp), Vadurile şi Rojorita (85 hectare), Izvornl Alb (5 hectare, 6.000 mp), Arşiţa Izvorului (2 hectare, 8.600 mp), Popasu (14 hectare, 3.000 mp), Petrosu (14 hectare, 3.000 mp), Runcu Bârnei (5 hectare, 2.900 mp), Ogarului (5 hectare, 2.900 mp), Piciorul Lupului (12 hectare), Trecătoarea Mică (1 hectar, 1.000 mp), Faţa Râşcăi (9 hectare, 9.600 mp), Râşca Mare (5 hectare, 2.000 mp), Mihai Rusu (2 hectare), Lunca Râşcăi (2 hectare), Sebastian (22 hectare, 8.000 mp) ; iar **numai pentru păşune şi coasă**: Lunca Râşcăi, dintre locuitorii împroprietăriţi în Bogdăneşti şi Râşca (286 hectare), Hăţaşul dintre Râşca şi Bogdăneşti ca 12 hectare, 6.800 mp, din această suprafaţă 1 hectar, 5.000 mp este bun pentru coasă, restul de suhat de vite. Hăţaşul prisosului de la Râşca (2 hectare); în total întindere 916 hectare, 2.460 mp, cuprinse în perimetrul pădurii Statului Bogdăneşti; garanţia provizorie lei 4.000”[101].

1912: În comuna Bogdăneşti existau, încă din 1912, „una moară cu benzină şi trei cu apă; o bancă populară, „Petru Rareş”. Dar care sunt cele trei mori din 1912? Una era proprietatea lui Toader Năstacă, fiul lui Grigore Năstacă, ce a construit moara la 1890. Pe acelaşi canal de aducţiune a apei, mai în aval, era moara proprietarului V. Rusu, transformată de el din velniţă (construită de Petrache Rusu). A treia moară era proprietatea Popei Bălan (Ioan Grigorescu). Aceeaşi instalaţie de apă purta moara lui Năstacă, o piuă de bătut sumani cu un singur găvan şi lăptoc, amenajată de fiul lui Grigore Năstacă, Toader Năstacă. Piua a funcţionat între 1861 şi 1945. Petrea, fiul lui Toader Năstacă, închide moara definitiv în 1962. Moara fraţilor Rusu a fost închisă în 1966. V. Rusu a mai construit o moară în satul Bogdăneasa, folosind apă din Raşca, care există şi azi.

În **1914**, într-un raport al primăriei către Prefectură, se specifica „existenţa unei mori cu benzină în comuna Bogdăneşti” (Arhivele Statului Suceava, d. 47/1918, fila 16). Această moară a fost închisă în 1901, cazanul rămânând multă vreme în acel loc”[102].

1916-1919: Ţăranii din Bogdăneşti, ademeniţi din nou cu promisiunea împroprietăririi cu pământuri, au plecat să-şi verse sângele pe brazdele dragi ale patriei, care li se şi cuveneau de mult prea multe veacuri, adică de atunci când le-au fost luate prin aservirea obştilor săteşti. Au căzut pentru patrie, în 1916, în 1917, în 1918 şi în 1919 (anul anihilării comandourilor iredentiste), atâţia viteji din Bogdăneşti încât numele lor nici nu prea încap pe placa de marmură a monumentului ridicat în cinstea lor:

POPESCU GRIGORE - sergent
POPESCU GHEORGHE - sergent
OU GH. VASILE - sergent
SOLCANU ION - sergent
DAMIAN NECULAI - sergent LARION VASILE – sergent
MITOCARU ION - sergent
VACARU GHEORGHE - sergent
HERESCU VASILE – sergent

VACARU SIMION - caporal

[101] *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, pp. 5938, 5939
[102] Lazăr, Grigore, *Monografia geografică a comunei Bogdăneşti, judeţul Suceava*, p. 107

BĂLAN GHEORGHE - caporal
CIOTU GHEORGHE - caporal
ŞUFARIU SIMION - caporal
BUHAT THEODOR - caporal
TĂNASĂ CONSTANTIN - caporal
LEŢ GHEORGHE - caporal
FASOLĂ GHEORGHE - caporal
BUCNARU DUMITRU - caporal
ALEXANDRESCU CONSTANTIN - caporal

LUNGU SIMION - soldat
LUNGU TOADER - soldat
GUŞĂTOAIA VASILE - soldat
SCRIPCARU CONSTANTIN - soldat
ŞOFRONARU VASILE - soldat
FASOLĂ ION - soldat
CHIRAP VASILE - soldat
VACARU VASILE - soldat
POPESCU GRIGORE - soldat
LARION GRIGORE – soldat

NECHITA NECULAI - soldat
SOPON CONSTANTIN - soldat
POPOVICI NECULAI - soldat
BÎRLIBA THEODOR - soldat
MOŞNEAGU TOADER - soldat
HISOM V. NICĂ - soldat
GRIGORAŞ SIMION - soldat
TUFĂ VASILE - soldat
NASTEA CONSTANTIN – soldat

DIACONIŢA THEODOR - soldat
GABUR ION - soldat
DIMITRIU CONSTANTIN - soldat
OU CONSTANTIN - soldat
LAZĂR VASILE - soldat
GRIMEASA VASILE - soldat
NICA GHEORGHE - soldat
ANICĂI PETRU - soldat
DĂNILĂ VASILE - soldat
DOROFTEI NECULAI - soldat
VACARU CONSTANTIN - soldat

OU THEODOR - soldat
LAZĂR GHEORGHE - soldat
DRILEA ION - soldat
RUSU SIMION - soldat
STRUGARIU NECULAI - soldat
CHIRILĂ NECULAI - soldat
SOLCANU BOGDAN - soldat

LUNGU THEODOR - soldat
GĂINA PÉTREA - soldat

CRISTINA ION - soldat
SOPON TOADER - soldat
CHIRILĂ COSTICĂ - soldat
SOPON NECULAI - soldat
TOMEGEA VASILE - soldat
TĂNĂSOAIA GRIGORE - soldat
MITOCARU GHEORGHE - soldat
TOMEGEA COSTICĂ - soldat
CIOTU VASILE - soldat
VACARU GRIGORE - soldat
AGAFIŢEI ION - soldat

NICHITA GHEORGHE - soldat
BĂIŞIŢA CONSTANTIN - soldat
NICUŢĂ ION – soldat
MOŞNEGUŢU GHEORGHE - soldat
BOROIANU COSTICĂ - soldat
UNGUREANU GHEORGHE - soldat
DOROFTEI COSTICĂ - soldat
OU NECULAI - soldat
COJOCARU PETREA - soldat

PAVĂL GHEORGHE - soldat
SOPON GHEORGHE - soldat
GULIAN GHEORGHE - soldat
POHAŢĂ NECULAI - soldat
TUDOSIE GHEORGHE - soldat
RUSU GHEORGHE - soldat
POHAŢĂ VASILE - soldat
JAPAILĂ VASILE – soldat

FASOLĂ COSTICĂ - soldat
CHIRAP TOADER - soldat
VASILOAIA ION - soldat
URSU VASILE - soldat
MILON CRISTEA - soldat
MUNTEANU ION - soldat
MITOCARU ION - soldat

Ultimele două nume n-au mai încăput în înghesuiala de nume de pe placa de marmură a *Monumentului Eroilor*, un monument ridicat târziu, abia în anul 1999, la iniţiativa profesorului-primar **Corneliu Solcanu**, executat fiind de **Gheorghe Andrieş.**

1918: O parte dintre bogdăneştii care au supravieţuit Războiului Reîntregirii Neamului, adică răniţii şi bolnavii, s-au întors în sat, la începutul lunii iunie a anului 1918. Păşeau greoi, sleiţi de trudă şi de răni, dar fericiţi că şi pe sângele lor şi pe sângele celor jertfiţi şi nemuriţi pentru gloria patriei se va clădi, pe parcursul aceluiaşi an, România Mare.

Ajunşi acasă, eroii Marelui Război pentru Reîntregirea Neamului au împietrit de uimire, constatând că vetrele lor au fost deja pustiite prin abuzurile autorităţilor comunale. / Pe 10 iunie 1918, „ţăranii demobilizaţi erau revoltaţi împotriva autorităţilor locale, care folosiseră prilejul războiului pentru a se îmbogăţi cu preţul spoliaţiunilor şi jefuirii familiilor rămase acasă. În perioada 10-20 iunie, ţăranii din comuna Bogdăneşti, judeţul Suceava, au atacat şi bătut notarul şi primarul... / La 26 iunie 1918, ministrul de interne telefona prefectului de Suceava că era informat că în judeţul său existau numeroase cazuri de nemulţumiri şi răzvrătiri împotriva autorităţilor locale. Ţăranii din Bogdăneşti şi Boroaia, acolo unde avusese loc răscoala amintită, şi Târzia, se arăta într-o notă informativă, „sunt agitaţi contra notarilor că au comis abuzuri în timpul campaniei faţă de familiile rămase la vetre, contra preceptorilor că nu au plătit ajutoarele cuvenite”[103].

„În vechea Românie, încă din perioada neutralităţii, asupra ţărănimii a început să apese povara concentrărilor, a achiziţiilor de produse agricole, animale, căruţe. La efectuarea rechiziţiilor, autorităţile comunale favorizau pe moşieri. Pentru a le eluda, unii moşieri şi arendaşi şi-au vândut vitele chiar prin contrabandă, contând pe faptul că, la nevoie, cu sprijinul statului, vor putea folosi vitele de muncă lăsate ţăranilor. în timp ce zeci de mii de ţărani erau concentraţi, moşierii şi arendaşii erau lăsaţi în concediu agricol”[104]. Moşierul Bogdăneştilor se numea Cantacuzino-Paşcanu (administratorul moşiilor Mănăstirii Slatina), moşia lui revenind, mai târziu, lui Tache Slăvescu. În vremea asta, Brătenii îşi lucrau moşiile cu jumătate din efectivele Regimentului de obuziere grele, cum scria ziarul „Adevărul”, în numărul său din 19 iunie 1915. Ţăranii, mobilizaţi sau nu, vedeau torul şi, în semn de nemulţumire, au refuzat să mai lucreze pentru moşieri şi arendaşi, începând cu anii războiului. Apoi, după război, au tot sperat într-o lege urgentă, promisă de altfel de Rege, care să repare nedreptăţile şi să reîmproprietărească pe cei care au luptat pentru ţară. / În loc de lege, au dat cu ochii, după demobilizare, de nedreptăţi şi mai mari. După ce şi-au bătut şi izgonit autorităţile comunale (10-20 iunie 1918), fiind gata să moară şi pentru viitorul lor, din moment ce nu ezitaseră să moară pentru patrie, bogdăneştii par să se fi potolit. Dar, după alte zece zile, „o mişcare şi mai puternică a ţărănimii împotriva obligativităţii muncii agricole a fost răscoala din comuna Boroaia. / La 30 iunie 1918, ţăranii din această comună au fost înştiinţaţi de formarea unui comitet pentru aplicarea legii muncii agricole. Ca şi în 1907, un ţăran a străbătut călare uliţa comunei, chemând sătenii să se opună aplicării acesteia şi să treacă la desfiinţarea comitetului. / Peste 300 de ţărani s-au adunat în faţa primăriei, spunând că „nu mai primesc acea lege, preferă chiar moartea şi oricine din autorităţi va îndrăzni să-i scoată la muncă vor fi omorâţi”... În raportul şefului secţiei de jandarmi se arată că ţăranii adresau „cuvinte revoltătoare şi ameninţătoare contra tuturor funcţionarilor, autorităţilor şi chiar a Majestăţii Sale Regelui, care, în loc să puie în aplicare legea împroprietăririi, după cum li se spunea pe front, a pus asupra lor legea muncii obligatorii”... / Ţăranii din Boroaia au bătut şi au alungat pe reprezentanţii autorităţilor locale (primarul, notarul şi chiar pe preot), iar jandarmii au fost dezarmaţi şi alungaţi... Luând imediat măsuri, autorităţile au trimis un detaşament de jandarmi care a repus în funcţie pe jandarmi şi pe celelalte autorităţi”[105]. / Apoi, împotriva bogdăneştilor şi boroienilor care au luptat pentru Reîntregirea Neamului, care nu s-au temut să moară pentru ţară şi, cu atât mai puţin, pentru viitorul lor şi al familiilor lor, a fost deschisă o anchetă penală, dosarul fiind închis şi clasat înainte de a sc face vreo cercetare. Este de presupus ca, pe lângă teama autorităţilor de a-1 supăra pe Mareşalul Averescu, ajuns la guvernare, administratorii locali s-au sfiit să-i poarte prin tribunale pe ţăranii din Bogdăneşti şi Boroaia care, pe parcursul aceleiaşi luni a demobilizării (iunie 1918), n-au mai

[103] Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, *Relaţii agrare şi mişcări ţărăneşti în România / 1908-1921,* p. 235
[104] Institutul „Nicolae Iorga”, op. cit., p. 188
[105] Institutul „Nicolae Iorga”, op. cit., pp. 230-235

putut rezista în faţa neruşinatei nedreptăţi făptuite de cei care, rămânând acasă, în „concedii agricole”, s-au îmbogăţit pe seama luptătorilor pentru gloria ţării, urmând să se înfrupte şi din gloria aceea, ca patrioţi care, deşi martirizează şi jefuiesc pe eroi şi pe familiile lor, nu ratează prilejul de a construi monumente în cimitirele satelor, monumentele însemnând, în fond şi cel mai adesea, expresii ale demagogiei celor care, întotdeauna şi peste tot în lume, se substituie statelor.

1922: „**No. 4184. Procesul-verbal din 1 septembrie 1922**. Comisiunea, în majoritate, dispune: Declară expropriată suprafaţa de 59 ha 9.200 m. p., lângă pârâul Batu, pădure, proprietatea satului **Bogdăneşti-Râşca**; care va servi de islaz satului Râşca, şi suprafaţa de 12 ha 200 m. p. pădure, proprietatea satului Bogdăneşti-Râşca, lângă delimitarea locuitorilor, care va servi de islaz pentru satul Buda. Propune a se expropria 130 ha pădure, proprietatea Statului, în continuarea porţiunilor declarate expropriate mai sus, iar restul de 239 ha, necesar satului Bogdăneşti, propunem a se expropria din pădurea Statului „Coasta-Buzei”, începând din moşia Baia şi delimitarea sătenilor din Râşca, până la completare… Domnii Gheorghe Teodorescu, delegatul Casei Pădurilor, şi Alex. Cantacuzino-Paşcanu, delegatul supleant al proprietarilor, au făcut opinii separate”. „**No. 4189. Procesul-verbal încheiat astăzi, 26 septembrie 1922**. Comisiunea, în unanimitate, dispune: Declară expropriată suprafaţa pe 120 ha pădure, proprietatea Statului, pe terenul comunei **Boroaia** şi **Bogdăneşti**, formată din următoarele porţiuni: 89 ha, formând un triunghi, megieşit, pe două părţi, cu locuitorii din Boroaia şi Bogdăneşti, şi la Vest cu o linie dreaptă, ce desparte, de pădurea Statului „Bogdăneşti”, începând de la movila „Zăvoare”, până în pârâul Sârbului, în care se află mai multe poieni, însumând o suprafaţă totală de aproximativ 18 ha. 40 ha, între părţile Frăsiniş şi Săcuţa şi restul pădurii Statului „Boroaia”, în care se află mai multe poieni, însumând o suprafaţă totală de aproximativ 16 ha. Aceste porţiuni se atribuie comunei Moroaia, pentru satul Moişa. Propune a se expropria suprafaţa de 435 ha pădure, proprietatea Statului, de pe teritoriul comunei Boroaia, cuprinsă între delimitările locuitorilor din comuna Boroaia, pe trei părţi, iar pe cealaltă parte, despărţindu-se, printr-o linie convenţională, de restul pădurii Statului, pentru a se satisface nevoia de islaz a satului Boroaia, din comuna Boroaia”. **No. 4191. Procesul-verbal încheiat în ziua de 28 septembrie 1922**. Comisiunea, în unanimitate, dispune: Rezervă, pe seama Statului, poienile din pădurea Statului Boroaia şi Bogdăneşti, găsind că nu e loc a se mai proceda la exproprierea lor”[106].

1941-1945: În anii grei ai războiului, Bogdăneştii îşi sporesc dureros de lung răbojul victimelor, răbojul câştigătorilor care nu iau, niciodată, nimic. Ţăranii cad pe fronturi îndepărtate, cad răpuşi de obuze chiar sub dărâmăturile caselor lor, atunci când linia frontului se stabileşte, vremelnic, pe un aliniament marcat şi de satele Bogdăneşti şi Baia. / La Baia, un fost argat care îşi cumpărase, înainte de război, o sfoară de pământ, visând sa-şi ridice acolo casa pe care n-a avut-o niciodată, moare apărând de unul singur de sovietici sfoara aceea de pământ, care nu mai era a ţării proaspăt aliată cu ruşii, ci doar a lui şi, deci, era doar de datoria lui să o apere. / La Bogdăneşti, o femeie, Ştefana Vacaru, şi copiii ei sunt zdrobiţi de un obuz, iar numele ei este săpat printre cele ale eroilor, pe drept, pentru că eroism înseamnă să rămâi pe brazda străbunilor chiar şi în clipele primejdioase ale răfuielilor armate dintre state. Lung, cumplit de lung este şi acest al treilea răboj bogdănesc al eroismului:

ACATRINEI T. ŞTEFAN
ACATRTNEI P. CONSTANTIN
ALEXANDRESCU GHEORGHE

106 *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2623-2627

ANDRIOAIA GHEORGHE
APOPI GRIGORE
APOPI CONSTANTIN
APOPI VASILE
AGAFIŢEI M. CONSTANTIN
AGAFIŢEI M. ION

ANDREŞOAIA TOADER
AIOANI G. ION
AIOANI V. MIHAI
AIOANI PETREA
AIOANI G. ION
ATĂNĂSOAIE PETREA
APETRI VASILE
APOPI GHEORGHE
ALEXIU DUMITRU
AIRINII MIHAI

BĂIŞIŢA GHEORGHE
BĂLAN N. GHEORGHE
BÎRLIBA VASILE
BÎRLIBA GHEORGHE
BÎRLIBA V. TOADER
BÎRLIBA N. ŞTEFAN
BÎRLIBA V. NECULAI
BÎRLIBA G. CONSTANTIN

BĂIEŞU GRIGORE
BACIU NECULAI
BRONZICI ION
BROSCHI ION
BOROIANU GHEORGHE
BORDEIANU GHEORGHE
BONTU ION
BUHAT TOADER

CARP ION
CHIRAP GHEORGHE
CHIRILĂ NECULAI
CHIRILĂ VASILE
CHIRILĂ MIHAI
CHIRILĂ TOADER
CHELBAN CONSTANTIN
CIOTU GHEORGHE

COJOCARU VASILE
COJOCARU TOADER
COJOCARU VASILE
COTAIBĂ GHEORGHE
CUTINCU GHEORGHE

CHIRAP ION

CIOTU GRIGORE
CIOTU NECULAI
COTAIBĂ VASILE
COTIN ION
COTU PETREA
CHIRAP GHEORGHE
CUCO§ CONSTANTIN
CRÂ§MARU V. GHEORGHE

DAMIAN NECULAI
DAMIAN SIMION
DAMIAN C. CONSTANTIN
DAMIAN P. CONSTANTIN
DAMIAN GHEORGHE
DAMIAN GRIGORE
DĂNILĂ VASILE
DĂNILĂ GHEORGHE
DĂNILUŢ ION

DOROFTEI ION
DOCHIA ION
DRILEA GHEORGHE
DRILEA ION
DOCHIA NECULAI
DOROFTEI NECULAI
DUMITRIU PETREA
DUMITRIU CONSTANTIN
DUMITRAŞCU NECULAI

FASOLĂ CONSTANTIN
FASOLĂ GHEORGHE
FASOLĂ PETREA
GUŞETOAIA VASILE
GRIGORAŞ ION
HOLBAN VASILE
HOLBAN GHEORGHE
HOLBAN NECULAI
HOLBAN CONSTANTIN

IRIMEASA DUMITRU
JECHEL ION
JITARU VASILE
LARION VASILE
LAZĂR GHEORGHE
LAZĂR VASILE
LAZĂR MIHAI
LEŢ CONSTANTIN
LEŢ ION

LEŢI MIHAI
LEŢI NECULAI
CRISTINA ION
LUNGU ION
LUNGU SIMION
LUNGU TOADER
LUNGU NECULAI
LUNGU PETREA
LEONTE DUMITRU

MATEI GHEORGHE
MATEI ALEXANDRU
MITOCARU CONSTANTIN
MITOCARU ION
MITOCARU GHEORGHE
MOLDOVEANU GHEORGHE
MOROŞANU NECULAI
MOROŞANU GHEORGHE
MOROŞANU VASILE

MOŞNEAGU NECULAI
MOŞNEAGU TOADER
MOŞNEGUŢU NECULAI
MUSTEA COSTICĂ
MUNTEAN HARALAMBIE
MUNTEAN MIHAI
NASTACA TOADER
NASTACA VASILE
NASTACA PETRU

NECHITA TOADER
NECHITA T. ION
NICA VASILE
NICA GHEORGHE
NICA CONSTANTIN
OL ARU VASILE
OPROAIA VASILE
OPROAIA N. VASILE
OU TOADER

PAVEL MIHAI
PAVEL PETREA
PAVEL ALEXANDRU
PASCARU TOADER
PASCARU DUMITRU
PASCARU PETREA
PASCARU GHEORGHE

PĂDURARU GHEORGHE

PORCOŞOAIA MIHAI
POPESCU GHEORGHE
POPESCU GRIGORE
POHAŢĂ COSTICĂ
POHAŢĂ NECULAI
POPOVICI NECULAI
PETIANU NECULAI
PURCARU DUMITRU

RUSU PETREA
RUSU VASILE
ROGOJINĂ VASILE
SOPON VASILE
SOPON NECULAI
SOPON ILARION
SOPON CONSTANTIN
SOPON ION

SCRIPCARU GHEORGHE
SCRIPCARU GRIGORE
SOLCANU ION
SOLCANU GHEORGHE
SOLCANU PETREA
SOLCANU DUMITRU
SOLCANU VASILE
SOLCANU CONSTANTIN
SOLCANU MIHAI
SOLCANU TOADER
SOLCANU VASILE
SOLCANU COSTICĂ

STEGĂRIŢA COSTICĂ
STRUGARU NECULAI
STRUGARU GHEORGHE
ŞTEFANA VACARU şi cu fiii
STRUJAN GHEORGHE
ŞOFRONARU COSTICĂ
ŞOFRONARU VASILE
ŞOFRONARU CONSTANTIN

TĂNĂSOAIA GHEORGHE
TĂNĂSOAIA GHEORGHE
TĂNĂSOAIA TOADER
TOMEGEA CONSTANTIN
TUDOSĂ GHEORGHE
TUDOSĂ ION
TUDOSĂ GHEORGHE
TURCU CONSTANTIN
URSU PETREA
VACARU N.VASILE

VACARU G. VASELE
VACARU GHEORGHE
VĂRĂREANU PETREA
VĂRĂREANU NECULAI

Dincolo de eroismul de acest gen, deja clasic şi care merită recunoştinţa urmaşilor şi veşnica pomenire a numelor eroilor, chiar dacă sacrificiul suprem, de-a lungul vremilor, nu a adus recunoştinţă din partea statului, există şi un altfel de eroism, unul paşnic, unul ziditor, adică eroismul dascălilor săteşti. La Bogdăneşti, prin voia obştii contemporane, dascălului rural i-a fost închinat un monument, denumit **„Monumentul învăţătorului".**

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[107], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Pungă Viorica**, de la Bogdăneşti Nr. 2, la Bogata; **Solcan Eleonora**, de la Bogdăneşti Nr. 2, la Bogdăneşti Nr. 1; **Manoliu Constantin**, de la Boroaia Nr. 1, la Bogdăneşti Nr. 2; **Huşeanu Iulia**, de la Liteni fete, la Bogdăneşti Nr. 2”.

1947: „Deciziunea Nr. 46.035 din 4 Septemvrie 1947, se autoriză Parohia Bogdăneşti II din comuna Bogdăneşti, jud. Baia, să organizeze o colectă publică în jud. Baia, pentru strângerea sumei de lei 15.000, în bani şi în natură, prin liste de subscripţie şi chitanţiere, sumă necesară terminării bisericii. Termenul acestei autorizaţii este de o lună de la data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*. Termenul înăuntrul căruia se vor putea întrebuinţa banii şi bunurile colectate este de 6 luni de zile. **Preotul Ion Alexandrescu** şi comitetul parohial vor fi responsabili de administrarea şi gestiunea banilor colectaţi”[108].

MONUMENTUL ÎNVĂŢĂTORULUI: Gândit de regretata **Ioana Nistor** şi ridicat prin contribuţii obşteşti, monumentul marca, în 1998, 140 de ani de învăţământ la Bogdăneşti, prima şcoală, cea veche, funcţionând, din 1858, în clădirea care, astăzi ca şi atunci, adăposteşte instituţia primăriei. / Numele dascălilor, iniţiatori în demnitate şi viitorime, sunt trecute pe placa de marmură în ordinea sosirii lor la catedră. Avem de-a face, care va să zică, şi cu o adevărată dinastie a luminii, adesea continuată, calc de două-trei generaţii, de aceleaşi neamuri. / Primarul actual al Bogdăneştilor, profesorul de istorie-geografie **Corneliu Solcanu**, reprezintă o istorie vie a localităţii, iar pasiunea aceasta afectuoasă pentru trecutul obştii din care provine pare să se fi transformat în apa vie care aduce, lăuntric şi pe dinafară, numai tinereţe fără de bătrâneţe. // Primii dascăli ai şcolii celei vechi au fost **Ion Florescu** (1858) şi **Constantin Nedelescu** (1859-1861). Următorul, adică **Neculai Cârlănescu,** a fost primul învăţător şi director al şcolii (1861-1894), care s-a stabilit pentru totdeauna la Bogdăneşti, munca lui la catedră fiind preluată, mai târziu, de nepotul său, **Gheorghe Cârlănescu,** fiul preotului **Mihai Cârlănescu,** de soţia acestuia, **Lucreţia Cârlănescu** şi de ginerele său, **Vasile Hudiţă** (director al şcolii în perioada 1894-1933), tatăl politicianului interbelic şi al învăţătorului **Gheorghe Hudiţă** (director al şcolii, între anii 1933-1944) şi bunicul istoricului de mai târziu **Ion Hudiţă. //** Alt dascăl, **Vasile Alexandrescu** (director al Şcolii nr. 2, între anii 1921-1934), a urmat bunul obicei al stabilirii definitive în comună, predând ştafeta fiilor săi, **Alexandru Alexandrescu** (director al Şcolii nr. 3, în perioada 1963-1978), soţul profesoarei de istorie **Ioana Alexandrescu,** cei doi profesori fiind părinţii profesorului de istoric **Liviu Alexandrescu. / Constantin Alexandrescu,** dascăl cu simpatii pentru partidele istorice, avea să sfârşească, după calvarul detenţiei politice la Gherla, în

---

[107] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[108] *Monitorul Oficial*, Nr. 256, 5 noiembrie 1947, p. 9855

colonia de muncă de la Bicaz. // Un alt caz de încredinţare a catedrei către urmaşi a fost cel al învăţătoarei **Elena Teodoru,** care a fost urmată la catedră de fiica sa, **Măria Sucoverschi. //** Primii copii de ţăran din Bogdăneşti care ajung, la rândul lor, învăţători şi luminători au fost soţii **Ion** şi **Eleonora Solcanu,** părinţii primarului mereu reales de obşte şi profesor de istorie-geografic **Corneliu Solcanu,** director de şcoală între anii '70-'80, şi socrii profesoarei de română **Dorina Solcanu. /** Din acelaşi neam străvechi al Solcanilor descind şi soţii **Elena** (biologie) şi **Mihai** (română) **Solcanu,** cumnata şi, respectiv, fratele fostului senator PSD şi profesor universitar **Ioan Solcanu,** şi profesorul de matematici **Vasile Solcanu. /** Un alt localnic, **Constantin Holban,** s-a căsătorit cu învăţătoarea **Măria Holban** din Giuleşti, punând temelia altei „dinastii" de cadre didactice, fiul şi nora lor, **Gheorghe** şi **Măria Holban,** fiind şi iniţiatorii construirii monumentului dedicat iluminatorilor de neam. // Din Boroaia, satul rival cu Bogdăneştii doar în cele bune, au sosit dascălii **Constantin Arsintescu,** fratele viitorului inspector şcolar al judeţului Suceava, **Gheorghe Arsintescu,** unchii învăţătorului din Bogdăneşti **Neculai Monoranu,** apoi **Vasile Bîrzu, Magdalena Pintilie, Elena Afîlipoae** (viitor director de şcoală), profesorul de matematici **Neculai Penescu,** soţul învăţătoarei **Valeria Penescu,** şi **Ruxanda,** soţia învăţătorului **Vasile Ursuţu** de la Şcoala nr. 3 Plopi, aproape de Baia. Alţi doi dascăli, soţii **Gheorghe** şi **Teodora Roşianu,** au venit tocmai din Oltenia pentru a profesa la Şcoala nr. 2 Bogdăneşti, „peste apă", iar profesorul de limba rusă **Ioan Bălan,** soţul profesoarei de limba română; **Ana Bălan,** a venit tocmai din Basarabia. Din vecinătate, adică din Praxia, A venit profesorul de matematici **Virgil Teodosiu,** urmaşul unui neam de gospodari cu renume. / Profesorul de română **Ioan Maftei,** devenit celebru şi datorită postului „Radio Iaşi", soţii **Toader** (matematică) şi **Alexandrina** (învăţătoare) **Alexiu, Maria Serba** (născută Irimeasa, soţia cunoscutului doctor **Serba** din Fălticeni), directorul Şcolii nr. 3 Plopi, învăţătorii **Mihai** şi **Ana Moşneagu,** profesoara de desen **Maria Chirilă,** trăitoare la Tg. Ocna, localnica **Maria Roman,** profesoara de română **Aurica Loghinoaia,** învăţătorul **Dumitru Rotaru, Angela Rotaru,** învăţătoarea **Elena Apopei** (sora regretatei artiste Ioana Nistor), soţii **Gabriel** (sport) şi **Mărioara** (biologie, director de şcoală) **Beraru** (o poetesă delicată, rafinată, pasăre piezişă între firul ierbii şi tălpile îngerilor, căreia i-am scris prefaţa la vreo trei plachete de versuri), educatoarea **Rodica Nica,** învăţătoarea **Rodica Podoleanu** (verişoara profesoarei de matematici din Suceava, originară din Bogdăneşti, **Ileana Paranici,** născută Păvăloaia) reprezintă doar câteva repere ale eroismului cinstit de monumentul gândit şi creat de regretata şi inegalabila **Ioana Nistor. //** Pe acelaşi răboj al eroismului civic sunt înscrise şi numele celorlalţi dascăli de astăzi ai şcolilor din Bogdăneşti: **Cezarina Avădanei, Vlad** şi **Ghizela** (originară din Şuncuiuş) **Ştirbăţ, Gheorghe Apostol, Antonie Covaliu, Maria Covaliu, Elena Ursu, Maria Ursuţu, Paulina Holban, Maria** şi **Neculai Leţ, Maria Veleşcă, Georgeta Holban, Niculina Dumitriu, Marius, Aurel Chirilă, Elena Mandachi, Cristina Popovici, Mihaela Ţehichi** şi **Irina Loghinoaia.** Şi, bineînţeles, numelor acestora li se vor adăuga altele, pentru că nobleţea existenţei umane nobleţe determină. / În anul 2003, profesoara **Măria Holban** şi preotul **Florentin Loghinoaia** au publicat lucrarea monografică „*Bogdăneşti / Tărie ortodoxă şi învăţământ românesc*" (Editura Fundaţiei creştine filantropice „Bogdan întemeietorul"), o carte remarcabilă, din care voi prelua câteva paragrafe şi din respect pentru acurateţea informaţiei. // În 1858, şcoala funcţiona în localul primăriei, „iar Mănăstirea Râşca, care ţinea în arendă moşia Bogdăneşti, se obliga a construi un local nou... / La 31 martie 1859, Teodor Râşcanu, fratele lui Iosif Râşcanu, egumenul Mănăstirii Râşca, se învoieşte cu Ion Mişălescu să facă „un local de şcoală în Bogdăneştii Râşcăi" cu 90 galbeni şi 5 merţe păpuşoi" (Gh. Ghibănescu, Surete şi izvoade, vol. X dac. CCLXIII, pag. 495)… / Primul învăţător al şcolii din Bogdăneşti a fost Ion Florescu (pentru câteva luni, în 1858). A urmat, apoi, C. Nedelcu, între anii 1859-1861. Apoi, timp de 32 ani (1861-1893), a slujit şcoala din Bogdăneşti, cu dăruire şi pasiune, Nicolae Cârlănescu... / De la 1893, până la 1894,

a funcţionat ca suplinitor preotul Gheorghe Zăhărescu. / De la 1 septembrie 1894 şi până la 1933, peste 39 de ani, a funcţionat ca învăţător Vasile Hudiţă, absolvent al Şcolii Normale din Iaşi, institutor pe loc din 1913, gradul I din 1929. // Şcoala a funcţionat cu un singur post pentru întreaga comună şi satele din comuna Râşca până la 1899, când s-a înfiinţat şcoala din Râşca. La 1 septembrie 1904, s-a înfiinţat postul al II-lea, fiind numit suplinitor V. Alexandrescu. La 1 septembrie 1905, în postul al II-lea a fost numită domnişoara Olimpia Zăhărescu, ca ajutoare învăţătoare. La 1 septembrie 1906, a fost numită domnişoara Lucreţia Bălan, care a funcţionat în postul al II-lea până la 1907, când a fost transferată la Ruginoasa, iar în postul al II-lea a fost numit Minai Lupescu (celebrul folclorist, care se transferase de la Broşteni – n.n.), detaşat, apoi, la Orfelinatul Agricol Zorleni-Tutova. Postul lui Mihai Lupescu a fost suplinit de: V. Alexandrescu, Elena Teodoru şi Gheorghe Hudiţă, până la 1921, când a ieşit la pensie. / Pe 1 septembrie 1918 (când Bogdăneştii deja aparţineau Bucovinei, în urma Păcii de la Bucureşti, Bucovina primind „compensaţie de război" de la România un vast teritoriu, care începea la Ceahlău şi se încheia la Fălticeni, plus ţinutul Herţei – n.n.), se înfiinţează postul al III-lea, fiind numit ca suplinitor V. Alexandrescu. Pe 1 septembrie 1920, se înfiinţează şi al IV-lea post, fiind numită ca învăţătoare provizorie Aspazia Rafailă, care a funcţionat până la 1 septembrie 1921. De la 1 septembrie 1921, au funcţionat următorii patru învăţători: V. Hudiţă, Gh.V. Hudiţă, Elena Teodoru, învăţător suplinitor, Ruxandra Albu, învăţător provizor. / La 1 septembrie 1926, se înfiinţează al V-lea post şi e numită doamna Elena Teodoru, cu titlu provizor. În 1933, şcoala funcţionează tot cu 5 posturi, după cum reiese din documente" (op. cit., pp. 20-22).

În Bogdăneşti, în afară de cele trei Doamne, la care eu ţin foarte mult, Ioana Nistor, Ileana Paranici şi Geta Apopei, au văzut lumina zilei şi îngerul meu păzitor, Gheorghe David, şi actorul Stelian Nistor, şi omul om Petrea Fasolă, şi regretatul gazetar Sava Bejenariu, printre personalităţile care şi-au legat numele de acest sat numărându-se legendarul Spiru Haret, Ion Hudiţă, Mioara Beraru, Gheorghe Lazăr, Maria Holban, Florin şi Gheorghe Loghinoaia, Vasile Solcanu, Ionel Preotu, Costică Arteni, Vasile Pohoaţă, Petru Atănăsoaie, oamenii de afaceri Adrian Dragoş şi Sorin Pavăl – creatorii „republicii economice" DEDEMAN, Nicolae Chirap, Cezar Axinte şi Mihai Alexandrescu.

BOROAIA

Deşi uricul din 4 august 1400, prin care Alexandru cel Bun întărea lui Nicula „un sat, al lui Berea"[109] părea să se refere, nu doar prin nume, ci şi prin elementele din hotarnică, la Boroaia, s-ar părea că, datorită dublei stăpâniri mănăstireşti a moşiei, meleagurile şi povestea obştilor care le-au locuit au rămas într-un anonimat total. În nici o sursă nu pot fi găsite repere ale istoriei vechi a satului/satelor Boroaia, nici în surete, nici în urice, nici în izvoade, iar Serafin Ionescu, revizorul şcolar al judeţului Suceava, care a întocmit „Dicţionarul" din 1894, constata, cu aceeaşi uimire, că, în anul respectiv, „vechimea satului se crede că nu trece de 130 ani" şi că „bătrânii spun că moşii lor au venit din Ardeal şi că mulţi dintre ei s-au botezat în urmă". Prin megieşii mărturisite, pot fi identificate elemente ale poveştii satului Boroaia, de seama celor semnalate de mărturia din 13 iunie 1636, dar acestea nu înseamnă cu adevărat mărturii comunitare, aşa că nu am să abuzez de ele, mai ales că povestea Boroaiei, atâta câtă este, e plină de violenţă şi, adeseori, de sălbatică răutate, precum se poate constata din mărturiile istoriei recente a nordului moldav.

[109] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, doc. 11 , p. 17

1636, iunie 13: „Mărturie hotarnică de ia vornicul de Poartă, Ichim Bandur, cuprinzătoare că, din poruncă gospod, mergând la satul Ciumuleşti, să cerceteze pâra ce au avut Ciumuleştii cu Gheorghie Roşca vistiernic, pentru un loc de prisacă, strângând oameni buni, a aflat că acel loc de prisacă n-a fost nici a Roşcăi vistiernic, nici a Petreştilor (pe teritoriul Boroaia – n. n.), ci l-a destupat un om ocinaş, anume Gavril Pârscă, ci a fost om de moşie. Ei aşa s-au tocmit, ca să-şi mute Gligorie stupii de acolo, la un loc ce are cumpărătură, în partea din sus, iară acolo, în prisacă, să stea stupii Roşcăi vistiernic, până în toamnă, iar din toamnă ei să-şi aleagă şi să-şi stâlpească; despre a cui parte va veni acea prisacă, aceluia să fie. Iară de hotărât aşa au aflat, că umblă locul în nouă părţi, cinci părţi sunt a Roşcăi vistiernic, iar patru părţi sunt a Petreştilor, ce este şi el cumpărător cu moşenii răzăşi a lor, în ţarină, şi în fânaţ şi în tot locul, aşa să aibă a ţine. Iar de nişte mori, ce s-au jeluit Petreştii că a făcut vistiernicul Roşca, n-au vroit Petreştii să întoarcă Roşcăi, ca să intre la mori, ci s-au tocmit să-şi ia Roşca vistiernic morile şi ici, de vor vroi să aibă mori, să-şi facă în vadul de sus, pe cât să va veni partea lor, că şi acolo avea amestec vistiernicul"[110].

1796: Mihail Şuţu, pentru că nu-şi prea imagina călugări făcând curături (defrişări), porunceşte o cercetare şi, când se concluzionează că moşiile Saca şi Târzia, aflate între Bogdăneşti şi Boroaia (pe atunci – dovadă că vatra actuală a Boroaiei este ulterioară), pe teritoriul Bogdăneştilor, se cuvin de drept sătenilor din Moişa (satul nenumit „de pe Moisie" de odinioară, dar aparţinând aceleiaşi obşti săteşti a miculeştilor-bogdăneştilor), porunceşte ca ei să se poată muta pe aceste moşii de pe Poiana Sacă, pe care îi „exilase" egumenul. Neavând de ales, egumenul pare să accepte noua strămutare, pe 9 ianuarie 1796, din moment ce se obligă în scris că, „într-un an nici cu dejma, nici cu zilele de lucru nu-i va supăra şi că le va plăti şi banii cifertului viitor a lunii lui Aprilie"[111]. Schimbarea domnului determină şi schimbarea atitudinii egumenului, care uită de vechea poruncă şi de angajamentul scris şi, în loc să mute 50 de familii de moişeni la Bogdăneşti, le mută la Boroaia. Sătenii se plâng şi noului voievod, iar Alexandru Callimachi obligă pe egumen, prin înscrisul din 5 iulie 1796, să le întoarcă moişenilor „curaturile lor", cele din Bogdăneşti.

1803: Satele de pe moşiile mănăstirii Slatina, anume Mălinii, Bogdăneşti, Boroaia, Poiana prisăcii etc. fac şi duc la târg de vânzare cherestea: tălpi, grinzi, căpriori, costoroabe, leaţuri, dulapi, scânduri şi draniţă"[112].

1849: În 1849, când satul are 270 de gospodării, patru pietre de moară şi o piuă de sumane, bogdăneştii (cărora li se zice, impropriu, şi bogdăneşteni) se împotrivesc încercării unui revizor al Departamentului Averilor Bisericeşti de a-i supune silnic la încheierea unor învoieli „cu totul împovărătoare şi, la a lor neplecare la aceiaşi învoială, i-a pârât de tulburări şi nesupuşi datoriei lor". În acelaşi an 1849, egumenul Râşcăi solicita Visteriei izgonirea a 8 locuitori, 4 din Bogdăneşti şi 4 din Boroaia, consideraţi răzvrătitori, care „de ani trecuţi buntuluindu-să asupra posăsorilor s-au buntuluit şi acum"[113]. Excluderea din sat sau izgonirea ţăranilor răzvrătitori, pe care o încearcă egumenul Râşcăi reprezintă o tradiţie feudală, aplicată în cazul unor „oameni ci sunt oameni răi şi făcători de rele"[114]. Din punctul de vedere al proprietarului de pământ şi al arendaşului, împotrivirea faţă de unele învoieli, chiar şi silnice, reprezintă o răzvrătire, deci o faptă rea, comisă de oameni răi.

---

110 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, Bucureşti 1996, doc. 434, p. 496
111 Mihordea, op.cit, p. 185
112 Giurescu, Constantin C., *Istoria pădurii româneşti*, Bucureşti 1976, p. 201 subsol
113 Dr. Georgeta Crăciun, op. cit., p.82-83
114 P.P. Panaitescu, op. cit., p. 185

1850: Ancheta care a urmat, finalizată cu raportul comisiei din 16 februarie 1850, concluzionează că locuitorii din cele două sate, Bogdăneşti şi Boroaia, nu se împotriviseră la efectuarea boierescului legal, ci doar încercării arendaşului de a-i supune silnic la o învoială nedreaptă şi cu adevărat împovărătoare, aceea de a lucra şi pentru rezerva proprietăţii. Conflictul durează până în 1853, când, pe 13 martie, comisia apreciază ca juste plângerile sătenilor din Bogdăneşti şi Boroaia şi propune despăgubirea acestora din averea arendaşului. Alţi ţărani liberi, dar săraci, din Bogdăneşti, sătui de învoielile cu egumenul Râşcăi, cu vornicul sau arendaşul, s-au învoit, încă din 10 mai 1842, cu Neculai Golescu serdar să le dea în folosinţă un suhat, ce-l avea boierul pe Dealul Bolovănosu, cu obligaţia ca sătenii (Ilie Solcan, Neculai Neamţu, Ion Pintilie şi alţii) „să-i are 4 falei de loc, să le prăşească, să culeagă recolta şi s-o pună în coşare şi fiecare locuitor să-i facă câte o zi de coasă, din răsăritul până în apusul soarelui, iar cei ce nu vor putea lucra cele arătate mai sus să dea câte 3 lei pe zi nelucrată”[115].

1881: „Tabloul premianţilor de juriul concursului agricol şi industrial din judeţul Suceava, în zile de 14, 15 şi 16 octombrie 1881: **Ioana Vasile Covataru**, din comuna Boroaia, pentru ţesături de lână şi borangic, medalie de argint”[116].

1888: „În seara de 7 Iunie, a trăsnit în casa lui Leiba Avram Iţic, din comuna Boroaia, în care erau numitul evreu, muma sa, două surori şi Vasile Mihalachi. Trăsnetul a izbit prin păreţii din lăuntrul casei, prin hogeag şi acoperământ, făcând numai spărturi, precum şi, de pe păreţi, a picat toată tencuiala, rămânând numai lemnul, contuzionând la şoldul stâng pe numitul evreu, care s-a transportat îndată în cura spitalului”[117].

1889: „Fata Irina, în etate de 22 ani, fiica lui Gheorghe Ilincăi Şulariu, din comuna Boroaia, în noaptea de 14 Februarie, s-a dus la moara din cotuna Bărăşti, spre a măcina nişte popuşoi şi s-a înecat în gârla acelei mori, din cauză că numita suferea de o zăpăceală ce-i provenise din spaima”[118].

1889: „În noaptea de 28 Martie, Costachi Curcă, din cătuna Moişa, comuna Boroaia, pe când se întorcea din oraşul Fălticeni, cu soţia sa, în carul cu doi boi, voind să treacă apa Râşca, care venise mare, din cauza topirii omătului, a fost luat de curentul apei şi, dând peste o punte, boii s-au încurcat şi s-au înecat, împreună cu mai multe obiecte, ce le cumpărase din oraş, iar numitul sătean, cu soţia lui şi carul au fost scoşi de mai mulţi locuitori, care, la strigătul lor, le-au venit în ajutor”[119].

1894: „Boroaia, comună rurală, în plasa Moldova de jos, spre sud şi la o depărtare de 14 km de Fălticeni. Se mărgineşte, la est, cu comuna Drăgăneşti şi Ciumuleşti, despărţindu-se, prin râul Moldova şi semne convenţionale, la vest, cu comuna Bogdăneşti, având ca hotar pârâul Chilineasa, la sud cu comuna Drăgăneşti şi judeţul Neamţ, despărţită prin pâraiele Târzia şi Bâtca Scăunelelor, şi la nord cu comuna Fântâna Mare, prin pârâul Râşca. Are forma unui trapez regulat, ale cărui laturi paralele sunt formate de râul Moldova şi culmea munţilor, înclinat fiind spre nord-est. Compusă din satele: Boroaia-Râşcăi, Bărăşti, Groşii, Moişa şi Târzia, cu reşedinţa în Boroaia Râşcăi. / Populata cu 903 capete de familie, ce

[115] Gh. Platon, *Domeniul feudal din Moldova în preajma Revoluţiei de la 1848*, pp. 15, 16
[116] *Monitorul Oficial*, No. 196, 2/14 decembrie 1881, pp. 6078-6080
[117] *România Liberă*, Nr. 3233, Anul XII, vineri 17/29 iunie 1888, p. 2
[118] *România Liberă*, Nr. 3431, Anul XIII, vineri 24 februarie / 8 martie 1889, p. 3
[119] *România Liberă*, Nr. 3470, Anul XIII, vineri 14/26 aprilie 1889, p. 2

numără 3.523 suflete sau 1.765 bărbaţi şi 1758 femei, din care 113 izraeliţi. Contribuabili sunt 1.026. În toată comuna sunt: 1 stoler, 4 cizmari, 2 cojocari, 3 boiangii, 17 dulgheri, 1 tinichigiu, 1 croitor, 12 dogari, 7 fierari, 3 olari, 9 băcani, 11 cârciumari şi 1 pitar. Se mai află în comună o moară (în Bărăşti) cu 4 pietre şi o piuă, pe pârâul Râşca, proprietăţi ale Spitalului „Stamati" judeţean. Are 5 biserici, în satele Boroaia Râşcăi, Bărăşti, Moişa, Groşi şi Târzia, cu 5 preoţi şi 10 cântăreţi, şi 2 şcoli rurale mixte, frecventate de peste 110 elevi. Numărul copiilor între 7-12 ani, din toată comuna, e de 204 băieţi şi 143 fete. / Bugetul comunei, pe anul 1892-1893, are la venit lei 7.730 şi la cheltuieli, lei 7.707, bani 83; al drumurilor, 5.214 lei venit şi 4.004 lei cheltuieli. În comună sunt: 149 cai, 693 boi, 656 vaci, 1.446 oi, 6 capre şi 550 porci. Altitudinea comunei, de la nivelul mării, variază între 355-900 m. Udată de Moldova şi pâraiele Râşca, Saca, Chilineasa şi Târzia. / Moşia e parte proprietatea Statului, iar Bărăşti şi Boroaia Neamţului sunt particulare. Suprafaţa teritorială a comunei e de 5.064 hectare, din care 1.200 pădure, 2.933 lanuri şi fânaţ şi 931 sterp. Mai mult de jumătate din teritoriul comunei e muntos, restul, afară de moşiile Bărăşti şi Boroaia Neamţului, care sunt mai mănoase, e slab şi deci sărăcăcios. Puţin grâu se seamănă şi rar se întâmplă de se culege o recoltă bună. Ţarinele cultivate cu porumb se îngraşă. Alte semănături, cu care se îndeletnicesc locuitorii, sunt: ovăzul, hrişca şi, pentru casă, numai cartofi, bob, mazăre şi fasole. Pe lângă plugărie, unii dintre locuitori se ocupă şi cu fabricatul şindrilei (draniţei). Pădurile comunei sunt numai nişte huceaguri de carpen, mesteacăn, lozie, salcie, puţin brad şi fag. / Principalele căi de comunicaţie sunt: Şoseaua judeţeană Dumbrăviţa-Târgu Neamţ (11.000 m), cea vecino-comunală dintre Boroaia şi Bogdăneşti (4.000 m) şi cea comunală, Boroaia Râşcăi – Moişa (4.500 m) / Pe la 1843-1845 „Boroaia, cu cătunurile Târzia, Groşii, Poiana, Slătioara, Muntele Halăuca şi altele, la ţinutul Sucevei, ocolul Muntelui, moşie a sfintei Mitropolii. Starea I. Arc sat cu o biserică, 2 preoţi, 2 diaconi, 2 dascăli, 11 nevolnici, 18 slujbaşi volnici, 17 vădane, 3 jidovi; pe lângă moşiile Baia, Borăşti, Orţeşti cu Boroaia Neamţului şi altele, cu un număr de 182 locuitori" (*Buciumul Român*, An. I, p. 370). // **Boroaia Neamţului**, sat în comuna Boroaia, zis şi **Nemţeni**, numit astfel deoarece moşia a fost a mănăstirii Neamţ. Aşezat între pâraiele Saca şi Râşca, numără 89 case, cu 94 capi de familie sau 397 suflete, din care 186 bărbaţi şi 211 femei. Din aceştia, sunt 96 izraeliţi. Are 78 contribuabili. Vatra satului ocupă 9 fălci. Moşia, proprietatea Doamnei Clara Eugen Singurov, e în întindere de 170 fălci, din care 100 fălci cultivabile şi 70 fânaţ. Împroprietăriţi, după legea din 1864, sunt 28 mijlocaşi şi 27 codaşi, stăpânind 179 fălci şi 40 prăjini. Iar la 1879, s-au mai împroprietărit 4 însurăţei, cu 12 fălci. Biserica şi şcoala din Boroaia Râşcăi servă şi acestui sat. // **Boroaia Râşcăi**, sat în comuna Boroaia, numit astfel pentru că altădată aparţinea mănăstirii Râşca. E reşedinţa comunei. Aşezat pe valea pârâului Seaca şi pe şesul dintre Seaca şi Râşca, numără 373 case, populate cu 430 capi de familie sau 1.622 suflete, din care 831 bărbaţi şi 791 femei; din aceştia, 28 bărbaţi şi 4 femei izraeliţi. Are 600 contribuabili. Vatra satului ocupă suprafaţa de 47 fălci 65 prăjini. Parte din moşie e vândută, de curând, în loturi şi parte rămasă statului. Întinderea ei e de 1.200 hectare (a statului). Împroprietăriţi, la 1864, sunt 37 fruntaşi, 126 mijlocaşi şi 95 codaşi, stăpânind 945 fălci; la 1879, s-au împroprietărit 44 însurăţei, cu 132 fălci, şi, în 1889, s-au vândut 106 loturi mici, a câte 5 hectare, care fac 530 hectare. / Are o biserică, clădită de locuitori, la 1808, cu lemnul de pe loc, cu patronii „Sfinţii Petru şi Sfânta Maria", servită de 2 preoţi şi 2 cântăreţi, şi o şcoală rurală mixtă, cu un învăţător plătit de stat, înfiinţată la 1858, cu local propriu de zid, frecventată de 70 şcolari. / Vechimea satului se crede că nu trece de 130 ani. Bătrânii spun că moşii lor au venit din Ardeal şi că mulţi dintre ei s-au botezat în urmă; deci, mulţi dintre primit descălecători ai Boroaiei au fost saşi, ca şi la Baia şi Sasca. Drumurile principale sunt: şoseaua comunală, de-a lungul satului (4.000 m), la Bogdăneşti (5.000 m)"[120].

[120] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 39-41

1896: „**O crimă îngrozitoare: patru victime**. Din Fălticeni ni se vesteşte că, alaltăieri noapte, o crimă oribilă s-a săvârşit în comuna Boroaia, din judeţul Suceava. Patru indivizi necunoscuţi, armaţi cu puşti şi cu cuţite, au călcat casa locuitorului Dumitru Ciobotaru. Pe când acesta se pregătea să se culce, deodată se pomeneşte cu aceşti indivizi, care se năpustesc asupra lui, lovindu-l cu cuţitele în cap şi în inimă. Pe când doi dintre asasini căsăpeau pe bărbat fără nici o milă, ceilalţi doi se duseră la nevasta lui Ciobotaru, trăgând asupră-i patru focuri de revolver. Doi copii ai lui Ciubotaru, în vârstă de 9-12 ani, au căzut de asemenea victime ale furiei acestor fiare sălbatice. / **Descoperirea crimei**: Asasinii, fără să fi furat nimic din casă, după săvârşirea acestei monstruoase crime, s-ai făcut nevăzuţi. Ieri, din întâmplare, un locuitor din sat, ducându-se la Ciobotaru, a rămas îngrozit de priveliştea sinistră ce i se prezenta. Patru cadavre zăceau la pământ, în mijlocul unei bălţi de sânge. / **Alarma:** Dându-se alarma, tot satul, în câteva minute, fu în picioare, ducându-se să vadă cele ce se întâmplaseră. Imediat au sosit autorităţile comunale, pentru facerea cercetărilor, iar după câteva ceasuri au venit şi membrii parchetului din Fălticeni. Până acum s-au făcut câteva arestări printre cei care erau cunoscuţi că trăiau în duşmănie cu Ciobotaru"[121].

1896: „Satul Boroaia, din judeţul Suceava, a fost, deunăzi, teatral unei drame mişcătoare. Cârciumarul Ciobotaru, împreună cu soţia lui şi cu 2 copii ai lor, au fost omorâţi de tâlhari, în următoarele împrejurări: / În noaptea de 22-23 curent, doi indivizi, anume Vasile Grigoraş şi Gheorghe Tărău, originari din Boroaia, prieteni buni ai cârciumarului Ciobotaru, s-au introdus în cârciuma acestuia pentru a-i vinde un sac cu grăunţe. Pe când Ciobotaru cântărea sacul, Tărău aplică acestuia o puternică lovitură peste cap cu un ciomag; Ciobotaru începe să cheme în ajutor, dar Tărău îi a plică o lovitură si mai cumplită, de-l culcă la pământ. În acest timp, Grigoraş ucidea, într-o cameră vecină, în acelaşi mod, pe soţia lui Ciobotaru. Tot în această cameră se aflau şi doi copii ai cârciumarului, o fetiţă de 8 ani şi un băiat de 10 ani – criminalii, temându-se ca aceştia să nu-i recunoască şi să-i denunţe, i-au ucis şi pe dânşii, tot prin lovituri de ciomag. În urmă, banditţii au acoperit câte-şi patru victime cu o plapumă, pe care au pus-o în comunicaţie cu o lampă, printr-un fitil, căruia voiau să-i pună focul, la plecarea lor, pentru a simula astfel, un incendiu. / După ce au scotocit totul prin casă, ei au plecat, focul însă nu s-a putut comunica, deoarece plapuma era de lână. Criminalii, înainte de a se retrage, au aplicat încă câte o lovitură fiecăreia din victime, iar pe cârciumar l-au strangulat cu o curea, după aceia au astupat bine uşile şi ferestrele şi au dispărut, luând cu ei suma de 120 lei, în bilete de bancă, şi 16 lei în argint. / Procurorul de Suceava, căruia i s-a comunicat crima, s-a transportat imediat la faţa locului şi a făcut primele investigaţiuni; domnia sa a constatat că autorii acestei crime îngrozitoare nu pot fi decât Vasile Grigoraş şi Gheorghe Tărău, care dispăruseră din sat. În urma unei urmăriri serioase, vinovaţii au fost arestaţi şi, daţi judecăţii, ei au mărturisit fapta ce li se imputa"[122].

1899: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 18 Noiembrie 1899, orele 11 a. m., se va ţine, în localul primăriei comunelor respective de care depinde fiecare din bunurile notate mai jos, licitaţiune publică orală pentru arendarea terenurilor de arătură, de fâneţe şi a golurilor de munte pentru păşune, încorporate pădurilor prin perimetrarea lor, cu ocaziunea vinderii de veci a moşiilor respective:

Boroaia: „389. **Locul de arătură** denumit Poiana Cerbului (1 hectar, 7.900 mp), situat în perimetrul pădurii Statului Preuteşti; garanţia provizorie lei 25.390. Locurile de fâneţe, şi anume: poienile denumite la Poiana Creţului (4 hectare, 2.000 mp), Copci C.

[121] *Adevărul*, No. 2435, Anul IX, joi 25 ianuarie 1896, p. 3
[122] *Epoca*, No. 73, Anul II, duminică 4 februarie 1896, p. 2

Butnariu (1 hectar, 2.000 mp), Rusului (1 hectar, 4.000 mp), Onisei (3 hectare, 5.000 mp), Cordoneanului (7 hectare, 8.000 mp), Chelbosului (2 hectare, 8.000 mp), Th. C. Ioan (1 hectar, 2.500 mp), Mihail Sandu (3 hectare, 5.000 mp), Dumitru Petrea (1 hectar, 8.000 mp), Gr. Monoran (1 hectar, 4.000 mp), C. Sibeche (1 hectar, 5.000 mp), Gh. Zaharia (1 hectar, 5.000 mp), Th. Moşneagu (1 hectar), Pricope (1 hectar), drumurile Secuţei (7.000 mp), Grigore Papuc (1 hectar, 8.000 mp), V. Ciobu (1 hectar, 2.500 mp), Ion Condor (2 hectare, 1.000 mp), Ioniță Chirilă (1 hectar, 2.500 mp), Berarului (1 hectar, 3.616 mp), Axintioie (2 hectare, 8.714 mp), Maftei Roman (3 hectare, 7.500 mp), I. Ungureanu (1 hectar, 7.800 mp), Hârhala (1 hectar, 7.800 mp), I. Cioban (1 hectar, 5.000 mp), Dumitru Monoranu (2 hectare, 1.400 mp), Berărţei (1 hectar, 4.000 mp), Grigorie Beraru (2 hectare, 8.000 mp), Th. A. Pistei (2 hectare, 8.000 mp), I. Gh. Mihăilucă (2 hectare, 8.000 mp), p.), Gavril Holca (2 hectare, 8.600 mp), P. Moldovanului (6 hectare), a Niculaescu (1 hectar), Şpiţel (2 hectare, 1.500 mp), Volintirului (9.131 mp), Timofte (9.435 mp), Tomogei (1 hectar, 7.000 mp), poiana Slătioara (57 hectare), Pârâul Larg (1 hectar, 4.300 mp), V. Sebeche (3 hectare), Fundu Brusturei (2 hectare, 1.400 mp), Vasile a Petrei (3 hectare), Porcăriei (10 hectare), Banei (1 hectar, 7.000 mp), Ţăranu (1 hectar), V. Zaharia (1 hectar, 7.000 mp), Petrea Simion (3 hectare), Andriesi (1 hectar, 7.000 mp), C. Mihăilă Lazăr (3 hectare), Ştefan Beraru (1 hectar, 5.900 mp), C. Saftiaei (1 hectar, 7.500 mp), I. Ungureanu (1 hectar, 7.500 mp), Săftian (3.816 p.), G. Th. Bârleanu (7.500 mp), V. C. Monoranu (1 hectar, 5.000 mp), Petre Boboc (1 hectar, 5.000 mp), Gh. Gr. Gorban (1 hectar), I. N. Vasian (3 hectare), Th. Scripcaru (1 hectar), V. Moldovan (3 hectare, 7.500 mp), Gh. Dumitru (1 hectar, 5.000 mp), I. Monoraru (3 hectare), V. Dumitru Moldovan (1 hectar, 3.000 mp), dimpreună cu **locurile de arătură**, şi anume: poienile Gherasim (19 hectare), Ţărăncuţa (1 hectar, 4.000 mp), Dealul Frasinului (4 hectare, 5.000 mp), Secuţa (4 hectare, 5.000 mp), Prisaca (1 hectar, 4.000 mp), Gh. A. Vătafului (2 hectare) şi V. a Anghelinei (1 hectar), cum şi **golurile destinate pentru păşune**, anume: cele denumite Golurile Halaucei, adică la Păltiniş (8 hectare), Piciorul Ursului (9 hectare), Druganu (11 hectare), Piatra lui Epure şi Babşa (150 hectare) şi cu schela la Fabrică şi Babeca (3 hectare), dimpreună şi cu **locurile de fâneţe**, şi anume: Poiana numită marginile hotarului de pe dealul Liciorului (16 hectare, 1.862 mp), Arşiţa părului Albu (4 hectare, 2.965 mp), poiana Nemaşului Dolenilor (5 hectare, 7.287 mp), poiana Ciungi Dolici (5 hectare, 7.287 mp), poiana Dolici (1 hectar, 4.321 mp), poiana Pârâul Negru (1 hectar, 4.321 mp); toate în întindere de 438 hectare, 9.519 mp, situate în cuprinsul pădurii **Statului Boroaia**; garanţia provizorie lei 3.000"[123].

1913: „În seara zilei de 15 August, pe la ora 11 p. m., pe când locuitorul Nicolae a lui Gheorghe Butnariu, de loc din comuna Boroaia, se ducea la moşia Criveşti, comuna Strunga, i-au ieşit înainte băietanii Gheorghe Bran, Vasile Damian şi Ion Laiţ, de loc din Târgu Frumos, şi Gheorghe Mihai, din comuna Buznea, care au adus pe Butnariu la o cârciumă, încercând să-l îmbete. Ieşind apoi din cârciumă, l-au lovit şi rănit cu o coasă, jefuindu-l. Agresorii, în urmă, au dispărut. Poliţia din Târgu Frumos a procedat grabnic la arestarea lor"[124].

1914: „Următorii învăţători, pe 1 Octomvrie 1914, au fost înaintaţi la gradul de institutori, repartizându-se la următoarele şcoli: **Vasile Jitariu**, de la Boroaia, Suceava, la Şcoala mixtă Fălticeni"[125].

---

123 *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, p. 5938
124 *Opinia*, No. 1963, Anul X, duminică 18 august 1913, p. 2
125 *Opinia*, No. 1266, Anul XI, miercuri 3 septembrie 1914, p. 1

1918: Pe 10 iunie 1918, „ţăranii demobilizaţi erau revoltaţi împotriva autorităţilor locale, care folosiseră prilejul războiului pentru a se îmbogăţi cu preţul spoliaţiunilor şi jefuirii familiilor rămase acasă. În perioada 10-20 iunie, ţăranii din comuna Bogdăneşti, judeţul Suceava, au atacat şi bătut notarul şi primarul... / La 26 iunie 1918, ministrul de interne telefona prefectului de Suceava că era informat că în judeţul său existau numeroase cazuri de nemulţumiri şi răzvrătiri împotriva autorităţilor locale. Ţăranii din Bogdăneşti şi Boroaia, acolo unde avusese loc răscoala amintită, şi Târzia, se arăta într-o notă informativă, „sunt agitaţi contra notarilor că au comis abuzuri în timpul campaniei faţă de familiile rămase la vetre, contra preceptorilor că nu au plătit ajutoarele cuvenite”[126]. / „În vechea Românie, încă din perioada neutralităţii, asupra ţărănimii a început să apese povara concentrărilor, a achiziţiilor de produse agricole, animale, căruţe. La efectuarea rechiziţiilor, autorităţile comunale favorizau pe moşieri. Pentru a le eluda, unii moşieri şi arendaşi şi-au vândut vitele chiar prin contrabandă, contând pe faptul că, la nevoie, cu sprijinul statului, vor putea folosi vitele de muncă lăsate ţăranilor. în timp ce zeci de mii de ţărani erau concentraţi, moşierii şi arendaşii erau lăsaţi în concediu agricol”[127]. Moşierul Bogdăneştilor se numea Cantacuzino-Paşcanu (administratorul moşiilor Mănăstirii Slatina), moşia lui revenind, mai târziu, lui Tache Slăvescu. În vremea asta, Brătenii îşi lucrau moşiile cu jumătate din efectivele Regimentului de obuziere grele, cum scria ziarul „Adevărul”, în numărul său din 19 iunie 1915. Ţăranii, mobilizaţi sau nu, vedeau torul şi, în semn de nemulţumire, au refuzat să mai lucreze pentru moşieri şi arendaşi, începând cu anii războiului. Apoi, după război, au tot sperat într-o lege urgentă, promisă de altfel de Rege, care să repare nedreptăţile şi să reîmproprietărească pe cei care au luptat pentru ţară. / În loc de lege, au dat cu ochii, după demobilizare, de nedreptăţi şi mai mari. După ce şi-au bătut şi izgonit autorităţile comunale (10-20 iunie 1918), fiind gata să moară şi pentru viitorul lor, din moment ce nu ezitaseră să moară pentru patrie, bogdăneştii par să se fi potolit. Dar, după alte zece zile, „o mişcare şi mai puternică a ţărănimii împotriva obligativităţii muncii agricole a fost răscoala din comuna Boroaia. / La 30 iunie 1918, ţăranii din această comună au fost înştiinţaţi de formarea unui comitet pentru aplicarea legii muncii agricole. Ca şi în 1907, un ţăran a străbătut călare uliţa comunei, chemând sătenii să se opună aplicării acesteia şi să treacă la desfiinţarea comitetului. / Peste 300 de ţărani s-au adunat în faţa primăriei, spunând că „nu mai primesc acea lege, preferă chiar moartea şi oricine din autorităţi va îndrăzni să-i scoată la muncă vor fi omorâţi”... În raportul şefului secţiei de jandarmi se arată că ţăranii adresau „cuvinte revoltătoare şi ameninţătoare contra tuturor funcţionarilor, autorităţilor şi chiar a Majestăţii Sale Regelui, care, în loc să puie în aplicare legea împroprietăririi, după cum li se spunea pe front, a pus asupra lor legea muncii obligatorii”... / Ţăranii din Boroaia au bătut şi au alungat pe reprezentanţii autorităţilor locale (primarul, notarul şi chiar pe preot), iar jandarmii au fost dezarmaţi şi alungaţi... Luând imediat măsuri, autorităţile au trimis un detaşament de jandarmi care a repus în funcţie pe jandarmi şi pe celelalte autorităţi”[128]. / Apoi, împotriva bogdăneştilor şi boroienilor care au luptat pentru Reîntregirea Neamului, care nu s-au temut să moară pentru ţară şi, cu atât mai puţin, pentru viitorul lor şi al familiilor lor, a fost deschisă o anchetă penală, dosarul fiind închis şi clasat înainte de a sc face vreo cercetare. Este de presupus ca, pe lângă teama autorităţilor de a-1 supăra pe Mareşalul Averescu, ajuns la guvernare, administratorii locali s-au sfiit să-i poarte prin tribunale pe ţăranii din Bogdăneşti şi Boroaia care, pe parcursul aceleiaşi luni a demobilizării (iunie 1918), n-au mai putut rezista în faţa neruşinatei nedreptăţi făptuite de cei care, rămânând acasă, în „concedii agricole”, s-au îmbogăţit pe seama luptătorilor pentru gloria ţării, urmând să se înfrupte şi din gloria aceea, ca patrioţi care, deşi martirizează şi jefuiesc pe eroi şi pe familiile lor, nu ratează prilejul de a

[126] Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, *Relaţii agrare şi mişcări ţărăneşti în România / 1908-1921,* p. 235
[127] Institutul „Nicolae Iorga”, op. cit., p. 188
[128] Institutul „Nicolae Iorga”, op. cit., pp. 230-235

construi monumente în cimitirele satelor, monumentele însemnând, în fond şi cel mai adesea, expresii ale demagogiei celor care, întotdeauna şi peste tot în lume, se substituie statelor.

1922: „No. 4189. Procesul-verbal încheiat astăzi, 26 septembrie 1922. Comisiunea, în unanimitate, dispune: Declară expropriată suprafaţa pe 120 ha pădure, proprietatea Statului, pe terenul comunei **Boroaia** şi **Bogdăneşti**, formată din următoarele porţiuni: 89 ha, formând un triunghi, megieşit, pe două părţi, cu locuitorii din Boroaia şi Bogdăneşti, şi la Vest cu o linie dreaptă, ce desparte, de pădurea Statului „Bogdăneşti", începând de la movila „Zăvoare", până în pârâul Sârbului, în care se află mai multe poieni, însumând o suprafaţă totală de aproximativ 18 ha. 40 ha, între părţile Frăsiniş şi Săcuţa şi restul pădurii Statului „Boroaia", în care se află mai multe poieni, însumând o suprafaţă totală de aproximativ 16 ha. Aceste porţiuni se atribuie comunei Boroaia, pentru satul Moişa. Propune a se expropria suprafaţa de 435 ha pădure, proprietatea Statului, de pe teritoriul comunei Boroaia, cuprinsă între delimitările locuitorilor din comuna Boroaia, pe trei părţi, iar pe cealaltă parte, despărţindu-se, printr-o linie convenţională, de restul pădurii Statului, pentru a se satisface nevoia de islaz a satului Boroaia, din comuna Boroaia". **No. 4191. Procesul-verbal încheiat în ziua de 28 septembrie 1922**. Comisiunea, în unanimitate, dispune: Rezervă, pe seama Statului, poienile din pădurea Statului Boroaia şi Bogdăneşti, găsind că nu e loc a se mai proceda la exproprierea lor. / No. 4578. Procesul-verbal încheiat în ziua de 1 noiembrie 1922. Comisiunea, în unanimitate, dispune: Declară expropriată suprafaţa de 12 ha 8880 m. p., proprietatea comunei **Boroaia**, care se destină a fi împărţită, în loturi, sătenilor îndreptăţiţi la împroprietărire. În privinţa preţului, comisiunea este de părere a se acorda maximum de preţ regional"[129].

1926: „Subsemnatul, veteran de la 1877, pierzând titlul de pensie cu No. 161.459 al orfanilor lui **Constantin Ungureanu**, îl declar nul şi fără valoare, în mâinile oricui s-ar găsi. / **Gheorghe D. Mironeasa**, tutore, comuna **Boroaia**, judeţul Fălticeni"[130].

1941, septembrie 30: „Se publică mai jos lista Nr. 16, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Cercel Aurel**, sergent, ctg. 1938, cu ultimul domiciliu în comuna **Boroaia**, judeţul Baia, mort la 11.VII.1941"[131];

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Ursuţu Ruxandra**, învăţătoare, consiliera Centrului Boroaia; **Covataru Constantin**, învăţător, şeful Subcentrului Boroaia; **Nicoară Teodor**, învăţător, şeful Subcentrului Boroaia; **Vasiliu Eufrosina**, învăţătoare, şefa Subcentrului Boroaia; **A Vârvarei Petru**, de la Brăceni, la Bărăşti-Boroaia; **Monoranu Zamfira**, învăţătoare, şefa Subcentrului Boroaia; **Covataru Ecaterina**, învăţătoare, şefa Subcentrului Boroaia"[132].

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe data de 1 Septemvrie 1945, la şcolile primare din judeţul Baia, arătate în dreptul fiecăruia: **Tărăniţa Alexandru**, gr. II, de la Boroaia Nr. 2, la Boroaia Nr. 1, post VI, interior casă, apropiere de soţie, învăţătoare; **Nicoară**

[129] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2623-2627
[130] *Monitorul oficial al României*, nr. 20, 25 ianuarie 1926, p. 957
[131] *Monitorul Oficial*, Anul CIX, Nr. 231, marţi 30 septembrie 1941, pp. 5805 şi urm.
[132] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565

Teodor, gr. I, de la Boroaia Nr. 2, la Boroaia Nr. 1, post V, interior casă, teren; **Savinescu Dan**, definitivat, de la Bursuc Vale, Lespezi, la Giuleşti, Boroaia, post III, casă, teren; **Monoranu Constantin**, grad definitiv, de la Bogdăneşti Nr. 2, la Boroaia Nr, 2, post V, apropiere soţie, învăţătoare; **Boleac Mihai**, gr. II, de la Peste Vale, Râşca, la Boroaia Nr. 2, post II, apropiere soţie, învăţătoare, casă; **Boleac Elena**, gr. I, de la Giuleşti, Boroaia, la Boroaia Nr. 2, post III, apropiere soţ, teren, casă; **Monoranu Teodor**, gr. II, de la Slătioara, Râşca, la Giuleşti, Boroaia, post II, casă, teren"[133]. Învăţători fixaţi: „**Constantinescu Lidia**, grad provizoriu, de la Văleni, la Boroaia, Groşi, post II; **Nicolau Lucreţia**, grad provizoriu, de la Spasca, la Giuleşti, Boroaia, post IV; **Petrescu Gheorghe**, grad definitiv, de la Corneşti, la Boroaia Nr. 2, post VI; **Manoliu Constantin**, gr. I, de la Ungheni, la Boroaia Nr. 1, post VII; **Baltag Dumitru**, grad provizoriu, de la Calul, Neamţ, la Boroaia, Moişea, post VI"[134].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[135], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Manoliu Constantin**, de la Boroaia Nr. 1, la Bogdăneşti Nr. 2".

1948: „Membrii corpului didactic cuprinși în alăturatele tablouri, care fac parte integrantă din prezenta decizie, ale cărora raționalizări, fixări li repartizări au fost anulate cu decizia Nr. 164.743 din 1948, rămân la dispoziția ministerului, fiind obligați să ceară detașarea în posturile ce vor fi publicate vacante: **Beraru Gavrilă**, Școala Boroaia, Suseni, postul I"[136].

1949: „Prin Decizia Nr. 326.433 din 29 Decemvrie 1948, următorii membri ai corpului didactic se deleagă directori la şcolile elementare şi grădinile de copii din judeţul Baia: **Monoranu Teodor**, director la Şcoala elementară Boroaia Nr. 2; **Vasiliu Gheorghe**, director la Şcoala elementară Bărăşti, Boroaia; **Balaban Ioan**, director al Şcoala elementară Scăuţa, Boroaia; **Apetroaie Vasile**, director la Şcoala elementară Moişa, Boroaia; **Luchian Neculai**, director la Şcoala elementară Giuleşti, Boroaia"[137].

BROŞTENI

În baza unui proces pentru moşii dintre mănăstirile Moldoviţa şi Voroneţ, desfăşurat în 16 mai 1739, în care ambii proprietari aveau urice din vremea lui Alexandru cel Bun, respectiv, Ştefan cel Mare, Nicolae Iorga s-a străduit să găsească o atestare străveche în „Documentele moşiilor M. S. Regelui"[138], deşi, după cum reiese din primul înscris de care se foloseşte, hotarnica din 26 octombrie 1630, oferea posibililor locuitori numai condiţiile ispăşirii şi umilinţei, care să asigure un loc în rai, lor, bieţilor munteni fiindu-le „oprit a cosi, nici a vâna fiare, nici a prinde peşte, nici a paşte dobitoace, fiece dobitoc vara; unde vor găsi călugării, în braniştea sfintei mănăstiri, câmpulungeni sau vămeni, sau fiecine vor fi, cosind sau umblând după fiară, sau pe vale, după peşte, să aibă a le lua tot ce vor găsi la dânşii;

[133] *Monitorul Oficial*, Nr. 248, 30 octombrie 1945, pp. 9578, 9579
[134] Ibidem, p. 9580
[135] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[136] *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 23 august 1948, pp. 6963, 7021-7023
[137] *Monitorul Oficial*, Nr. 3, 4 ianuarie 1949, p. 286
[138] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, volumul VI, Partea II, Bucureşti, 1904, pp. 3-10

aşijderi, de se vor găsi oi sau fie ce dobitoace vărând sau tomnând *în hotarul sfintei mănăstiri*, ce este mai sus scrisă, să aibă a le lua lor câte 12 berbeci, cum este obiceiul"[139]. Obiceiul acesta, din vremea lui Homer, până în anul 1800, se referea la răscumpărarea morţii de om, şi adevărată crimă însemna, prin vremuri, ca necăjitul credincios mirean să îndrăznească să guste o firimitură din „pomul cunoaşterii" de pe întinsul rai pământesc.

La hotarnica de care aminteam, din 16 mai 1739, împuternicitul domniei era stolnicul Şerban Cantacuzino, şi e de dorit să reţinem acest nume, ca şi cel al lui Dinul Cantacuzino, ispravnic de Câmpulung, care va hotărnici în 11 ianuarie 1756, pentru că afacerea din anul 1800, prin care domnitorul Alexandru Ipsilanti îşi va însuşi aceste moşii şi le va dărui fiului său se leagă, în fond, de faptele urmaşilor lor, care se vor trezi, la un moment dat, chiar stăpâni peste moşiile din Moldova ale Moldoviţei şi Voroneţului, pe care le vor „vinde" măreţului magnat regal Carol I. În 1877, când piereau ăia, de nu avea drept de hrană nici prin munţi, piereau prin Balcani, bunul nostru Rege, care cumpărase valea Prahovei şi valea Bistriţei, care ridicase Peleşului, dădea naţiunii române un exemplu de eficienţă economică a nesăţioasei hărnicii. Primele sate din zona Broştenilor de astăzi se numeau Gheorgiţeni – sat cu o tulburătoare poveste, Dorna, adică Dorna Areni, Şarul şi Păltiniş, iar documentele aflate de Nicolae Iorga le voi reproduce cu cât mai puţine comentarii. Dacă se poate, fără comentarii. Uricele despre „Broşteanii pe apa Moldovei" nu le voi reproduce, pentru că nu ţin de moşia şi de aşezările Broştenilor de astăzi.

1741, februarie 13: „Săteni din Dorna" dau mărturie „la mâna Gherghiţenilor" pentru muntele Păltiniş şi dealul Omului, şi cel „dintre Negre", faţă de mănăstirea Slatina, „şi valea neagră Săcuiască". „Pentru să se ştie că aceste locuri sunt domneşti, şi în trecută vreme le stăpâneau ungurii, şi se făceau multe pricini şi morţi de om dintr-un ungur, anume Pătru Cotaţ, care pusese mâna pe aceste locuri şi, şezând un strămoş într-acea parte de loc, a Ghiorghiţenilor, s-au sculat şi au ucis pe acel ungur. Şi, după ce l-au ucis, înştiinţându-se pe lăcuitorii Ţării Ungureşti, pe la cei mai mari, au trimes cărţi şi la Domnul Moldovei pentru acea moarte de om. Şi, trimiţând Măria Sa, Domnul Moldovei, care s-au fost întâmplat Domn la acea vreme, ispravnici de ai Măriei Sale de au prins pe strămoşul acestor Ghiorghiţeni, şi ducându-l pe la Domnie, s-a dovedit că locurile acelea sunt ale Moldovei, şi domneşti, iar pentru moarte aceea de om a dat Ghiorghe Ghiorghiţanul, strămoşul acestor Ghiorghiţeni, trei sute de berbeci, şi a rămas moşia să o stăpânească Ghiorghiţan, împreună cu neamul lui. Dar noi, satul Dorna, ne-am lepădat de acea moarte de om, şi nici la locurile acelea nu ne abatem a-i scoate. / Iscălesc trei oameni care ţinem minte de o sumă de ani: Costantin Ştefănel, Vasile Candre, Lupul Mălăeş, Nechita Nesutuş, Necolai Ursachi. / Face mărturie şi Vasile Başotă, medelnicer, că ştie de când a fost Vornic . / Tot aşa şi un Dumitraşco Medelnicer, „când am fost Vornic". Pecetea Câmpulungului, deosebită de cea veche: „Această pecete Câmpulungului..., leat 7249 (1741)"[140].

1755, martie 12: „Câmpulung, 12 Mart 7263 (1755). Dinu Cantacuzino, pentru trei *neamuri* din Dorna: **Gheorghiţenii**, **Tăriţenii** şi **Chilsoenii**. Pomeneşte hotărnicia vornicului Costachi şi cheltuiala, „afară de 100 lei c-au pus hatalm un Sămion Negre la Visterie gospod". „Loc dezbătut de la Unguri". Îl împart dornenii, adunându-se „în casă la preotul Mihail din Dorna". Aici se face „împărţeala bătrânilor". Arată ce se cuvine celor trei familii: „până în glodeţ, ci este în cotiştea Drăgoeştii cei mari", „pe supt poala Bibiraucii, margine pădurii,

[139] Iorga, op. cit., p. 3
[140] Ibidem, p. 5

până în Plaiul Voivodesei", „Fântâna Vămanului". Semnează: Costandin Cantacuzino Paharnic"[141].

1756, ianuarie 11: „Matei Ghica dă Voroneţului „moşie sfintei mănăstiri ce este împrejur", după hotarnica din 7248 (1740) şi a Mitropolitului Iacob şi a lui Radul Racoviţă Vel Logofăt, din 2 August 7259 (1751). „Dinul Cantacuzino, ispravnic Câmpului-Lung, să ia de la călugării de la Moldoviţa cărţile lui Matei şi a lui Constantin Racoviţă, de alt cuprins"[142].

1763, octombrie 1: „Manolachi Costachi Vel Logofăt, Andronachi Vel Vornic, Enachi Costandachi Vel Spătar, Arg. Vel Ban, Andronic Vel Paharnic arată că s-a judecat, înaintea lor „Ioniţă Negre, câmpulungean de la Câmpulung, cu Neculai sin Tănase şi Alexandru, frate-său, Tărăţeştii, tot câmpulungeni", ce aveau „fiştecare câte o hliză de moşii în păduri, şi pe hlizăle lor au curături făcute din codru, de la moşii şi părinţii lor, şi sunt a fiştecăruia hlizi osebite, şi fiştecare să hrăneşte pe hliza lui". Acum Tărăteştii „ş-au făcut osebite curături în capul hlizii lui Ioniţă Negre", cuprinzându-i „locul cel de hrană". Ei arată însă că „au tăiat pădure verde şi au destupat de şi-au făcut curătură". Decizie: „că este cu dreptate fiştecare să-şi facă curătură în capul hlizăi sale, iar nu să-şi facă în capul hlizăi altora . Deci, să le facă Negre altă curătură, în capul hlizăi lor, de potriva curăturii lor, şi, până le-a găti Negre curătura, să fie deopotrivă cu a lor, ei tot să-şi stăpânească curătura"[143].

1800, august 6: „Hrisovul pre-înălţat Domnului nostru, Măria Sa Constantin Alexandru Ipsilant Voevoda, de danie prea-iubit fiului înălţimii Sale, luminatului beizade Alexandru Ipsilant, pe trei moşii, ce-au fost domneşti, la Ţinutul Sucevei, alăture una lângă alta, anume Dorna, Şarul şi Păltinişul, la marginea ţării Moldovei, ce să hotărăsc cu Transilvania şi cu Bucovina Nemţească; 1800, August 6 zile. / [Şi Domnii de înainte au dăruit nu numai la] biserici şi mănăstiri, ce mai ales către fiii şi rudeniile Domniilor Sale: adică, atât moşii din hotarele domneşti şi ţigani din ţiganii domneşti, cât şi alte mile din însuşi veniturile Domniei, volnici fiind, ca nişte Domni şi stăpânitori, cum mai pre larg dovedesc aceleaşi hrisoave ce se văd pe toată ziua, care toate se păzesc ca un lucru lăudat, şi se urmează întocmai... Aflat-am că la Ţinutul Sucevei este o moşie domnească din cele vechi şi drepte hotare domneşti, nedată nimănui până acum, care este alături cu hotarul ţării ungureşti şi al Bucovinei; pe care moşie se află şi oameni locuitori, adică trei sate, anume Dorna, Şarul şi Păltiniş. Deci această moşie, cu tot hotarul cât este domnesc şi nedat nimănui de alţi luminaţi Domni, cu toţi munţii ce se află pe dânsa, cu locuri de fânaţe, de ţarini, cu locuri de mutări pentru păşunatul oilor, cu vaduri de mori şi de chiuă de sucmani şi de hirisăia, cu tot venitul din tot locul [o dă lui Alexandru, fiu-său], de pe care să ia vechilul Luminării Sale tot venitul, din tot locul, după obiceiul pământului şi după ponturile ce sunt în Visterie cu pecete gospod. Martori: fiii Alexandru, Dimitrie, Gheorghie, Necolai; şi boierii: Costandin Balş Vel Logofăt de Ţara de Jos, Iancul Razul Vel Logofăt de Ţara de Sus, Teodoraşco Balş Vel Vornic de Ţara de Jos, Manolachi Conache biv Vel Vornic de Ţara de Jos, „epistat Vornicii de aprozi", Vasili Costache Vel Vornic de Ţara de Jos, Costandin Paladi Vel Vornic de Ţara de Sus, Dimitri Ralet Vel Vornic de Ţara de Sus, „Sandul Sturza Hatman şi pârcălab Sucevschii", Iordache Rosăt Vel Vistier, Costache Caragea Vel Postelnic, Grigoraş Caliiarhi Vel Cămăraş, Iancul Negre Vel Agă, Costache Manu Vel Spătar, Iordache Milo Vel Ban, Teodorache Văcărescu Vel Comis, Petrache Ritoridi Vel Căminar, Toadir Jora Vel Paharnic, Dimitrie Jora Vel

141 Ibidem
142 Ibidem
143 Ibidem, p. 6

Sărdar, Constantin Cantacuzino Vel Stolnic. Scrie Şărban Botescu biv Vel Sulger. 6 August 1800”[144].

1800, septembrie 9. „Toţi lăcuitorii din Dorna”, către Domn. Îi chemase ispravnicul, pentru a le ceti „mila” dăruirii lor către „beizadea Alexandru Voevod”, „spre odihna şi ocrotire noastră”. Mulţămesc pentru „nemărginita bunătate”: „acum am dobândit bună ocârmuire”. Semnează şi „Ion Cozan Vornic ot Dorna, Toader Ungurian, Chirilă Cărstei, Nechita Săminescul”. „Şi noi, tot satul Dorna şi Şaru şi Păltiniş, neştiind carte, am pus degetele”. Martori: boieri, popi, călugări. Parte din locuitori vin şi la Divan, de arată că aşa e[145].

1800, noiembrie 15: „Hotărnicia celor trei sate ale lui beizadea Alexandru. Se hotărăsc „cu munţii Voroneţului, a Clirosului, anume Horda şi Cruce”, „cu munţii mănăstirii Slatina, anume Grenţiiaşul”, „cu muntele Chetrosul, ce se stăpâneşte de dumnealui sulgerul Toma Balş”. Se înfăţişează ca vechili: „dumnealui dragomanul Toma Moldovanul”. Arată hotarele despre cei dintâi munţi, locuitorii „din Niagra Secuilor, pe Negrişoara în sus, până la Piatra Pinului, şi tot Negrişoara în sus, pâră în gura Toplişoarei, şi Toplişoara, la deal, până în obârşie ei, şi din obârşia ei, în deal, pin capul opcinii Raţei, în opcina Tunzării, şi opcina Tunzării, în sus, până la piatra Tunzării şi până în vârful Tunzării, şi, pe deasupra fântânii Ialovicioarei... Şi de acolo întoarce opcina Mihăileţului, la deal, până în vârful Şarului... Şi de acolo, opcina Bădii, până în vârful Bosuiucului... Şi de acolo, plaiul, la vale, pin Băda şi pe la fântâna Bădii... Şi de acolo, opcina Şandrului, pin vârful Stevii şi în prilog, unde să întâlneşte cu muntele Petrosul” (acestea, între Holda şi Dorna). **Balş arată „că acest munte este după neamul Cantacuzineştilor şi că maica dumisale l-a avut zestre”**. Oamenii Dornei înşiră hotarele: „din prislop şi drept prin Ciungi, şi în cracul Sunătoriului, şi de acolo, în dealul Călugărului, şi de acolo în buza Bagolicului, şi drept în apa Bistriţei, drept gura Colbului”. Ai lui Balş, „care au ţinut în cumpărătura de la dumnealui acel munte cu anul”, arată alte semne: pe la „gura Părăului Rău”, „bătca Palmeşului”. Chiril, arhimandritul Slatinei, e chemat apoi pentru Grenţiiaş: arată un act de la 9 Iulie 1795, întărit de ispravnicul Sucevei, Spătarul Dumitrachi Ghica. Hotare: „Glodul Omului, şi în vârful dealului dintre Negre, şi pogoară la vale, prin bătca cu Dărmocza, în buza dealului Bratului”. Pomenite „iadulurile ce sunt între Negre”. Se aduce şi o mărturie a dornenilor, din 13 Februar 7257 (1749), „cu pecetea Câmpulungului întărită, după obiceiul vremii de atunce, dar este adeverită şi cu iscăliturile a doi boieri: răposat Medelnicer Vasăli Başotă, Medelnicer Dumitraşco, care aceşti boieri au fost, în vremile trecute, Vornic la Câmpulung”. Altă mărturie, „de la răposatul boier Banul Dinu Cantacuzino, fiind, într-acea vreme, Paharnic şi Vornic de Câmpulung, din văleat 7263 (1755), Mai 12”: în acest act se pomeneşte o veche hotarnică, „ce ar fi făcut… un Costachi biv Vel Stolnic, ce era, în vremea de atunci, Vornic de Câmpulung, întâi scris: Botoşeni”. O hotărnicie n-o recunosc dornenii: ar fi făcut mărturia „din silă şi din închisoare”, plângându-se apoi lui Alexandru Vodă Calimah. O anulează acum, „pentru că ei sunt nişte lăcuitori ce şed pe moşie domnească şi nu aveau putere nici să dea moşie, nici să ia moşie”. „Nişte oameni ce numai din păscutul bucatelor zic că ştiu”. Despre partea Bucovinei, „Cordonului”, s-ar fi încălcat cinci case. Se impresura şi dinspre Ungaria. Nouă hotare, între care: „părăul Serişorul”, „lunca Vânătorului”, vârful Lucaciului, „tăietura ce este mai la vale de Pietrile Roşii”, „un picior din mijloc, din trei picioare ce se pogoară din dealul Bonbii”, „părăul tăieturii”, „părăul haitei”, „un părăuţ ce vine de la deal, din Ciriboc”, „un picior ce vine din

[144] Ibidem, pp. 6-8
[145] Ibidem, p. 8

muntele Căliman”, „părăul Călimanului, ce se numeşte şi a Bucinişului”, „Arsurile Omului”[146].

1801, ianuarie 28: „Condică de toate scrisurile moşiilor Dorna, Şarul şi Păltiniş, de la Ţinutul Sucevei, c-au dat danie prea înălţat Domnul nostru, Măria Sa Constandin Alexandru Ipsilant Voevoda, prea iubit fiului Înălţimii Sale, Alexandru Voevoda, prin luminat hrisovul Înălţimii Sale, şi apoi s-au hotărât de boieri hotarnici, a cărora mărturie hotarnică, cercetându-se de către Preosvinţie Sa părintele Mitropolit şi de către iubitorii de Dumnezeu episcopi ai Scaunului, de cătră toată boierimea, s-au făcut carte de încredinţare, care s-a trecut aice asemine; 1801, Ghenarie 28.

1809, octombrie 13: „Divanul Cnejiei Moldovei. Costandin Balş biv Vel Logofăt ia cele trei moşii de la Hatmanul Sandul Sturza. Serdarul Gheorghi Tufeccibaşa nu dă alte acte decât condica; restul, până în două luni. Întărită stăpânirea lui Balş şi fără ele”[147].

1832, iulie 9: „Alecu Balş, către Logofeţia Dreptăţii. Pentru nişte turci, ce, fără voia lui, s-au suit la munţi, exploatează cheresteaua, nu vreau să dea „zeciuială pentru adetiul moşiei”, au bătut un vătav, „s-au aşezat acolo în sate, luând casă şi având ţiitoare, şi în silă gonind şi despărţind pe bărbaţi de femei”. Se plânge protopopul. Îl leagă şi-l dă Vornicul pe unul din ei, spre a-l trimete la isprăvnicie; se roagă ceilalţi turci a-i da drumul. Era ordin de la Iaşi a-i scoate de acolo”[148].

1882: „Prin deciziunea Dlui ministru de finanţe, cu No. 7.069, sunt confirmaţi debitanţi pentru a exercita vânzarea de tutun, următoarele persoane: Ion Cojocaru, comuna Şarul Dornei, plasa Muntele, judeţul Suceava; Ion Străilaş, comuna Broşteni, , plasa Muntele, judeţul Suceava; Teodor Muştea, comuna Broşteni, , plasa Muntele, judeţul Suceava; Iosif Cucinschi, comuna Broşteni, , plasa Muntele, judeţul Suceava; Vasile Moga, comuna Broşteni, , plasa Muntele, judeţul Suceava;, Vasile Gh. Marcu, comuna Broşteni, , plasa Muntele, judeţul Suceava; Neculae Grigorescu, comuna Broşteni, , plasa Muntele, judeţul Suceava; Vasile a Sandoiei, comuna Broşteni, , plasa Muntele, judeţul Suceava”[149].

1883: Unul dintre cei mai importanți fotografi ai Bucovinei, Julius Dutkiewicz, realiza, cu ocazia vizitei făcute de Carol I, în 1883, în vara anului 1883 la moșia Broșteni, și publica, în toamna aceluiași an, albumul de lux „Broșteni”, cu 44 de fotografii, dispuse, câte două, pe 22 de pagini.

1887: „Dl dr. în medicină B. Sandovici este numit în postul vacant de medic al plasei Muntele, cu reşedinţa în comuna Broşteni, judeţul Suceava”[150].

1888: „Reproducem, după *Resboiul*, fără nici un comentariu, o corespondenţă ce zisul ziar a primit din Broşteni, proprietatea Regelui Carol, spre a se vedea cât de nedrepţi sunt aceia care găsesc de cuviinţă să zică că Regele Carol nu aduce fericire acolo unde calcă. / „Cei însărcinaţi cu administraţia acestei moşii fac mari nedreptăţi locuitorilor şi mai cu seamă **vătafii Bolomey** şi **Vidrighi**, ambii un fel de călăi, în faţa cărora bieţii săteni nu au nici o putere, siliţi fiind de a indura toate neajunsurile. Spre exemplu: Un om, deşi se mărgineşte cu

[146] Ibidem, p. 9
[147] Ibidem, p. 10
[148] Ibidem
[149] *Monitorul Oficial*, No. 126, 1/13 septembrie 1882, p. 2170
[150] *Epoca*, No. 416, Anul II, joi 16/28 aprilie 1887, p. 3

locul de apa Bistriţei, este oprit de a pescui în acel loc, dacă nu plăteşte sau nu face câteva zile de muncă la curte. Oamenii de acolo plătesc câte 10 lei pentru o vită de păscut la munte şi 10 lei de luat uscături pentru foc, pe an; însă fiecare din aceşti locuitori mai este dator a face muncă 40 zile în timp de un an, a 50, 60, 80 sau 100 bani ziua, cu mâncarea lui, şi când omul nu poate fini aceste zile, prin vreo întâmplare, atunci restul de zile se scriu în seama lui, cu câte 2 lei ziua, pe anul viitor, aşa că un om, dacă are nefericirea a se mântui, anul dintâi, numai de 20 zile, pentru restul de celelalte 20 plăteşte 40 lei, şi astfel, din an, în an, aceşti săteni vor deveni un fel de robi. / Dacă omul nu voieşte a face cele 40 zile cu plată, liber este a-şi duce vitele pe altă moşie, ceea ce însă e cu neputinţă, căci patru poşte, în sus şi în jos, este numai moşia Regelui, aşa că oricare e nevoit a sta, cu avuţia lui, pe loc şi a răbda. / La Broşteni este un mare ferăstrău de tăiat scânduri; lucrătorii sunt mai toţi străini, mai ales unguri, cu 2 lei pe zi, subt cuvânt că sunt mai buni la lucru, pe când românii au câte un leu. Este drept că ungurii vor fi mai spornici, căci se hrănesc mal bine, deoarece câştigă mai mult, dar ceilalţi mănâncă mai prost, lucrează mai prost". / Ungureni, Broşteni; rimează"[151].

1890: „Tablou de posturile vacante de medici de plase, oraşe şi spitale: În judeţul Suceava, plasa Muntele, cu reşedinţa în comuna Broşteni"[152].

1890: „Întinderea ce a luat epidemia de angină difterică, din plasa Muntele, jud. Suceava, şi pustiirile ce le-a făcut, în câteva luni, trebuie să aibă un capăt. Persoanele care sunt în fruntea judeţului Suceava sunt atât de ignorante şi nepăsătoare că a se ocupa de cultura şi de sănătatea poporului de la ţară e un paradox. Consiliul judeţean şi comitetul permanent, alcătuit din nişte babalâci obscuri, ca să dea probă de iubirea lor pentru igiena judeţului şi sănătatea populaţiunii, a suprimat încă de mult postul de medic pentru plasa Muntele. Şi iată că o epidemie furioasă ucide tânăra generaţie din sate întregi, nimiceşte o parte din odraslele ţării şi un medic de plasă, care să dea primele ajutoare şi sfaturi nenorocitelor victime, lipseşte. Ruşine vouă, care vă îngrijişi numai de pungile voastre şi de intrigile mahalalelor! Cine-şi poate închipui ca o epidemie grozavă să fie combătută cu ştiinţa unui vaccinator şi cu arsenalul farmaceutic al primăriilor comunale? / Ei bine, cine nu-şi poate închipui aceasta, afle că tot corpul medical hotărât la viaţă ori la moarte în această epidemie este an vaccinator, Bută, şi tot cordonul sanitar, crâşmele inspectate de dânsul, care ar sta mai bine în altă parte, decât acolo unde stă acum. Oricine mai are simţământul de om şi n-a pierdut simţământul patriotismului, are dreptul să strige că această nepăsare bizantină a autorităţilor judeţene, a medicului de judeţ şi a guvernului actual e o crimă. Iar toţi aceşti stăpânitori de astăzi, care rămâneţi nepăsători la pierderea unei populaţiuni muncitoare, veţi fi blestemaţi de părinţii victimelor şi de generaţiile viitoare. / Dar să căutăm mijloacele de îndreptare, căci populaţia tânără a munţilor Sucevei se stinge: În cel mal scurt timp, trebuiesc oprite comunicaţiile de la o comună la alta, căci contagiunea anginei difterice se face şi de la om la om sau de la păsări atinse de difterită (?)./ În ziua de 8 Septembrie, în satul Pârâul Cârjei a fast hramul bisericii. S-au adunat atunci oameni şi copii din tot Muntele şi mai ales din comuna Broşteni, unde epidemia bântuia din primăvară. Peste câteva zile, Pârâul Cârjei era Pârâul morţii. În satul Mădeiu se ivise numai două cazuri mortale, la două case, pe marginea Bistriţei, şi, timp de 18 zile, nu s-a mai ivit nici unul. Dar părinţii victimelor au făcut praznic, unde s-au adunat oameni din tot satul, ca să bea pentru sufletul celor care nu mai sunt şi, în timp de o lună şi jumătate, copiii comunei Medeiu în adevăr că nu mai sunt. Au rămas, în toată comuna, poate 10 copii de ţâţă. Deşi casele din satele muntoase sunt depărtate unele de altele de o jumătate de kilometru, de un kilometru şi mai mult chiar, din cauză că se fac hramuri, praznice, petreceri la crâşmă etc., contagiunea merge cu aceiaşi furie ca şi în satele cu populaţie deasă. /

---

[151] *Adevărul*, No. 28, Anul I, vineri 16 septembrie 1888, p. 3
[152] *Monitorul Oficial*; nr. 176, 6/18 noiembrie 1890, p. 4110

Trebuie dar oprite şi praznicele, hramurile, întrunirile (crâşmele şi şcolile), înmormântările cu pompă etc. Trebuie făcute dezinfectări igienice ca pentru toate cazurile de epidemii. Toate aceste măsuri însă nu se pot lua decât de oameni care să nu aibă de pregătit alegeri, nici să facă intrigi de politică de gaşcă, nici să fie ocupaţi cu frecventarea crâşmelor, ci măsurile se pot lua de oameni devotaţi. / Guvernul şi consiliul sanitar trebuie să trimită o comisiune de câţiva doctori, pregătiţi cu toate ajutoarele terapeutice; iar autorităţile păcătoase ale nenorocitului judeţ Suceava să fie obligate, prin ordin special de guvern, să pună la dispoziţia comisiunii medicale toate mijloacele administrative şi ajutoarele materiale de care se va simţi nevoie. Un număr determinat de studenţi în medicină (doctoranzi) din Iaşi şi Bucureşti să fie plătiţi de stat pentru a forma personalul medical pe lângă doctorii şefi. Cu modul acesta li s-ar putea aplica mijloacele moderne de tratare a difteriei; cu modul acesta s-ar împiedica ruina familiilor; suferinţa părinţilor şi stingerea unei populaţiuni întregi; cu modal acesta ar folosi şi nenorociţilor locuitori, şi studiilor medicale, şi ţării"[153].

1890: „Prin deciziunea Dlui ministru de finanţe cu No. 19.372 din 8 Octombrie 1890, s-au numit ca debitanţi de tutunuri, timbre, chibrituri şi cărţi de joc următoarele persoane: Ştrul Moise Opincaru, în comuna Brosceni, plasa Muntele, judeţul Suceava"[154].

1888: „Prin decretul regal cu No. 1.850 din 13 Iunie 1888, după propunerea făcută prin raport de dl ministru secretar de stat la departamentul de justiţie, sunt numiţi şi permutaţi: Dl N. S. Vlădoianu, actual judecător al ocolului Broşteni, judeţul Suceava, în aceiaşi calitate, la ocolul Snagov, judeţul Ilfov, în locul dlui Al. G. Nicolescu"[155].

1893: „**Broşteni**, comună rurală, plasa Muntele, jud. Suceava, spre Vest şi la 76 km de Fălticeni. Se mărgineşte, la Est, cu comunele Mădeiul şi Mălini, hotărnicindu-se prin Bistriţa şi o linie ce porneşte din pârâul Căţeluşa şi trece peste munţii Comoara, Opcina Goei, Goia, pe lângă Muntele Lung şi până în Opcina Rea; la Vest, cu comunele Dorna (Areni – n. n.), Şarul Dornei şi Neagra Şarului, despărţindu-se prin o linie ce porneşte de la Cheile Negrei Broştenilor, trece pe la Piatra lui Ciubuc, Piatra Albă, scoboară în pârâul Scoruşul, apoi apucă pe Negrişoara, în sus, până la Gura Toplicioarei, urcă pe acest pârâu până în Opcina Raţei, Opcina Mihăileţului, Şarul, Bâtca Opcioarei, Opcina Bădei, pe la Prislop, Bogolin şi până ce scoboară în Bistriţa, după gâtul de la Colţul Acrei; la Sud, cu Mădeiul, Borca şi Transilvania, limitându-se prin Bistriţa şi Neagra Broştenilor; la Nord, cu Bucovina, hotărnicită prin Bistriţa, până la gura Pârâului Arămei, urcând până sub vârful Rarăului, se întoarce, pe după Todicescu, pe la munţii Căpăţâna, Scoruşul, Tarniţele, Clifele, Alunişul, Grebenele şi până în Opcina Rea. Lungimea hotarului e de 138 km. Are forma unui poligon destul de neregulat, înclinat de ambele părţi N-E şi S-V spre albia Bistriţei. E compusă din satele Cotârgaşul, cu Poiana Cotârgaşului, Lungeni cu Cotul Hăleasei, Broşteni cu Hărăoaia, Neagra cu Poiana Vinului, Holdiţa, Holda cu Barnar, Căboaia, Crucea, Lunga, Cojoci şi Chiril, cu reşedinţa în Broşteni, care e şi reşedinţa sub-prefecturii plaiului.

E populată cu 680 capi de familie, cu 2.872 suflete (1432 bărbaţi şi 1440 femei), din care 145 izraeliţi. Contribuabili sunt 677. Are un schit, Rarăul, şi 5 biserici deservite de 3 preoţi şi 12 cântăreţi; 1 şcoală rurală de băieţi, 1 de fete şi 1 mixtă, frecventate de 140 elevi şi eleve. Numărul copiilor în vârstă de şcoală este de 159 băieţi şi 151 fete, însă e peste putinţă să frecventeze toţi şcolile, din cauza prea marii depărtări dintre sate şi a drumurilor cu totul rele şi accidentate. Şcoala are 3 învăţători, plătiţi de stat şi subvenţionaţi din casa particulară a M. S. Regelui.

---

[153] *Adevărul*, No, 638, Anul III, duminică 7 octombrie 1890, pp. 1, 2
[154] *Monitorul Oficial*; Nr., 23 octombrie 1890, p. 3868
[155] *Epoca*, No. 773, Anul III, duminică 19 iunie / 1 iulie 1888, p. 3

Budgetul comunei, pe anul 1892-1893, are la venituri 14.730 lei şi la cheltuieli, 14.689; iar al drumurilor 3.092 lei, 30 bani la venituri şi 2.900 lei la cheltuieli. În toată comuna sunt 648 cai, 744 boi, 1.242 vaci, 10.927 oi, 2 capre şi 602 porci. Caprele s-au nimicit, pentru că stricau pădurea. Altitudinea comunei, la nivelul mării, ajunge, în vârful Pietrosului Bogolin, la 1.749 m. Vârful Rarăului, ce cade în Bucovina, ceva mai sus de hotarul comunei, are 2.008 m. E udată de râul Bistriţa, cu afluenţii ei. Cei mai însemnaţi munţi ai comunei sunt: Pietrosul Bogolin (1.749,4 m), Grinţieşul(1.739,5 m), Scăricica (1.716,5 m), Barnarul (1.704,3 m.), Pietrosul (1.704 m), Căboaia (1.638,8 m), Tunzăria (1.630,3 m.), Ialovjiţa (1.616,3 m), Tomnaticul (1.604 m), Gruiul (1.563,5 m),Bâtca Raţei (1.531 m), Muntele Verde (1.530 m), Pietrele Albe (1.488,9 m), Tarniţele (1.479,5 m), Vârful Buzei (1.411,3 m), Scoruşi (1.396,1 m), Căpăţâna (1.383,4 m), Grebenele (1370.5 m.), Clifele (1.367,1 m), Scoruşii Frontierei (1352.2 m.), Alunişul (1.347,3 m), Măzănariul (1.339,9 m), Vârful Goei (1298,4 m), Opcina Rea (1.295,7 m), Bâtca lui Tîrsînă (1.263 m), Pleşul-Broşteni (1.205.1 m) şi Bâtca Popii (608,2 m). Numai culmea munţilor e stâncoasă sau acoperită de păşuni; încolo sunt păduri şi codri nestrăbătuţi de brad şi molift.

De la 1877 moşia a devenit proprietatea M. S. Regelui, cumpărată de la familia A. Balş, pe preţul de 2.500.000 lei. Suprafaţa moşiei e de 44.000 hectare, din care 34.000 hectare pădure, 1.500 hectare fânaţ, 3.000 hectare păşuni şi 5.500 hectare sterpe. Venitul anual al moşiei e de 400.000 lei, iar cheltuielile de 225.000.

Cu diversele instalaţiuni forestiere s-au cheltuit, de la 1877, încoace, 300.000 lei. Cu şcoalele şi bisericile, a cheltuit M. S. Regele 400.000 lei. Moşia avea 7 fierăstraie, cu 17 juguri, care acum s-au desfiinţat, vânzându-se toată producţiunea. Din 200 hectare pădure, ce se taie anual, ies: 1.745 plute butuci şi 450 ghile mari sau 45.000 metri cubici, la care se mai adaogă 100 plute de cioplitură. În comună sunt trei schele: Hărăoaia, Lungeni şi Cotârgaşi.

Locuitorii împroprietăriţi la 1864 sunt: 57 fruntaşi, 168 mijlocaşi şi 163 codaşi, stăpânind 1.393 fălci; afară de care mai sunt 121 săteni ce au primit danie câte 10 prăjini loc de casă, 50-60 fălci de fiecare sat, de la fostul proprietar, ca despăgubire pentru râpi, ponoare etc., care fac în total 1.910 fălci şi 52 prăjini.

Locuitorii se ocupă puţin cu plugăria şi mai mult cu lucrul lemnului şi creşterea vitelor. Săteanul harnic are ce munci şi ce câştiga, plătindu-i-se ziua cu braţele de la 1,50-2 lei, iar cu carul, 2-3 lei. De lucru găsesc oricând, vara ca şi iarna.

Principala unealtă de muncă e toporul, de care săteanul nu se desparte niciodată, servindu-i la vreme de nevoie şi ca armă de apărare, contra fiarelor. Sunt, în toată comuna, numai 40 care şi vreo 50 pluguri primitive.

În comună sunt 11 morişti, în care se macină aproximativ 7.780 hectolitri porumb. Făina de grâu se cumpără, numai pe la zile mari, de pe la dughene. Pe pârâul Barnarul se fabrică varul necesar pentru întreaga comună. Unii săteni însă îşi spoiesc casele cu un fel de lut albicios şi luciu, numit mal. Mai sunt în comună: 3 fabrici de caşcaval, 6 fierării, 4 brutării, 2 căsăpii, în care se taie anual pană la 250 vaci şi 500 miei, un cizmar, un croitor şi 2 boiangii izraeliţi, 6 cârciumi, 4 dughene, 5 debite de tutun.

Pădurile comunei, care altădată gemeau de vânat, acum sunt cutreierate mai mult de sălbătăciuni ca urşi, lupi şi vulpi. Se mai găsesc însă căprioare, iepuri, dar cerbi nu, pentru că, vânatul fiind interzis, s-au înmulţit carnivorele, iar vânatul celălalt s-a retras pe alte moşii. Apele conţin peşte: păstrăvi, lostriţe, mrene, boişteni, behliţi, cleni, zvârlugi, grindele, sglăvoci, lipani şi midhai. Se găsesc, în comună, 192 stupi, ce produc anual pană la 400 kg miere şi 294 kg ceară.

Munţii conţin, în sânul lor, minerale, ca: pucioasă, fier, aramă, piatră de var; dar aceste produse au rămas încă ne-exploatate.

Sunt în comună 4 izvoare de pucioasă: unul lângă Lungeni, altul pe pârâul Holdiţa, al 3-a pe pârâul Pusdra şi al 4-a pe pârâul Cotârgaşul. Se mai găsesc 2 izvoare de burcut (borviz): unul pe Negrişoara, la Mîrcă, şi secundul pe Neagra, la Poiana-Vinului.

Ca localităţi demne de vizitat sunt: Rarăul, cu Pietrele Doamnei, Cheile Bistriţei, instalaţiile forestiere de la Barnari, Văcăria, cu însemnatele fabricaţiuni de brânzeturi, Vârful Barnarului, al Grinţieşului şi Tarniţele, Piatra Zimbrului şi Groapa Volintirilor. La Pietrele Doamnei şi la Tarniţă se găseşte în abundenţă frumoasa floare numită de noi floarea Reginei şi floare albă de munte (Edelweiss)

Pe pârâul Negrişoara, la 17 km depărtare de Broşteni, se observă urmele unei fabrici de fier, fostă, se zice, a unui bogătaş, Conache.

Pe la 1850, „Broşteni, Holda, Holdiţa, la ţinutul Sucevei, Ocolul-Muntelui, moşie a dumisale Logofătului Alecu Balş. Are sat cu 2 preoţi, 4 dascăli, un privilegiat, 11 bejenari hrisovoliţi, 16 nevolnici, 12 vădane, 12 slujbaşi volnici, 5 jidovi; pe lângă moşiile Păltinişul, Cotârgaşi şi altele, cu un număr de 230 locuitori” (*Buciumul Românesc*, An. I, p. 476)”[156].

„**Broşteni, sat**, pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume, jud. Suceava, numit, în partea Est, dinspre primărie, şi Hărăoaia. Aşezat pe ţărmul stâng al Bistriţei, la 47° 14’ 20’’ latitudine boreală şi la 23° 21’ 10’’ longitudine or. Are 100 case, cu 100 capi de familie sau 407 suflete, 200 bărbaţi şi 207 femei. Din aceştia, 40 sunt străini, şi anume: 8 elveţieni, 8 austrieci, 4 unguri şi restul izraeliţi. Are 100 contribuabili. În acest sat este 1 cârciumă, 2 dughene, 1 cafenea, 1 stoler şi 1 cojocar.

Vatra satului ocupă o suprafaţă aproximativă de 18 fălci. Împroprietăriţi la 1864 sunt: 4 fruntaşi, 14 mijlocaşi şi 18 codaşi, stăpânind 123 fălci, afară de cei cu câte 10 prăjini. Aşezările locuitorilor sunt bune. În Broşteni sunt 2 biserici: 1 veche, cu hramul „Sfântul Nicolae”, clădită cu vreo 100 ani în urmă, din lemnul de pe loc, de cine nu se ştie, în care nu se mai oficiază, şi alta nouă, având acelaşi hram, zidită la 1865, de fostul proprietar Alecu Balş, ajutat de locuitori, şi restaurată la 1886, de către M. S. Regele, care a înzestrat-o cu odăjdii şi toate cele necesare. E deservită de 1 preot şi 2 cântăreţi şi împroprietărită cu 8 fălci. Are 1 şcoală rurală de băieţi, cu 1 învăţător plătit de stat, frecventată de 70 elevi, şi 1 şcoală rurală de fete, înfiinţată la anul 1892, cu o învăţătoare, plătită tot de stat. Şcoala de băieţi a fost înfiinţată la 1865, funcţionând până acum ca şcoală mixtă. Ambii învăţători sunt subvenţionaţi şi din caseta particulară a M. S. Regelui. Şcoalele au localuri proprii din cele mai frumoase, construite tot cu spesele M. S. Regelui. Şcoala de fete e frecventată de 40 eleve. În sat, sunt în vârstă de şcoală 85 băieţi şi 84 fete.

În Broşteni e reşedinţa sub-prefecturii plasei Muntele, a judecătoriei ocolului, a unei companii de infanterie, a medicului şi moaşei de plasă. Are un oficiu telegrafo-poştal.

Drumurile principale sunt: la Mădeiu, 8 km; la Dârmoxa, 17 km; la Holda, 3 km. În dreptul Broştenilor este un pod stătător, construit de administraţia moşiei M. S. Regelui.

La 1803, „Broşteni-Holda, a clirosului din Bucovina aveau 80 liuzi plătind 1.404 lei bir pe an” (*Uricariul*, de Th. Codrescu, vol. VII, p. 255)”[157]. Textele din *Dicţionarul* lui Lahovari provin, de fapt, din *Dicţionarul* revizorului şcolar Serafim Ionescu[158].

1899: „Depozitul de recrutare Suceava: A Paraschivei Petre, soldat, contingentul 1898, din comuna Broşteni, plasa Muntele, judeţul Suceava; dezertor de la 23 Iulie 1898”[159].

---

[156] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, Volumul I, Bucureşti 1898, pp. 655, 656
[157] Ibidem, pp. 657, 658
[158] Ionescu, Serafim, *Dicţionar Geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 49-54
[159] *Monitorul Oficial*, Nr. 173, 3/15 noiembrie 1899, p. 5985

1914-1918: „**Johann a lui Carol Koczynschi**, născut în **Broşteni**, la 17 februarie 1873, chemat la arme, în anul 1914, a ajuns, în anul 1915, în captivitate la ruşi, unde, îmbolnăvindu-se, ar fi murit la finea anului 1917, în Turchestan, lipsind, până în prezent, orice ştire despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Emiliei Koczynski, procedura pentru declararea morţii celui dispărut”[160].

1922: „Astăzi, 29 iulie 1922. / Comisiunea de ocol instituită pe lângă judecătoria Broşteni, judeţul Suceava, pentru revizuirea împroprietăririlor precedente şi exproprierea terenurilor pentru completarea izlazurilor necesare comunelor: Broşteni, Borca, Crucea, Fărcaşa şi Mădei, ce compun acel ocol, a ales şi determinat următoarele terenuri:

Moşii regale expropriate, pe Bistriţa Aurie: / La **Broşteni**: Giungătul (55 ha), Muntele Verde (160), Căboiele (50), versantul drept al pârâului Paltinul (10), Ciotenii şi Runculeţ (427 ha); Pârâul Ursului (291 ha), izlazul Piciorul Văcăria (33), Muntele Hagingosu (135 ha); / La **Crucea**: Dealul Omului (20 ha), Toancele şi Arama (120), Hupăineşti şi Căpăţâna (80), Livezile de la Cojoci (25), Livezile Crucea (65), Şesu (40 ha).

Moşii ale statului expropriate, pe Bistriţa Aurie: / La **Broşteni**: Capul Dealului (102 ha); / La **Borca**: golul muntelui Stânişoara (150 ha), Fundul Farcaşa (390), Golul deasupra pârâului Pântea (25), Fundoaia (90 ha); Piciorul Scurt (170), Smida Ilieşti (40), Jufa (22), Pârâul Corenţi (150), Sub piatra Găina (120), La Secu (10), Pârâul Ungurului (10), La Văcărie (12), Pârâul Băltita (16); / La **Mădei**: Runcul Frasinului (90 ha), Faţa Petroasa (70), Gura şi fundul Puciosului şi pârâul Gărjei (273), Slopăţul şi bâtca Ortoaia din Budacu (310), Coada muntelui Arşiţa Ştirbului (40), Cristişorul cu parte din Budacu (300 ha); Măguricea (82), Arşiţa Rea (38), Între câmpuri (4), Piciorul Lat (70), Golurile muntelui Lacurile (60), Arşiţa Cerbului (20), Dosul Haliasa (165), Arşiţa lui Macovei (22); / La **Fărcaşa**: Arşiţa Sasului cu faţa şi dosul Scorului (350 ha), Bursune (3,172), Ostrovul Bistriţei din faţa Fărcaşa (3), Pădurea cu sign (200), Celarul (45), Marginele Tarniţelor (35), Ciungii Mănăstirei (25), Ciungii Bâtcei (2), Lacul Fabricei (3), La Stâncă (0,5 ha).

Terenuri expropriate din Domeniul Coroanei, prin procesul-verbal de la 9 iulie 1922: **Pentru comuna Crucea**; 20 hectare Dealul Omului; 120 hectare Toancele şi Arama; 80 hectare Hupăineşti şi Căpăţâna; 25 hectare Livezile de la Cojoci; 65 hectare Livezile Crucea; 40 hectare Seşu. / **Pentru comuna Broşteni**: 391 hectare Pârâul Ursului; 33 hectare din izlazul Piciorul Văcăria; 135 hectare Muntele Hagiogosu.

Terenuri expropriate din domeniul regal Broşteni, prin procesul-verbal dresat la 3 Iulie 1922. / Drept care am dresat acest proces-verbal, care se va trimite *Monitorului Oficial*, spre publicare. / Preşedinte, C. Sava. / Secretar, P. Erhan”[161].

1948: „Consiliul de Miniştri în şedinţa sa de la 18 Iunie 1948, / Văzând raportul d-lui ministru al Justiţiei cu Nr. 58.402 din 18 Iunie 1948, / Decide: / Art. 1. În baza dispoziţiunilor decretului Nr. 38 din 27 Mai 1948, referitor la intrarea în proprietatea Statului a bunurilor fostului rege Mihai I şi a membrilor fostei familii regale, bunurile enumerate în prezentul articol se trec în administraţia şi folosinţa autorităţilor şi instituţiunilor arătate în dreptul fiecăruia, precum urmează: / **I. Terenuri agricole**: 39.885,38 ha, în comuna **Broşteni**, judeţul Neamţ, foste proprietatea Nicolae”[162].

---

160 *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 6, Cernăuţi 21 februarie nou 1921, pp. 61-64
161 *Monitorul Oficial*, 7 octombrie 1922, p. 6781
162 *Monitorul Oficial*, CXVI, Nr. 140, sâmbătă 19 iunie 1948, pp. 5219-5226

BURDUJENI

Un boier evlavios, care făcuse multe şi însemnate danii mănăstirilor, pentru a se înveşnici drept ctitor, postelnicul Toader Movilă, chibzuise, pe la anul 1600 că ar fi bine dacă şi-ar dura o mănăstire în apropierea curţii domneşti a fratelui său, Irimia, de la Suceava. Vodă i-a oferit, în Ocolul Domnesc, o geană de poiană de sub o râpă, în care încăpeau doar mănăstirea şi câteva colibe ale „robilor lui Dumnezeu" ţigani (partea care se va numi şi mai târziu „Mahalaua"), dar nu şi moşii, pentru înzestrarea ei, pentru că pământurile Ocolului Sucevei nu aparţineau unui voievod sau altul, ci instituţiei voievodale, şi serveau, prin slujitori mireni, intereselor imediate ale Cetăţii, inclusiv pentru nutrirea cailor corpurilor de călăreţi adăpostiţi în cetate. În câţiva ani, mănăstirea a fost zidită şi înzestrată cu satul cititorului Nahoreni, din părţile Hotinului, apoi şi cu o parte din satul şi moşia Pomârla, dăruită de Onciul, fiului lui Moţoc, dar vândută urgent de mănăstire. Mănăstirea, numită „Pantocrator", după închinarea ei grecească, dar şi Todireni sau Teodoreni, în amintirea ctitorului ei, dar şi ca poziţionare geografică, râvneşte, de-a lungul timpului, după ciozvârte din bunurile altora, inclusiv cele la fel de divine, dar onest obţinute, ale mănăstirii Dragomirna şi, desigur, după pământurile mirene ale Ocolului Domnesc al Sucevei, pe care le ciuguleşte, firimitură cu firimitură ba de la un voievod, ba de la altul, fără să aibă înscrisuri vechi, care să-i probeze proprietatea. Vrea, de pildă, bătătura slujitorilor mireni ai Cetăţii – „tot **locul de treabă Domniei**, fiind Scaunul Domniei la Suceava", „şi altă bucată de loc, ce se cheamă **Ciiriul**, când era Domnie la Suceava, era acea bucată de loc ciir gospod, pentru treaba Domniei", deci păscătoarea pentru cai, plină de rogozuri şi de ierburi tari. Ciugulind din stânga şi din dreapta, falsificând hrisoave din vremea lui Alexandru cel Bun („pentru acel meşteşug, au mărturisit însuşi popa Ioan, egumenul de Pantocrator, precum el cu mâna lui au ros locul unei moşii a lor dintr-un ispisoc de la Alexandru Vodă cel Bătrân şi în pizmă au scris moşia Napadova"), Teodorenii rămân fără de nimic şi cu o pustie pustietate în jur, care se hotărniceşte drept moşia mirenilor, în 31 ianuarie 1738, locul domnesc urcând domol, de pe malul stâng al Sucevei, până în hotarul Zvoriştei. Între timp, adică de pe la sfârşitul anului 1671, când negocierile negustorilor bistriţeni de vite cu Mitropolia Sucevei, pentru arendarea unor dealuri, în care să adune cirezile ce se vor vinde prin Europa, dau greş mănăstirea Todirenilor le închiriază acelor negustor, reprezentaţi de fraţii Petria şi Gheorghe Burduja, râpele dinspre pădure (actualul Burdujeni-Sat), care construiesc saivane şi colibe pentru argaţi, Petria Burduja devenind, prin legendare populară, păstorul mioritic, pentru că, la un popor lipsit de memorie, numele satului „se crede a fi luat de la numele unui cioban, numit Burdujo" (Dicţionarul lui Lahovari). Chiar şi Nicolae Iorga avea să cadă în acest păcat, pentru că-i scăpase din vedere povestea negustorilor de vite bistriţeni, ba mai confundă „burduja", adică umflătura de pe pulpa vacii muşcată de tăun, cu „burtos", când în româna veche, „burtos, pântecos" se numea „fultic".

Satul lui Petria Burduja (Gheorghe rămăsese la Câmpulung, unde s-a însurat, ca să asigure securitatea drumului comercial – amănunte în documentele lui Stefanelli) nu a întrecut nevoile negoţului respectiv, care avea să dureze în timp, ardelenilor (ungurienilor) alăturându-li-se, mai ales după 1766, cum probează Ion Nistor, galiţieni fugiţi de aspra iobăgie polonă şi de obligaţiile militare din Galiţia (Siminiuc, Onofriciuc etc.). Dar afacerea adevărată pentru mănăstire avea să se producă după 1830, când, fără ordine domneşti ca în cazul întemeierii Fălticenilor, vin în satul lui Petria Burduja o mulţime de negustori şi meseriaşi evrei, care

anticipaseră lucid perspectivele economice pe care le ofereau aceste dealuri de la graniţa Turciei cu Austria (aş prefera să spun a Moldovei cu Bucovina, dar ar fi o trufie patriotardă, dacă aş face-o) – dovadă fiind şi faptul că urmaşii lor din anii 1850-1860 nu puteau fi recrutaţi în armata română, ci abia fiii acestora, care urmau să se nască, după 1880, ca români naturalizaţi. Mănăstirea, la fel de ciudată şi în acele vremuri (vedeţi povestea hotarnicei necinstite făcută de egumenul Teodorenilor Anania Savastian pentru moşiile mănăstirilor Moldoviţa şi Voroneţ, în 1776), avea să fie transformată, în perioada interbelică, în cazarmă de dorobanţi, fără să-şi mai afle, vreodată, în peste 400 de ani de existenţă, vreun loc rezonabil în istorie. Dar, oricum, la Burdujeni avea să se ivească, din 1866, **o instituţie care a făcut istorie: gara**. Cât despre numele de Burdujeni, care se substituie celui de Teodoreni, acesta începe să fie folosit de prin anul 1775, fiind preluat şi de egumenul de la „Pantocrator", „Anania, **episcop de Burdujeni**"[163], în Consiliul Aulic de Război din Viena propunându-se „soluţii pentru reglementarea conflictului dintre mănăstirea Dragomirna şi mănăstirea **Pantocrator sau Burdujeni**, ivit la delimitarea satului Dragomireşti, pentru o moară aflată în hotar, la unirea pârâului Rusciori şi Dragomireşti"[164], conflict rezolvat prin împărţirea satului Mitoc în două, Mitocul Bucovinei şi Mitocul Moldovei, din comuna Adâncata – locul în care familia „Petria" există şi astăzi, ba drept Apetri, ba Apetroaie, dar fără să aibă habar de ultimul export de vide cu mare anvergură, pe care îl mai făcea Moldova. Dar iată povestea Burdujenilor de pe moşia domnească a mirenilor, aşa cum o consemnează mărturiile vremurilor:

1604, martie 20: „Teodor Movilă postelnic" sau „Toader fiul lui Movilă logofăt, fratele lui Ieremia Movilă Voievod" dăruieşte ctitoriei sale, mănăstirea *Pantocrator* sau *Todireni*, „satul Nahoreni, ţinutul Hotin, cu două mori pe pârâul Şurşa", convingându-l, două zile mai târziu, în 22 martie 1604, şi pe „Onciul din Cândeşti, fiul lui Moţoc vornicul, nepotul lui Boldor din Herţa" să dăruiască, cu zapis, mănăstirii „partea unchiului său din satul Pomârla, ţinutul Dorohoi, fapt pentru care au fost trecuţi în rândul ctitorilor. Mănăstirea Pantocrator a vândut apoi lui Grigorie Bătrânul din Măgura acea parte din satul Pomârla, cu 180 taleri bătuţi, cu care a ferecat (aurit bine) un tetraevanghel, ca să fie ctitorilor de mai sus pomenire din an în an"[165].

1620: „7128 (1620) aprilie 21. Io Gospodar Woivoda (Iliaş Voievod - n.n.). din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei Iată, Domnia mea ne-am milostivit şi am miluit sfânta noastră mănăstire Pantocrator, unde este hramul „Sfânta Înălţare", cu o silişte, anume Merenii, în ţinutul Sucevei, pe apa Suceava, ca să fie de la domnia mea sfintei mănăstiri danie şi miluire şi dreaptă ocină cu tot venitul. Şi altul să nu se amestece. / La Iaşi, anul 7128 (1620) aprilie 21"[166]. Nicolae Iorga descrie documentul: „Iaşi, 21 April 7128 (1620). Gaşpar Vodă dă mănăstirii Pantocratorului (Burdujeni) siliştea Mereanii"[167].

1621: „7129 (1621) ianuarie 11. Ion Alexandru Voevod, fiul lui Iliaş Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Iată, domnia mea am dat şi am întărit sfânta mănăstire Pantocrator, unde este hramul „Sfânta Înălţare" a Domnului Dumnezeu şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, o silişte, anume Merenii, care acea silişte a fost ascultătoare către ocolul

163 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 1362, p. 452
164 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 1442, p. 476
165 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 140 şi 141, p. 85
166 AŞSP, *Documente privind Istoria Românilor, A. Moldova,* sec. XVII, vol. IV, p. 465
167 Iorga, N., *Documente amestecate,* p. 49

Sucevei, aproape de târgul Suceava, pe râul Suceava, dinspre răsărit, cum am avut cărţi de danie şi miluire şi întărire şi de la domnii de mai înainte. Pentru aceasta să fie şi sfintei mănăstiri dreaptă ocină (ruptură în text - n.n.) şi întărire de la Domnia mea, acea silişte mai sus scrisă, anume Merenii, lângă târgul Suceava, pe râul Suceava, dinspre răsărit, şi cu tot hotarul de unde s-a folosit în veac (formulă hotarnică specifică satelor anterioare Descălecatului – n.n.). Şi altul să nu se amestece"[168].

1622: „7130(1622) ianuarie 14. Io Ştefan Tomşa, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Iată, Domnia mea m-am milostivit, am dat şi am înnoit şi am întărit sfintei mănăstiri Pantocrator, unde este hramul „Sfânta Înălţare" a lui Dumnezeu Mântuitorul nostru Iisus Hristos, cu o selişte, anume Merenii, în ţinutul Sucevei, pe apa Sucevei, ca să fie de la Domnia mea danie şi miluire şi întărire şi dreaptă ocină şi dedină cu tot venitul. Şi altul să nu se amestece. / La Iaşi, în anul 7130 (1622) ianuarie 14"[169].

1638, mai 12: „Ioan, egumenul mănăstirii Pantocrator, după pâra ce-a avut înaintea domnului cu mănăstirea Dragomirna pentru satul Năpadova, pe Nistru, ţinutul Soroca, văzând că Toader Movilă, ctitorul, este înscris în pomelnicul cel mic şi cel mare al mănăstirii Dragomirna, dă zapis de mărturie, prin care lasă de veci satul Năpadova mănăstirii Dragomirna"[170].

1640, ianuarie 31 (Roman): „Mitrofan, episcopul Romanului, dă mărturie că satul Napadova din ţinutul Soroca este al mănăstirii Dragomirna, deoarece a fost de faţă când mitropolitul Anastasie Crimca a dat lui Alexandru Voevod şi doamnei Elisabeta 500 de galbeni roşii şi lui Constantin Voevod alţi bani, de a împlinit 2.500 de galbeni, primind în schimb satul Napadova pe Nistru, dreaptă ocină a lui Ieremia Voevod. De asemenea, arată că a fost de faţă când s-a pârât vlădica Anastasie cu călugării de la mănăstirea Teodoreni, ctitoria lui Toader, pentru satul Napadova şi i-a rămas. A iscălit Mitrofan şi a pus pecetea"[171].

1642, aprilie 16: „Varlaam, mitropolitul Moldovei, împreună cu toţi episcopii, dau zapis de mărturie că, după pâra ce-au avut Ioan, egumenul mănăstirii Pantocrator, cu Iorest, egumenul mănăstirii Dragomirna, la Vasile Voievod, pentru satul Napadova, s-au împăcat şi a rămas satul de veci al mănăstirii Dragomirna, după cum se arată în zapisul dat de călugării de la mănăstirea Pantocrator"[172].

1642, iunie 25: „Vasile Lupu, domnul Moldovei, văzând zapisul de mărturie de la Varlaam, mitropolitul Moldovei, şi de la episcopi, prezentat de călugării mănăstirii Dragomirna, care au avut pâră cu Ioan, egumenul de la mănăstirea Pantocrator, pentru satul Napadova, ţinutul Soroca, în care se arată că, la cercetarea făcută „pentru acel meşteşug, au mărturisit însuşi popa Ioan, egumenul de Pantocrator, precum el cu mâna lui au ros locul unei moşii a lor dintr-un ispisoc de la Alexandru Vodă cel Bătrân şi în pizmă au scris moşia Napadova" (de unde ispisoc de Alexandru cel Bun, când mănăstirea din Burdujeni a fost făcută pe la anul 1600? – n. n.), dresele de danie şi cumpărătură de la doamna Safta, cât şi

---

[168] AŞSP, *Documente privind Istoria Românilor,* A. Moldova, sec. XVII, vol. V – 1621-1625.doc. 6 Academia Română, *Documente privind Istoria Românilor,* A. Moldova, sec. XVII, vol. V – 1621-1625.doc. 6
[169] AŞSP, *Documente privind Istoria Românilor,* A. Moldova, sec. XVII, vol. V, doc. 138
[170] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 378, p. 147
[171] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 387, p. 149
[172] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 400, p. 152

împăcarea cărţilor, care şi-au dat una alteia şi zapis, întăreşte mănăstirii Dragomirna stăpânirea asupra satului Napadova"[173].

1671, decembrie 29: În ajunul răscoalei lui Hâncu şi Durac împotriva lui Duca Vodă, vornicul Nacu de Câmpulung scrie bistriţenilor despre sosirea la Câmpulung a bistriţenilor Petria şi Gheorghe Burduja, cărora „le-au dat seama" şi care „se vor însura în Câmpulung". După câţiva ani, fraţii Burduja, care încercaseră fără succes să arendeze dealul Tătăraşi al Mitropoliei Sucevei, vor obţine, de la mănăstirea Teodoreni, cu un preţ bun, râpele în care îşi vor întinde îngrăditurile, iar slujitorii lor îşi vor săpa bordeie. Ca negustor bistriţean de vite, Petria Burduja, rămâne, în folclorul local, prin aceea că satul de mai târziu „se crede a fi luat de la numele unui cioban, numit Burdujo", explicaţie pe care o găsim şi La Iorga („urmaşii lui Burdujea"), şi în dicţionarul lui Lahovari, şi în monografia din 1936 a Elenei Costache Găinariu.

1709: „Iaşi, 12 Mai 7217 (1709). Mihai Racoviţă-Vodă către episcopul de Rădăuţi, Calist, pentru Mihail egumenul de la Todeareni (Burdujeni), în ceartă cu Ion Balş Stolnic pentru satul Mireani. Pomeniţi: „Deadiul Curălariul, care a fost la Vlădica la Nichea (Grigore, Mitropolit de Nicea şi egumen de Burdujeni – nota lui Iorga)..., Vasilie Ropotă şi Lămăşanul şi Anton şi alţii din târgul Sucevei *[rupt]*... Antohie Jora Vel Logofăt"[174].

1723: „7231 (1723) iulie 8. O carte de gospod de la domnul Mihai Racoviţă, întru care scrie către boierul Domniei sale, Şerban Cantacuzino postelnic, cum că egumenul de la Burdujeni s-ar fi jeluit pentru împresurarea moşiei Mereni ot Suceava despre moşia Plopeni a unui loc ce se cheamă Rotundiile şi se porunceşte numitului boier să meargă să hotărască"[175].

1738: „31 Ianuar 7246 (1738). Grigore Ghica Vodă, pentru Hristofor egumenul de Todireni. Citată hotarnica din 7244 (1735), 28 Octombrie, cu chemare de „târgoveţi din Suceava, moldoveni şi armeni, anume Ioniţă Necşoiu şi Dimo Săoleş, şi Costandin Olariu, şoltuz, şi Grigoraş Chele-Albă, arman, şi Toma Ciomag, arman, şi Stănislav, şi Ion Ciubotariu, şi Vasali Păduri, şi alţi mulţi". Carte de blestem de la Mitropolitul Antonie. Hotare: „de la crucea Armanului, până la Fântâna Băcului, tot **locul de treabă Domniei**, fiind Scaunul Domniei la Suceava, dar el **nu ştiu cui s-a dat danie**, ci dumnealor, hotarnicii, au întrebat şi pe dichiu Isaiia de Suceava, dacă are niscaiva scrisori pentru un loc ce se cheamă Păscărie şi Colacu Bălţii. Dichiul a zis că n-are nici o scrisoare. Iar egumenul Hristofor ne-a arătat un uric de Ia Irimia Moghilă Voevod şi trei ispisoace de la răposatul Alexandru-Vodă şi de la Gaşpar-Vodă, şi de la Ştefan Tomşa-Vodă; osebit a mai arătat un ispisoc de la Ştefan Petru-Vodă, pentru Colacul Bălţii, anume că este danie şi miluire mănăstirii Todirenilor. Şi, văzând scrisori ca acestea, s-au sculat şi au luat şi pe alţi boieri, care s-au întâmplat acolo, anume Gheorghe Turculeţ, postelnicul, şi Ilie Şeptilici, stolnicul, şi Vasile Balş, şi Isaiia dichiul din Suceava, şi Toader Bădiliţă, pârcălab, şi Toader Dămiian, vornicul de Suceava, şi alţi oameni bătrâni megieşi, şi au văzut hotarele, şi au dovedit pentru acel loc, ce se cheamă Păscărie, că sunt în hotarul Mirenilor. Numai au dat seamă Hristofor că, în vremile vechi, au fost venit un Mitropolit (lipsă), om străin de la Nichie, şi au fost egumen la Todireni, trimis de la Sfânta Agură, şi pe numele aceluia le zic Păscării Mitropolitului, şi acum fac că este locul Mitropoliei, măcar că au şi stăpânit dichiii de la Mitropolie, de mulţi ori, pe acel nume ce s-au numit Păscărie Mitropolitului, schimbându-se numele şi numindu-se osebit, Păscărie şi

[173] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 4, p. 152
[174] Iorga, op. cit., p. 55
[175] Codrescu, Theodor, Uricariul, vol. XV

Colacul Bălţii, iar săliştе nu este, hotar n-are… Osebit şi altă bucată de loc, ce se cheamă **Ciiriul**, când era Domnie la Suceava, era acea bucată de loc ciir gospod, pentru treaba Domniei, dar este din hotarul Todirenilor”. Hotarele le înseamnă, acum, Bădiliţă, Dămiian, „Grigori rotar din Todireni, Toader Mişca, Mihăilă ficior Todosiei şi Chele-Albă, arman de Suceava… Un stejar cu cruci vechi într-însul… Drumul cel mare, ce merge, de la Suceava, la Botoşani, până într-o poieniţă, ce se cheamă **Poiana Puţului**, şi este şi un puţ vechi părăsit, lângă drumul cel mare... Pe unde au fost şi arături, se cunosc hotarele, să cheamă **Priloagile**, şi de acolo loveşte la Fântâna **Putreda**, şi apoi la **Trestioara**, apoi la **Fântâna Roş** (sic)... **Vale-Mare** şi **Racovile**... Pă la un stejar mare, însemnat roate... Pe din sus de **lunca lui Marcu**... **Vadul lui Ciuşcu**... **Cuibul Hulturului**... **Capul Domnului**, şi de acolo, opcina, cu hotar Zvoriştea, până în hotarul Dragomirnei... împotriva altui părău, ce se pogoară de la Pleş... Şi de acolo, drept prin lozii, şesul... S-au pus o piatră în dâlma dealului”. / Sandu Sturza Vel Logofăt – Copie”[176].

1742: „Iaşi, 31 August 7250 (1742). Constantin Nicolae-Vodă, pentru „chir Ioasaf, egumenul de la sfânta mănăstire Teodorenii”, pentru dijma Merenilor”[177]. „7250 (1742) august 13. Io Constantin Nicolae Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţarii Moldovei. Dat-am cartea domniei mele rugătorului nostru chir Ioasaf, egumenul de la sfânta mănăstire Todireni, ce este în ţinutul Sucevei, să fie volnic a stăpâni **hotarele Todirenii şi Merenii,** ce sunt prin prejurul acelei mănăstiri şi să aibă a lua venitul acelor moşii, **dijma pe obicei din ţarini cu pâine, din grădini cu legume, din prisăci cu stupi, din fâneţe şi din alte venituri.** Până la semnele ce arată la ispisocul domniei sale lui Grigore Vodă, din văleat 7246 (1738), ce este făcut de întăritură mănăstirii, pe hotărâtura acelor moşii, ce le-au hotărât stolnicul Şerban Cantacuzino şi şetrarul Solomon, din poruncă domnească. Aşijderea şi **oamenii ce vor fi trăitori pe acele moşii, şi Merenii, şi Todirenii, să aibă a face posluşaniile mănăstirii** după hotărârea ce s-au făcut de la domnia mea **şi să nu fie volnici a se muta pe alte hotare.** Şi **nimeni să nu cuteze a sta împotriva cărţii gospod,** iar având cineva a răspunde pentru hotar să meargă la dregătorul ţinutului să le ia semn şi să facă ştire aice, la dumnealui vel logofăt. / Iaşi, let 7250 (1742) august 3”[178].

1766: „Emigrarea muncitorilor ruteni în Moldova a început pe la 1766, urmând să fie chiar încurajaţi de agenţii boierilor moldoveni, care duceau nevoie de braţe de muncă pe numeroasele şi întinsele lor moşii. Este deci lesne de înţeles că colonii ruteni nu se aşezară numai pe pământurile Bucovinei de mai târziu, ci deopotrivă ei pătrunseră şi mai adânc în Moldova. Aşa s-a putut întâmpla că, la tragerea cordonului între Bucovina şi Moldova, mulţi fugari ruteni să rămână dincolo de cordon, în Moldova. Mai ştim încă din istoria ocupării că stabilirea definitivă a fruntariilor Bucovinei spre Moldova se făcu numai la 1776. Între anii 1774 şi 1776, pajurile împărăteşti urmară să fie de mai multe ori mutate, când încolo, când încoace, până ce se înfipseră definitiv de-a lungul hotarului de azi. La aşezarea definitivă a hotarului, pe temeiul convenţiunii de la Balamutca, rămaseră dincolo de cordon 64 sate şi 10 cătune, cu o populaţie de vreo 12.000 de suflete. Sunt satele de la frontiera Bucovinei, ca Hreaţca, Molniţa, Godineşti, Mogoşeşti, Turiatca, Balileştii Ruseşti şi ai lui Ciomortan, Adâncată, **Burdujeni**, Plopeni, Salcea, Horodniceni, Mihăeşti, Rotopăneşti, Dolheşti, Onceşti, Zamostea, Dumbrăveni, Fântânele, Şerbăneşti, Honceşti, Baloşeni, ş. a. În satele acestea se adăpostiră mulţi fugari ruteni, care, după aşezarea hotarului, n-aveau nici un motiv să se mute în Bucovina, ci, din contra, pribegii adăpostiţi în Bucovina năzuiau mereu spre hotarul Moldovei şi anume mai ales din momentul în care ei urmară să fie reclamaţi de stăpânii lor

[176] Iorga, op. cit., pp. 56-58
[177] Iorga, op. cit., p. 59
[178] AŞSP, *Documente privind relaţiile agrare în veacul XVIII*, Editura Academiei, 1966, p. 252

din Galiţia şi de când administraţia Bucovinei se învoi să-i extrădeze. Aceasta o ştiau fugarii ruteni prea bine şi, de aceea, cei cari mai reuşeau să se furişeze peste hotar în Bucovina, grijeau să se adăpostească în satele de la hotar, pentru ca, în momentul când ar fi ameninţaţi cu extrădarea, la Galiţia şi darea din nou pe mâinile vechilor lor stăpâni, ei să poată fugi imediat, peste cordon, în Moldova. La 1779, Enzenberg raportează consiliului aulic de război din Viena că, cu prilejul călătoriei sale de-a lungul fruntariilor, de la Nistru, până la hotarul Transilvaniei, nimerise foarte mulţi fugari din Galiţia, care, înainte cu câţiva ani, se aşezaseră drept la hotar şi-şi clădeau acolo case. Se putea observa foarte bine că ei numai de teamă de a nu fi prinşi şi trimişi înapoi la Galiţia se sălăşluiau la hotar, pentru a-l putea trece la caz de nevoie"[179].

1772, iulie 7: „Dosoftei (Herescu – n. n.), episcop de Rădăuţi şi Hotin, confirmă prin scrisoare că s-au învoit Ananie, arhiereul de la mănăstirea Todireni, cu Ghiurie, egumenul mănăstirii Suceviţa, ca să rămână moşia Nahoreni, ţinutul Hotin, mănăstirii Todireni, iar moşia Noscova, ţinutul Soroca, să fie a mănăstirii Suceviţa"[180].

1774, iulie 12: „Divanul Cnejiei Moldovei, în urma jeluirii egumenului mănăstirii Suceviţa pentru moşiile Lencăuţi şi Hruşovăţul din ţinutul Hotin, între care se află şi moşia Nahoreni a mănăstirii Todireni, care i-ar fi luat moara făcută în pârâul Şurşei, în malul moşiei Lencăuţi, dă carte, prin care se porunceşte ispravnicilor de Hotin ca să cerceteze pricina morii şi împresurarea moşiei Hruşovăţul"[181].

1775: Recensământul făcut de Spleny, în 1775, un recensământ asupra unei suprafeţe geografice mult mai largă decât cea ulterior consacrată drept Bucovina, împărţită pe ocoalele care, cu corecţiile de frontieră de mai târziu, vor deveni tradiţionale, nota, pentru **Burdujeni**, 3 popi, 57 ţărani. Drept comparaţie pentru popularea Burdujenilor, menţionăm că Plopenii aveau 148 de ţărani, Rus-Plavalar 90, Bosanci 161, Udeşti 84.

1776, august 18: O comisie instituită de primul guvernator al Bucovinei, generalul Spleny, pentru a cerceta pricina hotarelor moşiilor Moldoviţa şi Voroneţ, constată falsul şi ordonă „să se anuleze prin poruncă hotarnica făcută de Anania Savastian, egumenul mănăstirii Pantocrator"[182].

1782, martie 4: În raportul Comisiei imperiale de delimitare a proprietăţilor din Bucovina apare şi „Anania, **episcop de Burdujeni**"[183].

1784, iulie 24, Viena: „Consiliul Aulic de Război din Viena dă Comandamentului general al Galiţiei instrucţiuni şi îndrumări în legătură cu lucrările Comisie de delimitare a proprietăţilor din Bucovina… / Se propun soluţii pentru reglementarea conflictului dintre

[179] Nistor, I., *Românii şi rutenii în Bucovina*, Bucureşti 1915, pp. 56, 57
[180] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 1226, p. 410
[181] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 1258, pp. 419, 420
[182] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 1276, p. 425
[183] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 1362, p. 452

mănăstirea Dragomirna şi mănăstirea **Pantocrator sau Burdujeni**, ivit la delimitarea satului Dragomireşti, pentru o moară aflată în hotar, la unirea pârâului Rusciori şi Dragomireşti”[184].

1785: Mănăstirea Teodoreni şi, deci, Burdujenii se aflau în stăpânirea grecului Anania de Sivas[185].

1786, octombrie 10: „Petre Cheşco şetrar scrie Consistoriului Bucovinei că Ghenadie, egumen la mănăstirea Dragomirna, i-a arătat scrisoarea prin care este acuzat de consistoriu că ar fi împresurat moşia Ruşciori a mănăstirii. Verificând împreună hotarul, după hotarnica lui Iordache Cantacuzino mare vornic, au constatat că **nu se împresoară moşia mănăstirii** de către el şi alţi răzeşi, ci numai de **Anania Savastie vechilul mănăstirii Todireni**, care fără judecată şi hotarnică a împresurat şi moşiile răzeşilor. Informează că în urma jalbei răzeşilor către domn s-au rânduit hotarnici, care să rezolve toate pricinile după hotarnicele moşiilor”[186].

1791, Vince Batthyany: „Numaidecât, afară de Suceava, este **staţiunea de poştă moldovenească, Burdujeni**. Grajduri de pământ şi paie, colibe mizerabile şi câţiva vlăjgani, pe jumătate goi, care zăceau lungiţi pe pământ, este tot ce am găsit acolo. Ei au sărit, numaidecât, în picioare, ca să aducă, după cum spuneau ei, caii. Dar s-au întins, iarăşi, la pământ şi am fost nevoiţi să facem gălăgie şi să ameninţăm, pentru a putea să ne urnim din loc”[187].

1818, februarie 27, **Burdujeni**: „Grigore, arhimandritul mănăstirii Burdujeni, scrie Judecătoriei târgului Şiret că, la 7 februarie 1818, s-au furat patru boi din satul Adâncata, acum aflaţi în pripas prin târgul Sucevei; după mărturia sătenilor, doi boi aparţineau lui Irimie Ţurcan, iar doi, lui Tănase Albu, ambii săteni săraci şi nevoiaşi”[188].

1826, februarie 21: „Enache Marţele scrie lui Dimitriţă Neculai, **vameşul din Burdujeni**, să plătească lui Petruni, negustor din târgul Suceava-Bucovina, 15 galbeni, cu dobânda lor, din banii ce-i are el, să ia un izvod şi să-i trimită argintăria şi sipetul puse zălog pentru aceşti bani”[189].

1834: În „Tabla satelor din Principatul Moldovei, după împărţirea administrativă din 1934”, **Burdujeni** era unul dintre cele „7 târguri” ale ţinutului Botoşani, alături de Botoşani, Ştefăneşti, Suliţa, Frumuşica, Hârlău şi Bucecea[190].

1851: „O broşură, lucrată de Franz Raffelsberger şi publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poştale** din k. k. Statele austriece“, consemnează că, „De la Suceava, trecând râul Suceava, apoi continuând prin Burdujeni,

---

[184] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 1442, p. 476
[185] Iorga, Nicolae, *Istoria Bisericii Româneşti şi a vieţii religioase a Românilor*, Vol. I, Vălenii de Munte 1908, p. 261
[186] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 1481, p. 487
[187] *Călători străini despre Ţările Române în secolul al XIX-lea*, I, Bucureşti 2004, pp. 99, 100
[188] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1762, p. 561
[189] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 1846, p. 583
[190] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean / Catalog de documente 1393-1849*, Bucureşti 1983, Doc. 1895, pp. 597, 598

Salcea (Saltsche), hanul de pe râul Siret, se ajungea la Botoşani, cale de 2 poşte şi jumătate”[191].

1856: S-a înfiinţat şcoala de băieţi din târgul Burdujeni, „în localul hărăzit de Ilie Morariu, român transilvănean”, bunicul viitorului primar al Burdujenilor, din perioada războiului, Costachi Morariu.

1871-1872: „Cartea unui scriitor evreu din Viena, Karl Emil Franzos (mort în 1894), *Aus Halb-Asien, Culturbilder aus Galizien, der Bukowina, Südrussland und Rumänien* (a 3-a ediţie, Stuttgart 1889), despre care autorul spune că a fost tradusă în multe limbi, e opera cuiva care, fiu de medic în Podolia, trăit în Bucovina ca tânăr, a mai fost în România şi înainte de 1871-1872 şi ştie limba. Ea prezintă pe români ca însuşitorii civilizaţiei franceze, fără a o înţelege, pe când dedesubt e lene şi barbarie. Franzos pretinde a nu fi văzut, **în ţara în care a intrat pe la Burdujeni**, decât câmpii nelucrate, bordeie şi fiinţe omeneşti iremediabil de trândave. Ţăranii n-ar avea şcoală decât pe hârtie. Clasa de sus nu le poartă grija (el citează pe un fost ministru de Instrucţie, care, la Bucureşti, ar fi râs cinic, după ce-l asigurase că avem un învăţământ primar ca acela din Elveţia). De preoţii săteşti îşi bate joc: unul, lângă Burdujeni, l-ar fi întrebat dacă în Germania, ţară păgână, nu e împărat Bismarck. În lumea bogată, el are puţină preţuire pentru femeia emancipată, aşa de deosebită de vechea gospodină din casa boierească; creşterea în pensioane, unde se dispreţuieşte limba naţiei, îi e bine cunoscută. / Ce se cuprinde în nuvele: ţărance otrăvitoare, proprietari care-şi comandă din străinătate fete de familie, pentru a le face întreţinutele lor şi pentru a le trece caselor de plăcere, funcţionari care vând certificate de moarte criminalilor din alte ţări, e o continuă jignire, voită. / Dar în ţăranca gătită i se pare scriitorului înveninat că recunoaşte pe străbuna ei italică, din vremea lui Cicerone; la munca grea ea cântă şi sufletul ei e încă plin de poezie, mai mult decât la un „poet de modă franceză”. Aşa scapă ea de a cădea, subt osteneli, în stare animalică. Abia dacă mai e vreo poezie populară ca aceasta. E simţitoare şi pioasă (un caz de lângă Dragomirna), cinstită faţă de soţ. Franzos vorbeşte de beţia femeii, dar aşa-ceva n-a putut să vadă decât în unele părţi ale Bucovinei şi Moldovei de Sus”[192].

1880: „Vama de la Iţcani, deşi s-a strămutat, încă din toamna trecută, la Vereşti şi deşi se luase dispoziţii urgente pentru construirea necesarelor localuri la Burdujeni, totuşi, în urma unor ordine date, totul stă pe loc. Ştim că Austro-Ungaria, prin permutarea vămii române de la Iţcani, a suferit mari pierderi; ştim că sucevenii au intervenit, cu mari forţe, pe lângă guvernul lor, pentru a face ca vama română să fie întoarsă la Iţcani; cu toate acestea, nu ne putem da voie a crede că se va mai realiza dorinţa lor, ce, în adevăr, le umplea punga, pe când ţara noastră o deşerta. Astăzi, însă, vedem, cu destul regret, că guvernul este pe cale de a ceda şi a ne întoarce iarăşi pe pământul unde umilinţa funcţionarilor români de la vamă va trebui iarăşi să reînceapă”[193].

1881, Dezbateri parlamentare: „**D. A. Teriachiu**: Domnule preşedinte, am onoarea de a propune un articol final la legea de faţă. Vă aduceţi aminte că, atunci când s-a votat legea docurilor, s-a hotărât să se înfiinţeze antrepozite nu numai la cinci puncte, arătate în acea lege, dar oriunde se va găsi de cuviinţă de către guvern. Ei bine, dumneavoastră cunoaşteţi că, la Burdujeni, punct situat aproape de frontiera austriacă, s-a făcut o clădire foarte mare, pentru

[191] Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54
[192] Iorga, N., *Opinia publică germană şi România lui Carol I, înainte şi după Războiul de Independenţă*, Bucureşti 1933, p. 10
[193] *România Liberă*, No. 902, Anul IV, joi 5 iunie 1880, p. 2

care s-au cheltuit sume însemnate, care clădire era destinată să servească de **gară frontieră**, în urmă însă s-a hotărât a rămânea la Iţcani, pentru zece ani; acea clădire va deveni o ruină şi, prin urmare, cred că ar fi foarte folositor a se autoriza guvernul ca să transforme acea clădire în magazie de antrepozit, astfel s-ar putea utiliza şi conserva acele clădiri şi totodată s-ar pune imediat în aplicaţiune legea docurilor, a cărei necesitate este simţită de toţi şi ale cărei foloase sunt incontestabile. / **C. N. Nicorescu**: Domnilor, vă rog să nu primiţi amendamentul acesta, fiindcă nu este la locul lui în această lege. Legea docurilor s-a votat de mult şi legea care ne preocupă acum este legea care regulamentează administraţiunea magazinelor şi antrepozitelor; prin urmare, ce loc poate să aibă în această lege, prin care se regulează administraţiunea docurilor, amendamentul domnului Teriakiu ? Lasă, că s-ar putea discuta, dacă la punctul Burdujeni se poate înfiinţa cu folos un magazin de docuri; dar, încă o dată repet, amendamentul dlui Teriakiu nu-şi are locul aci. Cel mult poate să fie o propunere din iniţiativă parlamentară, care să se trimit la secţiuni sau, dacă vrea dl Teriakiu, să roage pe guvern ca **zidirile de la Burdujeni** să nu le lase să se părăsească, să se transforme în magazine de docuri, şi pentru aceasta să se facă o anume lege. De aceea, cer să respingeţi acest amendament. / **Domnul preşedinte al consiliului**: Domnilor, partea întâi a argumentaţiunii dlui Nicorescu o înţeleg, că nu ar fi locul aci pentru acest amendament. Dar partea a doua nu o înţeleg; căci dacă la Burdujeni este sau nu un punct de acelea, unde poate să se facă un antrepozit, cestiunea este discutabilă numai din punctul de vedere al cheltuielii. Dacă am putea să facem cât mai multe depozite în România, atât ar fi mai bine, dar dacă nu putem executa astăzi această dorinţă, cauza este că nu avem bani, şi pentru ca să nu se zică că facem cheltuială acolo unde nu este o absolută necesitate. Aci însă, îndată ce există localul, nu mai este cestiunea nici de cheltuială, şi de aceea cred că la Burdujeni poate să fie un local de antrepozit, şi socotesc că nu poate fi o Cameră aşa de răuvoitoare pentru partea acea a ţării, care ar respinge un asemenea proiect de lege. De aceea, eu cer să se ia de urgenţă în dezbatere propunerea dlui Teriakiu, pentru ca Adunarea să se pronunţe în privinţa ei şi pentru ca şi guvernul să poată lua măsuri ca să transforme acele localuri în docuri. / **Dl Teriakiu**: Atunci retrag amendamentul şi-l dau ca propunere. / **Dl vicepreşedinte**: Se trimite la secţiuni de urgenţă”[194].

1882: „Subsemnatul Moise Vevicu, născut în comuna Târgu-Burdujeni. Părinte al dlui Sloim Vevicu, născut în anul 1860, noiembrie 20, declar că acest tânăr este fiu de străin nenaturalizat, în consecinţă cer să nu fie spus la obligaţiunile de recrutare în România. Făcut în Târgul Burdujeni, la 9 februarie 1882”. Cereri identice au făcut şi „Toba Calman, domiciliată în comuna Târgu-Burdujeni, muma dlui David Calman, născut la anul 1857, luna şi ziua necunoscută”, şi „Avram Cohn Nadel, domiciliat în comuna Târgu-Burdujeni, părinte al dlui Haim Cohn Nadel, născut la anul 1860, martie 16”, şi „Altar Rabinovici, domiciliat în comuna Târgu-Burdujeni, părinte al dlui Litman Rabinovici, născut la 1857, mai 6”, şi „Naftuli Herţu Goldinberg sin Leib, domiciliat în comuna Târgu-Burdujeni, tatăl dlui Iţic Naftuli, născut la anul 1861”, şi „Moisi Vivicu, domiciliat în comuna Târgu-Burdujeni, părinte al dlui Iancu Moisi Vivicu, născut la anul 1860, august 16”, şi „Haim Ruchinstain, domiciliat în comuna Târgu-Burdujeni, părinte al dlui Moisi Ruchinstain, născut la anul 1860, aprilie 5”, şi „Altar Caţu, domiciliat în comuna Târgu-Burdujeni, părintele dlui Iţic Altar Caţu, născut la 1860, decembrie 15”, şi „I. Iosub Leib Steigman, domiciliat în comuna Târgu-Burdujeni, născut la anul 1857, luna şi ziua necunoscute”[195].

1885: „Camera a dezbătut şi votat, ieri, proiectul de lege pentru înfiinţarea a trei **târguri permanente de vite**. Acest proiect cuprinde în substanţă înfiinţarea a câte unui târg

[194] *Monitorul Oficial*, No. 56, 12/24 iunie 1881, p. 1822
[195] *Monitorul Oficial*, No. 1, 1/13 aprilie 1882, pp. 20, 21

pentru vânzarea vitelor de consumaţiune şi de muncă la Severin, la Constanţa şi la Burdujeni, înzestrat fiecare cu toate instalaţiunile necesare pentru adăpostirea vitelor şi privigherea lor sanitară, precum şi cu toate productele trebuitoare pentru hrana lor şi îngrăşarea râmătorilor"[196].

1886: „Trenul cu abur ne duce, în două ore, de la Botoșani, la Verești, un nod de cale ferată care în sine este complet inutil. De aici, trecem printre câmpuri mediocre până în satul Dumbrăveni, unde obținem tot felul de informații despre țară și oamenii ei, din partea unei frumoase familii, venită din Polonia. Domnul este directorul administrator al bunurilor celebrei familii moldovenești Balş. Moşiile sunt nu mai puțin de treisprezece, arendate la trei armeni, unui evreu și unui român. În jurul prânzului, suntem conduși în Bucovina. Trecem prin pădure, peste pajiști și câmpuri. În dreapta, se află Suceava, fosta reședință a domnitorilor moldoveni, situată pe o creastă blândă. Turnurile sale ies în evidență, înconjurate de verdele copacilor, casele sale albe strălucesc în lumina soarelui și peste întreaga imagine se înalţă un surâzător cer albastru. În această parte a crestei, treci prin Burdujeni, un oraș evreiesc precum Unghenii, la fel de original şi de mizerabil, doar că mult mai mare, deoarece locul nu constă dintr-o singură stradă, ci din patru sau cinci. Astăzi verandele sunt neînsuflețite și obloanele trase, astăzi e o sărbătoare pe care izraeliților le place să o petreacă închişi în case, cu ușile încuiate. Drumul coboară spre graniță. Soldații români, în uniforme albastre cu vipuşti albe şi cu arme pe umeri, ne întâmpină aici, iar vameşii austrieci, dincolo. Se distrează formal, verificând pașapoartele și lipind nasurile de geamurile mașini"[197].

1890: „Grecoteiul Leon Sinescu, primarul Târgului Burdujeni, care, pe lângă meseria lucrativă de primar, exercită şi profesia de cârciumar, trăgând diferite foloase ilicite: / 1). Sub egida şi protecţiunea sa de primar-cârciumar şi angrosist licenţiat în Burdujeni, neamurile concubinei sale, evreica, duduca Maria (odinioară Marim Bercovici) face specula *en-gros* cu vin în judeţele Botoşani şi Dorohoi, fără a plăti fiscului vreo taxă. / 2). Sinescu ţine deschisă o cârciumă în marginea târguşorului dinspre frontiera Austriei. În acest cuib se adăpostesc numeroşi contrabandişti şi făcători de rele de peste graniţă cu tovarăşii lor de aici, care îşi exercită afacerile nocturne în dauna vamei şi a proprietarilor de vite; ei sunt obligaţi fireşte de a plăti cu preţuri oficiale mâncările şi băuturile ce li se servesc de reprezentanta bizantinului primar. / Cu conducerea acestui stabiliment greco-evreiesc este onorată duduca Maria, a cărei calitate şi condiţiune constituţională este cunoscută natural şefului plasei Siret şi lui Sinescu însuşi, care, investiţi cu executarea legilor, permit unei evreice de-a vinde băuturi spirtoase într-o comună rurala şi în apropriere de frontiera. / 3). Numita cârciumă, fiind deschisă pe teritoriul comunei satului Burdujeni, Sinescu introduce prin ea, şi alăturea cu ea, cantităţi mari de băuturi, fără a plăti acciza comunală acestei sărmane comune ţărăneşti în suferinţă, ameninţând pe fricosul primar al acestei comune cu destituirea, dacă va îndrăzni să cârcnească. / Deşteptăm pe acei în drept de a lua măsuri de îndreptare, iar noi adăugăm încă o pagină la activul acestei cinstite administraţiuni din plasa Siret. / **Balin**"[198].

1890, Spitalul din Burdujeni: „În judeţul Botoşani funcţionează, făcând excepţie de oraşul Botoşani, 3 farmacii: una în urbea Hârlău, una în Ştefăneşti şi o filială în Burdujeni; toate sunt, luând în consideraţie veniturile lor foarte mici, destul de bine aprovizionate şi întreţinute. Farmaciile portative ale comunelor sunt, în comparaţie cu alocaţiunea bugetară, care în majoritate de cazuri este cu totul insuficientă. Afară de spitalele dependente de epitropia generală a casei Sfântul Spiridon în Botoşani şi Hârlău au funcţionat două spitale

[196] *România Liberă*, Nr. 2261, Anul IX, duminică 27 ianuarie 1885, p. 1
[197] Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eina Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93
[198] *Adevărul*, No. 605, anul III, joi 30 august 1890, p. 1

judeţene, anume unul în Burdujeni şi altul în Ştefăneşti. Spitalul din Burdujeni, cu 10 paturi; s-au căutat în spital, în cursul anului, bolnavi 149, din care aflaţi la începutul anului 9, intraţi în cursul anului 140, ieşiţi vindecaţi 141, rămaşi în cura spitalului, la finele anului, 8. Pentru întreţinerea spitalului s-a cheltuit, de judeţ, cu hrana bolnavilor lei 1.500, combustibilul lei 780, salariul medicului lei 3.960, salariile personalului inferior 1.700"[199]. „Acest stabiliment de binefacere funcţionează, după cum cunoaşteţi, cu 10 crivate şi administraţia lui este încredinţată unui medic, secondat de un intendent si sub privegherea a doi epitropi, numiţi din localitate, după votul consiliului anterior. Din datele ce mi se prezintă de domnul medic al spitalului, rezultă că, de la 1 ianuarie şi până la jumătatea lunii septembrie 1890, acest mic stabiliment a fost vizitat de 138 suferinzi, şi anume, 8 s-au aflat în căutare, la 1 ianuarie, 130 au intrat în cursul anului; din aceştia, 102 au ieşit vindecaţi, 11 amelioraţi, 12 nevindecaţi, 4 morţi şi 9 rămaşi în spital, bolnavi; cei ce au ieşit amelioraţi şi nevindecaţi au fost atinşi de boli cronice, iar morţii – de tuberculoză şi scrofuloză. Comparând numărul bolnavilor căutaţi în spital, anul acesta, cu acel din anul trecut, găsim un plus de 31 peste acel din an. Consideraţi după sex şi religiune, găsim că bolnavii căutaţi se împart astfel: 71 bărbaţi, 49 femei şi 14 copii, aparţinând toţi religiunii ortodoxe, afară de un catolic, iar după profesiune toţi aparţin clasei agricole şi un număr mic clasei meseriaşilor. Bolile dominante, de care au suferit au fost sifilisul, pelagra şi boli aparţinând operaţiunilor chirurgicale. Medicul, apoi, aplicând dispoziţiunile generale, a dat consultaţiuni zilnice şi ordonanţe gratuite, în afară de spital, la 659 bolnavi"[200].

1891: „Convenția pentru reglementarea relațiilor care decurg din conexiunea căilor ferate în punctele Suceava-Iţcani și Burdujeni; / semnată la Viena, la 14/26 februarie 1891… / Majestatea Sa Regele României și Majestatea Sa Împăratul Austriei, regele Boemiei etc. și Regele apostolic al Ungariei, dorind să se stabilească, din nou, în urma denunțării de către Guvernul regal al României a Convenției din 10/22 februarie 1878, relațiile derivate din conectarea căilor ferate ale lor, prin punctele Suceava-Iţcani și Burdujeni, au decis să încheie, în acest scop, o convenție…", prin care, printre altele, conform Articolului XI, „Căile ferate dintre Suceava-Iţcani și Burdujeni vor fi considerate ca o rută vamală, iar călătorilor și mărfurilor li se va acorda dreptul de a trece frontiera, atât noaptea, cât și în timpul zilei, și duminicile, și de sărbători"[201].

1892: „Licitaţia pentru aprovizionarea lemnelor pe exerciţiul financiar 1892, ţinută în ziua de 14 Ianuarie 1892, amânându-se din cauza lipsei de concurenţi şi conform ordinului Corpului IV de Armată No. 1.337, se publică din nou, spre cunoştinţa amatorilor că, în ziua de 7 Februarie 1892, orele 2 p. m., se va ţine licitaţie publică în localul Diviziei VIII Infanterie (garnizoana Botoşani). Cantitatea de lemne necesară aproximativă este următoarea: 67.000 kilograme pentru Compania VIII teritorială Burdujeni, împreună cu pichetele, şi anume: trecătoarea Burdujeni, Suceava, Prisaca, Tişăuţi, Prelipca, Rusu, Vereşti, Cotul-Dobei"[202]. / „Se aduce la cunoştinţa celor interesaţi că, în ziua de 20 Martie 1892, orele 11 dimineaţa, se va ţine licitaţiune publică, conform art. 6, 24 şi următoarele din legea înstrăinării bunurilor Statului din 6 Aprilie 1889, în localul prefecturii judeţului Botoşani, pentru vânzarea bunurilor arătate mai jos: / Lotul No. 16 cu moară, cu accesoriile ei, cu iazul, locul de cultură şi cu balta cu stuf, indicat în planul parcelar al moşiei Burdujeni, în întindere suprafaţa totală ca de un hectar, 3.800 mp, situat în comuna Burdujeni, plasa Siretul, fost pendinte de

---

199 *Monitorul Oficial*, No. 179, 10/22 noiembrie 1890, p. 4160
200 *Monitorul Oficial*, No. 209, Marţi 18/30 decembrie 1890, p. 4956
201 Martens, G. Fr. De, *Nouveau recueil général de Traités et autres actes relatifs aux rapports de droit international*, Tome XVIII, Goettingue 1898, p. 119
202 *Monitorul Oficial*, No. 237, 29 ianuarie / 10 februarie 1892, pp. 6360, 6361

monastirea Teodoreni; învecinându-se, la Nord, cu lotul No. 15, la Sud, cu No. 18 şi 39, la Est cu pădurea locală şi la Vest cu lotul No. 17 şi 15; arendat, pe perioada 1892-1897; garanţia: lei 204. Concurenţa începe de la valoarea bunului, în sumă de lei 2.040. / Lotul No. 54 (zis şi Cotul Ţiganului), cu o lozie de răchită, în partea prundului, în vârstă ca de doi ani, indicat în planul parcelar al moşiei Burdujeni, în întindere suprafaţa totală ca de 2.083 mp, situat în comuna Burdujeni, plasa Siretul, fost pendinte de monastirea Teodoreni; învecinându-se, la Nord, cu pământul clăcaşilor şi pământul Bucovinei, la Sud cu râul Suceava, la Est cu delimitarea locuitorilor şi la Vest cu Suceava; arendat, pe perioada 1892-1897; garanţia lei 5. Concurenţa începe de la valoarea bunului, în sumă de lei 55"[203].

1892, Duelul de la Burdujeni: „Luni dimineaţă, pădurarii Statului auziră mai multe împuşcături în pădure; mergând unul dintr-înşii, peste zi, în inspectarea lor obişnuită, găsi, într-o poiană din pădurea Burdujeni, un om mort. Autorităţile locale, informate, au pus imediat doi străjeri spre pază. Culegând informaţiuni asupra acestei întâmplări tragice, am aflat că, duminică, au sosit mai mulţi străini la Iţcani şi că, luni, au trecut la Burdujeni, sub pretext că merg în târg, la dejun. Asupra numărului persoanelor asistente la această dramă se păstrează, ca totdeauna în asemenea chestiuni de onoare, o tăcere absolută, cunoscut este numai că cel rămas pe câmpul de onoare e un proprietar mare din Galiţia, numit **Eugen Maryan Brodski**, în vârstă de 29 ani. / Pe cât se vede, duelul a fost după toate regulile codului de onoare, însă în condiţiuni foarte aspre. S-a găsit o barieră, făcută cu câte doi ţăruşi şi o sfoară, la distanţă cam de 10 metri una de alta, ceea ce presupune că condiţiunile duelului au fost pistolul, la 20 paşi, cu avansare de cinci paşi, până la avansare. S-au schimbat mai multe focuri şi rezultatul a fost funest, primind dl Brodski o lovitură ce a pătruns braţul drept şi pieptul, aşa că moartea a trebuit să fie instantanee. Se afirmă, cu multă siguranţă, că între martori a figurat şi domnul dr. Baroni din Bacău. / Autorităţile din Bucovina, care par a cunoaşte toate detaliile, ascund numele celor implicaţi în această afacere. Cât priveşte cauza acestui duel cu sfârşit atât de tragic, nu trebuie să căutăm mult, căci e destul să reamintim dictonul francez: *Cherchez la femme* şi totul va fi lămurit. Dar ceea ce e mai trist şi mai dureros e că tocmai cel ofensat, soţul ultragiat, a căzut victimă, cel puţin atât a putut transpira până azi. / Un unchi al defunctului a sosit, a doua zi, la Burdujeni şi a solicitat extrădarea corpului, ceea ce nu s-a putut face decât după terminarea cercetării parchetului şi în urma autorizării speciale a prefecturii judeţului. Defunctul lasă o avere de 2 milioane"[204].

1893: „În urma izbucnirii holerei în Galiţia, consiliul sanitar superior a luat hotărârea ca trenurile austriece, care circulă între Burdujeni şi Suceava, să fie interzise de a mai intra pe teritoriul românesc. Transportul călătorilor, de la Burdujeni, la Suceava, şi viceversa, se va face cu un tren special"[205]. / La balul „Clubului Român" din Suceava, „unde s-a adunat tot ce are mai de seamă acest oraş… din România au luat parte domnii Constantin Vasiliu şi Stihi din Burdujeni şi domnii Porfireanu, Cracalescu şi Roiu din Bucureşti, care, din întâmplare fiind la Burdujeni şi auzind de această petrecere românească, s-au grăbit a se duce la Suceava, unde au fost poftiţi şi foarte bine primiţi"[206].

1895: „Azi dimineaţă au plecat din Gara de Nord următoarele trenuri: Trenul de Virciorova, la orele 8, şi trenul de Burdujeni, la orele 7 şi jumătate, împreună cu poşta din Moldova, care nu s-a putut expedia aseară, neplecând nici un tren. Trenul de Burdujeni se

---

[203] *Monitorul Oficial*, No. 253, 16/28 februarie 1892, p. 6787
[204] *Voinţa Naţională*, No. 2234, Anul IX, 1/13 aprilie 1892, p. 2
[205] *Adevărul*, No. 1480, Anul VI, miercuri 31 martie 1893, p. 2
[206] *Adevărul*, No. 1654, Anul VI, vineri 1 octombrie 1893, p. 2

opreşte la Ploieşti şi va aştepta destuparea liniei pentru a putea pleca mai departe. Se speră că, până diseară, circulaţia spre Moldova se va putea restabili"[207].

1898: „Gara Burdujeni a fost frumos decorată, peronul înţesat de lume încă de dimineaţă. A sosit foarte multă lume din Botoşani, Dorohoi, Fălticeni, aparţinând tuturor claselor societăţii şi foarte mulţi ţărani din comune îndepărtate, de la 40-60 kilometri, pentru ca să vadă pe Suveran. În jurul gării, iară nici o exagerare, mulţimea se poate evalua de la 5.000-7.000 de oameni. În 26 Iulie stil vechi pe peronul gării aşteptau, încă de la 10 ore şi jumătate, prefectul judeţului, dl senator Dr. Bucşenescu, domnii deputaţi Vasiliu şi Eneşescu, consulul rus din Iaşi, dl de Giers, mai mulţi magistraţi, doamna de onoare (Elise – n. n.) Greceanu, precum şi un foarte mare număr de persoane de distincţiune. La oarele 10 şi trei sferturi, sosesc, cu un tren special, în gara Burdujeni domnii miniştri Pherekyde, Pallade, Berendei, Haret şi Brătianu. Trenul regal a întrat în gară la orele 12, în mijlocul uralelor entuziaste ale mulţimii. M. S. Regele, Principele Ferdinand şi dl Dimitrie Sturdza, preşedinte al consiliului, coborându-se pe peron, s-au întreţinut, mai mult de un sfert de oră, cu persoanele prezente. La 12 şi un sfert, trenul regal, în care au luat loc şi domnii miniştri, a pornit în mijlocul aceloraşi manifestaţiuni ca şi la sosire"[208].

1899: „În seara zilei de 20 februarie 1899, în gara Burdujeni, s-a dat un concert, cu bal, în folosul cantinelor şcolare, cu ajutorul domnilor Zira şi Saul, absolvenţi ai Conservatorului din Iaşi, ajutaţi de 24 elevi şi eleve ai şcolii din Burdujeni, dirijaţi de către doamna Olimpia Călinescu, învăţătoare. Concertul s-a început prin o cuvântare de ocazie, vorbită de către dirigintele şcolii, C. Călinescu scoţând în relief importanţa şi foloasele cantinelor şcolare. Foloasele obţinute au fost de 400 lei, plus de vreo 200 colectaţi cu o listă de către domnii C. Călinescu şi C. Zambra, şeful gării. Balul s-a urmat până la ora 6, cu o animaţie de nedescris. Cu această ocazie, ca întotdeauna, s-a remarcat o îmbrăţişare adevărat colegială a funcţionarilor gării, datorită, în parte, şi domnilor Zambra, Frăsinescu şi Iordăchescu. Pentru care frumoasă îmbrăţişare s-au adus mulţumirile cuvenite, în numele elevilor şcolii, de către dirigintele Călinescu. Mai mult, domnul Zambra, şeful gării, a luat hotărârea ca, la orice petrecere care se va da în gară, 1/2 să fie în folosul cantinelor şcolare"[209].

1899: Prefectura judeţului Botoşani publică, în Monitorul Oficial, un „Tablou de tinerii din judeţul Botoşani care urmează a fi înscrişi pe tabelele de recensământ ale clasei anului 1901 şi care sunt dispăruţi de prin comunele unde s-au născut". Din aşezările judeţului Suceava de astăzi, lipseau de la domicilii: Sapsa sin Iosub, fiul lui Iosub si al Periţei, Herşcu Henic, fiul lui Iosub si al Reizei, Froim Herlet Cheni, fiul lui Herluţ şi al Rozei, Aurelian Bendu, fiul Ion şi al Soltanel, Morlha sin Zanvel, fiul lui Zanvel al Haiei, Ion Dascălu, fiul lui Gheorghe şi al Domnicăi, Haim Perit sin Moisă şi al Seniei, Moidel sin Strul, fiul lui Strul şi al Golidei, Iţic sin Strul, fiul lui Strul şi al Leiei, Avram sin Altar, fiul lui Altar şi al Hindei, Zisu Aninu, fiul lui Marcu şi al Şeinei, Şaia Iser, fiul lui Benditu şi al Estrei, Avram Herş Meidel, fiul lui Mehal al Tobei (toţi „din comuna **Târgu-Burdujeni**"), Ciornei Ion, fiul lui Costache şi al Catrinei, Curcă Vasile, fiul lui Gheorghe şi al Anei, Sandu Gheorghe, fiul lui Neculai şi al Catrinei, Ciobanu Gheorghe, fiul lui Neculai şi al Galofiei, Palaghian Manole, fiul lui Ion şi al Galofiei, Paiu Costache, fiul lui Neculai şi al Marandei, Popa Mihaiu, fiul lui Costache şi al Catrinei, Popa Gavril, fiul lui Costache şi al Catrinei, Anuşca Dumitru, fiul lui Neculai şi al Paraschivei, Bidu Ioan, fiul lui Vasile şi al Domnicăi, Bobu Vasile, fiul Mariei,

[207] *Epoca*, No. 15, Anul I, duminică 19 noiembrie 1895, p. 3
[208] *Tribuna Poporului*, Nr. 144, Anul II, joi 30 iulie / 11 august 1898, p. 1
[209] *Albina*, Anul II, nr. 27, Duminică 4 aprilie 1899, pp. 857, 858

Paroh Neculai, fiul lui Ioan şi al Zamfirei, Manchiţă Ioan, fiul lui Gheorghe şi al Elenei, Pricop Ioan, fiul lui Gheorghe şi al Elenei, Bobu Iordache, fiul lui Tudor şi al Aniţăi, Ciobanu Vasile, fiul lui Lupu şi al Saftei, Spătariu Dumitru, fiul lui Alexe şi al Catincăi, Ionescu Victor, fiul lui Vasile şi al Mariei, Gavriliu Vasile, fiul lui Emanoil şi al Mariei, Spacu Vasile, fiul lui Ion şi al Zoiţei (din **satul Burdujeni**)[210].

1899: „**Burdujeni-Sat**, comună rurală, situată în partea de Vest a plasei Siretul, judeţul Botoşani. Se întinde pe şesul Sucevei şi dealurile ce mărginesc acest râu, în stânga. E formată din satele: Burdujeni, Feteşti, Mereni, Plopeni, Prilipca şi Tişăuţi (e vorba de Ratuş, cătunul cu ratuş, adică han,de peste apă – n. n.). Are o suprafaţă de 1.859 hectare şi o populaţie de 939 familii sau 3.001 suflete. Pământul comunei e argilo-nisipos şi parte calcaros; este productiv. Sunt 118 hectare păduri, care se exploatează sistematic. Vite sunt: 574 boi şi vaci, 48 cai, 400 porci şi 1.104 oi. Comuna e străbătută de calea ferată Paşcani-Iţcani şi de şoseaua judeţeană Botoşani-Burdujeni. Bugetul comunei are, la venituri, 8.430 lei şi 79 bani şi, la cheltuieli, 6.506 lei. Sunt 3 biserici, cu 4 preoţi şi 6 cântăreţi; 1 şcoală de băieţi, cu 1 învăţător şi 96 şcolari; 1 şcoală de fete, cu 1 învăţătoare şi 54 şcolăriţe, ambele întreţinute de judeţ. **Burdujeni-Târg**, târguşor, situat în partea de Vest a plasei Siretul, judeţul Botoşani, pe vale, în stânga râului Suceava, la marginea ţării dinspre Bucovina, la 47^0 40' 40" latitudine boreală şi la 23^0 58' 00" longitudine estică. Teritoriul târgului are o suprafaţă de 984 hectare, din care vreo 809 hectare moşia statului şi 175 hectare imaşul şi locul târgului. Are o populaţie de 486 familii sau 1.960 suflete, din care 939 bărbaţi şi 1.021 femei, locuind în 340 case. După naţionalităţi, sunt 456 români şi 1.477 evrei (!). Târgul este proprietatea locuitorilor, răscumpărat de la stat, conform legii; în vechime, se crede a fi fost proprietate a Movileştilor. Depărtarea târgului de Botoşani e de 58 km, pe calea ferată. E străbătut de o şosea pietruită, întreţinută de judeţ, care pune comuna în legătură cu oraşul Botoşani şi celelalte comune vecine şi de calea ferată Paşcani-Iţcani. Locuitorii se ocupă: Evreii mai cu seamă cu comerţul şi meşteşugurile, iar românii, cu lucrarea pământului. Vite sunt: 146 boi, 135 vaci, 166 cai, 118 porci şi 60 oi. Sunt în Burdujeni 108 comercianţi şi 137 meseriaşi; 200 cârciumi. Este 1 moară de apă şi 1 de abur, 1 fabrică de rachiu de drojdii, 1 fabrică pe pâslărie, 1 fabrică de lumânări de seu şi 1 fabrică de lumânări de ceară. Se face târg săptămânal, în fiecare Duminică. Este 1 biserică, deservită de 2 preoţi şi 3 cântăreţi. Această biserică a fost mănăstire de călugări; astăzi este transformată în biserică de mir. S-a zidit de Theodor Movilă, de unde şi numele mănăstirii, de Teodoreni, în prima jumătate a secolului al XVII-lea. Sunt 2 şcoli, una de băieţi şi una de fete, cu 2 învăţători şi 2 învăţătoare, având 105 elevi şi 90 eleve. Şcoala de băieţi este întemeiată de la 1856, în localul hărăzit de Ilie Morariu, român transilvănean. Budgetul comunei, în 1889/90, avea, la venituri, 24.050 lei şi, la cheltuieli, 23.920 lei. În acelaşi an, erau 412 contribuabili. Numele târgului, după legendă, se crede a fi luat de la numele unui cioban, numit Burdujo (în realitate, de la un negustor bistriţean de vite, Petria Burduja, care a arendat dealurile, de la mănăstirea Teodoreni, fratele său, Gheorhe Burduja, stabilindu-se la Câmpulung, pentru a veghea drumul comercial; „burduja" este umflătura care se face pe pulpa vacii, atunci când o muşcă tăunul – n. n.). Despre locul Burdujenilor, iarăşi se povesteşte că satul era situat mai spre Vest, însă din pricina unui război, locuitorii speriaţi s-au retras în pădurea ce era pe locul târgului şi al satului, împrejurul mănăstirii Teodoreni şi s-au stabilit acolo. Despre locul vechi se spune că acolo a existat un sat mare, cu biserică şi curţi, şi că, dacă s-ar săpa în pământ, s-ar găsi beciuri; pietre multe se văd şi astăzi. Ca dovadă, se zice că s-a găsit pe acel loc un sigiliu şi o piatră cu inscripţii, care s-au încredinţat fostului egumen al mănăstirii, anume Sofronie; dar nu se ştie ce a făcut acesta cu ele. **Burdujeni, sat, în comuna Burdujeni-Sat**, jud. Botoşani, formând

[210] *Monitorul Oficial*, No. 165, Sâmbătă 23 octombrie / 4 noiembrie 1899, pp. 5649, 5650

mahalaua Târgului-Burdujeni; e situat pe moşia statului Burdujeni. Are o suprafaţă de 809 hectare şi o populaţie de 1385 suflete, toţi locuitori români, sau 404 familii, cu 212 contribuabili. Are o biserică, deservită de 2 preoţi şi 2 dascăli. Este reşedinţa primăriei din comună. Are 3 meseriaşi, 6 comercianţi, 2 fabrici şi 4 cârciumi. Vite sunt: 196 vite cornute, 8 cai mari şi mici, 498 oi, 50 mascuri şi 90 stupi cu albine. **Burdujeni, staţie** de drum de fier, jud. Botoşani, plasa Siretul, Burdujeni-Sat, comună pe linia Paşcani-Burdujeni. Se află între staţiile Vereşti (14,8 km) şi Iţcani (1,6 km). Înălţimea deasupra nivelului mării de 268,40 m. Venitul acestei staţii, pe anul 1896, a fost de 1.311.928 lei 58 bani. **Burdujeni, pârâu**, trece pe lângă Târgul-Burdujeni, jud. Botoşani; izvorăşte din pădurea Burdujeni şi se varsă în râul Suceava, după ce formează un mic iaz, pe care se află o moară de apă"[211].

1904: „Două spinări de dealuri, pe o câmpie strălucind la soarele de iulie în verde, în aur, în toate colorile florilor verii. O apă îngustă, șuviță mișcătoare de argint, lunecă repede între ele, pe un pat de pietriș. În apropierea ei, se văd câteva căsuțe albe, vite albe, ce pasc supt paza unui băiețandru. Linia trenului taie, ceva mai departe, valea, mergând alături cu vesela apă de munte. Pe unul din dealuri[212], care se ridică, deodată, într-o singură undă moale, se urmează, aproape drept și se mântuie prin scrijelituri ciudate, sticlesc în rând turnuri, și mai vechi, și mai noi, șapte la număr. Lângă acela care strânge asupră-i mai multă lumină se pitulează un meterez de cete, o movilă gălbuie de țărnă răscolită și de pietre clădite, unele dintr-însele în înălțime, iar altele revărsate în neorânduială. Doi colți negri se ivesc deasupra. / Așa, pe coastele și culmile de dealuri, s-au clădit, totdeauna, târgurile și orașele românilor. Recunoști semănarea capricioasă a caselor, belșugul arborilor, mândria turnurilor sfințite. E, desigur, o așezare de-a noastră, și zidurile acelea de pe movilă arată silințele ce s-au cheltuit, odată, pentru păstrarea acestui oraș. / Cele șapte biserici, între care a Sfântului Gheorghe, a Sfântului Dumitru, a Învierii, a Sfântului Ioan, a Mirăuților, sunt bisericile Sucevei, și cetatea de lângă dânsele e aceea care a văzut plecând, fără nădejde, pe ostașii cei mulți și bine înarmați ai lui Ioan Albert, regele Poloniei. E unul din cele mai mândre sfinte locuri ale neamului nostru, dar apa aceea a Sucevei, care curge devale, limpede și senină, parcă ar despărți două grădini, e hotarul vamal și taie Suceava vechii Moldove de trupul României. / A noastră e întinsa gară de jos[213], cu coperămintele ei de table roșie, măreața clădire de folos și de parade, cu pereții de cărămidă aparentă și sălile multe și largi. Și a noastră e așezarea din fața Sucevei, unde iarăși se înalță turnuri de biserică din verdeața bogată a livezilor. Aici sunt Burdujenii: satul și târgul. / Odată era, în aceste locuri, numai o mănăstire, a Todirenilor, pe care o întemeie, pe la 1600, un frate, după tată, al voievozilor Ieremia și Simion și al Mitropolitului Gheorghe, Movileștii: Toader Movilă. Satul urmașilor lui Burdujea[214], ai „Burduhosului"[215], prin urmare: Burdujenii duceau, în preajma zidurilor încunjurătoare ale mănăstirii aproape domnești, o viață sărăcăcioasă. / Ruperea Bucovinei[216], nenorocirea țării aduse fericirea acestui umil colţişor de viață țărănească și, mai mult decât fericirea, întinderea și îmbogățirea lui. Putința câștigului cu mărfuri strecurate supt ochii vameșului și supt baioneta jandarmului, ademeni pe evrei, care veniră, crescură și se înmulțiră. Mai târziu, în

---

[211] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul II 1899, pp. 78, 79

[212] Suceava, văzută din tren, pe ruta Verești-Burdujeni – n. n.

[213] Gara Burdujeni a fost construită de o companie poloneză, condusă de contele Sapieha – n. n.

[214] Doi frați din Bistrița, negustori de vite, Petria și Gheorghe Burduja, care au închiriat dealurile nelocuite ale mănăstirii Teodrenilor (încercaseră, mai întâi, cu dealurile Mitropoliei Sucevei, dar li s-a cerut prea mult), au construit saivane și bordeie pentru văcari, întemeind, astfel, prin veacul al XVIII-lea, viitorul sat. Unul dintre ei, Gheorghe Burduja, s-a însurat, ulterior, cu o câmpulungeancă, stabilindu-se pe „drumul vitelor" – n. n.

[215] Nicolae Iorga s-a înșelat: în româna veche „burduhos" se numea „fultic", iar „burduja" definea umflătura de pe pulpa vacilor, care se ivea după înțepături de tăun – n. n.

[216] La 7 mai 1775, Bucovina a fost anexată samavolnic de către Austria, datorită slăbiciunii Turciei și corupției unei părți a boierimii (n. ed.).

vremea lui Mihai Sturza, se făcu un târg pentru acești oaspeți fără iubire, al căror număr se ridică, în zilele noastre, la cinci sute de capete de familie, românii, cu funcționari, cu tot, fiind, pe lângă ei, vreo nouăzeci de gospodari. / Apoi marele proprietar de pământ, al cărui grâu găsea tot mai multă trecere pe piețele lumii, de la 1830, încoace, avu nevoie de brațe și el le căută aiurea. Astfel veniră și rămăseseră țărani ruși din Bucovina apropiată. Satul păstră numele său vechi, dar urmașii lui Burdujea se adăugiră prin muncitorii de pământ, sosiți din nou. Limba noastră sluji drept mijloc de înțelegere între rutenii din sat și evreii din târg. / De la gara uriașă, drumul duce, întâi, printre cochetele vile, pe care statul le-a clădit pentru funcționarii gării și vămii. Apoi, de-a lungul șoselei se ivesc curatele căsuțe ale fruntașilor târgului, pe lângă înjghebări țărănești, cu scheletul de lemn solid și coperământul de șindrilă sau de draniță. O primărie de cărămidă aparentă, o școală cu geamurile sparte. Evreii desfășoară, apoi, în mijlocul îngustului trotuar de piatră, mărfurile lor ieftine și rele: în liniștea unei seri obișnuite, când nu se fac afaceri, negustorii în caftane se primblă alene sau privesc, din pragul locuințelor murdare, pe când femeile își strâng copiii, care scheaună ascuțit. / Curtea mare a bisericii e încinsă încă de zidurile, acum în ruină, ale mănăstirii de odinioară. Un turn greoi apără intrarea. În dreapta, se înalță altul, mai mic și mai nou, lângă o intrare astupată. Biserica, schimonosită astăzi printr-un urât pridvor jos, e croită în liniile nobile ale arhitecturii religioase din veacul al XVI-lea, mai ales din zilele lui Petru Rareș. Pereții se sprijină pe patru puternice contraforturi; un altul, ca o masă de piatră dintr-o singură bucată, poartă, în litere latine, însemnarea „Kos. 1596 Bt.”, ceea ce pare a cuprinde numele lui Constantin Batiște (Baptista) Vevelli, cunoscut boier grec al domnilor Moldovei, poate în însușirea de ispravnic al clădirii. Zugrăveala e mai nouă: ea a fost făcută de un Veniamin din Troada, la 1785, când clădirea s-a reparat, supt egumenia grecului Anania, mitropolit de Sivas. / Biserica din sat, la care mă duce preotul vechii mănăstiri, priceput și harnic pictor și săpător de icoane, e un dar al arhiereului Filaret Scriban, cleric cărturar și sprijinitor al unirii. Tot el a făcut și spitalul. În biserică e îngropat fratele lui Filaret, Neofit, episcop titular de Edesa. / Satul e bine împrejmuit cu garduri de răchită. Casele sunt în mare parte acoperite cu șindrilă; odaia de oaspeți, cu grinzile ei încrucișate deasupra, cu ferestile destul de mari, dar care nu se deschid, cu scoarțe frumoase, care acopăr lavița ce urmează de jur-împrejur pereții, e foarte cuviincioasă. Grădinile, în care se pun toate felurile de legume, sunt minunat lucrate. Adăugându-se lucrul lemnelor și scoaterea pietrei, sătenii au cu ce-și petrece, câștigând, vremea care nu li se cere la câmp. Banca populară merge binișor. / „Auzi cum cântă copila românește”, îmi spune un țăran, la izbucnirea veselă a unui glas argintiu. Oamenii sunt veseli, vioi, fără sfială; ei nu se apleacă, să sărute mâna „boierului”, ci dau „bună ziua”, fără multă mirare. Sfaturile ce le împarți le ascultă și par a se gândi să le urmeze. Amintirile lor din oaste cuprind ideile „politice” trebuitoare pentru starea lor: unul ar dori să aibă în casă icoane românești, în locul celor polone și rutene, și chipurile regelui și reginei, în locul acelor ale suveranilor Germaniei, dar nici unele, nici altele nu se pot cumpăra, fiindcă nu e nimeni să le vândă”[217].

1906: „Onorata primărie din Iaşi a intervenit la minister pentru liber parcurs pentru 300 persoane bucovinene, pe linia Burdujeni-Iaşi. La caz de aprobare şi dacă societatea „Junimea” va veni *in corpore,* comitetul a delegat pe istoricul A. D. Xenopol ca să facă oaspeţilor o impozantă primire la gară, iar cunoscutul publicist, dl Şt. Goraş, profesor în Iaşi, va îngriji de a plasa pe oaspeţi pe la case particulare şi oteluri. Onorata primărie din Iaşi va oferi o masă vizitatorilor din Bucovina… / Comitetul aranjator, în fruntea căruia stau istoricul A. D. Xenopol şi cunoscutul publicist Ştefan Goraş, a grijit ca bucovinenilor să li se acorde parcurs liber, de la Burdujeni, la Iaşi, şi înapoi, precum şi întreţinerea, în decursul serbărilor. /

[217] Iorga, Nicolae, *România cum era până la 1918*, volumul II, *Moldova și Dobrogea*, București 1972, pp. 27-33

Români bucovineni! Având în vedere serbările cu caracter curat naţional cultural, precum şi rolul însemnat ce l-a jucat, în viaţa noastră, poetul laureat al „gintei latine" şi bardul „veselei grădini" de odinioară, ne adresăm cătră Dumneavoastră toţi, îndemnându-vă să nu întrelăsaţi, plecând împreună cu noi, junimenii, la Iaşi, pentru a depune omagiile Dumneavoastră la statuia lui Vasile Alecsandri, care se va dezveli în 15 Octomvrie stil vechi. Serbările din Iaşi sunt serbările întregului neam românesc. / Plecarea din Cernăuţi, cu trenul accelerat, sâmbătă, la orele 7 şi 30 minute, dimineaţa. Întâlnirea participanţilor, în Burdujeni, la orele 10, dimineaţa. Toţi cei ce voiesc să participe binevoiască a se adresa direct „Junimii". / Vicepreşedintele Societăţii Academice „Junimea" / George Iacubovici de Boldişor"[218].

1907: „**Burdujeni**. Târgul este complet distrus; n-a rămas nici o casă sau magazie nedevastate. Mai toţi evreii de acolo au fugit la Suceava. Un evreu, numit Sloim Marian Leib, negustor, a fost ucis. / **Cernăuţi**. Ministrul de externe a fost înştiinţat că ţăranii din Bucovina sunt foarte agitaţi şi par a avea intenţia de a trece graniţa, pentru a veni în ajutorul ţăranilor; din această cauză s-a dat ordin de concentrare a trupelor din Bucovina"[219].

1908, „la Moldova, la lucru": „De-abia află omul vreme să-şi ia rămas bun de la nevastă şi copii, de la mamă şi surori, să-şi ia uneltele şi schimburile necesare şi se trezeşte, condus de juraţii satului, încărcat într-o haraba mare, dimpreună cu tovarăşii săi, şi pornit spre proxima staţiune a căii ferate, unde e învagonat în vagoane menite pentru transportul vitelor şi unde, ameţit de larma produsă prin întrebări şi suspinuri de-ale tovarăşilor şi de huruitul vagoanelor, se trezeşte abia **la Burdujeni, pe pământ românesc**, în ţara liberă românească, dar unde libertatea sa individuală e redusă la zero, începând de aici, pentru el, sărmanul, un şir de nevoi, la care nicicând nu s-a gândit. Iar satul său a rămas, pentru întreaga vară, lipsit de flăcăi şi bărbaţi şi plin de tânguiri de ale nevestelor şi mamelor şi copiilor, în ale căror seamă a rămas lucrarea puţinului pământ ce-l au. / În Burdujeni, după ce li s-au îndeplinit formalităţile vamale, sunt împărţiţi bieţii oameni în cete şi conduşi spre moşiile boiereşti, unde într-o muncă continuă o duc până spre toamnă, la strânsul păpuşoilor, cu toate că numai vreo 24 florini primise pe mână astă-iarnă şi cu toate că deja sunt aproape cinci luni, de când a pornit de acasă. Dar bietul muncitor nu ştiuse, că „la lucrul din Moldova" luna, nu are 30 zile a 24 ore, ci 30 zile de lucru şi că fiecare sărbătoare, fiecare zi ploioasă, ba până şi fiecare zi, în care nu este lucru, nu se calculează. Nevoile ce le înfruntă ei aici sunt atât de cumplite, încât ţi se urcă părul când le asculţi. Ajunge să vezi numai starea în care se întorc aceşti nenorociţi de la „lucrul din Moldova", fără îmbrăcăminte, slăbiţi, ofiliţi şi fără un ban, blăstămându-şi soarta care i-a dus încolo. Şi au drept bieţii oameni să blasteme, căci, pentru 24 florini, au robit toată vara, îmbogăţind pe proprietarul sau arendaşul acelei moşii, iar singuri rămânând fără un pic de câştig. Dar ei, cu toate acestea, sunt bucuroşi măcar că sosesc acasă şi, de bucurie că au aflat tot ce au lăsat în stare bună şi pe ai săi sănătoşi, uită în curând de toate mizeriile îndurate, pe când cei ce, din cauză de boală sau din altă cauză, nu au fost în stare să meargă la muncă, înainte de ce au sosit tovarăşii săi de la lucru, se trezesc că sunt scoşi din gospodăria lor, în care de regulă intră un străin"[220].

1910: „După cum se ştie, convenţia de comerţ dintre România şi Austro-Ungaria a fost pusă în aplicare. De asemenea, se ştie că, în vederea aplicării acestei convenţii, se vor construi două abatoare la graniţa dintre România şi Ungaria, şi anume unul la Turnu Severin, iar altul la Burdujeni, în care se vor tăia vitele destinate pentru export. Abatorul de la Turnu Severin a

[218] *Apărarea Naţională*, Nr. 6, Anul I, Cernăuţi, joi 25 octombrie stil nou 1906, p. 2
[219] *Tribuna,* Nr. 56, Anul XI, sâmbătă 10/23 martie 1907, p. 3
[220] *Apărarea Naţională*, Nr. 27, Anul III, joi 9 aprilie stil nou 1908, p. 1

fost complect studiat de comisiunile mixte respective şi planurile definitiv întocmite… Abatorul de la Burdujeni se află încă în studiul comisiunii mixte”[221].

1914: „S-a detaşat, pe 1 septembrie, dl Mihai Simionescu de la şcoala mixtă Târgu Burdujeni, la şcoala de aplicaţie de pe lângă şcoala normală „Vasile Lupu” Iaşi. / S-a detaşat, pe 1 septembrie, domnişoara Aglaia Pandele, conducător grădinii de copii de la Casapchiol-Constanţa, la grădina de copii a CFR din Târgu Burdujeni”[222].

1914: „Ruşii, după ce au înconjurat Cernăuţii, pe care austriecii îl părăsiseră, cu două zile mai înainte, au început o mişcare de înconjurare. Obiectivul este Suceava şi Hadikfalva”[223], dar au răzbit doar până la Dărmăneşti, unde au şi ajuns în noaptea de 3 spre 4 septembrie[224], zi în care prefectul Sucevei, Tarangul, mergea la Burdujeni, ca să solicite „un mijloc de aprovizionare a oraşului cu combustibilul necesar luminii electrice, iar Inspectoratul căilor ferate din Iţcani solicita omologilor români găzduirea, în staţia Burdujeni, „a unui număr de aproape 400 de vagoane cu grâu şi porumb, care se găsesc prin staţiile austriece, aceasta ca vagoanele să nu cadă în mâna ruşilor”[225]. Ceea ce s-a şi aprobat imediat. / La Burdujeni au sosit, „în ziua de 8 septembrie, un număr de 450 vagoane, iar în 9 septembrie, autorităţile austriece au transportat îndărăt 30 vagoane, care au fost încărcate cu cereale şi înaintate spre Dorna Vatra şi Câmpulung. Vineri, au mai sosit aici 9 locomotive şi 47 de vagoane, de astă dată încărcate cu cereale… În cursul săptămânii trecute, au trecut, prin Noua Suliţă, 40.000 ruşi, în Galiţia, iar de la 12 septembrie, au sosit în Cernăuţi peste 10.000 soldaţi ruşi. Ei au ocupat, afară de Cernăuţi, staţiunile Volksgarden, Molodia, Derelin şi Cuciurmare, în interiorul Bucovinei, unde a fost proclamată, peste tot, dictatura militară. Trei soldaţi ruşi au fost ieri (12 septembrie 1914) prinşi lângă satul Hliboca, unde făceau recunoaştere. Ei au fost aduşi la Suceava”[226]. / „În dimineaţa zilei de 6 octombrie 1914, odată cu năvala ruşilor în Bucovina, un tren cu funcţionari austrieci a sosit, la ora 11, în gara Burdujeni, iar la prezentarea paşapoartelor, aceştia au cerut autorităţilor române permisiunea de a călători spre Viena, prin Predeal, iar cererea le-a fost acceptată. De la refugiaţi s-a aflat că grosul armatei ruseşti cantonase în pădurea Terebleşti, o patrulă rusească ajungând până la Hatna (Dărmăneşti). La Cernăuţi, debarcaseră trei regimente de voluntari ruşi, întâmpinate cu fanfară militară. / În seara zilei de 8 octombrie, soseau, în Burdujeni, 350 refugiaţi din Bucovina, dar toţi şi-au continuat drumul spre Ploieşti, iar de acolo, prin Predeal, spre Viena. Alţi 400 de refugiaţi erau aşteptaţi la Burdujeni, din clipă în clipă, „cu destinaţia pentru Predeal”[227]. / În 11 octombrie 1914, ziarele aduc vestea tristă a morţii, peste noapte (9 spre 10 octombrie), a regelui Carol I, la Castelul Peleş din Sinaia, iar în 30 septembrie, cea a încoronării lui Ferdinand I, care a depus jurământul în 12 octombrie, ambele evenimente fiind însoţite de corul laudativ tradiţional românesc al cultului personalităţii. / Între timp, pentru că ruşii ajunseseră la Hatna (Dărmăneşti), la gara Burdujeni debarcă „mari bogătaşi şi comercianţi, cu familiile lor” şi se cazează pe la oamenii din sat, iar primarul Burdujenilor, I. Vasiliu, ordona brutarilor „să facă mai multă pâine decât de obicei”, pentru că alte trenuri cu refugiaţi aşteptau la Iţcani, apoi soseau la Burdujeni, „din cea în ceas”[228]. // „Pe la sfârşitul lunii lui decembrie (stil vechi n. n.), ruşii începuseră a înainta peste apa Siretului... Vineri, în ziua anului nou a bisericii apusene, pe la 12 ore din amiază, străbătu ca un fulger prin

[221] *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 183, Anul LXXIII, duminică 22 august / 4 septembrie 1910, p. 3
[222] *Opinia*, No. 7261, Anul XI, joi 28 august 1914, p. 1
[223] *Ruşii spre Suceava* – în „Adevărul” din 22 august 1914
[224] *Ruşii la Suceava* – în „Adevărul” din 23 august 1914
[225] *Bucovina fără proviziuni* – în „Adevărul” din 24 august 1914
[226] *Ce se petrece la graniţă*, „Adevărul” din 2 septembrie 1914
[227] *Exodul din Bucovina*, „Adevărul” din 26 septembrie 1914
[228] *Exodul populaţiei din Bucovina*, „Adevărul” din 30 septembrie 1914

populaţiunea îngrozită a Sucevei vestea că drumul ce vine de la Iţcani este negru de căzăcime rusească. Era spaima care sporise şi însutise numărul. Nu erau decât 22 cazaci călări, care intrară, venind dinspre Hatna, în gara Iţcani. Un detaşament mic de patru oameni pătrunse pe strada Burdujenilor, până la bariera frontierei române, şi unul dintre ei, cu glas brusc şi semeţ, se răsti la ostaşul român ce stătea de sentinelă la barieră, somându-l să nu lese populaţiunea austriacă să se refugieze pe teritoriul românesc. / Ostaşul român, un fecior zdravăn şi isteţ, ridică puşca şi-l invită pe rusul îngâmfat, cu un gest hotărât, să-şi caute de treabă şi să-şi păzească frontiera dacă poate. Ruşii, cam zăpăciţi de această întâmpinare puţin prietenoasă, n-au mai lungit vorba şi s-au cam dus. / Patrula întreagă de 22 cazaci se concentra, peste scurt (timp), la capătul podului ce duce la Suceava, făcând pregătirile de precauţiune pentru a putea trece fără primejdie. Ei trimiseră înainte, mai întâi, pe un lipovan şi, după ce acesta trecuse fără primejdie, urmară şi ei şi o luară, cotind la dreapta din strada principală, pe drumuşorul ce duce spre Şcheia, pe sub poalele dealului pe care este clădită Zamca”[229].

1915: „Un document interesant. Nu odată a răsunat în ţară ecoul deznădăjduirii populaţiei româneşti din Bucovina, pe timpul ocupaţiunii ruseşti. Străduinţele ruşilor de a mai invada încă o dată ţărişoara mult încercată a deşteptat teama ţăranilor că vremea de groază se va putea reîntoarce şi, împinşi de această teamă neliniştitoare, s-au decis la un pas care va rămâne istoric: Au cerut guvernului român permisiunea de a trece, în masă, peste frontiera României, spre a se pune la adăpostul procedeelor ruseşti. O delegaţiune de ţărani români s-a prezentat la Burdujeni şi a predat o petiţiune, în numele multor sute de ţărani. Această petiţiune este oglinda jalei unui popor întreg. Ea merită a fi reprodusă ca un document interesant. Iată petiţiunea: // „Către Înalt Domnul Ministru-Prezident Bucureşti, / la mâna domnului Poliţai, în Burdujeni. / Cumpăna grea care a trecut peste biata noastră ţară, Bucovina, cu urgia moscălească, ne-a lăsat în urmă gospodării arse cu desăvârşire, bărbaţi schilodiţi, femei necinstite de moscali şi copii duşi la robie moscălească. Zeci de sate au fost distruse şi zeci de mii de locuitori români au rămas fără adăpost, fără hrană, despoiaţi de tot ce alcătuieşte traiul zilnic. / Nu ne-a rămas alta decât să bejănărim din această ţară. Noi, jos iscăliţii ţărani din multe sate româneşti din Bucovina, am înţeles că moscalii au de gând să vie din nou în această ţară. Neputând noi să mai stăm atunci aici, chinderea ce am văzut cu ochii noştri cum moscalii şi-au bătut joc de noi şi ne-au răpit tot ce am avut mai scump, ne-am pus de gând să ne părăsim vetrele noastre. Ne-am socotit că mai uşor am putea face aceasta, trecând hotarele spre Moldova şi, de acolo, să mergem unde vom putea. / Noi, ţăranii din Bucovina, îndrăznim să întrebăm pe Măria Sa domnul Ministru ori de ne-ar îngădui, dacă din nenorocire ar veni moscalii iar pe aici, să trecem graniţa românească, cu tot ce avem, ca să ne aşezăm acolo unde stăpânirea noastră ar porunci-o. Rugăm răspuns grabnic la mâna primarului Costachi Morariu, în gara Burdujeni, şi sărutăm mâinile Măriei Voastre”[230]. // „În după-amiaza zilei de 1 ianuarie 1915, după două lupte, în 31 decembrie, la Storojineţ şi la Rădăuţi, „primele patrule ruseşti şi-au făcut intrarea în Suceava, venind din direcţia Hatna şi luând drumul spre satele Costâna şi Mihoveni. În urma patrulelor, trupele ruseşti au cantonat în pădurea Costâna”, iar sucevenii şi iţcănenii s-au refugiat în Burdujeni. În 2 ianuarie, pe la orele 14, 300 de ruşi au intrat în Suceava, ocupând oraşul. La pichetele de grăniceri ruse au fost instalaţi soldaţi basarabeni, care, „aflând că este teritoriul românesc, au salutat, retrăgându-se... Pentru că Burdujenii erau sufocaţi de refugiaţi, Direcţia Căilor Ferate nu a mai aşteptat aprobările de la Bucureşti, ci a permis formarea unor trenuri speciale pentru Palanca, primul dintre ele, format din şase vagoane de călători şi din şapte vagoane de marfă, plecând din gara Burdujeni la ora 20[231]. / „În ziua de 2 Ianuarie stil nou 1915, o patrulă îşi

---

[229] *Viaţa nouă,* anul III, nr. 153, 30 mai 1915, pp. 1-4
[230] *Unirea*, Nr. 64, Anul XXV, Blaj, marţi 29 iunie 1915, pp. 2, 3
[231] *Adevărul,* 27, nr. 9980 din 22 decembrie 1914, p. 2

face apariţia pe dealul Sucevei[232], care duce la Şcheia. Populaţia Sucevei, cunoscând „nobilele" sentimente ale armatei lui Nicolaie II, a început a fugi, în mase mari, spre Burdujeni, pentru a lua, prin România, drumul spre Austro-Ungaria[233]. Tabloul exodului populaţiei nu-l poate descrie cea mai măiastră pană. Oamenii şi copiii plângeau, aproape goi, cu feţele desfigurate de groază, se scurgeau la vale, aruncându-şi în toate părţile privirile, ca nu cumva să fie atacaţi de duşmanul înfricoşător. / La Burdujeni se adunaseră, trei zile de-a rândul, vreo 5.000 de refugiaţi. Trebuie menţionată purtarea mai mult decât umană a organelor de la frontiera Burdujeni, care, în faţa marii nenorociri, au deschis porţile României, desfiinţând, pentru un moment, rigorile controlului paşapoartelor. Pe la 4, după-amiază, vine vestea alarmantă că o patrulă de cazaci a luat drumul, pe linia ferată ce duce, de la Iţcani, la Burdujeni, ajungând pe teritoriul român. Autorităţile româneşti au somat patrula să se retragă, ceea ce s-a şi întâmplat imediat"[234]. / „În gara Burdujeni s-a întrunit, într-o conferinţă, o comisiune mixtă, compusă din delegaţi ai c. f. r. şi ai căilor ferate austriece. A luat parte, din partea c. f. r., dl Danielescu, şeful serviciului mişcării din Bucureşti, împreună cu alţi funcţionari, iar din partea c. f. austriece directorul c. f. din Bucovina. Cu acest prilej, s-au stabilit următoarele: Se vor expedia, prin Burdujeni, câte 80 vagoane. Partea interesantă este că 40 din aceste vagoane vor fi transbordate în vagoane austriece chiar în gara Burdujeni, iar 40 vor fi trecute pentru transbordare, la Iţcani. Marea lipsă de porumb, în special, de care suferă populaţiunea din Bucovina îndreptăţeşte credinţa că, de astă dată, căile ferate austriece vor trimite vagoanele necesare şi că lucrurile vor putea merge mult mai bine ca în trecut. De altfel, delegaţii c. f. austriece, cu care s-a semnat un proces verbal asupra acordului stabilit pentru exportul prin Burdujeni, au insistat să se mărească chiar numărul de vagoane ce vom trimite, bineînţeles dacă mijloacele noastre de transport ne vor permite. O altă chestiune, care a fost supusă de către delegaţii c. f. austriece, cu rugămintea de a fi satisfăcută, a fost să li se înapoieze 11 din cele 13 maşini, care se găsesc reţinute în România încă din timpul ocupaţiunii Bucovinei de ruşi, pentru ca, în schimb, să se expedieze c. f. r, 11 locomotive „Pacific", care se găsesc în Austria. Cererea delegaţilor austrieci trebuind să aibă aprobarea ministeriului de finanţe şi a celui de lucrări publice, rămâne ca ea să fie discutată"[235]. // „Acceleratul de Bucureşti intră, pufnind, cu o oră întârziere, în gara Burdujeni. Înaintea mea, pe colina din faţă, se desfăşoară Suceava. Deasupra caselor de rând, se ridică turlele bisericilor şi ale edificiilor publice. Ajuns în Burdujeni, deşi nu eşti încă pe câmpul de luptă, ai intrat în zone de operaţiuni. Pe aici s-a scurs, de la jumătatea lui octombrie 1914, când cu prima ofensivă a ruşilor spre sudul Bucovinei, miile de refugiaţi spre Ungaria şi oraşele din Austria. Îmi aduc aminte de lagărul de refugiaţi, ce se formase la Burdujeni, în drama evacuării pripite a Bucovinei de sud, când o mare parte a populaţiei din Galiţia şi din nordul Bucovinei, îngrămădită în Vatra Dornei, Câmpulung, Humor şi Suceava, a fost silită să treacă frontiera de la Burdujeni. / Când, mai târziu, ruşii, în urma ofensivei germanilor la Varşovia, s-au retras din Bucovina, părăsind şi Cernăuţii, aceeaşi mulţime a alergat, prin Burdujeni, spre căminele lor, pentru ca, în urma bombardării Cernăuţilor de către ruşi, după o şedere de câteva zile, să fugă, iarăşi, peste graniţă. Cu ocazia înaintării ruşilor spre sudul Bucovinei, Burdujenii au devenit, iarăşi, ţinta către care s-au îndreptat miile de refugiaţi. În curs de o săptămână şi mai bine, s-au scurs, prin gara Burdujeni, mii de refugiaţi, care, în vagoane speciale, au fost trimişi spre Palanca. Pe timpul ultimei evacuări a Bucovinei, se stabiliseră în

---

232 Amănunte despre ocuparea Sucevei de către ruşi, datorate altor autori, dar şi notiţelor de presă a vremii, puteţi găsi în cartea „Bucovina şi suferinţele ei / 1914-1918", pe care am publicat-o în urmă cu vreo câţiva ani; nu mai ştiu când, dar probabil că prin 2016 – n. n.

233 Peste câteva luni, românii bucovineni, care se pripăşiseră prin Moldova, au fost capturaţi de autorităţile româneşti şi „deportaţi" în Transilvania – n. n.

234 Actualul Palat Administrativ – n. n.

235 *Unirea,* Nr. 82, Anul XXV, Blaj, marţi 17 august 1915, p. 4

Burdujeni mii de oameni, în mare parte evrei, care aşteptau desfăşurarea evenimentelor, în speranţa de a se putea înapoia pe la vetrele lor. Poliţia, în urma ordinelor primite de la centru, a silit populaţia refugiată la Burdujeni sau să continue călătoria spre graniţa austriacă, sau să treacă înapoi, peste graniţă. Cei mai mulţi s-au îndreptat spre Palanca, o parte mică s-a întors la Suceava, Iţcani şi alte localităţi din apropiere, de unde se refugiaseră. / În prezent, nu se află în Burdujeni decât familii române din comunele învecinate, care s-au stabilit aici. Burdujenii mai au încă un fel de muşterii, nostimi în felul lor: sunt o seamă de locuitori din Suceava şi Iţcani, care dorm în Burdujeni, iar peste zi se duc acasă… / În ziua Anului Nou, în restaurantul gării din Burdujeni, funcţionarii gării serbau înnoirea anului, la un pahar de vin. Între ei, şi câţiva funcţionari austrieci, refugiaţi. La un moment dat, un funcţionar ridică un inimos toast pentru **unirea tuturor românilor şi pentru cucerirea Transilvaniei**. Toţi ridicară paharele şi ciocniră, între cei dintâi, austriecii!”[236].

1916: În Suceava, ruşii au ajuns, din nou, în dimineaţa zilei de 22 iunie 1916. Gara Burdujeni era blocată cu sute de vagoane austriece şi germane, aduse din Iţcani. „În aceste vagoane, austriecii şi-au adus tot materialul lor rulant de Căi Ferate, cât şi depozitele de cereale şi provizii. Alte sute de vagoane aşteaptă îmbarcarea nenorociţilor refugiaţi”. Trenurile dinspre România, pentru Burdujeni, erau nevoite să oprească în câmp, în vecinătatea Merenilor, pentru că exodul refugiaţilor, care începuse de luni, 19 iunie, se soldase cu blocarea gării cu şapte mii de pribegi. „Avansarea vertiginoasă a ruşilor a surprins nu numai populaţia, dar chiar autorităţile au fost înşelate asupra apropierii ruşilor. De la Rădăuţi, de la Hatna, în special de la Suceava – unde prefectul judeţului, Dr. Robert Korn, a liniştit populaţia, zicând că ruşii sunt departe şi nu nevoie de refugiu –, la apropierea neaşteptată a ruşilor, populaţia înspăimântată a fugit, năvălind pe teritoriul nostru. Aici, din ordinul superiorilor, întreaga populaţie a fost primită cu bunăvoinţă şi autorităţile, în frunte cu inspectorul Siguranţei Cămărăşescu, poliţaiul Aurel Ghenea, comisarul special Zdrafcu, căpitanul Topor, şeful jandarmilor din Botoşani, şi-au dat toată osteneala ca refugiaţii să fie adăpostiţi şi, făcând la populaţia din Burdujeni, să vină cu ce va putea. Sărmanii nenorociţi au fost adânc mişcaţi de purtarea autorităţilor noastre, cât şi de mărinimoasa primire a populaţiei din Burdujeni. În acelaşi timp, un comitet din oraşul Botoşani a trimis ajutoare şi alimente, pentru a putea îndestula atâtea guri flămânde şi însetate. Transportul acestor nenorociţi s-a început în prima zi, trimiţându-se 31 de vagoane numai cu funcţionari austrieci. În urmă, au plecat alte transporturi, în 60, 70 şi 90 de vagoane austriece şi române, îngrămădindu-se tot ce putea în vagoane, începând cu cele de la clasa I, până la vagoanele de marfă, închise sau deschise. Plecau nenorociţii, îngrămădiţi ca sardelele, spre Palanca, neştiind ce soartă îi aşteaptă acolo. / Miercuri, 21 iunie 1916, la amiază, mai întâi a fost zărit un aeroplan rus, survolând deasupra Sucevei, iar după o oră, „prima patrulă rusească, compusă din 24 de cazaci, şi-a făcut apariţia în faţa Burdujenilor, pe şoseaua Iţcani-Suceava; imediat, a urmat o altă patrulă, de 100 soldaţi din cavalerie, care, intrând în Suceava, au preluat oraşul din mâinile noului primar, preotul român Sârbu. În oraş, au făcut câteva cumpărături, după care s-au îndepărtat. Se aşteaptă grosul armatei de infanterie şi artilerie, care urmăreşte armata austriacă, retrasă toată în munţi”[237].

1917: „În tren. Sâmbătă 18 februarie / 3 martie 1917. Am pornit, la ora opt și jumătate, de la gara Verești și am făcut circuitul pe care Ballif mi-l desenase. În fiecare sat, regimentele erau aliniate într-un loc deschis și am mers să le văd, pe rând, bucurându-le. Trebuie să spun că ostașii, în mare parte, arătau bine și erau bine îmbrăcați, majoritatea fiind bărbați foarte tineri. Toţi erau pedeştri, caii neputând să se recupereze la fel de bine ca bărbații. În fiecare

[236] *Adevărul*, 28, nr. 9994, 8 ianuarie 1915, p. 3
[237] *Adevărul*, 29, nr. 10506, 10 iunie 1916, p. 4

sat, şcolile şi primăriile au fost rechiziţionate pentru a fi transformate în spitale. Oriunde m-am dus, le-am găsit într-o stare satisfăcătoare, destul de curate, nu prea multe, dar desigur foarte sărace. / La Hânţeşti, Dumbrăveni și Salcea, am găsit o mulțime de bolnavi de tifos exantematic. Oriunde m-am dus, totul era decorat cu florile timpurii ale primăverii, în special ghioceii și ramuri de salcie, care erau foarte frumoase. Am fost atât de dornică de flori, încât această abundență a fost o adevărată bucurie. La Siminicea, au împodobit pământul pe care urma să trec cu crengi de salcie, într-un alt loc totul era decorat cu ghiocei. Întreaga populație s-a înghesuit în jurul meu, umplându-mi brațele cu flori, astfel încât am putut să dau buchete proaspete tuturor bolnavilor. Adăugate la dulciurile și țigările pe care le-am adus, le-a făcut ostaşilor o mare plăcere. Ziua a fost bună şi Carol a fost alături de mine, ca şi dimineață, la Botoșani. Mi-a făcut bine inimii să fiu încă o dată înflăcărată de trupele noastre, iar când am ajuns, în sfârșit, la Dumbrăveni, spre ora prânzului, am fost mult emoționată de modul în care m-au primit. Să aud imnul nostru național a făcut ca lacrimile să-mi vină în ochi. Aici, la Dumbrăveni, era un spital mare, bine păstrat și încăpător, dar mulți bolnavi foarte grav. Am adus cantități de lucruri pentru toate trupele, dar nu le-am putut distribui singură, așa că le-am lăsat unor generali și colonei să le împartă, fiecărei divizii sau brigăzi. Am adus și multe lucruri pentru spitale. / La Dumbrăveni, am luat masa cu toți ofițerii mei, în casa lui Leon Ghyca. A fost plăcut să le văd din nou pe toate; mai multe fețe cunoscute desigur lipseau, altele erau noi. Leon Ghyca și fratele său au fost și ei acolo, dar am fost oaspetele roșiorului meu. A fost foarte frumos, dar fiind un prânz militar a durat prea mult. Carol, refuzând să accepte un loc de cinste, s-a așezat printre ofițerii destul de tineri de la capătul mesei, unde era multă distracție și glume. După prânz, am pornit din nou, pentru a vizita divizia lui Petre Grecianu; obișnuia să fie A.D.C. Ne-a întâlnit la Salcea, arătând extrem de tare și viguros, așa cum face întotdeauna. La Salcea era și un spital mare. Din păcate, pierdem mulți medici, din cauza acestui tifos îngrozitor. Până la urmă, toate par să se rezolve, chiar dacă este transmis prin viruşi împotriva cărora este foarte dificil să te aperi în perioadele de murdărie și dezordine. / Am terminat în Burdujeni, care este frontiera dintre România și Bucovina. Acolo am găsit-o pe Elise Grecianu, care m-a dus în micuța ei casă, pentru un moment de odihnă binevenit, când am reușit să mă spăl. Fețele noastre fuseseră acoperite de praf și noroi în rânduri groase”[238].

1918: „În dimineaţa de 23 octombrie – stil vechi (5 noiembrie nou – n. n.), venind la companie, mi s-a raportat că-n timpul nopţii sentinela austriacă, punându-şi capela în vârful baionetei, a început s-o fluture, adresându-se comandantului român, de la podul despărţitor de frontieră, care, din veselia şi mimica făcută, a înţeles că aceşti soldaţi austrieci (cum am văzut, croaţi) exercită „sloboda”, pe care ai noştri o mai văzuseră la „tovarăşii” noştri ruşi (în urmă cu un an, în 1917). Într-adevăr, frontiera nu mai era defel păzită. Singuri, jandarmii austrieci rămăseseră la posturile lor. Populaţia din Iţcani şi Suceava trecea printr-o mare nelinişte. Postul de jandarmi era neputincios pentru menţinerea ordinii. Populaţia avea nevoie de ocrotire, întrucât jefuitorii începuseră a se deda la prădăciuni. Trebuia profitat de această ocaziune pentru a intra în Bucovina. Dar cum? / Între România şi Austria se încheiase pacea de la Bucureşti, aşa că o trecere în Bucovina ar fi fost privită ca o încălcare de teritoriu, un „causus belli”, pe care nu eram autorizat a-l provoca. Dar, totuşi, simţeam că a sosit momentul să trecem în Bucovina. / În starea nervoasă şi neliniştitoare din preajma frontierei, am lăsat jandarmeriei (austriece – n.n.) să înţeleagă că pot interveni, dar să-mi facă o adresă scrisă, semnată de căpitanul Kucinski, comandantul jandarmeriei din Suceava. Acesta, din scrupule uşor de înţeles, n-a făcut nici o adresă, dar ar fi autorizat postul din Iţcani să ceară el, în scris, sprijinul grănicerilor de la Burdujeni. Această adresă mi-a fost suficientă să fiu acoperit în

---

238 Marie, Queen of Roumania, *The story of my Life*, London, Toronto, Melbourne and Sydney 1935, pp. 159, 160

cele ce urmăream. / Raportând comandantului de la Iaşi de cele petrecute şi cerând autorizaţia de a trece în Bucovina, m-am adresat telefonic domnului general Zadik, comandantul Diviziei a 8-a de la Botoşani, sub ale cărei ordine operative eram, şi, raportându-i, pe la ora 7, seara, toate evenimentele zilei, îi solicitam autorizaţia să trec la Suceava. Situaţia nu era aşa uşoară. Guvernul român nu făcuse declaraţia de război Austro-Ungariei şi nici o instrucţiune cred că nu primise, aşa că nu-mi putea da un ordin categoric de a intra, dar am dedus că, după modul în care îmi acopeream operativ, în cel mai rău caz să fie privită ca un răspuns la un sprijin solicitat. / Compania de grăniceri Burdujeni avea trei plutoane: Burdujeni, Vereşti şi Buneşti. Trecerea în Bucovina trebuia efectuată chiar în cursul nopţii. Cum plutoanele nu erau informate de intenţiunile mele, iar oamenii plutoanelor împrăştiaţi prin pichetele de frontieră, trebuiau luate măsuri repezi ca oamenii să fie adunaţi de pe frontieră şi să treacă în Bucovina pe neaşteptate. / Luând toate măsurile necesare la plutonul de reşedinţă, trebuia să mă transport la Vereşti, de unde numai aşa aşi fi putut vorbi la telefon cu Fălticeni-Buneşti. Pentru ordine scrise nu mai era timpul necesar, iar ordine telefonice trebuiau date de mine personal. / Cum te transporţi mai repede la Vereşti, 17 km dus? M-am adresat şefului staţiei Burdujeni, răposatului Georoceanu, care-n patriotismul său a înţeles că regulamentele nu-şi au aplicaţie când e vorba de interese grabnice, aşa că mi-a pus la dispoziţie o locomotivă. / La Vereşti, dând ordine telefonice locotenentului Alexandrescu, de la Buneşti, şi locotenentului Borş Gheorghe, de la Vereşti, care era lângă mine, ca plutoanele respective, în dimineaţa zilei de 24 octombrie – stil vechi (6 noiembrie – stil nou), să intre în Suceava, fiecare pe câte o şosea, în direcţia respectivă. / Înapoiat la Burdujeni, supraveghez personal executarea şi-mi pregătesc o „ordonanţă”, ce trebuia adresată populaţiei bucovinene şi pe care, în prealabil, trebuia să o supun atenţiei domnului profesor Eusebie Popovici, care luase conducerea Primăriei Suceava. / Lăsând în pichete câte 2 soldaţi pentru pază, plutonul din Burdujeni avea gata echipaţi de război pe locotenentul Chiujdea I, plutonier Răducan şi 48 grade inferioare. / Era spre ziuă, întuneric însă, plutonul încolonat, cu o patrulă ce-l preceda, trecea frontiera şi se îndrepta, urcând pe drumul Iţcanilor, spre Suceava. Peste sentimentul răspunderii, ne copleşise un sentiment de măreţie că ne-a fost dat să păşim noi, grănicerii, cei dintâi în cetatea lui Ştefan cel Mare şi sentimentul datoriei că ne este dat nouă să marcăm repararea actului de nedreptate făcut de turci, în 1777, când au cedat Bucovina Austriei, decapitând pe Grigore Ghica Vodă”. / La Suceava, intrarea grănicerilor români este consemnată lapidar, dar dens: „În sfârşit, în dimineaţa zilei de 6 noiembrie 1918, intră în Suceava grănicerii maiorului Anton Ionescu”[239].

1930, august 18: „O delegaţie a evreilor din Burdujeni s-a prezentat la domnul prefect Miloteanu, exprimându-şi teama ca agitaţiile să nu se întindă şi în târgul lor. Prefectul a dat formale asigurări. Şeful poliţiei din Solca, dl Costică Popovici, împreună cu pretorul Reuţ, au căutat, de asemeni, să liniştească pe viligiaturişti, convingându-i să nu părăsească localitatea, deoarece, în urma măsurilor luate, nu se vor produce nici un fel de tulburări”[240].

1936: Elena Costache Găinariu publică, la Bucureşti, *Monografia comunei Burdujeni, plasa Bosancea, judeţul Suceava*, lucrare monografică de 132 pagini.

1947: „Constituiri de societăţi cooperative[241]: Banca populară „Energia C. F. R.”, comuna Burdujeni, jud. Suceava”.

---

[239] Morariu, Pavelescu, p. 60
[240] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14280, vineri 18 iulie 1930, p. 3
[241] *Monitorul Oficial*, Nr. 268, 19 noiembrie 1947, p. 10261

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[242], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: Achim Magdalena, de la Orfelinatul C. F. R. Burdujeni, la Soloneţul de Jos"; „**Nepit Lucia**, de la Burdujeni, Şc. nr. 1, la Suceava, Şc. nr. 2, post XI, soţ învăţător; **Horodniceanu Mihail**, de la Burdujeni, la Suceava, Şc. nr. 3, post IV, interese materiale; **Iţcou Elena**, de la Stânca-Zvoriştea-Dorohoi, la Burdujeni, Orfelinatul C. F. R., post IV, interese materiale, cu agrementul C. R. R; **Filip Elena**, de la Adâncata, la Burdujeni, Şc. nr. 1, post X, soţ învăţător; **Buţincu Ioan**, de la Salcea-Botoşani, la Burdujeni, Şc. nr. 2, post III, soţie învăţătoare"[243].

1948: „Tablou de întreprinderile naţionalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispoziţiunilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, şi pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Preşedinţia Consiliului de Miniştri: Moara fostă **proprietate a lui Ogrodnic Petru** şi **Păjoreanu Genoveva** din comuna Burdujeni"[244].

La Burdujeni s-a născut pictorul Gheorghe Panaiteanu Bardasare (22 aprilie 1917), prozatorul Jean Bart (Eugeniu P. Botez, 28 noiembrie 1874), artistul fotograf Iosif Berman (17 ianuarie 1892) şi pictorii Vasile Angel Siminiuc şi Constantin Ungureanu-BOX.

BURSUCENI şi COROCĂEŞTI

Rădăcinile acestor sate, aflate pe uriaşa moşie de pe valea Siretului a lui Ioan Jumătate, se află în moştenirea fiului acestuia, Mundrea sau Mândrul, care avea să stăpânească moşiile din stânga şi din dreapta Siretului, cunoscute sub numele de Mândreşti. În timp, Mândreştii se anonimizează, prin apariţia, pe aceeaşi moşie, a unor vetre noi de sat, cea mai recentă dintre acestea, Brehueştii, devenind reşedinţa comunală care includea şi satele Bursuceni, Corocăieşti şi Hancea, care ulterior, funcţie de proprietarii moşiilor, aveau să fie incluse ba în comuna Dumbrăveni, ba în Vereşti. Dar şi Bursucenii (Bursuceanii), deşi nu figurează în documentele colecţiilor consacrate, au o istorie, care începe în vremea fiilor lui Alexandru cel Bun, Ilie şi Ştefan, după cum se menţionează în uricele din 8 martie 1582 şi 28 ianuarie 1588.

1430, iulie 7: „Jurju Jumătate, cu fraţii săi, cu jupânul Şteful şi cu jupânul Mândrul… şi cu a lor bunăvoie au împărţit ocinile părintelui lor, Ioan Jumătate… Iar partea Mândrului: Balinţii pe Siret şi cu tătarii ce sunt în acele curţi, şi Mândreşti"[245].

1492, martie 17: În faţa Divanului lui Ştefan cel Mare apar nepoţii lui Ion Jumetate, „Mărina, fiica lui Giurgiu Jumetate şi cu copiii săi, şi cu vara ei, Mărinca, fiica lui Mândrea, şi nepotul ei de frate, Silea, şi sora lui, Donea, fiii Fedcăi, şi verii lor, Şteful şi sora lui, Mărina, fiii Maruşcăi, fiica lui Şteful Jumetate" şi împart, în bună înţelegere, o parte dintre moşiile rămase după bunicul lor, Ion Jumetate, „satele anume: Mândreşti, pe Siret, unde au fost Balinţii şi Şerbănăuţi, de asemenea pe Siret... Şi s-au cuvenit Marincăi, fiica lui Mândrea, şi

[242] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[243] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912
[244] *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7974
[245] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, doc. 99 pp. 146, 149

nepoţilor ei de frate, Silea şi surorile lui, Donea, în partea lor, satul anume Mândreşti pe Siret"[246].

1582, martie 8: „Cu mila lui Dumnezeu, Io Iancul Voevod, domn ţării Moldaviei, înştiinţare facem cu această carte a noastră tuturor cui pe dânsa vor căta sau, cetindu-i-se, o vor auzi-o; adică au venit înaintea noastră şi înaintea a lor noştri moldoveneşti boieri mari şi mici sluga noastră Pătraşco vatag, fiul lui Nicoară, nepot Maricăi; şi iarăşi seminţenia lor, Gavril, fiul lui Grozav, nepot Drăgulei, strănepoţi lui Ghedeon, şi răs-strănepoţi lui Ştibor (Ştibor Ştirbu – n. n.); şi iarăşi, mătuşa lor Anna, fata Drăgulei, nepoata lui Ghedeon, strănepoată Ilisaftei, răs-strănepoată lui Ştibor, cu mare jalobă şi cu mare mărturie, şi cu împrejuraşii lor megieşi, zicând cum privilegiile de slujenie, ce le-a avut strămoşul lor Ştibor de la bătrânul Ştefan Voevod pe **satul Bursuceanii** şi cu loc de moară în Siret, unde a fost moara lui Ştibor, în jos de poiană şi cu moară în satul Bursuceanii; iar acel uric li s-a ars în casa lui Pantelei din Brăeşti, când a venit un trimis din Horuji (stegar Cazac) în solie la domnia mea şi s-a întâmplat acelui să poposească la casa aceluia Pantelei şi i-a ars casa lui acel trimes. / Astfel, noi văzând a lui mare jalobă şi cu mare mărturie şi cu megieşii lor de primprejur, ce ni s-au jeluit şi au mărturisit ; iar noi aşijderi şi de noi am dat şi am întărit înşine lor acel de mai sus scris sat Bursuceani şi cu loc de moară în Siret, unde a fost moara lui Ştibor, în jos de poiană, şi cu moară în sat în Bursuceani, ca să le fie lor şi de la noi uric şi ocină şi cu toate veniturile ; însă să le fie lor cel de mai sus scris sat Bursuceanii şi cu loc de moară în Siret, unde a fost moara lui Ştibor, în jos de poiană şi cu moara în satul Bursuceanii, în două jumătăţi; **jumătate din jos** şi cu moara, ce este în sat, şi cu fântâna din jos să fie slugii noastre lui Pătraşco, singur, deoarece o avea şi moşie şi cumpărătură, ce a fost cumpărat tatăl său, Nicoară, de la seminţenia sa, de la Tufă; iar alaltă **jumătate din sus** să fie seminţeniei sale lui Gavrilă şi mătuşii sale Anna. Iar cel vad de moară, ce este în Siret, unde a fost moara lui Ştibor, mai jos de poiană, să fie şi acela în două: jumătate lui Pătraşco, şi jumătate lui Gavril şi mătuşii sale, Annei, lor şi copiilor lor şi nepoţilor şi strănepoţilor şi răstrănepoţilor şi la tot neamul lor, ce li se va alege mai de aproape neruşeit niciodinioară în veci înaintea acestei cărţi a noastre. Iar hotarul celui de mai sus scris sat Bursuceanii şi cu moară în Siret, unde a fost moara lui Ştibor, în jos de poiană, şi cu moară în satul Bursuceanii, iar acela să fie dinspre toate părţile pe vechiul hotar, pe unde din veci au umblat. Iar la aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisă, Io Iancul Voievod, şi credinţa preaiubiţilor fii ai domniei mele Alexandru şi Bogdan voievozi… (etc.). Iar spre mai mare tărie şi putere a tot ce s-a scris mai sus, poruncit-am înşine la al nostru credincios boier Stroici, marele logofăt, să scrie şi a noastră pecete să o lege de această carte a noastră. A scris Cristea Mihailovici în Suceava, la anul 7090 luna Mart 8 (Arhiva Leon Ghica, Dumbrăveni. Pergament bine păstrat; pecetea însă e tăiată cu poală cu tot"[247].

1588, ianuarie 28: „Cu mila lui Dumnezeu, Io Petru Voievod, domn ţării Moldaviei, înştiinţare facem cu această carte a noastră tuturor cui pe dânsa vor căta sau citindu-li-se o vor auzi-o; adică au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor a lor noştri moldoveneşti boieri mari şi mici sluga noastră Pătraşco vătog, fiul lui Nicoară, nepot Maricăi, şi iarăşi seminţenia lui Gavril, fiul Grozavei, nepot Dragului, strănepot lui Ghedeon, şi iarăşi seminţenia lor, Bilaşco şi sora lui Anghelina, copiii Annei, fata Drăgulei, nepoţi lui Ghedeon, şi strănepoţi Elisaftei, şi toţi strănepoţi Ştirbului şi lui Firăe, de nimeni siliţi şi nici învăluiţi, ci de a lor bunăvoie, şi au vândut a lor dreaptă ocină şi moşie din ale sale drepte privilegii, şi din uric de danie şi vislujenie, ce a avut răs-străbunul lor Firău de la Iliiaş şi de la fratele său, Ştefan, voievozi, privilegiile de mărturii ce le-au avut sluga noastră Pătraşco şi mai sus scrisele seminţeniile lui

[246] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, doc. 108, p. 215
[247] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul XIX, Iaşi 1927, pp. 161, 162

de la Iancul Voevod pentru alalte ale lor drepte privilegii de întăritură de la înaintaşii domni, ce le-au avut făcute pe aceste vechi privilegii, un sat anume **Bursuceanii**, ce-i **în ţinutul Sucevei**, şi cu mori în sat: şi cu loc de moară în Siret, unde au fost morile Ştirbului, mai în jos de poiană; acelea le-au vândut la al nostru credincios şi cinstit boier, jupânului Andrei, hatman şi pârcălab Sucevei, drept 3.000 zloţi tătărăşti. Şi s-a sculat al nostru credincios şi cinstit boiarin, pan Andrei, hatman, şi a plătit deplin acei de mai sus zişi 3.000 zloţi tătărăşti în mâinile mai sus scrise slugilor noastre, lui Pătraşco, vătag, şi seminţeniilor sale, lui Gavril, fiul Grozavei, şi lui Bilaşco, şi surorii sale, Anghelinei, copii Annei, dinaintea noastră şi dinaintea a tot sfatul nostru; şi mai sus scrise privilegii şi ispisoace de ferăe (taxe de judecată – n. n.), ce le-au avut sluga noastră Pătraşco şi seminţeniile sale mai sus scrise, Gavril, fiul Grozavei, şi Bilaşco, şi sora sa, Anghelina, copiii Annei, încă le-am dat în mâinile credinciosului nostru şi cinstit boier, pan Andrei, hatman, şi pe cel de mai sus zis sat, anume Bursuceanii, şi cu loc de moară în Siret, unde a fost moara Ştirbului, mai în jos de poiană, şi **cu moară în sat, în Bursuceani**, ca să-i fie lui şi de la noi uric şi ocină şi cumpărătură, cu toate veniturile lui, şi copiilor lui şi nepoţilor lui şi strănepoţilor lui şi răs-strănepoţilor lui şi la tot neamul lui, ce i se va alege mai de aproape, neruşeit niciodinioară în veci. Iar hotarul celui mai sus zis sat, anume Bursuceanii, şi cu loc de moară în Siret, unde a fost moara Ştirbului[248], mai în jos de poiană, şi cu moară în satul Bursuceni, iar el să fie dinspre toate părţile, pe unde din veac au umblat. Iar la aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrisă, Io Petru Voievod, şi credinţa preaiubitului şi din inimă fiu al domniei mele, Io Ştefan Voievod, şi credinţa boierilor noştri, credinţa dumisale Bucium, mare vornic al ţării de jos, şi credinţa dumisale Eremiia, mare vornic al ţării de sus, şi credinţa dumisale Cocora şi pan Gheorghie, pârcălabi de Hotin, şi credinţa dumisale Gavril şi pan Cristea, pârcălabi de Neamţ, şi credinţa dumisale David şi pan Bejan, pârcălabi de Novograd, şi credinţa dumisale Andrei, portar Sucevei, şi credinţa dumisale Brut, postelnic, şi credinţa dumisale Bârlădeanul, spătar, şi credinţa dumisale Gheorghie, ceaşnic, şi credinţa dumisale Iane, vistiernic, şi credinţa dumisale Sava, stolnic, şi credinţa dumisale Stan, comis, şi credinţa tuturor boierilor noştri ai Moldaviei mari şi mici. Iar după a noastră viaţă, pe cine Dumnezeu îl va alege să fie domn ţării noastre a Moldaviei, din copiii noştri sau din al nostru neam, sau pe oricare alalt Dumnezeu îl va alege domn să fie ţării noastre, acela să întărească şi să împuternicească, căci că îi este lui dreaptă ocină şi cumpărătură. Iar spre mai mare tărie şi putere a tot ce s-a scris mai sus, poruncit-am înşine la al nostru cinstit boier, dumisale Lupul Stroici, marelui logofăt, să scrie şi a noastră pecete să o lege de această adevărată carte a noastră. / Ionaşco Roşca a scris, în Iaşi, la anul 7096, luna Ghenar 28”[249].

1622, 23 iulie: Ştefan Tomşa întăreşte „Tudosiei Andreiasa şi ginerelui ei, Vasile Ureache, stăpânirea satului Bursuceni”[250]. „Io Ştefan Tomşa Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldaviei, adică a venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boiarilor noştri moldoveneşti mari şi mici închinătorii noştri călugări din sfânta mănăstire de la Voroneţ şi s-au pârât de faţă cu Teodosia, doamna lui Andrei, biv (fost – n. n.) hatman, şi cu ginerele ei, Vasilie Ureache, pentru satul **Bursuceanii**, care-i la ţinutul Sucevei, la Siret, spunând, aici, călugării că acest sat Bursuceanii le-a fost lor danie de la Alexandru Voievod şi au arătat înaintea noastră şi uric de la Alexandru Vioevod, de danie, pentru că acest sat a fost luat pentru Alexandru Voevod (Lăpuşneanu – n. n.), în viclenie, de la nişte boieri, care au fost pribegi în ţara Ladianscă. După aceea, după moartea lui Alexandru Voievod, în zilele fiului său, Bogdan Voievod, ei, aceşti boieri, au venit în Ţară şi li s-au înturnat lor ocinile şi moşiile şi totul înapoi şi că atunci, până în zilele lui Petru Voevod, toţi aceşti boieri şi-au ţinut ocinile

[248] Știbor Știrbu – cf. Gonța, Alexandru, *Indicele numelor de locuri*, București 1990, p. 47
[249] Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade*, vol. XX, Iași 1928, pp. 6, 7
[250] Florescu, George D., *Andrei Vistierul și Andrei Hatmanul-Logofătul*, Bucureşti 1936, p. 5

lor, şi copii lor şi nepoţii lor; iar când a fost în zilele lui Petru Voevod, s-au sculat din oamenii lor, anume Pătraşco, vatav, fiul lui Nicoară, nepotul Măricăi, şi vărul său Gavril, fiul Grozavei, nepot lui Dragul, strănepot lui Ghedeon, şi vărul său Bilaşco, şi sora lui Anghelina, copiii Anei, fetei lui Dragul, nepoata lui Ghedeon şi strănepoata Elisaftei, şi toţi prestrănepoţii lui Ştibor şi Firău şi au vândut acest sat mai sus scris Bursuceanii, în ţinutul Sucevei, la Siret şi l-au vândut acestui boier, lui Andrei, biv hatman, drept trei mii de zloţi tătărăşti, precum au arătat înaintea noastră Todosia, doamna lui Andrei, şi ginerele ei, Vasilie Ureche, uric de cumpărătură de la Petru Voevod şi alt uric de mărturie de la Iancul Voievod, ce au avut aceşti oameni mai sus scrişi, pentru că acest uric vechi, ce l-a avut bunul (bunicul – n. n.) lor Ştibor de vislujenie, de la bătrânul Ştefan Vodă, acela a ars, din casa lui Păntelei din Brăeşti, când a venit un trimis din steag, în solie către Iancul Voievod, şi i s-a întâmplat să înnopteze acolo, în casa lui Păntelei şi i s-a aprins casa lui de focul lor, şi încă s-au mai pârât şi în zilele lui Petru Voievod, şi atunci au trimes călugării şi s-a şters acest sat din uricul călugărilor, pe care l-au avut de la Alexandru Voievod. Alta noi şi cu tot sfatul nostru i-am judecat cu judecată dreaptă şi am aflat că este dreaptă cumpărătură doamnei Tudoscăi Andriasă şi ginerelui său Vasilie Ureache. Alta am îndreptat pe Todosia Andreiasă şi pe ginerele ei, Vasile Ureache, dinaintea noastră, şi şi-au pus fierăie (taxa de judecată – n. n.) în visteria Domniei mele 24 zloţi, iar călugării de la Voroneţ ei au rămas de dinaintea noastră şi din tot sfatul nostru. Alta de acuma înainte călugării să nu se mai pârască, pentru această pâră si nici să dobândească, niciodată în vecii vecilor. Iar dacă se vor afla, în oarecare vreme, vreun uric sau ispisoace de la unii domni sau de la însumi Domnia mea, să nu se creadă. Iar dacă vor vrea să rădice, în vreo vreme, oarecare pâră, să aibă a da gloabă porţii Domniei mele 50 de boi. Pentru aceea, acest sat Bursuceanii să fie de la noi cu tot venitul doamnei Todosiei Andreiasă şi ginerelui ei, Vasilie Ureache, şi altul nimeni să nu se amestece dinaintea acestei cărţi a noastre. Scris în Iaşi, anul 7130 Iuli 23. / Însuşi Domnul a poruncit. Ghianghea, vel logofăt, a învăţat şi a iscălit. Faceţi-i uric”[251].

1775: În recensământul făcut din ordinul generalului Spleny pentru Ocolul Siretului, Bursucenii sunt menţionaţi cu „1 boier, 2 popi, 8 ţărani”, iar Corocăieştii cu „6 ţărani”[252]. Satul Brehuieşti nu este menţionat, iar Mândreştii, trecuţi drept „Măndăreşti” aveau doar 2 ţărani.

1799, ianuarie 1, Peczeyszyn: „Tabel privind moşiile fondului bisericesc în Moldova, cu indicarea ţinutului şi suprafeţei fiecăreia” cuprinde şi „siliştile: Balinţi (Siminicea, numită şi Baleştii – n. n.), Mândreşti (moşie care cuprindea Bursucenii şi Corocăieştii – n. n.), Sarafineşti şi Miteşti… în ţinutul Botoşani”[253].

1803: În Condica liuzilor (oameni străini, aduşi din Galiţia, fără obligaţii faţă de vistierie, ci numai faţă de stăpânul moşiei), este trecută moşia lui Iordachi Balş, Dumbrăvenii, cu 249 liuzi, satele pe care le va lăsa moştenire, în 1809, lui Alecu, nefiind menţionate[254].

1809: Un testament din 21 martie 1809, diata lui Iordachi Balş, aduce informaţii importante şi despre satele din jurul Dumbrăvenilor, Alecu Balş moştenind „moşiile **sate întregi Dumbrăvenii**, Romaneştii, Avereştii[255], Sălăgenii, Bursucenii, şi Brehoeştii, şi

---

[251] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul XXI, Iaşi 1915, pp. 248, 249
[252] Spleny, Gabriel von, *Descrierea districtului Bucovina*, în *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice şi demografice*, Bucureşti 1998, pp. 236-266
[253] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, documentul 1565, p. 510
[254] Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iaşi 1886, p. 244
[255] Vereşti.

Vlădenii, şi Mândreştii, şi Baleştii[256], care acum se zic Siminicea, ce să află, toate unite la un loc, în ţinutul Suceava şi în ţinutul Botoşanii, şi cu toate prisăcile cu stupi ce să vor afla la aceste arătate moşii".

1851: Wilhelm Kotzebue publică, în Germania, sub formă de roman (*Lascar Viorescu*), o interesantă descriere a Moldovei, care cuprinde şi o nuntă la conacul boieresc din Bursuceni, la care au cântat vestiţii lăutari Ion Angheluţă din Suceava şi Vasile Barbu din Iaşi. Fragmentele de roman care se referă, cu diverse aspecte, şi la Bursuceni, le adaug, separat, la sfârşitul acestei poveşti.

1888: „Școalele rurale suplinite, din județul Botoșani, se scot în concurs pe data de 1 septembrie, și anume: școalele comunelor Brehuiești-Bursuceni, Brehuiești-Mândrești"[257].

1898: „**Brehueşti**, comună rurală, situată în centrul plasei Siretul, judeţul Botoşani, de o parte şi de alta a râului Siret. Comuna se compune din satele Brehueşti, Bursuceni, Corocăeşti, Hancea, Hriţcani, Huţani, Mândreşti şi Vlădeni. Are o suprafaţă de 7.635 hectare şi o populaţie de 1.358 familii sau 5.374 suflete, din care 1.503 contribuabili. Locuitorii sunt români şi ruşi; sunt şi câteva familii de evrei şi nemţi. Pământul e de calitate bună, variind în pământ negru vegetal şi nisipos, mai cu seamă pe luncile Siretului. Întinderea locurilor cultivate, în 1890, a fost 3.078 hectare. Are 989 hectare pădure, care parte se exploatează sistematic. Sunt situate parte pe dealuri, parte pe şesul Siretului. Numărul vitelor e de 1.964 boi şi vaci, 385 cai, 624 porci, 3.445 oi; 218 stupi, care au produs 218 kg ceară şi 880 kg miere. Comuna e udată prin mijloc de râul Siretul şi mai de multe pâraie, gârle şi vărsături din Siret. Sunt 3 iazuri şi mai multe bălţi, toate ape bogate în peşte. Sunt 2 mori de apă, la iazuri, şi 2 mori de aburi. Sunt în comună 1 carieră de piatră şi 2 de nisip sau prund pentru şosele. Brehueşti e străbătută de şoseaua naţională ce merge pe şesul din stânga Siretului şi de calea judeţeană Botoşani-Burdujeni, pietruite şi în bună stare. Bugetul comunei are, la venituri, 14.066 lei şi 53 bani şi, la cheltuieli, 14.022, lei şi 30 bani. Are 7 biserici, deservite de 5 preoţi şi 12 cântăreţi, şi 4 şcoli, cu 3 învăţători, 1 învăţătoare, 177 şcolari şi 13 şcolăriţe. Legenda spune că, în vechime, cea mai mare parte din teritoriul comunei era acoperit cu pădure şi că, în locul satelor de astăzi, erau schituri de călugări şi de călugăriţe. / **Brehueşti, sat** aşezat pe coastă de deal şi parte pe vale, în partea de est a comunei Brehueşti, pasa Siretul, judeţul Botoşani. Are o suprafaţă de 1.658 hectare şi o populaţie de 418 familii sau 1.350 suflete, din care 400 contribuabili. Pământul este ocupat parte cu semănături şi parte cu pădure. Are 1 iaz şi 1 moară de apă, 1 carieră de piatră pentru fântâni şi case şi 1 carieră pentru prund de şosele. Aci este reşedinţa comunei Brehueşti. Este o biserică, făcută de locuitori, deservită de 1 preot şi 2 cântăreţi şi 1 şcoală mixtă, cu 1 învăţător şi 40 şcolari. Sunt 470 vite cornute, 50 cai mari şi mici, 1.128 oi, 1.000 mascuri şi 60 stupi cu albine. În sat sunt 6 meseriaşi, 2 comercianţi; 2 cârciumi"[258]. / **Bursuceni**, sat pe ţărmul drept al Siretului, judeţul Botoşani, în partea de sud-vest a comunei Brehueşti, plasa Siretul. Are o suprafaţă de 1.046 hectare şi o populaţiune de 157 familii sau 680 suflete, din care 183 contribuabili. Are o biserică, făcută de locuitori, deservită de 1 preot şi 1 cântăreţ; o şcoală mixtă a judeţului, cu 1 învăţător şi 40 şcolari"[259].

[256] Anterior, Baleşti se numise Balinţi, sat din ţinutul Suceava, vecin cu Mândreştii şi Vlădenii din ţinutul Botoşanilor, pentru că Siminicea, deci Baleştii-Balinţi, avea pământuri şi peste apa Siretului, de unde confuzia că Balinţi ar fi fost inclus în Mândreşti. Siminicea îl are drept ctitor pe Mundrea sau Mândrea Jumătate
[257] *România Liberă*, Nr. 3163, Anul XII, vineri 18/30 martie 1888, p. 1
[258] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, Vol. I, București 1898, pp. 643, 644
[259] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, Vol. II, București 1899, p. 83

1899: Prefectura judeţului Botoşani publică, în Monitorul Oficial, un „Tablou de tinerii din judeţul Botoşani care urmează a fi înscrişi pe tabelele de recensământ ale clasei anului 1901 şi care sunt dispăruţi de prin comunele unde s-au născut". Din comuna Brehueşti lipseau de la domicilii: „Gavriline Grigore, fiul lui Manoli şi al Mariei, Ungureanu Ioan, fiul lui Gheorghe şi al Victoriei, Ştefănescu Titus, fiul lui Alexandru şi al Eugeniei, Ferariu Gheorghe, fiul lui Anton şi al Ecaterinei, Munteanu Costache, fiul lui Enache şi al Raveicăi, Burăh Calman, fiul lui Avram şi al Ghitlei, Romaşcanu Grigore, fiul lui Sava şi al Elisabetei, Teodor Costache, fiul lui Dumitru şi al Savetei, Fruct Iţic, fiul lui Avram şi al Haiei, Ferariu Andrei, fiul lui Ioan şi al Elenei, Garici Vasile, fiul lui Costache şi al Profirei"[260].

1905: „Noul hirotonit în preot, Dimitrie Cernescu, este numit, pe ziua de 1 Iunie a. c., paroh la parohia Bursuceni, comuna Brehueşti, judeţul Botoşani"[261].

1908: „Văzând mijlocirea I. P. S. Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, potrivit art. 4 din legea asupra clerului mirean şi seminariilor", Carol I decreta, în Art. III, alcătuirea parohiei „Bursuceni (comuna Dumbrăveni), cu biserica parohială Sfântul Nicolae", doar din satul Bursuceni[262]. „CAROL I, / Prin gratia lui Dumnezeu şi voinţa naţională Rege al României, / La toţi de faţă şi viitori, sănătate: / Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor şi instrucţiunii publice, sub No. 20.954; / Văzând mijlocirea I. P. Sf. Mitropolit al eparhiei Moldovei şi Sucevei; / Potrivit art. 4 din legea clerului mirean şi seminariilor, / Am decretat şi decretăm: / Art. I. Parohia Bursuceni, din judeţul Botoşani, este şi rămâne desfiinţată. / Satul Bursuceni, cu biserica Sf. Nicolae, se alipeşte ca filială la parohia Corocăeşti. / Art. II. În locul parohiei Bursuceni se înfiinţează parohia Vereşti, din satele Vereşti şi Hancea, dezlipite de la parohia Corocăeşti, cu biserica parohială Sf. Gheorghe din Vereşti şi cu biserica filiali Sf. Voievozi din Hancea. / Art. III şi ultimul. Ministrul Nostru secretar de Stat la departamentul cultelor instrucţiunii publice este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispoziţiunilor prezentului decret. / Dat în Castelul Peleş, la 30 Iunie 1908. / CAROL / Ministrul cultelor şi instrucţiunii publice, / Spiru Haret / No. 2178"[263].

1909: „Parohia Bursuceni s-a desfiinţat. Satul Bursuceni, cu biserica Sfântul Nicolae, s-a alipit, ca filială, la parohia Corocăeşti. În locul parohiei Bursuceni, s-a înfiinţat parohia Vereşti, compusă din satele Vereşti si Hancea, dezlipite de la parohia Corocăeşti, cu biserica parohială Sfântul Gheorghe din Vereşti și cu biserica filială Sfinții Voievozi din Hancea"[264].

1931: Prin noua reformă administrativă, din comuna Vereşti fac parte satele „Bursuceni, Corocăieşti, Hancea, Vereşti"[265].

1946: „Tablou de învăţătorii înaintaţi la gr. I în învăţământul primar, pe data de 1 Septembrie 1944: **Niculae V Constantin**, comuna Vereşti, Corocăeşti; **Răileanu S. Sinclita**, comuna Vereşti, Corocăeşti; **Răileanu Savel**, comuna Vereşti, Corocăeşti; **Iordăchescu Niculică Constantin**, comuna Bursuceni, Vereşti; **Iordăchescu Niculică Elisabeta**, comuna Bursuceni,Vereşti; **Teodorescu Alexandra**, comuna Bursuceni, Vereşti; **Boba Al. Ion**, comuna Bursuceni, Vereşti"[266].

---

260 *Monitorul Oficial*, No. 165, Sâmbătă 23 octombrie / 4 noiembrie 1899, pp. 5649, 5650
261 Biserica Ortodoxă Română, *Jurnal Periodic Ecleziastic*, București 1905, Nr. 6, Anul 29, septembrie 1905, p. 679
262 *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 17 ianuarie 1908, p. 8481
263 *Monitorul Oficial*, Nr. 82, 12 iulie 1908, p. 3840
264 Biserica Ortodoxă Română, *Jurnal Periodic Ecleziastic*, București 1909, Nr. 3, Anul 33, iunie 1909, pp. 256
265 Direcțiunea Administrațiunii Locale, *Tablou de regruparea comunelor rurale*, București 1931, p. 68
266 *Monitorul Oficial*, Nr. 287, 11 decembrie 1946, p. 12763

„Lascăr nu se putea hotărî să meargă la Vrânceanu, după cum făgăduise. Dorinţa lui ca să tot amâne se putea explica, de astădată, printr-o cauză foarte nimerită, drumurile erau într-o stare care împiedica orice călătorie. Ceaţă şi îngheţ, apoi o zăpadă bună şi, peste câteva zile, ploaie – iată cum se-nvârtea vremea toată luna lui ianuarie, aşa încât Lascăr şedea, mai multe zile de-a rândul, la Puriceşti, fără a se întoarce la Valea Verde. Cu toate că nu prea credem noi că numai vremea să fi fost de vină.

Pe la sfârşitul lui ianuarie, începu o căldură de primăvară şi soarele uscă aşa de repede pământul, încât Puricescu puse să se pregătească plugurile; vroia să se folosească de putinţa de a ara aşa de timpuriu – obişnuit abia se iese cu plugurile prin mijlocul lui martie. De vreme ce se poate ara, apoi sigur că şi drumurile s-au uscat. Era ştiut, de mult, la Puriceşti că Vrânceanu părăsise Iaşii şi plecase la Bursuceni, şi Catinca, fiind sigură de iubirea prietenului ei din copilărie, îndemnă ea însăşi pe Lascăr să se ţie de făgăduială. N-avea încotro, trebuia să se pună pe drum. Dacă n-o deschide Vrânceanu vorba despre căsătorie, îşi zicea Lascăr, eu nici gând n-am să o fac; atunci se tot amână şi poate se şi uită; nu o pot refuza pe faţă cu nici un preţ, dar tot amânând, lucrul se desface de la sine.

Era destul de departe, de la Valea Verde, la Bursuceni; caii trebuiau hrăniţi la popas, aşa că Lascăr, care se folosise de o lună minunată spre a pleca la douăsprezece din noapte, abia ajunse, la vremea prânzului, la locul hotărât. Am mat spus că Bursucenii erau o proprietate mare şi frumoasă. Când ajungi, însă, satul nu-ţi produce o impresie plăcută, o neglijenţă absolută pentru trebuinţele materiale ale ţăranilor şi mizeria bordeielor te izbesc îndată. Dacă intri în sat, prin poarta jităriei, vezi mai întâi câteva căscioare risipite, la care lipseşte cu totul orice încercare de grădiniţă, lucru de obicei aşa plăcut ţăranului; pământul stă nelucrat şi acoperit de scaieţi, cunoscuţi aici sub numele de holeră; abia mai departe, în sus, dai de case mai bunişoare, umbrite de pomi roditori bătrâni, apoi apuci la stânga, spre curtea boierească, în care intri printr-o poartă de lemn înaltă şi greoaie, a cărei acoperiş curios alcătuieşte hulubăria. Casa e o veche construcţie, în care se mai găseşte caracterul clădirii moldovene, din vremea în care nu se ştia nimic despre arhitecţi. Catul întâi e de piatră şi alcătuit din câteva încăperi boltite, în catul al doilea se află adevărata locuinţă a stăpânilor, şi pridvorul obişnuit la atâta loc, încât abia sunt şapte odăi în toată casa, de altminteri destul de mari. Pridvorul, la care te urci pe o scară îngustă, ferestrele cele neobişnuit de mici şi acoperişul cel înalt de şindrilă, plin de muşchi, sunt lucrurile cele mai curioase pentru ochii străinului; de ornamente sau gust artistic, nici vorbă; de vânt, ploaie şi frig trebuie să ferească locuinţa pe om, şi acest scop îl îndeplineşte întru câtva.

Costache Vrânceanu ieşi înaintea musafirului, în capul scării, cu o căciulă de blană cam veche, cu cozoroc mare, aşezată pe fes. El duse pe Lascăr în odaia sa, despărţită de toate celelalte încăperi; se vede că damele vroiau să face oarecare schimbări în toaleta lor şi trimiseseră pe bătrân să stea cu Lascăr, în vremea aceea. Odaia în care intrară era gătită ca mai toate odăile din casele moldoveneşti; se pune oriunde se poate câte un divan mare, care cuprinde, de obicei, peretele întreg. Şi aceasta îşi are scopul său. Pe divan, se face aşternutul aşa de uşor ca în pat, cu atât mai lesne, cu cât musafirul îşi aduce foarte des aşternutul cu dânsul; numărul musafirilor n-ar putea, dar, nelinişti pe stăpâna casei, decât atunci când n-ar mai ajunge nenumăratele divanuri din toate odăile. Ba chiar atunci se găseşte leac; mi s-a întâmplat să dorm, odată, pe o uşă scoasă din ţâţâni, aşezată pe două scaune şi acoperită cu o saltea, şi îmi aduc încă adesea aminte de seara plăcută, urmată de cea mai întăritoare odihne pe acel culcuş improvizat. Tocmai în felul acesta neaşteptat şi străin, aşa de în afară de obiceiurile Europei civilizate, stă deosebitul farmec care leagă aşa de puternic de Moldova pe oricine e în stare să primească asemenea impresii. Cu toate că-i lipsesc câteva lucruri neapărat trebuincioase, străinul se obişnuieşte uşor cu viaţa aceasta curioasă, dacă nu sunt prea înrădăcinate într-însul obiceiurile de burghez răsfăţat, şi apoi mai e trebuinţă de o mică doză

de aplecare spre lucrurile extraordinare. Acela căruia, pentru a fi fericit, îi trebuie, în toate dimineţile, un corn la cafea şi gazeta umedă, ieşită de la tipar, acela să stea acasă; dar cui îi curge sângele repede prin vine, acela, ale cărui bătăi de inimă mai vioaie, îi spun că în orice împrejurare găseşte un sprijin în el însuşi, şi doreşte să asiste la dezvoltarea unei ţări, care, bine condusă, ar trebui să ajungă la un viitor fericit, acela nu se va întoarce, desigur, nemulţumit acasă. Dumnezeu a făcut nespus de mult pentru Moldova şi parcă îţi vine să te superi pe dânsul că lasă o parte destul de însemnată a locuitorilor ei să urmeze toate căile, fără să le pună în piept conştiinţa despre menirea lor.

Lascăr şezuse, aproape un ceas, cu stăpânul casei, când intră un fecior, cu o farfurie, pe care se aflau două păhăruţe de rachiu şi două felioare de pâine, şi-i pofti la masă. Vrânceanu, cu tot surâsul de triumf pe buze, ce-l avusese la sosirea lui Lascăr şi care însemna că ştia bine că venise pentru partea femeiască din casa lui, nu spusese nici o vorbă despre familia sa; acum apucă pe musafirul său prieteneşte de mână şi-l duse în sufragerie, unde trebuia să-şi facă prezentaţia. Lucrul se săvârşi printr-o închinăciune colectivă şi câteva cuvinte preschimbate cu stăpâna casei, şi toţi se puseră la masă.

Erau numeroşi cei din casă care se aşezară împrejurul mesei, ce strălucea de curăţenie, dar era acoperită cu pânză groasă de casă, şi plină cu bucate foarte simple. În cap şedea cucoana Prohiriţa, stăpâna casei, într-o rochie bogată; culorile trandafiriu şi negru jucau rolul principal. Feţele cele deschise, de la panglici şi fionguri nu păreau nepotrivite pentru vârsta ei; ea arăta încă destul de tânără, la 45 de ani, şi mai putea trece de *belle femme*, aşa de puţin se vedeau zbârciturile sub albul şi roşul aşezat cu măiestrie pe faţa ei, aşa de dreaptă îi mai era încă talia, cu toată sporirea cam prea mare a formelor. Ea avea mai mult tipul grecesc, decât moldovenesc, ochii îi umblau în toate părţile, în vreme ce capul sta nemişcat, ceea ce da obrazului său o expresie energică, ajutată poate şi de sprâncenele din cale-afară negre şi de trupul ei înţepenit. Trebuie să recunoaştem că femeia aceea îţi insufla un oarecare respect, şi se zice că şi chiar Vrânceanu o simţea aceasta”.

*

„Bătrânul surise.

– De ce râzi?, urmă ea necăjită.

– Nu fi prost, Costache, mai avem și alte fete de măritat.

– Bine, bine. Te pricepi la prețuire. Ce mai dai, afară de asta?

– Trei șaluri turcești, 300 galbeni bucata, fac 900.

Cuconul Costache scrise suma sub cea de mai sus.

– Horbote de 1.500 galbeni.

Bătrânul scria fiecare lucru.

– Rufe și mătăsării de 800, un clavir de 200.

Prohirița se opri, pe gânduri.

– O caretă din Viena, cu patru cai 550, adaugă Costache.

– Mobile pentru patru odăi, din prăvălia lui Miculi, precum și perdele, ieftin de tot: 900.

– Acum încă 5.000 galbeni, bani gata, să vedem cât face.

Vrânceanu le adună încet toate împreună.

– 12.151! Peste 12.000! Vezi?

Perechea își freca mâinile cu mulțumire. Va să zică o zestre de 12.000 de galbeni îi era hotărâtă lui Lascăr. Toate lucrurile trebuincioase se înșiră în foaia de zestre. Suma întreagă cuprinzând și prețuirea tuturor obiectelor ce nu s-a dat în bani, se ipotechează în moșia ginerelui, și dacă se întâmplă să se despartă, bărbatul e silit să dea tot înapoi, chiar de s-ar fi rupt horbotele și șalurile de mult, și caii ar fi încetat de a se mai putea întrebuința.

Până aci aduseseră părinții lucrurile în grija lor; nu mai lipsea decât cererea oficială a lui Lascăr, de care nu se îndoiau nici o clipă. Tinerii se plimbau de așa multă vreme în grădină

încât s-ar putea întâmpla lucrul chiar azi. Când înseră, apăru toată societatea în salon, cu aerul obișnuit, afară de amândoi ștrengarii, care își rupseseră pantalonii, agățându-se de copaci. Lascăr părea plictisit; nu-i trecea prin cap că-l mai aștepta o amară încercare. Cucoana Raluca intră tocmai când se aprinseseră lumânările, se apropie de dânsul și-l întrebă:

– Joci *préférence*, cucoane – cum te cheamă?

– Lascăr Viorescu.

– Joci préférence, cucoane Lascăr?

Tânărul asigură că abia putea deosebi dame de cupă de valetul de pică, dar fără folos.

– Ai să înveți tu jocul numaidecât, zise ea – îl și tutuia.

Vrânceanu ar fi vrut sa-l cruțe cu partida, ca să nu-l despart de Roxandra, dar știa el cine e soacră-sa și tăcu. Oricine venea la Bursuceni trebuia să treacă prin iadul acesta. Masa de cărți fu întinsă, jețul plin de perne împins alături și jocul începu *a trois* – Vrânceanu și Lascăr, în dreapta și în stânga, bătrâna la mijloc.

– Pici – șapte, în carale – opt, în cupe...

Așa merse toată seara. O singură întrerupere; Kreidemann se apropie foarte vesel de Lascăr și-l întrebă, tot dând din cap și clipind din ochi:

– Ați văzut cum merge Fanny?

– Ai de gând să taci, domnule Kreidemann?, strigă bătrâna necăjită și iarăși nu se auzi alta, mai multe ceasuri, de-a rândul, decât număratul punctelor.

Deodată i se zbârli părul bietului tânăr – așa ni s-ar fi întâmpinat și nouă, tuturor. Ceasornicul bătu zece ceasuri; cucoana Raluca începu încet, apoi tot mai tare, să bolborosească. Lascăr recunoscu vorbe dintr-o rugăciune grecească.

– Kyrie eleyson, se auzea, pe când da cărțile. Kyrie eleyson, Kyrie eleyson, am un joe în cupe.

– Pas, pas, ziseră cei doi, care jucau cu dânsa și bolboroseala rugăciunii grecești își urmă calea.

Lascăr crezu că biata bătrână își pierduse mințile. Dar nu era așa. Cucoana Raluca avea obicei să se culce, când bătea zece, întârziase azi cu jocul, din somn nu voia să piardă, nici Dumnezeu nu trebuia să păgubească – nu-i rămânea alta de făcut decât să-și înceapă lunga rugăciune de seară cu cărțile în mână, și ieși din odaie, bolborosind „Kyrie eleyson”, fără să plătească ceea ce pierduse. Se sfârșise și seara cea lungă; încă un ciubuc, apoi un sfert de ceas de vorbă cu stăpânul, stăpâna casei și Roxandra, un fecior, cu lumânarea în mână, duse pe Lascăr în odaia ce-i era hotărâtă. El dete repede drumul băiatului de țigan și rămase singur. E o adevărată plăcere să rămâi sigur după o asemenea zi. Prea fuseseră oamenii politicoși cu dânsul – îl primiseră ca pe Por împărat. Lascăr stinse lumânarea, deschise geamul și se răzimă pe fereastră, ca să răsufle aerul carat.

Dacă te-ai plictisit multe ceasuri în șir, apoi nu e lucru rar să-ți trimită Dumnezeu o mică despăgubire, spre a restabili echilibrul sufletesc. Astfel i se întâmplă cel puțin lui Lascăr. Cum se uita el așa, în întuneric, la cerul plin de stele, văzu un punct luminos înaintând spre casă. Cărăbuși luminoși nu sunt în februarie, trebuia dar să fie vârful aprins al unei țigări. Peste curând, se auziră pași și un glas murmură:

– Ana, ce dracul, Ana aici ești?

„Domnul Kreidemann așteptându-și odorul!”, își zise Lascăr și nu se mișcă, ca să vadă ce va urma. Începuse a se teme că Ana nu va veni; dar nu trecu mult, și se ivi a doua formă omenească.

– Unde erai, Ano? E frig, știi tu, și nopțile sunt așa de întunecoase în afurisita asta de Moldova, încât nu pot găsi banca, care trebuie să fie aici.

Banca se găsi și începu alintarea tocmai sub ferestrele lui Lascăr. Kreidernann vorbea și, în aceste momente de iubire, tot cu fraze umflate, ca de obicei, femeia de lângă dânsul întrebuința expresiile cele mai alese, cu un accent care trăda pe tânăra bucovineană. După

multe alintări, apucă gingașul Heronymus pe iubita sa de talie și răsună un sărutat. Acum se îngroșase gluma; Lascăr avea mare poftă să arunce ligheanul cu apă peste perechea amorezată, rezistă însă acestei dorințe și strigă:

– Bună seara, domnule Kreidemann!

Un țipăt și Ana se făcu nevăzută. Kreidemann trebuie să fi rămas, câteva minute, încremenit, și sigur că avea o figură poznașă.

– Bună seara, bună seara!, strigă, în sfârșit, spre fereastră și ieși, cât putu de repede, din grădină.

Lascăr nu stătu mult deștept. Numai cât îi trebui să se întărească în planul de a se întoarce, a doua zi, acasă, fără a spune vreo vorbă despre planul de căsătorie. Dar se întâmplă altfel. Abia deschisese ochii, dimineață, şi se întindea cu plăcere în căldura patului, ceea ce-i făcea totdeauna mare bucurie, când intră Vrânceanu în odaie, urându-i bună dimineața în chip foarte prietenesc.

– Nu-i așa că am făcut bine să-ți trimit pe Pantelie Crețu?, întrebă el, fără cea mai mică pregătire.

Tutuitul este, în limba moldovenească, aproape indispensabil pentru o convorbire prietenească.

– Cum așa?, răspunse Lascăr, frecându-se la ochi.

– Ce fel, cum așa? Nu ți-a spus omul ce intenții am asupra ta? Nu ți-a vorbit de fiică-mea?

Lascăr se roși, poziția era grea.

– Cucoane Costache, zise el şi trase pe bătrân spre pat, unde se așeză îndată, cu un picior sub dânsul. Crețu nu mi-a ascuns, în adevăr, planurile dumitale. Fiica dumitale, Roxandra, îmi place foarte mult. Dar trebuie să mai amânăm lucrul, nu mă simt încă împins spre însurătoare.

Pe obrazul lui Vrânceanu se făcu numai o foarte mică schimbare, dar cine-l cunoștea mai bine ar fi ghicit furia care fierbea întrînsul. El se sculă și merse încet spre fereastră.

– Vrei să pleci astăzi, cucoane Lascărache?, întrebă el și apoi adăugă, fără a aștepta răspunsul: Ai vreme frumoasă de drum.

Cu aceste cuvinte, părăsi spătarul odaia. Lascăr sări din pat cu uşurinţa unui băiețel, căruia îi stă înainte o petrecere pe iarba verde.

– Rămâneți, sănătoși, Bursuceni!, strigă el, îmbrăcându-se. Rămâi sănătoasă, nineacă Raluco!

Era tocmai să zică „Rămâi sănătos, Kreidernann!”, când acesta intră, deodată, în odaie.

– Știți, domnule Viorescu, zise el, apucând pe Lascăr de mână, n-ar trebui să spuneți nimic despre întâmplarea de aseară, hei?

– Fii pe pace, mut ca peștele. Știu ce datorie are cineva pentru tainele iubirii”.

*

„Trei săptămâni după cele întâmpinate mai sus, găsim pe Lascăr iar la Valea Verde. Moartea lui Puricescu nu-l putea întrista mult; ochii săi nu rămaseră uscaţi, pe când urma sicriul deschis, în care era culcat mortul, cu obrazul descoperit, dar întristarea lui venea mai mult din amintirea zilelor fericite, petrecute la Puriceşti. Şi aceste amintiri îi aduseră nădejdea de-a redobândi iarăşi comoara cea pierdută. Lascăr iubea pe Catinca mai înfocat decât totdeauna, o iubea cu entuziasm; ea singură îl pusese în stare de-a putea săruta fruntea cea rece a prietenului său mort. Dar el nu văzuse încă pe văduvă, nu se credea încă demn de fericirea de a-i strânge mâna după despărţirea ce aceasta îi impusese. Negreşit, el ştia bine că plecase la Iaşi, cu intenţia de a lucra energic, însă lucrurile luaseră o direcţie paşnică fără mijlocirea lui; astfel chibzuita sa prietenă nu avusese ocazie de a judeca dacă apaticul şi uşorul Lascăr se schimbase. Prin hotărârea de a rămânea departe de dânsa, el nădăjduia să-i

arate că câştigase energie şi rămase statornic în această hotărâre, oricât de puternică îi era dorinţa de-a merge la Puriceşti.

Socotelile epitropiei Lascăr le primise îmblânzit, prin moartea grabnică a lui Ienache, întregi, aşa cum i se prezentară, prin mijlocirea lui Dolban se împăcase chiar, cu acest prilej, cu Vrânceanu. Trebuie să-i iertăm această concesie, aci nu era în joc numai slăbiciunea, ci mai ales mărinimia, acest dar firesc al oricărui moldovean curat, şi sacrificiul propriului interes faţă cu moştenitorii mortului său prieten. Dar îi rămăseseră ocazii destule pentru a se arăta sub o lumină nouă: cu micul capital ce-i rămăsese de la maică-sa, el era dator să mulţumească pretenţiile creditorilor, să ducă gospodăria din Valea Verde cum se cade. Creditorii începuseră, fără alte încercări, să ceară vânzarea Văi Verzi şi terminul licitaţiei silite se putea citi, curând, în *Monitorul Oficial*; dar, după lege, trebuia să mai treacă şase luni, şi Lascăr se folosi de acest răgaz pentru a-şi regula afacerile. O recoltă din cele fabuloase, ce le dăruieşte, câteodată, Dumnezeu Moldovei, vânzarea unei părţi din frumoasa pădure de fag, rămasă încă în picioare pe Valea Verde, puseră în stare pe Lascăr, a cărui muncă tot mai mare părea blagoslovită, să plătească, în toamnă, peste a treia parte din datorii, ceea ce mări creditul său deodată şi-i înlesni dobândirea de sume noi, pentru a scăpa cu totul de vechii creditori; şi când căzură cei dintâi fulgi de zăpadă, el putu opri munca câmpului, cu încredinţarea că putea scăpa Valea Verde, daca urma să muncească cu aceeaşi râvnă, cu care începuse.

Un simţământ nespus de binefăcător umplea sufletul lui Lascăr, în decursul acelei vremi şi chiar durerea de-a fi despărţit de Catinca nu avea putere asupra lui. I se părea că noul său fel de viaţă trebuia să-l arunce în braţele fericirii; el află oarecare voluptate în sacrificiul ce-şi impusese de-a aştepta sfârşitul anului de doliu; până atunci, nu vroia să vadă pe nimeni şi găsea o plăcere deosebită în adânca singurătate, în care putea să se judece şi să mediteze asupra sa însuşi. Chiar pe Dimitrie Albu, care avea o moşie în Moldova de Jos, la care putea ajunge în două zile, nu-l văzuse de mult.

Vremea aşteptată cu atâta dor era acum foarte apropiată, când sosi, într-o zi, un călăreţ în curte şi-i înmână o scrisoare lui Lascăr: Vrânceanu îl poftea la nunta fiicei sale, Roxandra. Cu toată împăcăciunea lui cu fostul său epitrop, el nu se mat întâlnise cu dânsul, de la moartea lut Puricescu, şi nici avea cea mai mică dorinţă să se mai întoarcă la Bursuceni. Dar în starea sa sufletească actuală, i-ar fi făcut plăcere orice distracţie, care i-ar fi scurtat ultimele zile de despărţire, şi hotărî să înveselească nunta prin prezenţa sa şi să meargă chiar din ajun, după cum cerea invitarea. Ceea ce se numeşte, în Germania, „Polterabend” e şi un obicei moldovenesc, obicei a cărui origine se pierde în noaptea timpului.

Mireasa nu poartă văl la cununie, ci peteală, o mulţime de fire subţiri de aur adevărat, care-i cad de pe creştetul capului ca şuviţele despletite de păr peste umeri şi se coboară aproape până la călcâie. Cu cât sunt tinerii mai bogaţi, cu atât peteala se economiseşte mai puţin, dacă fata e numai frumuşică, apoi îi şade minunat de bine cu această podoabă. După nuntă, peteala împodobeşte icoana Maicii Domnului din biserica unde s-a săvârşit cununia.

Depănarea petelei şi regularea ei se face în ajunul căsătoriei, şi se adună toţi prietenii şi prietenele. Tinerii ţin braţele întinse cu mare răbdare; fetele deapănă, ceea ce nu e prea încurcat, restul se taie scurt şi se amestecă printre bomboanele de nuntă. Dar tot mai iute şi mai cu nerăbdare umblă tinerimea cu firele cele mai subţiri, căci a sosit muzica.

– Mai bine să jucăm!, zice o pereche de ici.

– Mai bine să jucăm!, şopteşte şi alta, mai departe, şi, de îndată zboară toţi, vălţuind vesel prin salon.

Strauss şi Lanner trăiesc în memoria celor ce i-au auzit şi muzica de joc germană nu a amuţit, prin moartea celor doi virtuoşi. Dar când cântă lăutarul ţigan Barbu[267] sau

[267] Vestitul Vasile Barbu, lăutarul, zicălaş şi cobzar – n. n.

Angheluţă[268] de joc, apoi tot ţi se învârtesc altfel picioarele! Uitaţi-vă la acea orchestră minunată; dar trebuie să ieşiţi în tindă, în sală chiar n-aţi putea sta, şi apoi nici nu miroase oamenii aceia a paciuli. Priviţi aceste obrazuri negre, expresive! Părul cel lung, negru, se scutură sălbatic încoace şi încolo, căci capul ajută la bătaia tactului, şi nu numai capul singur, ci şi ochii se învârtesc mereu, colţurile gurii se mişcă şi chiar nările se umflă şi nechează parcă ar vedea armăsarul o iapă! Trei sau patru cântă din vioară, trei sau patru trag cu o pană pe strunele cobzei, alţii suflă, cu adevărată furie în nai, totul împreună alcătuieşte o armonie aşa de deosebită şi de iritabilă, încât tânărul trebuie să joace, cu voie sau fără de voie, bărbatul aşezat ridică picioarele în tact şi-şi aduce aminte de tinereţe, când îşi ţinea şi el drăguţa în braţe, şi bătrânul mişcă cel puţin din degetele de la picioare şi se uită zâmbind la tineretul cel zburdalnic. Şi unde pui că ţiganii aceştia n-au o idee despre note – cântă totul după auz!

Curtea şi scara, pline de ţărani curioşi şi de slugile boiereşti, erau viu luminate, când intră trăsura lui Lascăr în curte, în chiotele surugiului. Vrânceanu îl primi în tindă şi-l sărută cu zgomot. În salon era mare veselie, depănarea petelei se sfârşise. Roxandra întimpină pe musafir înroşindu-se puţin, dar fără cea mai mică cochetărie, şi-l prezentă pe logodnicul ei, un proprietar din vecinătate, înotând în fericire, care-l strânse de mână de-i pocniră oasele; cucoana Prohiriţa îi spuse câteva cuvinte foarte prieteneşti, într-o frază franceză surprinzător de bine întocmită; bunica Ralu nu se mişcă de pe loc, ea puse mâna pe doi jucători de *préférence*".

*

„Zgomotul felicitărilor, după săvârșirea cununiei, îl deșteptă. Toți se îmbulzeau spre tinerii însurăței, nici el nu putea rămâne îndărăt; și, cu atât mat puțin, cu cât nădăjduia să se apropie de prietena sa în îmbulzeala ce se născuse; dar cucoana Profirița apucase de braț pe Catinca și, după ce-i făcuse meritatele imputări că sosise așa de târziu, se și îndreptă, cu dânsa, spre ieșire.

Lascăr se simți, deodată, îmbrățișat cu căldură, el întoarse capul și se văzu în brațele lui Albu.

– Ce zici de această surprindere?, întrebă acesta.

– Nici un cuvânt, răspunse Lascăr. Haidem afară, afară la aer, altfel voi începe să plâng ca un copil dinaintea tuturor acestor străini!

Pe când se întorceau toți, însoțiți de împușcături și de muzicanții care ședeau într-un car, la curte slugile, sub comanda neobositului Bucinescu, pregăteau, cu sudoarea frunții, masa cea mare. Abia peste un ceas totul fu gata; trebuiau 60 de tacâmuri, fără a socoti măsuța cea mică, pentru cei șase copii, ce-i adusese cu dânsa mătușica Paraschiva; mătușica Paraschiva nu venea niciodată fără copiii săi.

În răstimpul acesta, o parte din societate se răspândi prin grădină; Lascăr și Dimitrie se plimbau, vorbind, dinaintea porții; cei mai mulți rămaseră în curte, unde trebuiau să joace țăranii, după ce li se împărțise rachiu. Aci își arătă vătaful Gheorghe Clipa toată superioritatea minții sale și cum studiase de bine caracterul supușilor săi. Îndată ce-și primise unul paharul său de rachiu, îi făcea cu cretă o cruce pe spinare, spre a-l împiedica de a se furișa din nou printre cei însetați.

Un cerc mare se întinse pe iarbă, cu lăutarii la mijloc, mulți musafiri se amestecară printre țărani, spre a face glume cu fetele; hora se învârtea încet în jurul muzicii, din vreme în vreme un flăcău, apucat de neastâmpăr, împingea deodată cu foc pe vecinul său în mijlocul cercului, spre a sări și a bate din picioare. Când privești la horă, și se pare că oamenilor trebuie să li se urască grozav jucând-o; dar nu este așa; fetele și flăcăii joacă bucuros, chiar dacă n-au cizme în picioare.

268 Ion Angheluţă din Suceava, tatăl lui Năstase din Botoşani, bunicul fraţilor Ionică Ochialbi, Gheorghe Năstase Ochialbi şi Costache Pompieru din Iaşi şi, apoi, din Bucureşti – n. n.

În sfârșit, se dete semnalul ospățului; muzica se așeză în tindă, mirosul de bucate întâmpină pe meseni, când intrară în casă și le mări pofta de mâncare; o veselie copilărească se vedea pe toate chipurile și fiecare se grăbea să-și aleagă vecina la masă. Kreidemann se și apropiase de Catinca, cu intenția de a o apuca de braț, dar Lascăr își fac loc, pe neașteptate, între amândoi și-i întinse mâna.

Ospățul de nuntă făgăduia să fie vesel și se ținu de cuvânt. Masa era minunată, bucătari din toate părțile veniseră în ajutorul țiganului lui Vrânceanu[269]. Pe lângă cele mai fine producte ale bucătăriei franceze, nu puteau lipsi nici mâncărurile moldovenești, și, mai înainte de toate, plachia de gâscă. Afară se cântau valuri și polka-mazurka, astfel că pe tineri abia îi răbda inima pe scaune; convorbiri tot mai zgomotoase se încingeau, din dreapta și din stânga, peste masă. Vrânceanu își călcase pe inimă cu vinurile sale; exemplare strămoșești de Cotnar și Odobești curgeau ca din izvor, alternând cu Bordeaux și vin de la Rin, și când săriră dopurile de la Campagne apoi, după ce se bău în sănătatea mirilor, a socrilor și a tuturor rudelor, urmară toastele cele mai surprinzătoare.

Un speech, pregătit de Kreidemann cu tot spiritul său, se pierdu rușinos, din pricina zgomotului. Convorbirile cele vii conveneau minunat perechii noastre înamorate, care ar fi dorit mai bine să se afle acum în grădinița liniștită de la Puricești; sfiala de la început nu fu luată în seamă, și Lascăr începu a zice:

– Datorez prietenului meu, Dimitrie Albu, bucuria neașteptată de-a te vedea aici.

– Nu tăgăduiesc, Albu m-a îndemnat să primesc invitarea la nuntă, răspunse Catinca.

– Știai că mă vei găsi aici?

Catinca se uită la dânsul, roșindu-se:

– Nădăjduiam, zise ea serios.

O nespusă fericire cuprinse inima lui Lascăr. Viitorul sta legat de acest cuvânt al prietenei lui. Nu putea urma mai departe această convorbire în locul unde se afla; o asigurare și mai lămurită pentru dorințele sale nu l-ar fi lăsat în putință să-și mănânce supa în mod cuviincios, să răspundă la întrebările ce i se făceau și lui din vreme în vreme. Dar fericirea lui cea prea mare trebuia să răsufle într-un fel; el se aruncă, așadar, cu cea mai neastâmpărată veselie în vorbirea de o mie de ori începută și apoi iarăși întreruptă a societății; și nu-i trebuia mult ca să se fi prins frate de cruce cu Kreidemann, numai de dragul Catincăi.

Se șezu mult la masă și se bău mult. Chiar și Vrânceanu cel cumpătat ajunse la inspirație și, când se sculară toți de pe scaune, el strigă:

– Haideți, să facem o plimbare prin sat!

Muzica se puse în cap și tot șirul porni. Nici damele nu rămaseră înapoi, Catinca ținea pe Lascăr de braț. O asemenea plimbare, pe care societatea aleasă nu o face decât excepțional și la țară, dar care nu e rară în clasele de jos, chiar în oraș, are un aspect deosebit, de cea mai mare veselie.

La Bursuceni, plimbarea era interesantă mai ales din pricina lui Vrânceanu, care, apucând pe Pentelei Crețu de guler, se așeză la spatele muzici și începu un fel de joc cu tovarășul său, care sărea și chiuia. Bătrânul ținea cu o mână anteriul său moldovenesc și făcea niște pași aci mari, aci mici, apoi sta pe loc și încerca mișcări hazlii, bătând cu tocul cizmelor pământul; apoi, deodată, începu iar pașii mari. Priveliștea era foarte originală; Crețu nu putea ține tactul; el ducea grija gulerului de la haină. Țăranii se strâmbau de râs, strigând:

– Boierul s-a chefuit, Dumnezeu să-i ierte păcatele!

Abia se întoarse lumea acasă și jocul începu; țiganii neobosiți cântau parcă acum puseră abia mâna pe viori. Quadrile, polka, vals urmau una după alta; nici hora nu fu uitată. Nu se ivi nici o împiedicare, numai copiii mătușicăi Paraschiva fură călcați rău, de vreo câteva ori. Vlăstarii deznădăjduiți nu-și băteau capul de aceasta și săreau mereu printre dănțuitori.

[269] Toate ispisoacele și recensămintele anterioare confirmă că bucătarii boierești, ca și lăutarii, erau țigani; datorăm, deci, țiganilor și tradiția culinară, nu doar cea lăutărească – n. n.

Prilejurile de a vorbi, fără a fi băgați în seamă, erau numeroase, iar Lascăr și Catinca nu scăpară nici unul. Când se despărțiră, noaptea, târziu, mâinile lor se ținură strânse multă vreme și Catinca zise lui Lascăr, uitându-se cu drag la dânsul:

– La revedere!

Și când Albu se apropie de dânsul, se îmbrățișară cu toată inima amândoi bărbații și Lascăr zise:

– Iubirea și prieteșugul mi-au venit în ajutor – vă mulțumesc!

Au trecut patru ani de la nunta cea veselă. E o minunată zi de vară. Un vapor străbate valurile limpezi, în susul Dunării. O societate variată se plimbă, vorbind, pe punte; mulți se bucură de frumoasele priveliști, de-a lungul țărmului, mulți nici nu iau seama la dânsele.

Pe-o bancă șade un tânăr blond, cu musteața roșcată, îmbrăcat în haine elegante de vară; lângă dânsul e o damă tânără, ai cărei ochi mari, negri, se îndreaptă spre partea unde se află Moldova. Dar nu e nici o tristețe pe obrazul ei, ea zâmbește cu nespusă gingășie, când vine fuga, spre dânsa, și o apucă de genunchi un băiețel de vreo trei ani, cu frumoasele lui haine de culoare deschisă.

– Cine sunt oamenii aceia frumoși?, întreabă unul din călători pe căpitan, și acesta arată cu degetul spre un sac de drum, cu o placă de alamă, pe care stă scris numele proprietarului „Lascăr Viorescu”.

Cu acești călători părăsesc și eu Moldova; dulci, foarte dulci amintiri mă însoțesc în Germania. La despărțire, mă mai întreb, încă o dată, dacă icoanele pe care am căutat să le descriu sunt adevărate, și cred că, fără grijă, pot răspunde afirmativ. Pentru un german ajunge aceasta; pentru moldoveanul în mâinile căruia ar putea cădea aceste pagini, mai adaug ceva. Am avut adesea prilejul de-a observe caracterul lui Lascăr; nu este o născocire a închipuirii mele. În Catinca, din contra, găsesc noblețea femeiască, care se află în firea moldovenilor, și mă rog la Dumnezeu ca multe locuitoare din Provinciile Dunărene să dea înapoi, spre a se apropia de acest tip primitiv și să devină mai puțin pariziene, spre a lucra în sens patriotic la înălțarea împrejurimii lor.

Bărbatul și femeia trebuie să lucreze împreună la civilizația țării lor, să se îndemne unul pe altul nu numai la bunăvoința, dar și la îndeplinirea acestei ținte; femeia, ca și bărbatul, trebuie să aibă înaintea ochilor ținta vieții, altfel ea e lipsită de patriotism. Am auzit, fără îndoială, multe cuvinte frumoase și entuziaste de pe buze frumoase; dar dacă ar fâlfâi steagul tricolor național, pe o parte, cu strigătul simplicității și al restrângerii pentru binele general, iar de altă parte, o nouă garnitură de horbote – femeia din societatea înaltă ar urma desigur pe cea dintâi, dar s-ar uita cu durere la cea de-a doua.

În iubirea mea sinceră pentru frumoasele Țări Dunărene, îmi mai vin în gând și alte concluzii de tras din descrierea cea simplă de mai sus. Dar multe se vor fi schimbat fără de asta, în timpul din urmă. Poate chiar azi o existență problematică, precum acea a lui Vrânceanu, a devenit cu neputință; și un Ienache Puricescu, tânăr, n-ar putea fi împiedicat cu sila, în ziua de azi, să-și dezvolte inteligența sa, precum a fost răposatul meu prieten”[270].

CIUMULEȘTI

Satele unor puternice neamuri răzeşeşti de odinioară (Ciumuleşti, de pildă, eternizează numele neamului Ciumală şi nicidecum al unor vremuri în care bântuia ciuma), care încap,

---

[270] Kotzebue, Wilhelm, *Lascăr Viorescu /O icoană a Moldovei din 1851*, în *România Liberă*, Nr. 3238, Anul XII, joi 23 iunie / 5 iulie 1888, pp. 2, 3; Nr. 3241, Anul XII, marţi 28 iunie / 10 iulie 1888, pp. 2, 3; Nr. 3457, Anul XIII, marţi 28 martie / 9 aprilie 1889, p. 2; Nr. 3459, Anul XIII, joi 30 martie / 11 aprilie 1889, pp. 2, 3;

încetul cu încetul, în averile unora dintre ei, care, slujind la Curtea Domnească, dobândesc şi banii necesari unor noi achiziţii de părtăşii răzeşeşti, au o istorie interesantă, care ar merita continuată şi dincolo de demersurile neuitaţilor colegi de şcoală în Ciumuleşti, Gherasim Putneanul şi profesorul Vasile M. Sandu, autorii „Monografiei satului Bărăști-Ciumulești”, la care, din păcate nu am avut acces. În repere schematice, care ţin de specificul cărţii „Povestea aşezărilor sucevene”, povestea satelor Ciumuleşti, Ioneasa, Negotești, Movileni, Mesteceni, Leucuşești-Softa, Leucucești-Dumitriu, Ganea, Bărăști şi Cămârzani vi se înfăţişează în rândurile care urmează.

1469, iunie 6: Suretul prin care „pan Oană Păşcu şi frate-său Ivaşco Păşcu” au primit urice pentru mai multe sate din Moldova, printre care „Negoteştii ori Nepoteştii, în ţinutul Sucevei”[271].

1626, iulie 21: La un schimb de moşii în Antileşti, printre martori se găseşte „Pîrciul din Negoteşti”[272].

1628, august 31: În faţa Divanului lui Miron Barnovschi Movilă voievod se înfăţişează rudele familiei Şeptilici, Gavrilcea, fratele lupului cuparul, şi fetele lui Gligorcea Şeptilici, cu jupâneasa lui Vasile Şeptilici” pentru a le fi întărite părţile de moşii împărţite între ei. „În partea lui Dumitraşco” Şeptilici „s-au venit”, printre altele, „şi 6 jirebii în Cămărzari”[273].

1633, martie 11: Naşcul, care cumpărase un loc de prisacă „din hotarul satului Dumbrăviţa, ce este la Poiana Mănăstirii”, deci în Ciumuleşti, cu 30 zloţi, aduce în faţa lui Alexandru Iliaş voievod mărturia semnată de „Moglan şi Drăgan Bârzul şi Pavel Dzamă şi Hotnogul şi Sava şi Vasilie şi Gligorie şi Tunsul din **Ciumăleşti** şi alţi oameni buni”[274].

1636, iunie 13: „Mărturie hotarnică de la vornicul de Poartă Ichim Bandur, cuprinzătoare că, din poruncă gospod, mergând la satul Ciumuleştii, să cerceteze pâra ce au avut Ciumuleştii cu Gheorghie Roşca, vistiernic, pentru un loc de prisacă, strângând oameni buni, a aflat că acel loc de prisacă n-a fost nici a Roşcăi vistiernic, nici a Petreştilor, ci l-a destupat un om ocinaş, anume **Gavril Pîrscă**, ce a fost om de moşie. Ei aşa s-au tocmit, ca să-şi mute Gligorie stupii de acolo, la un loc ce are cumpărătură, în partea din sus, iară acolo, în prisacă, să stea stupii Roşcăi vistiernic, până în toamnă, iar din toamnă ei să-şi aleagă şi să-şi stâlpească; despre a cui parte va veni acea prisacă, aceluia să fie. Iară de hotărât aşa au aflat că umblă locul în nouă părţi, cinci părţi sunt a Roşcăi vistiernic, iar patru părţi sunt a Petreştilor, ce este şi el cumpărător, cu moşenii răzăşi a lor, în ţarină, şi în fânaţ şi în tot locul, aşa să aibă a ţine. Iar de nişte mori, ce s-au jeluit Petreştii că a făcut vistiernicul Roşca, n-au vroit Petreştii să întoarcă Roşcăi, ca să intre la mori, ci s-au tocmit să-şi ţie Roşca vistiernic morile şi ei, de vor vroi să aibă mori, să-şi facă în vadul de sus, pe cât se va veni partea lor, că şi acolo avea amestec vistiernicul”[275].

1636, august 11: „Cartea domnului Vasili voievod, cuprinzătoare cum s-au judecat Avrămiia Popoai şi fata ei, Todosiia, cu Cihan Racoviţă, vtori logofăt (al doilea logofăt, viitor

[271] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. II, Bucureşti 1976, doc. 159, p. 236
[272] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XIX, Bucureşti 1969, doc. 102, p. 122
[273] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XIX, Bucureşti 1969, doc. 230, p. 318
[274] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXI, Bucureşti 1971, doc. 313, p. 404
[275] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, Bucureşti 1996, doc. 434, p. 496

voievod – n. n.), pentru o parte din satul Cămârzanii şi şase jirebii, tot din acel hotar, dându-se rămasă pe acea femeie, îndreptându-se Racoviţă logofăt”[276].

1637, iunie 8: Dumitraşco Şoldan, mare vornic de visterie, „şi fetele surorii noastre, Candachie, jupâneasa lui Bicioc, ce a fost vornic, Alexandra, jupâneasa lui Mălai vistiernic, şi Catrina, jupâneasa lui Iordachi vistiernic, şi sora noastră Tudosca, jupâneasa lui Pisoţchi, şi sora noastră Anghelina, jupâneasa lui Constantin Stârce, pârcălabul, şi sora noastră Tofana, jupâneasa lui Racoviţă Cehan logofăt, între noi, de bunăvoia noastră ne-am tocmit şi ne-am împărţit ale noastre drepte ocine şi moşii, ce am avut de la părinţii noştri Pătraşcu logofăt… Iar surorii noastre Tudoscăi (jupâneasa lui Pisoşchi – n. n.) s-au venit satul Leicuşăşti şi satul Mohilenii de la Suceava… Iar în partea surorii noastre Anghelinii (jupâneasa pârcălabului Constantin Stârce – n. n.) venitu-s-au… şi ce se va alege parte din Cămârzani, la Suceava”[277].

1643, ianuarie 9: La divanul lui Vasile Lupu voievod „s-au pârât, de faţă, Beachea cu Ion din Ciumăleşti, pentr-o iapă ce a zis Beachea că a cumpărat de la Ştefan şi de la Istratie, iar Ion a zis că nu o au cumpărat, ci o ţine Beachea fără ispravă”. Vodă porunceşte marelui comis Fortună să facă cercetări, „şi de va avea Beachea (scris Béchea, dar „é” se citeşte „ea” – n. n.) două mărturii cum o au cumpărat de la acei oameni, să-şi ia Beachea iapa şi să nu dea lui Ion nimic şi de această pâră să nu se mai pârască”[278].

1686, Iacob Sobiecki: După ce trec Şomuzul, pe la Răciuleni (sat dispărut), polonii Regelui Jan Sobiecki trec pe lângă Baia şi poposesc, luni, 30 septembrie, „lângă satul Oprişeni, lângă un heleşteu (Iazul Călugărilor, de lângă Oprişenii Fălticenilor), care se numeşte Movileşti pe Şomuz (confuzie cu satul Movileni, de lângă Ciumuleşti)”[279].

1881: „Tabloul premianţilor de juriul concursului agricol şi industrial din judeţul Suceava, în zile de 14, 15 şi 16 octombrie 1881: **Elena Ioan**, din comuna Ciumuleşti, pentru ţesături de in şi cânepă, o vacă”[280].

1887: „Prin îndeplinirea formalităților cerute de lege, comuna Ţoleşti s-a unit cu Foră şti, sub numire de Uideşti”[281].

1889: „În noaptea de 22 Decembrie, Gheorghe Chirilă, pe când se întorcea din orașul Fălticeni, la domiciliul său în cătuna Antilești, comuna Ciumulești, cu săniuța cu un cal, împreună cu soția, ajungând la pârâul numit al Moriștii, pe teritoriul comunei Șoldănești, și fiind întuneric, viscol, iar ei turmentați de băuturi spirtoase, s-au răsturnat în pârâu și venind săniuța peste muiere, ea s-a înecat, iar bărbatul ei a scăpat cu viață”[282].

1894: „**Ciumulești-Ganea**, comună rurală, în plasa Moldova de jos, spre sud şi la 16 km de Fălticeni. Aci e acum reşedinţa sub-prefecturii plasei. Se mărgineşte, la est, cu Uidești, la vest cu Fântâna Mare, la sud cu comuna Boroaia, şi la nord cu comunele Şoldăneşti şi Preutești. Formată din satele: **Ciumulești, Ioneasa, Negotești, Movileni, Mesteceni, Leucuşești-Softa, Leucucești-Dumitriu, Ganea, Bărăști** şi **Cămârzani**, cu reşedinţa în cel

---

276 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, Bucureşti 1996, doc. 474, p. 534
277 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIV, Bucureşti 1998, doc. 120, p. 116
278 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXVII, Bucureşti 2005, doc. 4, p. 3
279 *Călători*, VII, pp. 433-435
280 *Monitorul Oficial*, No. 196, 2/14 decembrie 1881, pp. 6078-6080
281 *Monitorul Oficial*, Nr. 92, 28 iulie 1887, p. 2219
282 *România Liberă*, Nr. 3392, Anul XIII, joi 5/17 ianuarie 1889, p. 3

dintâi. Populată cu 666 capi de familie, ce numără 2.610 suflete (1.276 bărbaţi şi 1334 femei), din care 54 izraeliţi, Contribuabili sunt 735. Are cinci biserici, cu 2 preoţi şi 7 cântăreţi, şi 2 şcoli rurale mixte, frecventate de 71 elevi. În comună sunt 136 băieţi şi 132 fete în etate de 7-12 ani. Bugetul comunei, pe anul 1892-1893, are la venit 7.090 lei şi la cheltuieli 7.072,75 lei, iar al drumurilor 1.458 lei venit şi 1.182,50 la cheltuieli. În toată comuna sunt 303 cai, 512 boi, 572 vaci, 2.400 oi, 544 porci şi 4 bivoli. Pe Şomuzul Băii sunt 4 morişte. Altitudinea comunei, de la nivelul mării, variază între 335-345 m. Udată de Moldova şi pâraiele Mediasca, Movileni, Tătărani, Cucoşeni, Stânei, Gavan, Focşei, Horaiţa, Brudul şi Calna (Despre moşii vedeţi fiecare sat în parte). Suprafaţa teritorială a comunei e de 3.154 fălci şi 50 prăjini, din care 425 fălci pădure, 1.262,60 cultivabile, 276 fânaţ şi restul nefolositor. Anul acesta s-au cultivat 264 hectare 72 ari grâu, 1.146,58 hectare porumb, 574,82 hectare ovăz, 171,80 hectare orz, şi 38,84 hectare hrişcă. Împroprietăriţi, la 1864, sunt 110 fruntaşi, 211 pălmaşi şi 178 codaşi, stăpânind 996 fălci şi 68 prăjini. Însemnată în comună e numai priveliştea ce ni se oferă vederilor din dealul de la Cămârzani. / **Ciumulești-Ganea**, sat numit şi **Ciumulești-Mârza**, pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume. Aşezat pe văile şi coastele a trei dealuri: Severin, Cireşului şi Gorbăneşti. Numără 91 case, populate cu 103 capi de familie sau 342 suflete (166 bărbaţi şi 176 femei). Are 123 contribuabili. Vatra satului ocupă suprafața de 13 fălci şi 65 prăjini. Afară de mici excepţiuni, locuitorii sunt slabi gospodari. Moşia e proprietatea dlui Emanoil Mortzun, cumpărată de la Zoiţa Ganea, care o avea moştenire de la soţul său, Ioniţă Ganea, şi acesta de la părinţi. În întindere de 171 fălci, din care loc de cultură 90 fălci, 12 fălci fânaţ, una pădure şi 68 nefolositor. Împroprietăriţi la 1864 sunt un fruntaş, 90 pălmaşi şi 11 codaşi, stăpânind 221 fălci şi 61 prăjini. Are o biserică, cu patronul „Schimbarea la faţă", zidită de fraţii Ioniţă şi Matei Ganea, la 1790, care arzând în 1871 cu toate odoarele, distrugându-se şi inscripțiile, a fost restaurată la 1871, mai mult cu cheltuiala fostului proprietar, Alexandru Agioglu. E servită de un preot şi 2 cântăreţi şi împroprietărită cu 8 fălci şi 40 prăjini. O şcoală rurală mixtă, cu un învăţător plătit de stat, înfiinţată la 1868, frecventată de 30-38 şcolari, din 121 şcolari aflaţi în raza şcolii între 7-12 ani. Drumuri principale sunt la Fălticeni (16 km), la Negotești (1.800 m), la Drăguşeni (13.000 m). & Bătrânii spun că, cu un veac în urmă, pe când trăiau proprietarii moşiei, pe atunci numiţi Ganea, Ioniţă şi Mihai Ganea, a fost o ciumă mare în sat, aşa că cea mai mare parte dintre săteni au murit. Proprietarii, ca să-şi cultive moşia, fură nevoiţi să aducă lucrători din Bucovina, cărora le dărui locuri de case în sat şi care, venind, spuneau că vin la satul ciumat, satul cu ciumă, până ce a ajuns să i se zică Ciumulești (i s-a spus Ciumulești de multă vreme, după cum o confirmă și hotarnica din 13 iunie 1636; în realitate, numele satului vine de la neamul răzeşilor Ciumală, prezenţi ca martori, după 1600, în câteva pricini – n. n.). La 1803, „Ciumulești, a clucerului Ioniţă Ganea, aveau 38 liuzi, plătind bir 608 lei pe an (stăpânului, nu visteriei, liuzii fiind oameni străini, aduşi din Galiția – n. n.), fiind şi 3 liuzi de cei fără bir (slugi la conac – n. n.). La aceştia se adăugau „breslaşii ot tam", 7 liuzi cu 72 lei pe an (*Uricar*, de T. C., vol., VII, p. 250)"[283]. / „**Ioneasa**, sat, numit în vechime şi Ionești, pe moşia cu acelaşi nume din comuna Ciumulești. Aşezat pe coasta dealurilor Gavan şi Ioneasa, numără 80 case, populate cu tot atâţi capi de familie sau 338 suflete, din care 171 bărbaţi şi 167 femei (10 străini). Are 102 contribuabili. Vatra satului ocupă aproape 8 fălci. Afară de mici excepţii, locuitorii nu sunt tocmai gospodăroşi. Moşia e proprietatea Dlui George Softa şi are întinderea de 193 fălci, din care 126 cultivabile, 26 pădure şi 41 fânaţ. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 15 fruntaşi, 33 pălmaşi şi 49 codaşi, stăpânind 150 fălci şi 13 prăjini. Are o biserică, cu patronul „Sfântul Nicolae", clădită din lemn, de un fost proprietar, Iordache Christea, în 1805, împroprietărită cu 8 fălci și 40 prăjini, şi servită de preotul din Negotești, şi 2 cântăreţi. Școala din Negotești serveşte şi acestui sat. Drumuri principale sunt la Ciumulești

[283] Ionescu, Serafim, *Dicționar geografic al județului Suceava*, București 1894, pp. 75-77

(2 km) şi la Negotești (1 km). În 1803, „Ioneasa, a paharnicului Ioan Crăstea, avea 28 liuzi, plătind 500 lei bir anual” (*Uricar*, de T. Codrescu, vol. VII, p. 250)”[284]. / „**Negotești**, sat, numit, în partea nord-vestică, **Poiana**, iar în vechime i se zicea **Neguteşti**, pe moşia cu acelaşi nume din comuna Ciumulești. Aşezat pe coastele dealurilor Cucoşeni, Tătăreni, Codrul şi Mănăstirii, numără 137 case, populate cu 135 capi de familie sau 594 suflete, din care 282 bărbaţi şi 312 femei (17 izraeliţi). Are 169 contribuabili. Vatra satului ocupă aproape 14 fălci. Aşezările locuitorilor, afară de mici excepţii, sunt proaste. În sat sunt: un cizmar, un stoler şi un fierar. Are o biserică de lemn, cu patroana „Sfânta Maria Mare”, clădită, pe la 1763, de 24 călugări de la schitul ce a fost în vechime în Poiană, în Codrul Mănăstirii. E servită de un preot şi 2 cântăreţi şi împroprietărită cu 8,5 fălci. O şcoală rurală mixtă, înfiinţată în 1889, cu un învăţător plătit de stat, frecventată de 29 şcolari. Moşia e proprietatea dlui Beriş Last, cumpărată de la Maria Moruz, care o moştenise de la Alexandru Moruz, care, la rându-i, o avea de la vistiernicul Iordache Ruset, iar acesta o cumpărase, la mezat, de la Ecaterina Buhalschina, care o moştenise de la spătarul Grigore Bașotă. Întinderea moşiei e de 223 fălci, din care 90 fălci cultivabile, 125 fălci pădure şi restul neproductiv. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 50 fruntaşi, 32 pălmaşi şi 6 codaşi, stăpânind 293 fălci şi 60 prăjini. Drumuri principale sunt la Ciumulești (2 km), la Uidești (3 km) şi la Ioneasa (1,5 km). În 1803, „Negotești, a spătarului Grigore Bașotă, avea 34 liuzi, care plăteau bir 820 lei anual (*Uricariul*, de T. C., vol. VII, p. 232)”[285]. / „**Movileni**, sat pe moşia cu acelaşi nume din comuna Ciumulești. Aşezat pe coasta dealului Movileni, numără 33 case, populate cu 35 capi de familie sau 143 suflete, din care 73 bărbaţi şi 70 femei; are 25 contribuabili. Vatra satului ocupă 3 fălci şi 10 prăjini. Locuitorii nu prea sunt gospodăroşi. Moşia, proprietatea dlui Emanoil Mortzun, cumpărată de la Nicu Ganea, are întinderea de 109 fălci şi 60 prăjini, din care 70 cultivabile, 20 fălci pădure, 10 fălci fânaţ şi restul neproductiv. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 5 fruntaşi, 13 pălmaşi şi 2 codaşi, stăpânind 52 fălci şi 40 prăjini. Biserica şi şcoala din Negotești servesc şi acestui sat. Un singur drum principal duce la Cămârzani (1,5 km)”[286]. / „**Mesteceni**, sat, numit în parte şi Movileni, pe moşia cu acelaşi nume din comuna Ciumulești. Străbătut de păraiele Huhurez şi Subţirel, numără 36 case, populate cu 38 capi de familie sau 158 suflete, din care 72 bărbaţi şi 80 femei (3 străini). Are 55 contribuabili. Vatra salului ocupă 3 fălci și 60 prăjini. Majoritatea locuitorilor sunt slabi gospodari. Moşia e proprietatea dlui Emanoil Mortzun, cumpărată de la moştenitorii lui Constantin Hărlescu, şi are întinderea de 65 fălci. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 8 fruntaşi, 11 pălmaşi şi 24 codaşi, stăpânind 61 fălci şi 24 prăjini. Biserica și școala din Negotești servesc şi acestui sat. Drumuri principale sunt la Negotești (1 km) şi la Cămârzani (3 km). Satul Mesteceni s-a înfiinţat în urma împroprietăririi sătenilor, pe la 1866, de către locuitorii din Cămârzani, cărora li s-a dat pământ aci”[287]. / „**Leucuşești-Dumitriu**, sat, numit şi **Leucuşeştii lui Lână**, pe moşia cu acelaşi nume din comuna Ciumulești. Aşezat pe coasta nordică a dealului Antilești, numără 74 case, populate cu 83 capi de familie sau 289 suflete, din care 135 bărbaţi şi 154 femei (3 izraeliţi). Are 50 contribuabili. Vatra satului ocupă 5 fălci și 25 prăjini. Moşia, proprietatea moştenitorilor decedatului A. Demetriu, e în întindere de 190 fălci, din care 130 fălci cultivabile, 22 fălci pădure, 35 fălci fânaţ şi restul sterp. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 14 fruntaşi, 12 pălmaşi şi 34 codaşi, stăpânind 91 fălci și 25 prăjini. Are o biserică, cu patronul „Adormirea Maicii Domnului”, zidită în 1844 de Vasile Demetriu, ajutat de obştea sătenilor, servită de preotul din Ciumulești, şi 2 cântăreţi, împroprietărită cu 8,5 fălci. Şcoala din Ciumulești servește şi acestui sat. Drumuri principale sunt la Fălticeni (10 km) şi la Cămârzani (3 km). În 1803, „Leucuşeştii lui Lână, cu 25 liuzi, plătind 304 lei bir anual, la care se adăugau „breslașii ot

[284] Ibidem, p. 178
[285] Ibidem, pp. 213, 214
[286] Ibidem, p. 211
[287] Ibidem, p. 203

tam”, 2 liuzi, cu 24 lei (*Uricar*, de T. C., vol. VII, p. 250). / **Leucușești-Softa**, sat numit şi **Leucuşeşti Pisoski**, pe moşia cu acelaşi nume din comuna Ciumulești. Tăbărât pe coastele dealurilor Ţarina Mare şi Horaiţa, numără 48 case, populate cu 49 capi de familie sau 201 suflete, din care 100 bărbaţi şi 101 femei (4 izraeliţi). Are 50 contribuabili. Vatra satului ocupă 4 fălci şi 55 prăjini. Locuitorii nu prea sunt gospodăroşi. Parte din moşie e a dlui Emanuel Morţun şi parte a familiei Softa. În întindere de 207 fălci, din care 76 cultivabile, 24 pădure, 68 fânaț şi restul imaş, mlaştini şi locuri neproductive. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 8 fruntaşi, 10 pălmaşi şi 30 codaşi, stăpânind 61 fălci și 55 prăjini. Aceleaşi drumuri sunt ca şi la Leucuşești-Demetriu. În 1803, „Leucuşeşti Pisoski număra 20 liuzi, plătind 236 lei bir anual (*Uricar*, vol. VII, p. 249)”[288]. / „**Bărăști**, sat pe moşia spitalului „Stamate” din Fălticeni şi a lui Costantin Mârza, din comuna Ciumulești, plasa Moldova. Aşezat pe șesul stâng al Moldovei, partea de nord poartă numele de **Bărăști-Mârza**, iar cea de sud **Bărăști-Gane**. Numără 101 case, populate cu 117 capi de familie sau 441 suflete, din care 220 bărbaţi şi 221 femei; din aceştia sunt 13 izraeliţi. Are 121 contribuabili. În acest sat sunt 2 cârciumi şi 4 moriște, pe apa Şomuzului-Băii. Vatra satului ocupă suprafaţa de 3 fălci şi 35 prăjini. Aşezările locuitorilor sunt de mijloc. Mai înainte de Mârzești, a fost proprietar moşiei Nicolae Beldiceanu, care o cumpărase de la Costache Ganea. Ambele moşii au întinderea de 360 fălci, din care 260 fălci loc de cultură, 4 fălci pădure, 30 fălci fânaț şi 66 fălci loc neproductiv. Împroprietăriţi, după legea din 1864, sunt 9 fruntaşi, 10 pălmaşi şi 22 codaşi, stăpânind 64 fălci şi 35 prăjini. Biserica şi școala din Ciumulești-Ganea servesc şi acestui sat. Drumurile principale sunt la Fălticeni (16.000 m) şi la Drăguşeni (11.000 m). La 1803, „Bărăştii lui Ioniţă Iamandi aveau 100 liuzi, plătind bir 1.344 lei” (*Uricar*, de T. Codr., VII, p. 250). În statistica moşiilor din Moldova, a lui E. C., publicată în „Buciumul Român” (1875-1877), citim: „Calna, Costeşti şi Bereşti, toate într-un hotar, la ţinutul Sucevei, moşie cu părţi şi răzăşească, în care moşie au parte şi dumnealor comisul Costache Ganea, fraţii Morţuneşti, Constantin Hârlescu, iconomul Eftimie Stamate şi alţii; pe lângă moşiile Cămârzanii, Ciumulești şi altele, fără sat„ (*Buciumul Român*, An. II p. 94). Tot în „Buciumul Român”, an. I, p. 237, în aceiaşi statistică, mai citim: „Bereşti, Calna şi Costeşti, toate într-un hotar, la ţinutul Sucevei, moşie cu părţi şi răzeşească, pentru care moşie, la 1841, dumnealui comisul Costache Ganea se judecă la divan pentru de a se trage linii pe hartă despărţitoare de părţile domniilor sale fraţii Morţuneşti şi Constantin Hârlescu, cu părţile ce au acolo. Are parte şi Sfinția Sa iconom Iftimi Stamati şi alţi mai mulţi răzeşi şi părtaşi în ea, pe lângă moşiile Boroaia, Bogdăneşti şi altele, fără sat”[289]. / „**Cămârzani**, sat pe moşia cu acelaşi nume din comuna Ciumulești. Îşi trage numele de la un străvechi proprietar al moşiei, Cămârzan (Vezi actul de hotărnicie al moşiei Huşi, unde se pomeneşte de Podul lui Cămârzan). Aşezat pe coastele dealurilor Curţii, Gania şi Colţun, numără 23 case, populate cu 26 capi de familie sau 104 suflete (51 bărbaţi şi 53 femei), din care 2 izraeliţi. Are 20 contribuabili. Vatra satului ocupă suprafaţa de trei fălci şi locuitorii sunt gospodari slabi. Moşia e proprietatea dlui Emanoil Morţun, are suprafaţa de 700 fălci, din care 420 fălci cultivabile, 200 pădure şi 80 fânaţ. Împroprietăriţi nu sunt pe acostă moşie, ci toţi locuitorii s-au împroprietărit, la 1864, pe Mesteceni şi parte din Movileni. Are o biserică, cu patronul „Sfântul Gheorghe”, construită cu spezele actualului proprietar, la 1863, servită de preotul din Ciumulești. Şcoala din Ciumulești serveşte şi acestui sat. Drumurile principale sunt la Fălticeni, prin Leucuşești (13 km) şi la Fălticeni, pe la Spătărești (16 km). La 1803, „Cămârzanii paharnicului Lână aveau 5 liuzi, cu 60 lei anual, fiind şi un liud de cei fără bir”. La aceştia se adăogau „breslaşii Morţunești, 3 liuzi, plătind 24 lei bir pe an” (*Uricar*, de T. C., vol. VII, p. 250). Pe la 1850, „Cămârzanii și Măstocanii, la ţinutul Sucevei, ocolul Moldovei, moşie cu părţi, în care moşie au parte şi dumnealor fraţii Morţunești, și dumnealui Costache Morţun, dumnealui Costachi Hârlescu şi

[288] Ibidem, pp. 185, 186
[289] Ibidem, pp. 17, 18

alţi părtaşi în ea. Are sat cu o biserică, un preot, doi dascăli, doi bejenari hrisovoliţi, opt nevolnici, 3 vădane, 4 slujbaşi volnici, un jidov; pe lângă moşiile Bărăşti, Calna, Ciumuleşti, Leucuşeşti, Dumbrăviţa şi altele, cu un număr de 18 locuitori" (vezi *Buciumul Român*, An. II, p. 145). / Originea familiei Morţun prezentând oarecare interes istoric, extrag următoarele din genealogia făcută de descendentul ei, dl Emanoil Morţun, proprietarul acestei moşii. „Pe a finele Domniei lui Petru Șchiopu (1590), tânărul Pavel Morţun trece, din Maramureş, în Moldova. Un oarecare Lazăr (urmaş lui Potcoavă) tocmai venise cu un corp de cazaci, vrând să-l detroneze şi să ia locul lui Petru Șchiopu. Pavel Morţun se aventură în conducerea unei părţi a oştirii moldovene şi reuşi a pune pe fugă armatele căzăceşti. Vodă răsplăti vitejia acestui neaoş român, dăruindu-i moşia Budiniţa din Bucovina. Între 1630-1640, patru dintre cei 12 fii ai lui Pavel Morţun se căsătoresc cu fete din familiile Goian, Giurgiuvanu, Vasilco şi Volcinschi. Ceilalţi opt au numai fete, pe care le mărită după Cuciureanu, Hâjdău, Holban, Gorovei şi Teodorini. Din primii patru Morţuneşti se trag toţi urmaşii acestei familii, aflători astăzi în ţară şi care au trecut aci, după răpirea Bucovinei. Un oarecare Ion Morţun, stăpânitor al Budinţilor, pe la 1792, lasă trei fii: Ilie, Lupu şi Constantin. Lupu trece în Rusia, la 1731. intră cadet în armata împărătesei Ana Ivanovna şi, la 1740, ajunge polcovnic. În acelaşi an, este recomandat, din ordinul împărătesei Ana, de către cancelarul Osterman, Domnitorului Moldovei, Grigore Ghica, care-l gratifică cu boieria de şetrar. La 1742, se căsătoreşte cu Maria, fiica medelnicerului Costandin Lână, dar îşi reţine partea de Budinţi din Bucovina şi Ghenăuţii de la ţinutul Hotinului. Zestrea soţiei era moşia Broştenii, de la ţinutul Botoşani. În urmă, potrivit diatei lui Andrei Pisoschi, rămân în stăpânirea Lâneştilor şi moşiile Leucuşeşti, jumătate din Hârtop, a treia parte din Huşi, întregi Cămârzanii, Obârşia şi câte jumătate din Costeşti şi Bărăşti pe apele Şomuzul Mare, Şomuzul Băii şi Moldova, până în Râşca. Astfel pun stăpânire Morţuneştii pe Cămârzani. Pavel, fiu al lui Ilie, ajunge major în armata rusească şi, la 1812, e luat prizonier de francezi şi dus în Franţa, de unde se întoarce, la 1815, şi se călugăreşte în mănăstirea Neamţ, unde era cunoscut sub numele de Morţun Franţuzul"[290].

1922: „No. 4577. Procesul-verbal încheiat în ziua de 12 octombrie 1922. Comisiunea, în unanimitate, dispune: Declară expropriat: **1).** Din moşia **Cămârzanii de Sus**, proprietatea indiviză a moştenitorilor defunctului Gh. Em. Morţun, suprafaţa de 291 ha, potrivit art.16 din lege şi 30 din regulament, moşia fiind arendată, la 23 aprilie 1920, unui particular. Partea ce rămâne proprietăţii, aproximativ 125 ha teren cultivabil, se alege şi se determină astfel: lanul „Dealul Mare" şi „Dealul Fundoaia", până la completarea suprafeţei. Restul, tot ce este teren cultivabil, se declară expropriat. / **2).** Din moşia **Cămârzanii de Jos**, proprietatea domnului Em. Em. Morţun, în suprafaţă de 234 ha, se Iasă proprietăţii suprafaţa de 50 ha teren cultivabil, potrivit art. 16 din lege şi 80 din regulament, moşia fiind arendată, la 23 aprilie 1920, obştii de arendare „Biruinţa" din comuna **Ciumuleşti**. Partea ce rămâne proprietarului rămâne într-un singur trup, începând din „Drumul Stejarului", mergând spre partea expropriată din moşia Bărăşti-Mârza, până la completare. / **3).** Din moşia **Ciumuleşti-Gane**, proprietatea indiviză a minorilor defunctei Maria general G. Burghele, se expropriază suprafaţa de 136 ha, lăsându-se proprietăţii 75 ha, câte 2 ha de fiecare co-proprietar, conform art. 18 din lege şi 30 din regulament, moşia fiind arendată, la 23 aprilie 1920, unui particular. Partea ce rămâne proprietăţii se compune din trupurile „Coasta Gorbăneştilor" şi lanul „Şesul Curţii"; restul de teren cultivabil se declara expropriat. / Din suprafaţa totală a terenului ce se expropriază, întinderea de 70 ha, formată din 2 porţiuni, şi anume: una din moşia Cămârzanii de jos, în suprafaţă aproximativă de 12-14 ha, megieşită cu islazul comunal, Dumitru Scutaru, pădurea „Obârşia" şi moşia Cămârzanii de Sus, şi a doua, în suprafaţă aproximativă de 58 ha, din lanul „Obârşia", megieşit cu pădurea „Obârşia", moşia Lencuşeşti, Lencuşeşti, islazul

[290] Ibidem, pp. 65-67

comunei Uideşti şi restul moşiei, până la completare, se destină pentru islazul satului Negoteşti, din comuna Uideşti. Terenul expropriat din toate moşiile din comuna Ciumuleşti este de calitatea a II-a. Moşiile fac parte din regiunea a II-a, grupa B. Ca elemente de apreciere pentru preţ, comisiunea este de părere a se acorda pentru pământul expropriat maximum de preţ regional. // **4).** Moşia **Lencuşeşti-Dimitriu**, coproprietari: Elena general D. Mihăiţă, domnul D. Mihăiţă, Maria I. Dimitriu şi Elena inginer Gr. Dimitriu. Întrucât sunt 4 coproprietari, din care unul mobilizat, şi anume maiorul Fotino şi întrucât întinderea moşiei este, în total, de 226 hectare, ar urma să se rezerve fiecărui coproprietar câte 100 hectare. Comisiunea constată că nu este loc de a se proceda la nici o expropriere, conform art. 9 din legea agrară, aliniatul penultim, şi art. 49 din regulamentul aceleiaşi legi. Preţul pe hectar se fixează între 4-5.000 lei. / **5).** Moşia **Lencuşeşti**, proprietatea doamnei Aneta C. Romanescu. Această moşie este socotită de şes, în majoritate cu cereri de împroprietărire mijlocii şi cu un bogat inventor agricol şi clădiri, posedă 98 capete de vite mari, la care ar trebui să li se rezerve 30 hectare, peste cota de 30 hectare. Comisiunea, în baza art. 8, al. c, combinat cu art. 38, 89 şi 40 din regulamentul legii agrare, constată că nu este loc de a se face nici o expropriere. Preţul pe hectar se fixează între 4-5.000 lei"[291]. // „Procesul-verbal din 21 iulie 1922. Astăzi, fiind termenul pentru darea hotărârii relative la exproprierea moşiilor din comuna **Şoldăneşti**, pentru constituire de islazuri. S-au prezentat domnii membri Dimitrie Verdeanu, Gheorghe Teodorescu, Ioan D. Popescu şi Gheorghe Ioniţă, Ştefan Conduraru – delegat ales de săteni, şi domnul Dimitrie Nechifor, primarul comunei Şoldăneşti; de asemenea, s-au prezentat domnii proprietari Manea Hadzi, David Tatos, Aurel Mihăiţă – din partea doamnei Natalia Titus Ionescu, a răspuns soţul dumisale, asemenea şi din partea doamnei Anette C. Românescu a răspuns soţul domnul C. Românescu, autorizaţi cu procură în regulă, procedură îndeplinită pentru toate părţile. / Având în vedere că întrucât legea nu defineşte nicăieri ce înţelege prin păduri de şes, păduri de deal şi păduri de munte, comisiunea, în mod prealabil, a hotărât, în unanimitate, că înţelege prin păduri de şes pădurile situate la acelaşi nivel (cu mici deosebiri) cu moşiile care vor fi definite de şes şi în care fiecare dintre aceste păduri se află situate. Pădurile de deal, acelea care, fie că sunt situate pe moşie de deal sau o moşie de şes, acestea vor prezenta o diferenţă de înclinaţie (de nivel) în apropierea unui unghi de 45 grade şi ar avea o înălţime destul de însemnată. / Comisiunea, în unanimitate, hotărăşte că pădurile, atât ale Statului, cât şi cele particulare, din raza comunei Şoldăneşti sunt păduri de deal şi ca atare pot fi expropriate. Luându-se, apoi, în cercetare şi revizuire lucrările anterioare pentru constituire de izlaz, s-au decis următoarele: / Comisiunea, în unanimitate, confirmă toate lucrările anterioare de expropriere şi constituire de islaz comunal, aşa după cum se specifică şi în procesul-verbal al comitetului de ocol Fălticeni din 23 februarie 1921 şi constată că nevoile satelor Hârtop şi Şoldăneşti au fost satisfăcute. În ceea ce priveşte pentru satisfacerea lipsei de 23 hectare, pentru satul Lencuşeşti, atribuieşte comunei şi în folosul satului Lencuşeşti porţiunea de aproximativ 11 hectare, expropriate tot astăzi de comisiunea de expropriere şi situate astfel: cu şoseaua Gârla, locul expropriat şi restul moşiei Ciorsaci"[292].

1924, mai 30: S-a născut, la Bogdănești, în familia Costache și Maria Cucoșel, cel care, absolvind 7 clase la Ciumulești, avea să-și lege numele, pentru totdeauna, întru credință creștină, de Ciumulești și, întru veșnicie, de Cămârzani, episcopul și teologul Gherasim Putneanu, cel care a publicat, în 1994, „Catalogarea manuscriselor românești din Biblioteca Mănăstirii Secu" și care avea să-l ajute pe colegul său de școală primară, profesorul Vasile M. Sandu, la întocmirea „Monografiei satului Bărăști-Ciumulești"[293].

[291] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2623-2627
[292] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2627-2631
[293] *Iconar*, Nr. 6, Anul III, 1997, p. 16

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9 de gradele inferioare (trupă) morți pentru Patrie în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24: **Sandu Alexandru**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Ciumulești, jud. Baia, mort la 2 iulie; **Popa Ioan**, caporal, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Ciumulești, jud. Baia, mort la 13 iulie 1941; **Sandu Alexandru**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Ciumulești, județul Baia, mort la 19 iulie 1941”[294].

1945: „Următorii învățători se transferă, pe data de 1 Septemvrie 1945, la școlile primare din județul Baia, arătate în dreptul fiecăruia: **Asaftei Maria**, gr. II, de la Boura, Videști, la Ioneasa, Ciumulești, post III, apropiere soț, învățător; **Diaconu Vasile**, gr. II, de la Sișcăuți, la Movileni, Ciumulești, post I, mamă văduvă, casă, teren; **Dorneanu Ana**, gr. II, de la Movileni, Ciumulești, la Suha, Mălini, post III, apropiere soț învățător; **Murariu Gheorghe**, gr. I, de la Ciumulești, la Fălticeni Nr. 3, post IV, copii în școala secundară, vechime servici, grad; **Vicovanu Gheorghe**, gr. II, de la Ciumulești, la Bărăști, Ciumulești, post I, apropiere soție, învățătoare; **Grigoraș Gheorghe**, gr. II, de la Mesteceni, Ciumulești, la Ciumulești, post I, casă, teren; **Grigoraș Aurica**, gr. definitiv, de la Toraceni, Rădăuți, la Ciumulești, post III, soț învățător. **Învățători fixați**: **Muraru Maria**, gr. II, de la Ciumulești, la Fălticeni Nr. 3, p. III, copii școala secundară, soț învățător; **Andriescu Gheorghe**, gr. II, de la Crasna, Traian, la Ciumulești, Mesteceni, post I; **Andreescu Olimpia**, gr. I, de la Crasna, Traian, la Ciumulești, Movileni, post II; **Radion Octavia**, gr. II, de la Șoimărești, la Ciumulești, Negotești, postul V”[295].

1947: „Următorii învățători se repartizează, pe data de 1 Septemvrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Avarvarei Veronica**, de la Călinești, Suceava, la Bărăști, Ciumulești; **Avarvarei Spiridon**, de la Călinești, Suceava, la Bărăști, Ciumulești; **Pușcașu Augustin**, de la Suseni, la Ciumulești; **Mihăilă Vasile**, de la Ioneasa, la Ciumulești”[296].

1948: „Membrii corpului didactic cuprinși în alăturatele tablouri, care fac parte integrantă din prezenta decizie, ale cărora raționalizări, fixări li repartizări au fost anulate cu decizia Nr. 164.743 din 1948, rămân la dispoziția ministerului, fiind obligați să ceară detașarea în posturile ce vor fi publicate vacante: **Pușcașu Augustin**, Școala Ciumulești, postul I”[297].

CRUCEA

Pornind de la declaraţia egumenului Voroneţului, în faţa Comisiei Aulice de delimitare a proprietăţilor, din 28 decembrie 1781, şi de la hotarnica din 15 noiembrie 1800, făcută în favoarea lui Alexandru Ipsilanti, în ambele fiind menţionate ca repere a moşiei Voroneţului satele „Holda” sau „Horda” şi „Cruce”, putem stabili existenţa acestor sate, măcar la nivel de cătune, chiar şi înainte de **26 octombrie 1630**, când „Moise-Vodă dă Voroneţului braniştea mănăstirii, arătând hotarele. Oprit „a cosi, nici a vâna fiare, nici a prinde peşte, nici a paşte

---

[294] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, p. 5048
[295] *Monitorul Oficial*, Nr. 248, 30 octombrie 1945, pp. 9578-9580
[296] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, p. 9653
[297] *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 23 august 1948, pp. 6963, 7021-7023

dobitoace; fiece dobitoc, vara, unde vor găsi călugării în braniştea sfintei mănăstiri, câmpulungeni sau vămeni, sau fie cine vor fi cosind sau umblând după fiare, sau pe vale, după peşte, ca să aibă a le lua tot ce vor găsi la dânşii; aşijderea, de se vor găsi oi sau fie ce dobitoace vărând sau tomnând în hotarul sfintei mănăstiri, ce este mai sus scrisă, ca să aibă a le lua lor câte 12 berbeci, cum este obiceiul”[298]. Trebuie să precizăm că, în baza dreptului valah, şi răscumpărarea capului, deci a vinovăţiei de crimă, se făcea cu „12 berbeci”. Dar mai înainte de toate, pare să fi existat Schitul Rarău, dinspre Chiril, a cărui poveste, cică începută în 1241, pe vremea invazie tătarilor, merită cunoscută, cu trimiterea dură la preotul din Crucea, care, în 1833, l-a prădat mai dihai decât tâlharii, alungând călugării.

„**Schitul Rarăul se află** nu departe de vârful muntelui cu acest nume, adăpostind un călugăr şi un cântăreţ. Se întreţine cu cheltuiala Majestăţii Sale Regelui, care e şi epitrop. Despre acest schit se povestesc următoarele: A fost clădit, mai întâi, pe Valea Seacă, spre sud de Câmpulungul Bucovinei, la locul numit Bâtculeţele, fără a se şti anume de cine. Tradiţia însă spune că de un sihastru, numit Sisoe, care mai întâi se aşezase pe pârâul Sihăstriei. Odată, păgânii, unii spun că tătarii, au năvălit în Moldova. Mergând spre Maramureş, ei au ajuns şi în Câmpulung, pustiind tot ce găseau în cale. Horhăind prin munţi, căci nu cunoşteau drumul, au găsit sihăstria Dodu sub poalele muntelui Dodu, astăzi Rarău, cu trei călugări, şi, scotocind biserica de averi, au omorât pe călugări, dând foc bisericii. Dar voind a-şi urma drumul spre Maramureş, într-o strâmtoare se aţinură 4 locuitori: Ioan Dodu, Mihalachi Dodu, o soră a lor, Ilinca Dodu, şi Istrati Dodu, cu topoare şi lănci ascuţite, şi omorâră la 300 de păgâni, răzbunând, astfel prădarea şi arderea Schitului, care era pe pământul lor. În urmă, ei strânseră rămăşiţele arse ale bisericii şi făcură o altă întemeiere schitului, într-o poiană, tot pe pământul lor, dându-i numele de Săhăstria Dodu, cu 3 călugări. / Petru Rareş Vodă, în a doua sa domnie, în urma suferinţelor ce dăduse peste el în întâia domnie, şi după îndemnul Doamnei sale Elena, care dorea a se sui pe muntele Dodu, fiind unul din cei mai frumoşi munţi ai Sucevei şi care se vedea din mare depărtare, înduplecă pe soţ să meargă acolo şi să petreacă ca să mai uite necazurile din trecut. Domnul şi Doamna porniră în călătorie, petrecură multe zile, cu toată sfeta (suita) domnească pe muntele Dodu şi, drept amintire, porunci ca, cu cheltuiala sa să se facă acolo o biserică, însărcinând cu această lucrare pe egumenul mănăstirii Voroneţ. Acesta clădi biserica din lemn, cu numele Elena Rareş, cu trei turnuri, în preajma muntelui Dodu, cu cinci călugări şi chilii. / Sihăstria Dodu fiind aproape ruinată şi ducând lipsă de toate, se uni cu biserica Rareş Vodă, ducându-şi acolo toate odoarele, iar călugării Sihăstriei se sălăşluiră în biserica cea nouă. Locul Sihăstriei Dodu se vede şi azi. / Iată şi înscrisul lui Petru Rareş, copiat dintr-o condică, întitulată „Tradiţiile Schitului Rarău”[299]: „Noi Petru Rareş Voievod tuturor capilor de oştire, cu mila lui Dumnezeu Domn credincios a toată ţara Moldovei, într-un gând şi într-o inimă împreună cu soţia noastră, Elena Doamna, facem ştire cu a noastră scrisoare tuturor cui se cade a şti cum că am făcut o sfântă biserică pentru călugări în preajma muntelui Dodu, fiind că se mai găseşte o veche sihăstrie, cu porecla Dodu, mai pierită de veche, am împreunat-o cu a noastră tot sub numele de Rarău. Da’ de astăzi, înainte, poruncim a se numi, pe porecla noastră, schitul si Pietrele Doamnei, hramul bisericii „Sfântul Ion Bogoslovu”, întru a noastră pomenire şi a părinţilor noştri şi a următorilor noştri şi mai ales întru mulţumirea către Dumnezeu pentru nenorocirile şi norocirile, pentru a doua a noastră Domnie a Moldovei, şi ajutându-ne mila lui Dumnezeu de am isprăvit. Socotit-am şi pentru chiverniseala fraţilor (călugări), care vor petrece la acel sfânt locaş, le-am rânduit toată chiverniseala şi le-am dat toate cele de trebuinţă în sfânta biserică, cât şi pe din afară, şi am

[298] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, volumul VI, Partea II, Bucureşti, 1904, p. 3

[299] Adevăratele acte ale Schitului mi s-a spus că s-au pierdut prin Bucovina, unde fuseseră duse spre traducere, deoarece erau scrise slavoneşte. Originalul înscrisului lui Petru Rareş nu se găseşte şi nici nu ştiu de unde l-ar fi luat călugărul Varsinovie – nota lui Serafim Ionescu

dat grijă şi urmaşilor noştri să poarte chiverniseală când va trebui a se mai face ceva din nou la sfântul locaş. Iar dacă cineva ar supăra sau ar strica cele făcute de noi, unul ca acela să fie în ceata potrivnicilor Domnului nostru Isus Hristos. Amin”. / Se mai povesteşte că schitul Rarău de astăzi nu e pe locul din vechime, unde fu zidit de Petru Rareş, căci, la 1777, când Bucovina a trecut la nemţi, ei stricară biserica, luară odoarele şi călugării fugiră. / Fericitul întru pomenire, ieromonahul Sosoi (poate mai sus pomenitul Sisoe), egumenul schitului, cu ajutor de milă, precum se arată într-un pomelnic, a strămutat acea biserică peste muntele Rarău, în locul unde se află, iar clopotele de la biserică s-ar fi luat la biserica nemţească din Homor, în Bucovina. Biserica zidită de Sosoi s-a sfinţit la **1800, August 15**, schimbându-i-se şi patronul în „Adormirea Maicii Domnului”. / În anul **1822**, familia Balş a făcut un aşezământ pentru schit, hotărând ca, pe tot anul, să se dea schitului de şa casa moşiei Broşteni 1.602 lei vechi, 10 oca de untdelemn, 15 oca de lumânări de ceară, 15 vedre vin şi 2 merţe grâu. / Aşezământul acesta s-a scris într-o condică, ce se află şi azi la schit, hotărându-se şi pământul, ca schitul să poată ţine vite. Se mai spune că, la **1821**, schitul a fost prădat de turci şi, în **1833**, **a fost jefuit şi furat de un decedat preot din Crucea, economul Dimitrie**, alungând călugării, furând preţioasele bisericii pentru sine şi prefăcând ograda bisericii în stână de oi; pentru care faptă fu afurisit de Mitropolitul Veniamin. / La **1877**, schitul fu prădat de hoţi din Bucovina. / În faţa sfintei Evanghelii, se găseşte o tăbliţă de alamă, cu inscripţie slavonă din 1706”[300].

1701, iulie 30: Constantin Duca întăreşti durele opreligti pentru credincioşii munteni pe braniştea sfintei mănăstiri a Voronețului[301].

1781, decembrie 28: „În faţa comisiei austriece apare egumenul Macarie şi declară că mănăstirea Voroneţ a fost zidită de Ştefan Vodă cel Bătrân, care a zidit şi mănăstirile Putna şi Sf. Ilie. Mănăstirea Voroneţ stăpâneşte următoarele moşii: Stulbicanii (Stulpicani – n. n.) cu munţii din jur, şi cu satele Holda, şi Crucea, Bucureşti zis astăzi Capucodrului, Drăgoieşti, săliştea Lucăceşti, din care jumătate se află în Moldova”[302].

1800, noiembrie 15: În hotărnicia celor trei sate ale „luminatului beizadea Alexandru”, fiul lui Ipsilanti, care primise în dar de la tatăl său, în 6 august 1800, „trei moşii, ce-au fost domneşti… anume Dorna, Şarul şi Păltinişul”[303], sunt menţionate alte două sate, în „munţii Voroneţului, a Clirosului, anume Horda şi Crucea”[304].

1894: „**Crucea, sat**, pe moşia şi în comuna Broşteni, judeţul Suceava, trăgându-şi numele de la crucea ce se formează prin vărsarea pâraielor Crucea şi Bărnărelul, în Bistriţa. Aşezat pe ambele ţărmuri ale Bistriţei şi ale pâraielor Crucea şi Casei, spre nord-vest, şi la 22 km de satul de reşedinţă. Mai înainte, **Crucea** cu **Cojoci** şi **Chirilul** forma o comună aparte. Are o populaţie de 139 familii, sau 540 suflete (266 bărbaţi şi 264 femei), printre care sunt şi 10 ţigani. Contribuabili sunt 108. Locuiesc în 150 case. În Crucea este o cârciumă şi o băcănie. Împroprietăriţi, la 1864, sunt 12 fruntaşi, 39 pălmaşi şi 19 codaşi, stăpânind 340 fălci, afară de cei cu câte 10 prăjini. Drum principal e numai cel ce duce la Broşteni şi la Rarău, şi acel ce duce la Dorna, dar care e foarte puţin frecventat. Are o biserică de lemn, cu hramul „Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena”, clădită de M. S. Regele, la 1880, deservită de preotul din Cojoci, şi o şcoală rurală mixtă, condusă de un învăţător, plătit de stat, înfiinţată la

---

[300] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 277-280
[301] Ibidem
[302] Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. V, Cernăuţi 1939, p. 163
[303] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, volumul VI, Partea II, Bucureşti, 1904, p. 6
[304] Ibidem, p. 9

1864 şi aşezată într-un local făcut danie de M. S. Regele; e frecventată de 41 elevi. La 1803, „Crucea, a clirosului din Bucovina, numără 70 liuzi, cu 732 lei anual” (Uricariul, de T. Codrescu, vol. VII, p. 255)[305]. / **Cojoci, sat** pe moşia şi în comuna Broşteni, județul Suceava. Îşi trage numele probabil de la primul descălecător, poreclit astfel şi care are şi astăzi odrasle. Aşezat pe ţărmul stâng al Bistriţei. Are 19 case, populate cu 20 capi de familii sau 80 suflete (39 bărbaţi şi 41 femei), din cari 3 țigani. Contribuabili sunt 15. În sat este o cârciumă şi o băcănie. Împroprietăriţi, la 1864, sunt 2 fruntaşi, 8 pălmaşi şi 13 codaşi, stăpânind 67 fălci, afară de cei cu 10 prăjini. Are o biserică de lemn, deservită de 1 preot şi 2 cântăreţi. Şcoala din Crucea servește şi acestui sat. La Cojoci este punct vamal pentru privegherea plutelor, să nu se strecoare fraudulos din Bucovina. Aci se trec în revistă toate plutele şi se constată acelea care sunt indigene şi acelea care trec cu tranzit. O singură cărare pentru pietoni şi călăreţi, ce duce de la Crucea, la Rarău, trece pe aci. Oamenii îşi aduc proviziile de care au nevoie, pe cai, formând un fel de caravane[306]. / **Chiril** (**Chirilă**, în text – n. n.), sat, pe moşia şi în comuna Broşteni, județul Suceava. Înşirat pe ţărmurile pârâului cu acest nume, numără 72 case, populate cu 75 capi de familie sau 268 suflete, din care 135 bărbaţi şi 133 femei. Are 76 contribuabili. Împroprietăriţi, la 1864, sunt 9 fruntaşi, 17 pălmaşi şi 11 codaşi, stăpânind 145 fălci, afară de cei cu câte 10 prăjini. Biserica din Cojoci şi şcoala din Crucea servesc acestui sat. O singură cărare pentru pietoni şi călări, ce duce la schitul Rarău, leagă satul de reşedinţa comunei. În 1803, „Chirilul răzăşesc avea 35 liuzi, ce plăteau 936 lei bir anual” (*Uricarul*, VII, p. 255[307]”.

1913: „Lista de numele şi pronumele preoţilor şi diaconilor, din cuprinsul judeţului Suceava, cu dreptul de a alege şi a fi aleşi membri în consistoriul superior bisericesc, întocmit conform ordinului No. 35.145/913, a dlui ministru al cultelor A. C. B., înregistrat în cancelaria protoieriei judeţului Suceava sub No. 1.184 din 20 Octomvrie 1913: Constantin Mitocariu, parohia şi comuna Crucea”[308].

1922: „Astăzi, 29 iulie 1922. / Comisiunea de ocol instituită pe lângă judecătoria Broşteni, judeţul Suceava, pentru revizuirea împroprietăririlor precedente şi exproprierea terenurilor pentru completarea izlazurilor necesare comunelor: Broşteni, Borca, Crucea, Fărcaşa şi Mădei, ce compun acel ocol, a ales şi determinat următoarele terenuri: / **Moşii regale expropriate**, pe Bistriţa Aurie: / La **Broşteni**: Giungătul (55 ha), Muntele Verde (160), Căboiele (50), versantul drept al pârâului Paltinul (10), Ciotenii şi Runculeţ (427 ha); Pârâul Ursului (291 ha), izlazul Piciorul Văcăria (33), Muntele Hagingosu (135 ha); / La **Crucea**: Dealul Omului (20 ha), Toancele şi Arama (120), Hupăineşti şi Căpăţâna (80), Livezile de la Cojoci (25), Livezile Crucea (65), Şesu (40 ha). / **Terenuri expropriate din Domeniul Coroanei**, prin procesul-verbal de la 9 iulie 1922: **Pentru comuna Crucea**; 20 hectare Dealul Omului; 120 hectare Toancele şi Arama; 80 hectare Hupăineşti şi Căpăţâna; 25 hectare Livezile de la Cojoci; 65 hectare Livezile Crucea; 40 hectare Seşu. / **Pentru comuna Broşteni**: 391 hectare Pârâul Ursului; 33 hectare din izlazul Piciorul Văcăria; 135 hectare Muntele Hagiogosu”[309].

---

305 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, București 1899, p. 783
306 Ibidem, p. 559
307 Ibidem, p. 384
308 *Monitorul Oficial*, Nr. 262, 22 februarie 1914, p. 12123
309 *Monitorul Oficial*, 7 octombrie 1922, p. 6781

1929: Între cele 29 de posturi ale celor 6 secţii ale Legiunii de jandarmi rurali Neamţ, se număra şi postul de jandarmi Crucea al secţiei Broşteni, cu atribuţiuni în satele Crucea, Cojoci şi Chiril[310].

1931: Comuna Crucea, ca și Broștenii, făcea parte din județul Neamț, având în componență satele Crucea, Cojoci și Kiril[311].

1934: „Pe la finele lunii Mai 1934 ne găseam, în tabăra de pe Rarău, cam optzeci de legionari, la clădirea „Casei de odihnă pentru bolnavi". Lucram sub conducerea Căpitanului, după un plan stabilit de el, care ne împărţise în echipe pentru şantier, pentru bârne, pentru piatră etc. În mod obişnuit, de sâmbătă, după orele douăsprezece, uneori şi mai degrabă, până luni, dimineaţă, eram liberi. Fiecare individual îşi vedea de curăţenie, se retrăgea pentru meditaţie, lua parte la slujbele de la Schit, îşi completa educaţia, pe urma învăţămintelor şi istorisirilor din pauzele în cursul lucrului; iar spre seară apăream toţi le şedinţă comună. / Într-o astfel de după-amiază, ni s-a spus că, a doua zi, în zori, să ne adunăm în ograda Schitului Rarău, rămânând pe loc acei desemnaţi cu serviciile curente, după rânduiala taberei. Astfel, în dimineaţa din ziua următoare, duminecă, ne-am deşteptat la glasul prelung al unui corn, ce s-a repetat de câteva ori în unde cu ecouri multiple între acele trei înălţimi din preajma Schitului, îmbrăcate, din talpă, până în creştet, în verdele bradului serafic. În mai puţin de 15 minute, stam în faţa Căpitanului. Era tocmai timpul când noaptea se găsea pe picior de plecare şi ziua era gata să-şi facă intrarea. Fără nici o vorbă, plecăm după el şi, trecând de poartă, luăm pas de fugă spre satul Chiril. Ajunşi în vale, continuăm încetinel şi respirăm adânc. Simţeam cum toată răcoarea munţilor se lăsase ca o binecuvântare peste noi. De pe pârâul Chiril ceaţa se ridică în pale uriaşe. Din depărtări începe să ne mângâie câteva raze, săgeţi de aur, ale soarelui înfundat după creste de munţi. Suntem la malul Bistriţei. E rece. Valurile de apă bulbucesc, când mai zgomotos, când mai domol, alungându-se unele pe altele într-o goană neregulată. / Apucăm la stânga, spre satul Crucea. Despre ce avea să fie în dimineaţa aceasta ştiau numai câţiva. Un meşter lemnar din sat ne-a fost lucrat, în cursul săptămânii, nouă cruci, destinate să cinstească memoria celor căzuţi în prigoana din 1933-1934. Una dintre ele, de aceeaşi formă, era mai mare, mai grea, întru amintirea lui Sterie Ciumeti; celelalte, toate la fel. / De sâmbătă seara, au fost trecute peste apă şi ne aşteptau la poalele muntelui Pietrosu, în vârful căruia aveam să le aşezăm, ca să dăinuiască acolo, în singurătatea misterioasă a naturii, semn de pătimire creştină. La locul vadului, întâlnim pe cei doi ţărani din Crucea, care fuseseră tocmiţi din vreme, să ne fie călăuze spre culme. Bistriţa venise mare, peste noapte, şi era lată; noi, mulţi şi o singură luntre, lucrată destul de primitiv din trunchiul unui brad voinic. / Căpitanul, judecând situaţia, a socotit că pierdem mult timp ca să trecem pe rând, câte trei sau chiar cinci o dată; apoi e mare nesiguranţă şi primejdie. Atunci ne-a sfătuit să ne luăm de mâini şi să formăm un lanţ; el se aşează în cap, avându-l, la dreapta, pe studentul Alexandru Morariu, iar Radu Mironovici face încheierea, ultima verigă. Îmbrăcaţi cum ne găseam şi prinşi voiniceşte unul de altul, intrăm în apă, cu faţa spre valuri şi bâjbâind fundul cu picioarele, ieşim teferi pe malul drept, după câteva minute bune. Cei doi ţărani au trecut cu luntrea, pe care a înapoiat-o la locul ei un al treilea, care se întâmplase să fie pe acolo. / În bătaia soarelui ce se ridica dintre vârfuri de munţi, ne-am stors hainele şi ne-am uşurat bocancii de apă, cât s-a putut, odihnindu-ne apoi un pic pe pajiştea verde dintre râu şi munte. După acest scurt popas, ajungem să luăm crucile în spate şi muntele Pietrosu în piept. Cei peste şaizeci de legionari, urmând călăuzele, se înşiruie, într-o tăcere desăvârşită, pe singura cărare, cu foarte puţine ocolişuri, ce urcă în pripor chiar de jos. Crucile le ducem cu schimbul; cea mare o mişcăm încet, câte doi sau trei, după putere. Înlocuitorii sar la datorie, din sfert în sfert de oră; şi chiar

[310] *Monitorul Oficial*, Nr. 109, 23 mai 1929, p. 3936
[311] Direcțiunea Administrațiunii Locale, *Tablou de regruparea comunelor rurale*, București 1931, p. 276

mai degrabă, unde este nevoie. / Soarele începe să ardă cu toată puterea. Brazii ce ne acopăr, pe ici şi colo, cu umbra lor încep să se rărească şi, după un timp, rămân în urmă. Nici o adiere de vânt. Piatra pe care călcăm e fierbinte. Căldura ne stoarce broboane de sudori. Înaintarea e tot mai anevoioasă. În faţa noastră, numai tufe şi arbuşti; iar din loc în loc, dăm peste câte un brad izolat, trântit la pământ, care a rezistat cândva, cu fălnicie, multor furtuni în rariştea de pe coastă. Pe cale, izvoare nu sunt; decât unul, aproape de vârf, sărac şi neîngrijit. / După trecere de vreme grea, am ajuns la el. Poposim între acei câţiva copăcei slăbănogi, răsăriţi dintre pietrele ce le servesc mai mult de reazăm, decât de hrană. Din apa izvorului abia avem cu ce să ne umezim gurile arse de căldură şi de oboseală. Împrăştiaţi cum ne-am pomenit, căutăm o palmă de umbră şi ne întindem pe povârnişul muntelui, cu faţa în sus, şi, la propunerea Căpitanului, cu capul la vale, ca să se odihnească picioarele, ce mai aveau mult de străbătut. / După o jumătate de oră, suntem din nou în mişcare. Cărarea devine din ce în ce mai nevăzută, până dispare cu totul. Panta s-a priporit de-a binelea şi vârful Pietrosului ne amăgeşte că este pe aproape. Înspre el apucăm fiecare pe unde se poate, prin sihlă şi ierbărie până la brâu sau peste covorul de muşchi, în care scapi picioarele până la genunchi, depăşind cu anevoie bolovanii colţuroşi, unul câte unul. / Pe această distanţă, de la izvor, în sus, Căpitanul ia în spate crucea mare; Radu Mironovici, Nicoleta Nicolicescu şi alţi câţiva, crucile mici. Cei mulţi înaintează cu desaga gândurilor. Fiecare pas e un efort. Din întâmplare, sunt în urma Căpitanului, la câţiva paţi. Pot să-l privesc din apropiere, uitându-mă şi în jos, pe unde să-mi sprijin picioarele. Era obosit cum eram toți. Mişcându-ne în sus, uităm de măreţia cadrului. Se făcea că şi noi dispăruserăm, cu totul, rămânând el singur, omul cu crucea în spate, ce-o poartă pe a Neamului întreg. O privelişte unică în viaţă, care te cutremură, te luminează, te transformă. / De la un timp, la unul din popasurile dese și scurte, cineva se apropie şi-i cere pardesiul, ca să-i mai uşureze mersul, dar el continuă, fără cel mai mic gest, cu capul aplecat în jos şi îndreptat spre stânga. Tăcerea e completă. Figura lui de bronz, chipul suprauman, învăluit în fiorii trăirilor adânci, mi-a rămas întipărit ca o icoana de legendă. Părul umed de sudoare i-a căzut în dezordine peste fruntea înrourată. Albastrul cerului din ochi s-a înnourat. Faţa suptă de-o mare durere, mai arsă sub dogoarea soarelui din acea dimineaţă, era numai apă. Trupul întreg i s-a încovoiat sub povara din spate şi de mersul greu pe povârniş. Căpitanul urca spre vârf, cu gândurile şi suferinţa lui, cu tot trecutul brăzdat de-o voinţă de fier, cu întreg viitorul din faţă, descifrând poate în sinea sa când ura nepotolită a duşmanilor, când dragostea în creştere a Neamului. Urca, în aceste momente, el singur, sub privirile care-l întovărăşeau discret din toate părţile în linîştea maiestoasă de acolo. Ce semn a dat în preajmă, gândind să ia această iniţiativă, dincolo de închinare în faţa morţilor? Ce viziune i-a fulgerat mintea, acea minte aşezată, echilibrată, genială? A fost drum de lumină sau întuneric de noapte? / Au fost necazurile îngrămădite din prigoanelor de ieri? S-a ivit grija pentru ce va urma de acum, înainte? A văzut un moment zorile biruinţei? A intuit o clipă urgia duşmană dezlănţuită cu furie nebună? Şi-a dat seama că ar putea să înfrunte şi procedee de justiţie mascată? A simţit tăria durerilor din teroarea ce avea să fie drămuită cu cinism de brute şi inconştienţi prin închisorile Jilavei, Doftanei, Râmnicului?... / În anii lui puţini n-a încetat să predice, să facă bine, să ne pilduiască cu blândeţe şi seninătate; să ne înveţe cum se apără o credinţă, odată răsărită din sămânţa bună a semănătorului; să ne arate cum se proiectează forţa ei; să ne îndemne la perseverare pe drumul către biruinţă, ce nu oricui îi este dat să o vadă; pentru că nimeni nu s-a născut ca să trăiască un număr nu știu cât de ani, cum spune Ion I. Moţa sau „neputând învinge în viaţă fiind, vom învinge murind”, anticipează Căpitanul... / Suntem sus, sub mantia aurie şi curată a eternităţii, pe tăpşanul cu pietre desfăcute de vremea de milenii din stâncile ce vor fi format vârful uriaş al Pietrosului. Perspectiva, minune de frumoasă, se pierde la depărtări într-o ceaţă albită de fierbinţeala soarelui. Răcoarea de la înălţime şi undele plăcute ale unui vânt pribeag ne usucă feţele îmbrobonate şi ne zvântează trupurile umede. / După aşezarea crucilor, urmează un program scurt, ce se termină într-o

atmosferă de emoţie generală, cu imnul legionarilor căzuţi. Aşa s-a împlinit, în acea zi, un act măreţ, pornit din gândul pentru frumos, pe calea grea a adevărului, spre împlinirea binelui. Poate, ca manifestare, ca formă, să pară un fapt divers, dar pe traiectoria vieţii Căpitanului, a Mişcării Legionare, a tragediei de azi a Neamului românesc, această zi, a crucilor purtate din satul Crucea, de pe Bistriţa, până în vârf de munte, este de-o profundă semnificaţie, prin tot ce s-a întâmplat... / Acele nouă cruci, înfipte cu nădejde între pietrele din vârful Pietrosului, pe unde foarte rar calcă picior de om, le-am găsit sfărâmate încă în acea toamnă. Din informaţii de la ciobani și ţărani, lucrători la pădure, jandarmii stăpânirii au trecut pe acolo, cu ordin să le dărâme; și le-au dărâmat"[312].

1949: Au fost numiţi directori în învăţământul elementar, ciclul I[313], **Petrescu Paul**, director la Şcoala elementară Crucea, în Crucea, şi **Sturzu Alexandru**, director la Şcoala elementară Crucea, în Cojoci.

Dolhasca

Primele moşii şi aşezări ale actualei comune Dolhasca, în dreapta Siretului, au fost atestate în 2 iulie 1398, pe când moşia şi aşezările de pe malul stâng al Siretului, de unde se pretinde că ar fi venit străbunii actualei vetre, din 20 iunie 1453. Spre deosebire de Dolheşti, care, ca formulă de plural, defineşte moşia răzeşilor Dolh (Lung – Ioan Bogdan îi înşiruie în splendida lor încrengătură), Dolhasca defineşte statutul de moşie integrală a unui proprietar, lucrată cu robi şi iobagi, desprinsă din moşia răzeşească, prin daniile domneşti, în beneficiul mănăstirii Pobrata (a fratelui, dar a fratelui lui Petru Muşat). Că moşiile primite de călugării de la Probota înseamnă Dolhasca, şi nu Dolheştii, o dovedeşte uricul din 22 februarie 1502, bazat pe două privilegii vechi, obţinute de Şendrea, bunicul cumnatului lui Ştefan cel Mare, asupra Dolheştilor, „Dobra, fiica lui Ivanco, şi verii ei, Toader Macica, şi fratele lui Berzea, fiii Mărinei, toţi nepoţii panului Şandru portar" vânzând vistiernicului Isac „un sat pe Şomuz, anume Dolheşti… pentru şase sute de zloţi tătăreşti"[314]. Mult mai târziu, după „hiclenirea" lui Isac, soldată cu confiscarea averilor de către Ştefăniţă Vodă, aveau să ajungă şi Dolheştii în puterea Probotei, care, astfel, devenea unicul moştenitor al neamului răzăşesc Dolh. Cât despre moşiile de pe celălalt mal al Siretului, acestea se numeau, în cea mai mare parte, Heciu şi doar a patra parte purta numele lui Iliaş al lui Cârje, Ilieşeşti sau Ileşeşte, dar sătuleţul acesta dispare curând din istorie, intrând în posesia anonimizatoare a călugărilor Probotei, care, în 1772, aveau pe întinsa moşie Heciu doar 40 de robi ţigani, şi nici un liud (om străin) sau român. De altfel, şi pe dreapta Siretului, nu existau decât 4 curţi tătăreşti, plus robii de pe lângă mănăstire. Şi-atunci, când şi de unde au venit numeroşii locuitori, care, peste doar trei decenii, sub Iordache Cananău, au dat consistenţă satului Dolhasca-Buda? Iancu Nistor susţinea că, „la aşezarea definitivă a hotarului pe temeiul convenției de la Balamutca… în satele de la frontiera Bucovinei se adăpostiră mulţi fugari ruteni, care, după aşezarea hotarului, nu aveau nici un motiv să se mute în Bucovina, ci din contra pribegii adăpostiţi prin Bucovina năzuiau mereu spre hotarul Moldovei şi anume mai ales din momentul în care ei urmară să fie reclamaţi de stăpânii lor din Galiţia şi de când administraţia Bucovinei se învoi să-i extrădeze"[315]. Teoria marelui istoric bucovinean este confirmată de *Condica liuzilor din*

---

[312] Iasinchi, Vasile, *Crucile de pe muntele Pietrosu*, Colecția Dacoromania 1962, în pp. 3-7
[313] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846
[314] AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, doc. 264, p. 474
[315] Nistor, I., *Românii şi rutenii în Bucovina*, Bucureşti 1915, p. 57

1803, când, în mod spectaculos, Dolhasca ajunge la o populaţie de 387 liuzi şi 10 breslaşi. Numai că liuzi înseamnă „oameni aduşi de peste hotar de către proprietarii de moşii, atât boieri, cât şi mănăstiri, care se foloseau de munca lor pe un timp oarecare", după cum precizează Codrescu, mulţi dintre aceştia împământenindu-se ulterior. Practic, istoria obştească Dolhasca, spre deosebire de cea a moşiei Dolhasca, începe cu acest an 1803, aşa cum încep, în fapt, mai toate istoriile obşteşti din Moldova, temelia reală a vetrelor de sate constituind-o reforma agrară a lui Alexandru Ioan Cuza. Vă daţi seama cât de puţină vreme a trecut din 1864 până astăzi şi că fiecare dintre noi reprezintă doar cinci-şase generaţii de oameni stabili, care au o brazdă de apărat?

1398, iulie 2: Ispisocul sârbesc al lui Ştefan Voievod, „cuprinzător că a dăruit două sate pe pârâul Pobratei, însă unul Bodino şi **altul mai sus de acela**, sfintei cu hramul Sfântului Nicolae, care mănăstire este în Poiană, între Şomuz şi pârâul Pobratei"[316]. În înscrisurile mai târzii, de întăritură, se scrie: „Am dat acestei adevărate mănăstiri a noastre din Poiană, care este între Şomuz şi pârâul Pobratei, două sate, anume Budinţi, iar al doilea, mai sus de acesta, Tatarei"[317], adică **moşia Turbata**, unde, de fapt, au fost aduşi tătarii lui Petru Şoldan de la Tămârtaşinţi (Şoldăneşti) şi dăruiţi mănăstirii.

1404, iulie 20: Suret de la Alexandru cel Bun pentru „două sate pe pârâul Pobratii, sfintei mănăstiri cu hramul Sfântul ierarh Nicolae, care este în Poiană, între Şomuz şi între pârâul Pobratei, un sat anume Bodinţii şi altul din sus de acela (identificat de autori cu „moşia Turbata")"[318].

1453, iunie 20: Alexandru Voievod întăreşte logofătului Mihail şi „satele lui drepte, pe care le-a cumpărat, pe banii săi drepţi, de la pan Oană Pîşco şi de la soţia lui, sora lui Raicu, anume: unde este curtea de jos a lui Neagoe, care este pe Siret, şi **alt sat, mai sus de curte, anume Părtănoşi**, şi alte sate, pe cealaltă parte a Siretului, anume: Pobrate, şi Berindeşti, şi Valea Seacă, şi Heci"[319].

1499, noiembrie 23: Ştefan cel Mare cumpără de la „Maruşca, fiica Nastei, şi vara ei, altă Maruşcă, fiica Olcăi, nepoatele lui **Iliaş al lui Cârje**… un sat pe Siret, anume Ilieşeuţii, şi cu mori pe Siret; şi l-au vândut domniei mele pentru 200 de zloţi tătăreşti", pentru a-l dărui mănăstirii Bistriţa, deşi privilegiul „bunicului lor Iliaş al lui Cârje de la bunicul nostru, Alexandru voievod, acel privilegiu s-a pierdut"[320].

1500: „Soţia lui Isaia vornicul, Sora, va fi îngropată la mănăstirea Probota, unde este înmormântat fiul ei, Dumşa postelnicul, cum se vede din inscripţia de pe patra de mormânt: Această groapă este a robului lui Dumnezeu, pan Dumşa postelnic, fiul Sorei, sora lui Ştefan Vodă, care s-a strămutat către veşnicul locaş în anul 7008, adică 1500, ianuarie"[321].

1514: „O fiică cunoscută a lui Şandrea şi a Mariei se numea Neacşa (într-un uric de la Bogdan Voievod, din 7022, adică 1514). Domnul arată că dă mănăstirii Pobratii „un sat anume Heaciul, pe care au fost dat acel sat *vara Domniei sale, Neacşa, fata Mariei, sora*

[316] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, doc. 6, pp. 6, 7
[317] Ibidem, p. 9
[318] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, doc. 19, pp. 27, 28
[319] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. II, Bucureşti 1976, doc. 33, p. 46
[320] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, doc. 246, pp. 441, 442
[321] Bogdan, I., *Documentele moldoveneşti de la Ştefan cel Mare*, Iaşi 1933, p. 15

tatălui Domniei sale, Ştefan Vodă, la moartea sa, din al său uric şi cumpărătoare, ce le-au fost cumpărat tatăl Domniei sale, răposatul Ştefan Vodă”[322].

1625, iunie 26: „Dat-am cartea domniei mele slugilor noastre lui Ionaşco Moga şi lui Păcurar, nepoţii Popşei din Ilişeşte, spre aceea ei cu cartea domniei mele să fie tari şi puternici a ţine şi a apăra dreapta ocina lor din sat Ileşeşte, a patra parte, partea din mijloc, ca să aibă ei a ţine pe unde a ţinut moşul său Popşea şi unchiul lor Nechita Popşescul”[323].

1772: Conform recensământului lui Rumeanţev, Heciu avea „42 ţigani ai Pobratii”, Tătăruşi „4 birnici”, cu tot atâtea case[324]. Dolhasca, Buda, Gulia, Ilieşeştii, Probota nu apar în recensământ, fiind vetre pustii. Apare însă o aşezare „Seliştia”, cu 13 case şi 8 rufeturi, însemnând 1 mazil, 4 argaţi şi păstori ai lui, 2 femei sărace, 1 popă şi doar 5 birnici, care poate fi Dolhasca, fiind trecută în recensământ mai jos de Dolheşti.

1792: „Împărţală de ţigani pe trei fraţi, după cum şi-au împărţit ţiganii, adică părintele Eftimie Cananău proegumenul cu cumnata Sfinţiei Sale, a răposatului Constantin Cananău biv vel (fost mare – n. n.) paharnic, şi cu fratele Sfinţiei Sale, Iordachi Canano vel Ban (Iordachi era la Dolhasca)”[325].

1803: În „Condica liuzilor pe 1803”, adică „a oamenilor aduşi de peste hotar de către proprietarii de moşii, atât boieri, cât şi mănăstiri, care se foloseau de munca lor pe un timp oarecare. Visteria nu putea percepe nici o dare de la toţi aceşti liuzi sau oameni străini”[326]. În Ocolul Siretul de jos, „Iordachi Cananău, banul, avea Dolhasca, din judeţul Suceava, şi în biserica de acolo fu şi pus în pământ, la 11 mai 1803”[327]. „**Dolhasca-Buda**, a casei banului Iordache Cananău, lucrul pământului, şi loc de mijloc, cu liuzii serdarului Anastasie”[328], 387 liuzi şi 10 „breslaşi ot tam, asemine”, scutiţi de bir „de către casă. Cei 387 liuzi au plătit, pe 3 luni, 1.112 lei, din totalul anual de 4.448 lei. „**Gulie**, cu liuzii ot Heciu, a mănăstirii Probota, asemene”, avea 48 liuzi, cu 150 lei de plată pe 3 luni, din 600 anual.

1825, septembrie 4, Iaşi: „Ioan Sandu Sturdza, domnul Moldovei, întăreşte boierilor Constand Negre, fost mare spătar, şi cumnatului său Ioan Pătraşcu, fost mare ban, „slobozenia pentru alcătuirea de târg pe moşia lor Brătenii, ţinutul Suceava, dată prin cartea sa din 1 iunie 1825. Împotriva înfiinţării târgului s-a ridicat Stavarachi Bosie, fiul lui Nicolai Bosie agă, proprietarul moşiei Sireţelul, „zicând că slobozenia de alcătuire de târg este de simţitoare pagubă pentru moşiile învecinate”. Cercetând motivele, marii boieri n-au găsit „nici un temei destoinic de oprire” şi, prin anaforaua din 18 iulie 1825, propun domnului înfiinţarea târgului, fiind spre „folosul visteriei şi alişverişul ţării”, aşa cum au stabilit proprietarii locului cu „jidovii neguţători care s-au găsit a-şi face dugheni şi locuinţe pe moşie”, la 2 iulie 1825. Se stabileşte organizarea târgului şi plata bezmănului pe stânjenul de dugheană, cârciuma şi casa „ce va prinde loc la uliţă”, câte 4 lei pe an, în două vadele, cei de la mahala câte 2 lei stânjenul; lungul dughenelor să fie de 19 stânjeni, iar şandramaua de un stânjen şi jumătate; cei ce vor face negoţ cu vin, rachiu, păcură, pitarii şi mungerii, în dughenele lor, să plătească bezmenul numai pentru dugheni, „cu alt havaet să nu fie supăraţi”; căsăpiile, câte se vor face,

---

[322] Bogdan, I., *Documentele moldoveneşti de la Ştefan cel Mare*, Iaşi 1933, p. 14
[323] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006, doc. 351, p. 425
[324] AŞRSSM, *Moldova în epoca feudalismului*, I, Chişinău 1975, p. 349
[325] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 185
[326] Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iaşi 1886 p. 241
[327] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 254
[328] Ibidem, p. 246

„jumătate să fie ale stăpânilor târgului şi jumătate ale negustorilor; venitul cotului va fi al stăpânilor şi se va plăti câte 30 parale butea şi 15 parale polobocul; imaşul va fi din locul târgului, până în hotarul moşiei Sireţel, **moşia Dolhasca** şi apa Siretului, „împlinindu-se 1.000 de stânjeni de plată în bezmen” şi va cuprinde şi ţarina din sus, care se numeşte Livezile, pe care să nu pască mai mult de 5 vite, fără viţei şi mânzaţi; locul pentru şcoală, pentru două case de obşte, pentru „mormântări” şi feredeu să fie în dosul uliţei şi să nu se plătească bezmen; casa căpităniei să fie în piaţa târgului de vite; alte case de alişveriş să nu se facă, decât un scrânciob, care va fi al stăpânilor târgului; celor ce nu vor plăti bezmenul la vadelele hotărâte să li se scoată dughenele la mezat; epitropii se vor alege din breasla negustorilor. Domnul întăreşte şi zilele de iarmaroc, din 15 august, de Sfânta Maria Mare, şi 7 ianuarie, de Sfântul Ioan Botezătorul, precum şi ziua de târg săptămânal, care va fi lunea. Venitul mortasipiei de la vitele ce se vor vinde în zilele de târg, cât şi la iarmaroace, câte 24 bani de toată vita mare, bou, vacă, cal şi capră să „fie a stăpânitorilor târgului; se scutesc şi 12 oameni străini”, sub numele de pârgari, care să fie aduşi de peste hotar”, care să păzească târgul de foc şi „pentru orice alte întâmplătoare trebuinţe” ale târgului”[329].

1886, mai: „O vacă a locuitorului Gheorghe Ioan Miron, din comuna Dolhasca, plasa Siret, județul Suceava, a făcut un vițel cu două capete îngemănate, două guri, patru ochi și trei urechi; corpul avea patru picioare și părul galben. Acest monstru nu a trăit. / În ziua de 14 Mai curent, a plouat bine prin plăși și în special la plasa Șomuz-Moldova, județul Suceava; ploaia ce a căzut în acea zi, în comuna Pleșești, a fost însoțită de grindină deasă și mare, care a durat ca trei ore, cauzând următoarele stricăciuni: A distrus 60 fălci grâu de toamnă al dlui Gheorghe Măcărescu, din care 30 fălci se speră a se îndrepta; 30 fălci grâu de toamnă, 12 fălci de orz și 26 fălci ovăz a dnei Calipso Condrea, din care parte se speră a se îndrepta; 6 fălci de ovăz al dlui Burah Harodniceanu, ca la 180 fălci semănături de pâine albă a locuitorilor și toate semănăturile de cânepă, a stricat mai multe ferestre pe la casele locuitorilor, le-au mâlit arături și semănături. / Asemenea, a plouat cu grindină și la comuna Liteni; din cauza ploii mari și a furtunii ce a urmat, s-au rupt podețe, îngrădiri, s-au întrerupt linia căii ferate, în mersul de la Liteni, spre Dolhasca, s-au mâlit și distrus arături și semănături, care se speră a se îndrepta; de asemenea, în comuna Rotopănești, tot în arătata zi, a căzut fulgerul pe casa locuitorului Vasile Dumitru Andrei, stricând un căprior de la acoperământ, apoi intrând în casă, a atins pe soția și o copilă a numitului locuitor, cărora le-a ars pielea la picioare, parte de corp și față, din care cauză, devenind greu bolnave, s-au transportat în cura spitalului județean. / Pe teritoriul comunei Horodniceni, tot în ziua de 14 curent, a căzut o ploaie furtunoasă, cu puțină grindină, dar n-a făcut alte stricăciuni, decât foarte puțin la arborii fructiferi; asemenea, ploaia cu grindină ce a căzut pe teritoriul comunei Sasca a distrus mai toate țarinele cu semănături ale locuitorilor, precum și parte de pe proprietatea dnei Elena Gh. Sutzo, și fulgerul a lovit 6 oi, de la stâna dlui Iorgu Vasiliu, care au și pierit; nu mai puțin, pe teritoriul comunei Giurgești, ploaia cu grindină a făcut stricăciune la semănăturile locuitorilor, posesorilor și proprietarului Ciulei, a mâlit arături și fânețe”[330].

1888, decembrie 8: „București, 8 decembrie / Ministerul de Interne // CAROL I, / Prin grația lui Dumnezeu și voința națională Rege al Românie, / La toți de față sănătate: Asupra raportului ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul de interne, sub No. 18.703; / În virtutea art. 30, 31 și 34 din legea județeană, / Am decretat și decretăm: / Art. I. Consiliul județului Suceava este convocat în sesiune extraordinară, pentru ziua de 3 ianuarie

---

[329] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1838, pp. 580, 581
[330] *România Liberă*, Anul X, Nr. 2640, duminică 25 mai / 6 iunie 1886, p. 3

1889, spre a se ocupa cu cestiunile următoare: / Să se pronunţe asupra despăgubirii fraților Veissengrün de costul terenului luat pentru construirea liniei ferate Dolhasca-Fălticeni”[331].

1893: „**Dolhasca, comună rurală** situată în partea nordică a plasei Siretul de Sus şi la 24 km de Folticeni. Se megieşeşte, la est, cu comunele Lespezi şi Tudora, din județul Botoşani, la vest, cu comunele Dolheşti şi Tătăruşi, la sud, cu comuna Lespezi şi la nord, cu comunele Dolheşti şi Tudora, despărţindu-se de toate părţile prin semne convenţionale. Are forma unui hexagon neregulat. Compusă din satele: Dolhasca, Gulia, Probota şi Ruda, cu reşedinţa în satul de la care şi-a luat numele. Populată cu 1.263 capi de familie, ce numără 4.406 suflete sau 2.197 bărbați şi 2.209 femei, din care 125 izraeliţi. Contribuabili sunt 838. Are 4 biserici, câte una în fiecare sat, cu 6 preoţi şi 11 cântăreţi, şi trei școli rurale mixte, frecventate de 133 şcolari, din 234 băieți şi 228 fete cu etatea de şcoală aflători în comună. Bugetul comunei, pe anul financiar 1892-1893 are, la venit, 21.918,48 lei şi la cheltuieli tot atât, iar al drumurilor, 4.291,81 lei venit şi 3.700 cheltuieli. În toată comuna sunt 89 cai, 69 mânji, 8 armăsari, 187 iepe, 463 boi, 743 vaci, 4.150 oi şi 791 porci. Altitudinea comunei, de la nivelul mării, variază între 325-335 m. E udată de râul Şiret şi pâraiele: Şomuzul Mare, Păltinosul, Probotei, Pietrosul, Pârțul lui Pulpă, Pietrosul-Budei, Râmnic, Siliştea, Turbata, Turbăţica, Vămeni, Poiana ş. a. **Moşia e proprietatea Statului**, fostă a Mănăstirii Probota. Suprafața ei e de 5.100 fălci, din care 2.460 fălci pădure (Statul are 4.165,8380 hectare pădure), 2.105 cultivabile, şi restul neproductiv. Anul acesta s-a cultivat: 307 hectare grâu, 1.616 hectare porumb, 324 hectare orz, 160 hectare ovăz, 18 hectare hrişcă şi 25 ari vie. Locuitorii împroprietăriţi la 1864 şi 1879 sunt: 472 fruntaşi, 530 pălmaşi şi 149 codaşi, stăpânind 2.622 fălci şi 38 prăjini. Mai însemnată în comună e Mănăstirea Probota. / **Dolhasca, sat** pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume. Aşternut pe frumosul şes al Siretului şi mănoasa vale a Şomuzului Mare, e împărţit în mahalalele: Vămeni, Vântuleşti, Cotu Morii, Seudenii şi Ciuchinarii. Numără 403 case, populate cu 460 capi de familie sau 1.717 suflete (895 bărbați şi 922 femei), din cari 60 izraeliţi, nemţi etc. Contribuabili sunt 320. Vatra satului ocupă 130 fălci. Majoritatea locuitorilor sunt bunişori gospodari, dar sunt şi din acei ce-şi pierd vremea pe la gară. Moşia, proprietatea Statului, fostă a Mănăstirii Probota, are întinderea de 1.643 fălci, din care 600 cultivabile, 720 pădure (Statul are 1.362 hectare pădure), 100 fălci fânaţ şi restul nefolositor. Împroprietăriţi la 1864 şi 1879 sunt 173 fruntași, 187 pălmași și 63 codași, stăpânind 1.161 fălci și 37 prăjini. Are o biserică, cu patronatul „Învierea”, zidită de săteni, la 1877, servită de 3 preoţi şi 2 cântăreţi şi împroprietărită, la 1864, cu 25 fălci şi 40 prăjini, şi o școală rurală mixtă, cu un învăţător plătit de stat, înfiinţată la 1866, frecventată de 75 şcolari, împroprietărită, la 1879, cu 6 fălci 40 prăjini. Numărul copiilor între 7-12 ani din raza şcolii sunt 133 băieți şi 145 fete. Drumurile principale sunt la Lespezi (8 km), la Gulia (1500 m), la Dolheștii Mici (4.000 m) şi la Poiana Răhtivanului (5 km). Satul Dolhasca n-a fost totdeauna unde se află astăzi. În vechime, spun bătrânii că era peste Siret, pe locul numit acum Livadă şi Silişte şi se numea Ilieşti sau Ilişeşti. Pe locul ce ocupă azi erau păduri mari de stejar şi ulm, arbori de care se găsesc şi acum aproape pietrificaţi, cu lemnul negru ca abanosul şi foarte frumos şi trainic pentru mobile, în albia şi malurile Siretului, fiind mâliţi la o adâncime de 5-7 metri. Fie din cauza albiei neregulate şi inundaţiei la care era expus satul, fie din cauză, precum spun mulţi, că pe aci, fiind şleahul cel mare, de la Botoşani, la Paşcani, Bucureşti şi Iaşi, în trecerea păgânilor turci şi tătari se aduceau multe stricăciuni avutului sătenilor, fiindu-le viaţa ameninţată şi trăind cu frica în sân, satul Ilieşti se mută pe ţărmul drept al râului, şi anume pe Dealul Viei şi fiindcă, drept în locul unde s-a aşezat satul, Siretul făcea un fel de vârtej, numit în localitate „dolie”, de aci se crede că ar fi convenit să dea şi numele satului Dolha („dolh, dolha”, în româna veche,

[331] *Monitorul Oficial*, No. 199, vineri 9/21 decembrie 1888, p. 1

însemna „lung, lungă” – n. n.) şi mai târziu Dolhasca. Poate însă, şi aceasta cred că e mai admisibil, ca Dolhasca să fie un termen slavonesc (precum avem Dorna, tot aşa poate fi şi Dolna). După câtva timp, ne mai convenindu-le poziţiunea de pe Dealul Viei, se scoborâră pe vale, unde sunt acum. La început, toate casele au fost făcute din lemnul de pe loc. Mai înainte de 1864, singur satul Dolhasca forma o comună. La 1864, Buda şi Gulia se alipiră la Dolhasca şi, în 1870, se uni şi Probota. Din bugetul ce se păstrează în arhiva primăriei, se vede că primarii de Dolhasca, Gulia şi Probota erau plătiţi fiecare cu câte 3 galbeni pe an. / La 1803, „Dolhasca-Buda a casei Banului Iordache Cananău, împreună cu liuzii Serdarului Anastasie, numărau 387 liuzi, plătind 4.448 lei bir anual, fiind şi 10 scutiţi”. La liuzii birnici se adăugau „breslaşii ot tam” (tot de aici – n. n.), „10 liuzi cu 140 lei bir pe an” (*Uricar,* de T. Codrescu, vol. VII, p. 246). / La 1821, turcii trec prin Dolhasca, dar nu-i pricinuiesc nici o stricăciune, graţie mijlocirii ce a făcut un oarecare „Monsieur Diubsche”, către mai-marele celor 150 turci din Botoşani (*Ist. Mitr. Mold*., p. 143). / Se spune că moşia Dolhasca, cu trupul Buda, avea, mai înainte, o întindere cu mult mai mare, dar din ea s-au tot înstrăinat bucăţi. Aşa, povestesc bătrânii satului că unui slujbaş mare, de 1a cârmuire, ce venea dinspre Botoşani, îi căzu un cal, la un podeţ. Ca să nu rămână cu butca în drum, el ceru un cal de la Cananău, care nu-i dete. Se adresă atunci către Paşcanu, proprietarul Tudorei, care-i trimise patru cai din cei mai frumoşi, cerându-i în schimb să mijlocească pe lângă Vodă a i se da şi lui o parte din Dolhasca, ce-i trebuia numaidecât. Ajuns la Divan, slujbaşul îndeplini dorinţa lui Paşcanu. Tot cam astfel se dădu o altă bucată, la Poiana Răhtivanului, şi o a treia la Sireţel. / **Dolhasca, gară** în satul cu acest nume, la 408 km de Bucureşti. Schimbarea liniei spre Folticeni”[332].

1896: În cadrul manevrelor din toamna anului 1896, „Divizia a 8-a va fi concentrată la Dolhasca, pe malul drept al Siretului; Brigada de Piatra-Neamţ, venind înspre Fălticeni va lua acest oraş, gonind Brigada 2 din Divizia care se retrage la Dolhasca”[333].

1897: „**Catastrofa din** Moldova. Ploaia torenţială, care a inundat ieri stradele Capitale, nu a fost decât răsunetul îndepărtat al trombei de apă care s-a revărsat, tot ieri, asupra mai multor puncte din ţară, dar mai ales în Moldova de Sus. O telegramă a corespondentului nostru din Iaşi, sosită aseară, după punerea ziarului sub presă, ne anunţa calamitatea întâmplată. Iată telegrama, în îngrozitoarea ei expresivitate: O trombă de apă a inundat linia Paşcani-Lespezi-Dolhasca. Oraşele şi satele sub apă. Sunt numeroase victime. Podul Paşcani a fost rupt. Circulația este întreruptă. Linia Iaşi-Vaslui e de asemenea întreruptă”[334]. / „**Inundaţiile din Suceava.** De trei zile plouă neîncetat; în noaptea trecută a fost un adevărat potop; întregul oraş era în picioare, de frica unei catastrofe, toate pivniţele sunt pline de apă, din care cauză mai multe case din mahalaua Sucevei s-au scufundat. Podul cel mare de pe Moldova, de la Mălini, care pune în comunicaţie plasa Muntelui cu restul județului, a fost rupt de ape, cel de la Dumbrăviţa a avut, ieri noapte, aceiaşi soartă; toate podurile de pe Bistrița, Siret, Râşca, Şomuz nu mai există. Terasamentele căitor ferate Dolhasca-Fălticeni, Dolhasca-ițani şi Dolhasca-Lespezi-Paşcani sunt rupte în mai multe părţi, iar trenurile în aceste părţi nu mai circulă. Siretul a ajuns în gara Paşcani. Oamenii bătrâni asigură că nu-şi reamintesc ca vreodată păraiele Siretul şi Şomuzul să fi fost unite, Bistrița şi Moldova să fi venit aşa mari. Inundaţiunile au produs pagube colosale. Între Cornul Luncii şi Tupilaţi, toată valea Moldovei e sub apă. Domnii Gh. Ghilescu, Principesa Sutzo, Moscovici, Radu de Deal, Steinheld, Juster etc., proprietari arendaşi ai mai multor moşii, au suferit pagube care se urcă la peste un milion jumătate. În acest timp, domnii Softa, prefect, şi Gh. Radu, primarul Fălticenilor, stau la moşiile lor, unde se ocupă cu strângerea recoltei,

332 Ionescu, Serafim, *Dicționar geografic al județului Suceava*, București 1894, pp. 95-97
333 *Epoca,* No. 192, Anul II, sâmbătă 29 iunie 1896, p. 1
334 *Epoca*, No. 466, Anul III, sâmbătă 31 mai 1897, p. 3

abandonând totul pe mâinile directorului prefecturii, care maltratează lumea, pentru a scăpa de ei”[335].

1899: „Se aduce la cunoştinţa celor interesaţi că, în ziua de 9 Decembre 1899 şi următoarele, orele 10 dimineaţa, se va ţine licitaţiune publică, conform art. 6, 24 şi următoarele din legea înstrăinării bunurilor Statului şi răscumpărării embaticurilor, în localul prefecturii județului Suceava, pentru vinderea bunurilor mici arătate mai jos: Locul cârciumii de la Ungureni, de pe moşia Gulia, pe plan lit. b5, în întindere suprafaţa totală ca de 1.860 mp, situat în comuna Dolhasca, plasa Siretul, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se la nord şi est cu **Toader al Ilincăi**, la sud şi vest cu **Neculai Partenie**; arendat, pe anul 1899-1900, cu lei 7; garanţia: lei 15. Concurenţa începe de la suma de lei 90. / Livada cu pomi roditori şi sălbateci, de pe moşia Dolhasca, pe plan lit. b12, în întindere suprafaţa totală ca de 1 hectar, 9.069 mp, situat în comuna Dolhasca, plasa Siretul, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se la nord cu drumul între loturi, la sud şi vest cu lotul No. 223, şi la est cu lotul mare No. 3; arendat, pe anul 1899-1900, cu lei 28; garanţia: lei 136. Concurenţa începe de la suma de lei 762, bani 75. / Locul cârciumii, cu o casă cu 3 încăperi, o pivniță de piatră boltită, de pe moșia Dolhasca, pe plan lit. b1, în întindere suprafaţa totală ca de 2.429 mp, situat în comuna Dolhasca, plasa Siretul, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord, cu șoseaua Dolheşti-Lespezi, la est, cu un drum din sat, la sud, cu grădinile locuitorilor, şi la vest, cu drumul; arendat, pe periodul 1896-1901, cu lei 68, bani 50 anual; garanţia: lei 140. Concurenţa începe de la suma de lei 947, bani 20. / Locul cârciumii din Săndeni, cu o casă cu două încăperi, o sală şi o pivniță de piatră boltită, de pe moşia Dolhasca, pe plan lit. b8, în întindere suprafaţa totală ca de 3.581 mp, situat în comuna Dolhasca, plasa Siret, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord, cu locul lui **Ioan Păduraru**, la est, cu C. F. R., la sud, cu **Vasile a lui Gheorghe Bârleanu** şi, la vest, cu drumul; arendat, pe periodul 1896-1901, cu lei 80 anual; garanţia: lei 160. Concurenţa începe de la suma de lei 646. / Locul cârciumii de la Turbata, având pe el o casă ruinată, de pe moşia Dolhasca, pe plan lit. b11, în întindere suprafaţa totală ca de 4 hectare, 2.966 mp, situat în comuna Dolhasca, plasa Siretul, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la sud, cu **Ion Niţă, Alexandru Dascăl**, la vest, cu **Ilie a lui Gheorghe Bucatariu**, la nord, cu moşia Tudora, şi, la est, cu **Zamfir a lui Ioan Torescu**; arendat, pe periodul 1897-1902, cu lei 132 anual; garanţia: lei 264. Concurenţa începe de la suma de lei 1.336. / Locul cârciumii de la Buda, având pe el o casă cu două încăperi, o sală şi pivniţă de piatră boltită, de pe moşia Dolhasca, pe plan lit. b15, în întindere suprafaţa totală ca de 7.623 mp, din care ca 2.949 mp călcaţi, situat în comuna Dolhasca, plasa Siretul, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord, cu locurile de casă ale locuitorilor **Ion a lui Vasile Rotaru** şi **Gheorghe Apostol**, la est, cu un drum, la sud, cu locurile de casă ale **preotului Cozma**, şi, la vest, cu şoseaua din sat; arendat, pe periodul 1895-1900, cu lei 95 anual; garanţia: lei 190. Concurenţa începe de la suma de lei 887. / Locul de pe moşia Tătăruşi, pe plan lit. b2, în întindere suprafaţa totală ca de 4.950 mp, situat în comuna Tătăruş; plasa Moldova-Şomuz, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord, cu locul de casă al locuitorului **Gheorghe Avram**, la est, cu al lui **Iordache al Butulasei**, la sud şi vest, cu strada; arendat cu sus zisa moşie, pe periodul 1900-1905; garanţia: lei 20. Concurenţa începe de la suma de lei 198. / Locul cu o casă de bârne cu 2 odăi, sală, cu pivniţă dedesubt, de pe moşia Tătăruşi, pe plan lit. b3, în întindere suprafaţa totală ca de 726 mp, situat în comuna Tătăruşi, plasa Moldova-Şomuz, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord, cu loc de casă al locuitorului **Gheorghe a Năzari** şi **Simion a Năzari**, la est şi vest, cu strada, şi la sud, cu şoseaua; arendat cu sus zisa moşie, pe periodul 1900-1905; garanţia: lei 30. Concurenţa

[335] *Epoca*, No. 482, Anul III, marţi 17 iunie 1897, p. 2

începe de la suma de lei 279. / Locul ariei de pe moşia Tătăruş, pe plan lit. b4, în întindere suprafaţa totală ca de 7.563 mp, situat în comuna Tătăruş, plasa Moldova-Şomuz, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord, cu locul locuitorului **Vasile Băbălcu**, la est, cu **Vasile Băbălcu** şi **Maftei Prisacariu**, la sud, cu **Vasile Prisacariu**, şi la vest, cu drumul; arendat cu sus zisa moşie, pe periodul 1900-1905; garanţia: lei 35. Concurenţa începe de la suma de lei 302, bani 52. / Locul cu moară cu o piatră, în stare proastă, de pe moşia Tătăruş, pe plan lit. b5, în întindere suprafaţa totală ca de 5 hectare, situat în comuna Tătăruş, plasa Moldova-Şomuz, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord şi est, cu loturile din Câmp, la sud, cu Pârâul Mare, şi la vest, cu loturile din Câmp; arendat cu sus zisa moşie, pe perioclul 1900-1905; garanţia: lei 405. Concurenţa începe de la suma de lei 4.050. / Locul cu moară cu o piatră, în stare proastă, de pe moşia Tătăruş, pe plan lit. b6, în întindere suprafaţa totală ca de 5 hectare, situat în comuna Tătăruş, plasa Moldova-Şomuz, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord, est şi vest, cu loturile de Câmp, şi la sud, cu Pârâul Mare; arendat cu sus zisa moșie, periodul 1900-1905; garanţia: lei 405. Concurenţa începe de la suma de lei 4.050. / Locul cu moară cu o piatră, în stare proastă, de pe moşia Tătăruş, pe plan lit. b7, în întindere suprafaţa totală ca de 5 hectare, situat în comuna Tătăruş, plasa Moldova-Şomuz, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord şi est, cu loturile din Câmp; arendat cu sus zisa moşie, pe periodul 1900-1905; garanţia: lei 405. Concurenţa începe de la suma de lei 4.050. / Locul cu moară cu o piatră, de pe moşia Tătăruş, pe plan lit. b8, în întindere suprafaţa totală ca de 5 hectare, situat în comuna Tătăruş, plasa Moldova-Şomuz, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord-est, cu loturile din Câmp, şi, la sud şi vest, cu Pârâul Mare; arendat cu sus zisa moşie, pe periodul 1900-1905; garanţia: lei 405. Concurenţa începe de la suma de lei 4.050. / Locul de pe moşia Dolhasca, pe plan lit. b7, în întindere suprafaţa totală ca de 8.053 mp, în care intră şi drumul de 6 metri lăţime, exclus din vânzare, situat în comuna Dolhasca, plasa Siret, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord, cu lotul mare No. 25, la sud, cu porţiunea pe plan lit. b6 (prin deschizătura drumului, la punctul 1), la est, cu parte din locul **sergentului Ştefan Grigoriu**, la vest, cu apa Siretului; arendat, pe anu11899-1 900; garanţia: lei 10. Concurenţa începe de la suma de lei 80, bani 53 // No. 83.042 bis – 1899, octombrie 22"[336].

1899: Teritoriul vechiului Ilişieuţi sau Ilişeşte, deci vechiul sat Dolhasca, cel de pe Dealul Mare şi din împrejurimi, care purta numele lui Ilie Popşea, este uşor de identificat, după licitaţia din 1899, în care se vorbeşte despre parcelele de pământ din Lespezi şi, mai sus, Heci, de pe moşia care a aparţinut mănăstirii Probota: „Locul cârciumii din colt, pe plan lit. b4, de pe moşia Heciu, în întindere suprafaţa totală ca de 1.240 mp, situat în comuna Lespezile, plasa Siretul, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord-est, cu drumul şi, la sud-vest, cu locuitorii **Gheorghe Ciocănel, Alexandru Rusu** şi **Vasile a lui Ilie Niţă**; arendat, pe anul 1899-1900, cu lei 3, bani 75; garanţia: lei 10. Concurenţa începe de la suma de lei 349, bani 60. / Locul cu moara cu o piatră, stare slabă, pe plan lit. b2, de pe moşia Heciu, în întindere suprafaţa totală ca de 9.450 mp, situat în comuna Lespezile, plasa Siretul, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord şi vest, cu drumul, la est cu locuitorul **Gheorghe Puiu**, şi la sud cu locuitorii **Vasile Hrişcă** şi **Ion a lui Nică Puiu**; arendat, pe periodul 1897-1902, cu lei 48 anual; garanţia: lei 96. Concurenţa începe de la suma de lei 3.550. / Locul ariei, având pe el un coşar şi un hambar ruinat, precum şi materialul unei standole şi a unei case, pe plan lit. b5, de pe moşia Heciu, în întindere suprafaţa totală ca de 2 hectare, 7.200 mp, situat în comuna Lespezile, plasa Siretul, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord, cu imaşul satului Heciu, la sud cu

[336] *Monitorul Oficial*, Nr. 183, 15/27 noiembrie 1899, pp. 6354-6357

şoseaua Heciu-**Tătăruş** (unde au fost aduse curţile cu tătari ale lui Petrea Şoldan, de la Tământaşinţi – n. n.), la est cu şoseaua şi locul de casă al locuitorului **Vasile Melinte**, la vest cu locul casei lui **Simion Lişman** şi imaşul locuitorilor; arendat, pe periodul 1895, până la 1900, cu lei 55 anual; garanţia: lei 110. Concurenţa începe de la suma de lei 1.308. / Locul hăţaşului, pe plan lit. b7, de pe moşia Heciu, în întindere suprafaţa totală ca de 3 hectare, 5.352 mp, situat în comuna Lespezile, plasa Siretul, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord şi sud, cu drumul, la Est cu locurile însurăţeilor şi, la vest, cu zona C. F. R. Lespezi-Paşcani; arendat, pe periodul 1895-1900, cu lei 22 anual; garanţia: lei 45. Concurenţa începe de la suma de lei 1.414, hani 10. / Locul morii din sus, de la Bodeşti, cu mai multe răchiţi pe malul pârâului Bodeşti, din moşia Heciu, pe plan litera b8, în întindere suprafaţa totală ca de 5 hectare, situat în comuna Lespezile, plasa Siretul, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord, cu loturile mici No. 85, 86, 87, 88 şi 89, la sud şi est, cu lotul mic No. 84 şi cu pârâul Bodeşti, şi, la nord-vest, cu **parcelarea locuitorilor de pe Tătăruş**; arendat, pe anul 1899-1900, cu lei 100; garanţia: lei 200. Concurenţa începe de la suma de lei 2.550. / Locul morii din jos, de la Bodeşti, cu mai multe răchiţi pe malul pârâului Bodeşti, din moşia Heciu, pe plan litera b9, în întindere suprafaţa totală ca de 5 hectare, situat în comuna Lespezile, plasa Siretul, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se, la nord-est, cu loturile mici No. 80, 81, 82, 83 şi 84, şi, la sud-vest, cu pârâul Bodeşti; arendat, pe anul 1899-1900 cu bunul de mai sus; garanţia lei 200. Concurenţa începe de la suma de lei 2.550”[337].

1899: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 18 Noiembrie 1899, orele 11 a. m., se va ţine, în localul primăriei comunelor respective de care depinde fiecare din bunurile notate mai jos, licitaţiune publică orală pentru arendarea terenurilor de arătură, de fâneţe şi a golurilor de munte pentru păşune, încorporate pădurilor prin perimetrarea lor, cu ocaziunea vinderii de veci a moşiilor respective: **Gulea:** „393. **Locurile de fâneţe**, şi anume: Poiana Crâşmarului, ca de 1 hectar, 6.150 mp, dimpreună cu **locurile de arătură**, şi anume: Poiana cu Oameni, ca de 11 hectare, 4.600 mp, şi poiana Holtoanei, ca de 10 hectare, 250 mp, şi fără terenul din Valea Poienii, în întindere ca de 3 hectare, 5.000 mp, date în folosinţa gardienilor pădurii, situată în perimetrul pădurii Statului **Gulia**; garanţia provizorie lei 180”[338]. / **Probota:** „397. **Locurile de arătură**, anume: Poiana lui Oică, ca 2 hectare, 9.900 mp; marginea la Poiana lui Oică, ca 7.200 mp; Poiana Bălaşei, ca 1 hectar, 8.100 mp; Sandului, ca 2 hectare, 9.300 mp; Frasinului, ca 19 hectare, 5.300 mp; poienile la Ursari şi Nemţeşti, ca 20 hectare 7.000 mp; poiana Coptului, ca 13 hectare, 1.400 mp; a lui Nicolae a Timoftoaei, ca 8 hectare, 2.300 mp; marginea de la Ursari, ca 4.500 mp; dimpreună cu **locurile de fâneţe**, şi anume: poienile lui Oică, cu fâneţe, ca un hectar, 6.800 mp; poiana lui Dănilă, ca 3 hectare, 1.100 mp; a lui Nestor Roată, ca 1 hectar, 3.200 mp; poiana de la Pădurărie, ca 1 hectar, 7.900 mp; poienile de la Dealul Stânii, ca 4.500 mp; poienile la Piciorul Frasinului, ca 5.200 mp; poienile la Piciorul Nebunului, ca de 4.700 mp; poienile la Piciorul Grecului, ca de 4.100 mp; la Coasta Magaziei, ca de 17 hectare, 1.900 mp; în total întindere ca de 97 hectare, 4.400 mp, situate în perimetrul pădurii Statului **Probota**; garanţia provizorie de 735 lei”[339]. / **Dolhasca:** „398. **Locurile de arătură**, şi anume: poienile denumite la Poiana Munteanului, ca 7.000 mp; poiana Popei, ca 6.600 mp; marginea la Rădiu lui Movilă, ca de 6.800 mp; poiana la Pârâul Rotarului, 5.200 mp; Toloaca Lingurarilor, ca 1 hectar, 7.500 mp, dimpreună cu **poienile de fâneţe**, anume: poiana Turbiţei No. 1, ca de 4.300 mp; Turbiţa No. 2, ca 2.600 mp; Turbiţa No. 3, ca 4.300 mp; Turbiţa No. 4, ca 7.200 mp; Turbiţa No. 5, ca 6.800 mp; curătura Răicenilor, ca 6.600 mp; Găvanul Roşcăi, ca 1 hectar,

[337] Ibidem
[338] *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, p. 5939
[339] *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, p. 5940

2.900 mp; Rădiu lui Movilă, ea 8.800 mp; poiana Rotariului, ca 4.400 mp, coasta Hurmuzului, ca 2 hectare, 200 mp; poiana lui George Raicu, ca 4.300 mp; a lui Ştefan Galiţa, ca 3.209 mp; a lui Ioniţă Drob, ca 2.800 mp; a lui Ştefan Raicu, ca 5.200 mp; a lui Iordache a lui Anton Doniţaru, ca 4.500 mp; Pârâul Irinei, ca 7.500 mp; a lui Bejuşcă, ca 4.100 mp; marginea ea Dealul Vârâţi, ca 7.600 mp; poiana Notului, ca 3.100 mp; marginea la Pârâul Leaţului, ca 9.100 mp; marginea la poiana Leaţului, ca 3.000 mp; coasta Bozăriei, ca 13 hectare, 2.500 mp; în total 30 hectare, 8.100 mp, toate situate în perimetrul pădurii Statului **Dolhasca**; garanţia provizorie de 308 lei"[340]. **Tătăruşi:** „400. **Locurile de arătură**, şi anume: poienile numite Marginile Palancei, ea de 2 hectare, 864 mp; la poiana Turbăţicăi, ca 12 hectare, 8.880 mp; Babei, ca 6 hectare, 7.725 mp; Marginile Căprienei, ca 5 hectare, 120 mp; Bâtca, ca 18 hectare, 6.160 mp; Rujii, ca 11 hectare, 4.560 mp; Marginile Ţigulei, ca 8 hectare, 1.624 mp, şi Lanul Bodeşti, care ţine de moşia Statului Heciu, ca 30 hectare, 7.900 mp; dimpreună cu **locurile de fâneţe**, şi anume: Poiana Palancei, ca 2 hectare, 1.480 mp; sub Pripor, ca 1 hectar, 2.530 mp; Balta Rugei, ca 1 hectar, 7.900 mp; a lui Gh. Neamţu, ca 2 hectare, 3.270 mp; Ştefan a Porcului, ca 8.055 mp; Grigore Vasile, ca 1 hectar, 2.530 mp; Albinelor, ca 8.960 mp; Grigore Bogheanu, ca 5.370 mp; Gh. Macovei, ca 6.800 mp; Nicolai a Pristavului, ca 4 hectare, 2.960 mp; Grigore Bogheanu No. 2, ca 7.160 mp; Nicolae Filip, ca 8.055 mp; Gheorghe Gorgan, ca 1 hectar, 2.530 mp; Gheorghe Gordun, ca 1 hectar, 740 mp; Th. Sandu, ca 5.370 mp; a Surdoaiei, ca 1 hectar, 8.795 mp; Anton Pintilie, ca 2 hectare, 3.270 mp; Ion a Fârtului, ca 1 hectar, 740 mp; Iordache Pintilie, ca 8.950 mp; Gheorghe a Floarei, ca 8.055 mp; Theodor Negrea, ca 1 hectar, 6.110 mp; Theodor Vasile, ca 1 hectar, 6.110 mp; Theodor din Poiană, ca 3 hectare, 430 mp; a lui Pavel, ca 1 hectar, 1.635 mp; Theodor Lazăr, ca 1 hectar, 7.900 mp; Nicolae Neamţu, ca 1 hectar, 1.635 mp; Petrea Burtilă, ca 1 hectar, 2.590 mp; Theodor Burtilă, ca 1 hectar, 124 mp; a Ungureanului, ca 1 hectar, 5.215 mp; Constantin Ionică, ca 2 hectare, 6.850 mp; Preotului Gheorghe, ca 7.160 mp; Ion a Aniţei, ca 3.580 mp; Poiana Oşlobanului, ca 3.580 mp; Socilor, ca de 5.370 mp; Vasile Pintilie, ca de 5.370 mp; Batileşti, ca de 1 hectar, 1.635 mp; a lui Mihaiu, ca de 1 hectar, 2.530 mp; a lui Niculăiţă, ca de 1 hectar, 740 mp; Nichifor, ca de 7.160 mp; Cocostârcului, ca de 8.950 mp; Albului, ca de 1 hectar, 8.795 mp; a lui Gâtlan, ca de 8.950 mp; a lui Grigore Iosub, ca de 6.265 mp; a lui Theodor a Lăzăroaei, ca de 5.340 mp; a Nuţului, ca de 6.265 mp; a lui Petrea Ionoaia, ca de 8.950 mp; a Preotului Costache şi o margine a Preotului Ion, ca de 1 hectar, 6.100 mp; a lui Careja, ca de 2 hectare, 1.480 mp; Groapa Rusului, ca de 4 hectare, 1.170 mp; în total ca de 161 hectare, 6.390 mp, situate în perimetrul de pădure a Statului **Tătăruşi**; garanţia provizorie lei 1.430"[341].

1901, Gustav Weigand: „Din cauza deplasării anevoioase pe drumurile jalnice de pe terenul deluros din judeţele Dorohoi și Botoșani, mi-am lăsat trăsura și bagajele în Fălticeni și am luat, mai întâi, trenul, prin Dolhasca, spre Verești, de unde un birjar evreu, pentru 2 franci, m-a dus la Dumbrăveni, locul naşterii lui Eminescu. Primarul m-a trimis la preot, pe care nu l-am găsit acasă, așa că nu am avut de ales şi a trebuit să-mi petrec noaptea într-un han mizerabil din sat, unde a trebuit să mă mulţumesc cu niște ouă și cu o cameră murdară, ca nu îngăduie nici măcar gândul la odihnă. Dar, cu siguranță, am fost compensat de materialul lingvistic abundent[342], pe care puteam să-l adun acolo, în restul timpului"[343].

[340] *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, p. 5940
[341] *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, p. 5940
[342] Lui Gustav Weigand i-au cântat, la Dumbrăveni: Rucsanda a Gafiţi (*Foaie verde trii pelini*), Gheorghi a Gafiţi (*Foaie verdi arţăraş*)
[343] Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

1913: Raportul prefectului de Suceava, Nicolae Catargi, adresat ministrului de interne, precizează că, în anul respectiv, doar „câteva zecimi de km” din şoseaua Fălticeni-Dolhasca sunt pietruite, iar restul porţiunilor „nu pot rezista unor vremuri rele mai îndelungate, mai ale primăvara, după dezgheţ, când se desfundă pe mari distanţe şi devin impracticabile”, că „în anii din urmă s-a construit pod definitiv peste Siret la Dolhasca şi Lespezi” şi că „bolile cu caracter endemic” fac ravagii prin judeţ[344].

1917: „În tranşeele de lângă gara Dolhasca, s-au găsit bucăţi de silex, corect cioplite, care au fost dăruite muzeului de dl prof. Constantin Fedeleş, de la Universitatea din Iaşi”[345].

1922: În extrasul din 9 august 1922, este menţionat şeful ocolului silvic Dolhasca, Gh. Tărnăuceanu, care se alăturase membrilor Iacob Ştefănescu, Ştefan Albu, Gh. V. Bertea şi secretarului I. Pişleru, în formularea următorului proces-verbal: „Comisiunea, în unanimitate, decide: Constată că nu e cazul de a se proceda la expropriere din moşia **Slobozia-Drahuţa**, proprietatea doamnei Elena colonel A. Rotariu, deoarece posedă teren cultivabil sub 150 ha, moşia fiind în regiune de şes, cu cereri de împroprietărire mari şi fără investiri importante în inventar”. / În 24 octombrie 1922, comisia „expropriază pentru cauza de utilitate naţională bunurile mici, proprietatea Statului, din satul **Probota**, comuna Dolhasca, plasa Dolhasca, judeţul Suceava, în următoarea întindere şi megieşie: a) Zăvoiul „Odaia”, teren arabil, suprafaţa de 50 ha, la nord, est, sud cu râul Siret, la vest cu zăvoiul „Lespezi”, cu delimitarea 1864 şi cu loturile locuitorilor din Probota; b) Aria proprietăţii teren arabil, în suprafaţă de 2 ha 1.0135 ari, megieşit pe trei părţi cu delimitarea rurală 1864, iar la est, cu drumul comunal”. / În 23 octombrie 1922, comisia, condusă de judecătorul Ilie Cocea şi având în componenţă pe Iacob Ştefănescu, Gh. Jaba şi secretarul I. Pişleriu, „expropriază pentru cauză de utilitate naţională, din pământul bisericii din **Dolhasca**, situat în plasa Dolhasca, judeţul Suceava, câtimea de 23 ha, în următoarele 4 trupuri, şi anume: **a)**. Trupul „Curătura”, în suprafaţă totală de 19 ha 70 ari, din care 9,50 ha arabil şi 10,20 ha fânaţ, cu următoarele megieşiri: la nord, cu locul locuitorilor din Dolhasca, la sud, cu fânaţul locuitorilor din Dolhasca din 1864, la est, cu ogoarele locuitorilor din Dolhasca şi, la vest, cu proprietăţile locuitorilor din satul **Gulia**, C.F.R. şi pârâul Şomuz, ce desparte trupul „Curătura” de terenul locuitorilor din Gulia; **b).** Trupul „În obădărie”, în suprafaţă de 65 ari teren arabil, megieşit, la nord, cu locul viran al comunei, la sud, cu terenul lui Vasile Petraru, la est, cu Neculai Maxim şi grădinile locuitorilor din Dolhasca, la vest, cu Gheorghe D. Petraru; **c)**. Trupul „La Dascălu”, în întindere de 1 ha 45 ari arabil, megieşit, la nord, cu Costache Barieanu, la sud, cu drumul satului ce merge la biserică, la est, cu Toader Pădurariu, la vest, cu proprietatea lui Vasile Mihailescu şi restul pământului bisericesc; **d)**. Trupul „Peste Siret”, în întindere de 1 ha 20 ari arabil, megieşit, la nord, cu proprietatea lui Mihai Simionescu, la sud, cu proprietatea locuitorilor din Dolhasca, la est, cu linia dintre ogoare şi, la vest, cu fânaţul locuitorilor din Dolhasca. Terenul expropriat prin prezentul proces-verbal face parte din regiunea I-a, grupa A. Drept care am dresat prezentul proces-verbal într-un exemplar, care se va înainta, împreună cu dosarul comisiunii judeţene Fălticeni, o copie de proces-verbal se va înainta Casei Centrale a Cooperaţiei şi Împroprietăririi, prin consilierul agricol al judeţului, una parohului bisericii respective şi primăriei comunei Dolhasca, şi un extras, direcţiunii *Monitorului Oficial*”. / În 25 octombrie 1922, comisia, condusă de judecătorul Ilie Cocea şi având în componenţă pe Iacob Ştefănescu, Gh. Jaba şi secretarul I. Pişleriu, revine la **Dolhasca** şi hotărăşte: „Expropriază, pentru cauza de utilitate naţională, din pământul bisericii din satul **Gulia**, comuna Dolhasca, plasa Dolhasca, judeţul Suceava, câtimea de 12 ha 31 ari

[344] *Opinia*, Nr. 1880, Anul X, joi 16 mai 1913, p. 3
[345] Bianu, Vasile, *Însemnări din războiul României Mari*, I, Institutul de Arte Grafice *Ardealul*, Cluj, 1926, pp. 148-150

pământ arabil şi de imaş, ce trece peste cota de 13 ha, în următoarele trupuri şi megieşii: **a)**. Trupul „Imaş”, în suprafaţă de 6 ha 59 ari, la nord şi vest, cu pădurea satului Gulia, şi, la sud şi est, cu islazul locuitorilor din Gulia; **b)**. Trupul „În Dealul Nucului”, în suprafaţă de 4 ha, megieşite, la nord, cu proprietatea lui Neculai Iremia, la sud, cu Teodor Crăsnariu, la est, cu locul bisericesc, la vest, cu grădina preotului Moţoc; **c)**. Trupul „Lângă biserici”, în suprafaţă de 1 ha, megieşit, la nord, cu pământul şcolii, la sud, cu locul preotului Stupcanu, la est, cu Ion Nichitoaia şi, la vest, cu drumul satului. **d)**. „La Împărătescu”, în suprafaţă de 72 ari, megieşit, la vest şi nord, cu locuitorii din Valea Poenei, la sud, cu Constantin Gorilei, şi, la răsărit, cu apa Şomuzul”. / În 25 octombrie 1922, aceeaşi comisie hotărăşte: „Expropriază, pentru cauza de utilitate naţională, din pământul bisericii satului **Probota**, comuna Dolhasca, plasa Dolhasca, judeţul Suceava, câtimea de 12 ha din lotul de 24 ha şi care câtime e megieşită, la est, cu locuitorii din Probota, la sud, cu drumul comunal Probota-Lespezi, la nord, tot cu pământurile locuitorilor din Probota, iar la vest, până la completarea suprafeţei expropriate de 12 ha, cu locul ce rămâne bisericii”. / În 30 octombrie 1922, comisia condusă de judecătorul Ilie Cocea hotăra exproprierea, „pentru cauză de utilitate naţională, din pământul bisericii **Liteni**, comuna Liteni, plasa Dolhasca, judeţul Suceava, câtimea de 12 ha 34 ari teren arabil şi fânaţ, cu urătoarele megieşii: la nord, moşia Liteni, la sud, cu pădurea Liteni, la răsărit, cu moşia Liteni şi, la apus, cu partea rămasă neexpropriată a bisericii”. / Judecătorul A. Faur, inginerul Gheorghe Tărnăuceanu – delegatul Casei Pădurilor şi, desigur, şeful Ocolului silvic Dolhasca, Iacob Ştefănescu – delegatul Casei Centrale şi secretarul I. Pişleru, hotărau, nedatat, exproprierea, „pentru înfiinţare de izlaz comunal, necesar comunei Dolheşti şi repartizează satului **Dolheştii Mici** suprafaţa de 50 hectare de pădure din pădurea Statului „Diudiu”, cantonul Pelineşti, în următoarele megieşii: la nord-vest, cu pădurea Statului „Diudiu”, la nord, cu pădurea „Poiana Răftiganului”, la est, cu delimitarea locuitorilor din comuna Dolhasca şi, la sud, cu delimitarea locuitorilor din satul Dolheştii Mici”[346].

1924: „Comisiunea, în unanimitate, decide: Se expropriază, pentru cauză de utilitate naţională, în folosul locuitorului **Ion a lui Gheorghe Irimia**, din comuna Dolhasca, bunul mic B4 sau casa vătafului din satul Probota, comuna Dolhasca, judeţul Fălticeni, în următoarele megieşii: la răsărit cu drumul comunal şi mănăstirea, la apus cu proprietatea arendaşului Ion a lui Gheorghe Irimia, la nord cu proprietatea locuitorului **Zaharia a lui Ilie Popa** şi la miază-zi cu uliţa satului. Terenul este de calitatea I şi face parte din regiunea I, grupa A. / Comisiunea, în unanimitate, hotărăşte: Expropriază, pentru cauză de utilitate naţională, următoarele trupuri, proprietatea comunei Dolhasca: **1).** Bunul numit **fierăria lui Chinolea**, în întindere aproximativ de 5 prăjini sau 900 mp, megieşit la răsărit cu şoseaua Dolhasca-Lespezi, la apus cu **Maria Săndeanu**, la nord drumul şi proprietatea locuitorului **Petre Oprişan**, la sud şoseaua comunală şi proprietatea Mariei Săndeanu, care s-a atribuit locuitorului **Petre Chinolea**, locuitor din comuna Dolhasca, judeţul Fălticeni. **2).** Bunul numit **Balta Puraveţ**, în întindere aproximativ de 15 prăjini sau 2.700 mp, megieşit la răsărit cu **Theodor Strugariu** şi drumul, la apus şoseaua Dolhasca-Lespezi, la sud drumul comunal, şi la nord **Dumitru Şchiopu**. **3).** Bunul numit **la Balta Cap Mare**, în întindere aproximativ 20 prăjini sau 3.600 mp, megieşit la nord cu şoseaua Dolhasca-Liteni, la apus cu **Catinca D. Cot** şi **Ion Cap-Mare**. la sud cu **Vasile Surugiu** şi terenul expropriat, la nord cu linia ferată Dolhasca-Fălticeni. / Toate aceste terenuri fac parte din regiunea I, grupa A, şi sunt de calitatea I”[347].

[346] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2627-2631
[347] *Monitorul Oficial*, nr. 44 din 28 februarie 1926, p. 2109

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9 de gradele inferioare (trupă) morţi pentru Patrie în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24[348]: **Cantoriţa Constantin**, caporal, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Tătăruşi, jud. Baia, mort la 2 iulie 1941; **Bejan Gheorghe**, soldat, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Tătăruşi, jud. Baia, mort la 18 iulie 1941".

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: Bălan Elvira, învăţătoare, consiliera Centrului Dolhasca; **Sandu Alexandru**, soldat, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Dolhasca, jud. Baia, mort la 7 iulie 1941; **Colibă Gheorghe**, caporal, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Tătăruş, jud. Baia, mort la 13 iulie 1941"[349].

1963: În cronologia lui Emil Brumaru, din prefața cărții *Julien Ospitalierul*[350], se dau reperele legăturii Poetului cu Dolhasca. În 1963, „se căsătorește cu Doina Popescu, fostă colegă de facultate, medic la Circumscripția din Dolhasca. Este repartizat la Dolhasca, medic la Spitalul Mixt Rural din Dolhasca. Stă în gazdă, lângă bariera căii ferate Dolhasca-Fălticeni, în Cotul Morii". Beneficiază de numeroase vizite ale lui Adi Cusin. În 1967, „Grupul oniric este invitat la Dolhasca de Anul Nou. Dimov vine cu soția, Marina, și fiica, Ileana. Țepeneag este cu Mona, Vintilă Ivănceanu – singur". Dimov revine la Dolhasca în vara anului 1968 și așa mai departe, Dolhasca devenind, prin și datorită lui Emil Brumaru, un adevărat pol al culturii române.

DOLHEŞTI

În aceeaşi zi a anului **1398**, în care mănăstirea Probota obţine uric şi privilegiu pentru o parte din moşia răzeşilor Dolh (Lung), care, nemaifiind răzeşească, se va numi Dolhasca măcar în limbajul cotidian, un urmaş al lui Giurgiu Dolh, Şendrea, obţine uric şi privilegiu pentru Dolheşti.

1398, iulie 2: Şendrea, bunicul patern al lui Şandrea – viitor portar de Suceava, însurat cu Maria, sora lui Ştefan cel Mare, „este pomenit ca stăpânul satului Dolheşti". Şandrea avea să moară „în lupta cu Ţepeluş, la Râmnic, în 1481, iulie 8"[351]. A fost înmormântat la Dolheşti, acolo unde, în 27 martie 1486, avea să-şi găsească veşnica odihnă şi Maria, voievodala lui cneaghină[352].

1470: „Al. Gonța, într-un studiu special[353], a dovedit că Ștefan Voievod s-a oprit la Dolhești (în condica moldo-germană: Dolschecht), care era satul surorii sale, căsătorită cu Șendrea[354], viitorul portar, de pe Șomuzul Mare"[355].

---

[348] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 şi următoarele
[349] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
[350] Brumaru, Emil, *Julien Ospitalierul*, Polirom, Iași 2009, pp. 7 și următoarele
[351] Bogdan, I., *Documentele moldoveneşti de la Ştefan cel Mare*, Iaşi 1933, p. 12
[352] Ibidem, p. 13
[353] Gonța, Al. I., *O problemă de geografie istorică*, în *Studii*, an. XI, 1958, nr. 6, pp. 189-201
[354] Bogdan, I., *Documentele moldoveneşti de la Ştefan cel Mare*, Iaşi 1933, pp. 13, 14

1480: Biserica din Dolheștii Mari, construită înainte de anul 1470, conform istoriografiei române, este datată ca fiind ctitorită (probabil ca nouă construcție, ca rezidire) în 1480[356]

1502, februarie 22: În faţa divanului lui Ştefan cel Mare se prezintă „Dobra, fiica lui Ivanco, şi verii ei, Toader Macica, şi fratele lui Berzea, fiii Mărinei, toţi nepoţii panului Şandru portar" şi-l vând vistiernicului Isac „un sat pe Şomuz, anume Dolheşti… pentru şase sute de zloţi tătăreşti"[357].

1514: „O fiică cunoscută a lui Şandrea şi a Mariei se numea Neacşa (într-un uric de la Bogdan Voievod, din 7022, adică 1514). Domnul arată că dă mănăstirii Pobratii „un sat anume Heaciul, pe care au fost dat acel sat *vara Domniei sale, Neacşa, fata Mariei, sora tatălui Domniei sale, Ştefan Vodă,* la moartea sa, din al său uric şi cumpărătoare, ce le-au fost cumpărat tatăl Domniei sale, răposatul Ştefan Vodă"[358].

1772: Conform recensământului lui Rumeanţev, Dolheşti avea „42 toată suma caselor; 22 scădere rufeturi: 3 popi, 2 greci străini, 1 femeie săracă, 1 jidov, 15 case pustii; 20 rămân birnici"[359].

1878: „Sunt confirmați debitanți, pentru a exercita vânzarea de tutunuri, următoarele persoane: Vasile Vlaicu, în comuna Dolhești, cătunul Dolheștii Mici, plasa Șomuz, județul Suceava; Constantin a Catrinei, în comuna Dolhești, cătunul Dolheștii Mari, plasa Șomuz, județul Suceava; Năstase Margoci, în comuna Dolhești, plasa Șomuz, județul Suceava; Ștefan a Vărzarei, în comuna Dolhești, plasa Șomuz, județul Suceava; Petrea Militicai, în comuna Dolhești, plasa Șomuz, județul Suceava"[360].

1886, martie: „În noaptea de 12/13 februarie curent, femeia Marghioala, soția lui Nicolae Dămian, din comuna Dolhești, plasa Șomuz-Moldova, județul Suceava, a născut două fete și un băiat. Mama, precum și noii născuți, se află sănătoși"[361].

1893: „**Dolheştii Mari**, sat, pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume, aşezat pe ţărmurile Şomuzului Mare. Numără 451 case, populate cu 414 capi de familie sau 1.932 suflete (916 bărbați și 1.015 femei) din care 71 străini (izraeliţi). Are 426 contribuabili. Vatra satului ocupă 41 fălci. Locuitorii sunt gospodari de mijloc. Moşia, proprietatea statului, fostă a mănăstirii Probota, e în întindere de 3.333 fălci, din care 1.722 cultivabile, 1.532 pădure şi restul neroditor. Împroprietăriţi la 1864 sunt 84 pălmaşi şi 170 codaşi, stăpânind 668 fălci. Drumuri principale sunt: la Dolheştii Mici (4.000 m) şi la Preutești (8.000 m). Are o biserică, cu patronul „Sfânta Paraschiva", servită de un preot şi 2 cântăreți şi împroprietărită cu 17 fălci. A fost zidită înainte de 1470, de tatăl lut Şendrea, hatmanul lui Ştefan cel Mare. După izbânda de la Podul Înalt (1475), „având bucurie Ştefan Vodă de ai săi, cum se aflară toţi prinprejurul lui la loc de nevoie şi de grijă, îndată a repezit pe Şendrea hatmanul înaintea oştii munteneşti, cu puţini slujitori, ca în chip de strajă. Şi dând de oştirea Radului Vodă, fură

---

355 Boldur, Alexandru V., *Ștefan celo Mare, Voievod al Moldovei*, Editura „Carpații", Madrid 1970, p. 13
356 Rice, D. Talbot, *Byzantine Art*, London 1954, p. 127
357 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, doc. 264, p. 474
358 Bogdan, I., *Documentele moldoveneşti de la Ştefan cel Mare*, Iaşi 1933, p. 14
359 AŞRSSM, *Moldova în epoca feudalismului*, I, Chişinău 1975, p. 348
360 *Monitorul Oficial*, No. 63, sâmbătă 18/30 mai 1878, p. 1799
361 *România Liberă*, Anul X, Nr. 2572, joi 27 februarie / 11 martie 1886, p. 3

biruiţi de munteni; şi acolo a pierit şi Şendrea hatmanul (cumnat lui Ştefan Vodă), mai jos de Râmnic, unde mult s-a pomenit movila Şendrii; şi l-au dus de l-au îngropat în biserica din Dolhești, lângă tatăl său (Grigore Ureche, *Letopisețul*, vol. I, pp. 161, 162). Tradiţia spune că, mai înainte, ar fi fost biserică săsească. În biserică sunt 3 morminte: unul al tatălui lui Şendrea, altul al hatmanului şi al treilea al unui fiu al acestuia. Două au inscripţii slavone, iar piatra de pe al treilea a fost luată de cine, când şi ce s-a făcut nu se știe. În pomelnic se pomenesc Alexandru şi Şendrea V. V. Odăjdii sau orice alte odoare vechi nu se găsesc. O singură icoană, a Maicii Domnului, se aseamănă mult cu cele de la mormintele lut Petru Rareş din mănăstirea Probota. Satul mai are o şcoală rurală mixtă, cu un învăţător plătit de stat, înfiinţată la 1864 şi frecventată de 50 şcolari, din 91 băieţi şi 119 fete cu etatea între 7-12 ani, din cercul şcolii. În sat este şi o moară a moşiei. La 1803, „Dolhești a mănăstirii Probota, avea 13 liuzi, plătind 2.432 lei bir pe an (*Uricariul*, vol. VII, p. 254.). / **Dolheștii Mici**, sat, numit şi Gioseni, pe moşia şi în comuna Dolhești. Aşezat pe Şomuzul mare, numără 282 case, populate cu 343 capi de familie sau 1.052 suflete (516 bărbați şi 536 femei), din care 16 izraeliţi. Contribuabili sunt 287. Vatra satului ocupă 23 fălci. Împroprietăriţi la 1864 sunt 45 pălmaşi şi 99 codaşi, stăpânind 374 fălci. Are o biserică, cu patronul „Sfântul Nicolae”, zidită la 1833, de locuitori, împroprietărită la 1864 cu 17 fălci, servită de un preot şi 2 cântăreţi. O şcoală rurală mixtă, cu un învăţător plătit de stat, înfiinţată în 1891, frecventată de 40 elevi, din 74 băieţi şi 47 fete între 7-12 ani, aflători în raza şcolii. În sat este o moară a statului, pusă în mişcare de apa Şomuzului Mare, cu trei pietre, aducând 2.000 lei venit anual. / **Dolhești**, iaz, în suprafaţă de 15 fălci, format de Şomuzul Mare, lângă satul Dolheștii Mari. Acum e acoperit de stuf şi, în mare parte, nămolit. Apa sa pune în mişcare o moră cu trei pietre, aducând 3.000 lei venit anual”[362]. „**Poiana Răftivanului, sat**, pe moşia cu acelaşi nume din comuna Dolheşti. Aşezat pe o coastă ce ţărmureşte şesul drept al Siretului, numără 82 case, în care trăiesc 68 capi de familie sau 302 suflete, din care 114 bărbaţi şi 88 femei (5 fiind străini). Are 70 contribuabili. Locuitorii sunt bunişori gospodari. Moşia, proprietatea moştenitorilor familiei Răftivanul, are 373 fălci, din care 274 arabile şi 99 pădure. Împroprietăriţi în 1864 au fost 8 fruntaşi şi 17 pălmaşi, stăpânind 74 fălci. Are o biserică foarte frumuşică, cu patronul „Naşterea Domnului”, zidită în 1848, de familia Răftivanu, menţinând-o şi ca mănăstire, împroprietărită cu 8,5, servită de un preot şi un cântăreţ. Şcoala din Dolheşti deserveşte şi acestui sat”[363].

1899: „Se aduce la cunoştinţa celor interesaţi că, în ziua de 9 Decembre 1899 şi următoarele, orele 10 dimineaţa, se va ţine licitaţiune publică, conform art. 6, 24 şi următoarele din legea înstrăinării bunurilor Statului şi răscumpărării embaticurilor, în localul prefecturii județului Suceava, pentru vinderea bunurilor mici arătate mai jos: Locul cu două pive, la Tănăseşti, pe plan lit. b7, de pe **moşia Dolheşti**, în întindere suprafaţa totală ca de 1 hectar, 9.643 mp, situat în comuna **Dolheşti**, plasa Moldova-Şomuz, fost pendinte de mănăstirea Probota; învecinat cu pământurile locuitorilor împroprietăriţi la 1864; arendat pe periodul 1897-1902, cu lei 150 anual; garanţia: lei 300. Concurenta începe de la suma de lei 1.289, bani 30. / Mlaştina de pe moşia Dolheşti, pe plan lit. b4, în întindere suprafaţa totală ca de 1 hectar, 5.382 mp, situată în comuna Dolheşti, plasa Moldova-Şomuz, fostă pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-se cu imaşul locuitorilor împroprietăriţi la 1864; neînchiriată; garanţia: lei 20. Concurenţa începe de la suma de lei 154. / Mlaştina, pe plan lit. b3, de pe moşia Dolheşti, în întindere suprafaţa totală ca de 1 hectar, 8.052 mp, situată în comuna Dolheşti, plasa Moldova-Şomuz, fostă pendinte de mănăstirea Probota; învecinându-

[362] Ionescu, Serafim, *Dicționar geografic al județului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 98-100
[363] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, p. 250

se cu imaşul comun al delimitării de la 1864; neînchiriat; garanţia: lei 20. Concurenţa începe de la suma de lei 180, bani 50. // No. 83.042 bis – 1899, octombrie 22”[364].

1899: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 18 Noiembrie 1899, orele 11 a. m., se va ţine, în localul primăriei comunelor respective de care depinde fiecare din bunurile notate mai jos, licitaţiune publică orală pentru arendarea terenurilor de arătură, de fâneţe şi a golurilor de munte pentru păşune, încorporate pădurilor prin perimetrarea lor, cu ocaziunea vinderii de veci a moşiilor respective: **Dolheşti:** „392. **Locurile de arătură**, şi anume: Poienile denumite la Carpen (12 hectare, 5.300 mp), poiana la Chirilă (9 hectare, 3.100 mp), Macovei (4 hectare, 6.500 mp), Becli (1 hectar, 2.200 mp), poiana Popa Ieremia (2 hectare, 9.200 mp), la Cioate (9.000 mp), marginea la Popa Eremia (4 hectare, 4.900 mp), marginea la groapa lui Bălan (1 hectar, 7.900 mp), marginea la Cioroianu (1 hectar, 200 mp), dimpreună şi cu **locurile de fâneţe**, anume: poiana la Ovesoaia (5.400 mp), la Arnăut (1 hectar, 1.100 mp), la Chiţău (9.000 mp), şi poiana la Fântâna Cecli (5.400 mp); în total 41 hectare 8.300 mp, situate în cantonul Muncelu. De asemenea, şi cu **locurile de arătură**, anume: Poiana la Corduleni, în fund (1 hectar), Pârloagele la Corduleni, în vale (3 hectare, 1.900 mp), poiana la Buculei (2 hectare, 2.600 mp), pârâul Turbeţei la Lingurari (12 hectare, 7.100 mp), la Popa Toader (3 hectare, 4.000 mp), poiana la Ileana (2 hectare, 5.800 mp), la Ilie Procovan (1 hectar, 8.100 mp), marginea lui Marian (1 hectar, 2.500 mp), marginea lui Chiţău, până la Costănoaia (9.000 mp), marginea la Osoiu (4 hectare, 6.500 mp), cum şi cu **locurile de fâneţe**, anume: poiana la Hârtopu Becli (1 hectar, 2.500 mp), poiana la Savu (8.600 mp), la Marian (1 hectar, 5.000 mp), la Tocilă (5.400 mp), la Popa Gheorghiţă (9.000 mp), la Costănoaia (7.500 mp), Alexandru Cârstea (1 hectar, 6.800 mp), la Crucea Armeanului (9.000 mp), Buta (9.000 mp), la Pavăl a Tominei (1 hectar, 4.300 mp), Duca (9.000 mp), Mihăilă (1 hectar), Hultoana (1 hectar, 1.500 mp), Mesteceni (2 hectare, 3.300 mp), Popei (1 hectar, 2.500 mp), Căprăriei (4.100 mp), Făsăi (1 hectar, 5.000 mp) şi poiana la Macovei (1 hectar, 5.200 mp); în total 54 hectare, 5.200 mp, situate în cantonul numit Arşiţa, dimpreună şi cu **locurile de arătură**, numite: poiana la Izvoare din Deal (11 hectare, 6.400 mp), la Huida (1 hectar, 7.900 mp), poiana la Dealul Viei (1 hectar, 8.100 mp), Toader a Eftimiei (3 hectare, 5.800 mp), Gura Căprăriei (6.100 mp), la Groapa Ghinuţoaei (2 hectare, 9.500 mp), poiana la Andrieşi până la Duruitorii (2 hectare 3.300 mp), poiana Fântâna lui Casian până la perii lui I. Nichită (12 hectare, 5.300 mp), la Stejari (1 hectar, 9.700 mp), marginea la Jitaru (6 hectare, 6.200 mp), marginea la Lazăr (1 hectar, 9.200 mp), marginea la Ghinuţoaia (3.600 mp), marginea la Dobrota (3 hectare, 3.300 mp), marginea la Murgoceni (5.000 mp), poiana lui Ilie (1 hectar, 9.700 mp), dimpreună şi cu **locurile de fâneţe**, anume: poiana lui Ştiubei (1 hectar, 2.500 mp), la Popa Ion (2 hectare, 1.500 mp), la Toader Zaharia, sub muchie (7.200 mp), la Chiţu (8.200 mp), la Toader Zaharia (8.400 mp), la Gheorghe Dobrota (7.000 mp), la Ionel (5.700 mp), la pârâul lui Dobrota (5.700 mp), la Mierla (7.200 mp), la Groapa lui Lazăr (2 hectare, 6.900 mp), la pârâul Podişorului (1 hectar, 3.400 mp), la pârâul Podişorului, în fund la Plop (4.800 mp), la Varniţe (5.400 mp), marginea la Bostăneşti (9.000 mp); în total 68 hectare, 2.000 mp, situate în cantonul numit Valea Poienei, cum şi cu **cele de arătură**, denumite: Poiana lui Harbuz (7.200 mp), la Stănişcea (1 hectar, 8.300 mp), cu **cele de fâneţe**, anume: poiana Rujii (9.800 mp); la Pleşca (6.300 mp), la Buleandra Mare (3.600 mp) şi marginea la Pelineşti (1 hectar, 7.900 mp); în total 6 hectare, 3.100 mp, situate în cantonul numit Diudiu-Pelineşti. Toate aceste locuri sus denumite se găsesc coprinse în perimetrul pădurii Statului **Dolheşti** şi au o suprafaţă în total ca 170 hectare, 8.600 mp; garanţia provizorie lei 1.800”[365].

---

[364] *Monitorul Oficial*, Nr. 183, 15/27 noiembrie 1899, pp. 6354-6357
[365] *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, p. 5939

1917: „Secţia zoologică (a muzeului din Fălticeni – n. n.), compusă din colecţia de paseri regionale, procurată, cu donaţia bănească a Primăriei, din Institutul dermato-plastic Dombrovski din Bucureşti. Specimene de fluturi, insecte, cuiburi etc. Ceea ce atrage atenţiunea este craniul de *Bison Priscus* (Zimbru), admirabil conservat şi găsit în malul Şomuzului Mare, în dreptul satului Dolheştii Mici"[366].

1922: „Judeţul **Fălticeni**. La comuna **Dolheşti**: Ştefan Puică, preşedinte; Ion Todireasa, vice-preşedinte; Dumitru T. P. Marian, Vasile C. Pantelimon, Ion C. Mitruţă, Ion Ilie Buculei, Ion Ion Sandu; Vasile Alex. Tanasă, Gheorghe Şerban Stoleru, Petrea C. Pelin, C. V. C. Marian şi Const. Gh. Befu, membri"[367]. / Judecătorul A. Faur, inginerul Gheorghe Tărnăuceanu – delegatul Casei Pădurilor şi, desigur, şeful Ocolului silvic Dolhasca, Iacob Ştefănescu – delegatul Casei Centrale şi secretarul I. Pişleru, hotărau, nedatat, exproprierea, „pentru înfiinţare de izlaz comunal, necesar comunei Dolheşti şi repartizează satului **Dolheştii Mici** suprafaţa de 50 hectare de pădure din pădurea Statului „Diudiu", cantonul Pelineşti, în următoarele megieşii: la nord-vest, cu pădurea Statului „Diudiu", la nord, cu pădurea „Poiana Răftiganului", la est, cu delimitarea locuitorilor din comuna Dolhasca şi, la sud, cu delimitarea locuitorilor din satul Dolheştii Mici" / În 30 octombrie 1922, comisia condusă de judecătorul Ilie Cocea hotăra exproprierea, „pentru cauză de utilitate naţională, din pământul bisericii **Liteni**, comuna Liteni, plasa Dolhasca, judeţul Suceava, câtimea de 12 ha 34 ari teren arabil şi fânaţ, cu urătoarele megieşii: la nord, moşia Liteni, la sud, cu pădurea Liteni, la răsărit, cu moşia Liteni şi, la apus, cu partea rămasă neexpropriată a bisericii". / Judecătorul A. Faur, inginerul Gheorghe Tărnăuceanu – delegatul Casei Pădurilor şi, desigur, şeful Ocolului silvic Dolhasca, Iacob Ştefănescu – delegatul Casei Centrale şi secretarul I. Pişleru, hotărau, nedatat, exproprierea, „pentru înfiinţare de izlaz comunal, necesar comunei Dolheşti şi repartizează satului **Dolheştii Mici** suprafaţa de 50 hectare de pădure din pădurea Statului „Diudiu", cantonul Pelineşti, în următoarele megieşii: la nord-vest, cu pădurea Statului „Diudiu", la nord, cu pădurea „Poiana Răftiganului", la est, cu delimitarea locuitorilor din comuna Dolhasca şi, la sud, cu delimitarea locuitorilor din satul Dolheştii Mici"[368].

1924: „Comisiunea ide ocol pentru expropriere de pe lângă Judecătoria ocolului Lespezi, judeţul Fălticeni: Se expropriază, pentru cauză de utilitate naţională, suprafaţa de 24 ha, din care 12 ha din pământul bisericii Dolheştii Mari şi 12 ha din pământul bisericii din Dolheştii Mici, din comuna Dolheşti, judeţul Fălticeni, în următoarele megieşii: / **1).** Un trup aproximativ de 5 ha 50 ari, megieşit la răsărit cu locuitorii din Dolheştii Mici, la apus cu partea neexpropriată rămasă bisericii, la sud cu fânaţul partea bisericii neexpropriat, la nord cu secţia bisericii Dolheştii Mici, neexpropriat. / **2).** Suprafaţa de aproximativ 5 ha în următoarele megieşii: la răsărit cu partea ce se expropriază de la Dolheştii Mici, la apus şi nord cu locurile locuitorilor din Dolheştii Mici şi la nord cu secţia bisericii Dolheştii Mici. / **3).** Suprafaţa de 1 ha, zis Bahnă, megieşit astfel: la răsărit cu C. F. R., la nord, apus şi sud cu grădinile locuitorilor din Dolheştii Mici. / **Teren fânaţ**: **1).** Suprafaţa de 50 ari, în satul Dolheştii Mari, megieşit astfel: la nord cu drumul satului, la sud cu C. F. R.; la vest şi est cu grădinile locuitorilor din Dolheştii Mari. / La biserica din Dolheştii Mici, în următoarele megieşii: suprafaţa aproximativ de 8 ha, în următoarele megieşii: la răsărit cu locurile locuitorilor din Dolheştii Mici, la apus cu drumul de exploatare dintre lanuri şi pârâul Dindiului; la nord cu locurile din Dolheştii Mici şi cu parte din teren expropriat din Dolheştii Mari, la sud cu partea neexpropriată. / **2).** Suprafaţa de aproximativ 4 ha, în următoarele

[366] Bianu, Vasile, *Însemnări din războiul României Mari*, I, Institutul de Arte Grafice *Ardealul*, Cluj, 1926, pp. 148-150
[367] *Monitorul oficial al României*, nr. 14, 19 ianuarie 1926, p. 1
[368] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, p. 2631

megieşii: la răsărit cu locurile locuitorilor din Dolheştii Mici, la apus şi sud-vest cu pădurea Statului, la nord cu apa Şomuzului. / Terenul în general este de bună calitate şi de natură argilă nisipos; iar în categorii specificat astfel: 13 ha şi 50 ari arabil, 3 ha fânaţ şi 7 ha 50 ari păşune"[369]. „Se expropriază, pentru cauză de utilitate naţională, pentru construirea şcolii primare din Dolheştii Mici, comuna Dolheşti, judeţul Fălticeni, suprafaţa de 40 ha (eroare, pentru că s-au expropriat doar 40 ari – n. n.), proprietatea moştenitorilor lui **Dumitru I. Tanase**, teren arabil de calitatea I, situat în vatra satului Dolheştii Mici, conform schiţei de plan alăturată, care face parte integrantă din acest proces-verbal, în următoarele megieşii: la nord, cu locuitorii **Ştefan Fuică** şi **Gheorghe a lui Ioan Popa**, la sud cu terenul **preotului Gheorghe Teodorescu** şi terenul cooperativei din Dolheştii Mici, la est cu drumul comunal, la vest cu Ştefan Fuică, iar în schimbul acestui teren i se dă suprafața de 1 ha din pământul expropriat bisericii din Dolheştii Mici, cu megieşiile prevăzute în schiţa de plan alăturată, care face parte integrantă din acest proces-verbal, în următoarele megieşii: la nord cu restul terenului bisericii din Dolheştii Mici expropriat, la sud cu partea neexpropriată a bisericii din Dolheştii Mici, la est cu locuitorii din Dolheştii Mici, la vest cu drumul din... Terenul este de calitatea II, la 300 m de halta Dolheşti".[370]

1926: „Cercul de recrutare Fălticeni: Pierzându-se certificatele invalizilor şi văduvelor de război mai jos notaţi: **Ungureanu Gheorghe**, invalid, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 5.891. / **Socoleanu Dumitru**, comuna Dolheşti, invalid, certificatul cu No. 5.890. / **Epure Nicolae**, invalid, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 5.892. / **Stoloriță Gavril**, invalid, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 5 894. / **Pautcă Ioan**, invalid, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 5 166, 5.895. / **Marghioala V. Bogozan**, văduvă, comuna Dolheşti certificatul cu No. 4.001, 4.002. / **Ruxandra N. Petru**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.003. / **Catinca N. Moroşanu**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.001. / **Maria D. Nuer**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4 028. / **Elena G. Sandu**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.005. / **Ruxanda T. Ştefan**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.006. / **Elena V. Metriţi**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 1.806. / **Maricuţa C. Marianu**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.007. / **Paraschiva C. Rusu**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 1.008. / **Catinca N. Alexandru**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.009. / **Paraschiva C. Todireacă**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.010. / **Elena N. Spiridonescu**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.012. / **Catinca N. Marian**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.012. / **Maria G. Doniscanu**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.013. / **Uluico I. Bola**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.014. / **Paraschiva Gh. Pandelea**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.015. / **Maria I. Marian**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.016. / **Paraschiva N. Pandelea**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.017. / **Maria lui Dumitru Jitariu**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.018. / **Elena C. Maftei**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.019. / **Catinca Gh. Ichim**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.020. / **Maria I. N. Alexandru**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.022. / **Sevastiţa Gh. Porju**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4 023. / **Elena I. Boboc** zis **Chiac**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul No. 4 024. / **Mărioara Gh. Michifor**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul cu No. 4.025. / **Maria P. Chifor**, văduvă, comuna Dolheşti, certificatul No. 4 026, **se declară nule şi fără valoare** în mâinile oricui s-ar găsi"[371].

---

[369] *Monitorul Oficial*, Nr. 44, 28 februarie 1924, p. 2108
[370] Ibidem, pp. 2108, 2109
[371] *Monitorul Oficial*, Nr. 263, 24 noiembrie 1926, p. 18206

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9 de gradele inferioare (trupă) morţi pentru Patrie în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24[372]: **Melinte Petre**, soldat, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu cunoscut în com Dolheşti, jud. Baia, mort la 2 iulie 1941; **Irimescu Mihai**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Dolheşti, jud. Baia, mort la 17 iulie 1941; **Albu Dumitru**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Dolheşti, jud. Baia, mort la 17 iulie 1941; **Marian Ioan**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Dolheşti, jud. Baia, mort la 17 iulie 1941".

DORNA ARINI

Bazată mai mult pe legende, în ciuda mărturiilor care atestă stăpânirea câmpulungenilor asupra tuturor teritoriilor dornene, în care localităţile se înfiripă, după anul 1700, cu proprietari câmpulungeni ai unor moşii de pe valea Bistriţei, satele comunei de odinioară Dorna au, totuşi, o istorie densă, dar despre care nu se prea vorbeşte, deşi, în vremea în care au fost înglobate în Domeniile Regelui, au beneficiat de o intensă vizualizare, inclusiv fotografică.

1749, februarie 13: „Săteni din Dorna" dau mărturie „la mâna Gherghiţenilor" pentru muntele Păltiniş şi dealul Omului, şi cel „dintre Negre", faţă de mănăstirea Slatina, „şi valea neagră Săcuiască". „Pentru să se ştie că aceste locuri sunt domneşti, şi în trecută vreme le stăpâneau ungurii, şi se făceau multe pricini şi morţi de om dintr-un ungur, anume Pătru Cotaţ, care pusese mâna pe aceste locuri şi, şezând un strămoş într-acea parte de loc, a Ghiorghiţenilor, s-au sculat şi au ucis pe acel ungur. Şi, după ce l-au ucis, înştiinţându-se pe lăcuitorii Ţării Ungureşti, pe la cei mai mari, au trimes cărţi şi la Domnul Moldovei pentru acea moarte de om. Şi, trimiţând Măria Sa, Domnul Moldovei, care s-au fost întâmplat Domn la acea vreme, ispravnici de ai Măriei Sale de au prins pe strămoşul acestor Ghiorghiţeni, şi ducându-l pe la Domnie, s-a dovedit că locurile acelea sunt ale Moldovei, şi domneşti, iar pentru moarte aceea de om a dat Ghiorghe Ghiorghiţanul, strămoşul acestor Ghiorghiţeni, trei sute de berbeci, şi a rămas moşia să o stăpânească Ghiorghiţan, împreună cu neamul lui. Dar noi, satul Dorna, ne-am lepădat de acea moarte de om, şi nici la locurile acelea nu ne abatem a-i scoate. / Iscălesc trei oameni care ţinem minte de o sumă de ani: Costantin Ştefănel, Vasile Candre, Lupul Mălăeş, Nechita Nesutuş, Necolai Ursachi. / Face mărturie şi Vasile Başotă, medelnicer, că ştie de când a fost Vornic . / Tot aşa şi un Dumitraşco Medelnicer, „când am fost Vornic". Pecetea Câmpulungului, deosebită de cea veche: „Această pecete Câmpulungului..., leat 7249 (1741)"[373].

1755, martie 12: „Câmpulung, 12 Mart 7263 (1755). Dinu Cantacuzino, pentru trei *neamuri* din Dorna: **Gheorghiţenii**, **Tăriţenii** şi **Chilsoenii**. Pomeneşte hotărnicia vornicului Costachi şi cheltuiala, „afară de 100 lei c-au pus hatalm un Sămion Negre la Visterie gospod". „Loc dezbătut de la Unguri". Îl împart dornenii, adunându-se „în casă la preotul Mihail din Dorna". Aici se face „împărţeala bătrânilor". Arată ce se cuvine celor trei familii: „până în glodeţ, ci este în cotiştea Drăgoeştii cei mari", „pe supt poala Bibiraucii, margine pădurii, până în Plaiul Voivodesei", „Fântâna Vămanului". Semnează: Costandin Cantacuzino Paharnic"[374].

[372] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 şi următoarele
[373] Ibidem, p. 5
[374] Ibidem

1800, august 6: „Hrisovul pre-înălţat Domnului nostru, Măria Sa Constantin Alexandru Ipsilant Voevoda, de danie prea-iubit fiului înălţimii Sale, luminatului beizade Alexandru Ipsilant, pe trei moşii, ce-au fost domneşti, la Ţinutul Sucevei, alăture una lângă alta, anume Dorna, Şarul şi Păltinişul, la marginea ţării Moldovei, ce să hotărăsc cu Transilvania şi cu Bucovina Nemţească; 1800, August 6 zile. / [Şi Domnii de înainte au dăruit nu numai la] biserici şi mănăstiri, ce mai ales către fiii şi rudeniile Domniilor Sale: adică, atât moşii din hotarele domneşti şi ţigani din ţiganii domneşti, cât şi alte mile din însuşi veniturile Domniei, volnici fiind, ca nişte Domni şi stăpânitori, cum mai pre larg dovedesc aceleaşi hrisoave ce se văd pe toată ziua, care toate se păzesc ca un lucru lăudat, şi se urmează întocmai... Aflat-am că la Ţinutul Sucevei este o moşie domnească din cele vechi şi drepte hotare domneşti, nedată nimănui până acum, care este alăturі cu hotarul ţării ungureşti şi al Bucovinei; pe care moşie se aflã şi oameni locuitori, adică trei sate, anume Dorna, Şarul şi Păltiniş. Deci această moşie, cu tot hotarul cât este domnesc şi nedat nimănui de alţi luminaţi Domni, cu toţi munţii ce se aflã pe dânsa, cu locuri de fânaţe, de ţarini, cu locuri de mutări pentru păşunatul oilor, cu vaduri de mori şi de chiuă de sucmani şi de hirisăia, cu tot venitul din tot locul [o dă lui Alexandru, fiu-său], de pe care să ia vechilul Luminării Sale tot venitul, din tot locul, după obiceiul pământului şi după ponturile ce sunt în Visterie cu pecete gospod. Martori: fiii Alexandru, Dimitrie, Gheorghie, Necolai; şi boierii: Costandin Balş Vel Logofăt de Ţara de Jos, Iancul Razul Vel Logofăt de Ţara de Sus, Teodoraşco Balş Vel Vornic de Ţara de Jos, Manolachi Conache biv Vel Vornic de Ţara de Jos, „epistat Vornicii de aprozi”, Vasili Costache Vel Vornic de Ţara de Jos, Costandin Paladi Vel Vornic de Ţara de Sus, Dimitri Ralet Vel Vornic de Ţara de Sus, „Sandul Sturza Hatman şi pârcălab Sucevschii”, Iordache Rosăt Vel Vistier, Costache Caragea Vel Postelnic, Grigoraş Caliiarhi Vel Cămăraş, Iancul Negre Vel Agă, Costache Manu Vel Spătar, Iordache Milo Vel Ban, Teodorache Văcărescu Vel Comis, Petrache Ritoridi Vel Căminar, Toadir Jora Vel Paharnic, Dimitrie Jora Vel Sărdar, Constantin Cantacuzino Vel Stolnic. Scrie Şărban Botescu biv Vel Sulger. 6 August 1800”[375].

1800, septembrie 9. „Toţi lăcuitorii din Dorna”, către Domn. Îi chemase ispravnicul, pentru a le ceti „mila” dăruirii lor către „beizadea Alexandru Voevod”, „spre odihna şi ocrotire noastră”. Mulţămesc pentru „nemărginita bunătate”: „acum am dobândit bună ocârmuire”. Semnează şi „Ion Cozan Vornic ot Dorna, Toader Ungurian, Chirilă Cărstei, Nechita Săminescul”. „Şi noi, tot satul Dorna şi Şaru şi Păltiniş, neştiind carte, am pus degetele”. Martori: boieri, popi, călugări. Parte din locuitori vin şi la Divan, de arată că aşa e[376].

1800, noiembrie 15: „Hotărnicia celor trei sate ale lui beizadea Alexandru. Se hotărăsc „cu munţii Voroneţului, a Clirosului, anume Horda şi Cruce”, „cu munţii mănăstirii Slatina, anume Grenţiiaşul”, „cu muntele Chetrosul, ce se stăpâneşte de dumnealui sulgerul Toma Balş”. Se înfăţişează ca vechili: „dumnealui dragomanul Toma Moldovanul”. Arată hotarele despre cei dintâi munţi, locuitorii „din Niagra Secuilor, pe Negrişoara în sus, până la Piatra Pinului, şi tot Negrişoara în sus, pără în gura Toplişoarei, şi Toplişoara, la deal, până în obârşie ei, şi din obârşia ei, în deal, pin capul opcinii Raţei, în opcina Tunzării, şi opcina Tunzării, în sus, până la piatra Tunzării şi până în vârful Tunzării, şi, pe deasupra fântânii Ialovicioarei... Şi de acolo întoarce opcina Mihăileţului, la deal, până în vârful Şarului... Şi de acolo, opcina Bădii, până în vârful Bosuiucului... Şi de acolo, plaiul, la vale, pin Băda şi pe la fântâna Bădii... Şi de acolo, opcina Şandrului, pin vârful Stevii şi în prilog, unde să întâlneşte cu muntele Petrosul” (acestea, între Holda şi Dorna). **Balş arată „că acest munte este după**

[375] Ibidem, pp. 6-8
[376] Ibidem, p. 8

neamul Cantacuzineştilor şi că maica dumisale l-a avut zestre”. Oamenii Dornei înşiră hotarele: „din prislop şi drept prin Ciungi, şi în cracul Sunătoriului, şi de acolo, în dealul Călugărului, şi de acolo în buza Bagolicului, şi drept în apa Bistriţei, drept gura Colbului”. Ai lui Balş, „care au ţinut în cumpărătura de la dumnealui acel munte cu anul”, arată alte semne: pe la „gura Părăului Rău”, „bătca Palmeşului”. Chiril, arhimandritul Slatinei, e chemat apoi pentru Grenţiiaş: arată un act de la 9 Iulie 1795, întărit de ispravnicul Sucevei, Spătarul Dumitrachi Ghica. Hotare: „Glodul Omului, şi în vârful dealului dintre Negre, şi pogoară la vale, prin bătca cu Dărmocza, în buza dealului Bratului”. Pomenite „iadulurile ce sunt între Negre”. Se aduce şi o mărturie a dornenilor, din 13 Februar 7257 (1749), „cu pecetea Câmpulungului întărită, după obiceiul vremii de atunce, dar este adeverită şi cu iscăliturile a doi boieri: răposat Medelnicer Vasăli Başotă, Medelnicer Dumitraşco, care aceşti boieri au fost, în vremile trecute, Vornic la Câmpulung”. Altă mărturie, „de la răposatul boier Banul Dinu Cantacuzino, fiind, într-acea vreme, Paharnic şi Vornic de Câmpulung, din văleat 7263 (1755), Mai 12”: în acest act se pomeneşte o veche hotarnică, „ce ar fi făcut… un Costachi biv Vel Stolnic, ce era, în vremea de atunci, Vornic de Câmpulung, întâi scris: Botoşeni”. O hotărnicie n-o recunosc dornenii: ar fi făcut mărturia „din silă şi din închisoare”, plângându-se apoi lui Alexandru Vodă Calimah. O anulează acum, „pentru că ei sunt nişte lăcuitori ce şed pe moşie domnească şi nu aveau putere nici să dea moşie, nici să ia moşie”. „Nişte oameni ce numai din păscutul bucatelor zic că ştiu”. Despre partea Bucovinei, „Cordonului”, s-ar fi încălcat cinci case. Se împresura şi dinspre Ungaria. Nouă hotare, între care: „părăul Serişorul”, „lunca Vânătorului”, vârful Lucaciului, „tăietura ce este mai la vale de Pietrile Roşii”, „un picior din mijloc, din trei picioare ce se pogoară din dealul Bonbii”, „părăul tăieturii”, „părăul haitei”, „un părăuţ ce vine de la deal, din Ciriboc”, „un picior ce vine din muntele Căliman”, „părăul Călimanului, ce se numeşte şi a Bucinişului”, „Arsurile Omului”[377].

1801, ianuarie 28: „Condică de toate scrisurile moşiilor Dorna, Şarul şi Păltiniş, de la Ţinutul Sucevei, c-au dat danie prea înălţat Domnul nostru, Măria Sa Constandin Alexandru Ipsilant Voevoda, prea iubit fiului Înălţimii Sale, Alexandru Voevoda, prin luminat hrisovul Înălţimii Sale, şi apoi s-au hotărât de boieri hotarnici, a cărora mărturie hotarnică, cercetându-se de către Preosvinţie Sa părintele Mitropolit şi de către iubitorii de Dumnezeu episcopi ai Scaunului, de cătră toată boierimea, s-au făcut carte de încredinţare, care s-a trecut aice asemine; 1801, Ghenarie 28… Aflat-am că, la Ţinutul Sucevei, este o moşie domnească din cele vechi şi drepte hotare domneşti, nedată nimănui până acum, care este alături cu hotarul ţării ungureşti şi al Bucovinei; pe care moşie se află şi oameni locuitori, adică trei sate, anume Dorna, Şarul şi Păltiniş. Deci această moşie, cu tot hotarul cât este domnesc şi nedat nimănui de alţi luminaţi Domni, cu toţi munţii ce se află pe dânsa, cu locuri de fâneţe, de ţarini, cu locuri de mutări pentru păşunatul oilor, cu vaduri de mori şi de chio de sucmani şi de hirisăia, cu tot locul”[378] o dăruieşte fiului său, beizadea Alexandru.

1809, octombrie 13: „Divanul Cnejiei Moldovei. Costandin Balş biv Vel Logofăt ia cele trei moşii de la Hatmanul Sandul Sturza. Serdarul Gheorghi Tufeccibaşa nu dă alte acte decât condica; restul, până în două luni. Întarită stăpânirea lui Balş şi fără ele”[379].

1832, iulie 9: „Alecu Balş, către Logofeţia Dreptăţii. Pentru nişte turci, ce, fără voia lui, s-au suit la munţi, exploatează cheresteaua, nu vreau să dea „zeciuială pentru adetiul moşiei”, au bătut un vătav, „s-au aşezat acolo în sate, luând casă şi având ţiitoare, şi în silă

[377] Ibidem, p. 9
[378] Ibidem, p. 7
[379] Ibidem, p. 10

gonind şi despărţind pe bărbaţi de femei". Se plânge protopopul. Îl leagă şi-l dă Vornicul pe unul din ei, spre a-l trimete la isprăvnicie; se roagă ceilalţi turci a-i da drumul. Era ordin de la Iaşi a-i scoate de acolo"[380].

1855: „După un sejur de patru sau cinci zile în Dorna, ne hotărâm a ne coborî, pe Bistriţa, în munţii Moldovei. Suindu-ne pe plute şi depărtându-ne de Carpaţii Bucovinei, ne despărţim cu durere de aceste frumoase locuri. Orice român călător în Bucovina trebuie să se simtă cuprins de aceleaşi simţiri. Preumblându-se în acei munţi încântători, în mijlocul acelor verzi români, călătorul ar uita că această parte e supusă unei dominaţiuni străine, dacă pajora nemţească, înfiptă în toate părţile, nu l-ar face să-şi aducă aminte de nedreapta dezmembrare a Moldaviei. El îşi oglindeşte, atunci, în gândire modul nedrept în care răpirea fu aşezată şi împlinită de două puteri despotice, fără a considera sfinţenia tratatelor şi dreptului popoarelor. El se simte pătruns de speranţa că, mai curând sau mai târziu, România va redobândi locurile ce i-au fost răpite şi îndreaptă, ca mulţămire, memoria sa spre Grigore Ghica[381], Domnul Moldaviei, care, prin cutezătorul său protest şi patriotica sa moarte, a înscris numele său cu litere de aur în paginile istoriei"[382].

1865: „În apropiere de Dorna"[383], medicul Denarowski descoperea, în vara anului 1865, o puzderie de frumuseţi nemaiîntâlnite, pentru că „Dorna Watra are un mediu atât de minunat, încât puteți face plimbări foarte plăcute în toate direcțiile, locul fiind înconjurat de păduri tinere, de pajiști luxuriante de munte și de păduri mari" ale veacurile de până atunci. „Printre aceste ţinte, călătoria la Kolbu merită primul loc, pentru că se face pe o vale, care este cea mai frumos împodobită în această zonă. După ce ați parcurs o distanță scurtă cu trăsura, urcați pe plută, la debarcaderul Dorna Kilia şi plutiţi pe Bistriţa. În depărtare, zăriţi vârfurile Giumalău, Pietrele Doamnei, cu zidurile sale de stâncă, în care, potrivit legendei, o prințesă moldovenească s-a ascuns de turci, și Pietrosul, care munții se arată vederii în funcție de direcţia de mers, în direcția nord și nord-est apropiindu-se valea Kolbu. Pe măsură ce Bistriţa se îndreaptă prin defileul ei de munte, de fiecare dată când râul coteşte, veți fi surprinşi de o nouă grupare de munţi. / Spre nord-est, se observă lanțuri montane parțial simetrice, care se ramifică parțial spre culmi, parțial împădurite, parțial cu grupuri de mesteacăn și arbori de conifere, care înconjoară pădurea în formă de coroane. Pe măsură ce un munte se ridică peste altul, aidoma valurilor mării, deasupra tuturor se întrezăreşte vârful Giumalău, care îşi înalţă culmea în zare, înspre răsărit, în concurenţă cu smalţul armonios al Pietrelor Doamnei, pe care îl poate născoci doar cea mai sălbatică imaginație. / Ziduri abrupte, în creștere, dense păduri de munte, proeminenţe spre est, care sunt întrerupte adesea de chei, care pot fi percepute drept trăsăturile elementelor furioase, copaci rupți, alunecări de teren și ruperi de stâncă, peste care pârâul zgomotos se abate fără speranță. Pe măsură ce defileul Bistriţei devine mai îngust, se observă promontoriul Pietrosului, înspre est, al cărui vârf este acoperit cu imense masive de stâncă și este imitat. mai departe, de Pietrele Doamnei. Cu cât mergi mai departe, cu atât lanțurile muntoase se apropie unul de celălalt, iar pereții abrupți, ai căror mase de rocă se înalţă ameţitor dau contur celor mai aventuroase personaje. Vâslind prin aceste chei, vă vedeți înconjurat de ziduri de stâncă și de versanți de munte, de jur împrejur, dar o cotitură îndrăzneață a plutei, spre frumos, transformă valea Kolbu, care se îndreaptă spre sud, într-o o peninsulă grațioasă, mărginită pe toate părțile de munți înalți și situată în punctul în care

[380] Ibidem
[381] Mit fals, care justifică tradiționala noastră neputinţă – n. I. D.
[382] Negruzzi, Iacob, *Din Carpaţi / Fragmente*, în *Convorbiri literare,* Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 308-314
[383] Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina,* Wien 1868, Capitolul *Umgebung von Dorna.*

pârâul Kolbu se varsă în Bistriţa, la 2.262,60 picioare faţă de nivelul mării. După ce aţi coborât de pe plută, vă întoarceţi, cu trăsura, acolo de unde aţi venit”[384].

1890: „A doua zi, în revărsatul zorilor, am plecat din Dorna-Vatra şi, după o oră de drum cu trăsura, am ajuns la Dorna Gura-Negrei, în România, unde, la malul Bistriţei, ne aştepta o frumoasă plută, împodobită cu crengi de brad, anume pregătită pentru noi. Acolo se adunaseră toţi locuitorii satului, precum şi cei din satele învecinate, Şarul-Dornei, Neagra-Şarului, Negrişoara, bărbaţi, femei, copii, cu preoţii şi primarii în frunte, pentru a saluta pe soţia şi pe copiii celui mai mare român din ţară[385], a cărui faimă străbătuse până în adâncul munţilor”[386].

1894: „**Dorna, comună rurală** situată în partea nord-vestică a plasei Muntele, spre apus şi la 110 km de Fălticeni. Se mărgineşte: la est, cu comuna Broşteni, despărţindu-se prin munţilor Călugărului, Bogolinului, Pietrosul, Ciungii, Prislopul, Gruiul, Obcina Şandrului, Bâda şi Obcioara; la sud, cu Şaru Dornei, despărţită prin râul Vâlcele şi muntele Ursului; la vest şi nord, cu Bucovina, despărţită prin hotarul pârâul Neagra Şarului şi Bistriţa. Are forma unui triunghi dreptunghic. Se compune din: **Gura Negrei, Dozăneşti, Ortoaia, Rusca, Sunători, Zugreni** şi **Dârmoxa**, cu reşedinţa în Dozăneşti. Numele „Dorna” e slav, însemnând sus, şi şi-l trage de la oraşelul Dorna, din Bucovina, cu care, mai înainte de 1777, forma o comună. Populată cu 536 capi de familie, ce numără 1932 suflete sau 972 bărbaţi şi 960 femei, din care 131 izraeliţi. Contribuabili sunt 571. Are 4 biserici, o şcoală rurală mixtă de băieţi şi o alta de fete. Bugetul comunei, pe anul 1892-1893 are, la venit, lei 5.848 şi, la cheltuieli, 5817,65; iar al drumurilor: 4.402,74 lei venit şi 2.040 lei cheltuieli. În toată comuna sunt 368 cai, 587 boi, 1.024 vaci, 3.089 oi, 267 capre şi 204 porci. Altitudinea comunei, de la nivelul mării, atinge, în vârful Pietrosului, 1.704 metri. Udată de Bistriţa şi pâraiele Vâlcele, Rece, Arinul, Arinaşul, Cozăneşti, Ortoaia, Rusca, Osoiu, Sunători, Secu, Neagra Şarului, Negrişoara şi Toplicioara. Cei mai însemnaţi munţi ai comunei sunt: Buza Bogolinului, Pietrosul (1.704 m), Scrânciobul, Ciungii, Prislopul, Vârful Stegei, Şandru, Vârful Bâdei (1.400,1 m), Busuiocul, Obcioara, Vârful Şarului, Dealul Călugărului, Palmeşul (1.253 m), Prislopul, Hasca, Colăcelul, Corhana, Piciorul Ortoaei, Dealul Cozăneştilor, al Gogoşenilor, al Ursăriei, al Ciocârlanilor, al lui Monac, Bâtca Ţăranului, Hulturul, Ulmul (1.156 m), Piscul Bucinişul, Călimănelul, Ialogiţa, Mihăileţu, Tunzăria, Rusu şi Buza Toplicioarei. Pădurile ce îmbrăcau altădată munţii, acei codri nestrăbătuţi de brad, molid şi tisă, au fost tăiate şi în mare parte desfiinţate fără milă. Tisă nu se mai găseşte defel. Ea a fost întrebuinţată la cuie pentru acoperit casele cu draniţă. Moşia e răzăşească. Suprafaţa teritoriului comunei e de 10.248 hectare, din care 2.845 hectare fânaţ. Nici un fel de cultură nu se face aci şi acesta pentru că porumbul nu reuşeşte, neavând timp a se coace, iar celelalte semănături pentru că locuitorilor nu le place să se dedea cu ale plugăriei. Anul din urmă s-au cultivat numai 25 hectare cartofi, 3 hectare in şi 4 hectare mazăre. Locuitorii se ocupă cu plutăria şi economia vitelor. Ei îşi aduc alimentele de prin târguri, cei mai mulţi pe cai, în desagi, formând un fel de caravane (caii, legaţi unii de alţii de coadă). Cel puţin o săptămână îi trebuie dorneanului ca să-şi aducă provizii din Fălticeni sau Piatra. / Locurile mai însemnate în comună sunt: Piatra Stănoaei, Piatra lui Lazăr, Colţul Acrei şi Comoara. Mai sunt 5 izvoare cu apă minerală, din care trei burcuturi (apă feruginoasă, alcalină), unul pe Pârâul Arinului, la 3.000 m în sus de la gura sa (acesta a fost analizat de dnul Dr. Bernad); al doilea, pe Osoiul, în cătunul Rusca şi aproape

---

[384] Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868

[385] „Persoanele ce întovărăşeau pe doamna Brătianu erau fiicele dumisale, doamna Sabina Cantacuzin şi domnişoarele Maria, Taţiana şi Pia, ginerele dumisale, dl doctor C. Cantacuzin, fiul dumisale, dl Ionel Brătianu, dl Iorgu Radu, prefectul de Bacău, fiul meu Alexandru şi eu”, adică Nicu Gane – n. n.

[386] Gane, N., *Zile trăite*, Iaşi 1902, p. 230-237

de malul Bistriţei, numit „Burcutul Ţârcovnicului" (asemenea analizat de acelaşi); al treilea, un mic izvor la Gura Arinului; iar ultimele două, la gura pârâului Rusca, foarte abundente în apă sulfuroasă. / **Din trecutul Dornei**. Mai înainte de răpirea Bucovinei, toate satele ce ţin de comuna Dorna formau o singură comună cu Dorna Bucovineană, târguşor în care se afla şi reşedinţa comunei. Tot teritoriul era o singură răzeşie, dată de Ştefan Vodă cel Mare, în împrejurările următoare, zice tradiţia: Vodă pornise spre Ardeal, pe valea Moldovei, dar la Vama (cel mai vechi sat din câte sunt în împrejurimi, unde se crede că se vămuiau toate mărfurile venite din Ardeal şi Ungaria), se opri cu oştirea, neputând înainta, deoarece drumul înainte nu era decât o cărare îngustă şi foarte nepracticabilă. Aci, la Vama, Ştefan Vodă puse un stâlp (confuzie, ca şi în cazul Vamei în sine, cu stâlpul lui Mihai Racoviţă – n. n.), ce se vede şi astăzi. Pe atunci, în Câmpulung nu erau decât câteva case şi, de acolo, spre Dorna, cale de o zi, nu mai întâlneai locuinţă omenească, ci numai codri posomorâţi, păduri fecioare. Unde e acum Târgul Dorna, între ape (la gura Dornei, în Bistriţa), se afla o singură gospodărie, casă bună, grajd etc., proprietăţi ale unui oarecare Gheorghiţă, hoţ vestit şi rafinat şi vânător neaoş. Acesta croi şi lărgi cărarea ce lega locuinţa lui cu târguşoarele de primprejur. El prăda la depărtări mari şi, astfel, niciodată nu fu prins. Drumul trecând pe dinaintea casei lui, orice călător, boier sau ţăran, de la vlădică, până la opincă, trăgea la dânsul, unde era foarte bine primit şi în deplină siguranţă că nu i se va întâmpla nimic. Celor mai distinşi dintre musafirii săi le dădea călăuze devotate, care să-i călăuzească şi să-i apere de orice primejdii. Astfel reuşi el să se facă foarte cunoscut. Neavând copii cu prima-i soţie, Gheorghiţă, cu învoirea ei, îşi mai ia o femeie, cu care are trei băieţi: pe Gheorghe, Ioniţă şi Grigore. Pentru această faptă, cum şi pentru o prădăciune întâmplată pe drum, dar nedovedită, Gheorghiţă e ridicat şi dus, spre a fi judecat de divan şi Mitropolit, la Suceava. Încărcat de fel de fel de blănuri, intră Gheorghiţă în Suceava, unde cei cărora le acordase ospitalitate reuşesc nu numai să-l îndreptăţească către Vodă, ci îl prezentară ca pe un mare binefăcător. Vodă, drept recompensă, îi dărui tot locul şi pădurile cunoscute numai lui şi astfel se înfiinţă răzeşia Dornei. Hrisovul lui Ştefan Vodă se păstră până la răpirea Bucovinei, când nu se ştie ce s-a făcut. Cei trei fii ai lui Gheorghiţă întemeiară: Gheorghe satul Gheorghiţeni, dar peste Bistriţa, Ioniţă, poreclit Tărâţă şi Ciocârlan, înfiinţă satul Gura Negrei; iar Grigore rămase în locul tătâne-său şi se deda cu tâlhăria, fiind foarte cutezător. Acesta de mic era ruşinos, nu îndrăznea să se ducă pe la pomeni, dar pândea pe cei de seama lui şi le fura colacii, numiţi „cozani". Omenii îl porecliră atunci Grigore Cozan. Cozan, urmărit pentru tâlhăriile lui, fuge, pe cea dintâi plută, pe Bistriţa, cu familia sa, şi scoboră la Cruce, sat descălicat de el; iar urmaşii săi, după un timp oarecare, vin şi pun începutul satului Cozăneşti. La 1776, din vechea Dornă se înfiinţează două comune, Dorna-Vatra, dincolo, şi Dorna-Gura-Negri, dincoace. Mai târziu, înmulţindu-se locuitorii, prin dezlipire se formează comuna Şaru Dornei, din care nu sunt decât câteva zeci de ani de când se desfăcu comuna Neagra Şarului. Astfel, pe vechea răzeşie sunt acum patru comune mari. Dorna Vatra şi ale noastre Dorna, Şaru şi Neagra, a căror populaţie a sporit mult prin refugierea aci a multor români din Ardeal şi Bucovina. Nesupăraţi de nimeni, stăpâniră răzeşii moşia până pe la 1800, când dornenii revoltaţi contra unor jidani, ce-i exploatau în mod neomenos, ucid, în cârciuma satului de la Gura Negrei, pe 9 dintre ei. Daţi în judecată, Vodă Alexandru Ipsilante le ceru uricele moşiilor lor, pe care învinovăţiţii, neavându-le, Vodă le confiscă moşia şi, prin hrisovul din August 1800, o făcu danie fiului său (hrisovul e în stăpânirea numitului preot, împreună cu toate actele răzeşeşti, pe care le-am şi citit însumi). După Ipsilante, moşia trecu prin vreo trei mâini, până ce încăpu în acele ale familiei Balş. Urmară judecăţi peste judecăţi. Mulţi dintre răzeşi au pierit în închisorile Iaşului. Un preot, moş al preotului Gheorghe, însoţit de un turc, căruia i se făgăduise 500 oi, porneşte la Ţarigrad, să dea jalbă Sultanului. Dar cei din jurul Împăratului nu i-au făcut loc, pozitiv fiind înştiinţaţi din timp de vreun boier de-ai ţării, ba, ceva mai mult, l-au ameninţat că-şi va pierde capul. Înspăimântat, preotul se întoarce, pe altă

cale, acasă, până unde nici nu se aştepta să ajungă cu zile. Se mai spune că domenii erau cât p-aci să intre în luptă cu 50 arnăuţi, trimis să pună pe Balş în stăpânirea moşiei. Dar, pe când şedeau arnăuţii la masă, pe dealul Prihodului, Axinte Bigeu, vânător de frunte, de după tufe, unde sta ascuns, dă foc şi şterge paharul agăi, pe când acesta îl ridica la gură. Speriaţi, cei 50 se retrag. Nu o dată însă apucară dornenii topoarele, cosele şi puştile, ca să îşi apere pământul din moşi-strămoşi de a fi prădat. Astfel se petrec lucrurile până pe timpul lui Mihai Sturza, care, la judecată, hotărăşte ca răzeşii să-şi răscumpere moşia de la Balş, pe preţul de 12.000 galbeni, plătiţi în trei costuri şi cu condiţiunea ca, de nu vor fi în stare să plătească la timp, Balş să-şi ia moşia şi să le înapoieze banii ce-i va fi primit, fără dobândă. Plătiră o rată, dar când fu la a doua, nu mai avură dornenii de unde face banii. Vodă îi chemă şi le propuse să le dea 4.000 galbeni, însă cu condiţie ca, pentru binefacerea ce le-o face, dăruindu-le această sumă, Măria Sa să aibă dreptul a exploata, fără nici o plată, orice mină ar găsi pe moşie, să i se dea locuri pentru instalat fabrici şi tot combustibilul de care ar avea nevoie. De voie, de nevoie se împăcară dornenii. Sosind revoluţia de la 1848, Vodă Sturza fu învinovăţit, între altele, că, sub pretextul de a ajuta pe dorneni, caută a pune dânsul mâna pe moşia lor. Strâns cu uşa, Mihail Sturza rupe actul de învoială ce-l avea de la dorneni şi partizanii săi publică următoarea îndreptăţire: / „Art. 23. – Despre pricina Dornei. La clevetirea despre răşluire de acte însemnătoare din rele, pârâtorii pomenesc de pricina Dornei. Pentru a se încredinţa cineva de adevăr, nu are decât a lua seama la împrejurările atingătoare de această pricină. Satele Dornei, în munţii Carpaţi, sunt locuite mai bine de trei mii suflete, care, din vreme nepovestită bucurându-se în pace de această proprietate, au fost dezbrăcaţi de dânsa de către Domnul Constantin Ipsilante, la 1800, punând a sa stăpânire pe aceste sate, sub pricinuire că se află pe un domeniu cuvenit ţării. Domnul Ipsilante a făcut-o danie fiului său, mai pe urmă această moşie, prin deosebite tocmeli, a trecut-o, cu preţ de 80.000 lei, în stăpânirea familiei Bălşeşti, care, sub toate ocârmuirile ce s-au petrecut în Moldova, în curgere de 30 ani, au cerut în zadar stăpânirea ei, din pricina statornicei împotriviri a locuitorilor acelor părţi, care, bizuindu-se într-o stăpânire necurmată de multe veacuri şi, în poziţia lor prin munţi şi poteci nestrăbătute, s-au ţinut în stăpânirea proprietăţii lor; iar îndată după numirea Domnului, fraţii Bălşeşti au cerut întrebuinţarea puterii înarmate pentru a scoate din stăpânire pe aceşti 3.000 suflete şi tot cu acest prilej ei au pus înaintea Domnului ca să primească acele moşii cu preţ de 6.000 galbeni; însă Domnul a depărtat o asemenea propoziţie, având în vedere neputinţa în care s-au aflat toate ocârmuirile de mai înainte, de a dezbrăca 3.000 suflete, în favorul unei singure familii, precum şi pribegirea acelor 3.000 suflete în Bucovina, care se află pe marginea acestei proprietăţi. În urmare, dar, înălţimea sa a rânduit, prin cererea a ambelor părţi, o comisie, îndemnând pe răzeşi a-şi alege vechili şi toată această gâlcevire, care se înlănţuie de 30 ani, s-a curmat printr-o învoire cu bună primire, în puterea căreia 12.000 de galbeni se dau familiei Bălşeşti de către locuitorii Dornei pentru ca să fie stinsă orice pretenţie în sarcina lor. După această alcătuire, bieţii locuitori, neavând de unde plăti cea dintâi vadea, la împlinirea ei în sumă de 4.000 de galbeni, Domnul a plătit spre înlesnirea unui norod nenorocit această sumă de la sine, fără vreo dobândă şi în singurul scopos a slobozeniei lor. Din această sumă, care s-a numărat fraţilor Bălşeşti, Domnul, până în ceasul acesta, are a primi peste 2.000 de galbeni de la răzeşi” (*Uricar,* de T. Codrescu, Vol. IX, pp. 7-9). / În socotita celor 2.000 galbeni, despre care se spune că Domnul i-a primit de la răzeşi, Vodă a luat peste 1.000 de plute din cel mat ales lemn. Pentru ultima rată, de 4.000 galbeni, răzeşii vândură luă Conaki Dealul Omului, munte care acum face parte din trupul moşiei Broşteni. Împărţirea moşiei între răzeşi s-a făcut de inginerul Chefneux, un francez care făcu mulţi bani. / Constantin Şerban (în lupta cu Ghica), respins fiind de tătari, trece în Ardeal, de unde, cu moartea lui Racoţi, care cade în bătălia de la Sibiu (22 Mai 1660), pierind sprijinul său din Transilvania, „el (Constantin Şerban) iese din Ardeal, cu 800 oameni, lefegii tot într-ales... şi... a luat poteca peste munţi, pe la Dorna şi a ieşit pe la Câmpulung” (*Istoria României*, de

A. D. Xenopol, Vol. IV, 297 şi *Letopiseţul Ţării*. Vol. I, p. 368). „Încă din a doua Domnie a lui Nicolae Mavrocordat în Moldova (1711-1716), nemţii încep operaţia ce deveni, mai târziu, atât de fatală Moldovei, a înaintării pajurilor împărăteşti asupra hotarelor turceşti, luând o parte din Moldova, pe la graniţa Dornei. Nicolae Mavrocordat protestează cu curaj contra încălcărilor Austriei şi o sileşte, la sfârşit, să se retragă, ameninţând-o cu război din partea Turciei" (*Istoria*, Xenopol, Vol. V, p. 11). Prin testamentul lui Gheorghe Lupaşcu Hajdeu, din 1732, Noiemvrie 7, se lasă în munţi satul Buneni şi o parte din Dorna fiului său Nicolai" (*Arhive*, de B. P. Hâjdeu, Vol. I, p. 55). George Lupaşcu Hajdeu este strămoşul eminentului filolog, dl B. P. Hajdeu şi testamentul său a fost dăruit Arhivei Statului, de către domnia sa. Genealogia: George Lupaşcu > Ştefan Dominic > Ioan > Tadeu > Alexandru > B. P. Hajdeu. În biblioteca Universităţii din Iaşi putem vedea portretele lui Efrem Hajdeu (1630) şi Gheorghe Lupaşcu. (Comunicarea aceasta mi s-a făcut de însuşi dl B. P. Hajdeu, căruia dator sunt a-i mulţumi). / La 1803, Dorna Şarul şi Păltinişul, ale Domnului Alexandru Ipsilante, aveau 175 liuzi (oameni străini, aduşi din Galiţia – n. n.), plătind 3.184 lei pe an (proprietarului Ipsilante, nu visteriei – n. n.). / Într-o anafora din 1813, Iunie 22, întărită de Scarlat Calimah, la 1 Octombrie, în pricina moşiei Dorna, de la munte, cu logofătul Constantin Balş, se aduce ca dovadă o carte de la Ioan Nicolae Vodă, din 1747 (*Uricar,* T. Codrescu, vol. VII, p. 255, şi vol. VI, p. 83). / În comunele Dornei, pe la 1863, se aflau peste 80 turci, care se ocupau cu exploatarea pădurilor. Aceştia erau stăpâni pe avutul şi viaţa dornenilor. Ispravnicul de pe atunci, Nicolae Canta, primind mai multe jalbe de la răzeşi despre modul cum îi tratează turcii, care le stricau bunele moravuri, a stăruit la Bucureşti şi, cu putere domnească, a venit să-i scoată din Dorna. El chemă pe toţi turcii la Zastava, unde era compania de dorobanţi şi post vamal, sub pretext că voieşte să-i răfuiască şi să le scoată datoriile de pe la oameni. Strânşi acolo, soldaţii pun mâna pe ei, îi leagă şi, astfel încătuşaţi, îi duseră la Fălticeni. Pentru a scăpa răzeşii de datoria ce aveau către dânşii, au dat orândele din Dorna, pe opt ani, care bani s-au dat turcilor. Astfel scăpară dornenii şi de turci, de la care le-a rămas ca moştenire răul obicei de a trăi cei mai mulţi în concubinaj, dispreţuindu-şi soţiile, şi bolile venerice, de care nu se mai pot tămădui. Aproape jumătate, dacă nu mai mulţi, din copii au pierit[387]. / **Gura Negrei, sat**, numit, în partea dinspre muntele Şaru, şi plaiul Şarului, pe moşia şi în comuna Dorna. Aşezat pe ţărmul drept al Bistriţei şi pârâul Neagra Şarului şi străbătut de pârâul Vălcica, pârâul Rece, Arinul, numără 223 case, populate cu 222 capi de familie sau 777 suflete, din care 394 bărbaţi şi 383 femei (46 străini, izraeliţi). Are 230 contribuabili. O vatră propriu-zis a satului nu există, fiind risipit. Biserica satului, cu patronul „Sfânta Maria Mare", e servită de un preot şi 2 cântăreţi, împroprietărită cu 6,5 fălci. George Caramanlău şi Preotul George Ortoanu făcură o bisericuţă de lemn, în 1785, care arse şi, în 1818, aceiaşi o restaurară şi funcţionă până pe la 1880, când începu zidirea actualei biserici, prin osârdia preotului Gheorghe Ortoanu, nepot celui dintâi, şi se sfinţi în 1884, Septembrie 30. O şcoală rurală de băieți şi o alta de fete, frecventate de 70 elevi, cu local nou propriu, făcut danie tot de preotul Gheorghe Ortoanu, care a înzestrat școala şi cu 680 mp în jurul localului. Lângă sat este o schelă bună şi tot aci e punctul vamal Dorna[388]. / **Ortoaia, sat**, numit şi **Gioseni**, iar în partea de sus, de pe munte Băda, pe moşia şi în comuna Dorna. Aşezat pe dealul Ortoaei şi Poiana Groşenilor, numără 138 case, populate cu 121 capi de familie sau 503 suflete, din care 260 bărbaţi şi 243 femei (21 izraeliţi). Contribuabili sunt 129. Vatra satului propriu-zis nu există, fiind casele foarte risipite. Are 2 biserici: una cu patronul „Intrarea în biserică", care, cu sute de ani în urmă, se spune că ar fi fost schit de călugări, şi o alta, cu patronul „Duminica Mare". Ambele sunt de lemn, servite de un preot şi 2 cântăreţi şi împroprietărite cu câte 8 fălci. Școlile din Gura Negri servesc şi acestui sat[389]. / **Rusca, sat**

[387] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 100-107
[388] Ibidem, pp. 144, 145
[389] Ibidem, p. 224

numit, în partea estică, **Osoiu**, pe moşia răzeşească din comuna Dorna. Răşchirat pe ţărmul drept al Bistriţei, numără 52 case, în care trăiesc 56 capi de familie sau 175 suflete, din care 85 bărbaţi şi 90 femei (11 izraeliţi), fiind 61 contribuabili. Vatra satului propriu-zis nu există. Locuitorii sunt bunişori gospodari, ocupându-se cu plutăritul, exploatarea pădurilor, creşterea şi economia vitelor. Biserica din Ortoaia şi şcoala din Gura Negrei servesc şi acestui sat. În sat sunt 2 surse cu burcut (ape minerale feruginoase). Un singur drum duce, pe malul Bistriţei, la Sunători (3 km)[390]. / **Sunători, sat** numit şi **Sârghieni**, pe moşia şi în comuna Dorna. Împrăştiat pe ţărmul drept al Bistriţei şi poalele muntelui Palmeş, e străbătut de pârâul de la care şi-a luat numele şi numără 25 case, în care trăiesc 23 capi de familie sau 73 suflete, din care 40 bărbaţi şi 33 femei. Contribuabili sunt 27. Vatra satului propriu-zis nu există, satul fiind tare risipit. Biserica din cătunul Ortoaea şi şcolile de băieţi şi fete din Gura Negrei servesc şi acestui sat. Un singur drum principal, în lungime de 2 km, duce la Zugreni[391]. / **Zugreni, sat** pe moşia şi în comuna Dorna. Împrăştiat pe ţărmul drept al Bistriţei, numără 24 case, în care trăiesc 26 capi de familie sau 105 suflete, din care 51 bărbaţi şi 54 femei, fiind 30 contribuabili. Biserica din Ortoaia şi şcolile din Gura Negrei servesc şi acestui sat. Locuitorii răzeşi şi buni gospodari. Singurul drum principal e cel ce duce la Sunători (2 km). În acest sat, din malul Bistriţei iese un izvor de apă pucioasă[392]. / **Dârmoxa, sat** numit şi Odocheni, pe moşia răzeşească şi în comuna Doma. Îşi trage numele de la un fel de arbore cu frunza lată, numit „dârmox”. Aşezat între pâraiele Negrişoara şi Toplicioara şi pe poalele muntelui Buza Toplicioarei, numără numai 14 case, populate cu tot atâţia capi de familie sau 52 suflete, din care 17 bărbaţi şi 15 femei. Contribuabili sunt 14. Casele sunt foarte risipite, iar locuitorii sunt gospodari slabi. Drumuri principale sunt; la Panaci (16 km) şi la Păltiniş (10 km)[393]”.

1913: „Noul hirotonit, preotul **Octav Ionescu**, a fost definitiv numit paroh al parohiei **Ortoaia**, judeţul Suceava”[394].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[395], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Radu Gheorghe**, de la Moldova Suliţa, Benia, la Dorna, Sunător”.

1949: Au fost numiţi directori ai şcolilor din **învăţământul elementar, ciclul I**[396]: **Sârbu Ioan**, director la Şcoala elementară Dorna, Gura Negri; **Pintelie Ioan**, director la Şcoala elementară Dorna, Cozăneşti; **Rotaru Panait**, director la Şcoala elementară din Dorna, Ortoaia; **Niculiţă Valeria**, directoare la Şcoala elementară din Dorna, Sunător”.

DRĂGUȘENI

Aşezare de pe limita nordică a formaţiunii prestatale „Câmpul lui Dragoş”, care, ca şi unul dintre fiii lui Dragoş, Sima Drăguşanul, îi înveşniceşte numele, Drăguşenii au o interesantă istorie răzeşească, care coincide, în bună parte cu cea a părtaşilor din Calafindeşti

390 Ibidem, pp. 290, 291
391 Ibidem, p. 351
392 Ibidem, p. 379
393 Ibidem, p. 93
394 *Opinia*, Nr. 1876, Anul X, vineri 10 mai 1913, p. 3
395 *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
396 *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

şi din Drăguşeni de lângă Siret. În Moldova există multe localităţi care au purtat acest nume, dar cele mai multe delimitând „Câmpul lui Dragoş”, până în megieşia cu „Câmpul Perilor”, care se înşira de-a lungul apei Moldovei.

1437, decembrie 20, Suceava: Ilie Voievod, fiul lui Alexandru cel Bun, întărește păhărnicelului Ion Urecle (Ureche – n. n.), odată cu Stănigenii, un cătun al Drăgușenilor, „Bîrgăiani pe Moldova”, cu „hotarul vechi, pe unde au folosit din veac”[397].

1487, martie 5: Ștefan cel mare întărește lui Ivanco Bârlici și surorii lui, Anușca, un sat, „anume Bârgăianii, pe Moldova”[398].

1634, august 19, Iași: Vasile Lupu scrie pârcălabilor de Suceava că, în fața Divanului său, „s-au pârât de față Soltana Tălmăcioae („fată Mogâldii ce a fost vornic” – n. n.) cu călugării de la mănăstirea de la Pobrata pentru niște vecini, anume David și pentru Tănasie și Marco, zicând că sunt ai lor și au fugit de la mănăstire, după domnia lui Barnovschie încoace, iar Soltana a zis că sunt la dânsa de când împăratul. Pentru aceea, dacă vei vedea cartea domniei mele, iar voi ca să socotiți de vor fi fugiți de la mănăstire, de după domnia lui Barnovschie încoace, să-și ia călugării vecinii, iar de vor fi nimerit acolo, în Drăgușiani, înainte de domnia lui Barnovschie, să-i lase călugării în pace”[399].

1637, aprilie 8: „Zapis de la o Sultana („fată Mogâldii ce a fost vornic” – n. n.), cu feciorii ei și alte neamuri a lor, cuprinzător cum s-au împărțit între dânșii jumătate din Zăvoeni și jumătate din Drăgușani”[400].

1637, noiembrie 10, Iași: „Adică eu, Dumitraşco, feciorul lui Bantaş, vornicul, şi Palaghia, fata lui Bantaş, vornicul, şi Ionaşco, feciorul Palaghiei, nepotul lui Bantăş, singuri pe noi mărturisim cu acest zapis al nostru, cum noi, de bunăvoia noastră, de nimeni nevoiţi, nici împresurați, am vândut dreaptă ocină şi cumpărătură din sat din Drăguşeni, ce am cumpărat de la Toader Scântee, o casă gata şi din vatra satului, şi din câmp, şi din fânaţ, şi din pădure, şi tot ce să va alege partea lui Toader Scântee, ce am vândut dumisale jupânului Neculai, vătahul, dirept treizeci de lei: şi zapisul ce am avut de la Toader Scântee încă l-am dat la jupânul Necula. Şi această bună tocmeală s-a făcut dinaintea Neaniului, vornicul, şi a lui Vasilie Roșca, vornicul, și a lui Iachim Bandur, vornicul, și a Stejeranului, vornic, și eu, Pătrasco Opincă, am scris; şi eu, Radul, şi Ştefan Cârcos, şi Mirăuţă şi Andonie Brahăş, să se ştie. Şi mie, lui Ionaşco, ginerele Palaghie mi-au dat 8 zloţi. / Let 7146 (1637) noiemvrie 10. / Az. Neaniul vornic, iscal. Iachim vornic. Stejaran vornic. Az. Vasilie Roşca dvornic. iscal”[401].

1638, aprilie 20: „Carte de gospod întăritoare Sultanii, fată Mogâldii ce a fost vornic, și feciorilor ei pe jumătate de sat din Drăgușani și jumătate de Zăvoeni, și a treia parte din sat din Iurcești, și altele ce li s-au venit în partea lor, după împărțeala ce au avut cu alte neamuri a lor”[402].

1640, iulie 9: Într-un zapis de împărţire de moşii, rămase de pe urma lui Vasile Mihailescu şi a jupânese Soltana, socrii lui Gheorghe Roşca vistiernic, Tănasă vornic şi

[397] AȘȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. I, București 1975, doc. 176, p. 249
[398] AȘȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. III, București 1980, doc. 6, p. 9
[399] AȘȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XXII, București 1974, doc. 240, pp. 268, 269
[400] AȘȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 58, p. 60
[401] AȘȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 214, p. 196
[402] AȘȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 330, p. 324

Sturza, „s-au venit în partea lui Ionaşco, de pe tată-său Tălmaci şi de pe maică-sa Soltana, jumătate de sat Drăguşeani, partea de jos”, iar „în partea lui Gheorghe Roşca, vistiernicul, jumătate de Drăguşeani cu ale sale”, iar „în partea lui Tănasii, vornicul, jumătate din Zăvoiani, partea de jos”[403].

1642, aprilie 7: În faţa divanului lui Vasile Lupu se prezintă „această adevărată cneaghină Soltana, fata lui Ionaşco Mogâldea, vornic”, solicitând şi obţinând uric pentru „a ei dreaptă ocină şi moşie din ispisoc de împărţeală de dânsa… a împărţit cu nepoţii ei, fiii lui Gligoraşco Mogâldea şi cu fiii Zinicăi, logofeteasa, şi s-a cuvenit în partea Soltanei jumătate de sat Drăguşani şi jumătate de sat Zăvoiani, ce-s pe Moldova, în ţinutul Sucevei”. Vistiernicul Gheorghe Roşca şi cneaghina lui, Iftimia, în baza aceluiaşi ispisoc, primeşte şi el întăritură pentru „jumătate sat, Drăguşani şi jumătate sat Zăvoiani”[404].

1755, iunie 23: O carte de gospod a lui Matei Ghica Vodă, în favoarea lui „Costache (Lazu – n. n.), biv vel stolnic, să fie volnic a stăpâni moşia Negileştii, din ţinutul Sucevei, ce este lângă hotarul Drăguşianilor, tij a dumisale stolnicului Costache”[405]. Sunt mai multe urice anterioare, care menţionează Drăguşenii lui Costache Lazu în hotarul noii sale proprietăţi, cumpărată de la un călugăr nemţean.

1795, iunie 9: Preotul Gavril cumpără o casă în Fulticeni de la Alexandru Blănarul din Drăguşeni.

1814: „Hrisov din 1814, iunie 28, de la Calimah Vodă, întăritor stăpânirii lui Ioan Lazu asupra moşiilor de la ţinutul Sucevei, Negrileştii şi parte din Drăguşeni”[406]; „carte din 1814, iulie 15, pentru împresurarea moşiilor Drăguşenii şi Zăvpienii de pe Moldova, din ţinutul Sucevei, ce sunt ale banului Costachi Lazu şi a fratelui său Ioan, dinspre moşiile Căbujii a banului Constantin Cantacuzino, şi Stroieştii a Monastiri Slatina”. Sunt folosite ca mărturii „două ispisoace de la Domnul Ştefan Vodă (Ştefăniţă Vodă – n. n.), din 7028, iulie 15 (1520 – n. n.), şi cartea Domnului Scarlat Alesandru Calimah Vodă, din 1813, noiembrie 10”[407].

1881: „Tabloul premianţilor de juriul concursului agricol şi industrial din judeţul Suceava, în zile de 14, 15 şi 16 octombrie 1881: **Berl Iuster**, din comuna Drăguşeni, pentru orzul cultivat pe moşia Drăguşeni, medalie de argint”[408].

1886: „Domnul **Berl Juster**, arendașul moșiei Drăgușeni, județul Suceava, a dăruit acestei comune lemne, în valoare de 650 lei, pentru construcția unui local de școală”[409].

1890: „Prin deciziunea Domnului ministru de finanțe cu No. 19.372 din 8 Octombrie 1890, s-au numit ca debitanți de tutunuri, timbre, chibrituri și cărți de joc următoarele persoane: **Gheorghe Pădurariu**, în comuna Drăgușeni, plasa Moldova-Șomuz, județul Suceava; **Ioan Irimia**, în comuna Drăgușeni, plasa Moldova-Șomuz, județul Suceava”[410].

---

[403] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul XXI, Iaşi 1929, p. 44
[404] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul XXI, Iaşi 1929, pp. 49-51
[405] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul XXIV, Iaşi 1930, pp. 78, 79
[406] Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VI, Iaşi 1886, p. 211
[407] Ibidem, p. 298
[408] *Monitorul Oficial*, No. 196, 2/14 decembrie 1881, pp. 6078-6080
[409] *România Liberă*, Nr. 2604, Anul X, 6/18 aprilie 1886, p. 1
[410] *Monitorul Oficial*, Nr. 165, 23 octombrie 1890, p. 3868

1894: „**Drăguşeni**, comună rurală, judeţul Suceava, în partea sudică a plasei Moldova-de jos, şi la 27 km de Fălticeni. Se învecinează, la est, cu comuna Tătăruşi; la vest, cu comuna Răuceşti, din judeţul Neamţu; la sud, cu comuna Cristeşti, şi la nord, cu comuna Uideşti, despărţindu-se prin semne convenţionale. Are forma aproape dreptunghiulară, înclinată spre şesul Moldovei. E compusă din satele: Drăguşeni, Lunca, Broşteni şi Sârbi, cu reşedinţa în satul de la care şi-a luat numele. E populată cu 644 familii sau 2.575 suflete (1.276 bărbaţi şi 1.299 femei), din care 136 izraeliţi. Sunt 455 contribuabili. Are 4 biserici, deservite de 3 preoţi şi 7 cântăreţi; o şcoală rurală mixtă, frecventată de 50 elevi. În toată comuna sunt 111 băieţi şi 105 fete în vârstă de şcoală. Bugetul comunei, pe anul 1892-1893, are la venituri 6.670 lei şi la cheltuieli, 6.615 lei. Vite sunt: 257 cai, 874 boi, 640 vaci, 3.267 oi, 160 capre şi 275 porci. Altitudinea comunei de la nivelul mării variază între 325-345 m. E udată de Moldova (6 km) şi de pâraiele Râşca (1500 m), Hatia (2 km) şi altele, precum şi de trei iazuri: Pâcla, Stroieşti şi Broşteni. Suprafaţa comunei este de 3.574 hectare, din care 2.295 cultivabile, 600 pădure, 300 fânaţ şi restul prundiş şi loc sterp şi neproductiv. Împroprietăriţi la 1864 sunt 10 fruntaşi, 140 pălmaşi şi 71 codaşi, stăpânind 846 fălci. Drumurile principale sunt la Ciumuleşti (13 km), la Cristeşti (7 km), la Forăşti (3.600 m), la Tătăruşi (11 km) şi la Sîrbeni (5 km). În comuna Drăguşeni se află o fabrică de spirt a proprietăţii, fabricând între 47-55 mii litri spirt pe an. La 1803, „Drăguşeni a Banului Costache Lazu, cu loc de mijloc, număra 63 liuzi (oameni străini, aduși din Galiția, care plăteau bir doar proprietarului moșiei – n. n.), plătind 1.028 lei bir anual, fiind şi 10 liuzi de cei fără bir (slugi la conac – n. n.), la care se mai adăugau, breslaşi ot tam (tot aici – n. n.), 17 liuzi, cu 140 lei bir pe an". Într-un hrisov din 1814, Iunie 28, de la Calimah Vodă, întăritor stăpânirii lui Ioan Lazu asupra moşiilor de la ţinutul Sucevei Negrileşti (astăzi necunoscut) şi parte din Drăguşeni, se citează următoarele acte: Suret din 7028 (1520), Iulie 15, carte din 7231 (1723), Martie 5, carte din 7256 (1748), Decemvrie 28, carte din 1763, Aprilie 4 şi o anafora din 1813, Mai 25. Într-o altă carte de judecată, din acelaşi an (1814), Iulie 15, pentru împresurarea moşiilor Drăguşeni şi Zăvoeni (poate moara Zavului) de pe Moldova, din ţinutul Sucevei, ce sunt a Banului Costache Lazu, şi a fratelui său Ioan, despre moşiile Căbujei, a Banului Const. Cantacuzino, şi Stoeşti, a mănăstirii Slatina, se aduc ca dovezi două ispisoace din 7028 (1520), Iulie 15 şi o carte din 1813, Nov. 10 (*Uricar*, de T. Codrescu, vol. VI, pp. 211 şi 298). Satele Căbuja şi Stoeşti încă sunt astăzi"[411].

1913: „Gheorghe Vieru din Drăgușeni, în etate de 25 ani, voind a trece râul Moldova, în ziua de 24 mai, spre a-și aduce niște vite de pe țărmul opus, s-a înecat"[412].

1931: Conform Tabloului de regruparea comunelor rurale, publicat în *Monitorul Oficial* Nr. 161, din 15 iunie 1931, comuna Drăguşeni, din judeţul Baia, avea în componenţă satele **Drăguşeni, Sârbi** şi **Ungheni** (p. 38).

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 18 de gradele inferioare (trupă) morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 22: **Gavriluţ Vasile**, caporal, ctg. 1940, cu ultimu1 domiciliu în comuna Drăguşeni, judeţul Baia, mort la 4 iulie 1941"[413].

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe data de 1 Septemvrie 1945, la şcoalele primare din jud. Baia, arătate în dreptul fiecăruia: **Dimitriu Aurel**, gr. def., de la Liteni, la Sârbi-Drăguşeni, post I, interese familiare"[414].

---

411 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, București 1900, pp. 249, 250
412 *Opinia*, No. 1888, Anul X, marți 28 mai 1913, p. 2
413 *Monitorul Oficial*, Nr. 233, 2 octombrie 1941, p. 5848
414 *Monitorul Oficial*, Nr. 248, 30 octombrie 1945, pp. 9578 şi următoarele

1947: „Următorii învăţători, învăţătoare, conducătoare, maestre şi maeştri şi agronomi, menţionaţi în tabelele alăturate, care fac parte integrantă din prezenta decizie, se transferă, pe data de 1 Septemvrie 1947, la şcolile principale indicate în dreptul fiecăruia: **Popescu Gavril**, de la Drăguşeni, Ungheni, Baia, la Drăguşeni, Drăguşeni, postul lui Popescu Vavile, gradul, interese familiare"[415].

1948: „Nr. 45.793 din 25 August 1948. Următorul personal medical se detaşează şi se delegă, pe data imediat posterioară publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*, instituindu-se, pe aceeaşi dată, ordonator secundar pentru mandatarea salariilor, personalului pendinte de acest minister, din acel judeţ, după cum se specifică în dreptul fiecăruia: **Dr. Pavlidi Nicolae**, medic circumscripţia Drăguşeni, judeţul Baia, la Direcţia de Studii"[416].

DUMBRĂVENI

Una dintre cele mai frumoase comune din România, Dumbrăveni, îşi datorează obişnuinţele gospodăreşti, dar şi fala nemeritată întru Eminescu (la Sălăgeni, unde a fost un schit, încă mai trăiesc descendenţii lui Nicolae Eminovici, dar nu interesează pe nimeni) unui boier luminat, Leon Ghika, priceput în a trezi o anume solidaritate şi mândrie comunitară, pe care a canalizat-o şi spre cele gospodăreşti, dar şi spre cele care ţin de minte şi suflet. Altminteri, adică fără prinţul Leon Gyka, adeseori ironizat în presa vremii, Dumbrăvenii ar fi rămas scufundat în banalitatea zonală, cu un parcurs sinuos al istoriei proprietăţii şi atât.

1432, august 14. „Iliaş, domnul Moldovei, dăruieşte lui Isaia satele: Tişeuţi, aproape de râul Suceava, jumătate din Bosance, Selejani, Dumbrăveni, Medveja, Bojii lui Petru, jumătate din Borilea lui Giurgiu, Dreslive şi Jerdeni"[417].

1489, octombrie 4. Ştefan cel Mare dă satul „Grigoreşti cu mori pe Siret" urmaşilor lui Giurgiu din Frătăuţi, fraţii Starostici, în cadrul unui schimb de moşii. Voievodul cumpărase jumătate de Grigoreşti, cu 125 zloţi tătăreşti, de la Sima şi Mihul, iar cealaltă jumătate, cu 350 zloţi tătăreşti, de la Iurie Serbiei şi de la Petru Grigorescu.

1507, martie 1: Eremia vistiernic cumpără, cu 800 zloţi tătăreşti, satul Grigoreşti pe Siret de la feciorii Stanciului[418].

1546, mai 27: În faţa divanului lui Petru Rareş se prezintă „Eremia, fost mare vistiernic, dintru călugărie numit Ivloghie în mănăstioara anume Sălăgeanii, care a zidit-o din a sa dreaptă avere, şi satul Sălăgeani, ce iaste lângă mănăstioară; iar dânsul le-au închinat sfintei mănăstiri Moldoviţa… unde şi pristav a fost pus de domnia mea şi mormântul singur şi l-a cumpărat, să aibă oasele lui să şază acolo, ca să asculte mai sus scrisa mănăstioară Sălăgeanii şi cu satul Sălăgeanii de sfânta mănăstire Moldaviţa"[419].

---

[415] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4910
[416] *Monitorul Oficial*, Nr. 203, 2 septembrie 1948, p. 7311
[417] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 10, p. 30
[418] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul XIX, Iaşi 1927, p. 61
[419] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul XIX, Iaşi 1927, pp. 59, 60

1587, martie 6. „Elena Drăcsăneasa, jupâneasă din Grigoreşti, dăruieşte Mitropoliei Sucevei ocina ei din satul Dumbrăveni, pe Siret, cu hotarul se va alege din partea fraţilor ei”[420].

1744, iulie 5. „Venedict, egumenul mănăstirii Moldoviţa, cu tot soborul şi cu încuviinţarea lui Gavril, Mitropolitul Moldovei, dă lui Iordache Balş paharnic scrisoare prin care schimbă moşia Sălăgeni, ţinutul Suceava, între râurile Siret şi Suceava, învecinată cu **moşia Dumbrăveni a lui Iordache Balş**, cu moşia Iordăneşti, pe Siret, ocolul Berhomote, apropiată de moşia Oprişeni a mănăstirii Moldoviţa, pe care paharnicul o primise de la mănăstirea Putna, prin schimb cu moşia Dumbrăveni, deoarece este „mai îndestulată cu fânaţe şi ţarină, şi oameni” decât moşia Sălăgeni”[421].

1746, mai 5. „Manea din Vlădeni, moşie a mănăstirii Voroneţ, **Vasile din Dumbrăvenii mitropoliei**, Mardare din Bervoieşti şi Strachi de la mănăstirea Solca dau mărturie cu jurământ că poiana din satul Lipăeştii este a mănăstirii Solca”[422].

1767, noiembrie 28. Printre „bătrânii” satelor, chemaţi ca martori la hotărnicirea moşiilor Mitropoliei Moldovei, din porunca lui Grigore Callimachi Voievod, s-a numărat şi „Ion Sebiechi din Dumbrăveni”[423].

1773, mai 22. Iordache Balş paharnic **obţine întreg satul Dumbăveni** printr-un schimb de moşii.

1775: În recensământul lui Spleny pentru Ocolul Siretului, figurează „Dumbrăveni şi Sălăjani: 1 boier, 1 popă, 68 de ţărani”[424].

1777, iunie 8: „Iordache Balş vistier confirmă lui Ioasaf, egumenul mănăstirii Putna, primirea scrisorii prin care îi face cunoscut că Spleny general i-a trimis o poruncă ca să se înţeleagă cu mănăstirea Moldoviţa, care e nemulţumită de moşia Iordăneşti, pentru care a dat în schimb moşia Sălăgeni. Deoarece, când **a primit moşiile Dumbrăveni şi Vlădeni, de la mănăstirea Putna**, a arătat că vrea o moşie pentru care să primească în schimb moşia Sălăgeni a mănăstirii Moldoviţa, propune lui Ioasaf egumen să dea mănăstirii Moldoviţa o moşie din Cordon, la fel cu moşia Iordăneşti, şi egumenul Venedict va fi mulţumit. Cere să nu mai fie supărat, fiindcă nu răspunde pentru moşia Iordăneşti. În privinţa moşiei Stăuceni şi a altor părţi de moşie, ce se împresoară de cei din jur, îi recomandă egumenului să se folosească de documentele pe care le-a primit la facerea schimbului, după cum şi el procedează cu moşiile primite de la mănăstirea Putna. La ameninţarea lui Ioasaf cu întoarcerea schimbului făcut, îi răspunde că i-a dat moşii mai mari şi mai bune decât moşiile primite, pe care a construit acareturi şi a învestit bani, îi cere să-şi administreze cu rânduială moşiile, pentru a aduce folos mănăstirii şi să nu-l mai supere”[425].

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, descrie „Drumul mare, de la Suceava (în Bucovina), la Botoşani: De la

[420] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 117, p. 77
[421] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1256, pp. 418, 419
[422] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 813, p. 268
[423] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1150, p. 382
[424] Spleny, Gabriel von, *Descrierea districtului Bucovina,* pp. 236-266
[425] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1267, pp. 422, 423

Suceava, la Tişăuţi (vama austriacă, carantina se află la ¼ de ceas de acolo, în satul mai mare, Bosanci). Aici, hotar e râul Suceava, care, când se umflă apele, este trecut cu plute. De aici, prin Salcea, pe la Dumbrăveni, peste două braţe ale râului Siret, peste primul – pe un pod suspendat; apoi, la dreapta, pe lângă satul Vlădeni, pe la poalele împădurite ale unui deal, la Botoşani”[426].

1804, iunie 15. „Alexandru Moruzi, domnul Moldovei, la cererea lui Iordache Balş, fost mare vistier, în care arată că s-a făcut hotarnica între moşiile Avereşti, Dumbrăveni şi Sălăgeni faţă de moşiile Salcea şi Iucşeni, din ţinutul Suceava, ale lui Iordache Hurmuzachi, în anul 1802, împreună cu Nicolae Calmuschi pitar şi Gavril Conachi mare vornic, în anul 1803, dar Iordache Hurmuzachi a fost nemulţumit, porunceşte lui Constantin Ureche fost mare sluger să meargă la faţa locului şi, după cartea de judecată de la Divan, hotarnica din 1762 şi alte scrisori mai vechi ale megieşilor, să se îndrepte hotarele Avereştilor faţă de moşiile lui Hurmuzachi şi să se însemne cu pietre şi movile. Dacă acolo nu se va putea face îndreptare, la locul cu pricina nu se vor pune pietre hotare, ci se va face hartă, mărturie cu arătarea pricinii, pentru a fi trimise la Divan, să le dea hotărârea. A recitit marele logofăt”[427].

1809: Un testament din 21 martie 1809, diata lui Iordachi Balş, aduce informaţii importante şi despre satele din jurul Dumbrăvenilor, inclusiv despre „Baleştii, care acum se zic Siminicea”, întemeiat de Mândru Jumătate, despre „biserica din Plopeni, unde să află îngropată răposata maica mea”, şi despre rânduita „şcoală cu dascăl moldovenesc şi grecesc” din Dumbrăveni, care urma să se deschidă în 1810. „„**Diată**. *Copie legalizată de Comisia hotărâturilor ţinutului Hotin de pe Diata răposatului Iordachi Balş, ce este din 1809, Mart 21, către care s-au alăturat şi tălmăcirea ei în dialectul rusesc. Şi întru asemenea s-a alăturat şi copia diatei Logofătului Constantin Balş, din 1822, Genarie 30, cu adaosul în urmă din acel an Iunie 5.* / Diata aceasta, care se numeşte copie a diatei ce au lăsat răposatul boier Iordachi Balş Vistiernic prea iubiţilor săi fii şi clironomi, arătându-se nouă de către rânduiţii epitropi, asupra celor rânduite împărţiri de milostenie, spre pomenirea sa, şi văzându-se încredinţată cu însuşi iscălitura şi slova răposatului boier, iar în urmă şi cu iscălitura pomenitului întru fericire Arhiereul Nicodim Sinadon, şi amândouă aceste iscălituri fiind nouă desăvârşit cunoscute şi fără îndoire, spre urmarea acestei epitropii întocmai, după rânduirea răposatului în veci, fără strămutare, s-a încredinţat şi de cătră noi. / (Iscălit) *Veniamin Mitropolit Moldaviei.* / Eu, mai jos iscălitul, cu toată umilinţa humei mele, mulţămesc fierbinte, din toată inima mea şi cu tot cugetul meu, Sfântului Dumnezeu pentru toate bunătăţile cu care întru această vremelnică viaţă m-a învrednicit, şi ca un ticălos, cu umilinţă şi lacrămi dintru adâncul inimii plângând, de toate greşelile şi răutăţile mele. Mă rog milostivului împărat ca, trecând cu vederea, să ierte toate nelegiuirile mele şi să mă învrednicească cereştii împărăţii şi bunătăţilor făgăduite celor credincioşi robii săi… / Las blagoslovenia mea prea iubiţilor mei fii, rugându-le de la milostivul Dumnezeu fericirile acestei vremelnice vieţi şi câştigarea cereştii împăraţii, le las şi le dau părinteasca învăţătură ca să petreacă cu iubire frăţească, nesmintindu-să nici de un interes, având şi pe fraţii mei în loc de părinţi, şi pe verii lor, fiii fraţilor mei, întocmai ca nişte fraţi, şi petrecând cu toţii într-o unire şi frăţească dragoste, şi fiul meu Iancu, şi fiica mea Catinca să fie ascultători mai marelui lor frate Aleco, iar care va urma împotrivă are a lua răsplătire de la Sfântul Dumnezeu. / Pe lângă acestea, cu umilinţa cerşind ajutorul cerescului împărat, prin această diată cu toată cuviinţa socotind a pune la cale toate ale mele rânduieli, cele care cu cuget curat am socotit a urma, după săvârşirea mea, şi mai întâi pentru fiii mei hotărăsc: a avea şi a stăpâni, dintru ale mele, cele care în partea fieştecăruia am socotit, şi înainte, cum pe largă

[426] *Călători*, XIX, I, pp. 754-773
[427] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1609, p. 522

cuprindere să arata anume pe faţa întâi iscălit, Iordachi Balş Visternic. // *În partea fiului meu Alecu.* // Moşiile **sate întregi Dumbrăvenii**, Romaneştii, Avereştii[428], Sălăgenii, Bursucenii, şi Brehoeştii, şi Vlădenii, şi Mândreştii, şi Baleştii[429], care acum se zic Siminicea, ce să află, toate unite la un loc, în ţinutul Suceava şi în ţinutul Botoşanii, şi cu toate prisăcile cu stupi ce să vor afla la aceste arătate moşii… / Să se afle fără strămutare preoţi şi psalți, după trebuinţă, la **biserica de la Dumbrăveni**, pentru ca să urmeze rânduiala rugăciunilor bisericii cu toată cuviinţa, spre pomenirea morţilor şi a viilor. / Să se afle fără strămutare, **la Dumbrăveni**, şcoală cu dascăl moldovenesc şi grecesc, spre înlesnirea celor ce vor voi a-şi da copiii la învăţătura. / Să se facă, pe tot anul, la **biserica de la Dumbrăveni**, două pomeniri, una la ziua hramului şi alta, la ziua moşilor, cu toată rânduiala cuviincioasă. / Sa se facă, pe tot anul, o dată, pomenire, cu toată rânduiala cuviincioasă, la biserica din Plopeni, unde să află îngropată răposata maica mea. / Să se dea, pe tot anul, **din veniturile de la Dumbrăveni**, câte una sută lei la monastirea Suceviţa, pentru biserica răposatului părintelui meu, ce este făcută pe poarta acei monastiri, pentru că, precum a rânduit răposatul, să slujească în toată vremea obştie, care bani să se dea acum la purtătorul de grijă, lăsat de către proin egumen Hurie, iar în urmă, la acel care, după vreme, se va afla purtătorul de grijă la acea biserică”.

1821, Mai 8. „Duminică, am purces, din Eşi, cu bejănia, spre Bucovina, şi, umblând nemernicind din loc în loc, păn la Burdujani, am trecut în Bucovina, Mai 21, cu mari spaimă de eteriştii ci au venit la Dumbrăveni şi la Plopeni de au prădat casele boiereşti, şi m-am aşezat în târgul Sucevii, în casa lut kir Nicolai Riga, şi şezând păn la 23 Iuni, mi-au venit cărţi de la frate-meu Nicolai ce venise meimandar cu Chehaia-beiu a lui Iusuf Paşa, ocârmuitorul oştilor turceşti în Eşi. Am ieşit din Suceavă la 28 Iuni şi, mergând la Eşi, la 14 Iuli, m-au rânduit Caimacamul samiş la Bacău şi cămăraş de Ocnă; apoi, de la Ocnă, la 1 Avgust, m-am dus şi la Ibraila, la sarascheriul Iusuf Paşa. Iar nevasta şi copiii i-am ţinut în Suceava păn la 1 Dechemvre şi i-am adus aice la Ocnă”[430].

1849: Naşterea lui Mihai Eminescu la Dumbrăveni. Românca născută în Botoşani, din părinţi bucovineni, cu rădăcini în Ardeal, Constance Dunka de Sajó (Constanţa de Dunca-Schiau), care, la 16 ani, uimea Parisul cu nuvelele „publiées dans les principaux journaux de Paris”, ulterior, adică după succesul romanului „Elena”, publicat, în două volume, sub titlul „Estela” (*Scéne de la vie moldave, L'ombre des Stan, La frére Blanc, Scénes de la Roumanie, La criminelle hongroise, Un affranchissement en Roumanie* etc.), avea să surprindă, în 1897, când publica la Budapesta „*Amintiri din copilărie*”, cu o mărturie despre **naşterea lui Mihai Eminescu la Dumbrăveni, în mai 1849**, pruncuţul, pe care Constanţa de Dunca şi Muţi, fiul boierului Constantin Balş, l-au „botezat” în 21 mai 1849, având, pe atunci, câteva săptămâni. În istoria literară românească există tot felul de conveniri despre anul, luna şi ziua naşterii lui Mihai Eminescu, aşa că o mărturie în plus nu strică, aşa cum nici nu ajută: „Dumbrăvenii – Moldova, ţinutul Botoşani – era o moşie cu patrusprezece sate şi cătune, toate pe şesul mănos cu puţină pădure, moşie, deşi nu aşa de populată, dar mult mai întinsă decât unele principate germane, state întregi, cu domnitori suverani. Dumbrăvenii nu se aflau departe de Dumuşeni, una din moşiile părintelui meu, locuită de familie, peste vară. Iarna, pe atunci, era petrecută la Botoşani, locul naşterii mele. Din apropierea moşiilor cred că s-a întremat cunoştinţa şi amiciţia boierului Constantin Balş, dvoraninul (nobil rusesc), proprietarul Dumbrăvenilor, şi a părintelui meu, boier bucovinean, strămutat în acele părţi pe la anii 1835. / Studii făcute pe la

[428] Vereşti.
[429] Anterior, Baleşti se numise Balinţi, sat din ţinutul Suceava, vecin cu Mândreştii şi Vlădenii din ţinutul Botoşanilor, pentru că Siminicea, deci Baleştii-Balinţi, avea pământuri şi peste apa Siretului, de unde confuzia că Balinţi ar fi fost inclus în Mândreşti. Siminicea îl are drept ctitor pe Mundrea sau Mândrea Jumătate
[430] Bianu, Ioan, *Catalogul manuscriptelor Româneşti*, Biblioteca Academiei Române, Tomul I, 1907, p. 644

facultăţi germane, acelaşi spirit înalt, cercetător, cu totul filosofic, caracterizând pe noii amici, ambii europeişti, ca puţini alţi pe acel timp, relaţiunile lor deveniră tot mai intime. Constantin Balş m-a şi botezat. Dumuşenii fură vânduţi. Părinţii mei se mutară la altă moşie, ce o aveau în ţara de jos. Acum locuiam, iarna, în Galaţi. Vizitele la Dumbrăveni totuşi nu încetară. Vizitele la Balş se reînnoiră mai des când şi moşia noastră, Rânzeştii, trecu în alte mâini, precum trecuseră Dumuşenii, Cereşiul-Banilă şi Slobozia-Duma din Bucovina, şi când ne aşezarăm la Iaşi. În acel timp, de la anii 1835-1845, nănaşul meu fusese şi mai harnic la vânzare decât tata. El înstrăinase patruzeci de moşii clironomisite în Basarabia rusească. Este adevărat că unele din ele trecuseră în dar de cumetrie pe la ruşi puternici, bunăoară Cahulul, domeniu ce astăzi valorează multe milioane. / Boierul Constantin Balş avea ceva regesc în gusturile ce-şi împlinea. Nu-i mirare că şi dărnicia i-a fost regală. Salonul lui, la Dumbrăveni, avea punte de asemănare cu Sans-Soucis a regelui-filosof. Acelaşi caracter academic, aceeaşi şcoală de speculaţiuni spirituale, numai nu aceeaşi parcimonie. Multe auzeam, aci, pe când aveam 4-5 ani, multe de-acelea ce nu le pricepeam. Dar cuvintele ce aş fi voit să le înţeleg mă preocupau şi mi se întipăreau în minte. Cuvinte şi nume. Ce caleidoscop fără şir şi înţeles! Repetam necontenit sunetele pocite, ce-mi sunau la urechi; de multe ori le şi cântam. Cântam zile întregi: „Enciclopedişti, materialişti, metafizicieni, pluralitate de rase, prejudicii vechi, liberă-conştiinţă, imortalitatea sufletului, idealism platonician” şi o mulţime de asemenea cuvinte. Le cântam precum s-ar cânta un cântec de pasăre nepriceput. / Şi nume multe puteam înşira iute: Kant, Leibnitz, Diderot, Voltaire, Rousseau, Pascal – de Pascal făceam mare haz – Socrates, Paton, Locke, Malebranches, Spinoza – le ziceam pe toate aşa de repede, încât nimenea nu mă putea urma. Muţi chiar mă admirau. Muţi cel frumos şi genial. Muţi, adică Demetrius Balş, unicul fiu al nănaşului şi unicul meu, camarad de joc şi amic de copilăria. Şi ce finit tragic şi uitat a avut! Îl văd încă sprinten, vesel, totdeauna ocupat; uneori gânditor, altă-dată capricios, dar bun totdeauna, bun şi iubitor. Pare că mă văd şi pe mine copilă mică, alergând prin lungul salon, abia zărind de fum pe boierii din fund, cu ciubucele lor de doi stânjeni, ciubuce de care mult mă împiedicam şi nu rareori cădeam jos. / Stăpânul casei, boier în toate impersonal, gros, frumos la obraz, vorbea mai mult şi mai tare decât toţi, de pe jilţul său înalt, cu trei perine de catifea. Cine ce spunea, cine ce credea, n-o ştiu zice. De atunci este o jumătate de secol. Mi-aduc numai aminte că acele discuţiuni se reînnoiau zile întregi şi nopţile mai bine de jumătate, că disputele cele mai înverşunate erau intre Alecsandru Sturza Miclăuşanul, Constantin Hurmuzaki, tatăl meu şi Balş. Ultimul, plin de doctrine germane. Mai erau nişte boieri: Vârnav şi Miclescu, care vorbeau de Coran şi religiunea Hindu. / Doctorul Schwarzenberg, medicul casei, care locuia la curte, avea tot pe Kant şi Spinoza în gură, iar fraţii Sillioneşti, ideile moderne franceze. Tocmai îşi făceau studiile înalte la Paris. Autoritatea ştiinţifică supremă părea a fi un bătrân erudit german sau suedez, copia exactă a figurii Alecsandru de Humbold. Acesta era sapient de specialitate şi avea titlul de „preceptorul lui Muţi”. Pe la mijlocul salonului, sub oglinda mare, pe o canapea aurită, erau mama, cu Doamna Balş. Când ascultam ce vorbesc, le auzeam pomenind pe Bulwer şi Walter Scott. Vorbeau şi de Werther, de Goethe. / Între uşă şi sobă, stafagiu mut, stăteau adunaţi cei patrusprezece administratori ai satelor moşiei Dumbrăvenii şi cătune, toţi cu dreptul şi datoria de a nu lipsi, seara, de la masa boierească şi a umple colţurile salonului până după miezul nopţii. Între aceştia, cel mai înalt şi chipos, cu faţă lată şi barbă castanie, era „**Domnul Eminovitz**”. Şi el cult, şi el bucovinean. / Noi doi, Muţi şi eu, unicii copii toleraţi în salon, adormeam ades pe două mici fotolii, când nu ni se permitea de a ne juca „de-a ascunsul”, spre a nu tulbura nesfârşitele conversaţii. Aceste somnişoare nu prea intrau în programa pedagogică a scolastului nănaş, care voia să adape, de pe la şase ani, pe adoratul său fiu cu metafizică şi psihologie şi cu întreaga ştiinţă omenească. Cine ştia, pe atunci, în Moldova, de Basedow şi Pestalozzi, de Froebel şi de teoriile pedagogiei moderne? // La 1849, salonul citat era deşert şi tăcut. Oglinzile, acoperite cu crep negru. Nici fum, nici mişcare. Numai un gol

apăsător. Pe canapeaua de odinioară, iarăşi şedeau mama şi Doamna Balş. Nănaşa însă purta haine negre, doliu adânc. Ambele plângeau. Tatăl meu vorbea încet. Din când în când, un cuvânt de filosofică mângâiere. Murise stăpânul casei, boierul Constantin Balş. Eram la Dumbrăveni în vizită de condoleanţă. Muriseră şi doctorul Schwarzenberg, şi bătrânul perceptor german. / Salonul ne părea, mie şi lui Muţi, o criptă neînchisă. Când puteam, fugeam de acel salon, fugeam în grădină. Parcul n-avea sfârşit şi era plin de flori şi de fluturi. Aveam ce prinde şi ce culege. Pe atunci, eram copii şi copiii nu ştiu de milă. Bucuria nespusă ne făcea de a prinde bieţii fluturaşi, de a-i prinde cu sutele şi miile şi a-i închide în cutii. Mureau săracii; dar ştiam noi ce-i moartea, ce-i durerea? / Lui Muţi îi răpise nemiloasa moarte pe medicul, pe perceptorul şi chiar şi pe tatăl său. Noi însă nu pricepeam aceea eternitate, spre care ei plecaseră, nu pricepeam că golul lăsat de cel ce ne părăseşte nu se mai poate umple. Mor mulţi copii juni şi, totuşi, copilului nu-i este frică de moarte; le ia moartea ce au mai drag pe lume şi ei aşteaptă, speră, nici o grijă nu au. / Unde ne uitam, vedeam doliu şi solitudine şi, totuşi, eram veseli şi mulţumiţi, cum scăpam la larg şi puteam alerga prin grădină. Bietul Vasilie, cum gemea, urmându-ne; ducea greu baltagul gros, cu care avea să ne păzească. Dar astfel îi era porunca. Domnul Constantin Hurmuzaki, tutorele lui Muţi, însărcinase pe vechiul camerdiner a veghea bine asupra micului orfan, bogatului clironom şi Vasilie Arnăutul era om circumspect şi conştiincios. Cât alergam noi după fluturi, el alerga după noi. // La marginea parcului, capătul dinspre şuri şi grajduri, vestitele grajduri de la Dumbrăveni, era o casă lungă, fără uşă, în grădină. Numai şase ferestre se iveau printre arbori. Urmărind fluturii, ajungeam uneori la acele ferestre. Aci am descoperit copii după geamurile închise. Erau două fetiţe – poate şi un băiat mai mare, nu ştiu bine – fetiţe sfioase, tăcute, cu ochii plecaţi, fără surâse pe faţă, înspăimântător de cuminţi. Ele se uitau mirate la nebunele noastre alergături. Dar era şi jale şi dor în privirile lor: nu le era permis a intra în parc. Şi nouă multe ne erau oprite, însă ne ştiam emancipa. Ne puneam bine eu Vasilie şi făceam ce ne plăcea. / La trei zile după prima vedere, eram deja la un loc cu fetiţele cele sfioase. Amiciţia ajunse curând în stadiul confidenţei. Copilele ne încredinţară un mare secret: mama lor era bolnavă şi ele dobândiseră, de-o săptămână, un nou frăţior. / „Să-l botezam noi!”, am strigat şi eu, şi Muţi. / Despre copiii mici atâta ştiam amândoi, că, îndată ce vin pe lume, părinţii lor cer părinţilor noştri, să le boteze noul născut. „Să-l botezăm!”. / Dar cum se botează? Aceasta n-o ştia nici Muţi, nici eu. A întreba de mamele noastre simţeam, că nu se cade acum, când erau tot triste şi tot plângeau. Copiii, când nu ştiu, inventează. Ne-am pus pe gânduri şi pe sfaturi. Mult ne-am bătut capul, aducând fiecare când o idee, când alta. La urma urmei, a stătorit un plan. A doua zi, eram hotărâţi a boteza pe frăţiorul fetelor, a-l boteza cum credeam noi că va fi mai nimerit a-l boteza cum n-a fost botezat creştin pe lume. / Era ziua de Sfântul Constantin împărat, patronul defunctului meu nănaş. Părinţii mei şi Doamna Balş voiau să fie singuri în aceea zi, singuri cu tristele lor amintiri Pentru multe ore furăm încredinţaţi lui „căpitan Vasilie” (mi se pare că bătrânul camerdiner fusese căpitan în eteria grecească din timpul lui Caragea Vodă al Munteniei). Asta ne venea de tot la socoteală. Cu atât mai uşor ne puteam împlini dorinţa. Mai era şi onomastica mea, nu mi se refuza nimic. / Am şi finit botezul pentru aceea zi, 21 mai 1849, 11 ore. La 11 ore, 21 mai 1849, eram gata amândoi. Amândoi purtam haine negre, dar gulere albe şi pălării de paie. Muţi pusese mănuşi, avea baston şi părul frizat – arta bătrânului camerdiner. În mână ţinea o cutie mare de cristal roşu, plină cu fluturi, ce bâzâiau in ea. Eu aveam flori în braţe cât nu mai puteam duce. Am plecat. Vasilie, înainte. De astă dată, înainte şi cu mult. / La uşa din curte, ne aşteptau fetiţele, mai sfioase, mai tăcute încă, dar ochii le străluceau pe ascuns. Cu ele era un domn înalt, chipos, cu faţa lată şi barba castanie. Îl cunoşteam. Odinioară îl vedeam zilnic, seara, la masa boierească şi, noaptea jumătate, în salon. Furăm primiţi de toţi ca padişahul când merge la marele său vizir. Fetiţele alergară înaintea noastră; domnul chipos venea îndărăt. Astfel am intrat. / Odaia mică, joasă, dar sclipitoare de curăţenie. Apoi alta, mai mare. Pereţi tot alb văruiţi şi perdele albe, lungi,

slobozite. Podelele gălbii, proaspăt date cu lutişor galben. Două divanuri cu macaturi, saltele şi coltucele de lână verde şi roşie, ţesătură de casă. Între două ferestre, ce dădeau în grădină, o masă de cărţi închisă. Pe dânsa, o lampă, sfeşnice de argint şi un serviciu de cafea neagră, porţelan frumos: toate prezente, de anul nou, de la darnicul boier, proprietar şi stăpân. / În fund, un pat cu aşternut alb şi plapomă roşie. Lungi cordele roşii la perine. Bolnavă, în pat. Palidă, cu privire îngrijită se uita la noi. Voia, cred, să ne recomande tăcere şi nu cuteza. Memoria, la mine, a fost totdeauna puterea intelectuală cea mai dezvoltată. Ţiu minte toate, de când aveam doi ani. Cât eram de mică, toate le văd încă astfel cum erau şi cele ce-mi păreau atunci noi, singulare şi care numai mai târziu le-am priceput. Copiii obişnuiţi, când nimic nu-i scoate din fire, au bună ţinută în prezenţa bolnavilor. Şi noi ne purtam cuviincios. Ba chiar ne şi uitaserăm curiozitatea, ne uitaserăm dorul de nănăşit, ne uitaserăm florile, fluturii. Vedeam numii pe palida bolnavă şi nu mai ştiam ce aveam de făcut. / Dăm cu ochii de leagăn. Leagăn simplu, de lemn alb, frumos acoperit cu un lepedeu ca de zăpadă, transparent, jur împrejur cu dantele împletite. Domnul chipos băgă de seamă la ce ne uităm şi ridică învelitoarea. Atenţiune! Un copil, tot alb înfăşat, cu mâinile strâns legate, cu capul ascuns într-o mare bonetă, dormea acolo. Noi stăm înlemniţi. Tata copilului ne zice: „Iată-vă finul, botezaţi-l!". Mama adăugă: „Botezaţi-l, dar vă rog, nu-l deşteptaţi!". / Cum aveam de gând a-l boteza nimenea nu visa. Ba chiar nici noi nu ne cugetam. Şi Prometeu astfel o fi dormit odată. Priveam noul născut de departe, cu mirare. Muţi era de tot uimit, el, care încă nu văzuse un copil mic. Deodată, un sunet străin, un plâns necunoscut, o mişcare în leagăn şi băieţelul deschide ochii. Muţi pare că e electrizat. Îşi pierde capul, se repede la leagăn, sare, strigă, se extaziază, deschide cutia de cristal roşu... Un nor de fluturi zboară peste nou născutul, şi eu, ca să nu rămân îndărăt, arunc peste prunc toate florile mele. Ce făceau ceilalţi nu ştiu. Muţi şi eu eram beţi de bucurie, de entuziasm, de conştiinţa marelui act săvârşit. / În acel moment, Vasilie intră şi ne cheamă iute la Castel: sosise domnul Constantin Hurmuzaki, tutorele. Am plecat, uitând a pune nume finişorului botezat cu fluturi şi flori. Numele şi l-a primit de la alţii. Un nume ce-l ştiu toţi, ce nu-l va uita nimenea, un nume nemuritor la români, numele: „**MIHAIL EMINESCU**". / Budapesta, 1897 / Constanţa de Dunca-Schiau"[431].

1886: „Trenul cu abur ne duce, în două ore, de la Botoșani, la Verești, un nod de cale ferată care în sine este complet inutil. De aici, trecem printre câmpuri mediocre până în satul Dumbrăveni, unde obținem tot felul de informații despre țară și oamenii ei, din partea unei frumoase familii, venită din Polonia. Domnul este directorul administrator al bunurilor celebrei familii moldovenești Balș. Moşiile sunt nu mai puțin de treisprezece, arendate la trei armeni, unui evreu și unui român"[432].

1888: Răscoala din Dumbrăveni, Siminicea, Brehuieşti şi Corni. „În plasa Siretului, s-a observat, de mult, o mişcare printre săteni, după cum nu se bănuia pe-alocurea. Ni s-a spus, îndată după aplanarea mişcărilor din Valahia, că agenţi anume veniţi s-ar fi coborât la cutare staţiune de drum de fer, ar fi întâlnit săteni lucrând la câmp şi le-ar fi vorbit; apoi au intrat prin sate şi aşa mai departe. Subprefectul a fost imediat încunoştinţat a fi cu atenţiune şi prea vigilent, spre a descoperi cele ce se petrec, a raporta imediat prefecturii, trimiţând pe orice agenţi provocatori înaintea justiţiei. Răspunsurile sale au fost stereotipe, că nimic nu se petrece, că totul e în linişte. / Deodată, un număr de 30 locuitori, sunt acuma două luni, din cătunul **Siminicea**, comuna Dumbrăveni, s-au prezentat la redacţia noastră şi s-au plâns că ei, ca rezervişti, sunt urmăriţi pentru prestaţiune, în timp ce, după lege, făcând parte din războiul de la 1877 -78, sunt scutiţi. Mergând, împreună cu câţiva din ei, la prefectură, a

[431] Dunca-Schiau, Constanţa de, *Amintiri din copilărie. Botezul poetului*, în *Almanachul Societății de lectură „Petru Maior"*, Budapesta 1901, pp. 61-67
[432] Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eina Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93

fost uşor a-i convinge că pentru plata dărilor de care erau scutiţi pria lege ei nu sunt urmăriţi. Atunci plângerea lor a luat o alta fază; ei începură a cere pământuri (după cum le promisese Carol I, înainte de Războiul de Independenţă – n. n.). S-a cunoscut îndată că există o agitaţie şi, dându-li-se consilii (sfaturi – n. n.) prudente, locuitorii s-au retras. / Nu mult după aceasta, izbucneşte o altă mişcare, mai obiectivă; se semnalează, tot în această plasă, în comuna **Brehuieştii**. Prefectul, făcând dreptate locuitorilor, liniştea s-a restabilit. Erau vexaţiunile primarilor colectivişti, care exasperaseră pe săteni. / Vine, apoi, în o formă mai acută, mişcarea de la **Corni**, tot din această plasă. Mergând prefectul la faţa locului, cu o mai mare greutate decât la **Siminicea** şi la **Brehuieşti** a putut restabili liniştea. Sătenii, amestecând plângerea lor contra primarului cu acea de cerere pentru pământuri, au trebuit a se mărgini la cea dintâi, pentru ca dreptate să li se facă şi liniştea să se restabilească. Aci se semnalase ca instigator învăţătorul sătesc. / Despre toate aceste mişcări, subprefectul n-a ştiut nimic, n-a putut a le preîntâmpina şi nici a raporta ceva în privinţa agitărilor locuitorilor. Pe neaşteptate, când totul părea intrat în cea mai mare linişte, prefectura e încunoştinţată că locuitorii din **Dumbrăveni** s-au răsculat; au intrat în ograda arendaşului, i-au luat plugurile şi s-au dus pe câmp, să tragă brazde şi să-şi împartă pământul. Ordine severe au fost transmise şi de la centru, ca să se desfăşoare forţe suficiente, pentru ca mişcarea să se înăbuşe în germeni fiind. / Prefectul, păşind la faţa locului, în unire cu colonelul comandant al regimentului de dorobanţi, şi intrând în mijlocul sătenilor, ce erau adunaţi în număr ca la 600-700 locuitori din diferite cătune şi chiar comune, până şi din judeţul limitrof, Dorohoi, au început a se explica eu ei, spre a cunoaşte cauza acestei aglomerări. Din vorbele lor reieşea că vor pământuri, că la urmă se mulţumeau ca prefectul să le dea o declaraţiune, scrisă şi subscrisă de el, cum că li se vor da pământuri şi că arendaşul nu va pune plugurile sale să are, înainte de a li se împărţi lor pământuri. În zadar au fost toate consiliile date, toate declaraţiunile că guvernul e pe cale de a-i împroprietări pe moşiile Statului, dar că trebuieşte o lege şi după forme. / „Destul, de zece ani, ne purtaţi tot cu vorbe!, striga mulţimea. Nu mai putem aştepta”. / Într-aceste, prefectul e chemat la staţiunea **Vereşti**, spre a convorbi telegrafic cu primul ministru; sătenii nu-l lăsau să iasă din mijlocul lor. În fine, după multă greutate, deşi forţa armatei era la distanţă, prefectul a putut a se strecura printre ei, fără a face uz de ea. / Reîntors, ziua venea spre declinul său, liniştea trebuia restabilită înainte de sosirea nopţii. Se semnalase chiar că sosesc şi alţi locuitori, retardatarii ce-şi dăduseră întâlnire. / Colonelul Maca, în urma consiliilor şi a parlamentărilor date şi avute cu locuitorii, văzând că aceştia se obstinează şi nu vor a se împrăştia, se pune în fruntea regimentului său şi face somaţiuni repetate, faţă fiind procurorul şi judele instructor. După somaţiunile orale, urmează cele cu batere de tobă şi sunete de trompete; totuşi, rezerviştii mai cu deosebire încurajau pe ceilalţi la rezistenţă, spunându-le că n-au voie să dea focuri. Se dau salve de puşti, dar nici o mişcare. Atunci, colonelul Maca, având deja experienţa acestor răscoale din Valahia, unde operase spre calmarea lor, dă ordine artileriei călăreţe ca, în rând câte trei, să înainteze în mulţime, spre a se împrăştia. Întâia şarjă rămâne fără efect. La a doua şarjă, căpitanul Zamfirescu, care avea comanda artileriei, se pune în fruntea soldaţilor şi, prin o evoluţiune dibace, reuşeşte a împrăştia pe revoltanţi şi a-i dispersa în grupuri mai mari ori mai mici, după care, intervenind infanteria, îi asedie între puşti şi îi arestă. / Atunci se produse o panică între locuitori, încep cu toţii a fugi, sar gardurile, se ascund pria ogrăzi, case şi atenanse, şi din totalul număr se arestează vreo 120 locuitori (Eroi ai Independenţei, dar ce contează – n. n.). / Imediat, liniştea a fost restabilită, fără ca o picătură de sânge să se fi vărsat, fără ca o zgârietură să se fi produs. Trebuie să recunoaştem că acest rezultat fericit nu-l datorăm decât tactului şi prudenţei prefectului, decât experienţei şi energiei colonelului Maca, decât curajului şi abilităţii căpitanului Zamfirescu. Cea mai mică imprudenţă comisă, cât de puţină impacienţă de s-ar fi arătat, ar fi avut de rezultat sute de cadavre, lăsate pe străzile satului Dumbrăveni. Mulţumită acestora, nici un exces s-a produs, nici o iritaţiune nu s-a manifestat. Păstrând cu toţii un sânge rece, o pacienţă

şi o prudenţă demne de toată lauda, am putea vedea că cea mai impunătoare răscoală s-a putut potoli în un mod atât de fericit, precum pe aiurea nu s-a întâmplat. / De acum, începe rolul justiţiei. Între cei arestaţi au figurat şi doi cetăţeni din Botoşani: arhitectul comunei, dl C. Argenti, şi un fost comisar al colectiviştilor (mişcare aparent reformistă, încropită de boierii Ion Câmpineanu, Prinţul Dimitrie Ghica etc. – n. n.), dl G. Petrescu. Nu intrăm în a discuta culpabilitatea ori inocenţa a nici-unuia; afacerea fiind pendinte la justiţie, presa trebuie să păzească o strictă rezervă, spre a nu se influenţa cursul justiţiei în nici un mod. Atâta ştim, că în timp ce redactorii *Sentinelei* reclamau pe aceşti doi preveniţi ca reporterii ziarului lor, declaraţiunile inculpaţilor erau că se duseseră la vânat, în satul Dumbrăveni. / Instrucţiunea fiind absolut secretă, nimic n-a putut transpira, dar în urma interogatoriului judele instructor i-a depus pe ambii în arestul preventiv al judeţului. Rolul însă de arhitect al comune şi acel de reporter de ziare ni se par cu totul incompatibile, atât zicem şi trecem înainte. / Mulţi din cei arestaţi au fost eliberaţi. Ceea ce reiese din declaraţiunile sătenilor, făcute chiar la arestarea lor, e că primarii, perceptorii şi unii învăţători chiar i-au trimis la Dumbrăveni pe oameni, ca să ceară pământuri. Mai mult, sosind prefectul în Dumbrăveni, se spune că chiar vătăjeii i-au strâns, zicându-le că a venit prefectul să le împartă pământuri; că, odată acolo adunaţi, s-au găsit alţii care, punându-se în frunte, i-au reţinut şi au vorbit în numele lor, fără ca ei să fi ştiut ceva şi fără să fi venit cu un scop de revolte. Despre toate s-a raportat ministerului. / Astăzi, liniştea e complet stabilită şi ne mirăm că unele ziare din Capitală dau ştirea că, din surse oficiale, sătenii s-au răsculat a doua oară la Dumbrăveni. Acesta fiind purul adevăr în răscoala sătenilor de la Dumbrăveni, îl aşternem aci, spre a împrăştia orice alte relaţiuni inexacte, exagerate ori de rea credinţă făcute. Ne abţinem de la orice comentarii; dorim însă ca autorii revoltei să fie descoperiţi. Justiţia are suficiente elemente de a putea pune mâna pe firul conspiraţiunii surde ce agită ţara şi să ne dea liniştea la care avem dreptul de a pretinde. Trecută şi această ocaziune, fără a se reprima răul în chiar sorgintea lui, ne putem aştepta la mari calamităţi. Atâta zicem şi încheiem pentru astă-dată”[433].

1889: Prefectura judeţului Botoşani publică, în Monitorul Oficial, un „Tablou de tinerii din judeţul Botoşani care urmează a fi înscrişi pe tabelele de recensământ ale clasei anului 1901 şi care sunt dispăruţi de prin comunele unde s-au născut”. Din Dumbrăveni „dispăruţii” erau: Huludeţ Gheorghe, fiul lui Costache şi al Mariei, Brodnor Petru, fiul lui Iohan şi al Magdalenei, A Orbu Gheorghe, fiul lui Toader şi al Rariţei, Ruganovici Alexe, fiul lui Mihail şi al Sofiei, Meir Iancu, fiul lui Pitic şi al Minţei, Stan Costache, fiul lui Ioan şi al Casandrei, Leibovici Aktăr, fiul lui Strul şi al Malcăi, Aizic Şloim, fiul lui Strul şi al Dvarei, Aizic Altăr, fiul lui Strul şi al Dvarei, Iancovici Calman, fiul lui Calman şi al Ruhlăi, Clain Iosef, fiul lui Rudolf şi al Mariei, Carpinschi Mihaiu, fiul lui Mihaiu şi al Iuliei, Dumitru Gheorghe, fiul lui Gheorghe şi al Mariei, Moldovanu Petru, fiul Elenei, A Popei Neculai, fiul lui Dumitru şi al Casandrei[434].

1890: „Listă de rezervişti din judeţul Botoşani dispăruţi din comunele lor, fiind declaraţi totodată nesupuşi ca unii ce nu s-au prezentat la corp pentru a lua parte în manevrele din anul curent. **Regimentul 8 linie**: / Lustgarten Josef, soldat, din comuna Dumbrăveni. **Regimentul 4 artilerie**: Andriescu Dumitru, soldat, din comuna Dumbrăveni”[435].

1895: „Întemeietorul **corului ţărănesc din Dumbrăveni** este dl Leon Ghica, mare proprietar din acea comună. Domnia sa, din dragostea ce are de a ridica nivelul cultural al sătenilor, a dăruit o clădire spre a servi ca local de şcoală, iar în anul 1895 înfiinţează corul, pe

[433] *Epoca*, Anul III, No. 841, miercuri 14/26 septembrie 1888, p. 2
[434] *Monitorul Oficial*, No. 165, Sâmbătă 23 octombrie / 4 noiembrie 1899, pp. 5649, 5650
[435] *Monitorul Oficial*, No. 185, 17/29 noiembrie 1890, pp. 4297, 4298

care îl întreţine pe cheltuiala sa, un diriginte permanent. / Cel dintâi diriginte a fost dl Petrovici, care a format un cor de trei voci, spre a cânta răspunsurile liturgice la biserica familiei Ghica. / Dl Petrovici părăsind comuna, la 1897, diriginţa corului a fost încredinţată dlui Liviu Tempea, care a făcut cele dintâi încercări de cor mixt pe 4 voci, dar, după 6 luni, părăsind domnia sa comuna, dirigenţa corului a luat-o dl M. Livescu, notar, care posedă unele cunoştinţe muzicale, căpătate în Seminarul „Veniamin Costache" din Iaşi. / După trei ani, dl Liviu Tempea revine, spre a dirija, din nou, corul, timp de un an şi jumătate. Domnia sa a organizat serbările corale, cu prilejul dezvelirii bustului lui Eminescu, bust ridicat din bunăvoinţa dlui Leon Ghica, în Dumbrăveni, chiar pe locul unde se crede că s-a născut marele poet. / După plecarea dlui Tempea, dirigenţa rămase, din nou, în seama dlui Livescu, până la 16 martie 1906, când veni dl Calistrat N. Popărescu, dirigentul de astăzi, şi diplomat al Conservatorului din Bucureşti. / Actualmente, corul este compus din 60 de persoane: ţărani, ţărance, învăţătorii şi învăţătoarele din comună, maestrul de lucru manual, cântăreţii de la biserică şi secretarul comunal. De altfel, dl Leon Ghica încurajează, din toată inima, personalul acestui cor, distribuind, în fiecare an, cu prilejul Crăciunului: îmbrăcăminte pentru corişti, cărţi folositoare, până şi lemne. / Cu ocazia serbărilor corale din Bucureşti, dl Leon Ghica n-a cruţat sacrificiul de a trimite şi de a întreţine, pe cheltuiala sa, un cor de 50 persoane, care avea să completeze reuşita serbărilor din Arenele Romane. / Calistrat N. Popărescu s-a născut la unul 1882, august 7, în comuna Dessa, judeţul Dolj, din părinţi români. După ce absolvi studiile elementare, a urmat Liceul „Carol I" din Craiova, şi, după absolvire, s-a înscris la Conservatorul din Bucureşti, în prima serie a distinsului maestru dl G. Kiriac, cu care urmează, doi ani, clasa de „principii, teorie şi solfegiu", obţinând Premiul I, după care urmează cursurile de „armonie" şi „cânt coral", tot cu maestrul Kiriac. Aflându-se ca elev al cursului de „armonie", a fost numit, de Societatea Corală „Carmen", maestru de predarea muzicii corale, la două şcoli primare de fete. / Cu aceste coruri a luat parte la diferite concerte, date la Ateneu. La 16 martie 1906, dl Popărescu a fost chemat de dl Leon Ghica, spre a fi dirigintele corului bisericesc din Dumbrăveni. În urma silinţelor depuse de domnia sa, corul din Dumbrăveni a stârnit aplauzele publicului, cu prilejul serbărilor din Bucureşti"[436].

1899: „În anul 1899, luna ianuarie, în 20, a luat fiinţă, în comuna Dumbrăveni, **banca populară „Dumbrava"**, cea dintâi bancă înfiinţată în judeţul Botoşani, cu 10 membri şi un capital de lei 200. Astăzi, banca are 450 membri, cu un capital de 410 mii lei, depune 350 mii lei, cu un fond de rezervă de 31.664 lei şi alte fonduri de educaţie 5 mii lei. Banca are local propriu, evaluat astăzi la 200 mii lei, precum şi o magazie pentru strâns cereale, cu o capacitate de 16 vagoane, în valoare de 100 mii lei. Mai posedă 2 pompe pentru foc. / Consiliul de administraţie se compune din 7 persoane: Vasile Pomparău preşedinte; Alecu Pomparău, I. Olăriţă, D. Carpen, Luca Ioniţă şi I. Chiriac membri. Cenzori: domnii Corneliu Bozueanu, C. Antoniu şi D. Ananiea. Casier C. Snituanu, contabil P. Dan, magaziner C. Mitrea. / Cu toată criza de numerar, conducătorii acestei bănci au făcut faţă tuturor cererilor pentru cumpărări de vite, unelte agricole, seminţuri, cumpărături de pământ, plata loturilor către stat, ajutând şi împrumutând toate instituţiile ca: comitete şcolare, de construcţie, pentru restaurare de biserici şi altele. Actele de portofolii se urcă la suma de un milion. / Iniţiatorul acestei instituţiuni a fost P. N. Filip, un adevărat luptător al cooperaţiei, însă nemiloasa moarte l-a răpit dintre noi prea timpuriu. A condus această bancă până la 1912, când s-a retras, rămânând numai cu sfaturile frumoase, ce le da urmaşilor săi conducători. / Cooperator D. Sireteanu"[437].

---

[436] *Calendarul Minervei pe 1907*, pp. 133-135
[437] *Cultura Poporului*, Nr. 94, Anul V, Cluj, duminică 18 ianuarie 1925, p. 3

1900: „**Dumbrăveni, comună rurală**, în partea de sud a plasei Siretul, judeţul Botoşani. Se întinde pe valea Siretului, la est, pe valea Sucevei, la vest, şi pe dealurile dintre Siret şi Suceava. Tot teritoriul comunei e format din o singură moşie, Dumbrăveni, având următoarele sate: Dumbrăveni, Sălăgeni, Văratecul şi Vereşti. Suprafaţa comunei e de 15.758 hectare, din care 12.758 hectare ale proprietarului şi 3.000 hectare ale locuitorilor. Are o populaţie de 971 familii sau 4.087 suflete, care locuiesc în 822 case. Sunt 842 contribuabili. Vite sunt: 1.799 boi şi vaci, 276 cai, 2.647 oi, 6 capre şi 262 porci. Are 1 velniţă, care produce 2.920 hectolitri spirt pe an. Sunt 33 comercianţi; 30 meseriaşi. Comuna e străbătută de calea ferată Paşcani-Iţcani, linia principală, având gara Vereşti, de unde pleacă, spre nord, linia Vereşti-Botoşani, linie secundară; apoi e străbătută de şoseaua judeţeană Botoşani – Burdujeni, pietruită, şi de şoseaua vecinală Dumbrăveni-Fântânelele. Bugetul comunei are, la venituri, 12.410 lei 60 bani şi, la cheltuieli, 12.397 lei 55 bani. Sunt 4 biserici, deservite de 4 preoţi şi 5 cântăreţi; 2 şcoli de băieţi, conduse de 2 învăţători şi frecventate de 158 băieţi; 2 şcoli de fete, conduse de 2 învăţătoare şi frecventate de 70 fete. Numărul copiilor ce au etatea cerută de lege pentru a urma şcoala e de 180 băieţi şi 120 fete. **Dumbrăveni, sat**, în centrul comunei Dumbrăveni, plasa Siretul, judeţul Botoşani, pe moşia Dumbrăveni. Are 15.758 hectare şi o populaţie de 737 familii sau 2.862 suflete. Are 2 biserici şi o capelă la cimitir, deservite de 2 preoţi şi 2 cântăreţi; o şcoală de băieţi, condusă de 1 învăţător plătit de stat şi frecventată de 104 băieţi; o şcoală de fete, condusă de o învăţătoare şi frecventată de 54 fete. Sunt 13 cârciumi; 29 comercianţi şi 23 meseriaşi. În acest sat e reşedinţa comunei Dumbrăveni. Acesta e satul cel mai mare şi mai populat din plasa Siretul. Vite sunt: 828 boi şi vaci, 120 cai, 1.204 oi, 220 porci, 8 capre. Sunt 47 stupi cu albine. Legenda spune că în locul comunei Dumbrăveni era o pădure, numită Dumbrava, în mijlocul căreia era un schit de călugări, numit Trestioara şi, mai în urmă, Dumbrăvioara, care era pendinte de Mănăstirea Putna din Bucovina. Puţinii locuitori ce s-au stabilit în Dumbrăvioara, pe lângă schit, au fost numiţi „dumbrăveni". Mai târziu s-au mai adunat şi locuitorii din desfiinţatul sat Româneşti, situat între jumătate distanţă de la Dumbrăveni la Siret, cât şi din satul ce se zice că era în stânga Siretului, în faţa podului de peste Siret de astăzi, despre a căreia existenţă dovedesc urmele unui cimitir şi ale unei biserici, care se văd spre sud de pod"[438].

1901: „**Raport de călătorie. În nordul Moldovei**. În 26 iulie 1901, am pornit în a șaptea călătorie pentru a studia dialectele românești. De data aceasta, nu a fost drumul meu obișnuit, prin zonele joase maghiare, ci prin Cracovia și Lemberg, spre Bucovina, direct spre Ițcani, lângă granița cu România. Domnul Gorovei (Artur – n. n.), din Fălticeni, mă aștepta la gară, unde îmi lăsasem trăsura şi caii, în toamna trecută. După o ședere de câteva ore în Suceava, unde am fost primiți cu căldură de cunoscutul folclorist şi protopop Marian (Simion Florea – n. n.), am plecat, seara, prin Bunești, peste granița românească, de care am trecut fără probleme, la Fălticeni. Cum mi-am dorit să vizitez partea cea mai nordică a Moldovei încă din anul trecut, lucru pe care nu l-am putut face atunci, din cauza vremii ploioase, am pornit, a doua zi, pentru a compensa ceea ce fusese ratat. Din cauza deplasării anevoioase pe drumurile jalnice de pe terenul deluros din judeţele Dorohoi şi Botoşani, mi-am lăsat trăsura şi bagajele în Fălticeni și am luat, mai întâi, trenul, prin Dolhasca, spre Verești, de unde un birjar evreu, pentru 2 franci, m-a dus la **Dumbrăveni, locul naşterii lui Eminescu**. Primarul m-a trimis la preot, pe care nu l-am găsit acasă, așa că nu am avut de ales şi a trebuit să-mi petrec noaptea într-un han mizerabil din sat, unde a trebuit să mă mulțumesc cu niște ouă și cu o cameră murdară, ca nu îngăduie nici măcar gândul la odihnă. Dar, cu siguranță, am fost compensat de materialul lingvistic abundent[439], pe care puteam să-l adun acolo, în restul timpului"[440].

---

[438] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul III, Bucureşti 1900, pp. 271, 272

[439] Lui Gustav Weigand i-au cântat, la Dumbrăveni: Rucsanda a Gafiţi (*Foaie verde trii pelini*), Gheorghi a Gafiţi (*Foaie verdi arţăraş*)

1902: „Duminică, 14 Iulie 1902, a avut loc, la Dumbrăveni, dezvelirea bustului marelui nostru poet Mihail Eminescu, ridicat de dl Leon Ghika, proprietarul domeniului de la Dumbrăveni şi fost deputat, poet apreciat în cercurile literare franceze. Bustul, opera de artă a sculptorului Oscar Späthe, are o înălţime de aproape 2 m şi 50 cm şi este făcut din bronz, aşezat pe un soclu de piatră. Bustul este admirabil executat ca artă, ca expresiune şi perfectă asemănare. Persoane care au cunoscut bine pe marele nostru poet ne-au asigurat că este unul din busturile cele mai bine reuşite ale lui Eminescu. / Bustul este situat în parcul de la Dumbrăveni, în faţa splendidului castel al proprietarului şi în faţa casei unde s-a născut Eminescu, pe care dl Leon Ghika a restaurat-o cu mult gust artistic. Bustul are ca inscripţie, pe o parte, data naşterii şi morţii nefericitului nostru poet: 15 Ianuarie 1850 – 15 Iunie 1889; iar în faţă se află gravată ultima strofă din poezia: *Valurile! Vânturile!*: „Ne-nţeles rămâne gândul, / Ce-ţi străbate cânturile, / Sboară veşnic, îngânându-l / Valurile! Vânturile!”. / La această frumoasă sărbătoare artistică şi unică, până acum, la noi, în ţară, a asistat o mulţime de lume din împrejurimile Dumbrăvenilor, precum şi numeroase persoane din ţară şi din ţările vecine. La orele 11, se începe solemnitatea, printr-o slujbă religioasă, oficiată de preotul Vasile Gheorghiu din Dumbrăveni, asistat de cor. După terminarea serviciului divin, poetul Cincinat Pavelescu a recitat o odă, compusă de domnia sa, în memoria lui Eminescu, odă care a fost foarte mult aplaudată. Dl N. N. Vlaicu depune o coroană, cu următoarea inscripţie: *Gălăţenii, nemuritorului poet român Eminescu*. După aceea citeşte o telegramă primită din partea gălăţenilor. Felicită pe dl Leon Ghika pentru nobila sa iniţiativă, urând ca exemplul dumisale să fie imitat. / Dl C. N. Bour citeşte o poezie ocazională, în memoria lui Eminescu. Dl Rădulescu, delegat din partea „Convorbirilor literare”, aduce elogii lui Eminescu, care a întrupat aşa de înalt gândirea românească, transportând peste graniţă faima ţării. Domnia sa relevă faptul că, acum, cu ocazia catastrofei de la Veneţia, dintre toate poeziile, a lui Eminescu a fost găsită cea mai splendidă şi a fost tradusă şi reprodusă de multe ziare şi reviste străine; domnia sa încheie, aducând omagiile sale domnului Leon Ghika, pentru nobila sa iniţiativă. / Dl (Victor – n. n.) Morariu, student la Cernăuţi, spune că înălţătoarea serbare de azi deşteaptă gânduri măreţe bucovinenilor. Domnia sa adaugă că a ţinut să vină la această serbare, fiindcă Eminescu a studiat Bucovina, a cântat-o şi imortalizat-o. Depune, în numele celor trei societăţi culturale, omagiul său marelui maestru al limbii române şi fermecătorul poet. Dl (Constantin – n. n.) Berariu, redactor la „Deşteptarea” din Cernăuţi, spune că comoara cugetării marelui Eminescu a tăiat brazda largă a limbii româneşti. Eminescu a avut, în viaţă, soarta viermelui şi, după moarte, geniul său va străbate secolele. „La această frumoasă moşie românească, unde, la începutul secolului 19, a luptat, cu bărbăţie, un Costache Balş pentru păstrarea limbii şi graiului strămoşesc, dl Leon Ghika, boier neaoş, continuă tradiţia începută. La marginea Bucovinei, dl Leon Ghica a pus bustul marelui şi neasemănatului poet român, care a cântat cu atâta călduri durerile şi aspiraţiunile bucovinenilor prin frumoasa sa *Doină*”. / D. Petre Grădişteanu se urcă lângă bustul lui Eminescu şi zice, cu glas tare şi emoţionat: „Daţi-mi voie să mă sprijin de această statuie a marelui poet român, pe care îl sărbătorim cu toţii, a poetului român prin excelenţă, mulţumită nu numai versurilor sale, ci şi inimii sale, care a cuprins România întreagă, şi, fără să cercetez trecutul, să mă inspir de la dânsul, căci profet este poetul şi, dar, inspirat de la dânsul, să văd înainte-mi viitorul ţării acesteia, aşa cum se arată ochilor mei. Vorbesc în numele meu personal, fără nici o calitate oficială şi fără ca nimeni să fie legat prin cuvântarea mea. Acum câţiva ani, cu ocazia dezvelirii statuii lui Ştefan cel Mare, constatam că lipsesc câteva pietre de la coroana marelui Domn al Moldovei şi, grăind, tot ca particular, manifestam surprinderea inimii, care era şi este suspinul inimii întregii Românii, ca acele pietre scumpe să-şi reia locul lor natural. Azi, însă, când un ministru al monarhiei vecine, Vlasics, cutează, în contra legii

[440] Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

naţionalităţilor, domnitoare în ţara lui, să-şi propună ca ţel maghiarizarea tuturor naţionalităţilor de sub coroana lui Sf. Ştefan, ca să ajungă la 40 milioane maghiari, permis cred că-mi este mie, simplu cetăţean român, uzând de drepturile recunoscute mie de lege şi Constituţiune, şi întrucât nici o jignire şi nici o turburare nu voi să aduc statului vecin, să prevăd că, într-un viitor mult mai apropiat decât aţi putea crede, vom fi 12 milioane de români laolaltă. / În tinereţea mea cea mai fragedă, am jucat *Hora Unirii* Moldovei cu Muntenia; Dumnezeu ne va ajută să jucăm, împreună, cu toţii, marea horă a unirii tuturor Românilor. Neamul meu se trage de la Alba-Iulia, şi două sentimente îşi împart inima mea, dragostea nemărginită ce am pentru fetiţa mea şi dragostea ce am către ţară. Aceste două iubiri le confund într-una singură şi sunt convins că pronia cerească mă va învrednici să sărut cununia fetiţei mele în Alba-Iulia, în ţară, la noi. Ceea ce Mihai Viteazul, Domnul român dinaintea căruia M. S. Regele a primit, 20 ani, consecutiv, defilarea armatei sale, a realizat, pentru o clipă, e peste putinţă ca Carol I de Hohenzolern, să nu îndeplinească pentru vecie. E peste putinţă ca România, fiica mândra a Romei, să nu devină falnica stâncă, care să reziste tuturor competiţiunilor neamurilor diverse, care ar tinde să năvălească asupra orientului european. Pentru aceasta, România trebuie să stea liberă şi independentă pe Carpaţi şi aceasta va fi!”. / Dl Leon Ghika mulţumeşte domnului Petru Grădişteanu şi tuturor asistenţilor, pentru participarea lor, şi spune că nu şi-a făcut decât datoria către nemuritorul poet. / Dl Şt. O. Iosif a compus, cu această ocazie, o odă, care a fost pusă pe note de dl L. Tempea, din Ardeal, şi care a fost executată de băieţii de la ambele şcoli din Dumbrăveni, instruiţi în mod admirabil. S-a mai cântat, pentru prima oară, un marş al poetului Eminescu, o marsilieză română, intitulată *La arme!*, pusă în muzică de un compozitor francez, pe spesele domnului Leon Ghika şi care, poate, va deveni marşul naţional al României. / Reproducem, aci, prima strofă din această superbă poezie: / Auzi! Departe strigă slabii / Şi asupriţii către noi, / E glasul blândei Basarabii, / Ajunsă-n ziua de apoi. / E sora noastră cea mezină, / Gemând sub cnutul de Calmuc / Lăsată-n lanţuri e-a ei mână, / De ştreang târând-o ei o duc. / Murit-a? Poate numai doarme / Ş-aşteaptă moartea de la câini. / La arme! La arme! / La arme, dar, români! / Fraţi români! La arme! / La arme, dar, români!”. / Cântarea acestei poezii a stârnit aplauze furtunoase şi nesfârşite de entuziasm. În mijlocul unei mari animaţiuni s-a sfârşit această solemnitate, care va rămâne adânc întipărită în inima fiecărui asistent; Ia urmă toţi au fost fotografiaţi”[441].

1903: Simion Florea Marian îi notează, printre colaboratorii săi din Dumbrăveni[442], pe agricultorul „Grigore Olariu şi Anton Sandruşcă”, dar şi pe „Grigore Şărcuş, agricultor”

1904: „De la Burdujeni, spre Botoșani, în trăsura bunișoară, cu cai focoși, a unui birjar evreu, rapt în coate, care a slujit în oaste și vorbește destul de înțeles românește. De o parte, apa Sucevei, cu vederea orașului numit de la dânsa. De alta, valuri blânde de pământ foarte roditor, pe care grâne înalte așteaptă încă secerișul, și porumbul cu foile largi și grele își 1eagă rodul supt spicul auriu, pe când pășunile sunt smălțate de o nemărginire de flori galbene, de lumânărele înalte și drepte, de busuioc vânăt, de cicori ca niște picături de cer senin, de coada-șoarecului albă, cu floricelele adunate strâns în mănunchi. Pe drumul uscat, vântul rece înalță nori de praf, prin care răzbat care încete, cu boii cuminți, privind dulce cu ochii mari, negri și umezi, căruțe cu calul înhămat supt arcul de lemn, care se obișnuiește și în toată Rusia, săteni frumoși, în cămăși foarte curate, purtând pălăria de pâslă, cu margini mari, peste pletele ce fâlfâie, țărance mai mult ofilite, îmbrăcate urât, în polcuțe și rochii de cit din oraș, cu cosițele

441 Botez, Corneliu, *Omagiu lui Mihail Eminescu, cu prilejul a 20 de ani de la moartea sa*, Atelierele grafice „Socec”, Bucureşti, 1909, pp. 125-128
442 Marian, Sim. Fl., *Insectele. Limba, credinţele şi obiceiurile românilor*, Bucureşti 1904, pp. 9, 11, 17, 32, 75, 101, 193, 277, 363, 421, 519, 564, 566, 567

tuflite supt barizul negru, tot de cumpărătură. O trăsurică încărcată cu sifoane poartă numele domnului fabricant Șmilovici, al cărui vizitiu botos duce marfa, de la un crâșmar de sat, la altul. / Dintru întâi, satele au încă înfățișarea bună: case cu șindrilă stau lângă acelea pe care le acoperă stuful, așezat frumos, în pături sau căzând în mițe putrede; ferestile sunt, chiar și la acestea din urmă, mărișoare, ferești de târg, prin care poate veni lumina. / Plopenii arată o foarte frumoasă biserică, din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, întemeiată de marele boier Lupu Balș, a cărui soție se odihnește lângă lăcaș, supt o piatră cu armele Cantacuzinilor, familia ei. Preotul și poporenii au reparat, deunăzi, marea clădire, care ar împodobi și un oraș. / Salcea are o biserică mai nouă, care e încunjurată, însă, de plantații de brazi și de flori. Gospodăria proprietarului, care e dl Alexandru Cantacuzino-Pașcanu, se poate socoti printre cele mai bune din țară: un heleșteu se revarsă la soare cu luciul său de oțel; apele lui dau puterea electrică, prin care se luminează curtea; în cuprinsul ei se îngrămădesc coșarele și magaziile, și un păstor mână un cârd de viței sperioși, care zburdă nebunatici în jurul trăsurii. / **Dumbrăvenii**, pe care îi împart un proprietar român și un arendaș evreu, dintre evreii care caută să se apropie și să se confunde cu noi. Curtea celui dintâi se pierde în vechea măreție a unor uriași copaci de pădure, cealaltă râde la soarele vesel. Supuși și uneia, și alteia, țăranii se adăpostesc în case sărăcăcioase, prizărite, prin marile livezi neîngrijite”[443].

1907: „Pe toată valea Siretului, din judeţul Botoşani, s-a întins distrugerea. Hancea, Băneştii, Fântânelele au avut soarta Salcei; numai Dumbrăvenii nu au suferit nimic. Şi, lucru curios: se spune că în judeţul Botoşani răscoalele au avut un caracter antisemit; cu toate acestea, şi Salcea, şi Hancea, şi Fântânelele erau gospodării creştineşti şi au fost distruse, iar Dumbrăvenii, moşie arendată unor evrei, au fost cruţaţi”[444]. „Principele Leon Ghica-Dumbrăveni a tipărit, în *Convorbiri*, nişte cugetări. *Viaţa Literară*, în bătaie de joc, publică şi ea un fel de... cugetări: / „Cea mai preţioasă colaborare la o revistă e aceea pe care ţi-o plăteşti singur” (Aluzie la averea principelui). / „A murit cel mai iubit şi mai exploatat mecenat al unui gen de scriitori: beizadeaua Sturza-Viţelul. Astăzi i-a luat locul beizadeaua Ghica-Dumbrăveni”. *Convorbirile* au arătat că prinţul i-a dictat cugetările poetului Dimitrie Nanu, cu prilejul unei vizite, pe care acesta a făcut-o la Dumbrăveni. În ajutorul *Vieţii* a sărit şi *Luceafărul* (Anul VI, Nr. 10, din Iulie, 1907), care a adăpostit următoarea epigramă: / „Alei, coane Mihalache, / Noi o ducem în nevoi. / N-ar mai fi un prinţ pe-acolo / „Să cugete” şi la noi?”… / Şi încă una cu Leon Ghica-Dumbrăveni: „Frumoase vremuri! Am fost şi eu o pasăre, care a cântat în parcul lui Leon Ghica şi am mâncat din mâna princiară”, zice o ciocârlie din ogorul literaturii naţionale”[445].

1913: „Ca să mergi la Dumbrăveni, trebuie să te cobori în gara Vereşti. Această gară se află chiar în satul Vereşti, sat care face parte din comuna Dumbrăveni. Cum ieşi din gara Vereşti şi străbaţi satul cu acelaşi nume, faci cam spre nord-răsărit, trecând linia ferată ce duce spre Burdujeni, ca să străbaţi şase kilometri până în Dumbrăveni. Cum ai ieşit din sat, ochiul dă de apa Sucevei, şerpuind de-a lungul hotarului dinspre Bucovina, pe care privim cu nesaţ până în zările cele mai depărtate. Cel ce merge la Dumbrăveni, numai dacă se opreşte înadins şi se întoarce poate privi culmile dealurilor înşirate şi acoperite cu păduri, dincolo, peste hotare, în Bucovina. / Dar şi drumul spre Dumbrăveni e cât se poate de frumos. Şoseaua merge pe platoul trăgănat, aşezat între apa Sucevei şi apa Siretului, şi abia ai străbătut 2 km că dai de o pădure frumoasă, în care, deşi proprietarul a vrut să oprească intrarea călătorilor, îngrădind-o cu sârmă legată cu furci de stejar, totuşi se găsesc locuri pe unde sârma îi stricată şi se poate intra în pădure pentru a merge, nu pe praful şoselei, necontenit ridicat de nu-

[443] Iorga, Nicolae, *România cum era până la 1918*, volumul II, *Moldova și Dobrogea*, București 1972, pp. 27-33
[444] Gorovei, Artur, *Cruzimi*, Iaşi, Editura *Viaţa Românească*, 1921, pp. 235-242
[445] *România Eroică*, Nr. 3-4, Anul VII, iulie-august 1943, p. 89

meroasele vehicule, ci pe iarba mătăsoasă şi la umbra stejarilor. Aci odihna e binefăcătoare pe o zi călduroasă. Când ai ieşit din pădure, care ţine vreo jumătate de km., se vede satul Dumbrăveni, cu bisericile lui. Acest sat e mare de tot, are 4.700 locuitori, din el au plecat 800 (opt sute) de soldaţi în război. / Aceasta mi-au spus-o învăţătorul şi primarul comunei. Tot ei mi-au spus că plecarea acestor 800 soldaţi, în ziua mobilizării, s-a făcut cu un alai nespus de frumos. Tot satul a condus pe aceşti 800 soldaţi, până la gara Vereşti, numai în cântece şi chiote de veselie şi bucurie. La îmbarcarea făcută în gara Vereşti a luat parte şi dl Leon Ghica, proprietarul, care, împreună cu învăţătorul, a ţinut cuvântări de ocazie, înflăcărând inimile aprinse ale flăcăilor. Dl Leon Ghica a dat 2.000 lei pentru ajutorarea familiilor, în suferinţă pe urma celor plecaţi în război. Învăţătorul mi-a mai spus că, împreună cu primarul, a mai format nişte echipe, de câte zece oameni muncitori, cu care a lucrat din holdele celor plecaţi în război. Femeile celor plecaţi, dacă-aveau nevoie de lucrători pentru muncă la holdele lor, se adresau învăţătorului şi primarului, iar aceştia destinau câţiva muncitori din echipă, ca să le muncească. / Satul Dumbrăveni e frumos de tot, are drumuri îngrijite. În el sunt două biserici, din care una zidită de Balş, vechiul proprietar, situată lângă curtea proprietăţii dlui Leon Ghica. Dumineca sau sărbătoarea e o plăcere să mergi la această biserică, ca să asculţi un cor îngeresc, ţinut pe socoteala proprietarului, dl Leon Ghica, şi din care vezi făcând parte fete ţărăncuţe din Dumbrăveni. Dirijoral coralei e dl Căpriţă, un diplomat al Conservatorului. Cu o vie plăcere m-am ales din vizitarea bisericii, în timpul serviciului liturghiei. În parcul curţii se află aşezat bustul poetului Eminescu, al cărui tată a trăit în Dumbrăveni. / În satul Dumbrăveni se găsesc, zilnic, de citit ziarele „Universul", „Dimineaţa", „Adevărul", „Minerva", „Epoca". Se găsesc de vânzare la prăvălia Bosinceanu. / Satul Dumbrăveni are şi o fabrică de spirt şi de acid carbonic, aşezată spre Siret, care e la un kilometru departe de sat. În Dumbrăveni sunt două şcoli, una tip urban, cu 4 învăţători, cu local propriu, şi alta de ţesătorie şi sericicultură"[446].

1917, Regina Maria: „În tren. Sâmbătă 18 februarie / 3 martie 1917. Am pornit, la ora opt și jumătate, de la gara Verești și am făcut circuitul pe care Ballif mi-l desenase. În fiecare sat, regimentele erau aliniate într-un loc deschis și am mers să le văd, pe rând, bucurându-le. Trebuie să spun că ostaşii, în mare parte, arătau bine și erau bine îmbrăcați, majoritatea fiind bărbați foarte tineri. Toți erau pedeştri, caii neputând să se recupereze la fel de bine ca bărbații. În fiecare sat, şcolile și primăriile au fost rechiziţionate pentru a fi transformate în spitale. Oriunde m-am dus, le-am găsit într-o stare satisfăcătoare, destul de curate, nu prea multe, dar desigur foarte sărace. / La Hânţeşti, Dumbrăveni și Salcea, am găsit o mulțime de bolnavi de tifos exantematic. Oriunde m-am dus, totul era decorat cu florile timpurii ale primăverii, în special ghioceii și ramuri de salcie, care erau foarte frumoase. Am fost atât de dornică de flori, încât această abundență a fost o adevărată bucurie. La Siminicea, au împodobit pământul pe care urma să trec cu crengi de salcie, într-un alt loc totul era decorat cu ghiocei. Întreaga populație s-a înghesuit în jurul meu, umplându-mi brațele cu flori, astfel încât am putut să dau buchete proaspete tuturor bolnavilor. Adăugate la dulciurile și ţigările pe care le-am adus, le-a făcut ostaşilor o mare plăcere. Ziua a fost bună și Carol a fost alături de mine, ca și dimineață, la Botoșani. Mi-a făcut bine inimii să fiu încă o dată înflăcărată de trupele noastre, iar când am ajuns, în sfârșit, la Dumbrăveni, spre ora prânzului, am fost mult emoționată de modul în care m-au primit. Să aud imnul nostru național a făcut ca lacrimile să-mi vină în ochi. Aici, la Dumbrăveni, era un spital mare, bine păstrat și încăpător, dar mulți bolnavi foarte grav. Am adus cantități de lucruri pentru toate trupele, dar nu le-am putut distribui singură, așa că le-am lăsat unor generali și colonei să le împartă, fiecărei divizii sau brigăzi. Am adus și multe lucruri pentru spitale. / **La Dumbrăveni**, am luat masa cu toți

[446] *Opinia*, Anul X, No. 1965, Iaşi, miercuri 21 august 1913, pp. 1, 2

ofițerii mei, în casa lui Leon Ghyca. A fost plăcut să le văd din nou pe toate; mai multe fețe cunoscute desigur lipseau, altele erau noi. Leon Ghyca și fratele său au fost și ei acolo, dar am fost oaspetele roșiorului meu. A fost foarte frumos, dar fiind un prânz militar a durat prea mult. Carol, refuzând să accepte un loc de cinste, s-a așezat printre ofițerii destul de tineri de la capătul mesei, unde era multă distracție și glume. După prânz, am pornit din nou, pentru a vizita divizia lui Petre Grecianu; obișnuia să fie A.D.C. Ne-a întâlnit la Salcea, arătând extrem de tare și viguros, așa cum face întotdeauna. La Salcea era și un spital mare. Din păcate, pierdem mulți medici, din cauza acestui tifos îngrozitor. Până la urmă, toate par să se rezolve, chiar dacă este transmis prin viruşi împotriva cărora este foarte dificil să te aperi în perioadele de murdărie și dezordine. / Am terminat în Burdujeni, care este frontiera dintre România și Bucovina. Acolo am găsit-o pe Elise Grecianu, care m-a dus în micuța ei casă, pentru un moment de odihnă binevenit, când am reușit să mă spăl. Fețele noastre fuseseră acoperite de praf și noroi în rânduri groase”[447].

1931: Unul din cele mai populare jocuri în Dumbrăveni era „Cimpoieşul”, după cum mărturisea Niculescu-Varone. „Jocul îl încep întâi flăcăii, care sar pe loc şi se lasă pe vine. După ce fac de câteva ori aceste mişcări repezi, se prind şi fetele, apoi joacă toţi sârba vioaie. Când flăcăii joacă singuri, unul din el strigă: / „La pământ cu talpa goală / să sară zama din oală, / să rămâie oasilii / să li roadă babilii”, „Eu iubesc, sora iubeştii, / casa ni să prăpădeştii. / Eu cu pânza la ghilit, / sora ţişti după iubit”[448].

1941: Se publică mai jos lista Nr. 9 de gradele inferioare (trupă) morţi pentru Patrie în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24: **Răduceanu Mihai**, sergent, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Dumbrăveni, jud. Botoşani, mort la 23 iunie 1941; **Corocăescu Vasile**, caporal, ctg. 1938, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Dumbrăveni, jud. Botoşani, mort la 2 iulie 1941; **Aolăriţei Ioan**, sergent, ctg. 1934, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Dumbrăveni, jud. Botoşani, mort la 5 iulie 1941; **Gherasim Gheorghe**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Dumbrăveni, jud. Botoşani, mort la 12 iulie 1941; **Oboroceanu Teodor**, soldat ctg. 1941, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Dumbrăveni, jud. Botoşani, mort la 12 iulie 1941; **Soficu Gheorghe**, soldat ctg. 1934, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Dumbrăveni, jud. Botoşani, mort la 12 iulie 1941; **Bou Pintilie**, soldat ctg. 1933, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Dumbrăveni, jud. Botoşani, mort la 17 iulie 1941”[449].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Rădăuceanu Vasile**, învăţător, şeful Subcentrului Nr. 1 băieţi, Dumbrăveni; **Gafiţescu Constantin**, învăţător, şeful Subcentrului Nr. 2 băieţi, Dumbrăveni; **Busneanu Natalia**, învăţătoare, şefa Subcentrului Nr. 1 fete, Dumbrăveni; **Alexievici Ecaterina**, învăţătoare, şefa Subcentrului Nr. 2. fete, Dumbrăveni”.

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe ziua de 1 Septemvrie 1945, la şcoalele primare din judeţul Botoşani, trecute în dreptul fiecăruia: **Nistor Sava**, de la Cristeşti, Cristeşti, Botoşani, la Sălăgeni-Dumbrăveni, II băieţi, fără concurenţă; **Oliciuc Lucreţia**, de

447 Marie, Queen of Roumania, *The story of my Life*, London, Toronto, Melbourne and Sydney 1935, pp. 159, 160
448 Varone-Niculescu, G. T., *Dicţionarul jocurilor româneşti*, Bucureşti 1931, p. 43
449 *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043-5052

la Borzeşti-Dorohoi, la Văratic-Dumbrăveni, IV, soţ preot; **Ilievici Constantin**, de la Goruni-Tomeşti, Iaşi, la Şcoala nr. 2 Dumbrăveni, locul lui **Adrian Isnir**, vechime; **Hruşcă Gheorghe**, de la Dărmăneşti, Suceava, la Şcoala nr. 1 Dumbrăveni, locul lui **Balan Ştefan**, vechime"[450]. Fixări pe posturi: „**Bolgan Elena**, la Dumbrăveni, Şcoala nr. 3, postul III; **Rotundu Eugenia**, la Dumbrăveni, Şcoala nr. 2, postul VII; **Nistor Sava**, la Dumbrăveni-Sălăgeni; **Borozan Iosif**, la Dumbrăveni, Şcoala Nr. 3, postul IV; **Vârlan Vasile**, la Dumbrăveni-Sălăgeni, postul IV"[451].

La Dumbrăveni s-a născut pictoriţa Virginia ONU (20 iunie 1923).

FĂLTICENI

„Folticenii sunt o transformare în oraş a unor sate care existau, bine întemeiate, pe la 1400, şi încă de mai înainte: cum, dar, am putea să-i socotim vechimea lui numai din 1780"[452]. Povestea începe, deci, cu trei fraţi, Iuga, Nan şi Stan, care stăpâneau, pe la 1400, sute de sate în Moldova, mai toate satele din formaţiunea prestatală, echivalentă cu marca germană, „Câmpul Perilor" şi, desigur, toate satele care stau la temelia viitorului târg Folticeni. Judecând după prenume, cei trei fraţi par să fi fost urmaşi ai maramureşenilor lui Bogdan I Întemeietorul; judecând după desimea moşiilor din „Câmpul Perilor", ei par să fi venit dincoace de Carpaţi odată cu comitele secuilor Andrei Lacffy, ca boliarini (călăreţi însoţiţi de câte minimum patru suliţaşi pedeştri) ai legendarului Dragoş Vodă, care nu a fost voievod şi descălecător, ci căpitan în oastea maghiară care venise să-i izgonească pe tătari, profitând de absenţa lui Kutlu-Buga (Bourul Norocos – prietenul lui Bogdan Cuhea), care lupta prin Lituania, în interesul veneţienilor care îl finanţau. Ca o ironie a sorţii, nu boierii întemeietori de vetre aveau să ctitorească târgul Folticenilor, ci negustorii şi meseriaşii evrei, dispuşi să fructifice avantajele economice ale neaşteptatei megieşii cu Austria. Povestea însă, dacă tot este o poveste, trebuie să înceapă cu fiecare piatră (există o splendidă monografie a Folticenilor, scrisă şi publicată în 1939 de către cel care a fost şi primar al târgului, în scurtul său mandat, construind uzina electrică şi reţelele de iluminat, Artur Gorovei), chiar dacă, din numeroasele surse voi prelua doar ceea ce mi se pare interesant, rostul poveştilor mele fiind, în primul rând, acela de a identifica şi de a indica „fântânile", cum numea Hasdeu mărturiile vechimii, pe care, iată, vi le pun la dispoziţie.

1411, septembrie 22: Dolofanul prim-ministru al lui Alexandru cel Bun („Sluga" însemna ministru, conform celor două valori fundamentale ale feudalismului: slujba şi credinţa), Sluga Stan, Stan Pântece sau Fultic (pântecos, în româna veche), primeşte întăritură domnească pentru satul şi moşia Tămărtăşăştii (Tămârtaşinţi sau Movila Găunoasă, în alte urice), adică moşia Şoldăneşti, al cărei hotar, menţionat în 1711, mergea „drept peste bahnă, pe la coada iazului, şi la deal, pe zarea unei vâlcele pe din sus, tot alături cu Petia şi tot zarea vâlcelei, până în hotarul Folticenilor, şi, de acolo, cam pe costişă"[453]. Numele moşiei şi al satului vine de la ginerele lui Giulea Pântece, Petru Şoldan, care împreună cu soţia sa şi cu fratele său Miclăuş beneficiază, din 22 septembrie 1411, de stăpânirea satului care îi va înveşnici numele, şi pe care existau cinci curţi de robi tătari, pe care le dăruieşte mănăstirii Fratelui, Pobrata, cunoscută mai recent drept Probota[454].

---

450 *Monitorul Oficial*, Nr. 246, 27 octombrie 1945, pp. 9500, 9501
451 Ibidem, pp. 9502, 9503
452 Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 46
453 Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 9
454 Academia Română, *Documente privind Istoria României*, XIV, XV, Vol. I, pp. 27, 28

1428, aprilie 3: Alexandru cel Bun întăreşte, cu uric şi privilegiu, satul „Oprişăni, pe Şomuz" boierului Ion Opriş, dar peste un veac şi ceva (din 22 august 1530), satul întemeiat de Ion Opriş intră în îndelungata posesie a Mitropoliei din Iaşi.

1428, aprilie 29: Alexandru cel Bun întăreşte boierului Nan „ocina sa", deci moşia pe care s-a născut, Buciumeni.

1434, februarie 16: Lacomul popă Iuga, fratele lui Sluga Stan (Stan Pântece sau Foltic, în româna veche) şi al lui Nan, izbuteşte să înşface peste o sută de sate moldoveneşti, unul dintre acestea, pentru care obţine uricul şi privilegiul lui Alexandru cel Bun, fiind satul fratelui său Nan, Buciumenii[455].

1439, iulie 2: Ilie şi Ştefan Voievod, învrăjmăşiţii feciori ai lui Alexandru cel Bun, întăresc Buciumenii popii Iuga şi fiului său Mihail – viitorul Mihul logofăt, care va fi trimis de Petru Aron să închine Moldova turcilor.

1490, martie 15: Uricul prin care Ştefan cel Mare întărea „un sat pe Şomuz, anume Fulticeanii, unde a fost Stan Pântece" vistiernicului Isac, pe care îl vindea, pentru 200 zloţi tătăreşti, Neagşa, fiica lui Hanea (Neagşa era fiica vitregă a lui Hanea, iar Hanea era, de fapt, acest Oană, numit în unele acte ale cancelariei domneşti şi Oană Julici[456]), cu privilegiul pe care tatăl ei îl avea „de la unchii noştri, de la Iliaş Voievod şi de la Ştefan Voievod". Tot atunci, Maruşca, fata logofătului Mihul şi nepoata popii Iuga, împreună cu vărul ei Dragoş Stănigescu, feciorul lui Nan, vinde, aceluiaşi Isac vistier, satul Buciumeni, pentru 120 zloţi tătăreşti.

1532, decembrie 20: Balotă şi Oancea răscumpără vinovăţia pentru săvârşirea unui omor („răscumpărarea capului") de către Giurgiu şi primesc, în schimb, partea lui din Şoldăneşti.

1554, martie 12: Alexandru Voievod dăruieşte moşia Folticeni mănăstirii Moldoviţa.

1748, decembrie 29: Se face hotarnica moşiei Folticeni, în prezenţa câtorva săteni din Fălticeni şi a câtorva boieri, care, conform formulei clasice, „s-a tâmplat", când, de fapt, au fost invitaţi.

1768, iulie 25: Învoiala ţăranilor din Folticeni pentru lucru „după obiceiul pământului".

1777, decembrie 22: Marele şetrar Alexandru Davidel, care cumpărase, de la Cheşco şi soţia lui, Iftimia, din Buciumeni, o parte din moşie, primeşte îndărăt cei 40 de lei şi le lasă pământurile în stăpânire.

1779, iulie 2: Toader sin Pavel Pascal, împreună cu mama lui, Maria, dau Aniţei, sora lui Toader, o parte din livada lor drept zestre, partea lui Toader Pascal fiind vândută „lui Grigori Buciumanu, răzăş din Buciumeni, în 35 de lei"[457].

---

455 Academia Română, *Documente privind Istoria României*, XIV, XV, Vol. I, p. 50
456 Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 8
457 Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 13

1780, iulie 1: „O seamă de târgoveţi", încheind „o scrisoare de tocmeală şi de aşezare… iscălită de dumnealui stolnicului Ioniţă Başotă, stăpânul moşiei Şoldăneşti", o trimit, spre întărite, domnitorului Moldovei.

1780, august 8: Prin anaforaua lui Constantin Moruz Vodă, se aprobă, stabilindu-se condiţiile de aşezare, **înfiinţarea „târgului Şoldăneşti"**, pe moşia stolnicului Ioniţă Başotă.

1781, iulie 17: Gavril, arhiepiscopul şi mitropolitul Moldovei, dă carte de blestem egumenului Venedict al Moldaviţei pentru a se hotărnici moşia Fulticeni, care este a mănăstirii şi împresoară răzeşii. Cei care ştiu din bătrâni semnele de hotar ale acestei moşii şi nu vor spune adevărul, „părtinid vreo parte sau lăcomind la împresurare cu nedreptate să fie blestemaţi". / Pe fila 28 a *Cazaniei* din biserica Fălticenilor Vechi, tipărită la Râmnic în 1781, este scris: „Să se ştie de când s-au făcut târgul de la Fulticeni, în zilele Măriei Sale Constantin Moruz Voievod, Mitropolit fiind Chirie Chir Gavriil, şi s-au aşezat târgul pe loc ţălină de dumnealui vistiernic Ianacachi Kant (Canta – n. n.), **1778, iunie 28**. Eu, dascălul Vasile am scris cu a mea păcătoasă mână"[458] – dar nu este vorba de un târg întemeiat cu adevărat, chiar dacă, din 1772, se aşezaseră acolo fraţii evrei Bercu, Şmil şi Israil Focşăneanu.

1787: Noul târg moldav din graniţa Bucovinei a ars, pentru prima dată, în 1787, celelalte devastatoare pârjoliri petrecându-se în 1820, în 10 august 1865, în 7 mai 1868, în 25 august 1880 şi în 21 iulie 1887.

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, menţionează „**Drumul de la Gura Humorului** (în Bucovina), prin Fălticeni, la Iaşi. Aceasta este linia de comunicaţie cea mai scurtă dintre Bistriţa, în Transilvania, şi Iaşi. La satul Capu Codrului, părăseşte drumul mare spre Suceava şi duce, prin Brăieşti (vamă şi lagăr pentru carantina austriacă) şi Băişeşti, la Fălticeni, un mic oraş evreiesc, reşedinţa unei isprăvnicii şi stărostie pentru supuşii austrieci din acest ţinut. Aici trebuie să iei, de la isprăvnicie, o „podoroşnă", ca să poţi obţine cai de poştă. La satul Dolhasca este un pod plutitor peste Siret… / **Drumul de poştă de la Suceava** şi Fălticeni, la Roman. De la Fălticeni, o poştă până la Tătăruşi şi două până la Paşcani. De la Suceava, la Joldeşti şi Lespezi, la Paşcani – o poştă; de aici, la Roman, o poştă"[459].

1790, mai 30: Ioniţă Minghiu din Fulticeni este martor la o hotarnică în Câmpulung Moldovenesc.

1795, iunie 9: Preotul Gavril cumpără o casă în Fulticeni de la Alexandru Blănarul din Drăguşeni.

1800: Începând cu ziua de 20 aprilie, proprietarul moşiei Şoldăneşti, Ştefanache Başotă, şi negustorii evrei, sosiţi din diverse locuri, se semnează învoielile pentru 2câtimea de pământ luată de fiecare şi suma bezmănului". Printre aceştia se numără „Iancu jidovul de la Petie", „Chiriac Blănar… omul dumisale", „Procopi Grosar platnic"[460].

[458] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 45
[459] *Călători*, XIX, I, pp. 754-773
[460] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, pp. 52-54

1811, aprilie 7: Constantin, fiul lui Vasile dascăl, vinde lui Radu logofăt şi lui Eni dascăl o grădină în Fulticeni, pentru 60 taleri, megieşi ai locului fiind Mihai Boian postelnic şi Iani.

1813, septembrie 9: O mărturie a primilor târgoveţi evrei din Folticeni: „Fiindcă după ce s-au luat scaunul târgului Sucevii, din Bocovina, de către împărăţia austriecească şi Măria Sa Vodă Constantin Moruz, voind ca în locul târgului Sucevii să facă alt târg, scaun ţinutului Sucevii, într-această parte a Moldovei, şi fiindcă şi unii din neguţători ieşise dincoace, din porunca Măriei Sale, am fost siliţi ca **să ne alegem un loc drept Suceavă**. Şi noi, mergând, am găsit Folticenii, moşia Moldoviţei, care, fiind atunci toamnă, într-acea iarnă am iernat câţiva în satul Folticeni şi, viind primăvara, fiindcă scosesem lemn, iarna, pentru ca să facem dugheni şi case, am ieşit la capul moşiei Moldoviţei, unde, viind amândoi stăpânii moşiilor: Veniamin arhimandrit al Moldoviţei şi dumnealui cuconul Ioan Başotă, stăpânul moşiei Şoldăneşti, hotărându-se, amândoi au pus şi pietre, fără să pricinuiască o parte la alta. Şi vrând noi ca să facem tocmală şi aşezare, auzind cuconul Ioan Başotă că vrem să facem tocmală, ne-au chemat ca să facem târg pe moşia dumnealui, că, într-alt chip, vom fi supăraţi cu închiderea vitelor de pe moşia dumisale. Pe urmă, ne-am luat şi noi sama că dumnealui este mai aproape de noi şi că de la un stăpân vom fi asiguraţi şi cu acele de trebuinţă, după cum au şi fost, că ne-au ajutat cu bani, făcându-ne bine, spre facerea târgului, ca şi moşia Şoldăneşti, făcându-se între noi tocmală şi hrisov gospod, care le avem la noi. Dar târgul dintru această pricină au rămas cu numele Folticeni, fiindcă am iernat, într-o iarnă, câţiva în satul Folticeni, dar târgul este pe moşia Şoldăneşti şi noi cu ai noştri ochi am privit când au hotărât şi au pus pietre părintele Veniamin şi cu cuconul Ioan Başotă, fiind şi alţi cinstiţi boieri faţă, care au răposat. Deci noi, câţiva neguţători bătrâni, care am rămas de trăim, după cum ştim, dăm această adevărată mărturie la cinstita mână dumisale cuconului Ştefanacke Başotă Ban, după cum şi carte de aşezare avem, şi hrisovul arată că ne-am aşezat pe moşia Şoldăneşti, iar nu pe Folticeni. Şi faţă de va fi de trebuinţă vom veni şi vom arăta adevărul, care spre încredinţare am iscălit. / 1813, septembrie 9" / urmează semnăturile cu caractere evreieşti (*Arhivele Statului*, Bucureşti, Pachetul 280, Documentul 11)"[461].

1814, decembrie 18: Spătarul Andrei Başotă, noul proprietar al Şoldăneştilor, scrie voievodului Moldovei, plângându-se de „pătimirea" la care îl supune căminarul Tudurache Ciurea, câştigătorul „târgului sub nume când de Folticeni, când de Tâmpeşti", deşi cei mai mulţi târgoveţi se află pe moşia lui[462].

1825, martie 5: „În 1825, Martie 5, Divanul, în cap cu Mitropolitul Veniamin, face anafora către Vodă Ion Sandu Sturza în pricina tânguirii Spătarului Andrei Başotă „pentru strâmbătatea ce din nenorocirea sa au pătimit în curgerea anilor trecuţi, de la anul 1809, de când cu nedreaptă împresurare s-au fost luat de sub a sa stăpânire Târgul Şoldăneşti, ce se zice Folticeni, de dumnealui Logofătul Costandin Balş, sub cuvânt că sar fi aflat piaţa târgului pe hotarul megieşitei moşii Folticenii, pe care o au fost luat dumnealui de la baronul Tuduri Musteaţă, apoi în urmă s-au luat târgul de dumnealui Căminarul Ciurea, sub cuvânt că ar fi pe hotarul moşiei sale, Tâmpeşti".

1826, martie 2: „În urma acestei anaforale, Vodă, la 2 martie 1826, văzând că nici târgoveţii din târgul Şoldăneşti, ce se zice Folticeni, nu păzesc îndatoririle cuprinse prin acele ponturi… însărcinează Divanul de a face un nou aranjament, prin care, împăcând interesele reciproce, să se stingă toate neînţelegerile".

---

461 Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, pp. 48, 49
462 Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 59

1826, martie 29: „Divanul, conformându-se însărcinării, prin anaforaua din **29 martie 1826**, face noul aşezământ între Târgul Folticeni şi târgoveţi. Aşadar, în luna martie a anului 1826, **se schimba oficial** şi cam pe nesimţite **numele oraşului Şoldăneşti în Folticeni**”.

1827: Constantin Ganea ctitoreşte biserica „Adormirea Maicii Domnului”, căreia, în 1883, îi adaugă turnul şi ceasul doamna Anastasia Cichirdic.

1828, mai 9: Ioniţă Stărgu din Fulticeni vinde, pentru 2 100 lei, lui Moisă, feciorul lui Şmil Croitoru, o cârciumă şi o dugheană, sub acelaşi acoperiş, cu grajd şi ogradă, aflate pe moşia lui Tudorache Ciure căminar şi megieşite cu dughenele Mitropoliei Moldovei.

1831, mai 10: „Satul **Folticenii-vechi**, din ocolul Şomuzului, a ţinutului Sucevei, stăpânit de dumnealui titiulart noi sovetnie i cavaler Costachi Stamati, iar în posesie de Neculai Marcovici. / Anul 1831 mai 10. // **Preoţi în slujbă**: Pr. Toader Roşu, duhovnic; Pr. Costantin a Costăchioaei, Pr. Gheorghe sin Diacon Toader, sluţeşte şi la sat Buciumeni; **preoţi fără slujbă**: Pr. Constantin sin (fiu – n. n.) Popa Petri; **diaconi în slujbă**: Diaconul Grigoraş sin Popa Petri, Diac. Iftimie slujeşte Ia Sfeti Ilie, în târg; **diaconi fără slujbă**: Diac. Vasile a lui Nicolăeş, Diac. Vasile sin Diaconu Ionită, Diac. Gheorghe Gabur; **privilegiaţi fără dare**: Postelnicul Ion Săcară, cu carte gospod de la dumnealui Domnul Kalimah, anul 1813, iulie 22; **slujitori bisericeşti**: Dascălul Gavril, Dumitrache sin Hoge pălimar; **scutelnici**: Grigoraş sin Diaconu, scutelnic la Păhărniceasa Rudinca; Gavril Brat, scutelnic tij (la fel – n. n.) la dumneaei; Pavăl Pascariu, scutelnic a dumisale Căminarului Ciure; Vasile Rusu zet (al lui – n. n.) Ioniţă. / Catagrafia menţionează pe **Simeon Obreja, primar**, şi alte categorii de locuitori, şi sfârşeşte cu *Adunare*, în care sunt: 2 preoţi, 1 diacon, 2 dascăli, 1 preot fără slujbă, 1 postelnicel, 5 nevolnici, 9 văduve, 16 havaliţi, 13 birnici, 6 slugi, în total 61. / Catagrafia este semnată de Ierei Toader duhovnic şi de Neculai Marcovici (*Arhiva Statului Iaşi*, Tr. 644. Dosar I, Tom IX)”[463]. // „În **satul Buciumeni**, pe moşia Buciumeni, stăpâniţi de răzăşi: **preoţi în slujbă**: Preotul Teodor, Pr. Gheorghe, Pr. Constantin; **diaconi în slujbă**: Diaconul Costantin; **slujitori bisericeşti**: Dascălul Vasile, Niţă Dascălul, Vasile a lui Ştefan Chitic, Niţă sin Alexandru; **mazili**: Constantin sin Alexandru Gheorghiţă, cu cartea din 1812 decembrie 4, şi Gheorghe sin Costantin Buciuman, cu cartea din 1812 decembrie 4. / Urmează 27 ruptaşi, cu cărţi gospod, doi avându-le din 1793, altul din 1801 şi restul din l8l2; apoi un nevolnic, 4 văduve şi 4 slugi „la unii si alţii”, între care Grigori Rădăşanu la casa hatmanului Manu (*Arhiva Statului Iaşi*. Tr. 644, Dosar 1, Tom IX)”[464]. // „**Satul Şoldăneşti**, din ocolul Şomuzului, ţinutul Sucevii, stăpânit de dumnealui vecinicul stăpân spătar Andrieş Başotă, 1831, april 30, în care se arată: **Preoţi în slujba bisericii**: Pr. Luca Săchelar, Pr. Gavril, Ierodiaconul Teodor, tot în slujbă; **Privilegiaţi fără dare**: Vel Căpitan Simion Verdiş, cu cartea Domnului Ion Sturza, din anul 1827, aprilie 10, fecior de mazil; **Slujitorii bisericii**: Ioniţă Bunduţă, dascăl, Lupu Stahi tij (la fel – n. n.) dascăl, neînsurat, Iordache Bunduţ, pălimar. / Urmează 8 nevolnici, între care Dumitru Stamati; 15 văduve, între care Maria lui Andrei Stamati, Catrina a lui Petrea Carabulea şi Preda lui Vasile Popa; apoi „birnicii breslaşi a rangului spătăriei şi a băniei, Bănesii Anastasică Canta, în număr de 37, între care: Toader Cararab, Stahi Brâncoveanu, Lupu sin Vasile Puslaş, Ion Bâlu; „slugile şi alţi oameni fără bir” sunt 18, între care Vasile Niţucă, ce se aflǎ şi „călare a ogrăzii”; mai sunt şi 5 „oameni străini fără căpătâi”, care toţi „sunt la Itic jidov orândar” (*Arhiva Iaşi*, Tr. 644. Dosar I, Tom. IX)”[465].

---

[463] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, pp. 9, 10
[464] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, pp. 18, 19
[465] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 32

1834: Noua împărţire administrativă a Moldovei favorizează Fălticenii, care devine centrul administrativ al noului ţinut al Sucevii, ţinut care grupează 140 sate şi târgul Lespezi.

1834, noiembrie 11: Dimitrie Cantacuzino agă, proprietarul moşiei Fălticeni, dorind să vândă locuitorilor din Fălticeni locurile pe care stau pentru a se putea bucura de toate drepturile proprietăţii, se învoieşte cu neguţătorul Pintilie Stoleru, care ţine loc cu bezmen, ca, după plata acestuia, la 13 aprilie 1846, să-i mai dea lui Cantacuzino 17 galbeni şi, după terminarea acestor alcătuirii cu târgoveţii, locul să-i rămână pe vecie în deplină proprietate lui Stoleru.

1839, ianuarie 1: Pintilie Marag din Fălticeni obţine de Ia Vodă Sturza „patenta pentru fabricanţi sau meşteri de treapta a treia”. Are, deci, dreptul sa-şi exercite profesia de meşter în toată ţara, cu obligaţia de a plăti la visteria ţării 50 lei pe an şi alţi 50 lei „zeciuală la casa Eforiei oraşului Fălticeni”.

1842: S-a înfiinţat prima şcoală de băieţi în Fălticeni, cu 4 învăţători şi 206 şcolari.

1845, iulie 12: Cumpărând moşia rubedeniei sale Andrei Başotă, care se săturase de judecăţi, spătarul Mihalache Cantacuzino, însurat cu Maria – verişoara lui Andrei, după ce sporise nemulţumirile târgoveţilor cu dări insuportabile, vinde lui Meer Focşăneanu „şi companiei sale” „partea de târg de pe moşia Şoldăneşti” şi veniturile iarmarocului din Folticeni[466].

1846, februarie 20: Iftimie Stamate econom vinde lui Viţălcovici „un loc ce-l are în tărgul depe moşia Fălticeni, pe Uliţa Nemţască” pentru 65 galbeni.

1847, decembrie 17: Maftei Străchinariu vinde fratelui său Vasile un loc pe Uliţa şcolii, pentru 1 000 lei.

1848, martie 5: Neculai Hasnaş econom vinde lui Matei Gane agă casele sale din Fălticeni „ce sunt numai din roş zidite” pentru 600 galbeni.

1849, ianuarie 29: Dimitrie Cantacuzino agă împuterniceşte pe Neculai Boian clucer ca vechil deplin pentru vinderea moşiei Fălticenii Vechi cu seliştea şi partea din târgul Fălticeni de pe moşia sa. Preţul pe care trebuie să-l obţină vechilul este de minimum 21.000 galbeni, din care 1.000 să-i rămână lui Boian pentru osteneala sa.

1849, martie 21: Eforia oraşului Fălticeni aprobă lui Karl Vorel spiţer să construiască o „bina de cărămidă” în Strada Mare.

1849, septembrie 29: Solomon Aron, fiul lui Herşcu, vinde lui Iosib, fiul lui Calman Rorlih, dugheana sa cu casă şi ogradă din Uliţa Mare pentru 5.400 lei.

1851: Orăşenii fălticeneni aduc de la Baia şi o înalţă în oraş, stabilindu-i hramul „Sfântul Ilie”, biserica de lemn, construită, în 1765, de călugărul Calistru Stamate.

1852, William de Kotzebue: „Deşi plecasem destul de dimineaţă din Iaşi, nu ajunsei în Folticeni decât după ce înnoptase bine. Uliţele erau pustii şi numai proprietarii care mai aveau

---

466 Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 78

încăperi goale, pentru musafirii ce veneau la bâlci, ieşeau din casele lor, ademeniţi de pocniturile biciului, şi îmbiau pe călători să-şi aleagă o locuinţă. Vreo zidire căreia i s-ar putea da, fără cea mai mică pretenţie, numele de hotel nici nu se pomeneşte în oraşul acesta, cu toate că nu e tocmai neînsemnat; împins de trebuinţă, eşti, fără îndoială, silit să-ţi cauţi un adăpost în cele mai murdare cârciume, ce poartă numele de han, şi în care duşumelele de pe jos sunt adesea înlocuite cu lut: mă hotărâi să iau o odaie într-o casă particulară, şi găsii în curând un adăpost destul de potrivit. Obosit de căldura zilei, mă întinsei fără multă pregătire pe un divan, dorii, în limba germană, noapte bună gazdelor, ele îmi răspunseră româneşte şi adormii. / Despre oraşul Folticeni nu se prea găsesc multe de zis. Toate oraşele de provincie din Moldova au unul şi acelaşi caracter, de se poate numi aceasta un caracter. Sâmburele oraşului este uliţa mare, alcătuită din două şiruri de prăvălii, lipite unele de altele, mai toate sunt de lemn, învelite cu şindrilă putredă, verde de muşchi, numai pe ici, pe acolo, se vede o prăvălie de cărămidă, care dovedeşte un fel de pornire spre îndreptare, apoi mai străluceşte şi câte un acoperiş de tinichea în lumina soarelui. Toate prăvăliile au acoperişul lor prelungit; în dos, se află locuinţa prăvăliaşului, vreo două odăiţe întunecate şi murdare, ale căror ferestre sunt înzestrate cu gratii de fier. Celelalte uliţe, cu casele lor, în parte foarte plăcute şi vesele, s-au alăturat mai târziu pe lângă acest sâmbure”[467].

1855: „Târgul atinsese toată floarea sa; petrecerile deveneau din zi în zi mai numeroase şi cetăţeni din Folticeni, deveniţi acum amicii noştri, voiau să ne oprească, încă câtva timp, pentru ca să luăm parte la baluri, adunări şi preumblări ce erau să se facă în acele zile. Noi, însă, nu ne înduplecarăm a ne opri mai mult. Nu ceream plăceri şi jocuri; abia scăpaţi din înăduşeala oraşelor, dorul nostru era să gustăm simplicitatea şi frumuseţea naturii”[468].

1858: Catolicii din Fălticeni îşi înalţă propria lor biserică, fără să aibă şi un preot.

1859: S-a înfiinţat, la Fălticeni, prima şcoală de fete, cu 4 institutoare şi 146 eleve.

1860: Economul Iftimie Stamate construieşte paraclisul şi spitalul, cu 26 de paturi, care avea să-i poarte numele, Stamati. În acelaşi an se finalizează sistemul de alimentare cu apă, în lungime de 3,187 km, apa fiind adusă, prin olane, de la Buciumeni. Lucrările spitalului, durat pe cheltuiala fostului protoireu Iftimie Stamati, au început în 1851.

1861: Şcoala de muzică şi declamaţie din Rotopăneşti, înfiinţată de boierul Nicolae Istrati în 1851, „După insistenţa multor boieri, aceşti elevi au dat, în vara anului 1861, vreo câteva reprezentaţiuni şi în **Fălticeni, în grădina lui Iancu Botez Topor**. Piesele ce s-au jucat atunci au fost: „Fluierul fermecat”, „Cinel-Cinel”, „Scara mâţii” şi „Baba Hârca”. / Şcoala număra 28 elevi şi eleve, din care 19 băieţi şi 9 fete. / Din elevii cei mai buni ai şcolii, pe care nu găsim de prisos a-i enumera aici, arătăm pe: Ioan Savin, fost judecător de ocol în Roman şi actualmente avocat în acel oraş; Costachi Rotopan, fost primar la Rotopăneşti, Vasile Teodorescu, actualul posesor al Moşiei Paşcani; Alecu Alexandrescu, psalt la catedrala din Fălticeni şi arhivarul primăriei din acel oraş; Vasile Grigoriu, fost psalt în Fălticeni; Petre Constantinescu, fost primar; Iacob Todirescu, fost posesor de moşii; Neculai Teodorescu din Horodniceni, fost contabil la moşia Faraoani, judeţul Bacău; Mihail Boişteanu din Horodniceni, fost profesor de muzică vocală la şcoala primară din Fălticeni (mort) şi Vasile Dimitriu, fost telegrafist la Fălticeni (mort). / Dintre eleve arătăm pe: Nastasia lui Vasile

---

[467] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, pp. 119, 120

[468] Negruzzi, Iacob, *Din Carpaţi / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 308-314

Tofan, Tinca Dimitriu, Luţa Rotopan şi Paraschiva lui Nicolai Pavel, aceste trei din urmă acum moarte"[469].

1863: „În zilele trecute, au apărut, anexate la ziarul domniei voastre (2 ediţii de suplimente, mult prea lungi pentru a fi reproduse aici – n. n.) din 8 decembrie o foaie volantă, intitulată „Abuzurile unui Prefect", subscrisă de un cetăţean din Folticeni", faţă de care se exprimă dreptul la replică, materialul incriminat fiind, de fapt, un pamflet despre o velniţă care producea rachiu, fără plata taxelor, pe moşia prefectului Gheorghe Ghiţescu şi despre eliberare de paşapoarte pe bani (ancheta a fost condusă de Mihail Kogălniceanu), iar replica insinuând „conştiincios că administraţiunea locală din Fălticeni ne-a procurat şi procură până în prezent, cu multă energie şi legalitate, toate drepturile cetăţeneşti". Replica e semnată, în 24 noiembrie 1863, de notabilităţile Fălticenilor, adică de I. Razu, G. Capşa, Ch. Calestru, G. State, P. Safta, C. Saenoglu, V. Stamate, D. Stamate, M. Ciudin, I. Marcovici, M. Pleşescu, I. Dumitriu, C. Ciudin, D. Borşu, D. Plastira, A. Dumitriu, V. Hristodulo, N. Andoniu, G. Hurlescu, I. Moldovan, D. Atanasiu, Petrea Borşu, C. Gheorghiu, S. Romano, T. Niculaevici, I. Cumpătă, G. Popov, D. Pădure, N. Macarescu, Feiu, C. Worel, I. Luncescu, N. Marcovici, C. Dragoş, G. Grigoriu, I. Gheorghiu, T. Romano, I. Catob, F. Baronovici, I. Caramalău, I. Nanu, C. Fotino, P. Cernea, I. Tăutu, G. Asimiţi, E. Sihni, A. N. Sihni, M. Şerban, S. Şerban, I. Şerban, D. Gheorghiu, A. Beliciu, P. Gogoşescu[470].

1866: „Fălticeni, 16 august. / M. Sa Domnitorul, plecând, ieri, la 7 dimineaţa, din Roman şi trecând prin Dulceşti, unde a dejunat, la Domnul Hurmuzachi (Constantin, prim-preşedintelui Înaltei Curţi de Casaţiune din Bucureşti - n. n.), a sosit la Piatra, la ora 1; plecând din Piatra, la 3, a sosit la monastirea Văratic, la orele 6 seara, unde a şi rămas spre a petrece noaptea. Astăzi, în 15, plecând din Văratic, la 7 ore dimineaţa, a vizitat monastirea Agapia şi Neamţ, Cetatea, Târgu Neamţ şi a ajuns la Fălticeni, la orele 6 seara, unde va petrece noaptea. În toată călătoria M. Sale, entuziasmul cel mai mare, manifestări de simpatie din partea populaţiunilor au fost necurmate. Primirea de către oraşele Petra, Neamţ şi Fălticeni a fost din cele mai strălucite. A. S. a fost acoperit de flori. Fălticenii şi monastirea Văratec au fost iluminate; precum în celelalte oraşe, aşa şi într-acestea, M. S. a vizitat catedrele, spitale şi închisori. Mâine, I. S. pleacă spre a urma călătoria sa înainte, la orele 7 dimineaţa; timpul lipsind, nu va mai merge la reşedinţa districtului Dorohoi, ci va primi autorităţile din acea localitate în Botoşani"[471].

1870: S-a înfiinţat Gimnaziul Clasic „Alecu Donici", într-o clădire nouă, spaţioasă, frecventat de 145 elevi. Comunitatea cumpără, pentru a-l folosi ca Palat Administrativ, conacul lui Alecu Forăscu, transformând fostul parc al lui Forăscu în grădină publică.

1873: S-a înfiinţat a doua şcoală de băieţi, cu 3 institutori şi 117 şcolari, şi a doua şcoală de fete, cu 4 institutoare şi 141 şcolăriţe.

1881: „Tabloul premianţilor de juriul concursului agricol şi industrial din judeţul Suceava, în zile de 14, 15 şi 16 octombrie 1881. / **La 14 octombrie** / **George Ionescu**, din urbea Folticeni , pentru doi boi, un plug, / Grigorie Tănase, din urbea Folticeni, pentru doi gonitori, medalie aurită. / **Nicolae Pintilie**, din Bogdăneşti, pentru doi boi, un car de boi; / **Ion a Carinei Doroftei** , din Bogdăneşti, pentru o vacă cu viţel, un plug, / **George Prisecaru**, din Preuteşti-Uniţi (Huşi), pentru un viţel, un plug, / **Ioseb Diamant**, din Folticeni, pentru o vacă

[469] *Biserica şi Şcoala*, Anul XXIV, Nr. 39, Arad 24 septembrie / 7 octombrie 1900, pp. 352, 353
[470] *Românulu*, Anul VII, vineri 6 decembrie 1863, p. 1085
[471] *Albina*, Anul I, nr. 58, Viena, miercuri 7/19 martie 1866, p. 4

cu viţel, medalie aurită. / **Costache Latiş Preotu** , din comuna Fântâna Mare, pentru doi boi, un car de boi, / **Nicolae Popescu Preotu**, din comuna Mălinii, pentru un mânz, un car de cai, / **Stanislas Covalschi**, din comuna Fântâna Mare, pentru una iapă şi un mânz, medalie aurită. / **Toader Gr. Ţevie**, din comuna Rădăşenii, pentru un car lucrat de el însuşi, medalie de bronz şi 20 lei. / **La 15 octombrie / Nussem Vaisemberg**, din comuna Folticeni , pentru grâul cultivat pe moşia Rotopăneşti, medalie de argint, / **Teodor Lupu**, din comuna Pleşeşti, pentru grâul cultivat în comuna Pleşeşti, un plug. / **Vasile Mihai** , din comuna Pleşeşti, pentru grâul cultivat în comuna Pleşeşti, un plug. / **Năstase Stroia**, din comuna Forăşti, pentru secara şi porumbul cultivate pe moşia Capu-Dealului, medalie de argint. / **Ioan Iacoblov**, din comuna Şoldăneşti, pentru secara cultivată pe moşia Şoldăneşti, medalie de bronz. / **Berl Iuster**, din comuna Drăguşeni, pentru orzul cultivat pe moşia Drăguşeni, medalie de argint. / **Constantin Th. Ghiţescu**, din comuna Folticeni, pentru orzul cultivat pe moşia Dolhasca, medalie de bronz. / **Tănase Lăzărescu**, din comuna Pleşeşti, pentru ovăzul cultivat pe moşia Pleşeşti, un car de boi. / **Grigorie Lămăşanu**, din comuna Folticeni, pentru cultura porumbului, una vacă. / **Vasile Stroescu**, din comuna Folticeni, pentru cultura porumbului, una vacă. / **Dimitrie Pădure**, din comuna Folticeni, pentru cultura porumbului şi fructe, medalie de argint. / **Heinic Horodniceanu**, din comuna Pleşeşti, pentru cultura rapiţei pe moşia Uncesti, medalie de bronz. / **Gheorghe Cotu**, din comuna Bogdăneşti, pentru cultura de hrişcă în comuna Bogdăneşti, un plug. / **Vasile Grumăzescu**, din comuna Rădăşeni, pentru cultura de trifoi şi fasole, medalie de argint. / **Roza Costandachi**, din comuna Preuteşti-Uniţi, pentru cultura de cartofi, medalie aurită. / **Dimitrie Buburus**, din comuna Horodnicenii, pentru cultura de cartofi, medalie de argint. / **Tănase Petcu**, din comuna Preuteşti-Uniţi, pentru cultura de fragi, ţelină, curechi, medalie de bronz. / **Gavril Dimitriu**, din comuna Folticeni, pentru cultura de sfecle , medalia de bronz. / **Gheorghe Gramadă**, din comuna Oprişeni, pentru cultura de ceapă, medalia de bronz. / **Toader I. Cârlan**, din comuna Rădăşeni, pentru seminţe de legume şi un voloc, medalie de bronz. / **Toader Pavela Onei**, din comuna Rădăşeni, pentru cultura perilor, medalie de bronz. / **Toader Goilav**, din comuna Rotopăneşti, pentru cultura merilor, medalie de bronz. / **Adam Arndt**, din comuna Folticeni, pentru pieile dubite în fabrica sa din Folticeni, medalie aurită. / **Anton Crişca**, din comuna Folticeni, pentru pieile dubite în fabrica sa din Folticeni, medalie de bronz. / **George Ghebel**, din comuna Folticeni, pentru curelărie indigenă lucrată în Folticenii Vechi, medalie de bronz şi 20 lei. / **Alexa Ioan Moise**, din comuna Ţoleşti, pentru frânghii de cânepă lucrate în Manolea, medalie de bronz şi 20 lei. / **Petru Ciubotaru**, din comuna Rădăşeni, pentru căpestre de cânepă, 20 lei. / **August Herman**, din comuna Folticeni, pentru cizmărie, medalie de argint. / **Michail Grigorescu**, din comuna Horodniceni, pentru gogoşi de mătase şi stupi, ce cultivă în Folticeni, medalie de bronz şi una vacă. / **Vasile N. Muşat**, din comuna Baia, pentru dogărie, 30 lei. / **Costache Lespădau**, din comuna Baia, pentru dogărie, 20 lei. / **Gheorghe Bosinceanu**, din comuna Baia, pentru dogărie, 10 lei. / **Ioan Latiş**, din comuna Oprişeni, pentru dogărie, 10 lei. / **Petru Rotaru**, **Iftimie Rotaru**, **Dumitru Nichita Crăciun**, **Nicolae Th. Guşu**, **Dumitru Creţu**, **Simion al lui Anton**, **Petre Netea**, **Gheorghe Netea**, **Thoader Ioniţă a Sarei**, **Gheorghe al Musculesii**, **Simion Vasile Scutelnicu** şi **Petre Ciugolea**, din comuna Mălinii, pentru draniţa ce lucrează în Găineşti, câte 10 lei la fiecare. / **Iohan Zingher**, din comuna Folticeni, pentru fabricare de cărămidă, medalie de bronz. / **Şulăm Berman**, din comuna Folticeni, pentru un fluier de alamă pentru maşini, medalie de bronz. / **Solomon Ţribel** şi **Leon Vaisemberg**, din comuna Folticeni, pentru făina de la moara lor americană cu turbină, medalie aurită. / **Costache Ber**, din comuna Folticeni, pentru lucruri de stolerie, medalie de argint, / **La 16 octombrie / Ecaterina N. Pintilie**, din comuna Bogdăneşti, pentru ţesături de lână, una vacă. / **Ioana Vasile Covataru**, din comuna Boroaia, pentru ţesături de lână şi borangic, medalie de argint. / **Safta** def. **Iordache a Deaconului**, din comuna Baia, pentru ţesături de lână şi in, una vacă. / **Ileana Deaconului**, din comuna Sasca, pentru scoarţe de lână, 40 lei. / **Aglaea**

Mitocaru, din comuna Bogdăneşti, pentru ţesături de lână şi in, una vacă. / **Irina Dumitra Ghemanaru**, din comuna Mălinii, pentru sumane, una vacă. / **Maria Gavril a Irinei**, din comuna Folticeni, pentru ţesături de cânepă, lână, in şi borangic, 20 lei. / **Ileana Vasile Ştefănescu**, din comuna Folticeni, pentru ţesături de lână şi cânepă, 20 lei. / **Elena Iftimie Popovici**, din comuna Folticeni, pentru ţesături de lână şi cânepă, medalie de bronz. / **Paraschiva Gh. Theodorescu**, din comuna Folticeni, pentru ţesături de lână, 20 lei. / **Casandra Grigore Monacu**, din comuna Folticeni, pentru țesături de lână şi cânepă, 20 lei. / **Safta Gh. Ploiţă**, din comuna Folticeni, pentru ţesături de lână şi cânepă, 20 lei. / **Casandra Th. Gurgescu**, din comuna Folticeni, pentru ţesături de lână, 20 lei. / **Elena Ioan**, din comuna Ciumuleşti, pentru ţesături de in şi cânepă, o vacă. / **Safta Gr. Lovinescu**, din comuna Rădăşeni, pentru țesături de in şi cânepă, una vacă. / **Casandra Bejanu**, din comuna Rădăşeni, pentru ţesături de in şi cânepă, medalie de bronz şi una vacă. / **Irina Grigore Pintilie**, din comuna Rădăşeni, pentru ţesături de cânepă, 30 lei. / **Gheorghe Ploiţă** (soţia sa), din comuna Folticeni, pentru ţesături de cânepă, medalie de bronz. / **Maria lui Neculai a Gheorghiesii**, din comuna Folticeni, pentru ţesături de in şi cânepă, 20 lei. / **Elena Gh. V. Boroianu**, din comuna Preuteşti-Vlădeşti, pentru ţesături de in şi cânepă, 20 lei. / **Ruxandra Samurcaşi**, din comuna Folticeni, pentru cusături, medalie de argint şi una vacă. / **Catinca Urecheanu**, din comuna Folticeni, pentru ţesături de in şi cânepă, medalie de argint şi una vacă. / **Elena Ghiţescu**, din comuna Folticeni, pentru ţesături de in, medalie de argint. / **Tinca Ghiţescu**, din comuna Folticeni, pentru cusături pe canava, medalie de bronz. / **Maria Grigorescu**, din comuna Fântâna Mare, pentru ţesături de in şi cânepă, medalie de bronz. / **Elena Ioan Sofiica**, din comuna Rădăşeni, pentru ţesături de in şi cânepă, 20 lei. / **Ruxandra Th. Ioan Cârlan**, din comuna Rădăşeni, pentru ţesături de in şi cânepă, 20 lei. / **Elisaveta Creţulescu**, din comuna Fântâna Mare, pentru ţesături de in şi cânepă, medalie de bronz. / **Elena V. a Măriucăi**, din comuna Oprişeni, pentru ţesături de in şi cânepă, medalie de bronz. / **Catinca Vasile Diaconu**, din comuna Oprişeni, pentru ţesături de in şi cânepă, medalie de bronz. / **Maria Gavril Dimitriu**, din comuna Folticeni, pentru ţesături de in şi cânepă, una vacă”[472].

1884: „Primul trotuar în Folticeni a fost încercat în anul 1884, când s-au făcut câţiva metri, din ciment şi borduri din piatră de Hârtop, din colţul întretăierii Străzii Mari cu Strada Primăriei, până în dreptul farmaciei Vorel, astăzi (în 1937 – n. n.) casa cu No. 300 din Strada Regele Carol II”[473].

1886: S-au dat în funcţiune gara din Fălticeni şi linia ferată Fălticeni-Dolhasca.

1886, iulie: „În ziua de 27 iunie trecut, a căzut o ploaie cu piatră în comuna Rădășeni, plasa Șomuzu-Moldova, județul Suceava. Cu această ocazie, la locul numit „peste Șomuz”, teritoriul comunei Rădășeni, ploaia, fiind cu mare repeziciune, a luat pe femeia Maria Ioan Th. Buhlea, care se afla acolo, cu alți oameni, la prășit, și a dus-o spre iaz, așa că numai cu ajutorul oamenilor a putut fi scăpată de moarte. Numita femeie, însă, rămânând oareșicum zăpăcită din cauza acestei întâmplări, s-a trimis în cura spitalului (Fălticeni – n. n.)”[474].

1887: „Renumitul iarmaroc (bâlci) din Folticeni, ne asigură o foaie locală, a decăzut într-un mod îngrozitor. Închiderea graniţelor a scăzut preţul vitelor. Seceta ce bântuie ţara a scumpit fânul şi a scoborât preţul animalelor. În locul cârdurilor de odinioară, ce veneau la bâlci, abia vedeai câteva capete de vite. Cai foarte puţini. Mişcarea foarte mică, comparativ cu

[472] *Monitorul Oficial*, No. 196, 2/14 decembrie 1881, pp. 6078-6080
[473] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 167
[474] *România Liberă*, Anul X, Nr. 2674, duminică 6/18 iulie 1886, p. 1

ceea ce era odată. Din an în an, târgul ce se face, la Sfântul Ilie, la Folticeni scade. Cauza principală e închiderea graniţei"[475] – „războiul comercial", declanşat de Austria, la toate graniţele cu România, sub pretexte sanitare.

1888: În vremea în care presa românească, inclusiv cea fălticeneană, „păstra tăcerea" asupra măcelăririi Eroilor Independenţei, în 1888, după încălcarea revoltătoare a promisiunilor regale de împroprietărire, ţărănimea fiind înfăţoşată bucolic doar în petreceri şi şezători, prin Franţa mijeau detalii discrete din evenimentele moldoveneşti ale primăverii: „Tulburările pricinuite de țăranii români au luat proporții îngrijorătoare. Trupele au fost trimise în districtele în care ţăranii s-au revoltat. Domnul Rosetti a promis în Senat că va acţiona cu multă rigoare, dacă situaţia se va agrava. Cauzele politice ale acestei mişcări sunt încă foarte obscure. Publicaţia oficială păstrează tăcerea; dar *l'Indépendance roumaine,* care a început o anchetă, pretinde că, în împrejurimile Fălticenilor, prefectul ignoră țăranii care au cerut arendarea unor noi terenuri și care au maltratat primarii pe care ei i-au acuzat de abuzuri"[476].

1888: „Matei Millo, în primul său primăriat, 1888-1895, a făcut trotuarul de pe Strada Mare şi altele câteva mai scurte, întrebuinţând borduri de granit şi dale de piatră de la o carieră din Bucovina, un material foarte bun şi cu o înfăţişare frumoasă, care ţine întreg şi astăzi, după aproape 50 de ani. / În scurtul interval de mai puţin de 2 ani (20 octombrie 1895 – 10 septembrie 1879), primarul Ion Radu a construit trotuare pe toate străzile oraşului"[477].

1891: A fost înfiinţată, la Fălticeni, pe cheltuiala comunală, o şcoală de croitorie, cu 31 cursante.

1892: „Soldaţii mai jos notaţi, dezertând, sunt rugate toate autorităţile civile li militare a-i urmări, prinde a-i înainta corpului respectiv: Regimentul 8 Călăraşi: **Iţic Herşcu**, din comuna **Fălticeni**, plasa Şomuz, judeţul Suceava, având talia 1 m 540 mm, părul, sprâncenele, ochii negri, fata smeadă, bărbia rotundă, fruntea, nasul, gura potrivite. **Cupersimţ Şloim**, din comuna **Fălticeni**, plasa Şomuz, judeţul Suceava, având talia 1 m 720 mm, părul şi sprâncenele castanii, faţa bălană, ochii căprii, bărbia ascuţită, fruntea, nasul, gura potrivite"[478].

1893: „Din Folticeni ni se comunică logodna talentatului scriitor, domnului Artur Gorovei, directorul „Şezătoarei", cu domnişoara Elena G. Văsescu. Trimetem felicitările noastre tinerilor, urându-le ferire"[479].

1897: „**Fălticeni, oraş**. Aşezat pe spinarea celor trei ondulaţiuni şi coastele Dealului Târgului, ce desparte pârâul Şomuzul Mare de pârâul Buciumeni. Numără 1.554 case, în care trăiesc 2.266 capi de familie sau 8.476 locuitori, din care 3.942 bărbaţi, 4.534 femei (4.659 necăsătoriţi, 3.072 căsătoriţi, 703 văduvi, 42 divorţaţi, ştiu carte 2.380 şi fără ştiinţă 6.096). După naţionalitate, locuitorii din Fălticeni se împart: 3.018 români, 5.110 izraeliţi, 11 lipoveni, 21 bulgari şi 317 austrieci; iar după confesiuni sunt: 3.039 ortodocşi, 317 catolici, 11 lipoveni şi 5.110 izraeliţi. Cei 2.266 capi de familie se împart astfel: 1.010 români, 1.192 izraeliţi şi 64 străini. După profesiuni, sunt: meseriaşi români 47, izraeliţi 99, nemţi 22; comersanţi: 6 români, 313 izraeliţi şi 2 alte naţiuni; de profesiune liberă: 672 români şi 641

[475] *Epoca*, No. 498, Anul II, marţi 28 iunie / 9 august 1887, p. 3
[476] *L'agitation en Roumanie,* in *La Justice*, Neuviéme année, Paris, Samedi 14 avril 1888, p. 2
[477] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 167
[478] *Monitorul Oficial*, No. 222, sâmbătă 11/23 ianuarie 1892, p. 5966
[479] *Adevărul*, No. 1447, Anul VI, miercuri 24 februarie 1893, p. 2

izraeliţi; rentieri: 13 izraeliţi; lucrători manuali: 285 români, 126 izraeliţi şi 40 nemţi. Contribuabili sunt 1.239. Bugetul comunei, pe anul 1892-1893, are la venit şi cheltuieli 290.586,60 lei; iar al drumurilor: 17.000 lei venit şi cheltuieli. / E capitala judeţului Suceava. Se află la 340 m deasupra nivelului mării, departe de capitala ţării cu 432 km şi de a Moldovei, cu 122 km. Ocupă suprafaţa de 2 km pătraţi. / Oraş comercial şi, întru câtva, industrial, făcând mare negoţ cu cherestea, pielării, blănării (cel mai mare depozit din ţară) şi suman (aba), produse ale fabricilor din localitate şi împrejurimi, şi vite. / E reşedinţa tuturor autorităţilor administrative ale judeţului, precum: Prefectura, Comitetul permanent, Tribunalul de I-a instanţă, casieria generală, creditul agricol, telegraf şi poştă, primăria, revizoratul şcolar şi protoieria judeţului şi a Regimentului 16, batalionul 16 de infanterie. / În Fălticeni este **gimnaziul clasic „Alecu Donici"**, înfiinţat în **1870**, frecventat de 145 elevi, având un frumos local nou, ce întruneşte condiţiunile didactice şi igienice. Două şcoli primare de băieţi şi două de fete (**No. I de băieţi**, înfiinţată la **1842**, cu 4 institutori şi frecventată de 206 elevi; **No. 2 de băieţi**, înfiinţată la **1873**, cu 3 institutori, frecventată de 117 elevi; **No. 1 de fete**, înfiinţată în **1859**, frecventată de 146 eleve, cu 4 institutoare şi **No. 2 de fete**, înfiinţată în 1873, cu 4 institutoare, frecventată de 141 eleve). O **şcoală de croitorie**, întreţinută de comună, frecventată de 31 eleve, înfiinţată în **1891**. / Bisericile din Fălticeni sunt următoarele: / 1). „**Adormirea Maicii Domnului**", care e şi biserica catedrală. E ridicată de Mihail Ganea, în **1827**; iar în 1883, doamna Anastasia Cichirdic îi înalţă turnul în care aşează un ceasornic ce serveşte şi astăzi târgului de orientare. E servită de 3 preoţi, un diacon şi 4 cântăreţi. Are 7.446 lei venit şi tot atâtea cheltuii. / 2). „**Sfântul Ilie**", cea mai veche biserică din oraş. Unii spun că ar fi fost adusă din Baia. Clădită din lemnul de pe loc, în 1765, de călugărul Calistru Stamate şi apoi zidită de orăşeni, în 1851.E servită de trei preoţi, un diacon şi 4 cântăreţi. Are 8.562,56 lei venit şi cheltuieli. / Biserica „Sfântul Ilie" are următoarele bunuri: 1). O sforicică din moşia Pănureşti, care-i aduce 500 lei venit anual; 2). Un rând de case lângă biserică, aducându-i 400 lei venit anual; 3). Alte case în strada Butnari, cu 260 lei venit pe an; 4). Vreo 40 prăjini loc de cultură, lângă bariera Tâmpeşti, şi alte 50 prăjini în satul Buciumeni, ambele aducându-i peste 115 lei pe an; şi 5). Donaţia de 100 lei anual a Maicelor Olimpiada, Xenia şi Epraxia Ganea. Biserica mai are un capital numerar 5.601,01 lei, dat cu dobândă de 6,50 % pe an. / 3). **Paraclisul spitalului Stamati**, întemeiat de Iconomul Iftimie Stamate, în **1860**, la care servesc un preot şi un cântăreţ. / 4). **Biserica din Tâmpeşti**. / 5). **Biserica catolică**, zidită de obştea catolicilor din târg, în **1858**, fără preot. / 6). **O sinagogă** izraelită mare şi mai multe case de rugăciuni mic. // Are un palat administrativ vechi, situat în mijlocul grădinii publice, cumpărat de la Alecu Forăscu, între 1870-1876, un spital „Stamati" judeţean, cu 26 paturi şi un altul izraelit, cu 15 paturi, 4 librării şi 2 tipografii. / Afara de partea de pe lângă pârâuaşul târgului, oraşul e curat, iar poziţia şi mai ales împrejurimile sale sunt din cele mai frumoase. De pe dealurile ce-l încunjură (Tâmpeşti, Şoldăneşti, Halmul şi Folticeni-vechi), se vede în mai toată întinderea lui. Încă de mai înaintea anului l860 se alimentează cu apă de izvor, adusă din satul Buciumeni, pe un canal de olane, în lungime de 3.187 m. / Iarmarocul de la Sfântul Ilie, din Fălticeni, ce durează uneori 10-15 zile, e vestit şi, mai înainte de tariful autonom, ocupa primul loc între bâlciurile din Ţară. Cu toate acestea, şi acum sunt ani în care vinderile se urcă la mai multe milioane (3-5 milioane) Afară de iarmaroc, se mai face bâlci în fiecare joi. / Sunt în Fălticeni aproape 80 de strada, dintre care cele mai însemnate sunt: Frumoasa „Strada Mare", cu prelungirea sa, Strada Maiorului Ion (numită astfel în amintirea Maiorului Nicolae Ion, comandantul batalionului al 2-a din Regimentul 15 de Dorobanţi, mort la asaltul dat redutei Griviţa Nr. 1, în ziua de 4 septembrie 1877, şi al cărui corp a fost sfârtecat cu topoarele de turci), Strada Sucevei, Botoşanilor, Tâmpeşti, Sfântul Ilie, a Prefecturii, a Spitalului, a Primăriei, Rădăşenilor, Boian, Română şi Ştefan cel Mare. / Ieşirea şi intrarea în oraş se fac prin şase bariere: Șoldănești, Botoşani (care e şi a gării), Suceava, Folticenii Vechi, Rădășeni şi Tâmpeşti. / Din Fălticeni pornesc următoarele drumuri: Şoselele

statului: la Buneşti (4.500 m), la Cornu Luncii (9 km) şi la Roman (30 km); şoseaua județeană la Dolhasca (24,5 km) şi şosele comunale la Baia (6 km) şi la Rădăşeni (2,5 km). / **Din trecutul oraşului**. Oraşul Fălticeni îşi trage numele de la satul şi moşia Fălticenii Vechi şi are vechimea de abia 112 ani (în 1894 – n. n). El se numea mai întâi Şoldăneşti (confuzie: Şoldăneşti sau Tămârtaşinţi era un sat megieş, populat cu tătari, al lui Petrea Şoldan – n. n.) şi s-a înfiinţat prin următoarea carte domnească: / „Noi Constantin Moruz Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn pământului Moldovei. Facem ştire cu această carte că, fiind porunca domniei mele ca să se facă târg nou la ţinutul Sucevei, încă din anul trecut ce a început a se aduna omeni pe moşia dumisale stolnicului Ioniţă Başotă, ca să se facă târg, aflându-se la loc bun şi larg, şi s-au numit **târgul Şoldăneşti** (pentru că moşia Fălticeni aparţinea încă Mitropoliei Sucevei, care nu o ceda – n. n.) de la care târg venind acum înaintea Domniei mele o seamă din târgoveţi, au arătat o scrisoare de tocmeală şi de aşezare, din anul acesta, **1780, iulie 1**, iscălită de dumnealui stolnicul Ioniţă Başotă, stăpânul moşiei, că atât ei, cât şi alţii ce se vor mai strânge, oricât de mulţi, să fie volnici a-şi face case, dughene, crâşme, velniţe şi orice şi pentru venitul moşiei au făcut aşezare întru acest chip, ca să plătească besmănul locului pe tot anul de crâşmă cu pivniţă câte doi zloţi şi de dugheană, câte un leu; iar cine va avea alişveriş afară, la mahala, ori cu ce fel de hrană, asemenea să dea câte un leu de casă, iar cei ce vor avea casă la mahala şi nici un alişveriş nu vor face, aceia să dea câte 20 parale pe casă şi atât casele, cât şi dughenele să cuprindă loc una cincisprezece stânjeni în lung, iar în lat cât ar ţine casa sau dugheana. Jidovii să ţină o casă pentru închinăciunea lor deoparte, iar nu între creştini, care să fie asemenea ca şi a celorlalte case, iar nu întru alt chip, cum şi un loc afară, ca să li se dea jidovilor pentru mormânturi şi unde li se vor arăta de ispravnicii ţinutului, care loc să fie în lung şase stânjeni, iar în lat opt stânjeni. Așijderea, velniţe, când vor vrea să facă pe moşia aceasta, nimic bezmăn să nu dea şi oriunde îşi va apuca locul său să-l stăpânească ei şi copiii lor tot cu această tocmeală. Iară când ar vrea cineva ca să-şi vândă casa ori dugheana dintr-acest târg, dator să fie a întreba pe stăpânul moşiei şi, de vor fi ei trebuitoare, le va cumpăra, iar când nu ar avea trebuință, atunci să fie volnic a o vinde cui ar vrea şi cel ce ar cumpăra casa sau dugheana tot acel preţ să dea stăpânului moşiei, nu mai mult. Dar şi târgoveţii aceştia datori să fie la vreme ca să-şi plătească bezmănul fără nici o pricină. Dar după această tocmeală, rugându-se târgoveţii ca să li se facă prin scris întăritură gospod, pentru aceia iată, prin această carte a Domniei mele, întărim numiţilor târgoveţi creştini, armeni, jidovi, ce se vor aduna cu locuinţa la acest târg ca, după aşezarea şi tocmeala ce au avut cu dumnealui Stolnic Ioniţă Başotă, stăpânul moşiei, de acum, înainte şi în veci, să se urmeze la toate după cum se cuprinde la această scrisoare şi să stăpânească fieştecare cu pace casele, dughenele, crâşmele şi velniţele ce vor face întru acest târg şi, dându-şi besmănul numai pe cele ce se arată la scrisoarea de tocmeală, cu mai mult să nu fie supăraţi, nici Dumnealui Stolnicul Ioniţă Başotă, nici fiii săi, nici alţii să nu poată strica aşezarea şi tocmeala ce a făcut de bună voia sa, nici să adauge vreodată mai mult decât se arată prin scrisoarea de tocmeală şi din afară dintr-acele pomenite. Încă pentru şcoala şi învăţătura copiilor ce vor avea creştinii întru acest târg să nu fie supăraţi cu besmănul nici cât de puţin de către stăpânul moşiei. Ce dar întărim Domnia mea toate cele de mai sus arătate ca să se urmeze prea deplin, de-a pururi, cum se cuprinde la această carte. / **1780, August 8**" (*Uricari*, de Theodor Codrescu, Vol. XVI, p. 127). // Îndată după înfiinţare, târgul Şoldăneşti începu a creşte cu paşi repezi, ajutat şi prin inundarea ce suferi târgul Baia din revărsarea Moldovei. Târgoveţii de aci se mutară în Folticeni, unde se aşezaseră, când –nu se ştie precis, şi autorităţile noului judeţ Suceava. / La început, târgul Şoldăneşti era numai până pe unde se întâlnesc, acum, strada Sfântul Ilie cu strada Botoşanilor sau, după cum se mai zice, până la răspântia cea mare, pe unde trecea hotarul moşiei Şoldăneşti. În jurul târgului se aflau următoarele sate şi moşii: Broşteni, astăzi uliţa Broscăriei , Tâmpeşti, acum strada şi satul Tâmpeşti, între ele Pădureni şi, mai la deal, Buciumeni, Folticenii Vechi şi, în sfârşit, de la

vale, Şoldăneşti. / Întinzându-se târgul şi dincolo de hotarul moşiei Şoldăneşti, pe moşiile Tâmpeşti şi Folticenii Vechi, începură a se isca neînţelegeri între cei trei proprietari mari, Spătarul Andrei Başotă, Logofătul Constantin Balş şi Căminarul Ciurea, de o parte, şi între Başotă şi târgoveţi, de alta, până ce, în 1809, se pornesc judecăţile. În 1825, Martie 5, Divanul, în cap cu Mitropolitul Veniamin, face anafora către Vodă Ion Sandu Sturza în pricina tânguirii Spătarului Andrei Başotă „pentru strâmbătatea ce din nenorocirea sa au pătimit în curgerea anilor trecuţi, de la anul 1809, de când cu nedreaptă împresurare s-au fost luat de sub a sa stăpânire Târgul Şoldăneşti, ce se zice Folticeni, de dumnealui Logofătul Costandin Balş, sub cuvânt că sar fi aflat piaţa târgului pe hotarul megieşitei moşii Folticenii, pe care o au fost luat dumnealui de la baronul Tuduri Musteaţă, apoi în urmă s-au luat târgul de dumnealui Căminarul Ciurea, sub cuvânt că ar fi pe hotarul moşiei sale, Tâmpeşti; şi în prilejul stăpânirii dumisale Căminarului, în curgere de 14 ani, s-au silit dumnealui Căminarul a adăogi întinderea târgului pe trupul moşiei sale Tâmpeşti, fără a avea putere dată de la stăpânire a întemeia târg pe moşia sa, şi că după ce acum, în luminatele zilele înălţimii Tale s-au descoperit adevărul împresurării, dându-i-se după dreptate târgul iarăşi subt a dumisale stăpânire, din pricină că o bucată de mahala şi o mică uliţă au rămas cu întindere târg pe hotarul moşiei sale Tâmpeşti, pricinuindu-i multe păgubiri şi supărări, luând mai tot avaetul de la cei ce vin cu lucruri de vânzare la piaţa târgului, bez alte păgubiri ce i s-ar fi pricinuind dinspre căpitanii târgului şi zapcii isprăvniceşti; căci la toate iarmaroacele şi zilele de târg, omenii Căminarului, la intrarea celor ce vin ca să facă alişverişul lor la piaţa târgului, le-au dat adetul pe toată marfa ce au în trăsurile lor. Osebit că dinspre locuitorii târgoveţi ar fi pătimind multă strâmbătate şi păgubire după scrisorile ce au câştigat la mâna lor de la bunul dumisale, în vremea aşezării târgului, şi carte de întăritură de la Constantin Moruzi Vodă, şi că în loc de folos, dumnealui alta nu cunoaşte decât pagubă venitului moşiei sale şi zdruncinarea stării dumisale” (*Uricari*, de Theodor Codrescu, Vol. XIX, pp. 61-74). Şi continuă anaforaua arătând, cu de-amănuntul, acuzările lui Başotă şi îndreptăţirile proprietarilor vecini şi târgoveţilor, încheind. la sfârşit, prin a da dreptate lui Başotă: „Şi dumnealui Căminarul nu poate a întemeia târg pe moşia sa, sub cuvântul hrisovului domnului Scarlat Calimah Voievod, căci acel hrisov l-au fost câştigat dumnealui în vremea când dumnealui luase cu împresurare vatra târgului ce este moşia jeluitorului boier, şi pentru aceasta uliţa ce au deschis pe hotarul moşiilor sale Tâmpeşti şi Folticenii să se socotească ca o mahala a târgului, neavând driturile acele hărăzite către jeluitorul boier, nici poate da sminteală între privilegiile pământeşti unui megieş, ce are privilegiu mai învechit, şi nici poate mai mult a avea voie, de a slobozi locuri de case şi dughene, cum şi pentru iarmaroacele şi locul iarmaroacelor”. În urma acestei anaforale, Vodă, la 2 martie 1826, văzând că nici târgoveţii din târgul Şoldăneşti, ce se zice Folticeni, nu păzesc îndatoririle cuprinse prin acele ponturi, precum locul unei binale să fie numai 15 stânjeni în lung şi în lat cât a cuprinde binaua unei case; ei, dimpotrivă, au cuprins fieştecare cât au vrut, asemenea şi pentru şcoală, în loc de a avea o casă mică ca şi celelalte case, ei au făcut trei şcoli de piatră, asemenea au urmat dimpotrivă şi cu îngrăditurile ce au făcut pe locuri sterpe, cât şi cu vânzările locurilor şi a caselor fără ştirea stăpânului moşiei, cu îndestulă păgubire, pentru acesta, dar, de vreme ce ei însuşi au anerisit alcătuirea lor, ce au fost făcută cu bunul dumisale Spătarului, urmând la toate din împotrivă, precum se arată mai sus; rămâne acea scrisoare de învoială ca o hârtie albă”. Şi însărcinează Divanul de a face un nou aranjament, prin care, împăcând interesele reciproce, să se stingă toate neînţelegerile (*Uricariul*, Vol. XIX, pp. 75-78). / Divanul, conformându-se însărcinării, prin anaforaua din **29 martie 1826**, face noul aşezământ între Târgul Folticeni şi târgoveţi. Aşadar, în luna martie a anului 1826, se schimba oficial şi cam pe nesimţite numele oraşului Şoldăneşti în Folticeni. Prin noul aranjament, se îndatorează târgoveţii să plătească proprietarului Başotă câte: 30 parale de vadra de rachiu şi 5 parale de vadra de vin. Câte 30 parale de vadra de rachiu sau horilcă şi 5 parale de vadra de bere ce se

vor fabrica în velniţele din localitate. Orânda dohotului şi dohotului aparţine stăpânului târgului, căruia i se mai plătesc câte 10 lei pe an pentru fiecare dugheană la uliţă; iar „osebit bezmăn pentru locul dughenelor să nu fie volnic a lua de la dânşii". Pentru casele de la mahala, să dea 22 lei pe stânjen de faţă, cât va ţine binaua casei şi lungul locului să fie de 15 stânjeni, iar pentru locurile sterpe, ce ar ocupa cineva alături cu binaua, să plătească 20 parale de stâjen, păstrând lungul tot de l5 stânjeni. Fără ştirea stăpânului moşiei n-are voie nimeni să facă clădire şi nimeni n-are voie să-şi vândă acaretele, fără să-i facă cunoscut. Pentru înlesnirea norodului şi ieftinătate, căsăpiile să fie ne-oprite volnic fiind şi stăpânul a ţine scaune de căsăpie. Pentru vita mare, să se plătească proprietarului un leu, de oaie 4 parale şi de miel 2 parale. La iarmaroace, negustorii străini să plătească câte 40 parale de toată taraba, iar în zilele de târg, 20 parale. Pentru cei ce vor aduce cherestele şi zaherele de vânzare, să dea 4 parale de jug. Să se facă **patru iarmaroace**: la Sfântul Ilie, la Sfântul Dumitru, la meze Părăsime şi la Sfântul Gheorghe (acum se face numai cel de la Sfântul Ilie). Târgoveţii din mahala au voie să ţină pe imaş doi boi şi o vacă, iar cei de la uliţă, un cal; peste acest număr să se plătească câte un leu de vita mare". În fine, „mahalii şi cotarii să fie sub ascultarea stăpânului târgului; iar folosul de la aceste două bresle să fie a bisericii din târg" (*Uricariul*, Vol. XIX, pp. 81-88.). / Vodă Ion Sturza, la 6 aprilie acelaşi an (1826 – n. n.), întăreşte aceste ponturi, făcând osebire în acest chip: „Oricare târgoveţ de la uliţă sau de la mahala va vinde rachiu cu de ridicata sau cu oca să dea stăpânului moşiei câte 20 parale de vadră, asemenea şi vânzătorii de vin să dea cate 5 parale de vadră" şi casapii să plătească câte 6 lei pe lună fieştecare pentru trunchiul ce va avea; stăpânul târgului fiind liber a avea oricâte trunchiuri (*Uricariul,* de T. Codrescu, vol. XIX, pp. 78-81). / Acest aranjament se urmă, cu toate gâlcevirile necurmate, până pe la legea comunală. / În condica liuzilor pe 1803, citim: „Breslaşii Armaşului Necula din Folticeni: 3 liuzi, cu 24 lei bir pe an". Tot acolo se mai zice: „Târgoveţii creştini ot Folticeni ai dumisale Banului Ştefan Başotă, ocupaţi cu lucrul pământului, ne-având loc îndestul, în număr de 43 liuzi, plătind 468 lei bir pe an" (*Uricariul*, de T. Codrescu, vol. VII, pp. 253 şi 254). / În Folticeni se afla ascuns Episcopul Gherasim în timpul eteriei, când, „din Slatina, venind grecii, Folticenii au prădat şi-napoi au venit iarăşi şi mai mult au depărtat" (*Istoria Mitropoliei Moldovei*, p. 124, şi *Letopiseţul Ţării*, tom. III, p. 402)- / La **1832**, în Fălticeni se afla un vameş (*Istoria Mitropoliei Moldovei şi Sucevei*, p. 473). / **Oraşul a ars în** 1787, 1820, 1865 august 10, 1868 mai 7, 1880 august 25 şi 1887 iulie 21. // **Folticeni, Gară**, a cărei clădire s-a terminat în **1886**, când s-a pus în circulaţie linia ferată Folticeni-Dolhasca. La 432 km de Bucureşti. / **Folticenii Vechi**, sat pe moşia cu acelaşi nume, din comuna Oprişenii. Aşezat pe coasta dealului Corneşti, se întinde până la bariera târgului Folticeni. Numără 62 case, populate cu 71 capi de familie sau 239 suflete, din care 119 bărbaţi şi 120 femei (2 streini). Contribuabili sunt 75. / Vatra satului ocupă 43 fălci; iar locuitorii sunt buni gospodari. Loc în ţarină n-au. Are o biserică, cu patronatul „Sfinţii Voievozi", zidită de Alexandru Ciurea, în anul 1849. Servită de preoţii din oraşul Folticeni. Şcolile din târg servesc şi acest sat. Locuitorii şi-au răscumpărat locurile din vatra satului de la fostul proprietar, decedatul Dumitru Canta. / Drumurile sunt: la Folticeni (bariera Sucevei) 1.200 m şi la bariera Folticenii Vechi 500 m; cu satul Oprişeni formează aproape un sat"[480].

1898: „Protoereul judeţului Suceava, Gheorghe Zarian, cheamă zilnic la dânsul preoţi din comunele rurale, ameninţându-i cu fel de fel de canoane şi persecuţiuni dacă nu vor uza de influenţa lor pentru a împiedica pe locuitori de a lua parte la această întrunire (inaugurarea spitalului din Broşteni – n. n.). Acest protopop, la intrarea sa în această funcţiune, nu avea cea mai mică avere; astăzi se află în capul unei averi care, după unii, întrece suma de 240.000 franci, constituită în două moşii, mai multe rânduri de case, situate în Folticeni. În Vinerea

---

[480] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 121-130

Paştelor, în loc de a oficia serviciul divin la Catedrală, a lăsat totul, pentru a se judeca, la judecătoria de ocol, cu mai mulţi ţărani, care-l dăduseră în judecată pentru că i-ar fi înşelat la măsurarea pământului ce-l munciseră la moşia sa”[481].

1899: „Batalionul 4 vânători / Listă de nesupuşii Batalionului 4 vânători, din contingentele anilor 1897, 1898 si 1899 / Judeţul Suceava: **Cojocariu Ioan**, din comuna **Pleşeşti**, plasa Şomuz; **Berman Idel Leib**, din comuna **Fălticeni**, plasa Şomuz”[482].

1901, dialectologul Gustav Weigand: „**Raport de călătorie. În nordul Moldovei**. În 26 iulie 1901, am pornit în a șaptea călătorie pentru a studia dialectele românești. De data aceasta, nu a fost drumul meu obișnuit, prin zonele joase maghiare, ci prin Cracovia și Lemberg, spre Bucovina, direct spre Ițcani, lângă granița cu România. Domnul Gorovei (Artur – n. n.), din Fălticeni, mă aștepta la gară, unde îmi lăsasem trăsura şi caii, în toamna trecută. După o ședere de câteva ore în Suceava, unde am fost primiți cu căldură de cunoscutul folclorist şi protopop Marian (Simion Florea – n. n.), am plecat, seara, prin Bunești, peste granița românească, de care am trecut fără probleme, la Fălticeni. Cum mi-am dorit să vizitez partea cea mai nordică a Moldovei încă din anul trecut, lucru pe care nu l-am putut face atunci, din cauza vremii ploioase, am pornit, a doua zi, pentru a compensa ceea ce fusese ratat. Din cauza deplasării anevoioase pe drumurile jalnice de pe terenul deluros din judeţele Dorohoi și Botoșani, mi-am lăsat trăsura şi bagajele în Fălticeni și am luat, mai întâi, trenul, prin Dolhasca, spre Verești, de unde un birjar evreu, pentru 2 franci, m-a dus la Dumbrăveni, locul naşterii lui Eminescu”[483].

1913: Oraşul Fălticeni „a făcut un împrumut pentru introducerea luminii electrice, primar fiind Artur Gorovei. Planul instalaţiei a fost făcut de dl inginer Letourneur şi lucrările s-au adjudecat asupra societăţii „Energia” din Bucureşti. S-a construit uzina, s-au adus, din Germania, maşinăriile necesare, s-au aşezat stâlpii pe străzi, dar, intervenind operaţiile militare de peste Dunăre, lucrările au fost suspendate şi abia după războiul mondial, în 1925, au licărit primele becuri electrice în Fălticeni”[484].

1914: În 30 septembrie 1914, la Fălticeni, un dezertor român din armata austriacă avertiza că Austria a luat în calcul un posibil atac românesc şi că a pus populaţia civilă să construiască parapete şi adăposturi pentru tunuri în toate trecătorile. Cu o zi înainte, căpitanul de jandarmi Stavrat capturase, la punctul de control Buneşti, doi spioni austrieci, care fuseseră „conduşi de autorităţile austriece până la graniţa noastră, dându-li-se bani şi o mare cantitate de explozibil, destinat a arunca în aer anumite depozite mari de muniţii ale noastre, gări, poduri, căi ferate etc. Ţinta lor a dat, însă, greş, graţie şefului poliţiei Buneşti, dl Săndulescu, care, având ceva bănuieli, a avizat prefectura judeţului Suceava”. Căpitanul de jandarmi Stavrat şi poliţaiul oraşului Fălticeni, Ion Creţu, au izbutit să-i captureze pe spioni, care, de altfel, au şi „mărturisit planurile lor criminale”[485]. / În 2 octombrie 1914, pe la unu şi jumătate, la Fălticeni, un incendiu devastator, pornit de la prăvălia lui Bercu, din Strada Mare, a cuprins oraşul, transformând în cenuşă peste o sută de case şi ucigând un copilaş. „Sute de oameni, rămaşi fără adăpost, sunt îngroziţi de spaimă şi durere”[486].

---

[481] *Epoca*, No. 738, Anul IV, joi 16 aprilie 1898, p. 2
[482] *Monitorul* Oficial, No. 173, miercuri 3/15 noiembrie 1899, pp. 5987, 5988
[483] Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7
[484] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 168
[485] *Senzaţionala arestare a doi spioni în Suceava*, „Adevărul” din 19 septembrie 1914
[486] *Dezastrul din Fălticeni*, „Adevărul” din 20 septembrie 1914

1917, jurnalul medicului militar Vasile Bianu[487]: „**19 iunie / 2 iulie 1917**: „19 iunie / 2 iulie 1917: „19 iunie / „**2 iulie 1917**: Oraşul Fălticeni, fiind situat pe un teren accidentat, pe-dealul mărginit, la sud, de Valea Buciumenilor, şi, la nord, de Şomuzul Mare, îţi oferă privelişti încântătoare, la toate ieşirile. În partea dinspre miază-noapte, vezi valea Şomuzului Mare, cu prea frumoasa Bucovină, de care ne desparte numai un mic pârâiaş, hărăzit să dispară, în curând, de pe harta ţării noastre ca graniţă. În această parte a oraşului, se află modesta locuinţă, înăbuşită într-un noian de vegetaţie, a mult gustatului nostru scriitor fruntaş Mihail Sadoveanu. / Stradele sunt curate, pavate cu bolovani mărunţi, iar trotuarele, cu lespezi mari, pătrate, de piatră adusă din Galiţia, care le dau o înfăţişare plăcută şi curată. Pe Strada Mare, care are, pe margini, câte un rând de arbori, ca un bulevard, din loc în loc se află câte o bancă de odihnă, la umbra unui copac. Între clădirile publice, vrednice de pomenit sunt: Palatul administrativ al judeţului (Prefectura), în stil naţional, cu înfăţişare măreaţă; Primăria, construcţie modernă, cu un mic parc alături; Tribunalul, Spitalul Stamate, Banca Naţională, Gimnaziul, câteva şcoli primare; mai multe biserici, între care Catedrala, aproape de Primărie, care anunţă oraşului trecerea timpului, din sfert, în sfert de oră etc. Înfăţişarea oraşului, peste tot, este o mărturie de bună gospodărie. / Spitalul meu, care poartă numărul 256, este instalat în clădirea Gimnaziului, în cele mai bune condiţiuni de funcţionare. El are, instalate şi prevăzute, cu tot confortul, 250 de paturi, gata în tot momentul să primească răniţi. Acum, însă, are numai 14 şi numărul lor se va mări, cu siguranţă, îndată ce va începe ofensiva, care se aşteaptă... Personalul medical se compune din de cel se scrie aceste rânduri, ca şef, ajutat de doi studenţi în medicină şi de un număr suficient de infirmieri şi infirmiere. La pansamente, suntem ajutaţi de domnişoarele Eugenia Şerbănescu şi Lucia Ionescu. Personalul administrativ este reprezentat prin dl Vasile Ciurea, un distins profesor al gimnaziului de ştiinţele fizico-chimice, ajutat de dl Gh. Papadopol, institutor, ca contabil, şi de dl V. Mocănescu, ca intendent. Întreaga clădire este ocupată de spital, afară de o mică parte, în care să află instalat muzeul regional, fundat de dl prof. Ciurea şi despre care voi vorbi mai departe. Spitalul meu este destinat pentru cazurile de chirurgie mare, ca şi spitalul Stamate, condus de distinsul medic francez, locotenent Dr. Peyre; pe lângă aceste, mai sunt două spitale pentru chirurgie mică şi câteva spitale pentru boli interne, între care unul, la marginea oraşului, de boli molipsitoare (contagioase), instalat în Şcoala Normală. / Sunt în gazdă în frumoasa şi vasta locuinţă a domnului Dr. Gabriel Tatos, mobilizat pe front. Aci se mai află, în aceleaşi condiţiuni de găzduire, şi d. Dr. Louis Peyre, precum şi doi ofiţeri aviatori ruşi. / Prefect al judeţului Suceava este dl Colonel în rezervă Constantin Grigore Sturza, mare proprietar, om activ, cu multă bunăvoinţă, amabil cu toată lumea şi de o cinste bine apreciată. Primarul oraşului se numeşte Octav Lovinescu, avocat, fiul venerabilului Vasile Lovinescu, fost profesor şi, mult timp, director al gimnaziului, acum senator. Domnul Lovinescu, vrednicul primar, conduce, cu multă râvnă şi pricepere, gospodăria oraşului. Frumosul palat al Primăriei fiind ocupat de un spital rusesc, domnia sa a mutat serviciile Primăriei în casele sale proprii, rezervându-şi pentru familie numai trei camere mici. Pentru activitatea desfăşurată, ama-bilitatea şi cinstea sa, dl Lovinescu se bucură de o deosebită stimă şi consideraţie din partea orăşenilor”[488]. // **22 iunie / 5 iulie 1917**: Succesul ofensivei ruse în Galiţia şi Bucovina „a provocat un entuziasm mare până la delir în oraşul Fălticeni. Armata rusească din localitate a făcut o procesiune mostră pe străzi, cu muzică şi steaguri roşii, cu diferite inscripţii, între care cea mai de seamă era: Noi vrem războiul până la victoria deplină!”[489]. // **27 iunie / 10 iulie 1917**: „Având liberă, după-amiaza, am plecat, pe la ora 4, în tovărăşia domnilor profesori V. Ciurea şi N. Răutu, să facem o plimbare, pe jos, până la vestitul sat, cunoscut sub numele de Rădăşeni, la 2 kilometri spre asfinţit de Fălticeni. Timpul a fost cât să poate de frumos, iar

---

[487] Bianu, Vasile, *Însemnări din războiul României Mari*, I, Institutul de Arte Grafice *Ardealul*, Cluj, 1926
[488] Bianu, I, pp. 141, 142
[489] Bianu, I, p. 145

drumul, în urma ploiţei din timpul zilei, curat şi fără praf. Am ieşit din oraş, pe strada care poartă numele satului pe care vrem să-l vizităm, şi, trecând pe dinaintea porţii locuinţei patriarhale a mult cititului nostru scriitor Mihail Sadoveanu, ne-am oprit, câteva clipe, ca să-i admirăm frumoasa grădină ce-i înconjură căsuţa. Grădina are o întindere cam de două fălci şi este plină de tot felul de pomi roditori şi, într-un colţ, este o parte cultivată cu tot felul de legume: cartofi, fasole, mazăre, morcovi, mărar, pătrunjel, ceapă etc. Aleea de la poartă, care duce până la uşa locuinţei, este mărginită de tei bătrâni, şi pe o parte, şi pe cealaltă, încărcaţi cu floare, care a început să se vestejească. Am avut plăcerea să vedem pe doamna Sadoveanu, femeie mult apreciată şi lăudată pentru spiritul său de gospodărie şi, mai ales, pentru darul ce l-a adus soţului său, dar nepreţuit, care face fericirea acestei familii şi râvna multor familii sterpe: nouă copilaşi, începând de la 14 ani, în jos, toţi bălani, cu ochii albaştri, unii mai drăgălaşi decât alţii. În mijlocul lor şi cu ochii vecinic aţintiţi asupra lor, această vrednică şi bună mamă îşi deapănă firul vieţii, muncind în mulţumire şi fericire, privind cum îi cresc odraslele de frumoase, pe câtă vreme neobositul ei soţ îşi duce viaţa prin lumea mare, prin capitala ţării, acum Iaşiul istoric, Iaşiul Unirii, al îndoitei Uniri, scriind mereu prin ziare şi reviste cuvântul bun al timpului, aşa cum măiastra lui pană ştie să-l aştearnă pe hârtie, dând însufleţire celor moleşiţi şi obosiţi, şi hrană sufletească celor dornici de carte şi de scrisul românesc. / Continuându-ne drumul pe şosea, am trecut pe lângă Şcoala şi Primăria comunei Oprişeni; clădiri frumoase şi potrivite misiunii lor. În drum, am întâlnit un grup mic de oameni, aducând cireşe amare şi vişine, în mai multe coşuleţe, spre vânzare în târg, destinate anumitor negustori evrei, care le cumpără cu 1 leu kilogramul, ca să la vândă cu 4. / După puţin timp, am ajuns pe dealul numit Cetăţuia, în faţa căruia să răsfaţă, pe o costişă, frumosul sat Rădăşeni. De pe Cetăţuia, am avut o privelişte încântătoare. Satul de dinaintea ei este înecat într-o pădure de pomi roditori, aşa încât abia se zăresc acoperişurile caselor, în jurul cărora nu se află decât numai grădini, curţi aproape deloc: meri, peri, pruni, cireşi şi vişini, dar mai cu seamă meri, meri domneşti, căci merele sunt negoţul şi mijlocul de căpetenie al traiului acestui mare sat, unic în felul lui; mere, pe care le cultivă cu deosebită îngrijire, le adună şi le vând în toată ţara Moldovei, până la Galaţi. În mijlocul satului se înalţă o măreaţă biserică nouă, încă nesfinţită, făcută din zid, în stil bizantin, cu trei turnuri, unul mai mare, pe bolta din mijloc, şi două mai mici, în fată; biserică, care, după cum spune vrednicul ei preot, Miron Teodoriu, costă peste 100.000 de lei! / Din viaţa acestui popor nu se ştie mult, decât că el se compune din oameni muncitori şi cumpătaţi în toate, trăind şi lucrând, tot anul, ca albinele, zgârciţi în felul lor, şi toţi cu dare de mână. O dată, numai, pe an, ştie şi rădăşanul să trăiască, a 4-a zi de Paşti, care se serbează cu evlavie mare, aşa-zisa „Miercuriea” sau, după cum îi mai zice poporul, „Nercorie” (Sfântul Mercurie, patronul bisericilor). Nu mă voi încumetă să descriu această sărbătoare unică, în care tot săteanul mănâncă bine şi mult, şi bea vin din greu, ca să-i ajungă tot anul. Cititorul care doreşte să-şi facă o idee deplină despre aceasta să citească volumul domnului Sadoveanu, „Oameni şi locuri”, în care va găsi o icoană credincioasă şi adevărată a acestei sărbători. / De pe Cetăţuia, vederea omului se întinde spre miază-noapte, asupra culmii Glimeia, iar spre miază-zi, peste Horbaza şi Stănije, până ce se opreşte pe vârful Ceahlăului. Mulţumită războiului mondial, în vârtejul căruia am intrat şi noi, dealul Cetăţuia îşi merită numele. Ce fel de cetate o fi fost aci nu se ştie şi nu se văd urme de ziduri; din săpăturile făcute s-au scos cioburi de oale pictate, idoli şi ciocane de lut ars, un corn de zimbru, cornițe de cerb, un ban roman legionar etc. Acum, însă, bravii noştri soldaţi ai Regimentului 56 de Infanterie, care a dat un mare număr de eroi, chiar de la începutul războiului, au săpat o serie de tranşee sistematice şi după toate indicaţiile militare, care vor povesti viitorului suferinţele neamului nostru, în apriga luptă de întregire. Săparea tranşeelor s-a făcut sub conducerea eroilor: căpitanul Dionisie Zaharescu şi sublocotenentul Alexandru Voinescu, morţi, mai târziu, pe câmpul de luptă. Tot spre nord de Cetăţuia se zăreşte satul Buneşti, sat de graniţă afurisită, peste deal de care se ascunde Suceava lui Ştefan cel Mare şi

Sfânt”[490]. // **1/14 iulie 1917**: „Astăzi am vizitat Muzeul regional, instalat într-o mică parte a localului gimnaziului. L-am vizitat cu de-amănuntul şi cu deosebit interes, după cum, cu tot dreptul, o merită, şi, în rândurile care, urmează mă voi sili să pun pe cititor în situaţia de a-şi face o idee lămurită despre aceea ce poate face, în puţin timp, dragostea pentru o faptă folositoare, însoţită de râvna de a o duce la îndeplinire. / Acest muzeu regional numit „Muzeul Sucevei din Fălticeni” şi-a luat fiinţă în primăvara anului 1915, prin munca şi stăruinţa, mai presus de orice laudă, a domnului profesor Vasile Ciurea, de la acest gimnaziu, care este părintele şi sufletul acestui muzeu şi care, pentru dragostea lui, n-a cruţat nici osteneli, nici cheltuieli. De dimineaţa şi până seara, îl vezi în Muzeu şi, oriunde află că este ceva vrednic de a fi păstrat, nu se lasă, până ce nu izbuteşte să-l aibă, dezvoltând, în privinţa aceasta, o energie rară. Cerând şi bătând la multe uşi, domnia sa a adunat o sumă de bani pentru dulapuri şi etichete, a înşirat, până astăzi, peste o sută de donatori, care cu un manuscris, care cu câte un obiect găsit undeva în pământ, care cu vreo haină veche naţională sau cusătură ori ţesătură ţărănească, de o valoare artistică, ori cu alte produse de ale industriei casnice regionale, ori cu vreun animal împăiat, vânat din ţinutul Sucevei, sau cu alte multe lucruri interesante, aşa că, astăzi, abia după doi ani, călătorul rătăcit pe aci, prin acest orăşel încântător, cu livezi mari şi încunjurat de dealuri mănoase, poate să petreacă câteva clipe fericite în acest minunat muzeu, privind şi admirând multe lucruri de mare preţ. / Muzeul Sucevei ocupă, în mod provizoriu, trei săli din edificiul Gimnaziului, cu autorizaţia Ministerului Instrucţiunii publice. El, aşa cum este înjghebat astăzi, este rezultatul bogăţiei de material istoric, preistoric, etnografic, atât din oraşul Fălticeni, cât şi din întreg judeţul Sucevei. Acest material, adunat şi studiat, poate fi considerat ca începutul unei colecţiuni de mare însemnătate ştiinţifică şi culturală, atât pentru elevi, cât şi pentru marele public. Muzeul acesta mai are menirea să fie şi o podoabă a judeţului Suceava, în care să se adune tot ceea ce a mai rămas neînstrăinat şi neîmprăştiat din acest ţinut, atât de bogat în amintiri istorice şi culturale. / Muzeul cuprinde cam vreo 11 secţiuni, aranjate în 3 mari grupe: istorică şi preistorică, etnografică şi ştiinţifică, la care se mai adaugă şi manifestarea economică a judeţului Suceava, reprezentată prin produsele solului şi ale fabricilor din judeţ”[491].

1921: În baza Legii pentru reforma agrară, promulgată prin Înaltul decret regal No. 3093/921, s-a constituit Comisiunea judeţeană de expropriere Suceava, adică fostul judeţ din preajma Fălticenilor, compusă din Preşedinte, C. Dobrescu (uneori, M. Rădulescu) / Membri: C. Văleanu, consilier agricol, D. Tatos, supleantul proprietarilor, Gh. Ioniţă, delegatul sătenilor (în unele cazuri: I. D. Popescu şi Vasile Popescu). / Secretar, I. C. Manoliu[492].

1926: „Prin „deciziune ministerială” din 5 ianuarie 1926, se numeau noi secretari de plasă: „În judeţul **Fălticeni**: 1. Mateescu Constantin. 2. Gabor Gheorghe”[493]. „În circumscripţia tribunalului **Fălticeni**. D. Dimitrie Chirică, judecător inamovibil la judecătoria Şarul-Dornei, din judeţul Fălticeni, se transferă, în aceeaşi calitate, la judecătoria Liteni, din acelaşi judeţ, în locul nou înfiinţat. D. Ioan Silivestru, ajutor de judecător la judecătoria Şarul-Dornei, din judeţul Fălticeni, se transferă, în aceeaşi calitate, la judecătoria Liteni, din acelaşi judeţ, în postul nou înfiinţat”[494].

[490] Bianu, I, pp. 146, 147
[491] Bianu, I, pp. 148-150
[492] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2623-2627
[493] *Monitorul oficial al României*, nr. 4, 5 ianuarie 1926, p. 86
[494] *Monitorul oficial al României*, nr. 3, 3 ianuarie 1926, p. 29

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941[495] – **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Petrescu Gheorghe**, funcţionar, cu ultimul domiciliu în **Fălticeni**, strada Maior Ioan Nr. 19, născut în Fălticeni, jud. Baia, condamnat de Trib. Mil. C. IV Arm., pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecţională, conform art. 259 şi 260 codul penal, combinat au I. D. Nr. 856 din 1938; **Dănilă Alexandru**, agricultor, domiciliat în comuna **Baia**, str. Uzinei Nr. 11, născut în comuna Fălticeni, jud. Baia, condamnat de Trib. Mil. C. IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecţională, conform art. 259 şi 260 c. p., ord. I. d. Nr. 856 din 1938”.

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Buiuc Alexandrina**, profesoară, consiliera Centrului Fălticeni; **Bălan Dumitru**, învăţător, şeful Subcentrului Fălticeni; **Spiridon Ioan**, învăţător, şeful Subcentrului Fălticeni; **Matei Domnica**, învăţătoare, şefa Subcentrului Fălticeni; **Volosciuc Alexandrina**, învăţătoare, şefa Subcentrului Fălticeni; **Spiridon Aspazia**, învăţătoare, şefa Subcentrului Fălticeni”[496].

1942: „Se anulează, pe data de 18 Martie 1941 (retroactiv – n. n.), următoarele cărţi de lucrător şi de meşter, precum şi adeverinţele meseriaşilor evrei: Cartea de meşter cizmar nr. 87 a dlui **Cuna Aron** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 21 a dlui **Herşcovici I. Herşcu** din Fălticeni; / Cartea de meşter tinichigiu nr. 144 a dlui **Samuil Vurmbrand** din Fălticeni; / Cartea de meşter fotograf nr. 190 a dlui **Blumfeld Max** din Fălticeni; / Cartea de meşter olar nr. 186 a dlui **Perlman Moise** din Fălticeni; / Cartea de meşter cojocar nr. 6 a dlui **Heinich Weis** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 18 a dlui **Cofler Carol** din Fălticeni; / Cartea de meşter geamgiu nr. 135 a dlui **Berman Soloman** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 8 a dlui **Mose Iţig** din Fălticeni; / Cartea de meşter cojocar nr. 265 a dlui **Hascal Sin Strul** din Fălticeni; / Cartea de meşter tinichigiu nr. 136 a dlui **Ketner Şmil** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 160 a dlui **Avram Leibu** zis **Zisu** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 155 a dlui **Tâmpescu Leiser Eli** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 259 a dlui **Schwartz Solomon** din Fălticeni; / Cartea de meşter bărbier nr. 82 a dlui **Iosub Bercovici** din Fălticeni; / Cartea de meşter bărbier nr. 13 a dlui **Leon Rotenberg** din Fălticeni; / Cartea de meşter bărbier nr. 79 a dlui **Filip Weis** din Fălticeni; Cartea de meşter tinichigiu nr. 154 a dlui **David Iţic** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitorească nr. 96 a dnei **Nina David** din Fălticeni; / Cartea de meşter bărbier nr. 31 a dlui **Marcu Şmil** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 98 a dlui **Leiba Avram Marcu** din Fălticeni; / Cartea de meşter tinichigiu nr. 145 a dlui **Rorlich Iosub** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitorească nr. 16 a doamnei **Teitelbaum Dora** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 253 a dlui **Bercu Meer** din Fălticeni; / Cartea de meşter ceasornicar nr. 216 a dlui **Hărlăuanu Iancu** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 12 a dlui **Leib I. Leib r. Grunberg** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 11 a dlui **Iuri Maier Herş** din Fălticeni; / Cartea de meşter sforar nr. 222 a dlui **Goldenberg Michel** din Fălticeni; / Cartea de meşter bărbier nr. 80 a dlui **Meilich Iancu** din Fălticeni; / Cartea de meşter lingerească nr. 167 a doamnei **Marcus Raschela** din Fălticeni; / Cartea de meşter tinichigiu nr. 137 a dlui **Gold Mendel** din Fălticeni; / Cartea de meşter tăbăcar nr. 223 a dlui **Elias Scher** din Fălticeni; / Cartea de meşter fotograf nr. 175 a dlui **Eisig Aron r. A. Leibovici** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 251 a dlui **Meier Bercu** din Fălticeni; / Cartea de meşter curelar nr. 240 a dlui

[495] *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860
[496] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565

Avram Suceveanu din Fălticeni; / Cartea de meşter boiangiu nr. 141 a dlui **Blumenzweig Iosif** din Fălticeni; / Cartea de meşter tâmplar nr. 105 a dlui **Haim Iurman** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 35 a dlui **Moritz Swartz r. M. M. D.** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 27 a dlui **Iancu Sloim** din Fălticeni; / Cartea de meşter bărbier nr. 5 a dlui **Iosub Iancu** din Fălticeni; / Cartea de meşter tâmplar nr. 118 a dlui **Leiba Aba** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 165 a dlui **Herş Iuri** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 65 a dlui **Fischel Herşcu Mos** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 134 a dlui **Meer Meier r. Merlovici** din Fălticeni; / Cartea de meşter sifonar nr. 174 a dlui **Moscovici Wolf** din Fălticeni; / Cartea de meşter tâmplar nr. 119 a dlui **Leibovici Abram** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitoreasă nr. 23 a doamnei **Heimovici Ernestine** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 9 a dlui **Hoişie Heim H. Marcu** din Fălticeni; / Cartea de meşter tâmplar nr. 103 a dlui **Herşcu Marcu Iţig** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 246 a dlui **Carp Moise Meer** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 7 a dlui **Dascălu Ghedale** din Fălticeni; / Cartea de meşter blănar nr. 254 a dlui **Abraham Mendel Abramovici** din Fălticeni; / Cartea de meşter tâmplar nr. 102 a dlui **Herşcu Solomon** din Fălticeni; / Cartea de meşter brutar nr. 84 a dlui **Ioina Grosariu** din Fălticeni; / Cartea de meşter sifonar nr. 172 a dlui **Bacal Avram** din Fălticeni; / Cartea de meşter sifonar nr. 171 a dlui **Buium Simon** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 53 a dlui **Iancu Swartz** din Fălticeni; / Cartea de meşter tâmplar nr. 120 a dlui **Aron Moisa Meer** din Fălticeni; / Cartea de meşter curelar nr. 169 a dlui **Leiser Safer** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 311 a dlui **Nachman sin Nachman** din Fălticeni; / Cartea de meşter bărbier nr. 250 a dlui **Salman N. H. Leibsigel** din Fălticeni; / Cartea de meşter geamgiu nr. 281 a dlui **Freimovici I. Maier** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitoreasă nr. 62 a doamnei **Sofia Goldstein** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 273 a dlui **Michel Glasman** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 268 a dlui **Camil Simca** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 270 a dlui **Maier Avram sin Leiba** din Fălticeni; / Cartea de meşter bărbier nr. 48 a dlui **Ancel Marcu Lupu** din Fălticeni; / Cartea de meşter bărbier nr. 43 a dlui **Herman Abramovici** din Fălticeni; / Cartea de meşter tinichigiu Nr. 319 a dlui **Simon Strul** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 60 a dlui **Şloim Strul Ciobutaru** din Fălticeni; / Cartea de meşter bărbier nr. 59 a dlui **Retter A. Jacob** din Fălticeni; / Cartea de meşter cofetar mr. 312 a dlui **Idel Rosenberg** din Fălticeni; / Cartea de meşter brutar Nr. 51 a dlui **Avram Katz** din Fălticeni; / Cartea de meşter cizmar nr. 63 a dlui **Bium Schwart** din Fălticeni; / Cartea de meşter rihtuitor Nr. 44 a dlui **Ghedale Moise Rircu** din Fălticeni; / Cartea de meşter bărbier nr. 47 a dlui **Şmil Ghipel** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 277 a dlui **Orenstein Manole** din Fălticeni; / Cartea de meşter croitor nr. 271 a dlui **Kornester Strul Avram** din Fălticeni”[497].

La Folticeni sau Fălticeni, după cum preferaţi sau după cum s-a numit urbea în epoci diverse, s-au născut: prozatorul Dimitrie MORŢUN (1829, octombrie 23); poetul, nuvelistul şi cărturarul Nicolae GANE (1838, februarie 1); scriitoarea Sofia COCEA (1839, iunie 15); folcloristul Alexandru LAMBRIOR (1845, septembrie 20), matematicianul Aurelian MĂNESCU (1859, ianuarie 29), pictorul Ştefan ŞOLDĂNESCU (1863, iulie 16), folcloristul Artur GOROVEI (1864, februarie 19), teologul Dimitrie BOROIANU (1864, august 31); Emil TOFF, medic şi publicist (1869, iulie 14), pictorul Dimitrie HÂRLESCU (1872, octombrie 24), scriitorul Ion DRAGOSLAV (1875, iunie 14), Ioan TĂNĂSESCU, doctor în medicină (1875, august 25); criticul literar Eugen LOV1NESCU (1881, octombrie 31), Constantin URECHIA, doctor în medicină (1883, septembrie 14), sculptoriţa Măria MIHĂESCU (1894, ianuarie 1), artistul plastic Aurel BĂEŞU (1896, mai 26), baritonul Alexandru ALGER (1898, aprilie 1), George ADAMACHI, profesor universitar (1899,

[497] *Monitorul Oficial*, Nr. 178, 3 august 1942, pp. 6525-6534

octombrie 14), pictorul Teodor TATOS (1901), pictorul Vasile VASILIU-FALTI (1902, noiembrie 18), actorul Grigore VASTLIU-BIRLIC (1905, ianuarie 24), prozatoarea Profira SADOVEANU (1906, mai 21), geograful Mihai CONSTANTINESCU (1907, august 3), prozatorul Mihail ŞERBAN (1911, august 18), dramaturgul Horia LOVINESCU (1917, august 20), sculptorul Emil RUŞI (1927, august 27), Alexandru TODICESCU, doctor inginer (1927, decembrie 29), Liviu TITU, doctor în chimie (1942, iulie 15), poetul Al. PROTOPOPESCU (1942, august 30), pictorul Gabriel BABAN (1948, noiembrie 6), pictoriţa Cecilia GRIGORAŞ (1952, februarie 13), pictorul Mihai Emanuel AGAPE (1954, mai 1).

FÂNTÂNA MARE

Menţionată în 1633, dar indirect, drept „fântâna de piatră” din formularea „Dumbrăviţa, ce este la Poiana Mănăstirii, mai sus de prisaca veche, unde este fântâna de piatră”, aşezarea Fântâna Mare nu beneficiază de atestări timpurii, precum satele sale Praxia, numit iniţial Blăgeşti, datorită vecinătăţii celor două cătune, şi Dumbrăviţa. Lipsa uricelor se datorează şi stăpânirii călugăreşti, care, dacă apucă un bun pământesc, nu-l mai scapă din mână nici pentru un miliard de raiuri în ceruri. Precum, de altfel, se probează şi cu povestea aşezărilor sucevene Fântâna Mare, Cotu Băii, Dumbrăviţa şi Praxia (numele vine de la ginerele lui Luca Arbure, Praxia, adică Plăieşul).

1447, august 22: Petru voievod întăreşte mănăstirii Neamţ, printre alte sate, „şi Dumbrăviţa”, cu precizarea că, „în toate aceste sate mai sus-scrise şi iezere să nu se amestece întru nimic nimeni din panii noştri şi să nu ne plătească dare, nici posadă, nici iliş, nici podvoadă, nici la jold să nu plătească, nici la mori, nici la cetate să nu ne muncească; nici globnicii, nici pripăşarii, nici osluharii să nu îndrăznească să-i tulbure şi nici judecătorii să nu ia gloabă de la aceşti oameni din aceste sate, nici globnicii lor, nici pripăşarii să nu ia din aceste sate nici gloabă, nici tretină, chiar dacă între aceşti oameni va fi duşegubină, fie tâlhărie, fie orice fel de faptă, sau mare sau mică; dregătorii noştri să nu aibă dreptul să judece pe oamenii lor şi nici să-i prade, ci numai călugării de la mănăstirea de la Neamţ, cu egumenul şi cu cine ştiu ei, să judece pe oamenii lor din aceste sate mai sus-scrise şi să facă ei cu această gloabă ce ştiu şi să nu plătească aceşti oameni nici o slujbă a noastră şi nici o muncă şi să nu ne plătească, în afară de oaste, când domnia mea va merge cu viaţa sa”[498].

1455, iunie 7: Petru Aron voievod întărește spătarului Gavril, printre alte sate, și „Blicești, pe Topoliță”, adică Blăgești, sat de pe moșia Plaxia, după cum o probează uricele de mai târziu[499].

1470, aprilie 1: Ștefan cel Mare întărește mănăstirii Neamț „Dumbrăvița, pe Șimuz” și toți țiganii mănăstirii, anume: fiii lui Vlad, Nanul și frații lui, Voico și Mihul și cu sălașele lor, și Andrea, fiul lui Radul, cu sălașul său, și Alexa, fiul lui Herța, cu sălașul său, și fiii lui Zavid, Oanță și frații lui, Țincă și Popuțea, cu sălașele lor, și fiii lui Lațco, Luca și fratele lui, Alexa, cu sălașele lor, și fiii lui Micula, Dinga și fratele lui, Manciul, cu sălașele lor”[500].

[498] ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, vol. I, București 1975, doc. 273, pp. 387, 388
[499] ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, vol. II, București 1976, doc. 47, p. 66
[500] ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, vol. II, București 1976, doc. 163, p. 242

1599, martie 28: În faţa Divanului lui Ieremia Movilă s-au prezentat „slugile noastre, Gligorie Udrea cel bătrân, care a fost mare vatah, feciorul Nastascăi şi rudenia lui Simion Udrea, feciorul lui Gavril Udrea, ce-a fost vornic, şi iarăşi rubedeniile lor, alt Grigorie Udrea, şi frate-său Gorcea, feciori ai lui Isac Udrea, ce-a fost medelnicer, toţi nepoţi lui Gavril Trotuşanu (ginerele lui Luca Arbure – n. n.), ce-a fost logofăt mare (decapitat de Petru Rareş, pentru hiclenie, la începutul celei de-a doua domnii – n. n.)… şi au vândut a lor dreaptă ocină şi moşie dintru a lor drept şi încredinţat uric şi din drese de întăritură, ce-a avut moşul (bunicul – n. n.) lor Gavril Trotuşanul… un sat anume Dumbrăviţa, cu loc de iaz şi de moară pe Şumuz de către Baia; însă Gorcea, feciorul lui Isac Udrii, ce-a fost medelnicer, a vândut şi partea fratelui său, a lui Pătraşco, pentru că a schimbat cu dânsul cu nişte vii, ce sunt în dealul Porcului; acel sat l-au vândut ei cinstitului şi credinciosului boierului nostru, dumisale lui Nestor Ureache, vel vornic, drept şase sute de taleri de argint”[501].

1616, iulie 26: „Hotarul acestor două moşii a mănăstirii Secului (care este Dumbrăviţa), fiind atuncea în stăpânirea mănăstirii Secului şi a Moldoviţei, începând din apa Râşcăi, printre luncuţe şi lac şi din lac într-un ulm, ci s-au făcut bour, fiind un plop cu bour căzut; din ulm, drept peste câmp, într-o moviliţi ce este în poiană, alăture cu hotarul Râşcăi, ce se cheamă Bogoslovul. / Din moviliţă, drept în topliţă, unde se împreună cu hotarul Moldoviţei, Blăgeştii, care topliţă se cheamă Praştia şi topliţa, în jos, până unde cade drumul ce treci peste Moldova, în iastă parte, unde se împreună cu hotarul Moldoviţei, cu Răciulenii, aflatu-s-au şi bour vechi, într-un plop ce au căzut. Dar s-au pus bour într-un plop, lângă acela; din bour, drept la câmpul de afară, la drumul cel mare, în capul dâlmei, tot alături cu hotarul Răciulenilor, şi tot dâlma, peste câmp, drept la Şomuz şi loveşte gura Erugii, ce este pe din jos de biserica Răciulenilor, în capul Erugii de sus, într-o moviliţă; de acolo, drept peste câmp, spre Spătăreşti, într-altă moviliţă, unde este un loc şi lozia lângă moviliţă; şi dintr-acea moviliţă, în costişa ce este hotarul Răciulenilor, a Moldoviţei; iar dintr-a Moldoviţei hotar, în jos, este hotarul Dumbrăviţa şi cu partea lui Ureche vornic de Răciuleni, care este a mănăstirii Secu; şi aşa se încheie hotarul acestor două mănăstiri”[502].

1628, mai 26: Teron de Blăjești este martor la o vânzare în Spătărești[503]. În uricul din aceeași zi, el este consemnat drept „Tiron din Blăjești”[504].

1633, martie 11: „Io Alexandru Iliaş voievod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Iată a venit, înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri, sluga noastră Naşcul şi a arătat, înaintea noastră, un zapis de mărturie, scriind şi mărturisind în el cum el însuşi a cumpărat de la Guţă, fiul lui Tăbuci din Bodeşti, un loc de prisacă din hotarul satului Dumbrăviţa, ce este la Poiana Mănăstirii, mai sus de prisaca veche, unde este **fântâna de piatră**. Aceea el şi-a cumpărat-o pentru treizeci zloţi, număraţi dinaintea multor oameni buni, anume: Moglan şi Drăgan Bîrzul şi Pavel Dzamă şi Hotnogul şi Sava şi Vasilie şi Gligorie şi Tunsul din Ciumăleşti şi alţi oameni buni. Pentru aceea, şi domnia mea, când am văzut acel zapis de mărturie dinaintea atâtor oameni buni, am crezut şi de la noi încă am dat şi am întărit slugii noastre mai sus scrise, lui Naşcul, acel înainte spus loc de prisacă, ca să-i fie şi de la noi ocină şi cumpărătură, cu tot venitul. Şi altul să nu se amestece”[505].

---

501 Ghibănescu, Gh., *Surete și Izvoade*, Volumul XX, Iași 1928, pp. 94, 95
502 Crăciun, Georgeta, *Moldova în vremea Domnitorului Grigore Alexandru Ghica,* p. 182-183
503 ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, vol. XIX, București 1969, doc. 362, p. 505
504 ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, vol. XIX, București 1969, doc. 363, p. 507
505 ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, vol. XXI, București 1971, doc. 313, p. 404

1638, martie 27: Vasile Lupu: „Dat-am cartea domniei mele rugătorilor noştri, călugărilor de la sfânta mănăstire de la Bistriţa, spre aceea ca ei să fie tari şi puternici cu cartea domniei mele a ţinea ei şi a opri a lor dătătură, ocina din sat, din Blăgeşti, şi cu toate poienile, câte vor fi acolo, pentru căci este dreaptă ocină şi dătătură sfintei mănăstiri, Bistriţei, de la răposatul Petrica, ce-a fost hatman și au și uric. Deci, Plăcsoaea și cu frate-său, cu Vasile Cârțul, şi alţi oameni ai lor trebuie să nu mai aibă acolo, pentru căci au avut şi zi înaintea Porţii domniei mele Plăcsoaea cu oamenii săi, să-şi aducă deresele, după Paşti, să stea cu călugării de faţă, înaintea Porţii domnii mele. Deci călugării, când au fost la zi, au venit şi au aşteptat o săptămână peste zi şi s-au îndreptat şi dresele încă şi-au adus, iar Plăcsoaea, cu fraţii ei şi cu ruda lor, n-au venit, ci au rămas din toată legea şi din Porta domniei mele, de aşijderea. De acum, înainte să nu se mai pârască această pâră nici odinioară, în veci, peste cartea domniei mele”[506].

1643, martie 8: Gligorie Ureche, vornicul cel mare din Țara de Jos, și nepoții lui, spătarul Neculai Ureche și Nistor Batiște împart satele rămase de la părinții lor, „Nistor Ureche, vornicul cel mare, și Mitrofana, jupâneasa dumisale... Și s-au venit pe partea lui Gligorie Ureche, vornicul, satul Dumbrăvița, pe Șomuz, cu loc de moară și de heleșteu pe Șomuz”, printre alte multe sate din Moldova[507].

1740, martie 27: „Grigore al II-lea Ghica, domnul Moldovei, judecând, după mărturia lui Şerban Cantacuzino, mare stolnic, şi Adam, fost mare sluger, pricina dintre mănăstirea Secul cu Davidel, ce se trage din neamul Mihăilescului, şi cu Deleu, călugărul, pentru a patra parte din satul Răciuleni, ce se învecinează cu satul Dumbrăviţa al mănăstirii Secul, care au arătat că trei părţi din satul Răciuleni sunt ale mănăstirii Moldoviţa, date cu uric de la Iancu voievod, iar a patra parte din satul Răciuleni, jumătate moşia lui Ureche, vornicul, după uricul lui Radu voievod din 1617 (7125), iar cealaltă jumătate a fost a Parascăi, fiica Mihăilescului, după o carte a lui Vasile voievod din 1643 (7151) şi a vândut-o lui Deleu, care a dăruit-o mănăstirii Secul, dă şi întăreşte mănăstirii Secul satul **Dumbrăviţa** şi a patra parte din satul Răciuleni, ţinutul Suceava. **Hotare**: apa Râşca, poiana Bogoslov, în topliţa Praxie, hotarul Moldoviţei, Blăgeştii, drumul ce trece peste Moldova, Drumul cel mare, biserica Răciulenilor, Spătăreşti, hotarul Dumbrăviţei, cu partea din Răciuleni a lui Ureche vornicul, a mănăstirii Secul. Credinţa domnului, a fiilor săi Scarlat şi Matei, şi a boierilor Costantin Ruset, mare vornic de Ţara de Jos, Iordache Ruset, mare vornic de Ţara de Sus, Costache Razul, hatman şi pârcălab al Sucevei, Grigore, mare postelnic, Toader Costache, mare spătar, Toader Palade, mare vistier, Aristarh, mare ban, Radul Racoviţă, mare paharnic, Manolache Costache, mare stolnic, Grigoraş Costache, mare comis, Sandul Sturza, mare logofăt”[508].

1803: Conform Condicii liuzilor, „Fântâna mare a pitarului Neculai Calmuţchi” avea 32 liuzi, oameni străini, aduşi din Galiţia, care plăteau proprietarului moşiei, nu şi visteriei statului, 380 lei pe an. „Dumbrăviţa de gios a gramaticului Costachi Mavrichi” avea 28 liuzi şi 4 breslaşi, iar „Dumbrăviţa de sus, a pităresei Maria Pătrăşcesii”, 41 de liuzi şi 3 breslaşi, deci meseriaşi. Praxia figurează doar cu partea numită „Blăgeştii a clirosului din Bucovina”, cu 50 de liuzi[509].

1878, mai, Prefectura judeţului Suceava: „Toate autorităţile sunt rugate a lua măsuri ca să pună mâna pe tinerii **Damian Ion**, din comuna **Fântâna Mare**, şi **Florea Ion**, din

[506] ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, vol. XXIV, București 1998, doc. 295, p. 294
[507] ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, vol. XXVII, București 2005, doc. 42, p. 46
[508] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 771, p. 256
[509] Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iaşi 1886, p. 249

comuna **Drăgăneşti**, înscrişi pe tabloul de recensământ al recrutaţiei clasei anului curent, au dispăruţi de la domiciliile lor, unde nu se ştie: signalmentele lor sunt: 1). părul castaniu, fruntea, sprâncenele castanii, ochi verzi, nasul şi gura potrivite, barba rotundă, faţa smeadă, osebite semne nu are; 2). părul negru, fruntea potrivită, sprâncenele negre, ochi negri, nasul şi gura potrivite, barba rotundă, faţa smeadă, osebite semne nu are. / No. 3.191. / 1878 Mai 13"[510].

1881: „Tabloul premianţilor de juriul concursului agricol şi industrial din judeţul Suceava, în zile de 14, 15 şi 16 octombrie 1881: **Stanislas Covalschi**, din comuna Fântâna Mare, pentru una iapă şi un mânz, medalie aurită; **Maria Grigorescu**, din comuna Fântâna Mare, pentru ţesături de in şi cânepă, medalie de bronz; **Elisaveta Creţulescu**, din comuna Fântâna Mare, pentru ţesături de in şi cânepă, medalie de bronz"[511].

1894: „**Fântâna Mare, comună rurală** situată în centrul plasei Moldova de sus, spre sud-vest şi la 7 km de Fălticeni. Se mărgineşte, la nord, cu comuna Şoldăneşti, la vest cu comuna Baia, la sud cu comuna Bogdăneşti, şi la nord cu comuna Baia. Are forma unui poligon neregulat E compusă din satele **Fântâna Mare**, **Cotul Băii**, **Dumbrăviţa** şi **Praxia**, cu reşedinţa în satul de la care şi-a luat numele. Numără 379 case, în care stau 409 capi de familie sau 1.570 suflete (800 bărbaţi şi 770 femei), din care 6 izraeliţi şi 2 bulgari. Contribuabili sunt 420. Are 3 biserici, servite de 3 preoţi şi 6 cântăreţi, şi o şcoală rurală mixtă. Bugetul comunei, pe anul 1892-1893, are la venit 4.304,61 lei şi la cheltuieli 4.302,10 lei, iar al drumurilor, 965,50 lei venit şi 958,75 lei cheltuieli. În toată comuna sunt: 4 buhai, 398 boi, 317 vaci, 317 viţei, 18 cai, 1.080 oi, 34 iepe, 17 mânji, 260 gonitori, 264 gonitore, 5 strâşnici, 2 strâşnice şi 364 porci. Altitudinea comunei, deasupra mării, variază între 340-345 m. E udată de Moldova (3 km), Şomuzul Băii (3 km) şi de Pârâul Satului. Suprafaţa teritorială a comunei e de 2.162 hectare, din care 1.758 hectare cultivabile şi restul prundiş şi smârcuri neproductive. Anul acesta s-au cultivat: 179 hectare grâu, 398 hectare porumb, 38 hectare orz, 377 hectare ovăz şi 8 hectare hrişcă. Locuitori împroprietăriţi la 1864 sunt: 144 fruntaşi şi 78 pălmaşi, stăpânind 786 fălci şi 70 prăjini. În comună sunt trei morişte, aducând un venit de 6-7000 lei anual, şi 5 cârciumi. / **Fântâna Mare, satul** în care se află reşedinţa comunei cu acest nume. În centrul său sunt nişte izvoare foarte abundente, de unde îi vine şi numele. Aşezat pe şesul stâng al Moldovei, numără 109 case, populate cu 101 capi de familie sau 442 suflete, din care 223 bărbaţi şi 209 femei (6 străini). Contribuabili sunt 105. Vatra satului ocupă 18 fălci. Locuitorii nu sunt tocmai gospodari de frunte. Are o biserică, cu patronul „Sfinţii Arhangheli", clădită din lemn, la 1832, de Alecu Drăguşanu şi restaurată de Gheorghe Ghiţescu, servită de un preot şi 2 cântăreţi şi împroprietărită cu 8 fălci. O şcoală rurală mixtă, cu un învăţător plătit de stat, înfiinţată în 1865, frecventată de 34 şcolari, din 175 băieţi şi 151 fete cu etatea între 7-12 ani aflători în comună. Moşia, proprietate a dlui Alexander Rod-di-Dél, are întinderea de 550 hectare cultivabile, 143 hectare prundiş şi mlaştini neproductive şi 123 hectare fânaţ. Împroprietăriţi la 1864 sunt 42 fruntaşi şi 23 pălmaşi, stăpânind 233 fălci şi 50 prăjini[512]. / **Cotul Băii, sat** pe moşia Baia, dar în comuna Fântâna Mare. E aşezat spre apus de Fântâna Mare, pe şesul stâng al Moldovei. Numără 108 case, populate cu 120 capi de familie sau 505 suflete, din care 6 străini. Contribuabili sunt 121. Vatra satului ocupă o suprafaţă de 20 fălci. Are o biserică, cu patronul „Sfântul Nicolae", clădită din lemn, de locuitori, la 1843, servită de 1 preot şi 2 cântăreţi, împroprietărită cu 8,5 fălci. Moşia e a sătenilor. În întindere de 410 hectare cultivabile, 100 hectare fânaţ şi restul de 46 hectare

---

510 *Monitorul Oficial*, No. 152, miercuri 12/24 iulie 1878, p. 4098
511 *Monitorul Oficial*, No. 196, 2/14 decembrie 1881, pp. 6078-6080
512 Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al judeţului Suceava*, Iaşi 1894, pp. 117-119

prundiş[513]. / **Dumbrăviţa, sat** pe moşia cu acelaşi nume din comuna Fântâna Mare. Se împarte în Dumbrăviţa de sus şi Dumbrăviţa de jos. Numără 135 case, populate cu 144 capi de familie sau 513 suflete (254 bărbaţi şi 259 femei), din care 8 izraeliţi. Vatra satului ocupă 25 fălci. Are o biserică, cu patronul „Adormirea Maicii Domnului", zidită, la 1865, de proprietarul Gheorghe Ghiţescu, servită de un preot şi 2 cântăreţi şi împroprietărită cu 8 fălci. Școala din Fântâna Mare serveşte şi acestui sat. Moşia e proprietatea doamnei Maria G. Ghiţescu, cu fiii. E în întindere de 1.013 hectare, din care 798 hectare cultivabile şi 170 hectare fânaţ. Împreună cu cei din Praxia s-au împroprietărit 47 pălmaşi şi 30 codaşi cu 265 fălci 60 prăjini. Drumuri principale sunt: la Fălticeni (9.000 m) şi la Fântâna Mare (6000 m). În condica liuzilor pe 1803, citim: „Dumbrăviţa de jos a gramaticului Costache Mavrichi, cu 28 liuzi, plătind bir 396 lei pe an, şi Dumbrăviţa de sus, a pităresei Maria Pătrăscesei, cu 41 liuzi, plătind 328 lei bir anual şi fiind şi 2 liuzi de cei fără bir". Ei se ocupau cu plugăria şi făcutul draniţei. La 1826, căminarul Dumitrache Ganea, vechil spătarului Costachi Mavrichi, se judecă cu egumenul mănăstirii Râşca pentru împresurarea moşiei Dumbrăviţa, de la ţinutul Sucevei. Se aduce în cauză un hrisov de la Radu Vodă 7121 (1613) şi altul de la Grigore Ghica Vodă 7249 (1740) Mart. 27. (*Uricar*, de T. C., vol. VII, pp. 249 şi 250, şi vol. VI, p. 228.)[514]. / **Praxia, sat** pe moşia Dumbrăviţa din comuna Fântâna Mare. Numără 27 case, în care trăiesc 29 capi de familie sau 102 suflete, din care 47 bărbaţi şi 55 femei. Vatra satului ocupă 6 fălci. Biserica din Dumbrăviţa şi şcoala din Fântâna Mare servesc şi acestui sat"[515].

1897: „**Inundaţiile din Suceava.** De trei zile plouă neîncetat; în noaptea trecută a fost un adevărat potop; întregul oraş era în picioare, de frica unei catastrofe, toate pivniţele sunt pline de apă, din care cauză mai multe case din mahalaua Sucevei s-au scufundat. Podul cel mare de pe Moldova, de la Mălini, care pune în comunicaţie plasa Muntelui cu restul judeţului, a fost rupt de ape, cel de la Dumbrăviţa a avut, ieri noapte, aceiaşi soartă; toate podurile de pe Bistriţa, Siret, Râşca, Şomuz nu mai există"[516].

1922: „ Decizia No. 4573. Procesul-verbal încheiat în ziua de 1 octombrie 1922. Comisiunea, în majoritate, dispune: Constată că nu e cazul a se mai propune la o nouă expropriere din moşia **Fântâna Mare**, situată pe teritoriul comunei Fântâna Mare, proprietatea minorilor Elena şi Gheorghe Giurăscu. În caz când, la măsurătoarea ce se va face de direcţia cadastrului, se va constata că moşia are o suprafaţă mai mare de 300 ha teren cultivabil, se va declara expropriat terenul cultivabil ce va întrece peste suprafaţa de 300 ha, determinându-se, pe teren, în lanul numit „Dealul Curţii", începând din partea de la răsărit, de la delimitarea locuitorilor, cuprins între şoseaua Piatra Neamţ-Fălticeni, locurile oamenilor dinspre sat şi restul proprietăţii". / „Decizia No. 4571. Procesul-verbal încheiat în ziua de 1 octombrie 1922. Comisiunea, în unanimitate, dispune: Constată că nu e cazul a se proceda la exproprierea moşiei Balta-Rece din comuna **Fântâna Mare**, proprietatea indiviză a moştenitorilor defunctului Ion Teodosiu. Această operaţiune s-a efectuat în zilele de 1, 2 şi 5 octombrie 1922, când s-a pronunţat prezenta hotărâre, la reşedinţa judecătoriei". / „Decizia No. 4574. Procesul-verbal încheiat în ziua de 2 octombrie 1922. Comisiunea, în unanimitate, dispune: Declară expropriată suprafaţa de 1 ha din moşia **Fântâna Mare**, proprietatea minorilor Elena şi Gheorghe Giurescu, din lanul „Dealul Curţii", în dreapta şoselei spre Fălticeni, la ieşirea din sat, megieşit cu Vasile Th. Iacob, şoseaua şi restul proprietăţii, în schimbul căruia proprietarii vor primi 1 ha teren din lanul „La Ceapă", cu care este împroprietărită şcoala. Această porţiune de teren va servi pentru construcţia localului de

---

513 Ibidem, p. 86
514 Ibidem, p. 114
515 Ibidem, p. 252
516 *Epoca*, No. 482, Anul III, marţi 17 iunie 1897, p. 2

şcoală în satul Fântâna Mare, comuna Fântâna Mare" / „Decizia No. 27. Procesul-verbal încheiat în ziua de 6 decembrie 1922. Comisiunea, în unanimitate, dispune: Declară expropriată suprafaţa de un hectar aproximativ, proprietatea Ministerului Cultelor şi Artelor, situată în vatra satului **Cotu Băii**, comuna **Fântâna Mare**, megieşit, pe părţi, cu Ion V. Ion şi Gavril Nistor, iar la capete, cu şoseaua şi Gheorghe Grigoraş, care se destină pentru construirea unui local de şcoală, în schimbul altui hectar, proprietatea Ministerului Instrucţiunii Publice, megieşit cu proprietatea Paşcanu, pe două părţi, restul terenului şcolii şi drumul"[517].

1947: „Următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 Septemvrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Cutaş Virginia**, de la Fântâna Mare, Baia, la Hânţeşti, Bereşti"[518]; „**Popa Nicolae**, de la Cotu Băii, 1a Baia băieţi; **Popa Teodorina**, de la Cotu Băii, la Baia fete; **Singurof Viorica**, de la Probota, la Cotu Băii; **Candel Paulina**, de la Dumbrăviţa-Baia, la Capul Câmpului"[519].

1948: „Membrii corpului didactic cuprinși în alăturatele tablouri, care fac parte integrantă din prezenta decizie, ale cărora raționalizări, fixări li repartizări au fost anulate cu decizia Nr. 164.743 din 1948, rămân la dispoziția ministerului, fiind obligați să ceară detașarea în posturile ce vor fi publicate vacante: **Zaharescu Maria**, Școala Fântâna Mare, Dumbrăvița, postul III; **Singurop Veronuca**, Școala Fântâna Mare, Cotul Băii, postul III; **Muceleanu Gheorghe**, Școala Fântâna Mare, Cotul Băii, postul IV; **Pop Eufrosina**, Școala Fântâna Mare, Praxia, postul I"[520].

FÂNTÂNELE

Câteva moşii, cu conac boieresc în Fântânele şi Băneşti, adunau satele din unghiul Siretului şi Sucevei, ba şi Joldeştii de pe malul stâng al Siretului, într-o viitoare comună, care, până în 1868, s-a numit Băneşti, iar după aceea Fântânele. Practic, cele două sătuleţe erau lipite între ele, biserica de la Băneşti, în cimitirul căreia fusese îngropată bunica maternă a lui Eminescu, aflându-se la câteva sute de metri de primăria actualei comune Fântânele. Despre Roşcani, sat din această comună, am scris separat, aşa că povestea care urmează este cea a satelor Fântânele şi Băneşti. Plus cătunele şi părţile celor două moşii, plus un episod hazliu din tinereţea bunicului matern al lui Eminescu, Vasile Iuraşcu, un zeflemitor înnăscut, deloc pe placul celui care îl angajase, postelnicul Costache Cananău.

1654, februarie 8: „Un ispisoc de la Gheorghe Ştefan Vodă, întăritor lui Lupu Şeptilici vornic pe 3 jirebii din Hilişeni (Chilişeni – n. n.) şi pe 6 ot Băneşti, ce le-a avut danie de la Graca"[521].

1689 (7197), decembrie 20: Printre scrisorile familiei Cananău se află „O mărturie de la Aftănasă călugăr, în care mărturiseşte că, **fiind preot la Băneşti** 30 de ani (deci, din 1659), prin mâna sa a cumpărat Gheorghe Şeptilici unele părţi dintr-aceste moşii, adică din Băneşti, din Lăţicani, din Mărăşeni, din Lipăeşti, şi arată hotarul că trece peste Suceava, pe din sus de

[517] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2623-2627
[518] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, p. 9655
[519] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[520] *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 23 august 1948, pp. 6963, 7021-7023
[521] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 206

Hilişeni (Chilişeni – n. n.), şi multe adeveriri arată, cât şi pentru Unghiul Hancii, ce este peste Suceava, arată că l-a avut el (Şeptilici – n. n.) fânaţ, de vreme ce a fost şezător în Băneşti"[522].

1766: „Emigrarea muncitorilor ruteni în Moldova a început pe la 1766, urmând să fie chiar încurajaţi de agenţii boierilor moldoveni, care duceau nevoie de braţe de muncă pe numeroasele şi întinsele lor moşii. Este deci lesne de înţeles că colonii ruteni nu se aşezară numai pe pământurile Bucovinei de mai târziu, ci deopotrivă ei pătrunseră şi mai adânc în Moldova. Aşa s-a putut întâmpla că, la tragerea cordonului între Bucovina şi Moldova, mulţi fugari ruteni să rămână dincolo de cordon, în Moldova. Mai ştim încă din istoria ocupării că stabilirea definitivă a fruntariilor Bucovinei spre Moldova se făcu numai la 1776. Între anii 1774 şi 1776, pajurile împărăteşti urmară să fie de mai multe ori mutate, când încolo, când încoace, până ce se înfipseră definitiv de-a lungul hotarului de azi. La aşezarea definitivă a hotarului, pe temeiul convenţiunii de la Balamutca, rămaseră dincolo de cordon 64 sate şi 10 cătune, cu o populaţie de vreo 12.000 de suflete. Sunt satele de la frontiera Bucovinei, ca Hreaţca, Molniţa, Godineşti, Mogoşeşti, Turiatca, Balileştii Ruseşti şi ai lui Ciomortan, Adâncată, **Burdujeni**, Plopeni, Salcea, Horodniceni, Mihăeşti, Rotopăneşti, Dolheşti, Onceşti, Zamostea, Dumbrăveni, Fântânele, Şerbăneşti, Honceşti, Baloşeni, ş. a. În satele acestea se adăpostiră mulţi fugari ruteni, care, după aşezarea hotarului, n-aveau nici un motiv să se mute în Bucovina, ci, din contra, pribegii adăpostiţi în Bucovina năzuiau mereu spre hotarul Moldovei şi anume mai ales din momentul în care ei urmară să fie reclamaţi de stăpânii lor din Galiţia şi de când administraţia Bucovinei se învoi să-i extrădeze. Aceasta o ştiau fugarii ruteni prea bine şi, de aceea, cei cari mai reuşeau să se furişeze peste hotar în Bucovina, grijeau să se adăpostească în satele de la hotar, pentru ca, în momentul când ar fi ameninţaţi cu extrădarea, la Galiţia şi darea din nou pe mâinile vechilor lor stăpâni, ei să poată fugi imediat, peste cordon, în Moldova. La 1779, Enzenberg raportează consiliului aulic de război din Viena că, cu prilejul călătoriei sale de-a lungul fruntariilor, de la Nistru, până la hotarul Transilvaniei, nimerise foarte mulţi fugari din Galiţia, care, înainte cu câţiva ani, se aşezaseră drept la hotar şi-şi clădeau acolo case. Se putea observa foarte bine că ei numai de teamă de a nu fi prinşi şi trimişi înapoi la Galiţia se sălăşluiau la hotar, pentru a-l putea trece la caz de nevoie"[523].

1772: Într-o scrisoare, din 1782, pitarul Iordache Cananău îi scrie, printre altele, unchiului său, fostul mare paharnic Ioniţă Cananău: „Cu multă plecăciune sărut cinstita mâna dumitale, bădiţă Ioniţă… Pentru satul **Fântânelile**, după porunca dumitale, au dat ajutor la lucrul morii cinzeci de cară şi cinzeci de pedestraşi, de luni, până sâmbătă seara, fiind şi eu acolo nelipsit până s-a isprăvit tot lucrul morii. Şi mă rog ca să se trimită ţidule de la priemetoriul zaherelei de la Galaţi pe grâul ce am să dau eu, şi satul, şi pochii; pentru preuţi să aibă înştiinţare câte cât este dimirlia de grâu, ca, câţi bani s-or face, să-i împlinesc şi să-i trimit dumitale. Numai mă rog cât de în grabă să se trimită ţidulele, că mare supărare tragem de la isprăvnicei. Dumnealui, spătarul Dumitrache Ghica, mi-o zis ca să scriu dumitale că este foarte paraponisât cum dumneata nu i-ai scris niciodată pentru satul Băneştii, să nu fii supărat la havalele, căci, după ce a văzut atâta lucrul la moară, singur dumnealui mi-o zis că am toată dreptatea, pentru sat, să nu fii supărat la havalele, spunându-ţi el câţi bani am dat dumitale pentru ţărani, la sferturi şi la ajutorinţa de iarnă, şi alte cheltuieli ce s-au mai făcut cu moara. Deosebit mi-o zis şi aceasta, că prin toate casele boiereşti te jăluieşti de dumnealui: bine este ca, pentru interesul satului dumitale, să-i faci o ţărmonie, să-i scrii, ca să nu supere satul la havalele; şi dumneata fără sminteală să-i scrii că acmu, la banii mezilului, au fost să dea satul Băneştii o sută patrusprezece lei, şi l-o lăsat numai cincizeci de lei, şi din banii sfertului

[522] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 204
[523] Nistor, I., *Românii şi rutenii în Bucovina*, Bucureşti 1915, pp. 56, 57

Octovrie a mai ridicat un leu. Şi, când dumneata îi scrii dumisale, spătarului, ca să nu fie supărat satul la havaleli, atunci voi putea face şi ograda, după parola ce am dat dumisale, cucoanei Măriorei, că voi face. Cu lesnire mi-ar fi a face ori la ce ar fi porunca dumitale, dar cu vâtaful ce aveţi prea cu greu îmi este, că nu-i de nimica: atâta este bun, să cântărească icre şi măsline la tarabă. Şi după altele, îi şi beţiv. Pentru două sănii lipovineşti, ce îmi scrii, după porunca dumitale oi pune de şi le face, numai să mă înştiinţezi cât să fie de mari. / Ca unul ce sunt a dumitale plecat fiu, Iordache Can(anó) Pit”[524].

1773: Eftimie Cananău, călugărul, îi scrie lui Ioniţă Cananău, nepotul său de văr: „iar cu ţara nemică nu te foloseşti, casele nu-ţi sunt gata, mori n-ai, moşia ţi-au împresurat-o Stămati şi Ştirbăţ, şi dinspre Ştirbăţ ţi-au hotărât spătarul Lupu Balş prea bine; de-i fi fost dumneata hotarnic sau eu, nu puteam să-ţi îndreptez moşia aşa bine. Şi a făcut şi semne, unde să pună pietrele hotare, şi dinspre Băneştii, şi dinspre Mărişeni, prea bine a îndreptat hotarele; dumneata n-ai mai pus pietrele hotară. Ştirbăţ zice că a hotărât spătarul Balş, dar pietre hotare n-a pus, nici mărturie hotarnică n-a dat; şi acel hotărât al spătarului Balş nu-i nici într-o seamă, şi el şi-a stăpâni moşia pe unde a stăpânit şi mal înainte, şi iar este gâlceavă. Numai dumneata te sileşte de e mărturie hotarnică de la spătartul Lupu, şi fă o carte domnească de hotărât la paharnicul Vasile Crupenschi şi la stolnicul Ioniţă Vărnav de la Tudora, ca să vină să hotărască Băneştii dinspre Stămati şi dinspre Ştirbăţ, că nu e pietre hotare, după cum a hotărât spătarul Balş, şi carte de hotărât, dacă îi face-o, o trimite la mine. Şi scrie paharnicului Vasile Crupenschi şi stolnicului Ioniţă Vărnav, şi îi pofteşte pe dumnealor să ia osteneală, să meargă până la Băneşti, că mai mult decât într-o zi zăbavă nu este, că dinspre Ştirbăţ n-au să hotărască, numai să pună pietre hotare dinspre Stămati, iar din drum, din butcă pot să hotărască, n-au să se ostenească necăieri. Şi dacă îi trimite dumneata carte de hotărât la mine şi răvaşe la boierii hotarnici, oi lua eu carte şi răvaşurile ce le-or scrie dumnealor şi oi merge la dumnealor, şi socotesc că or merge la hotărât. Şi oi sta eu şi cu bătrânii care ştiu pricinile hotărâtoare, şi socotesc că s-a îndrepta hotarul Băneştilor, că mi-au spus mie bătrânii toate pricinile hotarelor, şi dumneata nu lăsa o treabă isprăvită şi să rămână la nimică, că de la Dumnezeu ai odraslă, şi cel mai scump odor şi mai folositor feciorilor unui părinte moşia este. Şi carte de hotărât o fi să hotărască Băneştii şi din jos, că Băneştii merg în jos până în Balta Neagră; până din jos de casele Saftei o curmă, şi acolo să nu vă mai sfădiţi. / Cu aceasta sunt / a dumitale sufletesc părinte şi frate / Ieftimie Can(anó) proegumen”[525]. **Şi tot de atunci:** „Înştiinţez pe dumneata că, fiind Mărioara aice, la Băneşti, mi-a cerut ca să vă dau danie pe Priian Ţiganul şi, măcar că Priian Ţiganul acum nu este la mine, îl stăpâneşte Mitropolia, dar este drept ţigan al nostru, şi ţi-am făcut scrisoare de danie, şi ţi-am trimis-o, şi din scrisoarea de danie vei înţelege toată pricina ţiganilor. Şi scrisoarea aiasta de danie să o arăţi la Preosfinţia Sa, părintele Mitropolitul, şi noi avem toată dreptatea ca să ne dea Mitropolia ţiganii, că Ciudin şi-a scos partea lui, şi cu Divan poţi dumneata să scoţi ţiganii, dacă n-a vrea părintele Mitropolitul să ţi-i dea. Scrisorile ţiganilor Furniceşti sunt la fratele nostru, la Iordachi; dumneata scrie lui Iordachi să-ţi dea scrisorile. Că partea de ţigani, pe care o are părintele Iftimie din ţiganul Priian Furnică, mi-a dat-o mie părintele şi ei am cerut ţiganii la părintele Mitropolit, şi părintele îmi stă împotrivă, nu vrea să mi-i dea, şi eu cu Mitropolia m-oi judeca la Divan, numai scrisorile să-mi trimiţi, că, fără scrisori, nu pot să mă judec. Aceste le scrie lui Iordachi şi, de ţi-a da scrisorile, să nu le mai dai la nimeni. Eu socotesc că părintele Mitropolitul ţi-a da crezământ şi din scrisoarea care ţi-am dat eu de neamul ţiganilor, şi, de s-a primi părintele Mitropolitul ca să-ţi dea ţiganii, 2 sălaşe de ţigani din feciorii lui Furnică au fost la dumneata, în Băneşti, şi de acolo au fugit şi s-au dus la mănăstire, la Slatina. Dacă ţi-i învoi cu părintele Mitropolitul, să-ţi dea acele 2 sălaşe de ţigani, să-i aduci la Băneşti, şi oi

[524] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 159-161
[525] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 165-167

chema eu un ţigan de acie la mine şi mi-a spune tot neamul lui Furnică, şi te-oi înştiinţa eu pe dumneata, şi, de îi scoate pe Priian Furnică de la Mitropolie, nici un suflet să nu dai niciunui frate. Şi fetele lui Furnică, care ţi le-am arătat în scris măritate, au feciori însuraţi şi nepoţi însuraţi, şi, până n-om lua toate sufletele la izvod, împărţeală nu s-a face. Numai dumneata cere la părintele Mitropolitul să-ţi dea acele 2 sălaşe de ţiganii, care, şi dacă îi vei aduce la Băneşti, dintr-aceia i-om afla pe toţi, până la un suflet, şi pe urmă s-a face şi împărţeală, osebit. Pentru hotărâtul Băneştilor dinspre Stămati şi pentru pusul pietrelor dinspre Ştirbăţ, şi de-i socoti să faci carte de hotărât, scrie paharnicului Vasile Crupenschi şi stolnicului Ioniţă Vărnav, ca să hotărască dinspre Stămate şi să pună pietre dinspre Ştirbăţ. Acum, fă carte şi o trimite cu omul acesta, şi scrie şi boierilor hotarnic, şi-i pofteşte să meargă să hotărască, că nu este zăbavă mai multă de o zi, cel mult două. Dinspre dumneata oi răspunde eu, osebit"[526].

1774: Conform recensământului generalului austriac Spleny pentru Ocolul Siretului, **Fântânele** avea 3 boieri, 2 popi şi 35 ţărani, **Băneşti** – 1 boier, 2 popi şi 12 ţărani, **Băluşeni** (**Stamate**) – 8 ţărani.

1775, iulie 24: În legătură cu moşia Băneştilor, a Mariei Jicnicereasa. „Facem ştire cu această carte de judecată a noastră că, arătându-ne dumnealui, medelnicerul Iordache Cananó, pentru o ţigancă, anume Catrina, ce a ţinut-o Ion Priian, ţigan, ce-i zic Furnica, care ţigan se aflä supt stăpânirea Mitropoliei şi, acuma, cu judecată, după dovezi din scrisori încredinţate, ce s-au găsit, s-a dat supt stăpânire căpitanului Ion Ciudin, că este acea ţigancă a dumisale medelnicerului; la care au arătat şi dovadă: întâi o însemnare de mărturisire a cestui Ion Priian, ţigan, ce este la mâna căpitanului Ion Ciudin, iscălită de stolnicul Manolache, ce-a fost ispravnic la Suceava, la anulă 1767, iulie 18, în care arată că a mărturisit singur ţiganul Ion Priian cum că ţiganca lui a fost de la Băneşti. Şi a mai arătat dumnealui medelnicerul cum că pe fraţii acestei ţigănci, ce a ţinut-o Ion Priian, îi are supt stăpânire şi astăzi, încă şi pe o fată a acelui Ion Priian şi a ţigăncii lui o are supt stăpânire, care la aceasta au mărturisit şi singuri feciorii lui Ion Priian înaintea noastră, cum că cu adevărat au pe o soră a lor supt stăpânirea medelnicerului Iordache Cananó. Şi fiind şi părintele Methodi Dichiu faţă, l-am întrebată ce are să răspundă asupra acestei ţigănci, ce o trage medelnicerul supt stăpânirea dumisale, şi Sfinţia Sa a arătat că nu ştie ce să răspundă, nici vreo dovadă încredinţată n-a arătat asupra ţigăncii. Şi, cunoscându-se că ţiganca este dreaptă a dumisale medelnicerul Cananó, după dovezile ce a arătat, i s-a dat supt stăpânire, cu tot neamul ei, ce s-a face partea ei. Însă, pentru ca să nu se lungească mai mult pricina aceasta, de va fi mai având Sfinţia Sa, părintele Mitropolitul, niscaiva dovezi din scrisori asupra acestei ţigănci şi împotriva dovezilor medelnicerului, s-a socotit şi, de astăzi, iulie 4, s-a pusă vadè o lună de zile, ca să le scoată şi să se cerceteze. Iar de nu va scoate dovezi ca acestea, până la sorocul arătat, atuncea se va lua ţiganca, cu partea ei de feciori, şi, după dreptate, se va da supt stăpânirea dumisale medelnicerul Iordache Cananó. Şi, trecând sorocul ce este arătat mai sus, de va şi scoate Mitropolia niscaiva scrisori asupra ţigăncii acesteia, nu se vor ţine în seamă. După cum s-a socotit că este cu cale şi cu dreptate, s-a dat această carte de judecată la mâna dumisale, medelnicerului. / 1775, iulie 24. / Nani, ispravnic"[527].

1779, iulie 23: „Un răvaş al lui Ilie Crăstea şătrar, ispravnic de Suceava, din vremea ce au cuprins Bucovina armiile chezariceşti, prin care adevereşte că, având dumneaei jicniceroaia Maria o bucată de loc în ţisăreasca Bucovină, o poiană ce se numeşte Hancea, care poiană, învoindu-se cu Rucsanda Ştirbeţoaie din Hilişeni (Chilişeni – n. n.), au făcut schimb, să cosească Ştirbeţoaia Hancea şi dumneaei jicniceroaia alt loc, în partea Moldovei,

---

[526] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 167, 168
[527] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 177, 178

deci volnică fiind dumneaei jnicereasa cu a dumneaei dreaptă moşie, are volnicie Rucsanda Ştirbeţoaia să cosească poiana Hancea şi alţii să nu se amestece”[528].

1797: Revenind de la un pelerinaj la Suceava, jitnicereasa Maria Cananău „îşi încheiase zilele” la Băneşti, unde a şi fost înmormântată, lăsând lui Ioniţă această moşie[529].

1806: „Izvod de ţiganii ce se aflӑ supt stӑpânirea dumisale, pӑhӑrnicesei Saftei Cananău ot Fântânele”[530].

1807, iunie 1: „Sama de banii ce are a lua dumnealui paharnicul Enӑcaci Milo de la dumnealui spӑtarul Ioan Cananó, pentru parte din moşie ot Fântânele, ţinutul Sucevii”[531]. Dar Ioan Cananău nu mai apucă anul 1808, săvârşindu-se.

1808, aprilie 23: „Socoteala cu dumnealui pitarul Iordachi, pe banii sfertului întâi ce are sӑ dea pentru venitul moşiei Bӑneşti, pe anul ce se începe acum”[532].

1817, martie 11. În „rӑspunsurile mele împotriva jalobei mӑtuşi-mi Maria Cananó şi a fiilor dumisale”, spătarul Ioan Cananău precizează că „dumneaei ştie cӑ rӑposatul a rӑmas clironom în casӑ a aşezӑrii dumisale Bӑneştii, cu cele de primprejur, moşie întreagӑ: cu pӑdure şi cu pӑrţi alӑturate, şi cu toate acareturile de pe dânsa, împreunӑ cu moşia Hancii şi pӑrţile de primprejur”[533].

1818, mai 25: „În legătură cu averea şi procesele lui sunt aceste acte (într-unul, din Suceava, 25 Mai 1822, i se zice „dumnealui Costachi Cananò Spătaru este drept fiu a răposatului Spătar Ion Canano şi clironom, cu fratele dumisale, a averii părinteşti”): / „I. Fiindcă, după tocmeala ce am săvârşit prin contract, la 1818, Aprilie 23, cu dumnealui Costache Cananou Spătarul pentru venitul moşiilor ce am cumpărat de la dumisale, adică **Fântânelele** şi **Roşcani**, cu toate cotunurile, într-acest chip după cum prin alăturatele ponturi ce se arată. Adică: **A 1).** Prin acelaşi contract glăsuieşte ca să dăm pe an câte 12.000 lei, adică douăsprezece mii lei. Dară acu' au rămas ca pe aceşti doi ani, ce se încep de la anul 1819, Aprilie 23, avem a da dumisale câte 9.000 lei pe an, adică câte nouă mii lei, care bani avem a-i răspunde cu aceste vadele, adică 5.000 lei acu', la începutul anului, April 23, 1819, şi 4.000 lei la Sfântul Dimitrie, Octv. 26, şi al 3 vadè iarăşi la Apr. 23, 1820, să-i răspundem 5.000 lei, şi al 4-le vadè la Oct. 26, şi, aşa, într-aceste vadele să-i dăm tot istovul. / **A 2).** Osăbit să avem a-i da, pe an, câte 100 merţe ovăz, adică una sută, adus la hambarul dumisale, şi cu del. de 12 ocă. / **A 3).** 45 fălci iarbă pe an, care avem a le răspunde dumisale, 40 fălci fân gata şi 5 fălci iarbă în picioare, şi fân bunii, şi iarba. / **A 4).** Pe tot anul să-i dăm câte două fălci loc de arat, care are a şi le ara dumnealui. / **A 5).** La banii scutelnicilor ce-i are dumnealui pe moşiile dumisale, noi n-avem nici o trebuinţă a mai lua nici un ban, ci dumnealui, după aşezarea ce o are de la cinstita Vistierie are a-şi trage banii de la dânşii. / **A 6).** Căci, şi cu 18 oameni ce a avut ai dumisale, i-am mai dat 3 oameni, care fac 22 (sic), care sunt arătaţi prin osebit izvod, cu aceştia n-avem nici o trebuinţă noi, ci rămân ai dumisale, decât ne îndatorim a le da loc de hrană, de arătură şi fânaţ, care l-au avut şi până acu', iar nu mal mult o palmă măcar. / **A 7).** Să-i dăm şi pasările ce se arată prin contract, 50 găini, 50 pui. / **A 8).** Cu toţi ţiganii ce-i are

528 Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 204
529 Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 174
530 Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 186
531 Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 188
532 Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 188, 189
533 Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 192

dumnealui în Fântânele, măcar că în contract glăsuieşte ca să nu avem trebuinţă cu 7 sălaşe de ţigani, dar de acu' să n-avem trebuinţă nici cu unu, rămânând pentru trebuinţele dumisale. Iară loc de arat şi de cosit noi să fim datori a le da; însă acele locuri ce le-au avut şi până acu', arându-şi şi cosându-şi singuri, n-avem a ne supăra. / Şi ne îndatorăm cu însuşi a noastre iscălituri, a fi întocmai următor contractului şi ponturilor alăturate. Iar când, dimpotrivă, ne vom arăta împotrivitori celui mai mic pont, atunce dumnealui volnic să fie a ne da afară din stăpâniri, şi, orice vom avea pe moşiile dumisale, toate să ni li pună supt sechestru, şi să stea până atunce când ne vom îndrepta greşeala împotrivirii şi ne vom pune la cale cu dumnealui. Deci şi dumnealui, dacă ar voi a ne aduce la oareşicare păgubire, care, socotindu-se binişor, dacă se va dovedi că acea păgubire cu dreptăţi ne-au pricinuit-o, atunce acea păgubire să ne-o răspundă dumnealui. Şi, spre mai adevărată credinţă, dovedeşte a noastre iscălituri. Cum şi 20 breslaşi ce are dumnealui, a rangul boierie, rămân ai noştri, să ne punem la cale cu dânşii, după cum ne vom socoate cu dânşii. / 1819, April 23. / (Trei iscălituri, una a lui Vasile Bahrin)"[534].

1822, mai 25: În înscrisurile procesului se zice că „dumnealui Costachi Cananó este drept fiu al răposatului spătar Ion Cananó şi clironom, cu fratele dumisale, a averii părinteşti", dar „după tocmeala ce am săvârşit prin contract, la 1818, aprilie 23, cu dumnealui Costache Cananou, spătar, pentru venitul moşiilor ce am cumpărat de la dumisale, adică Fântânele şi Roşcani, cu toate cotunurile, într-acest chip, după cum prin alăturatele ponturi se arată"[535] – ponturi pe care le-am reprodus în povestea Roşcanilor şi, deci, nu le mai reiau, pentru că nici nu prea contează, pentru cititorii de astăzi, valoarea unor dări, pe care nu le pot aprecia la cursul zilei.

1835, decembrie 27 – postelnicul Costachi Cananó, soţiei Catinca: „Eu la Fântânele şed de nevoie şi fără mulţumirea mea, şi mai mult singur şi cu supărări, fiindcă, de o parte, mă supără fraţii dumitale, care, când ne vom întâlni, cu ajutorul Domnului, îţi voi spune toate, vrând şi luându-mă dumnealor şi în batjocură… Iar eu acum şed la Fântânele numai cu păhărniceasa Obrăjoaie şi cu un părinte de la Roman. Şi vei mai şti că florile, câte le-ai avut în oale, s-au uscat toate, din pricina lui Iordache, că le-a pus în odaia cea mare, nelăsând să facă foc, zicând că se strică, dacă va fi cald în casă, şi ele au îngheţat toate, şi s-au şi uscat toate florile din toate oalele. Şi, pe lângă altele, nici în ogradă n-au căutat de nemică, nici caută, că din cuhne au scos vreo trei care de gunoi şi de scârnăvii"[536]. În aceiaşi scrisoare, postelnicul, chinuit de boală, la Fântânele, îi cere nevestei sale să-l îndepărteze pe Vasile Iuraşcu, cel care avea să fie bunicul matern al lui Eminescu: „Pentru Vasilică Iuraşc bine ar fi să-i zici să-şi caute gazdă, pentru că el, ori în ce casă şade, trebuie să scoată vreo catigorie casei aceleia. Eu, pe cât am înţeles, mi se pare că ar fi intrigant întru interesurile noastre". Flăcău, deh, care abia peste cinci ani, în 1840, avea să se însoare.

1894: Barbarie la Băneşti. „La moşia din Băneşti, aproape de gara Vereşti, o crimă teribilă tocmai s-a comis, din ordinele baronului Kapri, proprietarul acestei moşii. Un copilaş, fiul unui biet ţăran, a îndrăznit să intre în livada învecinată curţii susnumitului baron. Doar pentru aceasta, doamna a încuiat copilaşul în hambar şi a poruncit slugilor să-i verse o găleată cu gudron în cap. Nefericitul copilaş a fost orbit de lichidul care i-a intrat în ochi. Aceasta nu a fost suficient pentru ignobila stăpână, care le-a cerut, apoi, slugilor să înmoaie copilul în smoală dizolvată, din cap, până în picioare, şi să-i dea foc. Această ultimă poruncă, după ce au fost executate cele anterioare, au fost refuzate de slugi, care nu au avut putere să-l supună pe

[534] Iorga, Nicolae, *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 193-195
[535] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 201
[536] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 222, 223

bietul copilaş şi acestui ultim supliciu”[537]. Ştirea despre barbaria de la Băneşti, comunicată de la Bucureşti în 15 octombrie 1894, a fost vehiculată, cu stupefacţie, în toată Europa, iar în Franţa, de gazetele *Le Radical, Le Pays, Le Signal, La Lanterne* etc., dar în nici o publicaţie românească a vremii. C-aşa-i românul…

1895: „Prin deciziunile dlui director general al regiei monopolurilor Statului, cu No. 11.570, 12.097, 12.531, 12.855 si 13.247 din luna iulie 1895, s-au numit debitanţi pentru vânzarea tutunurilor, timbrelor, chibriturilor cărţilor de joc următoarele persoane, şi anume: **Zaharia O. Negruţ**, în cătunul şi comuna Fântânele, plasa Siretul, județul Botoșani”[538].

1895: „În ziua de 2 august 1895, pe timp de ploaie, pe teritoriul comunei Fôntânele, judeţul Botoşani, trăsnetul a lovit un bou al locuitorului Gheorghe al lui Vasile Popovici, din zisa comună. Boul a rămas mort pe loc”[539].

1899: Prefectura judeţului Botoşani publică, în Monitorul Oficial, un „Tablou de tinerii din judeţul Botoşani care urmează a fi înscrişi pe tabelele de recensământ ale clasei anului 1901 şi care sunt dispăruţi de prin comunele unde s-au născut”. Din Fântânele, „dispăruţii” au fost: Rusu Toader, fiul lui Petrea şi al Irinei, Ioseb Mein, fiul lui Iosub şi al Reizei, Rusu Gheorghe, fiul lui Gheorghe şi al Mariei, Dolea Costache, fiul lui Gheorghe şi al Aniţei, A Basenei Costache, fiul lui Ion şi al Mariei, Hânţescu Costache, fiul lui Iordache şi al Catincăi, Balan Niculae, fiul lui Gheorghe şi al Mariei, Turtureanu Mandache, fiul lui Vasile şi al Saftei, A Solomei Ion, fiul lui Gheorghe şi al Mariei, Suman Ion, fiul lui Vasile şi al Magdalinei, David Copel, fiul lui David şi al Tobei, A Ciubotăriţei Gheorghe, fiul lui Dumitru şi al Zamfirei, Radiu Vasile, fiul lui Ion şi al Mariei, Cotruţă Ion, fiul lui Iordache şi al Zoiţei, Păduraru Vasile, fiul lui Dumitru şi al Mariei, Angheluşi Vasile, fiul lui Petre şi al Elenei, Răileanu Dumitru, fiul lui Niculae şi al Dochiţei, Dobrea Dumitru, fiul Elenei, Roscănianu Vasile, fiul lui Gheorghe şi al Sultanei, Morga Constantin, fiul lui Vasile şi al Mariei, A Ivănesei Dumitru, fiul lui Vasile şi al Mariei, Seniţu Costache, fiul lui Gheorghe şi al Lisavetei, Ivănuţă Vasile, fiul lui Petrea şi al Mariei, Tudorică Gheorghe, fiul lui Iordache şi al Paraschivei, Iacob Gheorghe, fiul lui Gheorghe şi al Mariei[540].

1899: Într-o hotarnică a unui teren scos la licitaţie sunt menţionate „moşia Fôntânele, a domnului Silion”, care „se atinge cu apa Siretului”, „cotul Fôntânelelor, de pe proprietatea particulară Fôntânele”[541].

1900: „**Fântânele, comună rurală**, situată în partea de sud a plasei Siretul, judeţul Botoşani. Se întinde pe dealul Deleni, şesurile Sucevei şi Siretului şi parte pe valea şi dealurile din stânga Siretului şi se compune din satele: **Băloşeni** (**Stamatele**), **Băneşti**, **Fântânele**, **Joldeşti**, **Roşcani** şi **Slobozia** (**Buştiucul**). Teritoriul comunei, care ocupă o suprafaţă de 1.386 hectare, este mai mult şes, ocupând văile Siretului şi Sucevei. Are o suprafaţă de 4.359 hectare şi o populaţie de 927 familii sau 4.000 suflete, locuitori români şi parte ruşi românizaţi; sunt şi câteva familii de evrei, germani şi armeni. Sunt 3.903 hectare pământ de cultură. Comuna este de ajuns udată de apele Siretului, la est, şi de Suceava, la vest, de mai multe pârâiaşe şi de un mare număr de bălţi şi iazuri, parte având izvoare proprii, parte formate din vărsăturile Siretului şi care sunt foarte bogate în peşti şi raci. Numărul

---

537 *Les civilisés sauvages*, in *La Fraternité*, Cinquieme année, No. 2, Paris, le 24 octobre 1894, p. 2
538 *Monitorul Oficial*, No. 107, 12/24 august 1895, p. 3651
539 *Monitorul Oficial*, No. 108, 13/25 august 1895, p. 3682
540 *Monitorul Oficial*, No. 165, Sâmbătă 23 octombrie / 4 noiembrie 1899, pp. 5649, 5650
541 *Monitorul Oficial*, No. 174, 4/16 noiembrie 1899, p. 6028

vitelor e de 2.073: 1.100 boi şi vaci, 209 cai şi 764 porci. Sunt 3 prisăci, care produc, pe an, 3.000 kg miere şi 300 kg ceară; 3 mori de apă. Şosele pietruite străbat comuna în toate părţile; astfel sunt: calea judeţeană Burdujeni – Slobozia – Hancea; altă ramură, care trece Siretul la Joldeşti, pe un pod umblător, făcut de judeţ. Sunt 6 biserici, deservite de 5 preoţi şi 7 cântăreţi; 4 şcoli mixte, conduse de 4 învăţători şi frecventate de 230 şcolari. Bugetul comunei are, la venituri, 8.961 lei şi, la cheltuieli, 8.933 lei. Până la 1868, comuna a purtat numele de Băneşti. În comună sunt 8 cârciumi, 15 comercianţi şi 41 meseriaşi. / **Fântânele, sat**, situat pe loc şes, în centrul comunei Fântânelele, plasa Siretul, judeţul Botoşani. Are 3 sate: Fântânele, Roşcani şi Slobozia, aşezate pe o întindere de 1.929 hectare, cu o populaţie de 104 familii sau 528 suflete. Moşia de pe sat e proprietate particulară. Teritoriul ei este aproape un şes, care se întinde între Siretul şi Suceava şi care, în mare parte, este inundat în timpul revărsărilor; are multe bălţi, iazuri şi gârle. Numărul vitelor e de 284 boi şi vaci, 41 cai, 702 oi, 167 porci. Sunt 295 stupi cu albine. Pe moşie se află o pădure de 20 hectare. Este reşedinţa comunei Fântânele. Are 1 biserică, cu 1 preot şi 1 cântăreţ; 1 şcoală mixtă, cu 1 învăţător şi 39 şcolari. Se află aci: 1 cârciumă; 3 comercianţi şi 7 meseriaşi. / **Băneşti, sat**, în centrul comunei Fântânelele, plasa Siretul, judeţul Botoşani, pe şesul Siretului. Are o suprafaţă de 595 hectare şi o populaţie de 127 familii sau 405 suflete. În acest sat e o luncă de salcie și plop la Siret; în sat e o moară de apă, la iazul Văduleţ. Are 1 biserică, deservită de 1 preot şi 2 cântăreţi. Numărul vitelor: 118 vite cornute, 28 cai mari şi mici, 160 oi şi 51 porci; 95 stupi. În localitate sunt 9 meseriaşi şi 3 comercianţi; 2 cârciume. / **Băluşeni-Stamate, sat**, în partea de nord a comunei Fântânelele, plasa Siretul, judeţul Botoşani, aşezat pe loc şes. Are o suprafaţă de 938 hectare şi o populaţie de 281 familii sau 1.446 suflete şi 300 contribuabili. Locuitorii sunt parte români şi parte ruşi; sunt şi câteva familii de evrei. Locuitorii se ocupă cu agricultura şi cu creşterea vitelor. Pe moşie se află o mică pădure de stejari, de 13 hectare, şi câteva lunci, păduri de răchită, la Siret. Se află şi o moară de apă, pe gârla morii; un lac, numit Plisa; şi bălţile: Alior, Iliasca şi Trestioasa, bogate în peşte. În acest sat se află o biserică, cu un preot şi doi cântăreţi; o şcoală a comunei, cu un învăţător şi 49 şcolari. În sat se găsesc: 471 vite cornute, 50 cai mari şi mici, 1.351 oi, 8 capre, 111 porci şi 275 stupi. Se află doi comercianţi; 11 meseriaşi; o cârciumă. / **Joldeşti, sat**, în partea de est a comunei Fântânele, plasa Siretul, judeţul Botoşani, pe şesul din stânga Siretului, udat de pârâul Vorona Mare, care formează iazul Joldeşti, în sat. Moşia are o suprafaţă de 899 hectare. Satul este locuit de 180 familii sau 822 suflete. Are: 1 biserică, cu 1 preot şi 2 cântăreţi; o şcoală, condusă de 1 învăţător şi frecventată de 55 şcolari. Prin acest sat trece şoseaua ce vine, pe stânga Siretului, şi se uneşte cu şoseaua judeţeană Botoşani-Fălticeni. Vite: 197 vite mari cornute, 37 cai, 190 oi şi 44 porci. Sunt 241 stupi cu albine. În satul Joldeşti, a fost război între Ştefan cel Mare şi Petru Aron pentru domnia Moldovei, în ziua de Joia Mare, la 12 aprilie 1457, învingând Ştefan pe Aron. **Joldeşti, iaz**, în judeţul Botoşani, satul Joldeşti, comuna Fântânele, plasa Siretul, format din pârâul Vorona Mare, ce vine din Poiana Lungă; are moară de apă. **Slobozia, sat**, pe ţărmul drept al Siretului, în partea de est a comunei Fântânelele, plasa Siretul, judeţul Botoşani, pe moşia Fântânelele, cu o suprafaţă de 289 hectare şi o populaţie de 76 familii sau 319 suflete. Vite: 51 boi şi vaci, 11 cai, 55 oi şi 31 porci. Locuitorii posedă 76 stupi cu albine"[542].

1907: „Pe toată valea Siretului, din judeţul Botoşani, s-a întins distrugerea. Hancea, Băneştii, Fântânelele au avut soarta Salcei; numai Dumbrăvenii nu au suferit nimic. Şi, lucru curios: se spune că în judeţul Botoşani răscoalele au avut un caracter antisemit; cu toate

---

[542] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul III 1900, p. 374; volumul I, Bucureşti 1898, pp. 317, 318 şi 311; volumul IV, Bucureşti 1901, p. 114; volumul V, Bucureşti 1902, p. 439

acestea, şi Salcea, şi Hancea, şi Fântânelele erau gospodării creştineşti şi au fost distruse, iar Dumbrăvenii, moşie arendată unor evrei, au fost cruţaţi"[543].

1941, septembrie 30: „Se publică mai jos lista Nr. 16, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Răileanu Gh. Petre**, fruntaş, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu în comuna Fântânele, judeţul Botoşani, mort la 5.VIII.1941; **Luca Dumitru**, sergent, ctg. 1938, cu ultimul domiciliu în comuna Fântânele, judeţul Botoşani, mort la 14.VIII.1941; **Bălan Gheorghe**, caporal, ctg. 1934, cu ultimul domiciliu în comuna Fântânele, judeţul Botoşani, mort la 12.VIII.1941; **Strugaru Gheorghe**, soldat, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu în comuna Fântânele, jud. Botoşani, mort la 12.VIII.1941"[544].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Bercea Gheorghe**, învăţător, şeful Subcentrului Nr. 1 băieţi, Fântânele; **Brânzac Aglaia**, învăţătoare, şefa Subcentrului Nr. 1 fete, Fântânele; **Huţupaş Constantin**, învăţător, şeful Subcentrului Nr. 2 băieţi, Fântânele; **Pricop Vastia**, învăţătoare, şefa Subcentrului Nr. 2 fete, Fântânele"[545].

GRĂMEŞTI

Despre legendarul Grama, al cărui nume l-a înveşnicit satul Grămeşti, vechile urice se pronunţă destul de ambiguu. Exista, în 1439 (6947), ca partizan al lui Ştefan Vodă, în disputa cu fratele său, Iliaş Vodă, un ban Grama, probabil frate cu Oană Grama, proprietar de moşii pe Câmpul lui Dragoş, şi cu Coste Grama, proprietar al Siminicenilor. Acest Grama a avut patru feciori, pe Stan, Sima, Bodea şi Bogdan Grama, un singur urmaş fiind consemnat de mărturiile istoriei, Grama, fiul lui Stan şi părintele lui Grama vameş, care se însurase cu sora nevestei lui Ştefan Centaurul[546]. Cum satul lui Grama avea să fie împărţit, în 1430, între fiii lui Ioan Jumătate, este de presupus că Grama care a dat numele satului Grămeşti era ori tatăl, ori unchiul lui Ioan Jumătate, care putea moşteni sau cumpăra satul, conform dreptului valah, doar ca „neamul cel mai apropiat", indiferent că era vorba de cumpărătură sau de moştenire.

1430, iulie 7. Satul lui Grama, Grămeşti, este menţionat în diata prin care Şteful Jumătate primeşte satul Cândeşti. În faţa divanului lui Alexandru cel Bun se prezentaseră „Jurju Jumătate, cu fraţii săi, cu jupânul Şteful şi cu jupânul Mândrul… şi cu a lor bunăvoie au împărţit ocinile părintelui lor, Ioan Jumătate… iar jupânului Şteful s-au dat Şerbăneştii pe Siret, cu mori în Siret şi Cândeşti pe Siret, cu moară pe Siret, între Grămeşti şi Rogojeşti, şi, mai jos de Călineşti… iar cu mori pe Siret"[547].

---

543 Gorovei, Artur, *Cruzimi*, Iaşi, Editura *Viaţa Românească*, 1921, pp. 235-242
544 *Monitorul Oficial*, Anul CIX, Nr. 231, marţi 30 septembrie 1941, pp. 5805 şi urm.
545 *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
546 Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul XX, Iaşi 1928, p. 232
547 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, doc. 99 pp. 146, 149

1490, martie 15. „A 26 biserică, la Grama, cu popă” trece sub ascultarea Episcopiei din Rădăuţi[548].

1623, aprilie 12. Ştefan Tomşa întăreşte lui Mihai Tăutul, pârcălabul Hotinului, „giumatate de sat Grămeştii, parte de sus, cu moară pe apa Siretului, ce el şi-a cumpărat de la unchiul său, Toader, fiul lui Tăutul,logofăt şi jumătate de Rudeşti, jumătatea de jos, ce i-a venit parte de la părintele său, Zahariia Tăutul, şi cu loc de iaz şi mori, şi satul Drăguşeştii, mai sus de târgul Siretului, ce el şi-a cumpărat de la Vasilie şi de la sora lui, copiii Eremii Drăgăneasii, nepoţii lui Burlă comis, şi a patra parte, partea de jos, din tot satul Rugăşeşti pe Siret, ce el şi-a cumpărat de la Căzacul şi de la femeia lui, Nastasia, fiica Agafiei Tolocicoaiei, nepoata lui Ponici, şi a treia parte din jumătatea de sus din acelaşi sat, parte cu loc de mori pe Siret şi pe Molniţă, amândouă părţile din ţinutul Sucevii, ce şi-a cumpărat de la Vasilie şi fratele lui, Gligorie, şi sora lor, Grozava, copiii lui Ionaşco Pitărescul, nepoţii Fădorcei, strănepoţii aceluiaşi mai sus scris Cozma Ponici”[549].

1722, februarie 20. Iuon Paladi moşteneşte partea de sus a satului de la Toader Paladi, ginerele lui Tăutul logofăt.

1733. Toader, fiul lui Iuon Paladi, moşteneşte moşia străbunilor săi.

1761, septembrie 19: „Pavel Morţun, vornic din Calafindeşti, ţinutul Suceava, dă lui Pahomie, egumenul mănăstirii Putna, mărturie că, după cum i-au arătat nişte oameni din Grimeşti, când a umblat cu Constantin Paladi pe moşia Rudeştilor şi a Botăşănţilor pentru cercetarea hotarelor, Igrişte este hotar al Rudeştilor şi al Botăşinţilor, ce desparte de Bălcăuţii mănăstirii Putna şi că, până în Igrişte, este şi hotarul Bălcăuţilor şi mănăstirii Putna. Locul a fost arătat boierilor hotarnici: Vasile Buhăescu paharnic, Lupul Hadîmbul vornic de poartă gospod şi lui Pahomie, egumenul mănăstirii Putna”[550].

1762: Vasile Buhăescu şi Lupul Hadâmul hotărnicesc, din nou, din porunca lui Grigori Callimachi Vodă, moşia Bălcăuţi, a mănăstirii Putna, satul megieşindu-se, „către răsărit, cu Rudeşti şi Grămeşti, moşiile lui Dumitru Palade vornic”[551].

1765, august 14. Se face hotarnica părţii din Grămeşti care-i revine Ilianiţwi, văduva lui Dumitraşco Paladi.

1782, februarie 20. Ioan Paladi şi Miron Darie împart între ei moşia rămasă după Toader Palade.

1803: Conform condicii liuzilor („oameni aduşi de peste hotar, de către proprietarii de moşii, atât boieri, cât şi mănăstiri, care se foloseau de munca lor, pe un timp oarecare. Visteria nu putea percepe nici o dare de la toţi aceşti liuzi sau oameni străini”), în Ocolul Berhometile, la „Grămeştii căminarului Aleco Kalimah, lucrau pământul (pe) loc îndestul” 106 liuzi şi 16 breslaşi. În „Rudeştii lui Constantin Tăutul, lucrau pământul (pe) loc puţin” 21 liuzi, iar la „Botoşăniţa răzeşească, lucrau pământul, (pe) loc puţin” doar 11 liuzi. În celălalt cătun al Grămeştilor, la „Verpole a casei spătarului Neculce, lucrau pământul, (pe) loc îndestul” 32

---

[548] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, doc. 73, pp. 135-139
[549] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006, doc. 58. pp. 90-94
[550] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1036, pp. 343, 344
[551] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1050, pp. 348, 349

liuzi[552]. Deci, stăpânii moşiilor din zonă erau căminarul Aleco Kalimah, Constantin Tăutul şi spătarul Neculce.

1804: „**Parohia Grămeşti**, 400 familii, cu biserica parohială „Sfântul Nicolae", construită de locuitori, la 1804, din lemn bârne, tencuită şi văruită, în locul altei bisericuţe, arsă. Se repară, în 1887, acoperită cu şindrilă. În locul altei catapetesme de muşama, cu litere slavone, actuala catapiteazmă e în 3 rânduri de iconiţe, are, pe icoana împărătească, Maica Domnului, data 1807 şi un pomelnic cu această dată. La iconostas, data 1843; sus, podită cu scânduri, jos pardoseală de piatră. Cimitirul din jurul ei, închis cu gard de nuiele. Clopotniţa de la poarta cimitirului, aşezată pe stâlpi de lemn, e acoperită cu şindrilă. Cel de înmormântare, partea de apus, e închis cu zaplaz. Biserica avu reparaţiuni în 1908, întărindu-i-se pereţii. Poseda 12 fălci pământ. Proprietatea moşiei e a dlui Bogdan V. Goilav, Astăzi, sora Ecaterina Ilie Aritonovici. Sătenii împroprietăriţi au 1.004,26 hectare pământ, iar proprietatea 1.246,01 hectare câmp şi 214,83 hectare pădure, la malul Siretului, luncă de răchită şi lozie. Însemnate, dealul (movila) din comuna Grămeşti (pe Siret), un loc unde spun bătrânii că au stat ostile ungureşti şi leşeşti, în vremea lui Ştefan cel Mare; Cudrina, un deal şi un ponor; Podişul Horaiţului, loc cu multe urme rămase de la războaiele dintre leşi, unguri şi moldoveni, sub Ştefan cel Mare. Pârâie: Marele şi Verechia, ce vin din Bucovina. Clerul, în 1894: paroh – Sava Nicolau, seminar 4 clase, atestat No. 137 din 1858; Cântăreţi – D. Vasiliu, decretat în 1876; V. Gh. Nicolau – în 1886. Urmează: paroh – N. Tomaziu, din 1905, în locul decedatului Sava Nicolau; cântăreţi: C. Vasiliu şi V. Vasiliu. **Parohia Verpolea**, 86 familii, anexată de cătunele Rudeşti, 30 familii, şi Botoşăniţa, 60 familii, toate din comuna Grămeşti, are biserica parohială „Sfântul Nicolai" din Verpolea, întâi construită din lemn bârne, adusă de la Sinăuţi, de lângă Mihăileni, reînnoită cu pereţi de cărămidă şi acoperită cu şindilă de ctitorii Elena şi preot V. Teodoriu, părinţii preotului Ioan Vasiliu, născut la 1799, care o refăcu de piatră. Vechea catapiteazmă de muşama se păstrează, cu inscripţiunea: „Această catapiteazmă au făcut-o robul lui Dumnezeu, Mihalache Grosu, cu fratele său, Ioniţă, la 1800, luna mart 22". Actuala catapiteazmă, în 3 rânduri de iconiţe, se zugrăvi, cu preţul de 360 lei, la Satul Mare, în Bucovina. Icoanele împărăteşti parte sunt aduse, iar parte făcute din nou. „Sfinţii Voievozi" poartă data 1874. Uşile împărăteşti au litere slavone, cât şi alte iconiţe. Un tablou în pridvor: judecata viitoare. Sus, podeala din scânduri zugrăvite, jos piatră. Cimitirul din jurul bisericii închis cu zid de piatră, la poartă clopotniţă de lemn, acoperită cu tablă. Lângă sat, se află şanţul Haţaş, anume făcut a se despărţi de Bucovina, fiind graniţa. Biserica posedă 8,5 fălci pământ: Însemnată e Movila, la Verpole, unde s-a găsit o sabie şi alte obiecte militare, ar fi înmormântaţi soldaţi căzuţi în războiul lui Ştefan cu polonii. Filiala **Adormirea din Rudeşti** este construită din bârne, tencuită şi văruită, acoperită cu şindrilă, sus podeală din scânduri, jos nepodită, făcută în locul unui schit călugăresc. Vechea clopotniţă, ce fusese de cărămidă, înaintea bisericii, s-a mutat la poartă, pe stâlpi de lemn. Catapiteazma, în 3 rânduri de iconiţe, are litere slavone. Proprietatea moşiei e a doamnei Pulcherea Alecu Stârcia. Familia Stârcia, una din vechile şi ilustrele familiei ale Moldovei, se trage de aci; a dat mulţi bărbaţi însemnaţi; pe Mihu Stârcia, unul din veterani ostaşi ai lui Ştefan cel Mare, care străluci prin bravura sa, în războiul de la Baia, unde Matei Corvin, regele ungurilor, fu cu totul zdrobit; pe stolnicul Stârcia, care, la 1520 (7028), era între veliţii boieri şi consilier Domnesc (*Cronicele Românilor*, Melchisedec, p. 158). După moartea lui Ştefan Bogdan Vodă, la 1527 (autorul se referă la Ştefăniţă Vodă – n. n.), se stinse cu el linia ereditară a Bogdanilor la tronul Ţării. Mihu Stârcia, bătrân de 87 ani, încă plin de viaţă, după stăruinţele adunării boierilor şi a vistiernicului Trotuşanu, se înduplecă a primi Domnia. Prezentându-se, atunci, Rareşa, cu fiul ei, Petru, şi arătând uricul cu inelul suveranului Ştefan cel Mare, prin care acesta recunoştea

[552] Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iaşi 1886, p. 243

pe Petru de fiu al său natural, Stârcea recunoaşte pe Petru de Domn (*Calendarul* lui Asachi, 1854, p. 100.). Mihail Stârcia, portarul Sucevei şi Constantin Başotă, paharnic, fac hotărnicia Fălticenilor, în 12 iulie 1768 (*Fondul Religionariu*, Pumnul, p. 61). Sătenii împroprietăriţi au 52,2 hectare pământ, iar proprietatea 320,81 câmp şi 58 hectare pădure. Biserica s-a îngrijit, până la 1864, de decedatul proprietar Al. Stârcia. De la numitul proprietar, biserica stăpânea, împrejurul ei, cinci fălci pământ. De însemnat aici este Podul lui Tăutu, fiind biserica lui logofătului Tăutu, de la Bălineşti, aproape; asemenea, pârâul Marele, ce curge din Bucovina, fiind Rudeşti pe graniţă. **Botoşăniţa** (**Tacul**), sat lângă Grămeşti, aşezat parte pe costişă şi parte pe şes, între nişte gârle. Proprietatea moşiei a fost, din vechime, a mănăstirii Putna, din Bucovina. La 1785, s-a vândut partea ce a rămas în Moldova, după luarea Bucovinei, care forma un singur trup cu partea ce se prelungeşte în Bucovina. Sătenii împroprietăriţi au 104 hectare, iar proprietarul moşiei, 152 hectare câmp şi 35 hectare pădure. Însemnate: pârâul Verichia, dealul Botoşăniţa, care serveşte de hotar dinspre Bucovina. Clerul, în 1894: paroh – N. I. Tomaziu, seminar grad I, atestat No. 142 din 1876, Iaşi; supra-numerar – Preotul I. Vasiliu, născut la 1799, în 14 Ianuar, având cursul catihetic; cântăreţi: Gh. Vasiliu, decretat din 1878, şi V. Chiţu. Urmează: paroh – H. Tataru, în 1906, şi I. Grigoraşi, în 190p; Ilie Ungureanu, în locul lui Chiţu”[553]. Cum biserica logofătului Tăutu, din Bălineşti, aflată odinioară în comuna Zamostea, iar astăzi în comuna Grămeşti, formează mândria zonei (sub patronaj mănăstiresc, devenise o ruină, în care se ţineau animale), iată şi povestea acestei parohii: „**Parohia Bălineşti**, 150 familii, anexată de cotuna Ciomârtan, şi Corpaci, Badragi, 100 familii, toate comuna Zamostea, are biserica parohială „Sfântul Nicolai”, fondată, de cărămidă şi piatră, de logofătul Ioan Tăutu. Inscripţia de afară, în zidul bisericii, partea de miazăzi, sus, cu litere sârbeşti, zice: „Cu voinţa Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvârşirea Sfântului Duh, pan Tăutul logofăt a început şi a zidit această biserică, în numele celui întru sfinţi, părintele nostru arhiereu şi făcător de minuni Nicolai, în zilele blagoslovitului şi de Christos iubitor Domn Io Ştefan Voievod, fiul lui Bogdan Voievod, şi s-a săvârşit în anul 7007 (1499 – n. n.), luna Decembrie 6”. Deasupra inscripţiei abia se mai zăresc urmele portretului Logofătului Tăutu, şezând pe scaun, la o masă. În lăuntrul bisericii, pe peretele ce desparte pridvorul de centru, se vede portretul bisericii, a logofătului Tăutu, a Doamnei Margareta, a fiicei Nastasia, Ioan şi Petruşcă fii, în superbul costum elveţian: cingătoare cu paftale, deasupra mantia cu mâneci, guler de samur, toc pe cap. În peretele cu portret se văd sondaje (săpături), căutându-se bani. Se spune că s-ar fi găsit o pungă de mătasă albă, putredă, pusă de Tăutu la zidire, punga ar fi fost din cele prezentate de Sultan logofătului Tăutu, dar că banii ar fi fost luaţi de zidari. Încă 2 săpături se văd şi în altar. Biserica, înlăuntru şi afară, este zugrăvită cu figurile sfinţilor şi tablouri biblice, pictură bizantină, cu litere la inscripţii slavone. Grosimea pereţilor la ferestre e ca la 6 palme. În afară, sus, la streşina acoperământului, sunt deferite olane (tăbliţe) rotunde (medalioane), arătând marca Moldovei, figurile vietăţilor şi a planetelor: zimbrul, steaua, doi delfini şi o femeie. Dinainte la uşa bisericii, un coridor de piatră, lipit de biserică, susţinut de 2 stâlpi de piatră, are, sus, clopotniţă cu 2 clopote, cu inscripţie slavonă. Jos, podeala bisericii e de piatră în deteriorare. Tradiţia poporală spune că, sub biserică, ar exista o tainiţă mare boltită, conţinând odoare. Nouă pietre mormântale se află în pridvorul bisericii şi una în coridor, la intrare, toate cu inscripţii în litere slavone. Mormintele descifrate, prevăzute în notele arheologice ale P. S. Melchisedec, sunt: I). 7002, septembrie 20 (1494) al lui Petru Tăutu, fiul; II). 7002, septembrie 22 (1494) al lui Teodor Tăutu, fiul; III). 7003 septembrie 18 (1495), al Vasălcăi (Vasilica), fiica lui Tăutu Logofăt; IV). 7007, martie 13 (1499), al Kneaghinei Maria Tăutu, mama lui Dragotă Tautulovici; V). 7008, septembrie 29 (l500) al Mariei Tăutul, soţia logofătului I. Tăutu; VI). 7019 (1511), al lui Ioan Tăutu, logofătul; VII). 7125, mai 20 (1617),

553 Ciocoiu, C., Iconomul, *Note la Monografia Bisericilor parohiale şi filiale din judeţul Botoşani*, Dorohoi 1892, pp. 61-64

al Anghelinei, soţia lui Dragan Tăutu. Inscripţiile epitafice, copiate de pictorul Bucevschi, la 1882, sunt depuse la Academie. / În invaziuni, biserica fu arsă în acoperământ şi catapeteasmă, s-au ţinut în ea vite şi producte. Mult timp, biserica arsă stătu descoperită. Acoperemântul de şindrilă s-a stricat, în 1894, ploua pe pereţi şi în podul bisericii. În 1899, statul a acoperit-o cu şindrilă. Monument istoric, urmează a fi restaurată, pictura de pe perete şi sculptura au mai multe variaţiuni ca biserica „Sfântul Nicolai din Dorohoi", fondată de Ştefan Cel Mare. Sub icoanele împărăteşti, din catapeteasmă, se citeşte inscripţia: „Această sfântă catapeteasmă s-a făcut cu cheltuiala Dlui Ieremia Jigniceriu, spre iertarea păcatelor dumisale şi ale soției lui". Catapeteasma, în 3 rânduri, pe lângă cele împărăteşti, are pictură şi sculptură aleasă. Pe o piatră mormântală, lângă biserică, afară, se scrie: „Viliah 1815 Noem. 21 Is. chr. Nica. Aici odihneşte trupul robului lui Dumnezeu, Dumnealui Arhon Jigniceriu Ieremia Bahrinescu ot sat Bălineşti". El fu proprietarul moşiei pe la 1793. / Ioan Tăutu, logofăt mare al lui Ştefan Vodă, fu unul din solii trimişi, în 2 rânduri, înaintea lui Albert al Poloniei, care, la 7005 (1497 – n. n.), venea, cu o armată de 80 mii, asupra Moldovei. Albert, după ce a trecu Nistrul, pe la Mihălceni, la Coţmani, luă pe logofătul Tăutu şi pe Isac, vistiernicul, îi puse în obezi şi i-a trimis de i-au închis la Liov. Când s-a făcut pace între Ştefan cel Bun, cu leşii, a trimis pe Ioan Tăutu, logofăt, sol la leşi şi i-a dăruit Craiul Leşesc Tăutului aceste sate de la marginea ţării: Câmpulung rusesc, Putila, Răstoacele, Vișnița, Ispasul, Milie, Vilavce, Corapciu, Zamostie, Văscăuţi şi Voloca (rusești) și a pus hotar apa Ceremuşului (eroare: satele au fost dăruite Tăutenilor în timpul tratatului încheiat de Ștefan, fiul lui Alexandru cel Bun – n. n.), într-o duminică, dimineaţa (*Letopiseț*, II p. 181). Bogdan, fiul lui Ştefan, trimis-a la turci pe Tăutu, logofătul cel mare, cu slujitori şi pedestrimi darabani, de au dus birul (tribut) turcilor; au început moldovenii a plăti din timpul lui Petru Vodă, zis Aron Harnazan, birul 10 pungi de bani şi s-au închinat, cu toată ţara, la Soleiman Amurat (alţi Baiazet). Împăratul Turciei cu dragoste i-a primit şi i-a dăruit toţi banii Tăutului, logofătului celui mare, şi s-au adus în ţară şi s-a apucat, cu acei bani, de a zidit (poate a terminat) cu acei bani o iscusită biserică (începută la 1494), în sat la Bălineşti pe Siret. (*Letopisețul*, I, p. 179). Tot atunci făcu, în Constantinopol, Palatul Bogdan Serai, cu Capela Sfântul Nicolai. Vorbesc oamenii că l-a pus Vizirul pe Tăutul, de a şezut înaintea Vizirului, pe macat, şi n-a fost având mestii la nădragi, că, trăgându-i ciubotele, cu colţuni a fost încălţat şi, dându-i cafea, nu ştia cum o va bea şi a început a închina, să trăiască Împăratul şi Vizirul, şi, închinând, a sorbit felegeanul ca altă băutură (*Letopisețul*, II, p. 182). / Proprietatea moşiei Bălineşti este a statului, iar înaintea secularizării, era a mănăstirii Varaticul şi, din vechime, a marelui logofăt Ioan Tăutu. Biserica posedă 8,12 fălci, prin delimitare. Sătenii împroprietăriţi au 438,2 hectare, iar statul 443,95 hectare câmp şi 455,23 hectare pădure fag şi stejar" [554].

1865: La „Esposiţiunea Naţionale din 1865 în Jassi", organizată, sub înaltul patronaj al lui Alexandru Ioan Cuza, la Frumoasa, în cadrul clasei XIII – lânărie, a expus şi „Iconomul Sava, din Grămeşti, plasa Berhometele, judeţul Dorohoi, o scoarţă de lână lucrată de consoarta sa", pentru care a primit „un premiu de 2 galbeni pentru o scoarţă"[555].

1883: „Sămile bugetare ale comunelor pentru exercițiul anului financiar trecut, 1881-1882, sunt deja verificate și aprobate de comitet, afară de acele ale comunelor Mamorniţa, Hilișeu și **Grămești**, care nu sunt trimise nici pe anul 1880-1881, și pentru care comitetul, uzând de dreptul ce i se conferă prin art. 26 din legea comunală, a regulat să trimită comisari, pe contul autorităților acelor comune, pentru a încheia conturile și, în același timp, conform

---

[554] Ciocoiu, C., Iconomul, *Note la Monografia bisericilor parohiale și filiale*, Dorohoi 1894, pp. 57-61
[555] Ionescu, Ion, *Esposiţiunea Naţionale din 1865 în Jassi – Catalogu Officialu*, Jasii 1865, p. 66 şi 96

art. 90 din citata lege, a dispus să se constate faptul întârzierii depunerii sămilor, traducându-se pe primari înaintea justiției, pentru a fi supuși penalităților ce această lege le prescrie”[556].

1895: „Soldaţii mai jos notaţi, dezertând, sunt rugate toate autorităţile civile şi militare a-i urmări şi, prinzându-i, să-i trimită depozitului de recrutare Dorohoi: **Ivan Costache**, contingentul 1878, din comuna Grămeşti, judeţul Dorohoi; „**Maria Ioan**, contingentul 1881, din comuna Grămeşti, judeţul Dorohoi; **Scutariu Ion**, contingentul 1884, din comuna Grămeşti, judeţul Dorohoi; **Ţiguleanu Costache**, contingentul 1889, din comuna Grămeşti, judeţul Dorohoi”[557].

1899: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 18 Noiembrie 1899, orele 11 a. m., se va ţine, în localul primăriei comunelor respective de care depinde fiecare din bunurile notate mai jos, licitaţiune publică orală pentru arendarea terenurilor de arătură, de fâneţe şi a golurilor de munte pentru păşune, încorporate pădurilor prin perimetrarea lor, cu ocaziunea vinderii de veci a moşiilor respective: **Bălineşti:** „154. **Locurile de fâneţe**, şi anume: Poiana Graniţa, 2.685 mp; hotarul Tacului, 8.951 mp; Chetrişu, 1 hectar, 5.396 mp; Timofti, 5.724 mp; Maduriac, 1 hectar, 1.636 mp; Poiana Popii Verechi, 7.160 mp; Poiana Popii, fântâna Ciobanului, 1 hectar, 741 mp; Poiana N. Bahnovici, 5.720 mp; Popii din Deal, 7.160 mp; Poiana Vererechia, 2 hectare, 5.063 mp, şi Tiru, 3.580 mp, dimpreună şi cu **poienile de arătură**, anume: Chetrişu, 4 hectare, 8.157 mp; Poiana Popii, fântâna Ciobanului, 3 hectare, 7.775 mp; a Urzicilor, 5.908 mp, şi Rivan, 5 hectare, 1.917 mp, din care sunt scăzute 3 hectare, delimitate pentru gardianul pădurii, şi Poiana Tiru, ca de 1 hectar, 5.217 mp; toate în întindere ca de 25 hectare, 5.630 mp, situate în cuprinsul pădurii Statului **Bălineşti**; garanţia provizorie lei 270”[558].

1900: „**Grămeşti**, comună rurală, în judeţul Dorohoi, plasa Berhometele, formată din satele: Botoşăniţa, Grămeşti, Rudeşti şi Verpolea, cu reşedinţa primăriei în Grămeşti. Are: 468 familii sau 2.173 suflete; 3 biserici, cu 3 preoţi, 4 cântăreţi şi 3 pălimari; 1 şcoală, condusă de 1 învăţător şi frecventată de 58 elevi; 1.380 hectare 66 ari pământ sătesc; 1.944 hectare 93 ari câmp şi 365 hectare 96 ari pădure a proprietarilor de moşii; mai multe iazuri şi puţină vie. Bugetul comunei este de lei 6.214, bani 43, venituri, şi de lei 6.097, la cheltuieli. Vite mari cornute 620, oi 1.257, capre 10, cai 57 şi porci 770. Sunt 60 stupi. **Grămeşti, sat**, pe moşia cu acelaşi nume, plasa Berhometele, judeţul Dorohoiu, cu 318 familii sau 1.611 suflete. Proprietatea moşiei este a dlui Bogdan V. Goilav. Are o biserică, cu hramul „Sfântul Nicolai”, cu 2 preoţi, 2 cântăreţi şi 1 pălimar, mică, de lemn, şi tencuită, făcută în 1804, de către săteni; o şcoală, condusă de 1 învăţător şi frecventată de 50 elevi, aşezată într-un local bun făcut de comună. Sătenii împroprietăriţi au 1.004 hectare 26 ari pământ; iar stăpânul moşiei, 1.246 hectare 1 ar câmp şi 214 hectare 83 ari pădure, cu diferite esențe de arbori; iar la malul Siretului, un frumos zăvoi, luncă de răchită şi lozie. Pâraiele ce trec pe moşie sunt Marele şi Verechia, ce vin din Bucovina. Drumuri principale: acel ce duce la Bălineşti şi acel ce duce la Botoşăniţa, prin Rudeşti şi Verpolea. Hotarele moşiei sunt cu : Bălineşti, Botoşăniţa, Rudeşti, Verpolea şi Siretul. Însemnate aicea sunt dealul Cudrina, dealul Movila şi Podişul Horaiţuluî”[559].

1901, dialectologul Gustav Weigand: „Am vizitat Mihăilenii, târguşor preponderent evreiesc, de cealaltă parte a graniței cu România, unde era zi de piață. Un birjar m-a dus la

[556] *Monitorul Oficial*, No. 136 , 24 septembrie / 6 octombrie 1883, p. 2854
[557] *Monitorul Oficial*, Nr. 118, 26 august 1895, pp. 4009-4012
[558] *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, p. 5915
[559] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul III 1900, p. 629

oamenii din Grămeşti[560] și Zvoriştea[561], unde am și înnoptat, la hanul evreiesc. A doua zi, am trecut, din nou, granița şi am ajuns, după-amiază, în orașul Siret, care este inundat de evrei, plecând la Sfântul Onufri[562], sat cu o interesantă biserică mănăstirească, din 1593. Am rămas la profesorul de limba română von Geler, pe care l-am cunoscut pe stradă și care m-a invitat la el acasă”[563].

1919: „**EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I judeţeană relativ la exproprierea moşiei Verpolea, din comuna Grămeşti, proprietatea doamnei Olimpia Chiriac Manoliu. Situația definitivă a terenului expropriat în întindere de 7 ha, 80 ari este la locul numit „Ţarina”. Hotarele terenului expropriat sunt: la răsărit moşia Grămeşti, la apus cu restul moşiei, la nord cu Siretul, iar la sud cu şoseaua Grămeşti-Verpolea. Terenul expropriat fiind de calitatea I, Comisiunea opinează a se plăti cu câte 1.100 lei ha de pământ expropriat. / Pentru exactitate: Preşedintele Comisiunii, judecător M. Balasan. / Secretar, I. Baer. // **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I judeţeană, relativ la exproprierea moşiei Budeşti, din comuna Grămeşti, proprietatea dlui Alex. A. Stârcea. Situația definitivă a terenului expropriat, în întindere de 3 ha, este în Ceairul (loc de păşunat cai, cu rogozuri – n. n.) de la fântâna lui Zaharia. Hotarele acestui teren sunt: la nord ţarina locuitorilor satului Rudeşti, iar la est şi spre vest cu proprietatea lui Alex. M. Stârcea. Întreaga suprafaţă expropriată este formată din teren de cultură de calitatea I. Comisiunea opinează a se plăti cu câte 1.200 lei ha de pământ expropriat. / Pentru exactitate: Preşedintele Comisiunii, judecător M. Balasan. / Secretar, I. Baer”[564]. „**EXTRAS** de pe procesul-verbal, relativ la exproprierea moşiei Botoşiniţa-Tacu, proprietatea dlui Constantin Romano, fostă Elena Buzilă, încheiat de comisiunea I judeţeană, în ziua de 9 Iulie 1919. S-a declarat expropriată suprafaţa de 1 ha, 40 ari pământ din moşia Botoşiniţa-Tacu, din comuna Grămeşti, judeţul Dorohoi. Situația definitivă a terenului expropriat este în lanul Dumbrava, lângă pământurile sătenilor şi pădure. Comisia opinează a se plăti câte 1.000 lei hectarul, pământul fiind de calitatea II, în regiunea I. / Preşedintele comisiunii, M. Balasan. / p. Conformitate, M. Balasan”[565].

1920: „**EXTRAS** de pe hotărârea acestei comisiuni No. 150 din 25 Noemvrie 1920. / Văzând şi dispoziţiunile art. 31 bis şi 33 din decretul-lege de expropriere cu modificările aduse prin decretul-lege cu No. 2.100 din 8 Mai 1920 şi toate instrucţiunile date de Casa centrală a cooperaţiei şi împroprietării sătenilor în această privinţă. / Pentru motivele văzute în corpul hotărârii, în majoritate, hotărăşte: / Fixează următoarele preţuri pentru terenul expropriat din moşie Verpolea, comuna Grămeşti, proprietatea dnei Olimpia Chiriac Manoliu: / Pentru 7 hectare, 80 ari teren cultivabil calitatea I, lei 2.400 hectarul. Prezenta hotărâre este supusă apelului la Curtea de apel din Iaşi, în termen de 15 zile de la publicarea ei, conform art. 34 din decretul-lege de expropriere modificat prin decretul-lege No 2.100 din 8 Mai 1920. / Preşedinte, I. Stănescu-Buzău. / Membri: Consilier agricol, cu opinie separată, Alex. I. Dimitriu. / Delegatul proprietarilor, supleant, Brăescu. / Delegatul sătenilor, cu opinie separată, Dr. Al. Sandovici, preot. / Secretar, N. C. Mândrescu”[566]. // „Fixează următoarele preţuri pentru terenul expropriat din moşia Rudeşti, comuna Grămeşti, proprietatea dnei Finareta Al. Stârcea: / Pentru 3 hectare, teren cultivabil calitatea I, lei 2.000 hectarul”[567].

---

[560] La Grămeşti, a cântat Gheorghe Găvărloaie (60 ani).
[561] La Zvoriştea a cântat Ion Damia (45 ani) din Vârvu Câmpului.
[562] La Sf. Onufri, a cântat Niculai Humeniuc (18 ani)
[563] Weigand, op. cit., pp. 7-17.
[564] *Monitorul Oficial*, Nr. 90, 9 august 1919, p. 4956
[565] Ibidem, p. 4958
[566] *Monitorul Oficial*, Nr. 203, 15 decembrie 1920, p. 8199
[567] Ibidem, p. 8200

1925: „În numele legii şi al M. S. Regelui, Noi, locotenent Angheluţă I., substitut de raportor pe lângă consiliul de război al corpului IV armată Iaşi, secţia II, / Mandăm şi ordonăm prin aceasta tuturor portăreilor sau agenţilor puterii publice militare şi civile a aduce înaintea noastră pe soldatul **A Iftincăi Ioan**, de fel din **Grămeşti**, judeţul Dorohoi, contingentul 1910, fost în regimentul 29 infanterie, iar acum necunoscut, la 29 mai 1925, ora 8 şi 30 a. m., pentru a fi ascultat ca inculpat. Invităm pe toţi depozitarii puterii publice militare şi civile, cărora li se vor arăta acest mandat, a da mână de ajutor pentru executarea lui. / Mandăm şi ordonăm prin aceasta tuturor portăreilor sau agenţilor puterii publice militare şi civile a aduce înaintea noastră pe soldatul **Barbu Vasile**, de fel din comuna **Grămeşti**, judeţul Dorohoi, contingentul 1900, fost în regimentul 69 infanterie, iar acum necunoscut, la 29 Mai 1925, ora 9 a. m., pentru a fi ascultat ca inculpat”[568].

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupe), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24: **Moroșanu Vasile**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna Grămești, jud. Rădăuți, mort la 13 iulie 1941”[569]. „Lista nr. 9: **Acsahei Haralamb**, sergent, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Grămești, jud. Dorohoi, mort la 5 iulie 1941; **Anichitei Mihai**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Grămești, jud. Dorohoi, mort la 17 iulie 1941”[570].

1947: „Tribunalul Dorohoi Conform art. 14 din legea Nr. 173 din 1941, sunt invitați toți acei ce știu despre moartea sau dispariția lui Neculai Ion Barbu, fost cu domiciliul în comuna Grămești, județul Dorohoi, să comunice Tribunalului Dorohoi. / Nr. 23.069. /1947, Iulie 30”[571].

1947: Se transferă: „Agronomi: **Vatamaniuc Teodor**, de la Grămești, Dorohoi, la Vârfu Câmpului, singurul concurent, interese materiale”[572].

1948: „Art. 1. Se acordă gradația de merit în învățământul primar, pe data de 1 Septemvrie 1946, următorilor învățători titulari la școlile primare specificate în dreptul fiecăruia: **Bordeianu Clemansa**, învățătoare, comuna Grămești, județul Dorohoi”[573]. / „Membrii corpului didactic cuprinși în alăturatele tablouri, care fac parte integrantă din prezenta decizie, ale cărora raționalizări, fixări li repartizări au fost anulate cu decizia Nr. 164.743 din 1948, rămân la dispoziția ministerului, fiind obligați să ceară detașarea în posturile ce vor fi publicate vacante: **Maftei Mihai**, Şcoala Grămeşti, Grămeşti, postul V[574].

1958-1963: „Preotul **Casian Bucescu**, paroh în localitatea Grămești, a executat șase ani de închisoare la Aiud”[575]. „Acest om s-a născut în anul 1907, în satul Baineț, lângă orășelul Siret: a absolvit Teologia la celebra facultate din Cernăuți (1933): mitropolitul Nectarie l-a hirotonit preot. A păstorit în Broscăuții Noi și Panca, Storojineț, în nordul Bucovinei, între anii 1933-1940, la Grănicești, între anii 1940-1950, și la Grămești, din 1950, până în 1958. Aici, umbra malefică a unui confrate i-a retezat dreptul de slujire și propovăduire curajoasă a Evangheliei – timp de 5 ani a trebuit să-l mărturisească pe Hristos

[568] *Monitorul Oficial*, Nr. 107, 17 mai 1925, p. 578
[569] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, p. 5546
[570] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, p. 5045, 5050
[571] *Monitorul Oficial*, Nr. 178, 6 august 1947, p. 5855
[572] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4911
[573] *Monitorul Oficial*, Nr. 40, 18 februarie 1948, p. 1391
[574] *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 23 august 1948, pp. 6963, 7021-7023
[575] Ioanițiu, Cicerone, *Martiri și mărturisitori ai Bisericii din România*, București 2004, p. 6

de după gratii; a fost vertical, ca și înaintea altarului, și la Botoșani, și în Aiud, Gherla, Jilava, ca și în gulagul de la Ostrov”[576].

1991: Victor Bobu, „părinte al lucrului bine făcut... a scris o monografie a Bălineștilor (1938) și una a comunei Grămești (1991)”[577].

HÂNŢEŞTI. Pentru că odinioară se creşteau mânjii hergheliilor domneşti prin lunca Siretului, satul lui Miclouş avea să se numească Hânţeşti, numele cailor mici fiind, în româna veche, „hanţă”. Numele s-a păstrat şi după prima atestare documentară, veac de veac, până astăzi.

1431, iunie 15: Alexandru cel Bun întăreşte credinciosului boier pan Cupcici, printre multele sate pe care le stăpânea, „Henţăuţi, pe Siret, şi Grigorăuţi, mai sus de Dragan şi Camena, pe Siret, pe care i l-a dat fiica lui Miclouş… cu toate hotarele vechi, pe unde au folosit din veac”[578].

1623, martie 2: Ştefan Tomşa întăreşte clucerului Vasilie Pilat „o jirebie de ocină, cu casă, în vatra satului Hănţeşti, ce sunt în ţinutul Sucevei şi cu vătaşină loc de case boiereşti, în partea de sus a satului, şi cu loc de mori pe Siret, şi cu loc de eleşteu şi de mori în pârâul satului. Care acea parte a fost a socrului său, lui Onul, care a fost de la Coste Bucioc, vornicul. Şi ne-a arătat nouă un ispisoc încă de la Alexandru Iliiaş vodă, de danie şi de miluire pe acele părţi de ocină, partea de sus Hănţeşti. Şi iarăşi dăm şi întărim slugii noastre Vasilie Pilat, clucerul, şi jupânesei sale, Axinia, o jirebie de ocină în partea de jos, iarăşi întru acel sat Hănţăşti, ce este lor dreaptă cumpărătură de la Cârstina, fata Odochii preotesei, drept douăzeci şi cinci de taleri, bani buni, dintr-un ispisoc de cumpărătură de la Eremia vodă. Şi iarăşi dăm şi întărim pre sluga noastră Vasilie Pilat, clucer, cu două case cu jirebii, a lui Alexii şi a Nechitei, în ţarină, ce este lor dreaptă moşie, dintr-un ispisoc de la singur domnia mea. Şi întru aceeaşi, iarăşi dăm şi întărim pre sluga noastră Vasilie Pilat, clucer, şi jupânesei sale, Axinia, două jirebii şi cu casă dintr-acelaşi sat Hănţăştii, şi cu loc de mori în Siret şi în pârâul satului, care jirebii le-a răscumpărat lui şi de la Coste Bucioc, vornic şi a dat lui şaizeci de taleri, bani buni, iar Coste Bucioc a fost cumpărat acele jirebii de la Gligorii şi de la soru-sa Costanda, feciorii Gherlii lui Pătraşco, nepoţii lui Drăguşan; şi ispisocul de la Radu vodă ce-a avut Bucioc, de cumpărătură, încă l-a dat el în mâinile slugii noastre, lui Vasilie Pilat, clucerul. Pentru aceea, şi domnia mea, dacă am văzut acele ispisoace de danie şi de miluire şi de cumpărături de la cei mai dinainte domni, şi domnia mea mai vârtos m-am milostivit şi de la noi de am dat şi am miluit şi am întărit pre sluga noastră ce mai sus s-a scris, Vasilie Pilat, acele ce mai sus s-au zis jirebii de ocină de sat din Hănţeşti, ce sunt în ţinutul Sucevei, şi cu loc de mori în apa Siretului şi cu loc de heleşteu şi de mori în pârâul satului, care sunt pentru dania, şi miluirea, şi cumpărătura şi slujba, ca să-i fie lui şi de la noi uric şi ocină, lui şi feciorilor lui, şi nepoţilor lui, şi strănepoţilor lui şi a tot neamul lui, care se vor alege să fie lui mai de aproape, neruşeit niciodinioară, în vecii vecilor. Iar hotarul acestora ce mai sus s-au scris jirebii şi părţi de ocină, ca să fie lor hotarul dinspre toate părţile: din câmp, şi din pădure, şi din apă, şi cu pod, şi cu loc de mori în apa Siretului, şi cu loc de heleşteu şi de mori în pârâul satului, după hotarele sale cele vechi, pe unde din veac au trăit”[579].

[576] Hrehor, Constantin, *Muntele mărturisitor*, Editura Apologetica, Iași 2004, p. 199
[577] Hrehor, op. cit. p. 235
[578] AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, doc. 103, p. 153
[579] AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006, doc. 21, pp. 27, 28

1624, martie 15: În faşa Divanului lui Radul voievod s-a prezentat „sluga noastră Pilat, ce a fost clucer, şi s-a pârât, de faţă, cu sluga noastră Neagoe, ce a fost postelnic, şi cu jupâneasa lui, Candachia, ce a fost înainte după Bucioc, vornicul, pentru nişte părţi de ocină din sat din Hânţeşti, din cutul de sus, care părţi au fost cheltuite de mătuşa sa, anume Costanda, şi cu ruda ei toate părţile sale lui Bucioc, vornicul. Deci Pilat şi cu feciorii săi s-au sculat că le-a fost lor moşie şi seminţie mai aproape. Deci au întors lui Bucioc, vornicul... (rupt) jirebii şaizeci de taleri cu loc de moară şi cu vecini şi cu tot venitul a... (rupt) altă jirebie ce a fost pusă zălog de soacră-sa, de Drăgălina, ce au fost ia... (rupt), iar o au încă domnia dumi mele dintâi, cum înşine am văzut zapis de la Bucioc, de întoarcere, iscălit cu mâna lui. Iar de două jirebii, ce a zis Neagoe şi cu femeia sa, care scrie mai sus, că n-au întors Pilat lui Bucioc nici un ban pe acele două părţi, căci Pilat direse ce au fost având pe acele două părţi, el le-au pierdut, ci au adus mărturie pe boiarinul nostru Ghianghea, logofătul, şi a mărturisit cum însuşi ştie că a luat Bucioc banii de la Pilat şi pe acele două părţi, de a rămas Neagoe şi cu femeia sa din toată legea, iar pe Pilat l-am îndreptat şi am luat de la dânsul 24 florinţi în vistierul dumi meli. Iar de se vor afla, în vreo vreme, niscaiva direse sau urice, acele ca să nu se creadă pe acele părţi, ci să se rumpă. Şi, de acum, înainte să n-aibă mai mult a pârî Neagoe şi femeia sa pe Pilat de aiastă pâră, nici a dobândi în veci înaintea cartei dumi mele”[580].

1636, mai 9: Se face alegerea părţilor rămase după vornicul Coste Băcioc, în Hânţeşti. „Adică noi, Simion Ţîrea, vel vatah Suceavscoi şi Borăleanu, uricar, scriem şi mărturisim, cu cest zapis al nostru, cum au venit cinstită cartea Mării Sale, domnul nostru, Io Vasilie voievod, ca să hotărâm şi să alegem toate părţile lui Coste Băcioc, vornicul, Dumnezeu îl pomenească, ce a avut în sat, în Hănţeşti pe Siret, cu locuri de mori întru apa Siretului şi pe valea satului. Deci, noi am strâns oameni buni şi bătrâni, de primprejur, megieşii, şi am socotit pe direse şi am măsurat cum se cade, cu otgonul, şi s-au ales părţile lui Băcioc, vornicul, jumătate de sat, unde am pus doi stâlpi de piatră, unul de ceasta parte de vale, altul de ceea. Şi într-această jumătate de sat s-au aflat trei jirebii, a lui Avraam, şi iarăşi s-a stâlpit, din jos, la mijlocul satului, cu stâlpi de piatră. Însă măsura satului s-a pus din gardul ţintirimului bisericii, din sus de portiţă, până în casa Gligorcii, unde a fost dinspre Siret, şi s-a stâlpit şi s-a tocmit. Iară din ţarină, să aibă a ţine şi în fânaţe, şi din toloace, tot în două; numai ce se vor afla lazuri, făcute cu săpatul, să le ţie a cui va fi săpat; iară de se vor fi făcute cu arsura focului şi se vor fi făcut poieni, să fie iarăşi în două. Aşijderi, de două jirebii, ce s-au aflat un zapis la Avraam, cumpărătură lui Băcioc de la Gherla Pătrăşcoae, ce au zis Avraam că a cumpărat de la Pilat, încă s-au dat pre mâna vistiernicului Mălai şi s-au ales în cea jumătate de sus, în partea lui Băcioc, deosebi de cele trei jirebii ce i-am stâlpit, ce au fost cumpărătură de la Lola, sora Onului. Aşijderi, o poiană ce este peste Siret, când s-au pârât călugării de Gălata cu Bârlădeniţa şi au rămas pe călugări să ţie până în Siretul bătrân, fost-au atunce la pâră toţi fraţii câţi au fost răzeşi în Henţeşti, ca să aibă a ţinea iarăşi în două frăţeşte, cum s-a stâlpit şi în sat. Şi la cest hotar au fost Ionaşco Băzăceanul ot Băzaci, şi Ionaşco Dărman din Ungureni, şi Drăguşan, bătrânul din Zvorişte, şi Eremiia Pahulcea ot Şerbăneşti, şi Iachim din Vâlceşti, şi Ionaşco Nechiforescul ot tam, şi Dumitraşco ot Hreasca, şi Gligorcea star ot Henţeşti şi alţi oameni buni şi bătrâni au fost şi s-au tocmit şi s-au voit şi ei, de bunăvoie”[581].

1636, iunie 11: „Adică cu, Iorga din târg de Suceava, mărturisesc, cu ceastă scrisoare a mea, cum eu am fost cumpărat de la Lupul Pahulcea o jirebie din sat din Henţeşti, drept 20 de lei bătuţi, dinaintea a oameni buni şi dinaintea femeii lui şi dinaintea fraţilor lui, ca să-mi fie mie ocină dreaptă. După aceea, s-a sculat jupânul Avram de Lucăceni, că ci că-a fost moşan

580 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006, doc. 173, p. 225
581 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, Bucureşti 1996, doc. 414, p. 475

mai bătrân în sat în Henţeşti. Deci, n-a vrut să fiu răzeş cu dumnealui într-acea ocină şi mi-a întors banii deplin, cum a fost cumpărătura, 20 de lei bătuţi, ce-am fost eu, Iorga, dat Lupului, fără pâră şi fără price, dinaintea a oameni buni, anume: Hruci vornicul, şi Gheuca, din târg de Cotnari, şi Iacob a Chitei, din târg din Suceava, ginerele Gheuchei, şi Iusip din târg de Hotin, ce-a fost şoltuz, şi alţi oameni buni au fost într-această tocmeală, ca să n-am eu, Iorga, treabă de-acum, la acea ocină, în veci, dinaintea acestor oameni buni, cum mai sus scrie. De-aceasta mărturisim, să-i fie dumisale, de pe partea noastră, moşie şi cumpărătură, în veci. Şi, spre mai mare mărturie, noi, aceşti oameni buni, ne-am pus peceţile de mărturie”[582].

1658, ianuarie 23: Mărturie hotarnică. „Milostive şi luminate Doamne, să fii Măria Dumitale sănătos, dăm ştire Măriei Dumitale că, după cinstit cuvântul Măriei Dumitale, venit-am aice, la hotarele acestor sate, cărora ne-au dat Măria Ta învăţătura să alegem **hotarul Hănţeştilor** dinspre alte hotare, ce se lipesc cu acel hotar, deci noi, milostive Doamne, aşa am trimis în toate părţile, împrejurul locului, de am dat ştire tuturor megieşilor şi s-au strâns din tot împrejurul mulţi oameni buni megieşi, anume Ionaşco Pilat de Călineşti, care a avut ocină în Hănţeşti şi au fost vândut, mai dinainte vreme, şi Cârstea Pahulce, care. iarăşi, este moşniaş de Hănţeşti, şi Gavril, ce a fost vătăman în Vâlceşti, care a fost iarăşi de ocină din Hănţeşti, şi a vândut, şi Dumitru Robul de Vâlceşti, şi Eremie de acolo, şi Andrii şi Grigori de acolo, şi alt Grigorie, de acolo, şi Ştefan şi Tănasă ot tam, şi pe aceştia pe toţi întâi i-am întrebat cu cuvântul şi le-am adus aminte, în tot chipul, ca unor oameni bătrâni şi de cinste, să caute pe dreptate, precum or şti, de rândul hotarului satului Hănţăştilor, cum a ţinut de veac hotar în semne de către **Bereşti** şi de către siliştea Todirenilor, şi, după ce i-am întrebat, cu cuvântul aşa le-am dat jurământ de au jurat precum au ştiut ei cu sufletul lor, aşa să ne spună şi să ne arate semnele hotarului, deci ei au jurat şi, dacă au jurat cu mare jurământ, aşa cum au purces arătându-ne semnele hotarelor Hânţeştilor dinspre Bereşti şi dinspre Silişte, şi aşa ne-au arătat cum hotarul Hănţeştilor, către Bereşti, se începe din fântâna putredă, unde sunt două răchite, în fântâna cea din sus, dinspre Bereşti, de acolo peste Siretul cel mare, până în Siretul cel vechi, împotriva troianului Vâlcenilor, aşijderea şi dinspre siliştea monastirii Todirenilor, iară de la fântâna putredă. până la teiul rotund, până în fântâna roşie, din fântâna roşie până în trestie, din trestie în vâlceaua de lături, dinspre Grigoreşti, de acolo drept la Siret, aşa, pe aceste semne, ne-au arătat aceşti oameni buni cu sufletele lor şi după mărturia lor am socotit de am pus şi stâlpi, şi semne înaintea oamenilor, care au fost strâns Bereştii, Ionaşco Ţire, vel jicnicer, şi Ştefan Mareş, nepotul Ţirei, şi Gligoraşco Gherman, pârcălab, şi Vasile Ropcianul, şi Dumitraşco Murguleţ; deci noi, Milostive Doamne, pe bună mărturie, cu jurământul acestor oameni buni, am făcut această mărturie la Măria Dumitale, satului Hănţăştilor, precum li s-au aflat hotarul şi am iscălit noi, cu iscăliturile noastre, şi acei boiari, ce-au fost Bereştii, care mai sus scriem, dacă au văzut jurământul megieşilor, precum au mărturisit, aşa au iscălit şi ei toţi, împreuna cu noi. De aceasta dăm ştire Măriei Dumitale, să fii Mărie Dumitale sănătos. Amin / Între hotarul Hänteştilor şi Bereştilor şi a Siliştei. / Veleat 7166 Ghenar 23. / Dabije vel vornic, Ionaşco Ţire vel jicnicer, Ştefan Mariş căpitan. / az Grigori Neaniul vtori logofăt iscal. / Vasili Ropcian (Din Condica Zvorâştei, Surete IV, 421)”[583].

1661, octombrie 13: Se face hotarnica Bereştilor, la cererea lui Vasilie Stârcia, de către Cărstea, pârcălabul de Suceava, printre martori aflându-se foştii hânţeşteni „Ionaşco Pilat, căpitanul, Dămiian… Sărstea Paholcia”, iar din Zvorişte, „Popa Ionaşco, Miftodie, feciorul lui Drăguşan, Lupul, feciorul Chitului şi Biţurco, şi Bilăi vătămanul, şi Tiron, şi Roman, şi Căzacul şi Vasilie din Zvoriştea”, apoi iarăşi câţiva hânţeşteni, „Lealea vornicul şi popa Gheorghie, şi Hilip vatamanul, şi Nastasie, şi Sidor, şi Ionaşco de Hânţeşti” etc., „şi hotarul

582 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, Bucureşti 1996, doc. 433, p. 495
583 Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul IV, Iaşi 1908, pp. 128, 129

Bereştilor s-a socotit şi s-a ales să ţină până în Siretul cel bătrân, precum ţin şi alte sate din sus şi din jos, pentru căci s-a aflat şi siliştea Bereştilor în ţărmurile Siretului celui bătrân şi locul bisericii în siliştea cea bătrână, în ţărmurile Siretului celui bătrân"[584].

1710, martie 26: La Divanul lui Niculae Alexandru voievod au venit „Ion şi Sandul, feciorii lui Ionaşco, stolnic, şi ne arată o carte de la Mihai Vodă, scriind la Ion Balşe, stolnic, şi la Constantin Zbiară, logofătul, cum a pârât, de faţă, cu Vârlăniasa, logofeteasa, pentru o parte de moşie din sat Bereşti, din ţinutul Sucevei, ce l-ar fi împresurând Vârlăniasa şi arătând Ion şi Sandul direse şi mărturii încredinţate pe acea moşie, a rămas logofeteasa Vârlaniasa şi, după aceea, a mai scos Vîrlăniasa un zapis de danie, pe acea bucată de moşie, de la moaşa (bunica – n. n.) acestor copii, femeia lui Vasile Stârcia, vornic, şi pe acel zapis a făcut şi ispisoace domneşti, iar copiii iarăşi au mai scos o mărturie de la moaşa lor, făcută la darea sufletului ei, în care mărturie s-a aflat iscălit şi duhovnicul ei, anume Popa Gheorghie, egumenul de la monastire de la Sintilie de la Suceava şi zapisul Vărlănesei a rămas făcut rău. Pe urmă, Vârlăniasa iarăşi s-a plâns de strâmbătate pentru hotarul acelui sat al Bereştilor şi a fost cerut de la Divan hotarnici şi a fost socotit Divanul pe sfinţia sa, părintele Chir Ghedeoan, Mitropolitul, fiind atuncea episcop la Rădăuţi, şi cu acei boieri mai sus pomeniţi, ca să ia seama, cu bună dreptate şi pe dresele monastirii şi pe dresele ce au arătat ca să-i hotărască şi aşa făcându-li-se şi carte de la Divan, iară Vârlăniasa, logofeteasa, ţine cartea închisă, de i-a trecut şi anul şi n-a vrut să o mai scoată, să-şi hotărască, şi copii lui Ionaşco, stolnicul, mai jăluind la Divan, cum le împresoară acea bucată de loc şi n-a vrut să-şi mai scoată cartea, să-şi aleagă hotarul locului de iznoavă, le-a fost făcut carte la aceşti boieri mai sus pomeniţi şi nici dumnealor n-au mai apucat a merge sa le hotărască, ci acum, dar, jăluind aceşti copii şi domniei mele şi arătând cărţi de rămas şi direse şi mărturii cu bune dovezi într-un dires, care şi singur Dabija Voevod mărturiseşte, când a fost boier, cum a mers de **a hotărât lui Solomon, logofăt, la Hănţeşti** şi a aflat şi hotarul Bereştilor că merge tot până în malul Siretului celui bătrân, şi a aflat siliştea satului Bereştilor ca şi alte hotare până în matca Siretului cea veche, pe unde au îmblat din veac, ci acum dar, iată că te-am socotit pe tine, vornice Bejan, trimis de aice, îndată să te scoli să mergi acolo, la Bereşti, la Vârlăniasa, şi să o faci numai să-şi scoată cartea cea închisă, ce-a fost luat de hotărât şi toate diresele şi zapise de la Stârcioae şi domneşti, şi să strângi megieşi de primprejur şi să cauţi pe diresele copiilor lui Ionaşco, cu care au dovedit pe dumneaei, şi să cauţi ce or mărturisi şi megieşii şi pe unde or spune diresele din semne în semne, să hotărăşti şi să stâlpeşti, şi, aflându-se acea bucată de loc a copiilor lui Ionaşco, să iei toate diresele şi mărturii viclene de la Vârlăniasa şi să le dai pe mâna copiilor şi casele ei, de s-or afla pe locul copiilor, să le strici şi să se mute de acolo şi cheltuiala toată să o plătească dumneaei, că a îmblat fără socoteală, şi cartea ce a apucat ea de hotărât încă să i se ia de la mână, să rămână hotarul Bereştilor în matca Siretului celui bătrân, pe cum sunt şi alte hotare din sus şi din jos"[585].

1822: „Parohia Hănţeşti, 400 familii, cu biserica parohială „Duminica Tuturor Sfinţilor", fondată din zid piatră, cu grosimea în dreptul ferestrelor 1,5metri. După tradiţie, ar fi fost săsească, reparată de Teodor Silion, după inscripţia de la uşă, sus, în afară: „Acest sfânt locaş, în care se prăznuieşte hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor", s-a prefăcut de dumnealui spătarul Teodor Silion, Viliat 1822, april 23". În peretele de miază-noapte, la pridvor se deschide un antret, care serveşte (baptisteriu) pentru botez. Aice se citeşte pe o piatră mormântală: „Sub această piatră odihneşte robul lui Dumnezeu Teodor Silion, răposat la 1800". A doua piatră: „Sub această piatră odihneşte trupul robului lui Dumnezeu Ioan Silion, care s-a săvârşit la 1802, ghenar, ziua 8". Şi a treia piatră: „Sub această piatră odihneşte roaba

584 Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul IV, Iaşi 1908, p. 131
585 Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul VIII, Iaşi 1913, p. 41

lui Dumnezeu, Zoi Silion, născută Milu, care s-a născut la anul 1756 şi a răposat la anul 1848". Un pomelnic, cu data 1838, la vii supune: Zoi, Teodor etc., şi la morţi: Ioan, Ioan, Teodor etc., scris de I. Niculce. În afară, lângă biserică, partea de miazăzi, pe o piatră de marmoră, înconjurată cu grilaj de fier, se citeşte: „Sub aceasta piatră odihneşte robul lui Dumnezeu Teodor Silion, născut la 10 Ianuar 1736 şi răposat la 7 Iunie 1856, pace sufletului său". Al doilea ctitor e Principele Gheorghe Sutzo, cu principesa Maria Sutzo şi nepoata ei, Ecaterina Zota, care împodobesc biserica cu policandre, candele, sfântul aer (o sută galbeni), vestminte alese, cădelniţă, sfintele vase, pe care stă scris „Maria Sutzu, născută Cantacuzino, 1870". Catapiteazma, în 4 rânduri de icoane, făcută de spătarul şi vornicul Teodor Silion, e frumoasă ca pictură şi sculptură, strană arhierească, amvon diaconesc, frumos sculptate. În cafas se păstrează vestmântăria. Afară, lângă biserică, alături de întâiul monument, se vede al doilea monument de marmură, închis cu grilaj de fier, cu inscripţia „Gh. Al. Sutzo, încetat din viaţă în 22 Ianuar 1870". Biserica, înconjurată cu zid de piatră, având şi case bisericeşti, unde fusese şcoala de cântări bisericeşti, astăzi nelocuite şi în ruină. Actualul proprietar, Luca V. Goilav, şi soţia sa, Roza Goilav, născută Pruncu, încă continuă a ajuta biserica cu cele necesare. Săteni împroprietăriţi au 940,23 hectare, iar proprietatea, 1950,65 hectare câmp şi 716,10 hectare pădure. Moşia, înzestrată cu grajduri, velniţe, ratoşe. Clerul, în 1894: paroh Constantin Teodoreanu, născut la 1825, hirotonit diacon la 1845 şi preot la 1867. Supranumerar preot Gheorghe Măzăreanu, atestat seminar 4 clase No. 417 din 1880 Iaşi, învăţător, devenit paroh în locul decedatului Teodoreanu. Cântăreţi: I. T. Munteanu, decret No. 116 din 1860, şi Gh. Tăchiţă, cu No. 377 din 1891; Leon Halunga, în locul lui Munteanu"[586].

1890: „**Hănţăşti**, comună rurală, în partea de sud a plasei Berhometele, formată numai din satul Hănţăşti, pe moşica cu asemenea numire; având o populaţie de 460 familii, cu 1.735 suflete şi bună situaţie. Reşedinţa primăriei se află în acest sat. Aşezările sătenilor sunt mai toate bune, cu livezi şi grădini. Casa proprietăţii este forte frumos construită şi spaţioasă, cu heiurile necesare; are grădină frumoasă de flori; livadă de fructiferi aleşi şi grădină de legume. Atât sadurile de flori, cât şi parcurile de arbori şi de fructiferi sunt în orânduire atât de plăcută încât se priveşte ca cea dintâi grădină din acest judeţ; formată şi îngrijită cu mult gust de răposatul Prinţ (Beizadea) Iorgu Suţu şi de soţia sa, Prinţesa Maria, născută Alexandru Cantacuzin Paşcanu. Proprietatea moşiei este a domnişoarei Ecaterina Zota, obţinută în ereditate, ca nepoată de soră a defunctei Prinţese Maria Iorgu Şuţu. Biserica are hramul „Duminica Tuturor Sfinţilor", cu 2 preoţi, 2 cântăreţi şi 1 palamar; este mare, bine zidită şi frumos înzestrată; făcută, în 1822, de boierul Teodor Silion, proprietarul de atunci; reparată şi înfrumuseţată de Prinţul Suţu. Şcoala primară e condusă de 1 învăţător şi frecventată de 50 elevi, dar n-are localul propriu. Calitatea pământului, în mare parte este bună. Sătenii împroprietăriţi au 940 hectare 23 ari pământ; iar proprietatea moşiei, 1.950 hectare 65 ari câmp şi 716 hectare 10 ari de pădure, cu diferite esenţe de arbori, între care domină stejarul, carpenul şi fagul. Moşia e bine înzestrată în acareturi, având coşare şi hambare bune pentru conservat productele; grajduri pentru iernatul vitelor; velniţă cu toate dependenţele ei; iazuri pentru adăpătoare şi conservarea peştelui. Apa principală care trece pe hotarul moşiei este râul Siretul. Drumuri sunt acelea care comunică cu satele vecine. Moşia se mărgineşte cu Adâncata, Zvoriştea, Grigoreşti şi Bucecea. Bugetul comunei a fost, în 1889-90, de 5.486 lei, la venituri, şi lei 5.099, la cheltuieli; iar în 1890-91, de lei 3.872, la venituri, şi lei 3.799 bani 12, la cheltuieli. Vite mari albe cornute 289, oi 736, cai 104, porci 342 şi stupi 124. Însemnată

[586] Ciocoiu, C., Iconomul, *Note la Monografia Bisericilor Parohiale din judeţul Dorohoi*, Dorohoi 1902, pp. 52, 53

aicea este Familia Zota, pe la 1591-1594, în Domnia lui Aron Vodă, găsim pe marele postelnic Zota că era unul din cei mai însemnaţi boieri ai ţării”[587].

1906: Se înființează „Banca populară „Prevederea” din comuna Hânțești și filialele ei: Adâncata, Vârful Câmpului, Zamostea și Grămești din plasa Berhometele, județul Dorohoi”[588].

1917: „În tren. Sâmbătă 18 februarie / 3 martie 1917. Am pornit, la ora opt și jumătate, de la gara Verești și am făcut circuitul pe care Ballif mi-l desenase. În fiecare sat, regimentele erau aliniate într-un loc deschis și am mers să le văd, pe rând, bucurându-le. Trebuie să spun că ostaşii, în mare parte, arătau bine și erau bine îmbrăcați, majoritatea fiind bărbați foarte tineri. Toți erau pedeştri, caii neputând să se recupereze la fel de bine ca bărbații. În fiecare sat, şcolile şi primăriile au fost rechiziţionate pentru a fi transformate în spitale. Oriunde m-am dus, le-am găsit într-o stare satisfăcătoare, destul de curate, nu prea multe, dar desigur foarte sărace. / La Hânţeşti, Dumbrăveni și Salcea, am găsit o mulțime de bolnavi de tifos exantematic. Oriunde m-am dus, totul era decorat cu florile timpurii ale primăverii, în special ghioceii și ramuri de salcie, care erau foarte frumoase. Am fost atât de dornică de flori, încât această abundență a fost o adevărată bucurie”[589].

1931: Direcţiunea Administraţiunii Locale din Ministerul de Interne consemnează, în „Tablou de regruparea comunelor rurale”, comuna Hănţeşti, din judeţul Dorohoi, compusă din satele Bereşti şi Hănţeşti (p. 162).

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9 de gradele inferioare (trupă) morţi pentru Patrie în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24: **Olaru Silvestru**, soldat, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Hânţeşti, jud. Dorohoi, mort la 25 Iulie 1941; **Grindei Ioan**, soldat, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Hânţeşti, jud. Dorohoi, mort la 8 iulie 1941”[590].

1942: „Următoarele maestre, maeştri şi maeştri agronomi, cu titlul provizoriu, se numesc, cu titlul definitiv, în învăţământul primar al Statului, cu vechimea de la 1 Septemvrie 1941 şi cu plata drepturilor materiale din data înscrierii lor în buget: Moga Mihai, comuna Hânţeşti, Dorohoi, media 7,83”[591].

1943: Printre moştenitorii lui Ilie I. Manolache, din Rădăuţi-Prut, se numără şi „**Maria M. Halunga**, învăţătoare, domiciliată în comuna Hânţeşti”[592].

1947: „Următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 Septemvrie 1947, la şcolile primare din judeţul Dorohoi indicate în dreptul fiecăruia: **Cutaş Virginia**, de la Fântâna Mare, Baia, la Hânţeşti, Bereşti; **Mirăuţă Ana**, de la Cracalia, Popeni, la Hânțești, Hânţeşti”[593].

---

587 Filipescu-Dubău, Nicu, *Dicţionar geografic al Judeţului Dorohoi*, Iaşii 1891, pp. 158, 159
588 Biblioteca Academiei Române, *Creșterile din anul 1906*, No. II, aprilie 107, București 1907, p, 52
589 Marie, Queen of Roumania, *The story of my Life*, London, Toronto, Melbourne and Sydney 1935, pp. 159, 160
590 *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5045, 5046
591 *Monitorul Oficial*, Nr. 123, 30 mai 1942, p. 4480
592 *Monitorul Oficial*, Nr. 50, 28 februarie 1943, p. 1183
593 *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, p. 9655

HORODNICENI

În primăvara anului 2001, provocat şi sprijinit de către unul dintre vechii mei prieteni, Constantin Cozmaciuc, să scriu o lucrare monografică despre comuna lui natală, Horodniceni, am mers, pentru prima dată în viaţă, prin satele comunei. Am întâlnit privelişti surprinzătoare şi oameni care mi-au rămas la inimă, precum profesorul de istorie Constantin Târziu, profesorul de română Constantin C. Pădurariu, primarul Alexandru Scurtu sau viceprimarul Dumitru Matei. Apoi, pentru că dispăruseră, şterse de vânturi şi vremuri, chiar şi numele eroilor din 1877, am pribegit prin cărţi vechi, deşi, la vremea aceea, multe dintre cele necesare şi demne de cinstire nu putea fi aflate. Am izbutit, totuşi, o poveste suficient de bine documentată, la care, astăzi, puţine lucruri am mai avut de adăugat. Istoria ultra-recentă, cu „neamul" nu ştiu căruia, neam care nu a lăsat nici o urmă prin timp, dar făloşii de astăzi ar dori să-şi lustruiască inexistenţa, nu m-a interesat nici în 2001, nu mă interesează nici acum. Pentru mine contează doar istoria obştească, picătură sfinţită din spiritualitatea şi din istoria profundă a neamului în rândurile căruia ni s-a întâmplat naşterea. Ca să lăsăm sau nu urme ale trecerii noastre prin vremelnicii.

1395, ianuarie: Cetăţuia de lemn şi pământ, aflată „**pe dealul Horodnicenilor de pe Brădăţel**", a fost arsă şi împrăştiată de oastea maghiară, condusă de Sigismund de Luxemburg şi de Ştefan Kanisza, comitele secuilor, oaste care avea să fie înfrântă la Hindău (Ghindăoani), în 5 februarie 1359, de Ştefan I sau, cum a pus Ştefan cel Mare să fie scris, pe piatra lui funerară, la 20 mai 1480, „Ştefan Voievod cel Bătrân, care a bătut pe unguri la Hindău"[594].

1423, aprilie 15: **Rotopăneşti**, satul primit zestre de Stanislav Rotompan, fiul lui Sima Drăguşanul, nepotul lui Dragoş, voievodul formaţiunii prestatale „Câmpul lui Dragoş", de la socrul său, Giula cel Mare, este disputat la divan de obştenii vătămanului Veriga, care doreau un hotar marcat de „Drumul Băii (Suceava-baia – n. n.), movila lui Rotimpan, în sus, la stejar, apoi drept la vale, mai sus de movilă".

1444, aprilie 18. Giurgiu Rotompan, care moştenea satul şi moşia **Mihăeşti** de la antecesorii săi, Mic Crai, apoi Stan Fultic, apoi **Giula Pântece din Horodniceni**, care-l vindea vărului său, Giurgiu Rotompan, nepotul de soră al lui Stan Fultic, vinde **Mihăeştii** Mitropolitului Teoctist, care îl întărea Mitropoliei Sucevei, în 18 aprilie 1444 şi în 6 aprilie 1488. între anii 1456-1464, satul se afla iarăşi în posesia lui Giurgiu Rotompan, dar este reconfirmat Mitropoliei în 11 aprilie 1465 şi în 12 septembrie 1464

1456, iunie 13: Petru Aron întăreşte mănăstirii Moldoviţa hotarul de la **gura Brădăţelului**, „dinspre Şumuz, apoi pe drum în jos, până la Crasna, apoi, de la Crasna, în jos, până la piscul ţarinei, apoi peste piscul ţarinii, drept peste Rât, la Şumuz".

1462, decembrie 3: „Din mila lui Dumnezeu, noi Ștefan voievod, domn al țării Moldovei", judecând pricina panului „Laţco, nepotului panului Petru Ponici", care se jeluise că „privilegiile pe care le-a avut marele pan Drăgoi (Drăgoi Viteazul[595], întemeietorul Drăgoieștilor – n. n.) și socrul său (al lui Ponici – n. n.) pan Romaşco (fiul lui Drăgoi – n. n.)

[594] Grigoraş, Nicolae, *Ţara Românească a Moldovei până la Ştefan cel Mare*, pp. 68, 69
[595] Drăgoi Viteazul sau Drăgoi cel Bătrân şi-a aplicat sigiliul pe Hrisovul lui Roman I, din 18 noiembrie 1393, în sigiliu figurând ca blazon „un vultur ce sfâşia o pradă mică" – cf. Grigoraş, Nicolae, *Ţara Românească a Moldovei până la Ştefan cel Mare*, pp. 57-64.

de la bunicul nostru, bătrânul Alexandru voievod, pe ocinele lor, pe satul Drăgoieşti, şi pe Lucăceşti, şi pe **Boteşti**, şi alte privilegii au fost în mâinile panului Corui şi el le-a stricat şi le-a pierdut, l-am miluit pe pan Laţco şi i-am întărit în țara noastră, Moldova, ocina dreaptă a soţiei lui, fiica panului Romaşco, satele mai sus scrise. Iar hotarul acestor sate să fie, din toate părţile, după vechiul hotar, pe unde au folosit din veac",

1464, septembrie 12: Ştefan cel Mare întăreşte Mitropolitului Teoctist satul **Mihăeşti pe Brădăţel**, cumpărat de la „pan Rotopan".

1484, mai 29: Ştefan Vodă întăreşte o moară pe **Brădăţel**, „lângă chiliile vechi, unde iese Brădăţelul din pădure" lui Stanciul, aurarul, care „a plătit 50 zloţi în mâna slugii noastre Căpăţână şi în mâna fiicelor lui vitrege Fedora şi Nastea, nepoatele panului Corui", care cumpărase moara de la unchiul său, Giurgea Rotimpan.

1495, martie 16: „Din mila lui Dumnezeu, noi Ștefan voievod, domn al țării Moldovei" întărea acestor „adevărate slugi ale noastre, Giurca Pântece și fratelui lui Petriman, și surorii lor, Sofiica, fiii lui Oană Pântece, și verilor lor Danciul, și fraților lui, Toader și Ion și Vlașin, și surorilor lor Ana și Fedca și Sofiica, fiii lui Julea Pântece, și altor veri ai lor, Șandru și frații lui Iurie Baico și Sava, fiii Marușcăi, și nepoata lor de frate, Rusca, fiica lui Onica Mățaiul, și vărul lor Oană Dragna, fiii lui Lazor Adaș, și vărului lor Ivanco, fiul Mușei, și altă vară a lor, Mărușca, fiica Taței... dreapta lor ocină, satele anume: jumătate din **Horodniceani**, şi jumătate de moară, şi două sate pe Bârlad... Iar hotarul acestei jumătăţi din satul **Horodniceani** să fie tot vechiul hotar, pe unde au folosit din veac". Formulele „dreapta lor ocină, „pe unde au folosit din veac", se foloseau, în înscrisurile medievale, doar în cadrul satelor a căror existență precede întemeierea statului feudal Moldova, acei „stăpâni de sate și de oameni formând o nobilime fără privilegii, anterioară fundării statului"[596].

1521: Nepoţii lui Stanislav Rotompan, copiii lui Constantin, uricar, şi ai Tofanei, copiii lui Cărstia, logofăt, şi copiii lui Ionaşco, postelnic, şi ai celor două fete ale lui Stanislav Rotompan, împart satul Rotopăneşti între ei.

1529, martie 25: Stanciu, aurarul, vinde **Brădăţelul**, cu „mori ce-s sub codru", rudelor sale Toderaşco, Gavril Brăescu etc., apoi, certându-se cu ele, se pârăsc reciproc la Divanul lui Petru Rareş şi vând „satul întreg **Brădăţel cu mori**" lui Şerban Cantacuzino. În aceeaşi zi, în faţa lui Petru Rareş confirmă şi întăreşte „Mariei, fiica lui Mihul, fiul lui Lazea, cneaghina lui pan Dolh, fost portar de Suceava", „dreapta ei ocină şi cumpărătura sa, un sat pe Roşia, anume **Horodniceani**, şi cu o moară pe Brădăţel, care este sub pădure, ce era cumpărat acest sat, în zilele părintelui domniei mele, Ştefan Voievod, de la Giurgea Pântece şi de la verii lui, Petriman, şi de la sora lui Sofiica, copiii lui Oană Pântece, şi de la verii lui, de la Danciul, şi de la fraţii lui, Toader şi Ion şi Vlaşin, şi de la surorile lor Ana şi Fedca şi Sofia, copiii lui Giulea Pântece, şi de la verii lor, Şandro şi fraţii lui, Iurie Baico şi Sava, fiii Maruşcăi, şi de la nepoatele lor de soră, Măria Bilca, fiica Nastasiei, şi de la nepotul ei de soră, Danciul, fiul Stanei, şi de la nepoata ei de frate, Rusca, fiica lui Onică Măţuiul, şi de la vara lor Maruşca, fiica Taţei, şi de asemenea de la verii lor din cetatea Romanului, şi de la vărul lui, Ion Ciortan, şi de la nepoţii lui de frate, Cozma şi fraţii Petriman şi Trifan şi Piţurcă, de la fiii lui Sima Ciortan şi de la vărul lor Ion, fiul lui Toader, şi de la Maruşca, fiica lui Giurgea Pântecel, şi de la vărul lor Ivul şi fratele lui Isaac, şi sora lor Nastea, copiii lui Mihul din Solca, şi de la mătuşa lor Bilca, fiica lui Sluga Andriiaş, de la toţi nepoţii lui Sluga Stan, pentru trei sute şi

---

[596] Panaitescu, P. P., *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova*, p. 70

optzeci de zloţi tătăreşti… Iar hotarul acestui sat este pe Roşia, anume al **Hordonicenilor**, şi cu moară pe Brădăţel, ce este sub pădure, să fie după hotarul vechi, din toate părţile, pe unde au folosit din veac”.

1568, iunie 30: Mânăstirea Voroneţ revendică, în numele lui Teodosie, fiul lui Drăgoi, care a renunţat la rangul de ceaşnic, pentru a se călugări, moştenirea „Drăgoieştilor”, iar Alexandru Lăpuşneanu întăreşte Voroneţului stăpânirea satelor **Boteşti**, cu o moară pe Brădăţel, Drăgoieşti şi Lucăceşti, „pentru sufletele” copiilor lui Drăgoi, Teodosie şi Odochia.

1628: O parte a satului **Rotopăneşti** se află sub stăpânirea boierului nistrean Vasile Şeptilici, tatăl lui Gavrilcea şi Lupul, cuparul, fugar în Polonia.

1634: 25 Februar 7142 (1634). Moise Vodă, pentru Costantin Cănscă, dându-i un vad de moară pe părăul Moina, la vărsarea în Sasca, în hotarul Băii, şi „o bucată de codru, cât îi va fi dumisale de hrana porcilor” – Suret din sec. al XVIII-lea[597].

1636: Iaşi, 26 Februar 7144 (1636). Vasilie Vodă, pentru „Mierla, cneaghina lui Strătulat Dobrenchii şi surorile ei, Nastasia, cneaghina Nacului, şi Măricuţa, cneaghina lui Istratie biv logofăt, şi fratele ei Savin, fiii lui Costantin uricarul şi ai Tofanei, fata lui Mălai vătaf”, care îşi împart o parte din Rotompăneşti, cu curţi, mori, etc., o parte din satul Hreasca pe Şomuz, „jireabii” din Onceşti şi o falce de vie la Cotnari („la Ţombricul de sus”), precum şi locuri la Nemirceani. Pecete mare, ruptă, de ceară roşie. Pătraşco Başotă vel logofăt. Borleanul (în colţ, jos, la dreapta). Slavon[598].

1644, februarie 10: O însemnare a lui Nacu, pârcălab, consemnează că rotopăneștenii de pe moșia Șeptilici merg adesea la Bistrița, să cumpere blide, talgere, lanțuri și sfeșnice.

1645, ianuarie 12: Șeptilicenii își măresc moșia în **Rotopănești**, Maricuța Brăescu, fata lui Gavril, nepoata lui Șeptilici și soția lui Ștefan Brăescu, moștenind, de la „ruda stearpă” Dumitrașco, fiul lui Cărstian Rotopan, partea lui de sat.

1647: 13 Mart 7155 (1647). Vasilie Vodă, pentru Ionaşcu şi Dumitraşco Cărstian „şi cumnatul lor Vasile Brăescul”, care împart cu „cumnatul Ionaşco postelnic”: acesta ia Lămăşenii. Cărstienii aveau o datorie la Iordachi vel vistier. Toderaşco vel logofăt. – Suret din 1784[599].

1650: Iaşi, 14 Iulie 7158 (1650). Vasilie Vodă, „la Dima, pârcălabul de Ţinutul Sucevei, şi la Vasilie, vornicul de Suceava”, pentru jalba lui „Nacul, pârcălabul de Ţinutul Sucevei, zicând că a avut o parte de ocină în Nemirceani, a socru-său, şi o au oprit Dumitraşco Cărstian, şi o au schimbat cu Şepteliceştii, şi i-au dat o parte din Rătumpăneşti, şi i-au dat şi nişte iepe”. Acum mărturisesc şi „Şepteliceştii anume Ilie Şeptelici”. Să-i hotărnicească. „Aşijdirea să aveţi a socoti, de hotarul Rătumpăneştilor, c-ați luat Horodnicianii cu un uric, din partea din sus, ca să aveţi a socoti tot dreptul şi să trageţi cu funia, să fie tot frăţeşte... Aşijdere cum s-a jeluit... că i-i dator cu nişte bani şi cu nişte miere, şi cu nişte postav, şi cu nişte vin, şi cu nişte ceară, şi cu alte unelte câteva, ca să aveţi a-i împle toate ce veţi socoti că este adevărat dator”. Pecete cu chinovar, mare. „Vel Logofăt učil”[600].

[597] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 102
[598] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 102
[599] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 102
[600] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 103

1667: Stăpân al satului şi moşiei **Boteşti** este, printr-un probabil schimb de moşii cu Voronețul, Şerban Cantacuzino.

1668: 20 August 7176 (1668). „Vărlan, biv comis, şi cu soțu-meu, cu Alecsandra, şi cu fratele nostru, Toder Cărstian", se tocmesc „cu dumnealui, fratele Ştefan Brăescul, ce-au fost vătaf, pentru a patra parte din sat din Ionăşeni, ce era să ne dea nouă 300 lei bătuți, care bani i-a dat tatăl nostru, Ionaşco Postelnicul, însă fără altă cheltuială, ce s-a cheltuit după moartea tătânului nostru... şi am dat a patra parte de sat din Rătupăneşti, i-am dat pentru parte din Ionăşeni, şi ne-a mai dat... două sute de lei şi cincizeci bani..., cu vecini câți sunt pe acea parte. Aşijderi şi pentru Pătrăuți, ca să n-aibă dumnealor treabă, pentru că ce s-a venit în partea noastră". Martori: „Gavrilaş Brăescul, ce-a fost vornic, şi Ionaşco Mătişescul de Popeni". Alexandra pune pecetea numai[601].

1668, august 28: Ștefan Brăescu și Maricuța (născută Șeptilici) cumpără, cu 200 lei turcești, partea de sat **Rotopănești** a lui Varlam Rotopan și a lui Toader Cărstian, „cu vecini câți sunt pe acea parte". Preotul satului era **popa Vasile din Rotopănești**, care, în 29 octombrie, era martor, în Baia, la vânzarea unei jirebii în Oidești.

1670: „U Stroeşti", 24 Ianuar 7178 (1670). „Mierla, giupăniasa răposatului Strătulat Dobrenchii", dă zapis „pentru rândul unei ocine a mele de sat din Rotompăneşti: cinci jirebii; care acea ocină mi-a rămas de la părintele meu, Costantin, uricarul, când a fost în zilele lui Vasilie Vodă; iar dumnealui Nacul Stolnicul o au neguțat de la mine pentru optzeci de galbeni; deci mi-a dat douăzeci de galbeni şi mi-a rămas dator cu 60 ughi. Iar după aceea, s-au prilejit de am căzut la boală mare, şi m-am speriat de moarte. Deci iară am chemat pe dumnealui Nacul Stolnicul, şi l-am întrebat pentru acea ocină să mă comânde. Deci dumnealui s-a apucat să mă grijească ca pe un creştin, după obiceiul creştinesc". Înaintea „feciorilor mei şi a ginerilor mei", a lui Mierăuță de Ilişeşti, preotului Ion de Bălăceni, preotului Ionaşco de Ilişeşti. Scrie un fost vornic, Grigoraşco Gherman. Iscălituri şi peceți[602].

1677: 5 Mai 7185 (1677). „Gligoraşco Rătupan vinde „a mea moară de sat de Rutupăneşti" lui „Toderaşco sin Nacul Stolnic, drept treizeci de lei bătuți, bani gata". Martori: „Ştefan Brăescul, ce a fost comis mare, şi Şoldan, dichiul de la Sfânta Mitropolie, şi dumnealui Toderaşco de la Lomăşeni, ce a fost comis, şi Vasilie Giocăş, şoltuzul de Baia". Pe lângă iscălituri: pecetea Voronețului, cu un sfânt pe tron, şi, supt cuvintele „pecitia Băi", e întipărită cu fum pecetea veche, latină, a Băii, cu un animal, se pare un cerb, cu crucea între coarne, într-o treflă, şi o inscripție din al XIV-lea veac, din care se vede clar: „mold" şi „MCC"[603].

1679: 25 Decembre 7188 (1679). „Ştefan, feciorul lui Savin, ce a fost cistiernic mare" vinde partea-i din Rotonpăneşti „şi cu doi vecini, anume Ştefan Tăpălagă şi Nacul, feciorul Dumitrăşcoi", „vărului Toderaşco, feciorului Nacului, stolnicului", cu 310 lei. Martori: „Ştefan Brăescul, ce au fost comis mare, Savin, ce a fost sulger mare, Gheorghiță Albotă, ce a fost armaş mare, Gavril Brăescul, ce a fost jicnicer, şi Savin, ce a fost căpitan"[604].

1705: 7214 (1705-6). Mărturie de la „Athanasie, egumen ot Slatină, Galerie, stareț, Gligorie proegumen, Ghidion, clisiarh, de o parte, şi, apoi, „Serafim, egumen ot Homor (scris

[601] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 103
[602] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 104
[603] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 104
[604] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 105

ruseşte), Selevestru, proegumen, popa Ioan"... Pe a doua foaie: „Athanasie, stareţ ot Voroneţ, eromonah Epollite, carele m-am născut şi am crescut în Rotopăneşte" şi „pecetea sfintei mănăstiri Voroneţului". Apoi: „Erei Gligorie ot Drăgueşti, Ion Baboe ot Drăgueşti, Ursul vornicel ot Liteni, Toader ot Liteni, Vasilie Pistrug ot Horodniceni, Andreian ot tam, Ion ot tam, Ursul ot Mihăeşti, Ghiorghii stareț ot Mihăeşti". Pe coloana din faţă: „pecetea târgului Băii", pare a fi două capre, într-o treflă şi: „Piaciatia tărgul Baia". Apoi: „Nacul cel bătrân ot Bae, Andrei, meserciu ot Bae, Vasilie cel bătrân ot tam, Ianăş Beşicuţă ot Bae, Gorcea Ion stareț ot Bae, Nacul lui Miron ot Bae, Anton Matei ot Bae, Ansentie Oiaga ot Bae (de aceiaşi mână, toate aceste iscălituri), Nicolai Perjul, Pavăl ot Rădăşiani, Iftimie ot Rădăşeni, Găda ot Rădăşiani, Gudanul ot Lămăşeni, Tofan ot Lămăşeni, Andronachi şi Hilip ot Lămăşiani". Pe a treia faţă: „Lariion ot Rătumpăneşti, ciast. Gherghel; Ghiorghiţă Creţul ot Ilişănei, Lizor cel bătrân ot tam, Cristia ot tam, Andonie ot Rotumpăneşti, Ion cel bătrân ot tam, Nacul ot tam, Dumitru ot tam". Ei fac mărturie pentru Toader Nacul, „precum au ţinut moşul şi părintele dumisale, Nacul stolnicul, în partea de sus, împreună cu Ionaşcu Rotumpan şi cu ginerii lui, cu Leca şi cu Bejan, tot frăţeşte... şi hălăşteul de la Roşia... şi moara din jos de morile lui Rotumpan, şi prisaca de la vie şi de la Banişte... Price sau sfadă între dumnealor n-au fost. Iar acum, MăriaTa, de când a încăput dumnealui jicnicerul Rugină, de la Pace, încoace[605], vedem că dumnealui nu va să ţie locul şi hotarul cum au ţinut Rotumpan şi cu ginerii săi: el ia şi partea dumisale lui Toader Nacul şi-l scoate din moşia părinţilor, care noi toţi, Măria Ta, ne mirăm de mare strâmbătate ce îi face, că l-au sărăcit şi casa i-au pustiit. Măria Ta, vei judeca precum a fi mila Măriei Tale. Să fii Măria Ta sănătos"[606].

1706: Iaşi, 29 Maiu 7214 (1706). Antioh Costantin Vodă, lui Ion Balş, biv vel stolnic, pentru pâra lui „Toader Nacul şi cu Gherghial, jicnicerul, şi cu Pavăl Rugină, vel jicnicer", pentru că acesta răscumpărase partea din Rotompăneşti „a Cornăcioae, c-au fost zălogit la Toader Nacul. Ce acum Rugină nu va să-şi ţie acea a patra parte de sat, ci i-au luat şi moşia lui Toader Nacului, iară a patra parte de sat, şi-l urneşte să ţină în cea jumătate de sat, de jos, cu Gherghial". Acesta zice că e hotărât dinspre Nacul şi dinspre Rugină, care moştenise aici pe „moşu-său, Cărstăian, logofătul". Să cerceteze. Pecete mare cu chinovar. „Nicolai Costin, vel vornic vă Divan, nefiind vel Logofăt"[607].

1706: 15 Iunie 7214 (1706). „Ion Balşe biv stolnic" face raport Domnului pentru cercetarea sa la Rotopăneşti. Cartea domnească i-o adusese „Lupaşco Gherghel, jicnicerul". Se mărturiseşte de bătrâni că au ştiut pe „Cărstian, logofătul, moşul socrului lui Gherghel, frate cu Costantin, moş lui Toder Nacul, şi având ei, amândoi fraţii, moşie într-acest sat". Cărstian singur mai cumpără, „de la Bălaci şi de la Ghiorghiţă Forfotială, fratele lui Bălaci, şi de la Şeptelicioae", de se face jumătate de sat, pe care o stâlpeşte dinspre frate şi dinspre Rătumpan. O ţin fiii lui, apoi nepotul, Ştefan Brăescul, socrul lui Gherghel. Martori: „Toder comisul, popa Ioan din Lămăşeni şi Ionichintie, călugărul de Voroneţ, ce-a fost preot în Rotămpăneşti, şi Andreian din Horodniceni şi Vasilie Pistrug ot tam, şi Ion Pante de acolo, şi Ignat ot tam, şi Ursul, vornicelul de Liteni, şi Gudanul de Lămăşeni, şi Andronachi ot tam, şi Echim de acolo, şi Tofan de acolo, şi Gheorghiţă Lemnarul din Mihăeşti, şi Ursul de acolo"[608].

---

605 De la Carlowitz (1699).
606 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 106
607 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 107
608 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 107

1706: 4 August 7214 (1706). Antioh Vodă, pentru pâra dintre „Angheluşa Cornăcoae, fata lui Rotompanu”, şi Pavăl Rugină vel jitnicer, pentru Rotompăneşti. „Antohie Jora, hatman, nefiind vel logofăt vă Divan... Tănasie diac am scris”[609].

1706: Iaşi, 4 August 7214 (1706). Antioh Costantin Vodă, pentru pâra lui „Toadiar Nacul”, cu „Pavăl Rugină vel jicnicer”, pentru a patra parte din Rotompăneşti. „Iar soru-sa (a unui Gligoraş), Angheluşa, s-a sculat şi a fost pus şi ea partea ei zălog la Ştefan Brăiascul ce-au fost comis, pentru nişte bani domneşti ai vecinilor săi, şi, fugind vecini ei, au rămas banii nedaţi”. Nacul îi dă 150 de lei, de se plăteşte de văduva Brăiescului. Rugină, începând procesul, aduce „nişte ispisoace vechi, de la Petru Vodă şi de la Alexandru Vodă: a tras pâri cu Toader Nacul la Costantin Duca Vodă”. Se decide pentru Nacul[610].

1706: Iaşi, 4 August 7214 (1706). Antioh Costantin Vodă, pentru pâra lui Nacul, Rugină şi Gherghel, cu privire la Rotompăneşti. Pierde Nacul, câştigând Gherghel. Întărire. „Şi cu aceasta s-a dovedit Rugină că a îmblat cu nişti ispisoace vechi şi răsuflate, şi s-au luat de la mâna lui”[611].

1707: Iaşi, 9 Ianuar 7215 (1707). Antioh Vodă, pentru pâra lui Toader Nacul cu Pavăl Rugină, la Rotompăneşti. Rugină ar fi încălcat „cu nişti driase vechi, răsuflate, şi a fost luat şi câtăva pâine din moară, şi altă pâine şi fân au aprins, de a ars”. Se decisese „să meargă Rugină, jitnicerul, să jure în sfânta biserică precum acel judeţ ce a avut la Mihai Vodă, de-au rămas pe Toader Nacul şi l-au păgubit de acea pâine şi fân, nu s-a făcut cu vicleşugurile lui sau cu măzdă, nici a cunoscut el că sunt acele drese răsuflate şi ia moşia fără dreptate”. Să-l ducă la jurământ. Pecete mare, cu chinovar. „Veliţi boieri vă Divan”[612].

1708: Iaşi, 30 Ianuar 7216 (1708). Mihai Racoviţă Vodă, lui Ion Balşe, stolnicul, şi Ştefan Stamati, spătarul, pentru plângerea lui Toader Nacul, cu privire la Rotumpăneşti. Toader Dobrinchi şi fraţii săi nu cheltuiesc la „pământăle” Mierlei. „Dând răscoalele în ţară, s-a dus cine încotro a putut, ia, după ce s-a făcut pace”, Toader cere un zapis. „Iar Dobrinchi i-a făcut răvaş, la nepotu-său Carp ... Şi, ieşind doi oameni ai lui Dobrinchi din ţara ungurească, i-a poprit Toader, ca să-i dea zapisul, şi pe urmă Carp a dat zapisul”. Să se judece odată cu Dobrinche[613].

1709: Iaşi, 20 Februar 7217 (1709). Mihai Racoviţă Vodă, lui Antiohie Jora, vel logofăt, pentru nişte bani ce Rugină va da lui Gherghel, rămânându-i moşia”[614].

1709: 21. Iaşi, 23 Februar 7217 (1709). Mihai Racoviţă, către Antiohie Jora, vel logofăt, şi Ion Sturdzea, vel paharnic, ca să hotărnicească la Rotompăneşti[615].

1709: 22. Iaşi, 3 Maiu 7217 (1709). Mihai Racoviţă, pentru Pavăl Rugină, vel jicnicer, în pâră cu Toader Nacul, pârcălabul, şi cu Lupaşco Ghiarghii, biv jicnicer, pentru Rotompăneşti. Rugină arată acte „de la Petru Vodă, den vlet 7095 (1586-7) şi altul de Ia Alicsandru-Vodă, den vlet 7” (sic!). Chemaţi ceilalţi doi, cu armaş. Se făcuse o nouă

---

[609] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 107
[610] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 108
[611] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 108
[612] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 108
[613] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 108
[614] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 109
[615] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 109

cercetare. Se aduce şi o mărturie „de la şoltuzul, cu 12 pârgari, din târgul Sucevei, cu pecetea târgului, din valetul 7099 (1590-1)", „pentru vânzarea, de către Soriţa, sora lui Rotompan", a două „jirebii" lui „Costin de Nemirciani", care le trece luă Cărstian Logofăt. Pierde Rugină[616].

1709: Iaşi, 11 Mai 7217 (1709). Mihai Racoviţă Vodă, pentru Pavăl Rugină, care e în pâră cu Ghiarghel şi Nacul. „Nu s-a atins de acea moşie întru nemică, nici a luat din uiumul morilor, nici a lucrat cu ţăranii aceia, nici la alt venit al acelei părţi de moşie nu s-a amestecat... Şi fânul ce-au făcut, ţăranii l-au făcut, ţăranii l-au mâncat"[617].

1709: Iaşi, 31 Mai 7217 (1709). Mihai Racoviţă Vodă, „Angheluşei Cornăcoae, fetei lui Rotompan", pentru „a patra parte de sat de Rotompăneşti", din partea de sus, cu mori ce sunt gata, şi cu vaduri de mori, şi cu locuri de prisăci... cum au ţinut moşii şi părinţii ei; care această a patra parte de sat cu multe feluri de meşterşuguri a fost încăput în mâna lui Pavăl Rugină, vel Jicnicer". Ea-i întoarce acum banii. Adaos: „Iar când ar ieşi, vreodată, la vânzare, iarăşi nimeni să nu încapă a cumpăra înaintea lui Rugină jicnicer, fiindu-i neam" (de mâna Domnului, care şi iscăleşte: „Io Mihai Racoviţă Voevod") [618].

1712: „**Rotompăneşti**, 15 August 7220 (1712). Raport către Domn al „lui Axentie Uricariul", pentru cercetare la acest sat. Scoate trei stâlpi din cei patru puşi de Toader Nacul. „Că le mergea hotarul şovăit... De la **Horodniceni** n-au venit nimeni, ci au răspuns că ei nu ştiu hotarul altor sate, ci ştiu mai bine ţăranii acelui loc, care se hrănesc pe acel loc". Se iau de aici bătrânii „Gheorghiţă a Anii şi Ştefan Heghiaş", „Larion şi Ihnatie, călugărul de Voroneţ". „La deal, spre amiazinoapte... Trecea peste drumul ce mergea la Suceava şi peste părăul vâlcelei, pe de la deal de nişte tufe de răchiţi şi cam pe costişă... până la un clin de hat... Până se obârşeşte acel rând de pământuri... Pe un hat, pe o dălmă, tij (la fel – n. n.), un rând de pământuri. Şi peste o baltă ca un lac, ce este în dealul Crucii... în zarea dealului... Peste un pisc, deasupra fânaţului ce se răspunde a Cărstii Găţul... Peste gura Puciosului, peste dealul ce-i între Roşii... Peste Roşioara... O fântână ce-a fost a lui Gheorghiţă Nacul... Haturile pământurilor, pe cum le şovăieşte hotarul, şi peste dealul Şomuzului... Până în apa Şomuzului". Martori şi „Gheorghiţă Paiul, „şi Moglan", „şi alţii din ţăranii lui Gherghial... Căci aici, Măria Ta, dau seama oameni precum ţăranii unui stăpân, nu intră în partea altui stăpân să se hrănească, c-apoi pun pe urmă pricină şi împresoară hotarele. Aşijdere şi ţăranii lucrează pe moşia stăpânului său, şi unde le dau loc de arat şi de cosit, că se împart între dânşii, şi, după ce mor şi părinţii lor, ţin feciorii lor şi nepoţii tot acele pământuri şi locuri de fânaţ, măcar că-i moşia stăpânească, şi nici ei, ţăranii, nu intră unul în locul altuia, ci-şi lucrează cine pe al său, şi pentru atâta ştiu semne ale hotarului stăpânu-său. Deci, pe cum au mărturisit, pe acolo au înnoit semnele. Iar feciorul lui Toader Nacul nu şi-a lăsat oamenii să vină, nici el n-a venit, ci a dat răspuns că n-are poruncă de la tată-său şi vor mai ridica hotarnică şi altă dată"[619].

1717, decembrie 15: **Horodnicenii**, Tolova, **Brădăţel** şi Stupca sunt confirmate, de Mihai Racoviţă Vodă, în baza unui uric al lui Gaşpar Graţiani, lui Coste Bucioc şi fraţilor Iordachi, Şerban şi Toader Cantacuzino.

[616] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 109
[617] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 109
[618] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 110
[619] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, pp. 112, 113

1723: Iaşi, 30 Mai 7231 (1723). Mihai Racoviţă, lui Ştefan Gherghel, pentru partea lui din **Rotompăneşti**. Celor ce l-au încălcat, „să le strice grădinile şi curăturile, cine ce or fi având”[620].

1729: 1 Septembre 7238 (1729). „Andriaş, feciorul lui Gligoraş Rătumpan”, dă „postelnicului Şerban Cantacuzino”, „fiind dumnealui, câtăva vreme, între noi, la Câmpulung, de ne-a stăpânit, având eu multă milă dinspre dumnealui, şi la unele, şi la alte”, partea de la tată-său, Gligoraşco, şi de la Angheluşe, în Rotumpăneşti. Ţine seamă şi că „nimic de la acea moşie numai eu, nici n-a socotit neamul meu întru nimic”. Dania o face „împreună cu casa mea”. Altă parte o vinde, „căzând eu la mult greu şi lipsă pentru nevoile pământului”. Şerban avea „şi partea lui Dumitraşco Nacului”. Pune degetul. Martori: „Toader Calmăşul, vornic de Câmpulung, m-am tămplat”, „Toader Başotă, m-am tămplat”, „Toader Bădeliţă, pârcălab, m-am tămplat”, „Mihai Micu, vornic mare”. „Şi eu, Dumitraşco Calmăş am scris zapisul, cu zisa lui Andrieş”. Şi egumenul de Dragomirna iscăleşte în greceşte[621].

1730: „U Iaş, valet 7238 (1730), Ghen. 25, „Al patrulea an din întâia Domnie”. Grigorie Vodă, pentru Şerban Cantacuzino, care arată un zapis (25 Ianuar 7230 = 1722) „de la Nastasiia, giupăniasa răposatului Toderaşco Nacul, ce a fost stolnic, dimpreună cu fiu-său Dumitraşco şi cu fiică-sa Aniţa”, vânzându-i, „la mare neputinţă şi la multă datorie pe la turci”, partea lor din Rotumpăneşti, cu casă, „cu pometi, ce se cheamă la Brad, cu două heleşteie în sat, pe apa Răbâiei şi a Zăpodii, unde se împreună pâraiele şi merge drumul pe iaz... puţintei stejari şi toată braniştea din zăpodie” şi *vecini*, cu 300 de lei bătuţi. Întărire. Pecete ruptă, mare. „Ilie Catargiu, vel logofăt”[622].

1731: 8 Mart 7239 (1731). „Ion Păladi, vel vornic” vinde partea sa din Rotopăneşti, de la Rugină, lui Şerban Catacuzino, biv vel medelnicer, cu 90 de „galbeni ungureşti”. „Fiindu-mi mie dator Rugină cu câțiva bani şi, la vremea moscalilor, fugind Rugină cu Dumitru Cantimir Vodă la moscali, şi venind cu Domnia ţării Măria Sa Neculai Vodă, s-au sculat datornicii lui Rugină, având datorie la dânsul şi cerându-ş moşiile lui pentru datorii, şi le-au dat, neavând altă ce lua, le-au dat din moşiile lui. Şi fiindu-mi şi mie dator, am arătat la Măria Sa datoria ce am avut la Rugină şi, spunând şi Măriei Sale că am căzut la mare primejdie din pricina lor, că a venit cu împăratul Moscului, şi dintr-acele pricini a lor a căzut ţara la multă pradă şi robie, şi noi, fugind la munte, cu casă, cu copii, ne-au ajuns tătarii şi, fiind marginea codrului aproape, au sărit femei şi copii din care şi au dat în pădure, şi au scăpat numai cu sufletele, iar altă, rădvane, care, cum au fost încărcate, aşa le-au luat cu totul. Şi fiind această a patra parte de Rotopăneşti dăruită de Măria Sa boierului Măriei Sale, lui Dumitrachi Ramadan, vel postelnic, m-am rugat Măriei Sale, de mi-a dat-o mie, pentru datoria mea, că dumnealui nici a avut treabă, nici a fost păgubaş la nimica; şi mi-a dat-o mie, şi pentru datorie şi pentru pradă, precum arată şi cartea Măriei Sale, ce mi-a făcut-o. Ci, ajungându-mă nevoia, am vândut-o dumisale medelnicerului Şerban, având şi dumnealui, într-acea selişte, moşie, şi hotărându-se şi cu satul dumisale, Horodnicenii... cu *vecini*, cu tot ce se alege din partea lui Rugină”. Iscălesc: I. Paladi, vel vornic, Darie Donici vel logofăt, Costachi Costachi, hatman, Iordachi Catargiu, vel spătar, Sandul Sturdzea, vel vistiernic ... biv Ban, Iordachi Costachi, vel stolnic, Radul Racoviţă, biv vel jitnicer[623].

---

620 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 113
621 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 113
622 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 114
623 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, pp. 114, 115

1731: Iaşi, 5 August 7239 (1731). Grigorie Ghica Vodă, pentru pâra lui Şerban Cantacuzino, biv vel medelnicer, cu „Ghergheleştii", pentru Rotompăneşti. Să jure ei ce bani au de luat şi li se vor da. Iscălitură. Pecete mică octogonală, cu chinovar. „Darie Donici, vel logofăt". „Tănasie, diac, am scris[624].

1733: „La vlet 7241, septembrie, singur dintru sine îndemnat, Domnul nostru luminat Gligorii Ghica Vodă, ca să vadă scaunul bătrân, unde este cetatea Sucevei, mai mult pentru sfintele mănăstiri, citind Măria sa honogravul ţării şi auzind că la aceste părţi de sus, purcesu-s-au, cu toată curtea Măriei sale, între care erau şi boieri mari, Constantin Costachi vel logofăt, Ion Neculce vel vornic, Sandul Sturza hatman, şi au mers la Roman, la Neamţ şi la cetatea Baia, la Slatina, mănăstire, şi luni, septembrie 11, au mas la mine, la Horodniceni, şi a doua zi m-au făcut vornic în Câmpulung, şi au purces în Dragomirna şi în Suceava, de au văzut cetatea şi alte toate, şi cu cheltuiala Măriei sale m-au pus epitrop, să acopăr biserica gospod ce este în mijlocul târgului, în numele sfântului mare mucenic Dimitrie / Șerban Cantacuzino biv vel medelnicer"[625].

1742: Iaşi, 9 Iulie 7250 (1742). Grigore Ghica Vodă, pentru Şerban Cantacuzino, biv vel medelnicer, ce se pârăşte cu „Ghergheleştii", pentru a patra parte din Rotompăneşti, „cu vecini", cumpărată de Şerban „de la dumnealui Ion Pălade, vornicul, hotărându-se cu satul dumisale, Horodnicenii, şi mai având într-acea a patra parte de sat şi moşul dumisale, Toderaşco Cantacuzino, vistiernicul, o bucată de la o danie, şi mai având dumnealui într-acest sat... şi altă a patra parte... cumpărături ... de la Nacul... şi s-a făcut moşinaş cu voia răzeşilor... Stâlpiţi cu bolovani". Păladi luase moşia, supt Nicolae Vodă, pentru o datorie de 306 lei a lui Rugină. Se judecă de mai multe ori: la urmă, „pentru ca să-şi rumpă toată pricina din gura lor" (Ghergheleştilor), judecata e de faţă cu Mitropolitul Antonie „şi toată boierimea... Şi feciorii lui Gherghel au fost tot faţă, cum de au tăcut tot molcom până acum?" Pecete peste hârtie, mare. „Costantin Costachi, vel logofăt"[626].

1748: Şerban Cantacuzino pierde satele **Horodniceni**, Tolova, **Brădăţel** şi jumătate din **Rotopăneşti**.

1750: Plângere către Domn a lui „Ştefan Ghiarghil, postelnic, şi Gavril Ghiarghil", contra „dumnealui medelnicerul Şerban" pentru Rotumpăneşti. Se dă în cercetarea vornicului Ion şi Banului Costachi[627].

1750: Mărturia lui Simion Larion din Rotompăneşti, pentru hotar. Pomenit: „Ursul croitorul, bătrânul Mihăeştilor". Mărturisesc şi Gligori Poelescu, şi Gligorie Albaş[628].

1753: Paharnicul Dinu Cantacuzino se află în posesia satelor pierdute de Şerban Cantacuzino.

1757: 31 Iulie 7265 (1757). Scarlat Ghica Vodă, lui Dinul Canta, biv vel ban, ispravnic de Suceava, şi Vasile Başotă, biv vel medelnicer, şi Toader Bădăliţă, vornic, ca să

---

[624] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 115
[625] Bianu, Ioan (bibliotecarul Academiei Române), *Catalogul manuscriptelor româneşti*, Bucureşti 1907, pp. 183, 184
[626] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 115
[627] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 115
[628] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 115

hotărnicească pe Neculai Gherghel, biv vel medelnicer, la Rotompăneşti, împresurat „dinspre dichiii de la Mitropolia Sucevii, fiind un Calistrat dichiu acolo, la Mitropolia Sucevii"[629].

1758: 28 April 7266 (1758). Costantin Cantacuzino şi Vasile Balş, vel medelnicer (iscăleşte şi Gavril Fratiţa) fac raport Domnului pentru cercetarea lor la Rotopăneşti. Întreabă şi pe Enache Puilincu şi Andrii Larion, Ion Tofan, Ilieşi sin (fiu – n. n.) Handogăi şi Lupaşco sin Handogăi[630].

1770: 10 Mai 1770. Lupul Gherghel îşi vinde partea din Rotupăneşti „vărului Iordache Gherghel". Martori: Vasile Hermeziu, Ştefan Hermeziu ot Vistierie, alţi doi Hermeziu, „A., vel postelnic", „Gheorghe Carp, logofăt ot Vistierie", „Ioniţă Botoşi"[631].

1774: 22 Februar 1774. „Boierii Divanului Cnejiei Moldovei", către banul Costandin Başotă, paharnicul Ioniţă Başută şi şătrarul Petre Cheşcu, pentru jalba medelnicerului Neculai Gherghel, proprietar în Rotopăneşti, contra „stolnicului Ianache Canta". „Acesta îneacă" moşia lui Gherghel. Să cerceteze[632].

1772-1774: Recensământul lui Rumeanţev consemnează, la **Horodniceni** şi **Boteşti**, 196 liuzi (oameni străini, aduşi să muncească pentru stăpânul moşiei), din care 159 scutiţi, 40 fiind „scutelnici ai bănesii Kanta", 40 – ai stolnicului Ianachi Kanta, 50 – slugi, argaţi şi breslaşi, plus 9 femei sărace, 5 popi, 1 diacon, 8 bătrâni nevolnici, 4 ţigani şi un nevolnic. În **Rotopănești**, erau 28 de case, din care 10 birnici și cu 18 scutelnici, aceștia fiind 6 argați ai lui Gherghel, 5 femei sărace, 2 popi, 4 țigani și un evreu, iar la **Mihăeşti**, 6 case, cu 5 birnici şi 1 femeie săracă.

1779: 10 Februar 1779. Şerban şi Iordachi Gherghel se învoiesc a trăi „frăţeşte" la Rotopăneşti. „Însă, pentru câţi oameni, de pe moşia mea din sus, vor avea trebuinţă să are şi să cosească pe moşia dumisale şi să pască, cu bucatele lor, dumnealui să nu aibă a le lua dijmă, după obicei, dar nici să nu-i oprească a-şi face hrana lor, nici bani să nu le ceară, măcar cât de puţini, ci să fie în toată odihna lor, după cum au fost şi mai înainte, şi eu să am a împărţi fălcile de boieresc, ce le vor face sătenii de pe moşia mea: dumnealui să ia în jumătate fânul şi ei iar în jumătate. Iar la oamenii dumisale, ce vor fi şezători pe moşia dumisale, eu să n-am treabă a-i trage la ceva; cum şi pâinea ce va avea-o dumnealui aicea, atât grâul, ovăzul, cum şi păpuşoii, iarăşi oamenii mei, dimpreună cu oamenii dumnealui, ce se vor face săteni, să fie cu toată silinţa, prin ajutorul meu, a-şi strânge acea pâine toată. Însă numai să o care cu carele lor la arii, iar, pentru că vor secera-o, dumnealui să le dea din secere, după cum le da şi în vremea trecută. Iar păpuşoii să-i prăşească şi să-i strângă cu plată, însă cu hotărâre numai o sută prăjini popuşoi să-i prăşească şi să-i strângă cu plată, după cum şi pe a mei, iar nu mai mult; ce vor fi mai mult, îi va strânge dumnealui cu oamenii dumisale. Şi după acestea, să aibă sătenii a-i face şi o clacă de coasă, să cosească cu toţii, într-o zi, şi să ridice fânul acel de clacă, să-l facă stog. Deosebit m-am aşezat cu dumnealui pentru fânaţele ce sunt pe toată moşia Rotopăneştii, să aibă dumnealui a cosi costişa dinspre Roșiea cea Mare, până în hotarul Horodnicenilor, cât ţine toată coasta, etc., osebit de fânaţele ce au sătenii noştri: de acele fânațe a lor dumnealui să nu se atingă. Şi eu, după aşezarea ce am făcut, să am a cosi toată costişa vâlcelelor etc. pe din sus de casa lui Vârlan Puilincu etc., osebit de fânaţele cele vechi,

---

[629] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 116
[630] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 116
[631] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 116
[632] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 116

ce vor fi cosind oamenii mei. Iar de se vor strânge ceva oameni pe moşia dumnealui, din jos, şi acelora să avem a le da fânaţ, cât pentru vitele lor, unde s-ar socoti, cu toată învoiala"[633].

1779: 1 Septembre 1779. Costandin Dimitrie Muruzi Vodă, lui Ioniţă Başotă, biv vel stolnic, şi Grigoraş Adam, biv vel clucer, şi Vasile Ada, clucer, pentru jalba lui Ianache Cantacuzino, biv vel ban, cu privire la **Brădăţel**. Să cerceteze[634].

1679, decembrie 25: Nacul, pârcălab, și fiul lui, Toderașco, cumpără, cu câte 300 lei turcești, partea din **Rotopăneşti** a lui Ștefan Brăescu și cea a lui Ștefan, feciorul lui Savin, „și cu doi vecini, anume Ștefan Tapalag și Nacul, feciorul Dumitrașcăi".

1782: 22 Februar 1782. Costantin Dimitriu Muruz Vodă, pentru Ianache Cantacuzino, vel vistier, pentru „**Brădăţălul**, sat întreg, ce are dumnealui vel vistier la Ţinutul Sucevei, unit de hotarul moşiei **Horodnicenilor**, unde este şi casa, aşezarea dumisale". La 1780, fiind ban, el se plânsese de încălcare. Se întreabă, atunci, egumenul Ghenadie de la Slatina. „Plasa acestei moşii... merge lungul moşiei, şi, de la ìnceperea din sus, semn de hotar are o matcă de pără, ce se numește Şomuzul... Sasca, moşia dumisale Ştefan Sturza Vornic, care este dată danie dumisale Ioan Sturza, vornic, moşul dumisale... Peste câmp, în pravăţul pietrelor"[635].

1783: 14 Mai 1783. „Ioniţă Bontăş, fiul răposatului Ilie Bontăş", arată „unchiului meu Iordache Gherghel ot Vistierie… că, în anii trecuţi, cumpărând dumnealui o a patra parte de sat de **Rotopăneşti**... de la unchiul meu Lupul Gherghel, ce a fost văr primar cu unchiul meu Iordachi Gherghel", cere şi el a fi primit în moşie, dar se înduplecă apoi la o înţelegere. Primeşte „partea sa", 100 de lei. Martor: „Nichifor Hermeziu, monahul"[636].

1784: 15 Maiu 1784. Hotarnică la **Rotopăneşti** a lui Costandin Başută, ban, Ioniţi Başută, paharnic, şi Petre Cheşcu, șătrar. „Unde iese drumul din calea mare... Valea Paului... Drumul ce vine de la Suceava"[637].

1784: 4 Octombre 1784. Cinci boieri arată că s-au judecat înaintea lor „Tudorachi Ciure ot Vistierie, vechil fiind dumnisale Ianachi Cantacuzino, vel vistier, cu Ianachi Gherghel, fratele lui Iordachi şi al lui Şerban, Gherghelеştii", pentru că aceşti doi au vândut lui Ianachi Cantacuzino partea lor din **Rotopăneşti**. El cere să poată răscumpăra. Vistierul face să se arate zapisul lui Iordachi Gherghel: el avea moşie de cumpărătură de la „un văr primar al lui, anume Lupul Gherghel, fecior lui Ştefan Gherghel, postelnic, ce a fost frate cu tatăl lor, cu Necolai Gherghel, biv vtori medelnicer". Şerban vinde şi el, „cu ogradă de bârne, cu biserică" etc., „şi cu oameni șezători pe numita moşie". Vistierul avea cealaltă jumătate din **Rotopăneşti**, ca „dreaptă clironomie de la părinţii dumisale". În loc, el dă Gherghelеştilor parte din Zberăşti (Ţinutul Neamţ) şi 4.600 de lei. Se întăreşte Vistierului, nefiind vânzare, „ci este cu adevărat schimb de bună voie, după dreptate şi după orânduială şi obiceiul pământului". Se adaugă că, în 1785, „un Costandin Stroescu, ce ţine pe Iliana, sora lui Şerban a lui Iordachi, Gherghelеştii", reînnoieşte cererea, cu acelaşi rezultat: „nu i sau dat protimisire"[638].

[633] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 117
[634] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 118
[635] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 118
[636] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 118
[637] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 118
[638] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, Bucureşti 1904, p. 118

1784: 8 Octombre 1784. Gavriil Mitropolitul, pentru moşia **Mihăeştii**, lângă Brădăţel, a Mitropoliei. Ianache Cantacuzino are şi el moşie la Poculeni, schimb cu mănăstirea Râşca, lângă Poculeni fiind Oprişenii, altă moşie a Mitropoliei, şi Podeanii, tot ai ei. Ianache dă Mitropoliei **Poculenii pentru Mihăeşti**. Martori toţi boierii Divanului[639]. Mitropolia Sucevei face un schimb de moşii cu Cantacuzinii, iar **Brădăţelul** trece în proprietatea lui Ianache Canta şi, apoi, a fiului său, Iordache Cantacuzino, moştenitor şi al **Rotopăneştilor**.

1784: 12 Decembre 1784. Alexandru Costandin Vodă, pentru Ianache Cantacuzino, vel vistier, ce a căpătat o nouă moşie la **Rotopăneşti**. În act erau iscăliţi Mitropolitul Gavriil, Dumitraşco Sturza, vel logofăt, Gheorghie Sturza, vel logofăt, Ştefan Sturza, vel vornic, Iordachi Ghica, vel vornic, Ioan Cantacuzino, biv vel vornic, Iordachi Cantacuzino, biv vel vornic, Lăscărachi Roset, vel vornic, Ilie Catargiu, vel vornic, Vasile Costachi, vel spătar, Constantin Grecianu, biv vel spătar. Pecete cu chinovar. Iscălitura domnească[640].

1785: 25 Iunie 1785. Alexandru Ioan Mavrocordat Vodă, pentru Ianache Cantacuzino, biv vel vistier, care a arătat actul relativ la **Rotopăneşti**, iscălit de Mitropolitul Gavriil, de Dimitrie Sturza, vel logofăt, de Ştefan Sturza, biv vel logofăt, Nicolaie Roset, vel logofăt, Lupul Costache, vel vornic, Ioan Cantacuzino, vel vornic, Iordache Cantacuzino, vel vornic, Lascarache Roset, vel vornic, Costache Ghica, hatman, Matei Cantacuzino, vel vistier, Costin Catargiu, vel spătar, Nicolai Balş, vel vornic, Costandin Başotă, vel ban. E vorba de schimbul cu Mitropolia. Pecete mare cu chinovar. Iscălitura Domnului[641].

1786: 29 Ianuar 1786. „Răzăşii de la Lămăşăni" vând un vad de moară lui Ianachi Cantacuzino, biv vel vistier, „vadul lui Cărstiian, logofătul", unde făcuse moară un „răzăş şi neam al nostru", căpitanul Lupul Bărsănescul. Întărire de la Mitropolitul Leon şi de la Divan[642].

1786: 20 Iulie 1786. Alexandru Ioan Mavrocordat Vodă, lui Ioniţă Cananău, biv vel paharnic, şi Ştefan Hermeziu, biv vtori vistier. Ianache Cantacuzino, biv vel vistier, a cumpărat un vad de moară la **Rotopăneşti**. Să „facă publicaţie", după „hotărârea hrisovului ce s-a făcut de către Domnia Mea, la 1785, Dechemvrie 24"[643].

1787: 24 Iulie 1787. Alexandru Ipsilant Vodă, pentru „dumnealui Ianache Cantacuzino, vel agă", ce a cumpărat vad de moară la **Brădăţel**. Pecete rotundă, cu chinovar[644].

1790: 24/13 Iunie 1790. „De la k. k. administraţia Romanului". „Iliana, fiica lui Neculai Gherghel, jupâneasa lui Costantin Stroescu", se plânge că vistierul Cantacuzino „cu vicleşug" a luat **Rotopăneştii** „din mâna părinţilor ei, dându-le 4.600 lei şi o parte mititică de moşie, care mai mult nu face decât 5 lei". El arată cum stă lucrul şi că a fost învoială „la Divanul Iaşului". „Pentru aceasta, hotărî Divanul Administrativ: neputând a o strica, se întăreşte şi de la Administraţie: să rămână hotărârea Divanului". Egghelet, administrator. Pecete de ceară neagră, ovală, cu „Landes-Administration in der Moldau"[645].

---

639 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 119
640 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 119
641 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 119
642 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 120
643 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 120
644 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 120
645 Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 120

1795: Satul **Horodniceni** se află în stăpânirea Mariei Canta, văduva lui Şerban Cantacuzino.

În **1803**, la Horodniceni trăiau 190 liuzi, de la care Maria Canta încasa anual câte 2.200 lei, alţi 15 liuzi fiind scutiţi de bir, pentru că slujeau la conac, iar de la cei 20 de meseriaşi încasa 888 lei.

1816: Spătarul Nicolai Canta, fiul Mariei şi al lui Şerban Cantacuzino şi ginerele lui Dimitrie Sturza înscria satul **Horodniceni** în condica visteriei cu 130 locuitori birnici, 16 fiind scutiţi de bir, ca posluşnici (slujitori) ai lui şi „alişverişul lor cu lucrul pământului şi cu draniţa”. Serdarul Iordache Cantacuzino, fiul lui Ianachi, vinde lui Mihail Sturza Vodă satele **Mihăeşti** şi **Rotopăneşti**, care le dă, la schimb, lui Costache Lazu, care înscrie în condica visteriei 96 de gospodării, 4 scutelnici şi 92 birnici, care se ocupau cu lucrul pământului şi cu făcutul draniţei, ca şi cei din Horodniceni.

1816: Costachi Lazu, biv vel ban, dă zapis lui Mihail Sturza, biv vel vornic, pentru schimbul Drăguşănilor, Zăvoenilor (Negrileşti), întregite cu partea de la Ion Lazul, „supusul Împărăţiei Rosiei”, date, „în vremea hotărâtei prothezmii a disacirei”, Săcuenilor, etc., pentru **Rotompăneşti, Mihăeşti** etc.[646].

1816: „Iordachi Cantacuzino, fiul răposatului Ianachi Cantacuzino, biv vel vistiernic, încredinţez... că, statornicindu-mă cu petrecire lăcuinţii mele în partea din stânga al apei Prutului, în oblastia Basarabiei, supt ocârmuire a Ei, Împărăteşti Măriri a Rosiei, şi vrând a mă desface cu desăvârşire din pământul Moldaviei, rămas în ocârmuirea Prea Înaltei Othomaniceşti Porţi, prin arătare în scris către Excelenţa Sa, gheneral-consulatul din Iaşi al Împărăției Rosiei”, a cerut să i se vândă moşiile: **Rotopăneşti** şi **Mihăeşti**. Le ia, cu 140.000 de lei, Mihail Sturza, biv vel vornic de aprozi. martori: Ioan Neculce, Iordachi Drăghici, ban, și un al treilea[647].

1831-1832: În catagrafia fiscală sunt înscrise satele: **Horodniceni**, cu 112 liuzi, care plătesc 3.360 lei anual, un mazil, 6 preoţi, 1 diacon, 4 dascăli, 9 bătrâni nevolnici, 3 scutiţi pentru strajă, 3 oameni fără căpătâi şi 139 gospodării; în anul următor, 1832, mai vin 28 birnici din Litenii Bucovinei, de dincolo de Hraniţa, numărul gospodăriilor ajungând la 198, înregistrându-se în plus 8 patentari (deţineau licenţe pentru comerţ) şi 50 de oameni nesupuşi la bir; la **Boteşti**, erau 99 gospodării şi o populaţie de 495 de oameni; la **Brădăţel**, în 10 curţi trăiau 50 de locuitori; la **Mihăeşti**, în 50 de curţi trăiau 260 de săteni, iar la **Rotopăneşti**, care avea 199 gospodării, se înregistrau 150 birnici, din care 30 în slujba moşiei lui Costache Lazu, 3 preoţi, 1 diacon, 4 dascăli, 12 bătrâni nevolnici, 25 văduve şi 3 ovrei orândari.

1845: Vornic al satului **Horodniceni** era Pavăl Mertic, de Horodniceni ţinând şi cătunele Răbâia, Boteşti şi Brădăţel.

1847: La **Horodniceni** şi la **Rotopăneşti** s-a deschis câte o velniţă, care prelucrau, anual, câte „2.000 merţe cartofle”[648].

1848: „*Tabla lefurilor ce se dau pe anu 1848*” la **Rotopăneştii** banului Costache Lazu, confirmă existenţa muncii salariate, în baza unor altfel de înţelegeri decât învoielile agricole.

[646] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 121
[647] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 121
[648] Platon, Gh., *Domeniul feudal din Moldova în preajma Revoluţiei de la 1848,* p. 221-22

Gheorghe ficior (deci un fel de majordom) era tocmit, cu „500 *lei pe an şi o vită la iernat şi vărat*", **Toader ficiorul,** angajat din 1847, cu 500 lei, cu 100 lei mai mult decât în anul anterior. **Vatav Dumitrache,** personaj de încredere al banului, are leafa de 500 lei, „*mâncare femeii lui la ţară, dându-i şi casă de şezut*". **Dădaca** nici dreptul la un prenume nu are, dar este plătită cu 120 lei pe an şi îi sunt primite oile la iernat şi vărat în turmele boiereşti, beneficiind şi de îmbrăcăminte second-hand („*i de purtat în casă*"). **Catinca mancă lui Vasilică** primeşte 200 lei pe an şi, de asemeni, haine de purtat în casă. **Nemţoaica,** menajeră şi bucătar-şef fiind încă din 1847, are „*500 lei pe an şi nimic alt*". **Gavril chelar** primeşte doar 100 lei pe an, iar **Ion chelar** – „200 *lei pe an şi nimic alt*", dar este de presupus că-şi mai rotunjeau veniturile pe seama pivniţelor boiereşti. **Costandin Chiriță,** posesor de nume, primeşte 300 de lei şi „o *merţă de pâne într-un an*". **Vasile grădinar,** care se ocupa de înfrumuseţarea conacului boieresc încă din 1846, a fost plătit cu 354 lei pentru trei ani. **Hucici argat,** „*slădar tocmit cu băetul său, cu 150 lei într-un an, ca să dei şi 40 prăjini arătură, o dimirlie păpuşoi şi două ocă brânză pe săptămână, o ocă de sare*", beneficia de contract din 1847. **Ion Hărţigaşu** a fost „*tocmit cu băetul lui, pentru 100 lei, 3 merţe păpuşoi şi patru perechi ochind*", încă din 1846. Din 1845, beneficiază de munca parţial salariată şi **Tiplic,** el primind „700 *lei, 2 merţe păpuşoi şi 4 perechi ochinci pe an*". **Grigore văcar, Ion argat brat lui Grigore, Dumitru Băeşu argat şi Gheorghe rotar** beneficiază de contracte vechi, neprecizate în *Tabla lefilor*. **B. Pisani** şi **Mitman,** deşi nu li se precizează ocupația, dar fiind, probabil, meşteri mari, care pun în funcţiune velniţele de prelucrat cartofii, câştigă cel mai bine, adică fiecare câte „*100 galbeni, 20 merţe păpuşoi, 10 merţe ovăs, 6 merţe grâu, 6 merţe secară, 2 stoguri fân*" – în 1846, şi „*100 galbeni, 4 merţe păpuşoi, 5 merţe secară, 2 merţe grâu, 4 vite la grajdi pe brahă şi 2 cai de iernat pe un an de zile*" – în 1847, iar în 1848, începând cu data **pornirii velniţei** de cartofi, cu „*400 lei, 4 merţe păpuşoi şi 4 vedre brânză*". **Logofăt velniţei, Vasile,** are acelaşi venit ca şi cei doi meşteri mecanici. **Lovanciu Corbu** şi **Filip slădar** sunt tocmiţi cu câte 100 de lei şi două merţe de porumb pe an, iar **Ienache slădar,** împreună „*cu băetul său, cu 160 lei, 4 merţe păpuşoi şi o vadră brânză într-un an*". Cu contracte vechi şi, deci, neprecizate, lucrează **Ion baciul, Costache cioban, Ştefan țigan, Gheorghe Croitoru, Grigore bucătar, Ion Aghinii şi Gîscă ţiganu** (din care se vor desprinde, peste mai bine de un secol, ramuri de autentici cărturari români)"[649].

1853: „Comuna Rotopăneşti[650] din judeţul Suceava a fost şi ea centrul unei culturi naţionale. Neculai Istrati, proprietarul acelei comune, înfiinţează, în anul 1853, în casele locuitorului Vasile Otrocol, o şcoală mixtă primară, cu trei clase, pe care el le numea elementare. La 1855, noiemvrie 1, în locul acestei şcoli, înfiinţează alte două şcoli, una de băieţi şi alta de fete, tot cu câte trei clase elementare. Şcoala de fete era aşezată în casa locuitorului Vasilie Pânzaru[651], iar aceea de băieţi o zidise anume, de la vale de curţile boiereşti, lângă şosea. Pe lângă aceste şcoli, mai înfiinţează, apoi, prin primăvara anului 1860,

[649] Platon, Gh., *Domeniul feudal din Moldova în preajma Revoluţiei de la 1848,* p. 221-22
[650] Până în anul 1886, moşia Rotopăneşti, care astăzi e proprietatea Dlui Grigore Goilav, forma singură o comună; acuma ea se ţine de comuna Brăduţel, şi numără 114 capi de familie; are o şcoală rurală mixtă şi o biserică zidită la anul 1856 de Nicolae Istrati, cu inscripţiunea următoare: „Acest templu dedicat Sfintei Treimi, cu binecuvântarea prea sf. sale Episcopului de Huşi Dl Dn Meletie Istrati, s-a fondat de fratele său Mare postelnic şi cavaler Nicolae Istrati, cu în îndemnul soţiei sale Sevastia, născută Ciudin, şi a fiului lor Titu Istrati, pe proprietatea sa Rotopăneşti, în anul erei noastre 1856, în care Moldova a recăpătat privilegiile aşezate de Ştefan cel Mare". În curtea bisericii se află o statuie de piatră, ridicată în acelaşi an (1856) de Nicolae Istrati, reprezentând Moldova, în forma unei fecioare întinzând o cunună de stejar. Aceasta negreşit în amintirea marelui eveniment naţional (Vezi mai pe larg despre această comună: Dicţionar geografic, de Serafim Ionescu, p. 286, Bucureşti, 1894).
[651] Elevele erau îmbrăcate toate la fel. Rochiile lor erau vişinii; cele din clasa I-a aveau, jos, la poale, un şiret albastru; cele din clasa a II-a, două şireturi, iar cele din clasa a III-a, trei şireturi.

tot cu a sa cheltuială, chiar în casele boiereşti, o şcoală de muzică şi declamaţiune, unde se învăţa şi carte. La clasa de principii dădea lecţiuni Petru Mezetti; la clasa de canto, Maestro Galea, iar la clasa de declamaţiune, Mihail Galino[652]. La carte era profesor de băieţi preotul Costachi Milu[653], iar la fete, soţia acestuia, Elena. Pe lângă aceste clase, se mai adaogă, în localul şcolii, şi clasa de cor bisericesc, la care preotul Costachi Milu era profesor, cor care cânta în biserica de la Rotopăneşti cu vreo şase ani înainte încă de înfiinţarea acestei şcoli. Tot în aceea şcoală se mai învăţa şi psaltichia, la care era profesor Iordachi Iconomu, fost elev în seminarul din Roman. Toţi elevii şi elevele erau luaţi de pe moşia Rotopăneşti şi de pe la alte moşii învecinate. Profesorii şcolii aveau întreţinerea şi locuinţa chiar în casa boierească; ei dădeau lecţii în toate zilele, câte două ore, şi erau plătiţi cu câte zece galbeni pe lună, afară de profesorul de declamaţiune, care avea cincisprezece galbeni lunar. / Sala de teatru era întocmită chiar în casele boiereşti, decorurile erau zugrăvite de Iosif Fichtner din Sviţera (Elveţia – n. n.), profesor în casă, la copilul Titus, fiul lui Neculai Istrati. Acest Fichtner era zugrav şi se pricepea în arta decorativă. / Costumele pentru piesele naţionale erau lucrate în casa lui Neculai Istrati, de elevele şcolii. Profesoare la lucru de mână erau însăşi soţia lui Neculai Istrati, Sevastia, şi soţia preotului Costachi Milu, Elena. După vreo cinci luni de un studiu conştiincios, elevii acelei şcoli au fost în stare să reprezinte mai multe piese de teatru şi cântecele comice, din care enumerăm următoarele: „Doi ţărani şi cinci cârlani”, „Cinel-Cinel”, „Fluierul fermecat”, „Scara mâţii”, „Baba Hârca”, „Paul John”, „Margo”, „Herşu Bocceagiu”, „Mama Angheluşa”, „Şoldan viteaz” şi altele. / Reprezentaţiunile teatrale să dădeau de două ori pe săptămână, joia şi duminica. Cupletele la vodeviluri şi corurile erau acompaniate, cu violina, de Petru Mezetti. Între acte, cânta corul de muzică vocală al şcolii. La fiecare reprezentaţiune sala era ticsită de boieri, proprietari şi posesori de la moşiile învecinate, care se minunau de felul cum fiecare elev îşi interpreta rolul său. De multe ori venea şi fostul Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, Calinic Miclescu, care, pe atunci, era arhiereu egumen la mănăstirea Slatina, precum şi arhiereul Iosif Râşcanu, de la mănăstirea Râşca. Pe lângă aceştia, se mai aduna un public numeros, nu numai din judeţ, ci şi din oraşul Suceava, precum şi din alte părţi ale Bucovinei. Fiecare elev căuta să-şi înveţe rolul cât se poate de bine, ştiind că avea în faţa sa pe aceşti doi arhierei şi mulţime de străini, veniţi de peste hotar ca să-i audă. / După insistenţa multor boieri, aceşti elevi au dat, în vara anului 1861, vreo câteva reprezentaţiuni şi în Fălticeni, în grădina lui Iancu Botez Topor. Piesele ce s-au jucat atunci au fost: „Fluierul fermecat”, „Cinel-Cinel”, „Scara mâţii” şi „Baba Hârca”. / Şcoala număra 28 elevi şi eleve, din care 19 băieţi şi 9 fete. / Din elevii cei mai buni ai şcolii, pe care nu găsim de prisos a-i enumera aici, arătăm pe: Ioan Savin, fost judecător de ocol în Roman şi actualmente avocat în acel oraş; Costachi Rotopan, fost primar la Rotopăneşti, Vasile Teodorescu, actualul posesor al Moşiei Paşcani; Alecu Alexandrescu, psalt la catedrala din Fălticeni şi arhivarul primăriei din acel oraş; Vasile Grigoriu, fost psalt în Fălticeni; Petre Constantinescu, fost primar; Iacob Todirescu, fost posesor de moşii; Neculai Teodorescu din Horodniceni, fost contabil la moşia Faraoani, judeţul Bacău; Mihail Boişteanu din Horodniceni, fost profesor de muzică vocală la şcoala primară din Fălticeni (mort) şi Vasile Dimitriu, fost telegrafist la Fălticeni (mort). / Dintre eleve arătăm pe: Nastasia lui Vasile Tofan, Tinca Dimitriu, Luţa Rotopan şi Paraschiva lui Nicolai Pavel, aceste trei din urmă acum moarte. / Această şcoală îşi câştigă un renume în faţa publicului ce asista la reprezentaţiunile ce se dădeau. Între acte, de multe ori, Dna Sevastia Istrati, soţia lui Neculai Istrati, şi elevul Costachi Rotopan cântau duete; câteodată elevele Nastasia Tofan, Luţa

[652] Toţi aceşti profesori au fost apoi numiţi la Conservatorul de Muzică şi Declamaţiune din Iaşi. Petru Mezzetti, la clasa de teorie, în anul 1865; Mihail Galino, la clasa de mimică, în 1864, iar Maestru Galea, la clasa de cânt, în 1 octombrie 1860, în aşa fel că el n-a fost profesor la şcoala din Rotopăneşti decât numai la începutul înfiinţării ei.
[653] Tatăl viitorului actor Matei Millo – n. n.

Rotopan şi elevul Ioan Savin, tenor, executau şi câte un solo de canto. / Nespusă era mulţămirea sufletească a lui Neculai Istrati, văzând că şi-a ajuns scopul de mult dorit: acela de a vedea înfiinţată această şcoală, menită a da sătenilor o cultură mai deosebită. El voia chiar să ducă în Iaşi pe elevii şcolii, să dea câteva reprezentaţiuni la Teatrul Naţional de la Copou, dar moartea l-a împiedicat de la aceasta. Duminicile şi sărbătorile se aduna la Neculai Istrati lume multă, de prin împrejurimi, ca să asculte corul bisericesc, care cânta toată liturghia[654], de se minunau toţi cei ce-l ascultau. Acel cor, care număra în total 40 băieţi şi 10 fete, era vestit, pe timpul acela, nu numai în judeţ, ci şi prin alte locuri, şi a fost cel dintâi cor bisericesc de muzică vocală europenească la noi, în ţară, în care s-au văzut, alături cu băieţii, să cânte în biserică şi fetele la sfânta liturghie[655]. / După ieşirea din biserică, toată lumea mergea la Neculai Istrati, apoi, înspre seară, boierime se ducea la o pădurice, toată de brazi, situată pe un deal, numit „Brădăţel". La poalele acelui deal erau două râmnice de toată frumseţea, iar în vârful dealului, un chioşc, de unde se desfăşura înaintea ochilor o privelişte din cele mai încântătoare şi mai pitoreşti. În acel chioşc şedeau toţi musafirii la sfat, făcându-li-se ceremonia cafelei şi a ciubucului, iar corul vocal, în tot timpul acela, cânta bucăţi pe care boierii, desfătându-se, îl ascultau cu mare mirare. După moartea lui Neculai Istrati, care s-a întâmplat în 1 noiembrie 1861 , aceea şcoală s-a desfiinţat[656]". / **Teodor T. Burada**"[657].

1858: Postelnicul Nicolae Istrati, posesor al unei averi de 2.500 galbeni şi boier anti-unionist, devenea stăpân şi al moşiei **Mihăeşti**.

1865: Boierul Nicolae Istrati construieşte câte o şcoală în **Horodniceni, Brădăţel** şi **Rotopăneşti.**

1871, ianuarie 1: Horodniceni devine centru al comunei Brădăţel, care are 2.215 locuitori şi în care au fost incluse şi cătunele Boteşti, Brădăţelul şi Răbâia – cătun format din refugiaţi bucovineni. Rotopăneşti, devenit comună cu 770 locuitori, are în componenţă şi satul Mihăeşti.

1877: Pentru independenţa României cad, pe fronturile balcanice, **Florea Petru** din Boteşti, **Păduraru Dragomir, Păduraru Gheorghe** şi **Ecoboaia Gavril** din Rotopăneşti.

1886: „În ziua de 14 Mai curent, a plouat bine prin plasa Șomuz-Moldova, județul Suceava. Pe teritoriul comunei Horodniceni a căzut o ploaie furtunoasă, cu puțină grindină, dar n-a făcut alte stricăciuni decât foarte puțin la arborii fructiferi"[658].

1887: Prin îndeplinirea formalităților cerute de lege, comuna Horodnicenii s-a unit cu Rotopănești, sub numire de Brădățel"[659].

---

[654] Muzica era după aceea rusească.

[655] Cu un an mai înainte de înfiinţarea şcolii de muzică din Rotopăneşti, generalul Nicu Mavrocordat înfiinţase, la 1859, pe moşia sa Ştefăneşti, din judeţul Botoşani, cu a sa cheltuială, o şcoală de băieţi, care număra vreo 200 elevi. În acea şcoală, unde Vasile Răceanu dădea lecţii, pe lângă carte, se învăţa şi muzica vocală, precum şi psaltichia. Profesori de muzică erau Costachi Milu şi elevul său Ioan Savin, care, după desfiinţarea şcolii din Rotopăneşti, se retraseră în Ştefăneşti. Aceştia înjghebară un cor de muzică vocală, care cântă, de obşte, duminicile şi sărbătorile, liturghia în cafasul bisericii catedrale cu hramul Cuvioasa Paraschiva, ce se află în afară de târguşorul Ştefăneşti, numită a lui Ştefan cel Mare. Acest cor, care era preţuit de toţi cei ce-l ascultau, s-a desfiinţat în anul 1864.

[656] Toate aceste relaţiuni mi-au fost comunicate de către profesorii Conservatorului de Muzică din Iaşi, Petru Mezetti şi Mihail Galino, ambii defuncţi, precum şi de către Dl Titus Istrati, preşedinte la Tribunalul de Roman, şi Ioan Savin, fost elev al acelei şcoli şi fost judecător de ocol în Roman.

[657] *Biserica şi Şcoala*, Anul XXIV, Nr. 39, Arad 24 septembrie / 7 octombrie 1900, pp. 352, 353

[658] *România Liberă*, Nr. 2640, Anul X, duminică 25 mai / 6 iunie 1886, p. 3

1893: „**Horodniceni**, sat, pe moşia cu acelaşi nume din comuna Brădăţel. Până la 1886, forma o comună aparte. Aşezat pe dealurile Stoporenilor şi Merţenilor şi câteva vâlcele, numără 272 case, populate cu 278 capi de familie sau 1.148 suflete, din care 557 bărbaţi şi 591 femei (57 străini). Are 290 contribuabili. Vatra satului ocupă 34 fălci şi 17 prăjini, iar locuitorii sunt buni gospodari. Nu demult era, lângă sat, o fabrică de spirt. Moşia e proprietatea moştenitorilor Marchizei de Betmar. Are suprafaţa de 2.682 fălci, din care 1.904 cultivabil, 498 pădure şi huceag, 215 fălci fân, restul neproductiv. Împroprietăriţi, la 1864, 35 fruntaşi, 140 pălmaşi şi 34 câte 12,5 prăjini, stăpânind 524 fălci şi 17 prăjini. Drumuri principale sunt la Rotopăneşti (3 km), la Botești (3.300 m) şi la Brădăţel (metri). Are o şcoală rurală, înfiinţată la 1865, cu un învăţător plătit de stat, frecventată de 70 elevi; o biserică, deservită de 2 preoți şi 4 cântăreţi, împroprietărită cu 17 fălci. Iată ce scrie, cu destulă competenţă, domnul Nicolae Beldiceanu despre satul şi biserica din Horodniceni, în *Archiva societăţii ştiinţifice şi literare,* Anul II, No. 9 (1891, pp. 513-529). „Horodnicenii, sat din ţinutul Suceava, plasa Şomuz-Moldova, este aşezat la hotarele Bucovinei, pe coasta unui deal, iar în faţa lui, pe un alt deal, sporeşte o pădure frumoasă de stejari, împodobită ici, colea, cu brazi. Ca şi Baia, acesta este astăzi proprietatea doamnei marchize de Bedmar şi, împreună cu cotunele sale, Răbâia, Boteşti şi Brădăţelul, are o poporație ce trece peste 500 locuitori. Numele de Horodniceni aminteşte zicerea slavonă „horodnici”, adică şoltuzi, ce pare a fi suferit aceiaşi preschimbare, ca şi slavonescul „horod”, oraş, în românescul: Horod, Horodnic, Horodişte, dat şi astăzi multor localităţi din Bucovina şi partea de sus a Moldovei, pe unde se găsesc urme de cetăţui. Horodnicul*, șoltuzul*, *stadt-schultheiss*, ca şi primarul, îngrijea, împreună cu pârgarii, de gospodăria oraşului. Dacă numele acestui sat se poate tălmăci din horodnici, ne arară o înrâurire slavonă în limbă, alăturea cu cea germană, a instituţiei de *sckultheiss*, venită la noi din Polonia[660]. Pe coma dealului, alături cu grădina ce încunjură curtea boierească, o biserică îşi arată în zare figura ei măreaţă, fizionomie a unor veacuri îndepărtate, de care nu ne putem apropria decât prin monumentele rămase. Sus, la 5 metri 25 centimetri înălţime, afară, deasupra fereștei pridvorului, stă îngropată în zid o piatră de 1 metru 25 centimetri lăţime şi 84 centimetri înălţime (fig. 1); pe ea se află săpată în relief următoarea inscripţie slavonă, aşa cum se obișnuia în vremile de demult, mai cu seamă până către sfârşitul veacului al 17-lea. Iată cuprinsul acestei inscripţii, în facsimil, precum am stampat-o în vara anului 1886, cu prilejul unor cercetări arheologice. Dau aicea, în litere latine, sunetele următore: „Izvoleniem otà i s' pospeaşeniem sina, i săvreaşeniem sviataho duhá, promisli i proizvoli pan Matiaș velichii vistearnic săzda ţercov vă imia i déje est hram săşestvie sviataho duhă, na sviataia ucenichi i vasvidol v’ dni blahocestivaho hospodaria Ioan Stefan voevòda, i v' dni Kyr Theofan mitropólita suciavscaho, i săvrişisca, v' leato: sedim tisiaştia cetiredesiat sedim, measiaţa Noèmvria osim”. Înţelesul ei, pe româneşte, este: „Cu învoirea tatălui şi cu împreună lucrarea fiului şi cu săvârşirea sfântului duh, cugetat-a şi binevoit-a pan Matiaş, marele vistiernic, de a zidit biserica, anume unde este hramul „Pogorârii Sfântului Duh asupra sfinţilor ucenici”, și a ridicat-o în zilele cucernicului domn Ioan Ştefan voievodul şi în zilele lui Kyr Theofan, mitropolitul Sucevei, şi o săvârşi la anul 7047 (1539 – n. n.), luna Noiembrie 8”. Această inscripţie este publicată în *Uricarul* dlui Th. Codrescu, vol. 8, pp. 16 şi 17, după nişte notiţe aflate în biblioteca lui Gh. Asaki[661], sub titlul: „Inscripţia pietrei deasupra uşii bisericii de la Horodniceni”. Iată textul: „Cu învoirea tatălui,

---

[659] *Monitorul Oficial*, Nr. 92, 28 iulie 1887, p. 2219

[660] Peste munţii Munteniei au trecui numai pârgarii de la borgherii, municipalităţilor săseşti, iar capul a fost numit cu termenul românesc de judeţ, jude: peste acei ai Moldovei, a trecut de asemene poate, prin canalul Băii, pârgarii oraşelor săsești; s-a adaos însă șoltuzul, prin o împrumutare specială Moldovei, de la poloni (Szoltys) (*Istoria Românilor*, de dl Alex. Xenopol, Iaşi 1889, vol. II, p. 234).

[661] Aceste notiţe, după cum mi-a spus dl Th. Codrescu, sunt hărăzite de domnia sa Academiei Române.

ajutorul fiului şi lucrarea sfântului duh, a cugetat întru sine şi a binevoit pan Matiaş biv vel vistiernic a zidi această biserică în numele hramului „Pogorârea duhului sfânt peste sfinţii săi ucenici”, în zilele blagocestivului Domn Ion Ştefan V. V., stăpânitor pământului Moldovei, şi în zilele mitropolitului Sucevei Kyr Theofan, şi s-au săvârşit în anul 7047, Noiemvrie 8”, calendar vechi, iar cel nou, 1539. În această tălmăcire sunt adaose cuvintele biv (fost), pe lângă „vel vistiernic”; „săi”, pe lângă ucenici, şi „stăpânitor pământului Moldovei”, care nu se găsesc în inscripţia ctitorească; lipsesc însă cuvintele: „şi a ridicat-o”, foarte grele de dezlegat, fiind slovele cu totul ciuntite. Asemeni, data pare îndoielnică, şi iată cum s-a scăzut din 7047, anii de la facerea lumii, 5508, pe când luna, fiind Noiemvrie, trebuia să se scadă uneori 5509. Această nesiguranţă poate fi limpezită aicea prin letopiseţul lui Grigore Ureche (*Cronicile României*, de M. Kogălniceanu, Bucureşti 1871, tom. I.), care, la paginile 201 şi 202, înseamnă că Ştefan Lăcustă a domnit 2 ani şi trei luni, Alexandru Cornea 5 luni şi 3 săptămâni, iar că Petru Rareş a urcat, a doua oară, domnia la anul 7049, Februarie 19, adică 1541. Scăzând 2 ani, 5 luni şi 3 săptămâni, adică cele două domnii: Ştefan Lăcustă şi Alexandru Corne, din 7049, Februarie 19, a doua suire pe tron a lui Petru Rareș, găsim că Ştefan Lăcustă se face domn pe la sfârşitul lunii lui August 7047; apoi 7049, Februari 19, neputând fi decât 1541, urmează nemijlocit că şi 7047, Noiembrie 8, să nu fie decât 1538 şi nu 1539, cum stă în tălmăcirea inscripţiei din *Uricar*. Vistiernicul Matiaş a zidit, prin urmare, biserica de la Horodniceni în cel dintâi an al domniei lui Ştefan Lăcustă şi, după cele arătate, Lăcustă Vodă, ajungând a fi domn către sfârşitul lunii lui August, zidirea bisericii s-a isprăvit la 2 luni şi o săptămână aproape după urcarea lui pe tron, adică la 8 Noiembrie 1538, data inscripţiei. Iată ce scrie Grigore Ureche despre acest domn şi cum lămureşte porecla lui de „Lăcustă”: „Prădând şi stropşind ţara sultanul Suleiman, împăratul turcesc, şi fiind ţara bejenită spre munţi, s-au strâns vlădicii şi boierii ţării la sat, la Bădăuţi, din sus de Suceava, de s-au sfătuit cu toţii ce vor face de acea nevoie ce le venise asupra. Mai apoi de toate şi-au ales sfat ca să trimită soli la împăratul, cu mare rugăminte şi plângere să îi ierte; şi aşa au ales, dintre dânşii, pe Trifan Ciolpan, de l-au trimis sol la Suceava, la împăratul, de s-a rugat de pace, şi şi-au cerşut domn. De care lucru, văzând împăratul rugămintea lor, s-a milostivit şi i-a iertat; şi a trimis la dânşii, cu Ciolpan, pe un ceauş mare, cu credinţă de i-a chemat pe toţi la împăratul, în Suceava, care cu mare frică au mers şi au căzut la picioarele împăratului; pe care i-a iertat împăratul şi cu dragoste i-a primit, ca pe nişte robi ai săi. Şi le-a pus domn pe Ştefan Vodă, feciorul lui Alexandru Vodă”, apoi, mai departe: „În zilele acestui domn, Ştefan Vodă, a fost foamete mare, şi în ţara Moldovei, şi la ţara Ungurească, că au venit lăcuste multe, de au mâncat toată roada; şi pentru aceea l-au poreclit şi i-au zis Lăcustă-Vodă” (*Cronicele României*, de M. Kogălniceanu, tom. I, pp. 197 şi 200). Dl Alexandru Xenopol, în „*Istoria Românilor*”, preţioasă fântână pentru trecutul nostru, iată al cui fiu zice că era „acest Ştefan, poreclit de popor Lăcustă, pentru multele lăcuste ce pustiiseră ţara, în vremile lui, ce şi aşa rămăsese pustie de turci, este arătat de Ureche ca fiul lui Alexandru Vodă. Bielski întăreşte spusele cronicarului, numindu-l *Stefan Alexandrowicz*. Alexandru nu poate fi altul decât fiul cel mai vârstnic a lui Ştefan cel Mare, care, după cum am văzut, fusese însurat, încă din timpul vieţii tatălui său, deoarece l-am găsit având un fiu, Bogdan, care murise în 1480. Alt fiu al său, pomenit acuma pentru prima oară, este acest Ştefan” (A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, Iaşi 1880, vol. II p. 562). / Dar să vedem cine era vistiernicul Matiaş şi dacă, din punct de vedere istoric, prezintă el vreo însemnătate. În domnia întâia a lui Petru Rareş, vistiernicul Matiaş apare ca unul din sfetnicii săi cei mai de seamă. După ce Petru Rareş supusese Braşovul, pe când nu mult după acesta căzuse în mâinile lui şi cetatea Bistriţei, la 1530, vistiernicul Matiaş cere locuitorilor acestei cetăţi 30 de care de proviant pentru armata lui Rareş, care se găsea la Rodna. Iată cuprinsul scrisorii vistiernicului Matiaş către bistriţeni: „Cunoscând voi că stăpânul nostru cel prea generos este acuma lipsit, la Rodna, de cele trebuitoare, mai ales de pâine şi de vin, vă cerem, în numele lui, nu mai puţin

însă vă însărcinăm şi vă ordonăm ca, îndată ce veţi vedea aceste rânduri, să trimiteţi 30 de care cât mai curând, spre a se duce proviziile ce se vor vedea a fi trebuitoare. Să nu cumva să faceţi altfel de cum vă scriu, fiindcă ştiţi bine că domnul nostru cere, atât de la noi, cât şi de la voi, cea mai credincioasă slujbă. Dat în castelul Balvaniyos, în 22 Iulie 1530. (Iscălit). Noi, Matei vistiernicul sau tezaurarul prea generosului principe Petru, voievod de Moldova. / La 1535, Petru Rareş, căutând să împiedice pe Ferdinand, locţiitorul lui Carol al V-lea, împăratul Germaniei, de a se împăca cu Ioan Zapolia, duşmanul său, trimete pe vistiernicul Matiaş, ca să stăruiască în această privire. Faptul acesta ne arată că vistiernicul Matiaş avea multă însemnătate ca sfetnic al tronului, de vreme ce domnul îi încredinţase o aşa misiune. Iată cum califică Episcopul de Lund, ambasadorul lui Carol ai V-lea, pe vistiernicul Matiaş, într-o scrisoare adresată suveranului său: „Se află aci vistiernicul voievodului moldovenesc, principe fără îndoială puternic. Acest vistiernic adeseori mă vizitează în taină şi solicită de a nu se încheia pacea cu Ioan voievod. Promite că, la oricare cerere a mea, domnul său va veni cu 30 sau 40.000 de ostaşi aleşi şi va supune Transilvania sub ascultarea regelui Ferdinand; iar dacă Majestatea Voastră va întreprinde ceva pe uscat contra turcilor, domnul se va prezenta la serviciul Majestăţii Voastre cu 60 până la 80.000 de ostaşi foarte bine pregătiţi. M-am dat în mare amiciţie cu acest vistiernic şi ne-am învoit a avea totdeauna o regulată corespondenţă. În adevăr, el este un bărbat foarte modest, foarte bun şi mai ales prudent, şi atât de ager în trebi, precum nici se află altul în Ungaria. Se sileşte a-şi sfârşi mai curând misiunea şi nimica alta nu-l preocupă”. / Bunătatea şi modestia, unite cu prudenţa şi agerimea, fac, după cum vedem, din vistiernicul Matiaş o aleasă figură istorică, cu atât mai mult, cu cât aceste calităţi sunt atribuite lui, de nişte izvoare străine. / În domnia întâia a lui Petra Rareş, Matiaş este pomenit ca mare vistiernic. Lângă poartă, faţă cu biserica, pe nişte stâlpi de piatră stau atârnate clopotele; unul din ele poartă următoarea inscripţie: „Materialul din acest clopot este din clopotul făcut de ctitorul bisericii Horodniceni, Şerban Canta, în anul 1640, care, fiind crăpat, s-a reparat a doua oară şi fabricat de Vasile Fogoraş, din Pătrăuţi, cu cheltuiala poporanilor parohiei Horodniceni, prin stăruinţa **preotului Ioan şi a primarului Gheorghe Todicescu, la anul 1883**”. În „*Uricarul*” dlui Th. Codrescu, vol. VIII, stă publicată şi o inscripţie privitoare la acest clopot, sub titlul: „Inscripţia clopotului celui mare de la biserica din Horodniceni”. Iată cuprinderea: „Acest clopot l-a făcut Ioan Alecsandru V. V., cu mila lui Dumnezeu domn pământului Moldovei, şi l-a dat Sfintei biserici din Horodniceni, la anul 7075 (1567), Aprilie 9, şi după aceasta, stricându-se, l-a înnoit Iordaki vel vistiernic, în zilele lui Vasile V. V., domn ţării Moldovei, în anul 7148, iar veleatul nou 1640”. / Clopotul din Horodniceni, prefăcut a doua oară la 1883, a fost făcut la 1567, de Alexandru Lăpuşneanu, în a doua domnie (1564-1568), iar la 1640 s-a reînnoit, pentru întâia dată, de către vel vistiernicul Iordaki. Comparând copia de inscripţie cu actuala inscripţie, vedem o nepotrivire de nume, la aceeaşi dată 1640; după „Uricar”, clopotul ar fi reînnoit de vistiernicul Iordaki, pe când după inscripţia de astăzi, pare să fi fost prefăcut de Şerban Canta, tot la 1640. Şi în această privire, documentele ne dau adevărata dezlegare a faptului; din două hrisoave ale lui Vasile Lupu, unul din 1635, Martie 25, care face parte din documentele proprietăţilor domnului Alexandru Cantacuzino-Paşcanul, iar altul din 1640, Martie 31, aflător în colecţia documentelor Academiei Române, se adevereşte vistiernicul Iordaki (Iordaki Cantacuzino era un străbun al ramurii Canta – n. n.), pe la 1640, fără a se pomeni de Şerban Canta. Tocmai în veacul al XVIII-lea se arată acest Şerban Canta, după cum se vede dintr-un hrisov de la 1732, Ianuarie 20, aflător în Archiva Statului Iaşi şi citat de dl Tanoviceanu, în lucrarea sa inedită asupra boierilor Moldovei. Din cele arătate, se lămureşte că inscripţia aflătoare astăzi pe clopotul de la Horodniceni aminteşte greşit pe Şerban Canta, la 1640, în locul vistiernicului Iordaki; căci după cum dovedesc documentele pomenite, vistiernicul Iordaki trăieşte prin veacul al XVII-lea, pe când medelnicerul Şerban Canta, abia în veacul al XVIII-lea. Toate celelalte clopote sunt mai noi, adică de la începutul veacului acesta. / Numele de Horod, sub

care sunt amintiţi Horodnicenii în „Uricarul”, pare a fi o prescurtare, căci tot în „Uricarul”, mai departe, în cuprinsul inscripţiei de pe clopot, se zice: „şi l-a dat Sfintei biserici din Horodniceni. Horod s-ar putea deriva din slavonescul „horod” oraş, sau din „horog” grădină. Însemnătatea inscripţiei de la biserica din Horodniceni este blazonul, adică stema familiei vistiernicului Matiaş. Inscripţia stă închisă într-un privaz de piatră, care poartă, pe toate patru laturile, marca familiei Matiaş ; una din aceste mărci cuprinde, în prescurtare, numele lui Matiaş (Mat); alta, anul 1540, iar celelalte două, nişte cruci, de un caracter simbolic. Data mărcii, 1540, arată că, deşi biserica a fost zidită la 1538, piatra ctitorească a fost însă aşezată la 1540. Cele două cruci simbolice sunt închise în marca de sus şi cea de jos a privazurilor pietrei. Caracterul simbolic al crucilor de pe marca de familie a vistiernicului Matiaş aminteşte pe al celor de origine cruciată; una, şi anume cea de sus, ţine în curmeziş un iatagan, cea ce s-ar părea că arată lupta creştinătăţii împotriva islamismului; mai departe, forma acestei cruci se apropie de a crucii potenţate a cavalerilor Sfântului Mormânt. După Auguste Wahlen, unii dau acestui ordin de cavaleri o vechime de necrezut; întemeietorul lor ar fi Sf. Iacob, întâiul episcop al Ierusalimului, la anul 60 după Christos; alţii îi cred a fi urmaşii călugărilor aşezaţi de Sfânta Elena, muma lui Constantin, în biserica cea nouă a Calvarului; unii susţin că ar fi întemeiaţi de Godefroy de Bouillon sau de urmaşul său, Balduin; în sfârşit, alţii asigură că ordinul lor ar fi o instituţie a papei Alexandru al VI-lea, întocmită la 1496, în scop de a înfierbânta zelul peregrinilor. Iată textual ce-l scrie Auguste Wahlen : / „Acest ordin fu, odată, răspândit în toată Europa”, iar mai departe: „Un puternic senior din Polonia, *Iana satrapa et regulus*, chema, din Franţa, pe unul din ei, *Martinum Gallicum*, şi îi dădu, la 1162, proprietatea Miechov, la 10 leghe de Cracovia. Această mănăstire, a cărei superior luă titlul de general, deveni centrul unei congregaţii, care cuprinse vreo 20 de case în republica polonă, precum şi în Silezia, Moravia, Bohemia, şi subzistă până în cele din urmă timpuri ale Poloniei. Fraţii de Miechov primeau afiliaţi pentru modica remuneraţie de zece galbeni. În cea de pe urmă insurecţie, Miechov pierdu ultimii săi călugări”. / Când ştim câtă putere civilizatoare avu Polonia asupra Moldovei şi, cu osebire, asupra aşezămintelor sale, putem uşor înţelege cum boierii noştri, pe lângă titlul de pan, au putut împrumuta de la seniorii poloni şi simbolurile feudale ale mărcilor de familie. Blazonul vistiernicului Matiaş, sprijinit de acel al vornicului Costea Bucioc, de la mănăstirea Râşca, şi acel al panului Nicoară Hărovici, pârcălab de Hotin, de la biserica din Zahareşti (Bucovina), vorbesc îndestul împotriva celor care pretind că românii n-au avut o nobleţe feudală şi că boierii erau nişte diregători numai. Iată cum se rosteşte domnul Alexandru Xenopol asupra nobleţei noastre: / „Această clasă, care a apărat, în ultimele timpuri, interesele sale de castă cu o neîmpăcată înverşunare, care a stigmatizat, prin cronicarii ieşiţi din sânul ei, pe toţi domnii ce au vrut să se atingă de ele; această clasă atât de neastâmpărată, care se juca de-a domnul în ţările române, aruncându-le adeseori în prăpastia pieirii; care ştia să plece genunchii înaintea Caterinci a II-a, dar şi să pună piept contra răpirii Bucovinei şi a Basarabiei, nu putea fi o clasă de cinovnici, de oameni deprinşi numai cât a-şi îndoi spetele înaintea suveranului lor. Această clasă de boieri au fost nobilii naţiunii române şi nu numai diregătorii din cancelariile domneşti”. / Asemenea vorbind despre deosebirea dintre nobleţe şi diregătorie, domnia sa zice: „...trebuie bine deosebite nobleţea, care era veche la români şi ereditară, de diregătorie, care, prin firea ei, nu putea fi purtată decât de acel ce o avea. În terminologia veche, nobilii şi diregătorii se numeau boieri, iar funcţia se numea mai ales boierie”. / Apoi, mai departe, pentru a dovedi feudalitatea la români, dl Xenopol mai aduce şi următoarele fapte: „Răsplătirea slujbelor avea caracterul feudal, care este de a împărţi veniturile statului cu funcţionarul... Cu cât propăşea statul şi se înmulţea numărul diregătorilor, domnii îşi îngustau necontenit veniturile lor, atribuind-le boierilor. Făceau întocmai ca şi regii apusului, care şi ei ruinară în acelaşi mod clasele lor”. / Din cele arătate, vedem cum marca de familie a vistiernicului Matiaş, ce împodobeşte piatra ctitorească de la biserica din Horodniceni, aduce

o dovadă mai mult că românii, pe lângă că n-au fost scutiţi de aşezământul feudal, au ajuns până de a vedea pe boier stampându-şi în blazon mândria nobleţei sale ereditare, ca şi seniorii din apus. / Planul bisericii vistiernicului Matiaş, ca la mai toate bisericile din Moldova, este crucea cu absidă, rotunzită pe dinlăuntru. Ea face o trecere de la stilul clădirilor ridicate de Ştefan cel Mare, la al celor zidite de Vasile Lupu. Ca odoare ctitoreşti nu se mai păstrează, la această biserică, decât un litier de lemn, săpat foarte frumos şi împodobit cu vopsele şi auriturі; nu se găseşte însă pe dânsul nici un veleat, şi numai prin tradiţie se crede a fi ctitoresc. Între odoarele mai noi, dar care merită a fi amintite, se păstrează un epitaf sau aer, de mătase albastră. Pe el se vede singur Hristos, fără celelalte persoane biblice, cu răni în palme, la coastă şi la tălpile picioarelor, din care sângele curge cu îmbelşugare. Câmpul aerului este semănat cu stele şi luceferi, iar pe margini, două bande poleite încunjură legenda ştiută. Această legendă este în ruseşte, aşa cum se obişnuia din întâia jumătate a veacului trecut şi până pe la jumătatea celui de faţă. Iată tălmăcirea ei: „Iosif cel cu bun chip, de pre lemn luând preacurat trupul tău, cu giulgiul curat, înfăşurându-l şi cu miresme ungându-l, în mormânt nou, acoperindu-l, l-a pus”. Jos, ca mai la toate epitafurile din veacul al XVIII-lea şi de la începutul veacului al XIX-lea, stă următoarea inscripţie, scrisă cu litere chirilice: „Această sfântă grobnică a mântuitorului şi Domnului nostru Iisus Hristos, ce se numeşte aer, acesta este mormântul cel în piatră cioplit, în care nimeni, niciodată nu s-a pus. Pe acesta ce se vede acum, l-a înfrumuseţat şi l-a podobit acel de bună inimă, Dumnealui Şerban Cantacuzeno, ce-a fost medelnicer mare într-a ţării Moldovei pământ, întru iertare păcatelor lui şi ale părinţilor, întru veşnică pomenire. Dată bisericii sale, la Horodniceni ot (de la) volost (ţinutul) Suceavskii, unde este hramul „Pogorârea Duhului Sfânt”. Scris şi zugrăvit de Parthenie Ereinonah, zugrav ot (de la) Kieva, vă leato (anul) 7245, adică 1736, Measiaţa (luna) Octombrie, dnia (ziua) 23”. / Ceva mai jos, la colţ, se vede iscălitura zugravului: Eromonah Parthenia, ştearsă de tot. În altar, la stânga, este o icoană mare, anume Maica Domnului, zugrăvită pe muşama, care jos poartă inscripţia următoare, scrisă chirilic: „Această icoană s-a zugrăvit după forma sfintei icoane ce-i făcătoare de minuni la Mănăstirea Neamţul şi (şters cu totul) 1819, April 25. Constandin Dochimos, zograf”. / În naos, la dreapta, se află o altă icoană, ce înfăţişează învierea lui Hristos şi care cuprinde, tot în chirilice, cele ce urmează: „S-a făcut de Vasile Mihail din Iaşi, 1826”. Afară de aceasta, mai sunt încă alte trei icoane, lucrate de acelaşi zugrav, cu aceeaşi dată, anume: „Pogorârea Sfântului Duh”, la stângă; apoi „Înălţarea Maicii Domnului”, în pronaos, la dreapta; iar în faţă, la stânga, „Buna Vestire”. În altar, pe pristol, este o cruce mare de argint, a cărei inscripţie se rosteşte astfel: „Pomeneşte, Doamne, pe robii tăi Nicolai Cantacuzino şi pe Pulheria soţia sa, 1832, April 8”. Această inscripţie se află întocmai şi pe o evanghelie mare, tipărită în Mănăstirea Neamţului, la 1821; ea este legată în argint, pe catifea vişinie, şi împodobită cu 5 medalioane, din care cel de la mijloc înfăţişează: învierea, iar cele de pe la colţuri, cei patru evanghelişti; toate lucrate în smalţ. / Cărţile mai vechi, ce se păstrează la această biserică, sunt: „Slujba marelui Canon a celui dintre sfinţi părintelui nostru Andrei, Arhiepiscop de la Crit”, tipărită sub mitropolitul Daniil, prin osârdia şi cheltuiala popii Nicolai ot Bucureşti, la 7234 (1726). „Triod”, tipărit sub mitropolitul Neofit de la Crit, în Bucureşti la 7255 (1747), de popa Stoica Iacovici. Jos, pe filele acestei cărţi, este scrisă de mână următoarea notiţă: „Această carte, „Triodul”, pe înţeles, am cumpărat-o eu, păcătosul şi nevrednicul Constantin Cantacuzino vel paharnic, în treisprezece lei noi, de la Petre Munteanu, în zilele prea luminatului Domnului nostru Ion Grigore Ghica V. V., la văleatul de la zidire 7255 (1747) Mai 20, şi o am dat-o bisericii noastre din Horodniceni şi oricine ar străina de la Sfânta biserică acesta să nu-1 ierte domnul si mântuitorul nostru Iisus Hristos la înfricoşatul şi nefăţarnicul judeţ al sfinţiei sale, să fie odihna cu Satana într-un loc şi cu îngerii lui, amin, amin, amin”. / Dumnezeieştile sfintele liturghii acelor dintre sfinţii părinţilor noştri, a lui Ioan Zlataost, a lui Vasile cel Mare şi a prejdesfeştenii (Grigorie Teologul), tipărite de Duca Sotirovici, tipograful de la Thasos, în

Iaşi, la 7256 (1748). Cazanie, tipărită în episcopia Râmnicului, sub mitropolitul Neofit, la 7256 (1748), de popa Mihai şi Aftanasie Popovici, tipografi. Canonul acelui dintre sfinţi părintelui nostru Spiridon, Episcop Trimuthundii, tipărit sub mitropolitul Nechifor Peloponesiacul, cu cheltuiala lui Constantin Razul vel vornic, de Duca Sotiriovici, tipograf de la Thasos, în tipografia sa, la Iaşi 7258 (1750). Evanghelie, tipărită în mitropolia din Iaşi, sub mitropolitul Gavril, la 7270 (1762). Triod, tipărit sub mitropolitul Grigore, în tipografia mitropoliei din Bucureşti, la 7277 (1769), de Gligore ieromonah, Minei pe Mart, tipărit sub mitropolitul Grigore, la Râmnic, 1774, de popa Constantin, tipograf. La începutul cărţii este următoarea notiţă, scrisă cu chirilică, de mână: „Aceşti doisprezece minei pe douăsprezece luni ale anului, cu slujbele de o parte ale tuturor sfinţilor ale sănacsariului de peste an, s-au cumpărat de mine, păcătosul, şi s-au afierosit bisericii de la satul nostru Horodniceni, unde se prăznuieşte hramul Pogorârii prea sfântului duh. Deci oricare va îndrăzni ca să o înstrăineze de la această sfântă biserică sau să o poarte cu nebăgare de samă şi fără socoteală, unul ca acela să rămână supt vinovăţia osândirii blestemului sfintei biserici. (Iscălit): Ianache Canta vistiernic, 1786”. Mineu pe luna iulie, tipărit sub mitropolitul Grigore, la episcopia din Râmnic, la 1780, de popa Constantin tipograful şi de Constantin Mihailovici tipograf. Dumnezeieştile Liturghii ale Sfântului Ierarh Ioan Hrisostom, Vasile cel mare şi Grigore Dialogul (sic), îndreptate de pe cele elino-greceşti şi slaveno-ruseşti de însuşi Preasfinţitul mitropolit Sucevei şi Moldovei, D. D. Veniamin Costachi, Cavaler ordinului Sfintei Anei, Clasul I, Iaşi, 1834. Pe una din file stă scris, de mâna mitropolitului: „Această Sfântă Liturghie s-au afierosit de mine, smeritul Veniamin, mitropolitul Moldaviei, la Sfânta biserică din ţinutul Sucevei, din satul Horodniceni, a prea iubitul vărului meu Nicolai Cantacuzino, mare vistiernic, la 1834, Septembrie 23”. / Iată şi pomelnicul bisericii, scris tot cu litere chirilice, însă fără dată: Matei cneghinago (sic), Elisavetha schimonahia, Ioan, Maria, Marta, Sergie, Şerban, Marta, Ichim, Gheorghie, Ecaterina, Candachia, Ştefan, Ioan, Iacob monah, Zoi Chiriac, Dragondie, Constantin, Maria, Ştefan Nicolai, Pulheria, Agafia shimonahia, Elisaveta monahia, Dimitrie, Ioan, Ecaterina, Maria, Aristiţa, Matei, Elena, Pulheria, Zoe, Nicolai, Maria etc. Urmează numele preoţilor. / „Iată cum s-a petrecut cu moartea copiilor logofătului Canta (textul lipseşte în Lahovari – n. n.): în iarna acelui an, ieşise poruncă de la curte a se face un râmnic în grădină; îndată şi fără leac de păsuială, omenii au fost scoşi la boieresc sau cum se mai zicea pe atunci la zile de meremet. Grădinarul, om aprig la firea lui, ba încă şi fudul de a spori coada lingăilor curţii, schingiuia pe ţărani cum îi venea la mână. Spun bătrânii că era meşter neamţul în fel de fel de născociri drăceşti. Nemulţumit de a-i bate, vrăjmaşul îşi făcea tot râsul de dânşii. Cine a trăit la ţară ştie că, iarna, omenii portă şi pe acolo împletituri proste de lână, care le mai dezmorţesc degetele de frig. Nu intra în capul neamţului cum o labă de ţăran să poarte mănuşi, şi când frigea mai tare gerul, el le muia în apă şi-i făcea cu sila să le pună aşa ude, până ce mâna şi mănuşa se făcea un sloi, de le ţâşnea sângele prin carnea şi pielea crăpată de ger, şi plângeau oamenii şi blestemau tot una, cât a ţinut lucrul acela. Primăvara, râmnicul era gata, cu podeţe şi ostroave, de se părea grădina boierească frumoasă ca raiul. / Era în ziua de Sfântul Gheorghe, când logofătul Neculai Canta chemă pe fiul său, Matei, spre a-i vesti că-i dă în stăpânire moşia Horodniceni. Darul părintesc aprinse mândria acestui tânăr, de care se zice că era foarte pornit şi aprig la fire. În acea zi, mai neastâmpărat decât oricând, el porunci să-i pună şaua pe o rândunică de cal şi luă drumul ce duce la Cornuluncii, hotărât de a pildui cu multă asprime pe căpitanul acelui punct (punctul de vamă – n. n.), care, într-o împrejurare, îl cam supărase. Căpitanul, om cuminte, cum prinse de veste, pentru a scăpa de ruşine numele său de oştean, o luă la sănătoasa peste brazdă. Feciorul de boier, înfuriat că nu l-a putut căpăta, îşi întoarse atunci toată mânia asupra neastâmpăratului său de cal şi porunci la nişte oameni ca să-l bată la falangă. Această întâmplare ciudată, în felul ei, ne aminteşte firea cea înţeleaptă a lui Nicolai Mavrogheni, care, în loc de a-şi bate calul, îl cinstise cu rangul de mare spătar, ca boierii să vadă şi să

priceapă. Viind Matei Cânta, de la **Cornuluncii**, se aşezară toţi la masă, cu multă veselie, şi pompă, cum nu mai văd azi ochii, mai ales că se nimeri a fi, în acea zi, şi mitropolitul acolo. Pe atunci, Horodnicenii vedeau tot feţe alese... de câte ori sărbătorit-au pe Mihai Vodă acele curţi, unde se adăpostesc azi viţeii... După masă, parte din boieri se coborâră în grădină, pentru aer. Matei Canta, cu sora lui, Elena, şi cu Doamna Profira Canta, ce-i era cumnată după fratele lor, Dimitrie, se urcară într-o luntre, pentru a se plimba pe râmnic, mai ales că se nimerise a fi o zi de tot frumoasă; Matei, care ducea luntrea, nebunatic cum era, cercă a se prinde cu mâinile de un podeţ, pe sub care treceau; luntrea se cumpăni şi cu toţii căzură în apă. Cel dintâi ajutor ce li s-a putut mai în grabă da, a fost de a li se arunca o funie. Doamna Canta, a căreia fustă şi îmbrăcăminte de mătase o mai ţinuse deasupra apei, prinzându-se cu mâinile de funie, scăpă la mal. Elena, însă, care, în cădere, n-avuse timp nici de a se gândi, cuprinsă de apă, ca şi de spaimă, se cufundă, cât ai clipi din ochi; în zadar cercat-a fratele ei, ca să-i vină în ajutor, căci şi el pierzându-şi cumpătul, s-a făcut nevăzut. Bătrânul Canta, care, de pe mal, privind cu grozăvie cum i se îneacă copii, striga ca un ieşit din minţi: „Fii bărbat, Matei!”, dar nenorocitul, învârtojându-se, ieşi în trei rânduri deasupra apei: trei clipe de agonizare, în care omul îşi trăieşte de trei ori viaţa, se duse şi apoi apa îl acoperi, iar glasul de tată nu mai străbătea adâncul morţii... Erau pe atunci nişte robi ţigani, iar unul dintre ei, sărind în râmnic, se cufundă de câteva ori de-a rândul; în urmă, tăindu-l răcoare apei, nu se mai poate ţine şi, cu toată ameninţarea şi cu toată străşnicia cuvântului, cu care Canta îi poruncea: „Cufundă-te ţigane, îneacă-te, ţigane!”, el ieşi la mal. Iubirea de viaţă mişeleşte pe rob... şi-n adevăr, ce era atunci un ţigan înecat? Toată lumea era în picioare; căngi, aduse în grabă, căutară, de-a lungul şi de-a latul, tot râmnicul, a fost cercetat şi potricălit la fund; fel şi chip s-a căutat; abia după vreo trei ceasuri, înecaţii au fost găsiţi, ţinându-se unul de altul. Toate ajutoarele întrebuinţate în asemenea împrejurări au rămas zadarnice; deşi nobili... n-au învins. Deocamdată, rămăşiţele lor au fost duse şi aşezate în florărie. Se zice că, venind acolo mitropolitul Veniamin şi căutând la ei, cu lacrimi în ochi, a mustrat amar pe logofătul Canta, zicându-i: „Priveşte, Nicolai! Ţi-ai făcut lac de înecat copiii”; apoi, uitându-se lung la dânşii, a mai adăugat cu descurajare: „Ia nişte suflete pierdute!”. Îndată după îngroparea lor, nenorocitul Canta a pus oamenii de i-au tăiat râmnicul, ce-l făcuse cu zile de boieresc, pentru ca să-l plătească cu zile boiereşti, cu zilele copiilor săi, şi cum să nu se înece ei, când râmnicul era sporit cu lacrimile celor care-l săpaseră?”[662]. / Paharnicul Dinu Cantacuzino, pe care îl aflăm proprietar acestei moşii pe la 1753, avea ca fecior în casă pe Ioan Cosma, care copia diverse scrieri (cronici). / În 1803, moşia Horodniceni a vistiernicesei Maria Canta, numărând 190 liuzi (oameni străini, de regulă ruteni din Galiţia, care nu plăteau bir statului, ci proprietarului moşiei – n. n.), care plăteau 2.200 lei bir anual, având şi 15 liuzi de cei fără bir (slugi – n. n.). La aceştia se adăogeau breslaşii (meseriaşii – n. n.) ot tam, în număr de 20 liuzi, cu 888 lei bir anual. / La 1822, spătarul Nicolae Canta, ginerele logofătului Dimitrie Sturdza, îşi avea „alcătuită toată gospodăria şi legate cu cale toate interesurile aşezării sale Horodniceni, care se afla în mijlocul moşiilor Rădăşeni, Oprişeni, Mădeiul, Borca şi cu pădurile mănăstirii Slatina, al căror arendaş era” (*Istoria Mitropoliei Moldovei*, pp. 171, 396 şi 397)”[663].

1893: „Brădăţelul, comună rurală, la nordul plasei Moldova de Sus, judeţul Suceava, la 22 km de Fălticeni. Se învecinează, la est, cu comuna Rădăşeni, la nord-est, cu Bucovina, de care se desparte prin Şomuzul-Mare, şi, la sud, cu Sasca. Are forma unui poligon ne-regulat, prezentând mai multe ondulaţiuni, înclinate de la nord-est, spre sud-est (albia Şomuzului Mare). Compusă din satele: Brădăţelul, Horodniceni, Răbâia, Boteşti, Rotopăneşti

[662] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 169-171
[663] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul III 1900, pp. 738-742, text preluat, fără ilustraţii, din Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 154-159

şi Mihăeşti, cu reşedinţa în Horodniceni. Până la 1886, formau două comune aparte: Horodniceni şi Rotopăneşti. E populată cu 860 capi de familii, din 3.350 suflete, 1.680 bărbaţi şi 1.670 femei, din care 99 străini. Contribuabili sunt 932. Are 4 biserici, cu 4 preoţi şi 8 cântăreţi, şi 2 şcoli rurale mixte, frecventate de 100 elevi. Copii între 7-12 ani sunt 181 băieţi şi 207 fete. În toată comuna sunt: 5 morişte, pe Brădăţel şi una pe Şomuzul Mare, 6 cârciumi, 6 dughene, 5 ciobotari, 5 stoleri, 20 rotari, 6 fierari, un cojocar, un sticlar şi un mindirigiu. Bugetul comunei, pe anul 1892-1893, are, la venituri, 8.414,50 lei şi, la cheltuieli, 8.001,90; iar al drumurilor, 2.322 lei la venituri şi 1.646 lei la cheltuieli. În comună sunt: 264 cai, 745 boi, 500 vaci, 2.300 oi, 10 capre, 370 porci şi 250 stupi. Altitudinea, de la nivelul mării, variază între 401-500 m. Este udată de pâraiele : Şomuzul Mare, Brădăţelul, Răbâia, Braniştea, Prodana, Valea lui Gherghel, Valea lui Pavel, Ghilitoarea, Trifan, Alunişul, Topchilele, Matieşti şi Humăria. Moşia e proprietatea moştenitorilor Marchizei de Bedmar şi ai dlui Grigore Goilav. Suprafaţa teritorială a comunei e de 6.642,97 hectare, din care 1.166,93 hectare pădure, 3.442,09 hectare ţarine, 1.782,90 hectare fâneţe, 130,90 hectare vetre de sate şi 120,15 hectare pământ sterp. Locuitorii, împroprietăriţi la 1864, sunt 1 fruntaş, 110 mijlocaşi, 326 codaşi şi 74 cu câte 12,5 prăjini loc de casă, stăpânind 1.528 fălci şi 37 prăjini. În comuna Brădăţelul se face, în fiecare an, cam aceeaşi cultură; fiecare casă de gospodar îşi are livada de meri, peri, cireşi, vişini, perje etc., al căror produs locuitorii îl vând prin târgurile Fălticeni, Botoşani, Roman şi Iaşi. Două dealuri cu vederi frumoase sunt Dealul Crucii şi Ferdinand. Afară de acestea, ca localităţi demne de văzut mai sunt: Brădăţelul şi biserica din Horodniceni. **Brădăţelul, sat**, pe moşia Horodniceni, din comuna cu acelaşi nume, judeţul Suceava, aşezat pe ambele maluri ale pârâului Brădăţelul, spre sud şi la 2,5 km de Horodniceni. Are 90 case, populate cu 102 capi de familie, din 390 suflete, 203 bărbaţi şi 193 femei, din care 11 străini şi 125 contribuabili. Vatra satului ocupă 10 fălci şi 75 prăjini şi e foarte accidentată, aşa că nu o dată, în urma ploilor, s-au văzut case, cu loc, cu tot, lunecând spre pârâu. Împroprietăriţi, la 1864, sunt 12 mijlocaşi, 48 codaşi şi 10 cu câte 12,5 prăjini loc de casă, stăpânind 159 fălci şi 75 prăjini. Biserica şi şcoala din Horodniceni slujesc şi acestui sat. Drumuri principale sunt: la Rotopăneşti, 1,5 km, şi la Horodniceni, 3,5 km. **Brădăţelul, pădure de stejar**, împestriţată cu mesteacăn şi puţini carpeni şi brazi, pe moşia Horodniceni, judeţul Suceava. **Brădăţelul, pârâu**, judeţul Suceava. Izvorăşte din Bahna Boteştilor, din Hăţei şi Humărie. După un curs de 8 km, în care a format 2 iezuşoare şi a învârtit 5 mori, se varsă în Şomuzul Mare. Are de tributari, din dreapta, pâraiele Humăriei, Hăţei, Matieşti, Prodana şi Valea lui Pavel; iar din stânga, pâraiele Răbâia, Valea lui Gherghel şi Ghilitoarea. Conţine mulţi păstrăvi. **Brădăţelul, două râmnice**, în pădurea şi comuna cu acelaşi nume, judeţul Suceava. „Brădăţelul”, zice cunoscutul nuvelist, dl Nicu Gane, în nuvela sa „Fluierul lui Ştefan”, „este o grădină ieşită din sânul naturii, în care nimic n-a lucrat mâna omenească, este un colţişor uitat, necunoscut în ţara noastră, pe care călătorul nu-l vizitează, pe care poeţii nu l-au cântat încă, dar care nu încetează de a fi mai puţin desfătător decât toate acele locuri ce au inspirat, până acum, lira barzilor noştri naţionali. / Brădăţelul are acea însuşire rară, că, ori de câte ori îl vei vizita, întipăririle ce-ţi lasă sunt tot atât de vii ca şi cum l-ai vizita pentru întâia oară. El vorbeşte nu numai ochilor, ci şi sufletului. Închipuiţi-vă, în mijlocul unei păduri întinse, un lac limpede, în care se văd jucându-se păstrăvii; apoi, cascade şi izvoare la fiecare pas, un muşchi răcoros, care se întinde ca un covor verde pe pământ; piscuri cu figuri capricioase; într-un cuvânt, tot ce poate natura produce mai frumos, mai drăgălaş, adunat într-un singur loc, ca şi cum Dumnezeu ar fi voit să facă din Brădăţel un mic paradis pământesc. / Când vii acolo, o dulce simţire te cuprinde, la vederea acestei naturi, ce pare a fi îmbrăcată în hainele ei de sărbătoare şi multă, multă vreme, după ce ai părăsit acest loc încântat, îţi rămâne încă întipărită în inimă tăcerea misterioasă a Brădăţelului” (Vol. I, p. 48)”[664].

[664] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul I 1898, pp. 600, 601

1893: „**Boteşti, sat**, pe moşia Horodniceni, din comuna Brădăţelul, plasa Moldova de Sus, judeţul Suceava. Aşezat pe dealul şi valea cu acelaşi nume, la 3.650 m de Horodniceni şi lângă hotarul Bucovinei, numără 131 case, populate cu 138 capi de familie sau 574 suflete, 299 bărbaţi şi 275 femei, din care 12 străini. Are 150 contribuabili. Vatra satului ocupă 13 fălci şi 60 prăjini. Locuitorii se ocupă cu plugăria. Are o biserică, cu patronul „Sfântul Gheorghe", clădită din lemn, la 1801, de locuitori, deservită de preotul din Horodniceni şi de 2 cântăreţi. Are o şcoală rurală mixtă, înfiinţată în anul 1892, cu un învăţător plătit de stat şi frecventată de 40 elevi. Împroprietăriţi, la 1864, sunt 1 fruntaş, 18 mijlocaşi, 58 codaşi şi 11 loc cu câte 12,5 prăjini, stăpânind 236 fălci şi 20 prăjini. Drumuri sunt: la Cornul Luncii (8 km) şi la Horodniceni (3.650 m). La 1863, Boteşti, a clirosului din Bucovina, aveau 23 liuzi, plătind 376 lei bir anual. (*Uricarul*, de Th. Codrescu, vol. VII, p. 252)"[665].

1893: „**Mihăeşti, sat**, pe moşia Rotopăneşti, judeţul Suceava, comuna Brădăţelul. Aşezat parte pe ţărmurile pârâului Brădăţelul, parte pe coasta dealului Rediul, are o populaţie de 117 familii sau 514 suflete: 263 bărbaţi şi 251 femei, din care 136 contribuabili. Vatra satului ocupă 11 fălci şi 45 prăjini. Are o biserică, cu hramul „Sfântul Nicolae", clădită de fraţii Mihail şi Ioan, în 1785, formând o parohie cu satul Rotopăneşti, a cărui şcoală serveşte şi Mihăeştilor. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 37 fruntaşi, 32 pălmaşi şi 5 codaşi, cu câte 12,5 prăjini, stăpânind 239 fălci şi 45 prăjini. Drumuri sunt: la Rotopăneşti (1.200 m.) şi la Burghineşti (2 km). Într-un ispisoc, din 6973)1465 – n. n.), Aprilie 11, de la Ştefan Voievod, se dă Mitropoliei Moldovei satul Mihăeşti cu mori, iproci etc. În 7011 (1503 – n. n.), August 27, prin alt ispisoc, tot de la Ştefan Vodă, se întăreşte stăpânirea Mitropoliei Moldovei pe satul Mihăeşti. Deci vechimea satului Mihăeşti întrece epoca lui Ştefan cel Mare"[666].

1893: „**Răbâia**, sat pe moşia Horodniceni, judeţul Suceava, comuna Brădăţelul, aşezat pe valea pârâului cu acelaşi nume şi pe coastele dealurilor Piciorul Huciului, Zvariei, Timofti şi Răbâia. Vatra satului ocupă 5,5 fălci, cu o populaţie de 308 suflete. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 2 fruntaşi, 78 pălmaşi şi 6 codaşi, stăpânind 216 fălci şi 35 prăjini. Drumuri principale sunt la Boteşti (1.800 m) şi la Horodniceni (1.500 m)"[667].

1893: „**Rotopăneşti**, sat, pe moşia cu acelaşi nume, judeţul Suceava, comuna Brădăţelul. Până la 1886, forma singur o comună aparte. E străbătut de pârâul Brădăţelul şi are o populaţie de 104 familii sau 410 suflete. Vatra satului ocupă aproape 10 fălci. Moşia e proprietatea dlui Grigore Goilav. Are 1.781 hectare, din care 821 hectare cultivabile, 698 hectare pădure, 207 hectare fânaţ şi restul mlaştini, râpi şi loc neproductiv. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 6 fruntaşi, 44 pălmaşi şi 8 codaşi, stăpânind 143 fălci. Are o şcoală rurală mixtă, reînfiinţată în 1865, frecventată de 35 copii; o biserică, cu hramul „Schimbarea la faţă", zidită de marele postelnic şi cavaler Nicolai Istrati, la 1856, deservită de un preot şi doi cântăreţi şi împroprietărită cu 8,5 fălci. Biserica are inscripţia: „Acest templu, dedicat Sfintei Treimi, cu binecuvântarea prea Sfinţiei Sale Episcopului de Huşi, Meletie Istrati, s-a fondat de fratele său, mare postelnic şi cavaler Nicolai Istrati, cu îndemnul soţiei sale Sevastia, născută Ciudin, şi a fiului lor Titu Istrati, pe proprietatea sa, Rotopăneşti, în anul erei noastre 1856, în care Moldova a recăpătat privilegiile aşezate de Ştefan cel Mare". / În acelaşi an (1856) „în care Moldova a recăpătat privilegiile aşezate de Ştefan cel Mare", mărinimosul proprietar ridică, în curtea bisericii, o statuie de piatră, reprezentând Moldova, în forma unei fecioare, întinzând o cunună de stejar. / Nicolae Istrati a lăsat urme neşterse de filantropie şi de patriotism. Două erau, pe timpul său, cele mai vestite şcoli din ţinutul nostru: cea din Rotopăneşti, a lui Istrate,

---

665 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul I 1898, p. 552
666 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul IV 1901, p. 330
667 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul V 1902, p. 192

şi cea din Broşteni, a lui Nanu. Şcoala lui Istrati nu era şcoală de rând: în ea se învăţa carte multă şi sănătoasă, se dădeau reprezentaţii teatrale, pentru care însuşi postelnicul proprietar scria cărţi, compunea piese, făcea chiar pe dascălul”[668].

1913: „Au fost numiți suplinitori, pe 1 Septembrie, în județul Suceava: domnişoara Clementina Zăhărescu, la şcoala din Horodniceni, postul al II-lea”[669].

1914: „S-au numit suplinitori, pe 1 septembrie, în județul Suceava: **Eleonora Scutelnicu**, la Horodniceni, postul al II-lea: preotul **Haralamb Teodosiu**, la Mihăeşti”[670].

1916-1918: Obolul de sânge al sătenilor din **Boteşti** pentru România Mare a fost depus de Botnariu Vasile, Afloarei Vasile, Pavăl Toader, Bondar Dumitru, Botnariu Petru, Pavăl Petru, Gafiţa Vasile şi Loghin Ambrozie. Din **Horodniceni**, au căzut sergentul Mancaş Dumitru, caporalii Celmare Vasile şi Chiticaru Gheorghe, soldaţii Balan Ştefan, Bălăneasa Gheorghe, Bostea George, Dascălu Vasile, Duminte Constantin, Florea Gheorghe, Frăsina Ion, Grădinaru Ion, Hriscu Ion, Jorea Ion, Larion Vasile, Maftei Dumitru, Manoilă Dumitru, Mihai Alexandru, Mogoş Ion, Pincu S. Ion, Rotaru Neculai, Scutăreanu Petru, Socea I. Constantin, Stafor Neculai, Trofin Ion, Vizitiu Ion, Balan Ion, Bălăneasa Alexandru, Boroianu Petru, Chirilă Ion, Dorneanu Dumitru, Epure Alexandru, Fotache Vasile, Grădinaru Gheorghe, Horea Ion, Hriscu Petru, Larion Dumitru, Lătătuşu Ion, Maftei Ion, Manoilă Gheorghe, Mihai Dumitru, Nimiţanu Dumitru, Puiculiţa Ion, Saviuc Constantin, Socea Ion, Stoleru Neculai, Trofin Petrea şi Vornicu Gheorghe. Din **Rotopăneşti**, s-au jertfit Bostea Neculai, Constantin Petru, Fetica Luca, Hreamătă Petru, Irimia Ioan, Irimia Gheorghe, Maxim Neculai, Mihai Ioan, Mihai Toader, Popa Gheorghe, Păduraru Gheorghe, Roşu Ion, Simion Toader şi Tofan Vasile. În Sfanţul Război pentru Reîntregirea Neamului şi-au pierdut câte un braţ, cel drept, şi mihăieştenii din Regimentul 32 Mărăşeşti **Vasile MATEI,** tatăl viceprimarului Dumitru Matei, şi **Gheorghe DOCHIŢA.** Patria, recunoscătoare, le-a împodobit piepturile şi cu *Crucea Sfântul Gheorghe,* şi cu *Steaua României,* apoi i-a uitat în cotidianul amar al vieţii de ţăran. În acelaşi război pentru Neam şi Ţară au luptat şi evreii rotopăneşteni **Iancu Creştinu** şi fiul lui, **Marcu Creştinu,** proprietari de moară, care n-au ezitat să renunţe la gheşeftul lor, în anii de cumpănă ai Patriei şi ai Neamului, **Iancu** luptând şi fiind grav rănit la Mărăşeşti, iar **Marcu** – pe frontul de Răsărit al celui de-al doilea mare măcel planetar. Le-am întâlnit numele pe monumentul din Rotopăneşti, ridicat în 2001, prin strădania unui comitet de acţiune şi donaţie, condus de profesorul de română Constantin C. Păduraru, urmaşul unui lung şir de eroi. Din **Rotopăneşti**, s-au încredinţat memoriei demnităţii româneşti Acozmei Niculae, Costantin Costache, Creştinu Iancu, Creştinu Marcu, Ecoboaea Gavril, Ecoboaea Vasile, Hreamătă Aurel, Hreamătă Ioan, Ichim Dumitru, Irimia Ioan, Ispir Niculae, Matei Calistrat, Mocanu Constantin, Mocanu Grigore, Mocanu Jănică, Mocanu Simion, Mocanu Ştefan, Păduraru Costică, Păduraru C. Constantin, Otrocol Dumitru, Pietraru Jănică, Popa Alexandru, Popa Dumitru, Tofan Constantin, învăţătorul Lebădă Alexandru şi Nucu Constantin.

1920, mai 15: Pentru că Regele Ferdinand, ca şi antecesorul său, Carol I, uitase de promisiunea împroprietăririi, „ţăranii din **Rotopăneşti** au invadat în masă, cu vitele lor, fâneţele domeniului coroanei”. Câteva zile mai târziu, administratorul de plasă arăta că ţăranii care ocupaseră izlazul domeniului coroanei erau foarte agitaţi şi, pentru a preîntâmpina o

---

[668] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul V 1902, p. 282
[669] *Opinia,* No. 1985, Anul X, 13 septembrie 1913, p. 2
[670] *Opinia,* No. 2261, Anul XI, joi 28 august 1914, p. 1

răscoală, cerea armată, cu aportul căreia „*să liniştească spiritele*”[671]. În anul următor, nemulţumirile ţăranilor care luptaseră pentru înfăptuirea României Mari faţă de demagogia guvernanţilor stă să explodeze, iar la „*Rotopăneşti ţăranii au ocupat părţi din moşia neexpropiabilă din comună*”, spre deplina nemulţumire a proprietarului, care, în declaraţia arătată prefectului, avertiza că „*locuitorii împroprietăriţi pe moşie, cu toate ordinele ce au primit de la Consiliul agricol al judeţului Suceava, continuă a-şi ridica case pe loturile ce, potrivit legii, le stăpânesc provizoriu... De altminteri, pe această moşie sătenii încalcă drumuri, pun stăpânire cu forţa pe lanuri care nu sunt ale lor, fac cărări peste ogoare însămânţate, fac garduri pe locurile ce nu le aparţin, creând o atmosferă de anarhie şi care, de va fi lăsată să continue aşa, va pune cândva autoritatea în grele şi delicate situaţii*”[672].

1941-1944: Eroii din **Rotopăneşti**, desluşiţi de pe piatra monumentului ridicat de profesorul Constantin C. Păduraru, căpitanul în rezervă Nucu Gheorghe şi sergenţii majori în rezervă Otrocol Vasile, Otrocol Petru şi Savin Ion, s-au numit Alexandru Grigore, Alexandru Gheorghe, Cepoi Costache, Fetica Ion, Fetica Gheorghe, Fetica Toader, colonel Hreamătă Vasile, sublocotenent Hreamătă Emil, Irimia Vasile, Mihai Gheorghe, Mocanu Constantin, Mihai Alexandru, Mihai Dumitru, Mălinescu Dumitru, Păduraru Dumitru, Păduraru Toader, Pincu Gheorghe, Ştefan Vasile, Ştefan Dumitru şi Zagzeschi Iosef. Din **Horodniceni, Brădăţel** şi **Răbâia** s-au jertfit pentru supravieţuirea României Mari Agarafinei Ion, Ailenei Gică, Alexoaia Ion, Arcuş Vasile, Axinte P. Iacob, Balan Vasile, Boaru Gheorghe, Bălăneasa Neculai, Boghiu Gheorghe, Bostea I. Gheorghe, Bostea Gh. Ilie, Bostea I. Neculai, Butnaru Mitiţă, Butnaru Vasile, Buburuz Vasile, Ciobâcă Petrea, Covataru G. Mihai, Covataru Constantin, Covataru G. Dumitru, Covataru I. Vasile, Covataru T. Dumitru, Covataru T. Ion, Crăciun Constantin, Cimbru Alexandru, Chichioacă Gheorghe, Cojocaru Gheorghiţă, Dochia Ioan, Dorneanu Gheorghe, Dorneanu Petru, Dochia Ioan, Florea V. Grigore, Florea V. Neculai, Gogonel Gheorghe, Grigoraş Gheorghe, Marcu P. Ioan, Maftei Vasile, Mancaş D. Vasile, Mancaş N. Gheorghe, Mogoş A. Vasile, Nica Mitică, Orlenschi Gheorghe, Jorea Marian, Epure Gheorghe, Larion Dumitru, Larion Gheorghe, Pralea I. Gheorghe, Roşu T. Ion, Rotaru D. Vasile, Saviuc I. Dumitru, Saviuc I. Ion, Saviuc C. Neculai, Sava I. Gheorghe, Stofor C. Costică, Sperlă C. Costică, Şurubaru Vasile, Tulică Vasile, Vizitiu Ghiţă, Vornicu Ion, Alexandru Gheorghe, Stramai Ilie.

1945: „Următorii învățători se transferă, pe data de 1 Septemvrie 1945, la școalele primare din județul Baia, arătate în dreptul fiecăruia: **Loghin Ion**, gr. II, de la Răbâia, Horodniceni, la Botești, Horodniceni, post IV, casă, teren, vechime în învățământ; **Avârvarei Constantin**, grad definitiv, de la Mărmureni-Roman, la Horodniceni, post IV, părinți bătrâni; **Loghin Sofia**, gr. II, de la Lecușești, Vârtop, la Horodniceni, post V, apropiere de soț, funcționar public; **Loghin Elena**, grad definitiv, de la Fălticeni Nr. 4, la Răbâia, Horodniceni, post II, apropiere soț, învățător. / **Învățători fixați**: **Voicu Leon**, gr. II, de la Drăgoești, Suceava, la Botești, Horodiceni, post”[673].

LITENII PE SIRET

[671] Institutul „Nicolae Iorga”, *Relații agrare și mișcări țărănești* 1908-1921, pp. 458-489
[672] Institutul „Nicolae Iorga”, op.cit., pp. 525-526
[673] *Monitorul Oficial*, Nr. 248, 30 octombrie 1945, pp. 9578-9580

Uricul din **18 decembrie 1515** al lui Bogdan cel Orb, fiul lui Ştefan cel Mare şi finul lui Vlad Ţepeş şi, tocmai de aceea, numindu-se Bogdan-Vlad, prin alăturarea, la numele bunicului, pe cel al naşului din 1475, când s-a născut şi Ţepeş, vărul lui Ştefan, se afla la Suceava, conţine câteva informaţii extrem de importante: descendenţa din Liteanul, statutul de sat întemeiat înainte de Descălecat confirmată de formula hotarnică „pe unde au umblat din veac", precum şi trimiterea la vremurile „străbunului nostru Alexandru Voievod", când s-au întocmit primele direse (direase – în uric) ale satului Liteni. Iar în vremea lui Alexandru cel Bun, stăpânul Litenilor nu putea fi decât tatăl bunicului lui Costea Liteanul, Dragomir Liteanul, menţionat în toponimia satului Vorona, în 1463[674], tatăl lituanianului Dragomir, Ioanăş de Şomuz, care, la 1435, avea casa la izvoarele Şomuzului Mic, deci exact acolo unde, peste veacuri, adică în 1627, încă mai era „loc de cinci case din vatra satului şi cu locuri de moară"[675]. Teoria pazei cu coloni a drumurilor de negustorie, cel al Nordului şi cel al Răsăritului, încă înainte de anul 1200, de către bosnieci (în bosniacă: bosanci) şi de către lituanieni (litanii de pe cele două Şomuzuri, în amintirea cărora supravieţuiesc satele Litenii Bucovinei şi Litenii pe Siret), a fost lămurită de către Hasdeu, care susţinea că, „Româneşte, Liteanul are o accepţiune foarte apropiată (de poreclă – n. n.), însemnând păgân. Etimologia cuvântului e interesantă. Din toate popoarele indo-europene ale Europei, acela care a îmbrăţişat cretinismul mai târziu şi mai cu anevoie decât celelalte, au fost Litvanii. În secolii XIII şi XIV ei toţi erau idolatri. De aici, la români, „liftă spurcată", „liftă rea", „litean" au rămas ca sinonime cu păgân"[676]. Însuşi străbunul genealogiei Dragomir, Costea şi Pătru Liteanul, adică Ioanăş de pe Şomuz, se număra, în 1435, printre partizanii lituanieni ai lui Ilie Voievod, fiul lui Alexandru cel Bun, aflat în conflict fratricid cu celălalt fiu, Ştefan, la semnarea actului jurământului lui Ilie Vodă față de Polonia, din august-septembrie 1435, deci cu un an înainte de bătălia de la Podraga, dintre fiii lui Alexandru cel Bun, din 4 august 1436, câştigată de Ilie Vodă, apar, cu curţile lor, boierii: Vâlcea de Lipnic, Isaia de Baia, Petru de Hudești, Uncleat de Zăbrăuți, Șteful de Șerbănești, Duma de Braniște, Lazăr de Tulova, Stan Bârlea de Voroneț, Vitolt de Ripujeni, Deneș Chropotowski, Stețco al lui Jurj de Toporăuți, Dămăncuș de Sirețel, **Ioanăș de Șomuz**, Sima al lui Mihăilaș din „Izgherț", Mirea fiul lui Ravas (Litovoiu), Boris de Cuciur, Mic de Silișău"[677]. De la acest Ioanăş de Şomuz, liteanul care a obţinut prima confirmare a satului său de la izvoare, se trage şi numele-poreclă Liteanul, pe care aveau să îl poarte chiar şi ultimii stăpâni ai moşiei Litenii de pe Siret, inclusiv vornicul Iorgu Vărnav-Liteanu, care putea fi întâlnit, împreună cu legendara stareţă de la mănăstirea Văratic, Epracsia Vârnav-Liteanu, în 1907, la o sărbătorire a Rădăşenilor[678]. De-a lungul vremii s-a transmis stăpânirea Litenilor din neam în neam, după obiceiul pământului, adică dreptul valah, care se trage din legile pelasgine ale străvechilor pelasgi, şi care impunea obligativitatea *preemţiunii la cumpărare*, numită *jure vicinitas*, admiţând ieşirea/intrarea din/în indiviziune, atunci „când proprietarul lotului îşi va fi manifestat dorinţa de a se lepăda de el, prin vânzare, ceilalţi părtaşi ai obştii au dreptul să intervină, în calitate de primii cumpărători, dreptul de *preemţiune la cumpărare* – protimisis –, iar în cazul, dacă vânzarea s-a produs fără ştirea vreunui părtaş al obştii, acesta are dreptul *să-l răscumpere*"[679]. Cum s-a ajuns, de la Ioanăş de Şomuz, prin boierii Liteanul, Moţoc, Pisovski, Balş, Canta, la Vârnav-Liteanu nu ţine de rostul acestei poveşti, care nu înseamnă decât recuperarea unor

---

674 Gonţa, Alexandru I., *Indicele numelor de persoane*, Bucureşti 1995, p. 161
675 Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XXIV, Iaşi 1930, p. 206
676 Petriceicu-Hasdeu, B., *Etymologicum Magnum Romaniae*, IV, Bucureşti 1898, p. CXIII
677 Iorga, Nicolae, *La cronologia vechii domni moldoveni*, Academia Română, Memoriile Secţiunii Istorice, Seria III, Tomul XII, 1931,p. 39
678 Forescu, V. A., *Obiceiurile sătenilor şi Măriuţa din Rădăşeni*, în *Gazeta Transilvaniei*, 9 iunie 1907
679 Boldur, Alexandru V., *Ştefan cel Mare (1457-1504),* Madrid 1970, pp. 48, 49

repere de memorie, ci ţelul unei monografii, dacă se va lucra vreodată şi o astfel de carte a identităţii obşteşti a Litenilor de pe Siret.

Printre legendele superbe ale Litenilor se numără cea a râului Suceava, întrupat din lacrimile Zânei Apelor, prezentă în multe legende moldave, care, la Liteni, este „tânăra femeie (care) n-a murit şi nici poate muri, căci se scaldă vecinic în lacrimi de vieţi prelungitoare" şi cea a fântânii: „în direcţiunea îmbucăturii Sucevei cu Siretul, spre Răsărit, se află, în satul Vercicani, fântâna făcută din porunca Marelui Ştefan, ce şi până astăzi sătenii o numesc *fântâna lui Ştefan cel Mare*". Ceva-ceva, poate că măcar conacul unuia dintre boieri, exista la Vercicani, din moment ce Eremia Movilă întocmea, tocmai aici, uricul din 3 septembrie 1604[680], iar anterior, adică în 1560, Ştefan Vodă Tomşa, conform „Letopiseţului" lui Ureche, după ce „încungiură Cetatea" Sucevei, în care se afla Despot Vodă, „a ieşit înaintea lui Vişnoveţkii la pod la Vercicani, pre Siret", unde „i-au lovit, de i-au spart şi i-au răsipit, şi pre mulţi i-au prins vii"[681]. E posibil ca, în cinstea victoriei asupra polonilor, Ştefan Tomşa să fi făcut fântâna de la Vercicani, lângă podul care putea să-l aibă drept ctitor real, deşi mărturisit doar de legende, pe Ştefan cel Mare. Satul încă mai exista în anul 1858, atunci când mărturiile vremii, menţionându-l, printre „alegătorii direcţi în districtul Suceava" din acel an, pe „Vornicul Iorgu Vârnav Liteanu, (stăpân al satelor – n. n.) **Liteni, Rotunda, Vercicani** şi **Cornii**, 8.000 galbeni"[682], îl atestau indirect.

1515: În 18 decembrie 1515, Bogdan Vodă întărea satul Liteni pe Siret, Bilcăi şi alor săi, după dresele pe care le-a avut moşul, adică bunicul lor, Costea Liteanul de la Alexandru cel Bun. „Cu mila lui Dumnezeu, Noi, Bogdan Voievod, domn ţării Moldaviei. Ştire facem cu această carte a noastră tuturor cui pe dânsa vor căta sau auzindu-se o vor citi; adică această adevărată Bilca şi seminţeniile ei, Rustanul şi Ustidianul (sic), toţi nepoţi Costei Liteanului, şi i-am miluit noi din osebita noastră milă şi le-am dat şi le-am întărit lor, în al nostru pământ, în Moldova, a lor direaptă ocină, un sat, anume **Litenii pe Siret** şi din direse ce le-a avut, de la străbunul nostru Alexandru Voevod... ca să fie şi de la noi uric şi cu toate veniturile, lor şi copiilor lor, şi nepoţilor lor, şi strănepoţilor lor, şi împrăştiaţilor lor, şi la tot neamul lor, ce li se va alege mai de aproape, neruşeit nici odinioară în veci. Iar hotarul celui sat Litenii, ce-i pe Siret, să fie pe vechiul hotar, pe unde au umblat din veac"[683].

1617: În 20 mai 7125 (1617), în faţa divanului lui Radu Vodă au venit „Mierla, fata lui Pisovski[684], şi s-a pârât, de faţă cu fraţii săi, Simion şi Gligorcea, fii Anuşcăi, pentru jumătate sat din **Liteni**, care acea jumătate sat din Liteni a fost vândut-o Oţel Tomăscul, ruda lui Pisovski, vlădicăi Isaia, pentru şase sute taleri. Deci s-a sculat Pisoski şi a răscumpărat el acea jumătate sat din Liteni, de la vlădica Isaia, şi a dat 600 taleri bani gata în mâniile mai sus scrisului vlădică Isaia, cum a arătat înaintea noastră şi uric de la Eremia Moghilă Voevod de întorsătura. Pentru aceea, Domnia mea şi cu tot sfatul Domniei mele judecat-am lor după legea ţării şi astfel aflat-am judeţ lor cum să aibă a întoarce Mierla, fata lui Pisovski, 200 taleri fraţilor săi, lui Simion şi Gligorce, căci ca a fost ei dreaptă ocină şi moşie. Deci Mierla, fata lui Pisovski, ea s-a îndreptat şi şi-a pus ferâe (taxă de judecată – n. n.) 24 zloţi, iar fraţii săi, Simion şi Gligorce, ei au rămas din toată a noastră lege; drept aceea să aibă Mierla, fata lui

[680] Ghibănescu, Gh., *Ispisoace şi Zapise*, Vol. I, Partea I, Iaşi 1906, p. 27
[681] Ureche, Grigorie, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţia Const. Giurescu, Bucureşti 1916, pp. 198, 199
[682] Petrescu, Ghenadie; Sturdza, Dimitrie A.; Sturdza, Dimitrie C., *Acte şi documente relative la Istoria Renaşterii României*, Vol. VII, Bucureşti 1892, p. 995
[683] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XVIII, Iaşi 1927, p. 169
[684] Gligorcea Pisoţchi (Pischie), martor în 1625, tatăl Anei şi al Mierlei din Liteni (Ruşi), menţionat în 1617 – cf. Gonţa, p. 256

Pisovski, a întoarce lor acei bani, care-s mai sus scrişi, 200 taleri, şi să aibă a stăpâni ea acea jumătate sat din Liteni. Şi de acum, înainte, mai mult să nu aibă a pârî Simion şi Gligorcea pe sora lor Mierla, fata lui Pisovski, pentru această pâră, dar nici a stăpâni în satul Liteni nici odinioară în veci, înaintea acestei cărţi a noastre"[685]. / În **nota de subsol**, care continuă şi în pagina următoare, Ghibănescu face următoarele precizări lămuritoare: „Pisovski, părintele Mierlăi, a lui Simion şi Gligorcei, din căsătoria sa cu Anuşca, a trăit la sfârşitul secolului al XVI-a (1550-1610), căci deja cei 3 feciori ai lui Pisovski se judecă între ei, **pentru Liteni**, în 1617. Un Pisoski îl găsim ţinând în căsătorie pe Tudosca, fata vel logofătului Pătraşco Şoldan (1610), socrul lui Coste Bucioc (Candakia) şi a lui Racoviţa Cehan vel logofăt (Tofana). Deci sora nevestei lui era soacra lui Vasile Lupul (Tudosca) şi a lui Iordachi Cantacuzino vistiernic (Catrina). **Ferăe** era taxa ce se plătea visteriei domneşti ca să se închidă procesele dintre părţi. Mierla a plătit 24 zloţi ferăe, în procesul pentru Liteni, a cărui afacere aşa a curs. Oţăl Tomăscul, văr cu Pisovski, vânduse, fără ştirea acestuia ca văr (*plemea*). Satul Liteni, pe jumătate, vlădicăi Isaia ot Rădăuţi, cu 600 taleri. Pisovski, cu *protimisis* (dreptul la întâietate al rudei celei mai apropiate – n. n.) vine şi răscumpără moşia, dând vlădicăi Isaia cei 600 taleri. ACestea se petrec supt Eremia Moghilă Vodă (către 1600). Mierla vine şi dă fraţilor ei 200 lei, moşia fiind dreaptă a ei".

1625: „O carte de gospod din veleat 7133 Ghenar 11", prin Radu Vodă şi Divanul Domnesc judecă pricina dintre „Iacob Moţoc şi cu fratele său Lazor", care „au pârât de faţă pe Mierla jupâneasa lui Steţco ce au fost pârcălab" „pentru nişte părţi de ocină din sat din **Liteni pe Siret**, în ţinutul Sucevei, din partea din sus treisprezecee jirebii zicând că le ţine fără ispravă; iar jupâneasa Mierla, jupâneasa lui Steţco, ne-au arătat direase de la Alexandru Vodă Iliaş, cum ea şi-a fost cumpărat acele părţi de ocină **de la Nechita, fratele lui Iacob Moţoc** şi de la sora lor, Antemiia, şi de la feciorii ei. Deci Mierla s-a îndreptat şi şi-a pus lor şi fierăe; iară Iacob Moţoc, cu fraţii săi, au rămas din toată legea. Drept aceea, de acum, înainte, să n-aibă a mai pârî Iacob Moţoc cu fraţii săi pe Mierla, jupâneasa lui Steţco, de această pâră nici odinioară peste cartea domniei mele"[686].

1627: Conflictul continuă, în faţa aceluiaşi Radu Vodă şi a boierilor săi, în 2 iulie 1627, când iarăşi au venit „Iacob Motoc şi cu fraţii săi şi au pârât, de faţă, înaintea domniei mele, pe Mierla, jupâneasa lui Steţco ce au fost vornic, pentru nişte **părţi de ocină din sat din Liteni**, din jumătate de sat, cinci jirebii, şi iarăşi, din sus, din jumătate, a treia parte, cu loc de cinci case din vatra satului şi cu locuri de moară, şi jirebii în ţarină şi cu fânaţ, şi aşa au zis că le este a lor direaptă moşie; iar jupâneasa Mierla a zis că este a ei direaptă cumpărătură acele părţi de ocină, cu moară şi cu loc de curţi, de la Lucoci, fecior lui Vărlan, şi Ştefan, şi Gheorghe, şi Toader, şi sora lor Tudosia, şi de la Marica, jupâneasa lui Lucoci, şi de la Nechita, iarăşi fecior lui Simeon Moţoc, şi de la alţi fraţi şi nepoţi ai lui Moţoc, cum s-au arătat zapise şi mărturii de la dânşii. Deci domnia mea şi cu tot sfatul judecatu-i-am giudeţ dirept, după obicei, şi pe acele zapise de mărturie, şi le-am făcut lor lege ca să-şi ţie jupâneasa Mierla acele părţi de ocină, cu loc de curţi şi cu moară, şi cu tot venitul, iară Iacob Moţoc şi cu fraţii săi au rămas din toată legea domniei mele, dar jupâneasa Mierla s-a îndreptat şi s-au pus fierăe 12 florini în visteria domniei mele. Şi de acum, înainte, să nu mai pârască iară Moţoc şi cu fraţii săi pe jupâneasa Mierla de această pâră nici odinioară în veci înaintea curţii domniei mele, iar Iacob Moţoc şi cu fraţii săi, de va fi avut vreo parte acolo, să-şi întrebe cu fraţii săi"[687].

---

[685] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. V, Iaşi 1908, pp. 254, 255
[686] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade,* vol. XXIV, Iaşi 1930, pp. 160, 161
[687] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XXIV, Iaşi 1930, p. 206

1867: „La 21 iunie, Măria Sa Domnitorul (Carol I – n. n.) a plecat din Iaşi, la orele 7 de dimineaţă spre a merge să viziteze mai multe părţi ale ţării de sus… Sâmbătă, 24 iunie, pornind spre Liteni (de la Burdujeni – n. n.) a urmat cursul Suceava şi a fost întâmpinat de Prefectul Sucevei, dl Cosadini, de dl Vârnav Liteanu, tânărul, şi de dl Silion, şi s-a oprit la case dlui Liteanu, unde a prânzit. La 7 ore plecând din Liteni, a sosit, la 9 ore (seara – n. n.) în Fălticeni”[688].

1882, aprilie: „Soldații mai jos notați, dezertând, sunt rugate toate autoritățile din țară a-i prinde și înainta la corp: **Ilie Gheorghe**, din comuna **Liteni**, plasa Șomuz, județul Suceava, părul închis, fața smeadă, sprâncenele castanii, ochii verzi, nasul mic, fruntea și gura potrivite, barba rotundă”[689].

1885: „În ziua de 31 Iulie 1885, Ion Cavaşă din comuna Liteni, judeţul Suceava, ducându-se la râul Siret, ca să prindă peşte, a găsit, la locul numit Cotul Turcului, unde se varsă apa Şomuzului în Siret, un săculeţ de pânză, legat la gură, în care, scoţându-l pe mal şi dezlegându-l a aflat un băiat mic mort”[690].

1885: „La întâia privire, staţiunea (gara – n. n.) Liteni, ca clădire, nu se deosebeşte de celelalte staţiuni similare ei, dar ca îngrijire se distinge, căci faţada ce priveşte spre drumul de fier este îmbrăcată în un soi de verdeaţă, mi se pare rădăcină de vie sălbatică, ceea ce face ca să pară grădină în aer. Staţiunea se află tocmai lângă satul cu acelaşi nume, comună care, pe lângă frumuseţile ei naturale: păduri, la spate, şi apele Suceava şi Siretul, la picioare, dar apoi mai are încă şi linie ferată cu staţiune. Ieşind din staţiune, pe partea ce priveşte mai mult spre Apus, deodată, pe deal, ochii sunt izbiţi de nişte înalţi plopi, care ascund, la spatele lor, frumoasa clădire în 2 etaje, cu zid înconjurată, casa proprietăţii, veche locuinţă a uneia din cele mai strălucite familii boiereşti din partea de sus a Moldovei, vreau a zice familiei Vârnav-Liteanu, aşa de cunoscută bunilor români. Dar, pe lângă acestea, în comună se mai vede o velniţă şi mai multe case particulare şi dughene destul de frumuşele. Ceea ce m-a mirat aici este numeroasa populaţiune evreiască, care, după cum m-au asigurat localnicii, este ca la 30 familii, toate venite de pe aiurea, mai ales din judeţul Botoşani, şi, găsind loc mănos, s-au aciuat aici, trăind desigur tot din spinarea sătenilor. În primul loc am fost izbit de evreimea numeroasă, în al doilea loc îmi plăcu a cerceta despre biserică şi şcoală. Şi cu mare satisfacţiune auzii cuvinte înveselitoare de bunăstare şi prosperitate. Dar, afară de îngrijirea părintească ce prosperitatea o pune în ceea ce priveşte cultura religioasă-morală şi intelectuală, în comună se află oameni cuprinşi, gospodării frumoase, grădini întinse, precum şi livezi. Apoi o regulă mare, tradusă prin uliţe în cea mai mare parte acoperite cu prund, luat de pe râuleţul Suceava. Această apă izvorăşte din Carpaţii Bucovinei, trece pe lângă târgul Suceava, vechea capitală a Moldovei, şi, după ce şerpuieşte şesul comunei Liteni, cam până în dreptul staţiunii ferate, apoi se varsă în Siret. Însemnez şi aceasta că în direcţiunea îmbucăturii Sucevei cu Siretul, spre Răsărit, se află, în satul Vercicani, fântâna făcută din porunca Marelui Ştefan, ce şi până astăzi sătenii o numesc „fântâna lui Ştefan cel Mare”. / Plecat din Huşi, în luna lui cuptor, şi înfierbântat încă în trenuri, unde vara, mai ales după amiază, se poate lua în ele adevărată baie sudorifică, mi se impunea de la sine a mă răcori în apele ce le aveam la îndemână. Plecai, în acest scop, la Suceava. Deşi, lângă sat, cam la 500 de metri de la ultima căsuţă, totuşi n-am avut parte curând de a ajunge, căci călăuzul zise: „Îi închisă rampa la drumul de fier, să mai aşteptăm, că vine *prundăriţa*”, aşa numesc oamenii, în partea locului, maşinile ce târâie vagoane cu prund. Trecu şi *prundăriţa*, după care, trecând şi noi linia ferată,

688 *Românulu*, No. 1, Anul XI, joi 29 iunie 1867, p. 539
689 *Monitorul Oficial*, No. 9, sâmbătă 10/22 aprilie 1882, pp. 207, 208
690 *România Liberă*, Nr. 2415, Anul IX, duminică 11 august 1885, p. 1

peste puţin sosirăm în şes şi iată şi Suceava. O apă, la vedere, scăzută, aproape limpede şi nu tocmai aşa repede, încât mi se păru un pârâu, poate chiar mâlos, un fel de Prut cu apa-i greoaie şi rece. Dar de câte ori ne înşeală ochii! Apa Sucevei se deosebeşte în totul de alte ape muntoase, ea este caldă, chiar în acel timp când oamenii zic că-i prânzul cel mic, când se ştie că toate apele, de regulă, sunt reci, dar cu deosebire pare ca clocotită seara. Într-un cuvânt, ea este caldă, uşoară, dulce la gust şi de o iuţeală necrezută, încât, la adâncime de 1 metru, curentul te duce, nu e chip a te împotrivi. Dar nu numai atât despre ea, ci cată a mai spune că nu e chip a sta mult în apă şi pentru revoluţia ce-ţi pricinuieşte şi despre care, în urmă, am aflat că chiar sătenilor, obişnuiţi cu ea, le face ameţeală, de câte ori se scaldă, cauza pentru care dânşii nu stau în ea mai mult decât 10, cel mult 15 minute. Eu însă nici atât n-am putut să stau. O împrejurare ca aceasta mă făcu să cercetez dacă această apă este sau nu cunoscută, în acele părţi, ca vindecătoare de ceva. Şi, spre marea mea satisfacţiune, auzii că persoane de o constituţie slabă, după 30 de feredeie, devenиră tari ca fierul, după expresiunea informatorului, ceea ce întăreşte credinţa, în partea locului, că această apă cuprinde, între alte substanţe, şi fier. Calităţile acestei ape şi mar ales căldura ce o posedă m-au pus în poziţiune a mă lăsa în vorbe cu oameni mai bătrâni, de la care am putut atâta prinde că, în vechime, nu ştiu ei cât de depărtată, o tânără domniţă, retrasă la munţi din timpii de restrişte, acolo ea plânge, vărsând şiroaiele de lacrimi, care astăzi le înfăţoşează apa Sucevei. Tânăra femeie n-a murit şi nici poate muri, căci se scaldă vecinic în lacrimi de vieţi prelungitoare. Şi, în adevăr, calităţile acestei ape te fac, şi fără să vrei, să vezi în ea o lacrimă arzătoare, ce fără încetare se varsă din ghindura Carpaţilor pe pământul nostru, împrospătându-ne necontenit jalea nemângâiată pentru un trecut glorios. Sub aste impresiuni părăsii Litenii şi mă îndreptai spre mănăstiri. Vă voi mai scrie. / **George Aramă**"[691].

1886: „În ziua de 14 Mai curent, a plouat bine prin plase şi, în special, la plasa Şomuz-Moldova, judeţul Suceava; ploaia ce a căzut a fost însoţită cu grindină şi la comuna Liteni; din cauza ploii mari şi a furtunii ce a urmat, s-au rupt podeţe, îngrădiri, s-a întrerupt linia căii ferate în mersul de la Liteni spre Dolhasca, s-au mâlit şi distrus arături şi semănături, care se speră a se îndrepta"[692].

1886: „Dl Vârnav-Liteanu, ministrul ţării la Berlin, sosit abia de două zile în Bucureşti, a primit ordinul să se întoarcă cât mai în grabă la postul său; guvernul abia i-a concedat ca, în drumul său, să se oprească, o zi, în Moldova, la Liteni"[693].

1887: „Brevetele de licenţă notate mai jos fiind declarate pierdute, se publică anularea tor, conform art. 11 din regulamentul legii licenţicelor: Brevetul No. 435 al debitantului Neculai Ionescu din comuna Liteni"[694].

1888: „Sunt numiţi debitanţi de tutunuri, timbre, chibrituri şi cărţi de joc următoarele persoane: Dl **Ion Neamţu** în cătuna Corni, comuna Liteni, plasa Şomuzu, judeţul Suceava"[695].

1889: „Şedinţa Camerei de la 18 Februarie 1889: Dl C. Popovici prezintă o **petiţie a 200 de ţărani din comuna Liteni**, judeţul Suceava, care cer să li se schimbe pământurile date"[696].

---

691 *România Liberă*, Nr. 2412, Abul IX, joi 8 august 1885, p. 2
692 *România Liberă*, Nr. 2640, Anul X, 25 mai / 6 iunie 1886, p. 3
693 *Epoca*, No. 262, Anul I, miercuri 8 / 20 octombrie 1886, p. 2
694 *Monitorul Oficial*, No. 58, 14 iunie 1887, p. 1374
695 *Monitorul Oficial*, No. 167, 29 octombrie / 10 noiembrie 1888, p. 3899
696 *România Liberă*, Nr. 3429, Anul XIII, miercuri 22 februarie / 5 martie 1889, p. 2

1894: „**Liteni, comună rurală**, situată la Nord-Estul plasei Şomuzul şi la 37 km de Fălticeni. Se mărgineşte, la Est, cu comuna Fântânele (jud. Botoşani), de care se desparte prin Suceava şi râul Siret, la Vest, cu comuna Dolheşti, la Sud, cu Dolhasca şi comuna Tudora din judeţul Botoşani, de care se desparte prin Siret, şi, la Nord, cu comuna Siliştea. Are forma unui poligon neregulat, înclinat spre albia Siretului. Se compune din satele Liteni, Rotunda şi Corni, cu reşedinţa în satul de la care îşi trage numele. E populată de 652 capi de familie, ce numără 2.870 suflete sau 1.444 bărbaţi şi 1.426 femei (185 izraeliţi). Contribuabili sunt 598. Are trei biserici, servite de 3 preoţi şi 5 cântăreţi, şi 2 şcoli rurale mixte, frecventate de 89 şcolari. În toată comuna sunt 187 băieţi şi 191 fete, cu etatea între 7-12 ani. Bugetul comunei, pe 1892-1893, are, la venit, 7.021,90 lei şi, la cheltuieli, 7.015,30 lei; iar al drumurilor, 1.864 lei venit şi 1.440 lei cheltuieli. În comună sunt 188 cai, 650 boi, 604 vaci, 1.931 oi, 14 capre şi 279 porci. Altitudinea comunei, de la nivelul mării, variază între 335-345 m. E udată de râul Siret şi de pâraiele Humăria, Liteni, Bucşa, Ciobăniţa, Şomuzul Mic, Ghidale, Tulburea, Recea, Pietrosu şi Maftiesei. Moşia e proprietatea domnilor Gheorghe şi Alecu Vârnav Liteanu şi are suprafaţa de 3.777 fălci, din care 2.390 cultivabile, 1.020 pădure, 159 fânaţ şi restul prundiş şi loc neproductiv. Anul din urmă, s-au cultivat 270 fălci grâu, 544 fălci porumb, 274 fălci orz, 275 fălci ovăz, 4 fălci hrişcă şi 3 pogoane şi jumătate vii. Împroprietăriţi la 1864 sunt 73 fruntaşi, 242 pălmaşi şi 68 codaşi, stăpânind 921 fălci. În comună sunt 2 mori de apă, una cu vapori, o căsăpie, o fabrică de spirt, ce nu mai funcţionează, un pod de fier al C. F., peste Suceava, şi altul de lemn, stătător peste Siret. Locuri mai însemnate în comună sunt: Vercicani, unde sunt urmele unui pod de piatră şi o fântână despre care tradiţia spune că ar fi făcute de Marele Ştefan.

Liteni, sat pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume. Tăbărât pe spinările şi coastele dealurilor Liteni, Bucşa şi Humăria şi pe şesul drept al Siretului, numără 386 case, populate cu 414 capi de familie (190 izraeliţi). Are 369 contribuabili. Vatra satului ocupă 152 fălci, 64 prăjini. Împroprietăriţi, la 1864, sunt 38 fruntaşi, 152 pălmaşi şi 43 codaşi, stăpânind 565 fălci, 60 prăjini. Are o biserică, cu patronul „Sfântul Nicolae", zidită de Teodor Vârnav Liteanu, în 1782, împroprietărită cu 8 fălci şi jumătate, servită de 2 preoţi şi 3 dascăli, şi o şcoală rurală mixtă, înfiinţată în 1865, cu un învăţător plătit de stat, frecventată de 50 şcolari. Drumuri principale sunt: la Valea Glodului (8 km), la Rotunda (3 km), la Corni (6 km) şi la Vorona (8 km). În 1803, „Liteni, a banului Iordache Vârnav, avea 74 liuzi, plătind 1.124 lei bir anual, fiind şi 18 liuzi de cei fără bir (*Uricar*. de T. C., voş. VII, p. 246)"[697].

„**Rotunda, sat**, pe moşia cu acelaşi nume din comuna Liteni. Tăbărât sub dealul cu acelaşi nume şi pe ţărmul drept al Şomuzului Mic, numără 114 case, în care trăiesc 120 capi de familie sau 515 suflete, din care 250 bărbaţi şi 265 femei (8 izraeliţi), fiind 111 contribuabili. Vatra satului ocupă 44 fălci, iar locuitorii sunt bunişori gospodari. Moşia, proprietate a domnului A. Vârnav Liteanu, are 1.480 fălci, din care 741 cultivabile, 590 pădure, 81 fânaţ şi restul teren puţin productiv. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 11 fruntaşi, 49 pălmaşi şi 9 codaşi, stăpânind 181 fălci Are o biserică, cu patronul „Adormirea Maicii Domnului", clădită de V. Liteanu, în 1803, împroprietărită cu 8 fălci şi jumătate, servită de preotul şi dascălul din Corni, cu care formează o parohie. Şcoala din Corni serveşte şi acestui sat. Drumuri principale sunt: la Liteni (3 km), la Dolheşti (3.500 m) şi la Corni (2800 m)"[698].

„**Corni, sat**, numit şi **Cornişori**, pe moşia Corni-Rotunda din comuna Liteni. Aşezat pe coasta dealului cu acest nume. Numără 120 case, populate cu 118 capi de familie sau 533 suflete (272 bărbaţi şi 261 femei), din care 5 evrei. Contribuabili sunt 118. Locuitorii sunt

[697] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 186-188
[698] Ibidem, p. 287

bunişori gospodari. Vatra satului ocupă 46 fălci şi 54 prăjini. Moşia e proprietatea domnului Alecu Vârnav Liteanu. Dintre proprietarii vechi se ţin minte Zoiţa Lupu Balş şi Ion Canta, de la care, la 1848, trecu la familia Liteanu. În întindere de 231 fălci 65 prăjini, din care 170 cultivabile, 40 fânaţ şi 21 fălci 65 prăjini nefolositor. În acesta nu intră şi pădurea, a căreia întindere n-o cunoaştem. Împroprietăriţi, la 1864, sunt 24 fruntaşi, 41 pălmaşi şi 16 codaşi, stăpânind 173 fălci şi 65 prăjini. Are o biserică, cu patronul „Sfinţii Voievozi", zidită de Zoiţa Balş, la 1841, servită de un preot şi 2 cântăreţi şi împroprietărită cu 8 fălci şi jumătate. O şcoală rurală mixtă, cu un învăţător plătit de stat, înfiinţată la 1890 şi frecventată de 30 şcolari. La 1803, „Corni, moşia dumisale căminarului Iordache Balş, avea 36 liuzi, plătind bir 376 lei pe an. Ei lucrau pământul, având loc de mijloc" (*Uricar.*, de T. C., vol. VII, p. 245)."[699].

1913: „**Monstruosul viol din Liteni** (Suceava). În ziua de 12 mai, flăcăul Toader Jurea, prinzând în câmp pe fata Aglaea Jurea, verişoara lui, în etate de 12 ani, a violat-o, maltratând-o oribil. Părinţii copilei, aflând de nenorocirea fiicei lor, n-au reclamat nimic autorităţilor, din cauza ruşinii ce cădea asupra lor. Văzând însă că boala copilei se agravează din ce în ce, înştiinţează pe **agentul sanitar din Liteni, Gh. Baluţă**, spunându-i că fata e bolnavă. Examinând-o, însă, agentul sanitar constată cauza bolii copilei şi înştiinţează parchetul de fapta descoperită. Autorităţile au dispus, în urmă, ca fata să fie transportată la spitalul din Lespezi, unde muri, însă, în ziua de 14 mai, după grele suferinţe. Parchetul a delegat pe medicul plasei cu facerea autopsiei cadavrului, dând mandat de arestare contra lui Toader Jurea şi delegând, totodată, **pe şeful postulai de jandarmi din Liteni, C. Diaconu**, cu arestarea criminalului"[700].

1908: „Sunt numiţi debitanţi pentru vânzarea tutunurilor, timbrelor, cărţilor de joc, pulberilor, chibriturilor şi hârtiei pentru ţigarete, următoarele persoane, cărora li s-au liberat brevetele: **Lupu Ilie a Paveloaiei**, în comuna Liteni, jud. Suceava"[701].

1913: „La Liteni se construieşte, peste Siret, un pod de beton armat"[702].

1922: În 30 octombrie 1922, comisia condusă de judecătorul Ilie Cocea hotăra exproprierea, „pentru cauză de utilitate naţională, din pământul bisericii **Liteni**, comuna Liteni, plasa Dolhasca, judeţul Suceava, câtimea de 12 ha 34 ari teren arabil şi fânaţ, cu urătoarele megieşii: la nord, moşia Liteni, la sud, cu pădurea Liteni, la răsărit, cu moşia Liteni şi, la apus, cu partea rămasă neexpropriată a bisericii"[703].

1926: „În circumscripţia tribunalului **Fălticeni**. D. Dimitrie Chirică, judecător inamovibil la judecătoria Şarul-Dornei, din judeţul Fălticeni, se transferă, în aceeaşi calitate, la judecătoria Liteni, din acelaşi judeţ, în locul nou înfiinţat. D. Ioan Silivestru, ajutor de judecător la judecătoria Şarul-Dornei, din judeţul Fălticeni, se transferă, în aceeaşi calitate, la judecătoria Liteni, din acelaşi judeţ, în postul nou înfiinţat"[704].

1941: „Cercul de recrutare Baia / Itinerarul operaţiunilor Consiliului de recrutare clasa 1942, aprobat de Comandamentul 4 Teritorial, cu ordinul Nr. 2.732 din 31 Ianuarie 1941, / În ziua de Sâmbătă, 1 Martie 1941, Consiliul se transportă, cu trenul, de la Fălticeni-Liteni, şi

[699] Ibidem, p. 81
[700] *Opinia*, No. 1883, Anul X, duminică 19 mai 1913, p. 3
[701] *Monitorul Oficial*, 16 februarie 1908, p. 9459
[702] *Opinia*, No. 1880, Anul X, joi 16 mai 1913, p. 2
[703] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2627-2631
[704] *Monitorul oficial al României*, nr. 3, 3 ianuarie 1926, p. 29

recrutează tinerii din comunele: Hârtop şi Valea Glodului, din plasa Siret, în localul Primăriei comunei Liteni. / Siretul / În ziua de Duminică, 2 Martie 1941, se recrutează tinerii din comuna Pleşeşti, în localul Primăriei comunei Liteni. / În ziua de Luni, 3 Martie 1941, se recrutează **tinerii din comuna Liteni** şi transport cu trenul la Liteni-Dolhasca"[705].

1941: Se publică lista Nr. 9 de gradele inferioare (trupă) morţi pentru Patrie în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24: **Iftodi Ilie**, caporal, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Liteni, jud. Baia, mort la 7 iulie 1941; **Zeamă Constantin**, soldat, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Liteni, jud. Baia, mort la 14 iulie 1941; **Onisei Teodor**, caporal, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Liteni, jud. Baia, mort la 14 iulie 1941; **Iurea Teodor**, soldat, ctg. 1941 cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Liteni, jud. Baia, mort la, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Liteni, jud. Baia, mort la 17 iulie 1941; **Mariniuc Vasile**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Liteni, jud. Baia, mort la, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Liteni, jud. Baia, mort la 17 iulie 1941; **Popa Teodor**, soldat, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Liteni, jud. Baia, mort la, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Liteni, jud. Baia, mort la 18 iulie 1941"[706].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Sireteanu Vasile**, învăţător, şeful Subcentrului Liteni; **Belcic Gheorghe**, învăţător, şeful Subcentrului Liteni; **Irimescu Ana**, învăţătoare, şefa Subcentrului Liteni; **Belcic Eugenia**, învăţătoare, şefa Subcentrului Liteni; **Pătraşcu Teodora**, învăţătoare, şefa Subcentrului Liteni"[707].

1942: „Noi, ministru secretar de Stat la Departamentul Culturii Naţionale şi al Cutelor, / Având în vedere adresele Sf. Mitropolii a Moldovei şi Sucevei Nr. 4.100 şi 5.060 din 1942, / Decidem: / **Art. I.** Se înfiinţează, fără spor bugetar, **parohia Liteni II**, jud. Baia, prin dezlipire de la parohia Liteni, acelaşi judeţ, pe data de 1 Iulie 1942. / **Art. II.** Preotul ajutător **Mihai Herţug**, de la parohia Sf. Voevozi din Tg. Paşcani, este promovat paroh al Parohiei nou înfiinţată **Liteni II**, pe aceeaşi dată. / **Art. III.** Postul de preot ajutător de la Parohia Sf. Voevozi din Tg. Paşcani, deţinut de preotul Mihai Herţug, se desfiinţează pe data de 1 Iulie 1942. / **Art. IV.** D1 director al cultelor este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a prezentei deciziuni. / p. Ministru, Prof. A. Popa / Nr. 35.642/942"[708].

1943: Soţii Nicolae şi Maria Lazăr, care aveau doi copii, Nicolae şi Maria, divorţau, la cererea soţului. „Soţia pârâtă posedă două case în com. Liteni, cu locul împrejmuitor, şi 2 ha, 9.714 mp teren arabil, în ţarina com. Liteni, toată această avere în valoare de 300.000 lei"[709].

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe data de 1 Septemvrie 1945, la şcolile primare din jud. Baia, arătate în dreptul fiecăruia: **Grigore Vasile**, gr. II, de la Rotunda-Liteni, la Corni-Liteni, post III, casă, teren, vechime în învăţământ; **Sireteanu Napoleon**, gr. II, de la Dihtineţ, la Liteni, post III, casă şi teren; **Bonceag Maria-Luiza**, de la Racova-Liteni,

---

[705] *Monitorul Oficial*, Nr. 49, 27 februarie 1941, p. 981
[706] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043-5051
[707] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
[708] *Monitorul Oficial*, Nr. 159, 11 iulie 1942, p. 5731
[709] *Monitorul Oficial*, nr. 112, 15 mai 1943, p. 3183

la Liteni, fete, post III, apropiere de soţ, funcţionar CFR; **Anastasiu Eugenia**, gr. def., de la Bogdăneşti, la Rotunda-Liteni, post V, prin încredinţare; **Crăciun Gheorghe**, gr. II, de la Berchişeşti, Suceava, la Rahova-Liteni, post I, singurul solicitant; **Cămăruţ Vasile**, gr. II, de la Slobozia-Siriţel, la Siliştea-Liteni, post III, teren; **Zgardan Constantin**, gr. def., de la Moţca, la Rotunda-Liteni, post IV, casă şi teren; **Dimitriu Aurel**, gr. def., de la Liteni, la Sârbi-Drăguşeni, post I, interese familiare; **Tomescu Eugenia**, gr. II, de la Liteni, fete, la Dolheşti M., fete, post IV, mamă văduvă şi casă; **Diaconescu Valeria**, gr. def., de la Liteni, fete, la Liteni, fete, post IV, interese familiare"[710].

1947: „Următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 Septemvrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia / Regiunea Suceava / Judeţul Baia: **Huşeanu Iulia**, de la Liteni, fete, la Bogdăneşti Nr. 2; **Volosciuc Aldrina**, de la Ipoteşti, Suceava, la Liteni, băieţi; **Holban Eugen**, de la Liteni, la Rotunda; **Herescu Eugenia**, de la Liteni, fete, la Cristeşti"[711].

1949: „Administraţia financiară a judeţului Baia (Fălticeni)" sesizase Tribunalul Baia asupra unei datorii de 57.741 lei şi solicita scoaterea la licitaţie a „imobilului proprietatea contribuabilului Florentina Ştefănescu din com. Liteni, jud. Baia, imobil aflat în com. Siriţel, satul Bereslogi, jud. Baia, compus din 25 ha teren"[712].

În satul Corni, din comuna Liteni, s-au născut marele pictor Ion GRIGORE şi nepotul lui, poli-instrumentistul Leonard ZAMĂ.

MĂLINI

Prima atestare documentară a Mălinilor datează, într-un mod amuzant şi oarecum indirect, din 12 martie 1439, atunci când fiul lui Alexandru cel Bun, Ilie Vodă dă sfintei mănăstiri Moldoviţa, în fiecare an, „câte 10 buţi de vin" (probabil că mult prea cuvioşii călugări spovedeau şi împărtăşeau pe toţi locuitorii planetei), plus „posada care este pe Moldova, cu tot venitul care vine de la această posadă", la schimb cu „satul lor, Todereştii, pe care l-am luat"[713]. Într-adevăr, bună vestire pentru călugării de sub aura hramului cu acelaşi nume. De altfel, relaţionarea cu Todereştii se va regăsi şi în uricul prin care i se va confirma lui „Gurban, fiul lui Oană Băeşescu, şi nepoatei lui de soră, Nastea… fiica Anuşcăi" o întinsă proprietate în Mălini[714].

1499, septembrie 15. Ştefan cel Mare întăreşte lui Giurgiu gumelnic „a treia parte din satul Mălini, cu moară pe Topliţă", cumpărată, cu 100 zloţi tătăreşti, de la Oană Băeşescul, nepotul lui Gurban. „1499 (7007) septembrie 15, Suceava. Ştefan cel Mare, domnul Moldovei, întăreşte lui Giurgiu gumelnic stăpânirea peste a treia parte din partea lui Oană Băeşescul din satele Băeşeşti şi Mălini, ţinutul Suceava, cu o moară pe Topliţa, la vadul Todireştilor. Partea din Băeşeşti a cumpărat-o cu 300 de zloţi tătăreşti de la Gurban, fiul lui Oană Băeşescul, de la nepoata sa de soră, Nastea, fiica Anuşcăi, preoteasa popii Mihul din Baia, de la nepoţii de frate ai Nastei, Mircea şi Stana, copiii lui Giurgiu Udob, şi de la nepoata de frate a lui Gurban, Nastea, fiica lui Costea, cu fiul său, Dragotă, toţi nepoţii lui Oană Băeşescul. **Partea din Mălini**, pe apa Moldovei, cu moară de pe Topliţa, a cumpărat-o cu 100

[710] *Monitorul Oficial*, Nr. 248, 30 octombrie 1945, pp. 9578 şi următoarele
[711] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9654
[712] *Monitorul Oficial*, Nr. 17, 21 ianuarie 1949, p. 178
[713] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, doc. 192. p. 272
[714] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, doc. 236, p. 421

de zloţi tătăreşti de la acelaşi Gurban, de la nepoata sa de soră, Nastea, şi de la nepoţii ei de frate, Mircea şi Stana. Aceste părţi din cele două sate le stăpâneşte Oană, bunicul vânzătorilor, cu privilegii de la Alexandru cel Bun Voievod. Hotarul părţii din Băeşeşti: malul Moldovei, Topliţa, Topliţa Mică, livada lui Procopie, livada lui Tulici, drumul care merge la Baia, casa lui Ştefan. Credinţa domnului, a fiului său Bogdan Voievod şi a boierilor Duma pârcălab, Boldur vornic, Hărman, Şteful, Duma Brudur, Toader şi Negrilă pârcălabi de Hotin, Eremia şi Dragoş pârcălabi de Neamţ, Şandru pârcălab de Cetatea Nouă, Luca Arbure portar de Suceava, Clănău spătar, Isac vistier, Dumşa postelnic, Mohilă ceaşnic, Frunteş stolnic, Petrică comis. Tăutul logofăt a atârnat pecetea domnului. A scris Matei"[715].

1663, ianuarie 4. Eustratie Dabija Vodă întăreşte mănăstirii Homor „a treia parte din satul Mălini, cu moară şi loc de moară pe Topliţa, la vadul Todereştilor", parte de sat dăruită mănăstirii de Giurgiu gumelnic. „1663 (7171) ianuarie 4, Iaşi. Eustratie Dabija, domnul Moldovei, la cererea mănăstirii Homor, reconstituie mai multe acte de danie de la Ştefan cel Mare Voievod, Ştefăniţă Vodă şi de la Alexandru Lăpuşneanu, ce au fost stricate, pe timpul când Timuş Hmelniţki, hatmanul, a venit cu cazacii la Suceava, unde a purtat război cu Gheorghe Ştefan şi cu ungurii. Domnul întăreşte, totodată, mănăstirii satele… a patra parte din jumătatea de jos a satului Băeşeşti pe apa Moldovei, în ţinutul Suceava, cu trei locuri de casă în Băeşeşti, danie a lui Dan, portarul de Suceava, apoi… şi **a treia parte din satul Mălini**, cu moară şi loc de moară pe Topliţa, la vadul Todireştilor, parte dăruită de Giurgiu gumelnic"[716]. În indice, autorii monumentalei şi infailibilei colecţii de documente precizează: „Todereşti, sat lângă Mălini, judeţul Suceava"[717] şi, cum hotarele nu sunt menţionate, este posibil ca o parte a pământurilor dorite de Iliaş Vodă să fie, de fapt, mălinene.

1665, ianuarie 2, Iaşi. Eustratie Dabija întăreşte daniile din uricul anterior, cel din 1663[718].

1794, mai 24. Chiril, arhimandritul mănăstirii Slatina, se plânge împotriva sătenilor din Rădăşeni, Mălini şi Găineşti, care „cu obrăznicie şi puteri" cuprind fânaţele mănăstirii pentru păşune şi haitul fânului pentru trebuinţele lor. Deosebit de aceasta, ei nu vor să lucreze 12 zile de boieresc pe an şi nici să dea câte 2 lei adetul pe casă, rămânând mănăstirea lipsă de venitul acestor moşii. Sătenii ţin turme de oi pe locul mănăstirii, care nu are unde să-şi păşuneze vitele, şi nu plătesc nimic, încât au rămas ei stăpâni peste moşiile mănăstireşti". Egumenul Slatinei, cu multă dragoste creştinească de aproapele nostru, roagă pe Vodă să poruncească ispravnicilor să-i oblige pe aceşti locuitori să respecte obligaţiile faţă de mănăstire.

1803: Satele de pe moşiile mănăstirii Slatina, anume Mălinii, Bogdăneşti, Boroaia, Poiana prisăcii etc. fac şi duc la târg de vânzare cherestea: tălpi, grinzi, căpriori, costoroabe, leaţuri, dulapi, scânduri şi draniţă"[719].

1813: Prin „zapisul din 23 aprilie 1831, vătaful Gavrilaşcu Constantinovici se obligă a da în fiecare an mănăstirii Slatina câte 35 de ocale de ceară ca embatic pentru herăstrăul ce şi-a făcut, cu proprie cheltuială, pe moşia Mălinii a mănăstirii"[720].

---

715 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 59, pp. 51, 52
716 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 504, p. 177
717 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, p. 504
718 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 518, pp. 180, 181
719 Giurescu, Constantin C., *Istoria pădurii româneşti*, Bucureşti 1976, p. 201 subsol
720 Giurescu, Constantin C., *Istoria pădurii româneşti*, Bucureşti 1976, p. 96

1843, noiembrie 1: „Tabel de locuitorii din Drăceni, ţinutul Suceava, cu rămăşiţa ce au de plătit, în lei şi parale, lui Tudorachi vătav, acum pitar, pe anii 1834-1835. În încheierea tabelului, primit de la Goncescu serdar, s-au înscris sumele datorate de locuitori, pe sate, şi anume: Mălini – 7.048 lei şi 28 parale; Găineşti – 3.609 lei şi 17 parale; Drăceni – 521 lei şi 32 parale, ceea ce totalizează 11.174 lei şi 37 parale”[721].

1847, Veniturile **moșiilor monastirei Slatina**, în 1847: Moșiile **Mălini**, cu cotunurile ei, pe care se află monastirea lăsată Egumenului pentru ținerea mănăstirii, după Domnescul hrisov din 22 Octomvrie 1845, supt No. 2.101, care însă rămânând dată în posesie cu contractul răposatului proin Mitropolit Veniamin pe anii până la 1850, cu preț numai de 40.000 lei pe an, apoi, spre acoperirea neajunsului, până la suma cuvenită egumenului după așezământ, pentru ținerea soborului acelei monastiri și pentru întâmpinarea altor cheltuieli, făcute cu îngropăciunea și pomenirea răposatului, s-au lăsat Egumenului și moșia Cioara, numai pe 5 ani, de la 23 April 1847, până la 23 April 1852, pe temeiul înaltei încuviințări, primită la 6 Iunie 1847, pe anafora Departamentului bisericesc, supt No. 1.150 – 72.000 lei. Veniturile **moșiilor monastirei Slatina**, în 1847: Partea din moșia **Stănilești** sau **Cornu Luncii** din Bucovina, împosesuită dlui Costache Moldovanu în 50 # după contractul ce contenește la 23 aprilie 1848 – 1,775 lei[722].

1873, raport oficial: „În anul 1873, Noiembrie, procurorul de Suceava primeşte o denunţare că la comuna Mălinii s-ar fi comis, de către prefectul Milo, mai multe crime şi delicte, anume: bătăi barbare; că parte din locuitorii acelei comune au fost executaţi la munci agricole pe moşia Dlui Milo, Spătăreşti, fără să fie angajaţi cu consimţământul şi ştirea lor; că au fost schingiuiţi, cu ocazia acelei executări; că au fost arestaţi ilegalmente; că, din cauza muncii făcute la Spătăreşti peste puterile lor, dânşii au pierdut propria lor recoltă; şi alte asemenea abuzuri. Acest reprezentant al ministerului public, de îndată a luat dispoziţiuni pentru o cercetare locală, invitând şi pe judecătorul instructor, mai apoi preşedinte al tribunalului şi cumnat al Dlui Milo, de a păşi în faţa locului. Acesta a refuzat a pune mâna pe afacere. Procurorul a plecat singur. A făcut două cercetări la Mălini, unde a constatat indicii suficiente că denunţurile menţionate sunt întemeiate. În timpul absenţei sale din oraş, urmăritul prefect a şi dat de ştire la Bucureşti. Întorcându-se, procurorul a fost imediat chemat la telegraf de ministrul justiţiei, prevenitul A. Lahovari. După un lung şi violent dialog, urmat între amândoi, ministrul acuză pe procuror de conspirator, de turburător al ordinii publice, de opozant guvernului şi, în fine, îl avertiză că prefecţii nu se pot schimba după placul fiecăruia. Nu-i spune însă nici un cuvânt pentru crima de la Mălini, despre care procurorul înaintase lucrările prin poştă, cu raportul No. 2573. Ca răspuns la acest raport, procurorul a primit următorul avertisment, cu No. 15216 de la 30 Noiembrie 1873: ‚Am examinat dosarul ce mi-aţi trimis cu raportul No. 2573 şi, drept rezultat, vă fac cunoscut că Dvs. nu puteţi, fără a îndeplini formalităţile prescrise de art. 491 Procedură penală, începe o urmărire în contra Dlui prefect. / Dacă însă scopul Dvs. a fost ca să faceţi numai o cercetare, nu eraţi competinte a o face, fără judecătorul de instrucţiune, deoarece cazul de flagrant delict, în înțelesul legii, nu există. / Pentru motivele expuse, ministerul vede că mai mult pasiunea, decât interesul justiţiei v-a condus în această afacere. Vi se dă dar avertisment pentru acest fapt, pe care ministerul nu poate decât a-l reproba. / Cât pentru faptele denunţate de Dvs., deşi pe o cale neregulată, le-am pus însă în cunoştinţa şi aprecierea Domnului ministru de interne. / Ministru A. Lahovari. (Apendice, pag. 181). / În acest ordin mustrător, procurorul a văzut clar suspendarea verităţii acţiunii în contra prefectului Milo. Ceva mai mult: a văzut o pedeapsă ce i se infligea pentru

[721] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1952, p. 614
[722] *Analele Parlamentare ale Românei*, Tomul 15, partea a 2-a Anexe, Iași 1848, pp. 947-949

că a cutezat să urmărească, în cercul atribuţiunilor sale, pe un funcţionar favorizat de regimul central”[723].

1878: „Sunt confirmați debitanți, pentru a exercita vinderea de tutunuri, următoarele persoane: Ioan Filipovici, în comuna Mălini, cătunul Cornu-Lunci; George Sinescu, în comuna Mălini, cătunul Pâraele; George Leonti, în comuna Mălini, cătunul Pâraele; Victor Ștefănescu, în comuna Mălini, cătunul Mălini; Pavel Ivanov, în comuna Mălini, cătunul Esla; George Tojan, în comuna Mălini, cătunul Văleni; Vasile Preotesi, în comuna Mălini, cătunul Paiseni; Teodor Saibasan, în comuna Mălini, cătunul Găinești; Ioan Serbușcă, în comuna Mălini, cătunul Draceni; Gavril Lehaci, în comuna Mălini, cătunul Găinești; Mihalache Vasiliu, în comuna Mălini, cătunul Suha”[724]. / „Toate autorităţile sunt rugate a lua măsuri ca să pună mâna pa tinerii **Macovei Neculai** şi **Rusu Constantin**, din comuna **Mălinii**, înscrişi pe tabloul de recensământ al recrutaţiei clasei anului curent, cel întâi la No. 30, şi cel al doilea la No. 49, care au dispărut din comună, unde nu se ştie, signalmentele lor sunt: 1). părul castaniu creţ, ochii negri, nasul potrivit, barba mică, faţa roşcovană, semne particulare n-are, fruntea, gura potrivite: 2). părul galben, ochii verzi tulburi, nasul mare, bărbia ascuţită, faţa bălană, semne particulare n-are, sprâncenele castanii, fruntea mare, gura potrivita. / No. 3.274. / 1878 Mai 16”.

1881: „Tabloul premianţilor de juriul concursului agricol şi industrial din judeţul Suceava, în zile de 14, 15 şi 16 octombrie 1881: / **Nicolae Popescu Preotu**, din comuna Mălinii, pentru un mânz, un car de cai; **Petru Rotaru**, **Iftimie Rotaru**, **Dumitru Nichita Crăciun**, **Nicolae Th. Guşu**, **Dumitru Creţu**, **Simion al lui Anton**, **Petre Netea**, **Gheorghe Netea**, **Thoader Ioniţă a Sarei**, **Gheorghe al Musculesii**, **Simion Vasile Scutelnicu** şi **Petre Ciugolea**, din comuna Mălinii, pentru draniţa ce lucrează în Găineşti, câte 10 lei la fiecare; **Irina Dumitra Ghemanaru**, din comuna Mălinii, pentru sumane, una vacă”[725].

1882: „Pe teritoriul comunei Mălini, din plasa Muntele, județul Suceava, găsindu-se de pripas o iapă, la păr albă cam sură, coama și coada albe, înferata cu fier nedescifrabil, pe spata dreaptă dinapoi, și furculițe la urechea dreaptă; se publică ca proprietarul ei, în termenul prevăzut de art. 49 din legea poliției rurale, să se prezinte cu dovezi legale la primăria zisei comune, spre a o primi. / No. 6.320. 1882, August 25”[726].

1883: „Prin deciziunea domnului ministru de finanțe cu No. 11.140 din 4 Octombrie 1883, sunt confirmați debitanți, pentru a exercita vânzarea de tutunuri, următoarele persoane: Gavril Mălinescu, în comuna Mălini, cătunul Păișeni, plasa Muntele, județul Suceava; Nicolae Blănaru, în comuna Mălini, cătunul Bărgăoani, plasa Muntele, județul Suceava; Grigorie Ivanovici, în comuna Mălini, cătunul Boicu, plasa Muntele, județul Suceava; Teodor Sabașanu, în comuna Mălini, cătunul Găinești, plasa Muntele, județul Suceava; Teodor Vasilovici, în comuna Mălini, cătunul Găinești, plasa Muntele, județul Suceava”[727].

1884: „Prin deciziunea dlui ministru de finanţe cu No. 11.419, din 13 Septembrie 1884, s-au numit şi confirmat ca debitanţi pentru vinderea tutunurilor, următoarele persoane, în judeţul Suceava: Dl **G. Gavrilă Dochiţei**, în comuna **Mălini**, plasa Muntele; Dl **Ion a**

---

[723] *Monitorul Oficial*, Nr. 88, 19 aprilie / 1 mai 1877, pp. 2598, 2599
[724] *Monitorul Oficial*, Nr. 238, 25 octombrie / 6 noiembrie 1878, p. 5926
[725] *Monitorul Oficial*, No. 196, 2/14 decembrie 1881, pp. 6078-6080
[726] *Monitorul Oficial*, Nr. 127, 2/14 septembrie 1882, p. 2205
[727] *Monitorul Oficial*, Nr. 157, 20 octombrie / 1 noiembrie 1883, p. 3556

Aritoanei în comuna **Valea Glodului**, plasa Şomuz; Dl **Ion N. Negură**, în comuna **Sasca**, plasa Moldova”[728].

1887: „Plasa Muntele până în prezent nu are încă medic titular, dar funcționează în acea plasă un sub-chirurg, retribuit, din cauza județului, cu 200 lei mensual; această plasă, care numără 9 comune și o populațiune de 17.176 suflete, necesită absolut puse sub îngrijirea unui doctor în medicină, căci actualul sub-chirurg nu numai că cunoștințele nu pot să-i fie suficiente în căutarea bolnavilor, dar apoi, fiind el și vaccinator acestei plase, nu are timpul material suficient a da concursul necesar bolilor ce se ivesc în fiecare comună. / Aceste zise, am ținut a vi le arăta numai, deși populațiunea, în această plasă, dă un contingent de creștere destul de simțitor, căci, din date statistice, avem suma de 607 copii născuți și 392 morți în diferite etăți, cu toate că în comuna Mălini a existat epidemia dizenteria, care, cu tot concursul ce s-a dat de către subsemnatul și îngrijirile cvasi-continue ale sub-chirurgului, după instrucțiunile ce a primit, avem de înregistrat un contingent de 7 morți, din 104 bolnavi, până în prezent. / Președinte, P. Gorovei; / Membrii, V. Clucerescu, Th. Ghițescu”[729].

1887: „În ziua de 3 August curent, femeia Ioana, soția locuitorului Ioniță Andrei a Dochiței din cătuna Parăile, comuna Mălini, plasa Muntele, județul Suceava, a născut 2 copii de sex masculin, dintre care unul este cu câte 6 degete la mâini, fără ochi, numai semne se văd, buza de deasupra lipsește, are crescut din gât un sfârc în forma unui os, acest sfârc este lipit de nas, care nu are nări, este mult mai mic decât celălalt, iar cel de-al doilea este în toată regula; până în prezent, ambii copii trăiesc și muma lor este sănătoasă”[730].

1888: „Şcolilor şi elevilor din comunele Broşteni, Madeiu, Borca, Farcaşa, Găineşti şi Malini (Suceava), li s-au dat cărţi, aparatele didactice necesare şi bani pentru cumpărare de haine elevilor săraci… / În comuna Malini s-a construit şi un local de şcoală… / Elevilor şcolii comunei Mălini (Suceava) li s-au mai dat 40 aritmetici, 7 manuale de agricultură, 4 geometrii şi 1 broşură sistemul metric”[731].

1888: „În ziua de 26 Iunie, locuitorul Pavel Ioan Negrea din comuna Mălini, fiind la prășit pe moșia Horodniceni, cu soţia sa, au lăsat în o colibă, în care făcea mâncare, pe un copil al lor, în etate de un an și, în urma lor, luând foc acea colibă, a ars cu desăvârșire, împreună cu copilul”[732].

1889: „În ziua de 7 Aprilie curent, Catrina lui Gheorghe Hrițcu, din comuna Mălini, județul Suceava, mergând în comuna Sasca, împreună cu un copil al ei, în etate de 10 luni, unde au stat la soțul ei, care se află servitor, până în ziua de 10, când au plecat înapoi la comuna Mălini; s-au suit într-o trăsură, împreună cu Constantin a lui Pavel, Neculai Gavril Honcea, toți din Mălini, și Vasile Moroșanu din Sasca; voind a trece râul Moldova, pe când au intrat în apă, au dat într-un șuvoi, unde s-a stricat trăsura. Dintre toți, s-a înecat numai femeia Catrina lui Gheorghe Hrițcu, împreună cu copilul ce-l ținea în brațe”[733].

[728] *Monitorul* Oficial, No. 138, miercuri 26 sept. / 8 oct. 1884, pp, 3107, 3108
[729] *Monitorul Oficial*, Nr. 92, 28 iulie 1887, p. 2219
[730] *România Liberă*, Nr. 2995, Anul XI, joi 20 august / 1 septembrie 1887, p. 3
[731] *România Liberă*, Nr. 3121, Anul XII, miercuri 27 ianuarie / 8 februarie 1888
[732] *România Liberă*, Nr. 3248, Anul XII, joi 7/19 iulie 1888, p. 3
[733] *Epoca*, No. 1026, Anul IV, joi 20 aprilie / 2 mai 1889, p. 2

1889: „Comitetul permanent al județului Suceava înaintează un proces-verbal al consiliului comunei Mălini, prin care se constată că M. S. Regele a binevoit a dărui mai multe obiecte și cărți de studii școlii de fete din acea comună”[734].

1894: „**Mălini, comună rurală**, situată în partea vestică a plasei Moldova, dinspre nord-vest, şi la 17 km de Folticeni. Se megieşeşte, la nord, cu comuna Brădăţel, la vest cu Broşteni şi Sabasa, la sud cu judeţul Neamţ şi comunele Boroaia şi Bogdăneşti, Baia şi Sasca şi Bucovina la nord. Forma-i teritorială este aceea a unui poligon neregulat, înclinat spre albiile Moldovei şi Bistriţei. Se compune din satele: Mălini, Suha, Văleni, Dolia, Păiseni şi Găineşti, cu reşedinţa în satul de la care-ţi trage numele. Populată cu 1.462 capi de familie, ce numără 5.572 suflete sau 2.759 bărbaţi şi 2.813 femei, din care 87 bărbaţi şi 95 femei izraeliţi (în anul curent, 1894, izraeliţii au fost expulzaţi). Contribuabili sunt 1.094. În comună sunt: 28 stoleri, 6 dulgheri, 6 rotari, 3 dogari, 6 fierari, 5 zidari (pietrari), 4 cojocari şi 26 sumănari (abagii). Are 4 biserici, servite de tot atâţi preoţi şi 7 cântăreţi, şi o monastire, Slatina, o şcoală rurală de băieţi, alta de fete şi două mixte. Bugetul comunei, pe 1892-1893, are, la venit, 24.560,10 şi la cheltuieli, 24.536,10 lei; iar al drumurilor: 10.987 lei venit şi 9.220 lei cheltuieli. În toată comuna sunt 348 cai, 1.100 boi, 1.117 vaci, 3.321 oi şi 790 porci. / Altitudinea comunei, faţă de nivelul mării, atinge, în vârful muntelui Bivol-Dolia, 1.534,3 m. E udată de râul Moldova şi pâraiele: Suha Mare, Suhu Mică şi afluenţii lor: Nemţişorul, Siga, Arşiţa Nemţişorului, Valea Colibei, Hartoneasa, Pârâul Roş, Tabăra, Pojorâta, Primatarul, Burtnarul, Chetroasa, Mălaiul, Butnarul, Pchietroni, Ionel, Dohotariu, Frasinul, Celariul etc. Munţii principalii din comună sunt: Bivolu-Dolia (1.534,3). Băişescu (1.346), Poiana Lungă (1.340,1 m), Muncelu (1.308,4), Vârfu Goii (1.298,4 m), Obcina Rea (1.295,7 m), Vârfu Măguri (1.208,3 m). Clădita Mare (1.073 m), Obcina Ciumerni (1.060,7), Arşiţa Băişescu (1.042,9 m), Rangu (1.019,2), Cucuişul (1.017,1 m), Pietrişul Mare (1.000,5 m), Măguricea (981 m), Calu (976,9 m), Vârfu Pojorâtei (975 m), Arşiţa-Popi (969 m), Plaiul Bătrân (921,8 m), Pahomie (888,2 m), Crucea Tomi (862,5 m), Bâtca Popi (608,2 m). / Moşia face parte din Domeniul Coroanei (Ocolul I silvic), fostă, altădată, a mănăstirii Slatina. Suprafaţa teritorială a comunei e de 20.948 fălci, din care 15.156 pădure, 300 cultivabile, 4.992 fânaţ şi restul sterp. Anul din urmă s-au cultivat 6 hectare grâu, 606 hectare porumb, 7 hectare orz, 224 hectare ovăz şi 50 hectare 83 ari hrişcă. / Împroprietăriţi, în 1864 şi 1881, sunt 78 fruntaşi, 550 pălmaşi şi 439 codaşi, stăpânind 3.496 fălci. Localităţi mai însemnate în comună sunt: Monastirea Slatina, Tabăra, Poiana Doamnei, Esle şi instalaţiile forestiere din Găineşti şi Esle. Afară de fabricile din Găineşti şi Esle, mai sunt în comună 3 fierăstraie primitive (2 pe Suha Mare şi 2 pe cea Mică) 8 morişte, 2 pive, 11 cârciumi şi 10 dughene. Mai înainte de 1870, satele Drăceni şi Găineşti formau o comună aparte, numită Găineşti. Alexandru Lăpuşneanul înzestră Monastirea Slatina, zidită de el, cu moşia sa Mălini, pe care monastirea o stăpâni până la secularizarea averilor mănăstireşti”[735].

1894: „**Mălini, sat** pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume. Aşezat pe un frumos podiş dintre pâraiele Suha Mare şi Suha Mică, numără 173 case, populate cu 181 capi de familie sau 733 suflete, din care 353 bărbaţi şi 380 femei (36 străini). Are 126 contribuabili. Vatra satului ocupă 211 fălci. Afară de unele excepţiuni, locuitorii sunt bunişori gospodari. Împroprietăriţi în 1864 şi 1881 sunt 9 fruntaşi, 123 fruntaşi şi 53 codaşi, stăpânind 633 fălci. Are o biserică, zidită in 1858, cu cheltuiala statului şi stăruinţa Arhimandritului Calinic Miclescu, patronul „Sfinţii Voievozi”, împroprietărită cu 25,5 fălci şi înzestrată de onor Administraţie Domeniilor Coroanei. E servită de 2 preoţi şi 2 cântăreţi. O şcoală rurală de băieţi, înfiinţată în 1865, cu un învăţător plătit de stat, frecventată de 65-70 şcolari, şi o alta de fete, înfiinţată

---

[734] *România Liberă*, Nr. 3487, Anul XIII, sâmbătă 6/18 mai 1889, p. 1

[735] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 193, 194

în 1889, cu o învăţătoare plătită tot de stat şi frecventată de 35-40 eleve. Şcoala de băieţi e împroprietărită cu 6,5 fălci. În raza şcolii sunt 155 băieţi şi 179 fete cu etatea între 7-12 ani, dar prea marea întindere a satului face ca nu toţi copii să se poată folosi de binefacerile luminii. Ambele şcoli îşi au localuri proprii, în cele mai bune condiţiuni igienice şi didactice, construite de onor Administraţia Domeniului Coroanei, care le-a înzestrat cu atenanţe, ateliere, gimnastică, mobilier, aparate didactice, biblioteci, în sfârşit cu tot ce are nevoie o şcoală, aşa că nu duc lipsă de nimic. / Drumuri principale sunt: la Folticeni (17 km), la Broşteni (54 km) si la Drăceni (6.500 metri). Nu se ştie data înfiinţării satului, tradiţia însă spune că exista şi înaintea lui Lăpuşneanu şi că purta numele de Stănileşti. Se mai spune că de teritoriul comunei Mălini ţinea şi satul Valea Seacă, din Bucovina. / În 1803, „Suha-Mălini, a Mănăstirii Slatina număra 170 liuzi (oameni aduşi din Galiţia – n. n.), plătind bir (doar mănăstirii Slatina, nu şi statului – n. n.) 2.668 lei anual; locuitorii lucrau pământul, având loc îndestul, ei făceau şi draniţă" (*Uricariul*, de T. Codrescu, vol. VII, p. 249)"[736].

1897: „Inundaţiile din Suceava. De trei zile plouă neîncetat; în noaptea trecută a fost un adevărat potop; întregul oraş era în picioare, de frica unei catastrofe, toate pivniţele sunt pline de apă, din care cauză mai multe case din mahalaua Sucevei s-au scufundat. Podul cel mare de pe Moldova, de la Mălini, care pune în comunicaţie plasa Muntelui cu restul judeţului, a fost rupt de ape, cel de la Dumbrăviţa a avut, ieri noapte, aceiaşi soartă; toate podurile de pe Bistriţa, Siret, Râşca, Şomuz nu mai există… Între Cornul Luncii şi Tupilaţi, toată valea Moldovei e sub apă. Domnii Gh. Ghilescu, Principesa Sutzo, Moscovici, Radu de Deal, Steinheld, Juster etc., proprietari arendaşi ai mai multor moşii, au suferit pagube care se urcă la peste un milion jumătate. În acest timp, domnii Softa, prefect, şi Gh. Radu, primarul Fălticenilor, stau la moşiile lor, unde se ocupă cu strângerea recoltei, abandonând totul pe mâinile directorului prefecturii, care maltratează lumea, pentru a scăpa de ei"[737].

1897: „În urma diferendului născut între dl Țenov și tovarășul său, proprietarii fabricii de cherestea de la Mălini, din județul Suceava, tribunalul a numit sechestru judiciar pe dnii G. Ghițescu, deputat, și I. Alexandrescu, avocat din Fălticeni"[738].

1897: „Știrea dată de unele ziare că s-ar fi acordat Administrațiunii Domeniilor Coroanei concesiunea liniei căii ferate de la Fălticeni, la Mălini, este cu desăvârșire falsă. Nici această administrațiune, nici vreo altă persoană sau vreun grup de capitaliști n-au făcut asemenea cereri. Este dar și mai puțin adevărat că studiul liniei se face cu activitate"[739].

1899: „Domnule Judecător, / Subsemnatul Tanasă Dobrin, domiciliat în comuna Mălini, judeţul Suceava, chem în judecată pe femeia Ioana Moţoc, din comuna Sasca, tot acest judeţ, pentru că, cu diferite farmece, numita ar fi făcut ca T. Petrea Stan să nu se mai poată cununa cu nimeni niciodată, zăpăcindu-l într-o stare normală, şi pe copila mea Ioana Tanasă Dobrin asemenea au zăpăcit-o, şi i-au legat cununia, ca să nu se mai poată cununa niciodată, pentru care invoc ca martur pe Catinca D. Negoiţă şi Rubla Petrea Stan, care ştiu despre cele întâmplate. / Şi vă rog, Domnule Judecător, a ne cita Înaintea Dv., când vom proba chestiunea mai pe larg. / Cu stimă, Tanasă Dobrin"[740].

[736] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 194, 195
[737] *Epoca*, No. 482, Anul III, marţi 17 iunie 1897, p. 2
[738] *Epoca*, No. 545, Anul III, joi 28 august 1897, p. 2
[739] *Epoca*, No. 536, Anul III, duminică 17 august 1897, p. 2
[740] Gorovei, Artur, *Folklorul şi Justiţia*, în *Şezătoarea*, No. 3-5. Anul XII, Mai-Iunie 1904, p. 46

1900: Se înfiinţează la „á Màlini, district de Suceava” banca populară rurală, în sistem Raiffeisen, „D. A. Sturdza”[741] (toate băncile populare de pe Domeniul Coroanei purtau nume de cărturari).

1905-1907: „Eram prefect al judeţului Suceava. În ziua de 10 Octombrie 1905, inspectorul comunal al plasei Mălini face cunoscut Prefecturii că locuitorii din comuna Mălini s-au răsculat şi că, adunându-se în mare număr, după ce au sechestrat pe primar în locuinţa sa, au năvălit în localul Primăriei, punând stăpânire pe el, scoţând personalul afară şi luând cheile. Inspectorul comunal conchidea că, faţă cu această „întrunire sediţioasă”, care a început a lua forma unei rebeliuni, e în absolută neputinţă de a împiedica dezordinea şi că intervenţia forţei armate este absolut necesară. / Intervenirea forţei armate! Cunoaştem şi omul, şi sistemul. Cu doi ani mai înainte, lucrând ca judecător de instrucţie, refuzasem a mă duce, cu forţa armată, după cererea aceluiaşi inspector comunal, în comuna Rădăşeni, unde – pretindea el – locuitorii erau în completă stare de revoluţie. Revoluţia care-l persecuta pe inspectorul comunal era zvonul răspândit că locuitorii din Rădăşeni ar avea de gând să-l dezmierde, fiindu-le foarte drag, din nişte pricini ştiute de ei. / Sistemul şi rezultatele intervenirii forţei armate, în asemenea împrejurări, le cunoşteam încă din anul 1894, când, fiind magistrat la tribunalul din Bârlad, în timpul răscoalelor din judeţul Tutova, mi-a fost dat să constat, prin mine însumi, cum cei chemaţi să liniştească lucrurile aţâţau pe săteni să comită fapte, de multe ori pretinse delicte, numai pentru a se da prilej armatei, devenită o bandă de vandali, să săvârşească cele mai revoltătoare schingiuri şi acte de vandalism adevărat hunice. / Cunoscând, deci, şi omul, şi sistemul, nu am găsit necesară intervenirea forţei armate. / Inspectorul comunal, însă, a raportat direct cazul parchetului, şi procurorul a cerut şi obţinut nici mai mult, nici mai puţin decât un batalion de soldaţi, cu care a plecat la faţa locului. Se înţelege că m-am dus şi eu. / Pe când se aprindeau luminările, sunetul lugubru al gorniştilor anunţa că armata a intrat în sat. Imediat s-a înjghebat un adevărat consiliu de război. Inspectorul comunal era de părere să se ocupe, în timpul nopţii, toate cârciumile din sat, să se înconjoare localul primăriei cu un cordon de soldaţi şi să se ridice, din locuinţele lor, pe capii răscoalei, a căror lungă listă, compusă din patimă, o şi prezintă consiliului. De aceiaşi părere era şi procurorul. / Capii răscoalei!... Cunoşteam şi acest cântec. Maiorul, om serios şi cumpătat, a adus înaintea noastră pe şeful de garnizoană, pentru a ne da lămuririle necesare. Din spusele acestuia rezulta că nu se petrecuse, în comună, nimic extraordinar; oamenii se împrăştiaseră pe la casele lor, dându-şi cuvântul să se întrunească a doua zi, dimineaţă, în curtea primăriei, pentru a vorbi cu domnul prefect; prin cârciumi se aflau numai câţiva căruţaşi, şi în tot satul era linişte. / A doua zi, dimineaţă, ţăranii aşteptau în curtea primăriei. Însoţit numai de comandantul batalionului, am plecat spre primărie, cu toate protestările inspectorului comunal şi ale procurorului, care şi vedeau lucruri îngrozitoare; ţăranii mă vor pune, cu de-a sila, în fruntea lor, pentru ca soldaţii să nu poată trage în ei, şi, astfel, se vor deda la acte de violenţă, la crime. Halucinaţiile acestea au dispărut, când ţăranii ne-au primit, în mijlocul lor, cu capetele descoperite şi în liniştea cea mai mare. Unul dintre ei mi-a dat cheile de la localul primăriei, explicându-mi că, de vreme ce primarul şi ceilalţi funcţionari fugiseră, lăsând primăria pustie, pentru ca nu cumva, lipsind ceva dinlăuntru, să se dea vina pe ei, ţăranii au încuiat localul, au luat cheile şi au pus, peste noapte, paznici dintre dânşii, care să răspundă de orice s-ar întâmpla. / Peste câteva minute, toţi acei chemaţi să restabilească ordinea erau în primărie, unde venise însuşi primarul, despre care se raportase că era sechestrat în locuinţa sa. Şi ţăranii au început să-şi spună păsurile. // Pricinile de nemulţumire ale sătenilor din comuna Mălini erau prea multe şi originea lor datează demult, de la întemeierea chiar a statului nostru. Un singur cuvânt, însă, ar putea să le rezume pe toate:

[741] Damian, Constantin C., *Les banques populaires en Roumanie*, Orléans, Imp. P. Pigelet et Fils et Co, 1922, p. 10

nedreptatea. Şi, în adevăr, pare că *nedreptatea* este privilegiul cu care toate partidele noastre politice şi toate guvernele, care s-au perindat la cârma ţării, au înzestrat pe cetăţenii României, care trăiesc afară de raza oraşelor. Erau peste 500 de ţărani, adunaţi în curtea primăriei, mulţi însoriţi de neveste, iar unii chiar de copiii lor. Şi toţi au avut a se tângui de ceva. / Dintre dânşii, au venit unii să se plângă în contra perceptorului. Un ţăran a prezentat două chitanţe, din care se constata că perceptorul i-a încasat, cu una din ele, dările pe trimestrele Ianuarie şi Aprilie 1905-1906, iar cu a doua chitanţă i-a încasat dările pe trimestrele Ianuarie, Aprilie şi Iulie 1905-1906. Acel ţăran plătise, prin urmare, de două ori dările pe trimestrele ianuarie şi aprilie ale aceluiaşi an. / Perceptorul, întrebat, nu a putut da nici o explicaţie şi nu i s-au putut vedea registrele, pentru a se controla ce sumă era trecută în cotoare, ca încasata cu acele chitanţe. Desigur, în cotorul chitanţei a doua, era trecuta numai darea pe trimestrul Iulie. / Alt ţăran se plânge că a plătit perceptorului 18 lei 80 bani, bir, în vara anului 1905, şi, în loc de ai elibera chitanţa cuvenită, i-a dat trei chitanţe: una din 15 Decembrie 1896 şi două din 12 August 1899, toate trei, pe suma de 12 lei. Chemat să dea lămuriri, perceptorul arată că nu a putut încasa, la timp, dările de la acel ţăran; că Administratorul financiar l-a silit să achite el acele dări, tăindu-i chitanţele respective; că, un timp, el n-a mai fost perceptor în acea comună şi că abia acum i s-a prezentat ocazia să-şi scoată banii de la ţăran. Pentru ce, însă, în loc de 12 lei, i-a luat 17 lei 80 bani? / Ţăranul arată că, pentru a şi plăti datoria către perceptor, l-a slujit doi ani de zile; perceptorul nu tăgăduieşte şi pretinde că ţăranul nici cu aceasta nu s-a achitat de el şi că-i este şi acum dator din acea afacere. Citez numai aceste două cazuri, din multele care s-au petrecut, ca fiind tipul sistemului. / Ceea ce s-a petrecut la Mălini, cu perceptorul care-şi aduna averea în acest mod, se petrece pretutindeni între Dunăre şi Carpaţi; şi aceste nedreptăţi nimeni nu le ascultă, când se tânguiesc ţăranii, şi nimeni nu le-a ascultat pe ale celor din Mălini, pentru că perceptorul era... alegător în Colegiul I de Cameră şi făcea parte din clientela politică a unor anumite personaje cu multă vază în lumea oficială. / Alţi ţărani şi-au plâns alte nevoi. Mai în fiecare an, se făceau diferite schimbări la drumurile din comună. Venea câte un conductor, găsea necesar să îndrepte un drum vechi sau să facă unul nou; scotea îndată oamenii la lucru şi începea să dărâme garduri, să taie copacii, ca să-i iasă linia dreaptă. Le se lua locuitorilor prăjini întregi din grădina casei, fără a fi întrebaţi, fără a fi despăgubiţi. La oraşe, nu se ia un centimetru de pământ, fără a se plăti despăgubiri fabuloase – avem atâtea pilde; la ţară, se ia tot, dacă este nevoie, fără nici o despăgubire şi, dacă ţăranul protestează, e dat în judecată pentru ultraj, e bătut de primar şi jandarm şi e condamnat de judecători, pentru care afirmările făcute de un jandarm, într-un proces-verbal, sunt mai presus de orice adevăr. / Nu era destul că ţăranii din comuna Mălini fuseseră deposedaţi, cu călcarea legii, de pământul necesar pentru şosele; un ministru hotărâse că şoselele trebuie să aibă zone largi şi îndată inginerii au mai tăiat, din pământurile ţăranilor, câte trei metri de fiecare latură a şoselei, adică şase metri în lăţime, tot în mod samavolnic şi tot fără nici o despăgubire. Şi ţăranii au înghiţit această samavolnicie şi au încrestat, pe răbojul suferinţelor lor, încă o nedreptate. // Ală cauză de nemulţumire era următoarea: comuna Mălini e comună mare; numai satul Mălini, cu o vatră de 211 fălci, are aproape la 800 de suflete. În comună erau vreo 13 cârciumi şi 12 dughene; nici un ţăran, însă, nu putea să aibă cârciumă, nici să deschidă o brutărie, pentru că acestea erau privilegiul unui singur evreu naturalizat şi erau privilegiul lui, pentru că şi el era… alegător în Colegiul I de Cameră. / În sate, ca şi în oraşe, consiliile comunale sunt nişte parodii şi voinţa primarului e singura lege. Primarul din Mălini era un adevărat satrap. Fiu de ţăran, acest primar, schimbându-şi portul, pentru a se îmbracă în haine „nemţeşti", şi-a schimbat şi sufletul. Văduva care venea să i se plângă de o nedreptate, bătrânul infirm, care venea să-i ceară un sfat, obijduitul care venea să se tânguie contra unui cotropitor, toţi erau daţi afară din primărie, cu cuvinte de ocară. Numai acel proteguit de perceptor sau de cârciumarul privilegiat, numai acela putea vorbi, numai acela era ascultat şi satisfăcut. / Astfel fiind, cui s-ar fi dat autorizaţie de a deschide o cârciumă în Mălini s-au de a

fabrica pâine, dacă privilegiatul s-ar fi opus! Luni întregi a stat neînregistrată cererea unuia de a i se da autorizaţie să deschidă o cârciumă. A trebuit să dau ordin anume ca cererea să se înregistreze, iar cârciuma nu s-a mai deschis. Primarul era atotputernic şi nimeni nu se putea atinge de el, pentru că şi el era... alegător în Colegiul I de Cameră. / Primarul, perceptorul, cârciumarul privilegiat, toţi alegătorii în Colegiul I de Cameră, erau forţa electorală a unui oarecare personaj, cu care erau în strânse legături, asupra naturii cărora se vorbeau multe şi se ştiau multe. La rândul său, acest personaj era clientul unei dualităţi politice rău formate, doi oameni „sacrés” ai Partidului Conservator, care formau o adevărată companie de exploatare. / Ţăranii din Mălini, cărora, de atâta vreme, li se impunea acest primar, pe care nimeni nu-l voia şi pe care toţi îl urau, aşteptau ca pe o mântuire ceasul în care vor scăpa de el. Cupa nemulţumirilor era plină; o picătură mai trebuia numai pentru ca simpla nemulţumire să ia o formă mai acută, să se manifeste prin ceea ce se numeşte răscoală. Şi picătura aceasta căzuse în cupa plină. Se făcea recensământul general. În comisiunile comunale trebuia să figureze şi câte un delegat din partea contribuabililor. Firesc lucru era ca acest delegat să fie unul din locuitorii mai impuşi din comună, om care să cunoască, în toate amănunţimile, nu numai nevoile sătenilor din fiecare cătun, dar să cunoască puterea de producţiune a pământului din diversele părţi ale comunei, ca, astfel, dând comisiunii toate lămuririle necesare, aceasta să poată aprecia venitul pământurilor, după o normă oarecare. / Ca delegat din partea contribuabililor din comuna Mălini, primarul a recomandat pe un idiot, care tot timpul cât a lucrat comisiunea, a stat la soare, pe scările primăriei. Conform legii, primarul trebuia să aducă la cunoştinţa tuturor locuitorilor zilele în care comisiunea va lucra în comună, pentru ca locuitorii să-şi poată arăta îndreptările ce vor fi având. Primarul din Mălini nu a făcut acest lucru; nimeni nu a ştiut că lucrează o comisiune în comună şi comisiunea a lucrat cum a voit. Şi cum a lucrat comisiunea? / Comisiunea de recensământ, urmând instrucţiunile date de administratorul financiar, a făcut o simplă operaţie de registre: a urcat cu opt lei venitul fiecărui hectar de pământ. Şi, fiindcă toată comuna Mălini era împărţită după vechiul recensământ, făcut şi acela în mod arbitrar – în două categorii de pământuri, unele impuse ca având un venit de 14 lei hectarul şi altele, de 18 lei, comisiunea le-a urcat, fără mare bătaie de cap, pe unele, la 22, şi pe altele, la 26 lei venit pe hectar. Aceasta era o nedreptate nemaipomenită. Ordinul Ministerului de Finanţe era ca proprietatea ţărănească să fie urcată, la impozit, socotindu-se venitul lor ca venitul marii proprietăţi. Ei bine, în Mălini se procedase într-un mod pe care nu ştii cum să-l califici. / Administratorul financiar, care visa recompense de la superiorii săi, a căror ţintă era urcarea, cu orice preţ, a veniturilor ţării, se întrecea cu administratorii din alte judeţe în combinaţii fantastice şi vexatoare. Comisiunea care lucra în comuna Mălini, crezându-se obligată să execute îndemnurile, ca să nu zic ordinele, administratorului financiar, a urcat pământurile ţărăneşti la un venit di 22 şi 26 lei pe hectar, pe când moşia boierească, proprietatea Domeniului Coroanei, era impusă numai cu un venit de 17 (şaptesprezece) lei hectarul. Şi ce fel de pământuri au ţăranii din Mălini, şi ce pământ este pe Domeniul Coroanei? / M-am dus de am vizitat înadins lanurile ţărăneşti şi m-am îngrozit. Am văzut pământ, impus cu un venit de 26 lei, pe care, printre stânci, creştea numai un fel de muşchi, pe care vitele nu-l mănâncă, pe când pe Domeniul Cocoanei se face cultură intensivă. În impunerea făcută Domeniului Coroanei, comisiunea lucrase conform cu legea. Era la mijloc un contract de arendare, care nu putea fi pus la îndoială. Dacă s-ar fi lucrat tot aşa şi cu impunerile pământurilor ţărăneşti, s-ar fi făcut dreptate şi nimeni nu ar fi murmurat. Comisiunea, însă, nu a voit să ţină în seamă niciunul din contractele ţăranilor, care erau la îndemâna tuturora. / Şi ce fel de acte aveau ţăranii? Prin un contract, autentificat la 8 Octombrie 1900, dată la care ţăranul din Mălini nu se gândea să-şi pregătească acte speciale pentru recensământul din 1905, se arendase 50 prăjini, loc de fânaţ, cu zece lei pe an, ceea ce face „12 lei şi 80 de bani hectarul”. Cu un contract din 17 Martie 1903, tot autentic, se arendase 60 prăjini pământ de arătură, cu 10 lei pe an, adică 10 lei şi 80 bani hectarul. Cu un contract

autentificat de Tribunalul Suceava, la 4 Februarie 1903, se vânduse o casă, cu 90 de prăjini pământ, din care 60 prăjini loc de livadă, în jurul casei, în vatra satului, cu 200 lei. Făcând calculul, conform legilor financiare, după care valoarea unui imobil se află înmulţind venitul cu 20, se vede că venitul acestui pământ, cu casa de pe el, era de 7 lei şi ceva hectarul.

Mă mărginesc a cita numai aceste pilde. Aceste acte autentice, a căror sinceritate nu trebuie să fie pusă la îndoială, nu au fost luate în seamă de comisiune. Se făptuise, deci, o mare nedreptate şi comisiunea lucrase cu o absolută inconştienţă. // Astfel de fapte, care indignează orice suflet, nu erau oare cei mai dibaci instigatori, cărora se datoresc răscoalele din 1907? // Pe cât de puţin zgomotoasă fusese cea dintâi manifestare a răscoalei din Mălini, tot aşa de uşoară a fost şi complecta ei potolire. Ţăranii cereau ca comisiunea să revină asupra impunerilor făcute. Le-am explicat imposibilitatea de a se satisface această cerere; şi ei, ţărani precum erau, au înţeles că, oricâtă bunăvoinţă ar avea cineva de a se numi o nouă comisiune, care să facă o nouă lucrare, sau ca vechea comisiune să revină asupra unei lucrări făcute, nu se poate, întrucât legea nu îngăduie asemenea lucruri. În schimb, le-am făgăduit că voi face un raport la Minister, arătând care sunt plângerile lor şi că voi stărui să se aducă îndreptările cuvenite. / Mulţumiţi cu atâta, unii dintre ţărani au început a se împrăştia. Cei mai mulţi, însă, stăteau în curtea primăriei, foarte liniştiţi, dar aşteptând parcă un rezultat, un răspuns care nu li se dăduse. Era pricina cu primarul. Obştea voia să fie alungaţi şi primarul, şi consiliul comunal, care îngăduia pe un asemenea primar. Le-am explicat şi au priceput că e absurd a cere ca comuna să rămână, o clipă măcar, fără consiliu comunal şi, atunci, ţăranii s-au mulţumit numai cu capul primarului. / Dreptatea acestei cereri era vădită şi, cu toate stăruinţele inspectorului comunal, care se lamenta că pierde pe cel mai bun primar din plasa sa, l-am sfătuit pe primar să-şi dea îndată demisia. Când această demisie a fost citită, în auzul tuturora, un „Ura!” fără de sfârşit a umplut văzduhul şi răsculaţii aceştia, pentru liniştirea cărora se aduseseră, în Mălini, gloanţe şi baionete, s-au împrăştiat şi, peste cinci minute, în curtea primăriei, era linişte ca într-un mormânt. // Eu mi-am ţinut cuvântul. Cu raportul No. 3739, din 13 Octombrie 1905, am arătat ministrului de interne mizeriile îndurate de ţăranii din Mălini, mizerii care au îndreptăţit această răscoală. Acest raport, însă, a avut soarta tuturor lucrărilor care au de scop satisfacerea cerinţelor vreunor oameni aşa-zişi politici sau ale unor alegători, de la voturile cărora atârnă izbânda în alegeri. / Primarul a rămas bun demisionat şi nu a mai suferit altă neplăcere ; perceptorul şi-a urmat înainte sistemul de percepere a dărilor, deşi, cu adresa oficială, adusesem la cunoştinţa parchetului abuzurile acestuia; cârciumarul cu monopolul a rămas netulburat în „drepturile” lui, fiindcă... tustrei erau alegători în Colegiul I de Cameră; iar ţăranii au rămas ca şi mai înainte, pentru că... votează prin delegaţiune”[742].

1906: În „Catalogul Administrația Domeniului Coroanei la Expoziția generală română din București 1906”[743], imaginea Mălinilor, aflați în prag de răscoală, este una rozalie și plină de necontenite victorii ale progresului. „Fabricaţiunea de jucării şi de păpuşi datează numai de 6 luni. S-a luat pildă de la oraşul Nürnberg şi împrejurimile lui, unde această fabricaţiune înseamnă un mijloc de câştig pentru mulţi locuitori. / Prin introducerea acestei industrii, s-a dat ocupaţiune femeilor şi copiilor din cătuna **Găineşti**, de pe **Domeniul Mălini**, care nu pot munci la pădure sau în ferestraie. Până acum, lucrează peste 80 de băieţi şi fete, care au terminat cursurile şcolare, sub conducerea unor maeştri străini, aduşi pentru a-i iniţia şi învăţă. / Au fost multe greutăţi, dar au fost învinse, prin stăruinţa aceleiaşi firme, aşa încât e speranţă că, în curând, se va reduce importul acestui articol, care se aduce încă, în cea mai mare parte, din străinătate”[744].

[742] Gorovei, Artur, *Cruzimi*, Iaşi, Editura *Viaţa Românească*, 1921, pp. 5-20
[743] *Catalog Administrația Domeniului Coroanei la Expoziția generală română din București 1906*, București 1906
[744] Ibidem, p. 24

1922: No. 4188. Procesul-verbal din 20 septembrie 1922. Comisiunea, în majoritate, propune a se expropria, pentru satul Păiseni, 35 ha pădurea din dealul Poieni, moşia Sasca, proprietatea doamnei Maria I. Zamfirescu, începând din locurile sătenilor din Păiseni şi cuprinsă în pârâul Săscuţa, de o parate, şi locurile sătenilor din dreapta pârâului Sasca, pe de altă parte, până la completare, şi 109 ha din Coasta Suhei, moşia Sasca, proprietatea doamnei Maria I. Zamfirescu, cuprinsă între Domeniul Coroanei Mălini, locurile sătenilor din Păiseni şi pârâul Sasca, până la completare"[745].

1932, decembrie 14. S-a născut, la Mălini, episcopul Epifanie NOROCEL.

1935, decembrie 2. S-a născut, la Poiana Mărului, poetul Nicolae LABIŞ

1940: „Sediul Ocolului agricol Mălini, pendinte de Camera agricolă Baia, se mută, pe data de 1 Ianuarie 1940, în comuna Cornu-Luncii, jud. Baia"[746].

1941: „Tablou de condamnaţii care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941[747] – **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Lungu Ioan**, funcţionar, cu ultimul domiciliu în comuna **Mălini**, jud. Baia, născut în comuna Paşcani, jud. Baia, condamnat de Trib. Mil. C. IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecţională, conform art. 259 şi 260 c. p., comb. cu 1. d. Nr. 856 din 1938".

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Romândaşu Maria**, învăţătoare, consiliera Centrului Mălini, învăţătoare, consiliera Centrului Mălini"[748].

1943, noiembrie 20. S-a născut, la Mălini, prozatorul Grigore ILISEI.

1946, martie 2. S-a născut, la Mălini, sculptorul Gheorghe SAFTIU

1948: „În baza dispoziţiunilor decretului Nr. 38 din 27 Mai 1948, referitor la intrarea în proprietatea Statului a bunurilor fostului rege Mihai I şi a membrilor fostei familii regale, bunurile enumerate în prezentul articol se trec în administraţia şi folosinţa autorităţilor şi instituţiunilor arătate în dreptul fiecăruia, precum urmează – **II. Terenuri forestiere:** 22.431,70 ha, în comuna **Mălini**, judeţul Baia, foste domenii ale coroanei; **X. Întreprinderi industriale şi comerciale:** Întreprinderile forestiere, cu tot utilajul, situate în comuna Găineşti şi Cornu Luncii (în reparaţie) din Mălini, judeţul Baia, foste proprietatea domeniile coroanei"[749].

[745] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2623-2627
[746] *Monitorul Oficial*, Nr. 2, 2 ianuarie 1940, p. 11
[747] *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860
[748] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
[749] *Monitorul Oficial*, CXVI, Nr. 140, sâmbătă 19 iunie 1948, pp. 5219-5226

MERENI şi PLOPENI

În satul acesta am văzut lumina zilei şi l-am întâlnit pe Dumnezeu. Mă lămurise tata cum arată: e înalt, frumos şi cu capul alb. L-am identificat uşor, tocmai sorbea tacticos dintr-o cinzeacă, rezemat de tejgheaua magazinului sătesc, deschis în casa lungă a lui Nicolae Gâză, de către fiul său, Petrache. M-am dus la el şi l-am salutat fără sfială: „Bună ziua, Dumnezelea! Dacă ai şti de când te caut!". Aveam vreo trei anişori, lumea a râs cu lacrimi, iar după aceea lui Vasile Flocan nu i s-a mai zis decât „Dumnezelea". Oricum, trăia în raiul pământesc, asupra identităţii căruia eu nu aveam nici o îndoială. Mai ales râpele, care vegheau pâraiele repezi, încă spuzite cu tufari de pădure, îmi întăreau această convingere. În capătul de jos al satului, se afla un pod de piatră, făcut de Ştefan cel Mare, după cum avea să-mi confirme, după amar de ani, Romstorfer, arhitectul vienez care ne-a dezgropat Cetatea Sucevei. Mai sus de podul lui Ştefan, după un huceag plin de farmec, era Coada Iazului, odinioară iaz domnesc, care ţinea până aproape de livezile Cetăţii, din care nu mai rămăseseră decât Cioatele, un deal de arătură şi de timoteiuri care atingea cerul cu creştetul, mai ales atunci când lanurile întinse de grâu vălureau din spice, din maci şi din cicori într-un impresionant dans astral. Şi mai aveam şi Cerul pământesc, lângă o baltă doldora de peşte, unde păşteam vitele şi nimeni nu ştia de unde şi din ce pricină îi venea numele, pentru că bătrânii uitaseră că „cier" înseamnă imaş pentru caii Cetăţii Sucevei, bogat în rogoz şi în ierburi tari, şi că, în vremuri cărunte, „cerul" nostru ţinea până în malul apei Sucevei, unde, acum, împărţeam pământurile cu lisăurenii şi cu burdujenenii. Exista o legendă în sat, care spunea că, la întoarcerea de după bătălia de la Codrii Cozminului, în octombrie 1497, Ştefan cel Mare, care îşi dăruise vitejii, şi-ar fi amintit, pe dealul livezilor domneşti, de un Ion Mireanul, căruia i-a fi dat locurile acestea pentru că, pe cale, Mireanul refuzase toate darurile care l-ar fi îndepărtat de Cetatea în care, cu slujbă credincioasă, îşi venera Domnul. Ei, dar legendele şi impresiile nevinovate ale copilăriei fiecăruia dintre noi nu înseamnă mare lucru, dacă nu sunt întărite de mărturii vechi, atât de rare şi de seci la români, menite parcă pentru a încenuşa viitorul, nu pentru a-l scoate la lumină. În fond, din cenuşa trecutului izvorăşte lumina viitorului, cum ar zice Grigorovitza.

1620: „7128 (1620) aprilie 21. Io Gospodar Woivoda (Ilieş Voievod - n.n.). din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei Iată, Domnia mea ne-am milostivit şi am miluit sfânta noastră mănăstire Pantocrator, unde este hramul „Sfânta Înălţare", cu o silişte, anume Merenii, în ţinutul Sucevei, pe apa Suceava, ca să fie de la domnia mea sfintei mănăstiri danie şi miluire şi dreaptă ocină cu tot venitul. Şi altul să nu se amestece. / La Iaşi, anul 7128 (1620) aprilie 21"[750]. Nicolae Iorga descrie documentul: „Iaşi, 21 April 7128 (1620). Gaşpar Vodă dă mănăstirii Pantocratorului (Burdujeni) siliştea Mereanii. Iscălitura e semi-cirilică, cu duct dalmatin, şi sfârşitul latin: „Io Gaşpar Voevoda, m. pp." Pecete roşie cu formă rotundă, bour mare, litere foarte fine, cu totul şterse. Iscăleşte pisarul Lupul (în colţ)[751].

1621: „7129 (1621) ianuarie 11. Ion Alexandru Voevod, fiul lui Ilieş Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Iată, domnia mea am dat şi am întărit sfânta mănăstire Pantocrator, unde este hramul „Sfânta Înălţare" a Domnului Dumnezeu şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, o silişte, anume Merenii, care acea silişte a fost ascultătoare către ocolul Sucevei, aproape de târgul Suceava, pe râul Suceava, dinspre răsărit, cum am avut cărţi de danie şi miluire şi întărire şi de la domnii de mai înainte. Pentru aceasta să fie şi sfintei mănăstiri dreaptă ocină (ruptură în text - n.n.) şi întărire de la Domnia mea, acea silişte mai sus scrisă, anume Merenii, lângă târgul Suceava, pe râul Suceava, dinspre răsărit, şi cu tot

[750] Academia Română, *Documente privind Istoria Românilor, A. Moldova,* sec. XVII, vol. IV, p. 465
[751] Iorga, N., *Documente amestecate,* p. 49

hotarul de unde s-a folosit în veac (formulă hotarnică specifică satelor anterioare Descălecatului – n.n.). Şi altul să nu se amestece”[752].

1622: „7130(1622) ianuarie 14. Io Ştefan Tomşa, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Iată, Domnia mea m-am milostivit, am dat şi am înnoit şi am întărit sfintei mănăstiri Pantocrator, unde este hramul „Sfânta Înălţare” a lui Dumnezeu Mântuitorul nostru Iisus Hristos, cu o selişte, anume Merenii, în ţinutul Sucevei, pe apa Sucevei, ca să fie de la Domnia mea danie şi miluire şi întărire şi dreaptă ocină şi dedină cu tot venitul. Şi altul să nu se amestece. / La Iaşi, în anul 7130 (1622) ianuarie 14”[753].

1646: „7 iulie 1646. Io Vasilie Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al Ţării Moldovei, facem ştire că au venit înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri mari şi mici Marica, cneaghina lui Toader Bosnici, fostul stolnic, şi cu fiul ei, Alexa Diacul, după a lor bună voie şi de nimeni nevoiţi, nici siliţi, şi au vândut a lor dreaptă ocină şi danie ce au avut de la vechii domnitori – **a patra parte din satul Plopeni,** ce este pe râul Sucevei **şi cu vecinii, anume Săuca şi Gherman şi cu fiul său Micul** şi cu tot venitul. Aceia o au vândut credinciosului şi cinstitului nostru boier Panului Iorga, marelui postelnic, pentru o sută şi treizeci ughi, bani buni. Şi s-au sculat graţia lui de au plătit toţi deplin acei bani susscrişi, o sută treizeci de unghi, bani buni, în mâna Maricăi, cneaghina lui Bosnici, fostul stolnic, şi a fiului ei, Alexa Diacul, dinaintea noastră şi dinaintea boierilor noştri. Deci, noi văzând a lor de bună voie tocmeală şi deplină plată, încă şi de la noi am dat şi am întărit credinciosului şi cinstitului nostru boier, Panului Iorga, marelui postelnic, cea mai sus zisă **a patra parte din satul Plopeni, cu loc de iaz şi moară pe râul Suceava şi cu vecini şi cu tot venitul** ca să fie graţiei sale dreaptă ocină şi cumpărătură cu tot venitul, nestricată niciodată, în veci. Şi documentele ce le-au avut pe **acel sat Plopeni** încă le-au dat în mâna graţiei lui. Altul să nu se amestece înaintea acestei cărţi a Domniei mele./ Scris la Sevşte, în anul 7154 (1646), luna iulie, în 7 zile. / Însuşi domnul a poruncit. / Toderaşco vel Logofăt Dumitraşco”[754].

1664: „7173 (1664) decembrie 12, Iaşi. Eustatie Dabija Voevod întăreşte uric lui Gheorghe Ursache, mare clucer, pentru **satul Plopenii,** din ocolul Târgului Suceava, **cu vatră de sat şi vecini, însă toţi vecinii care vor fi în sat şi care vor fi fugit încă să aibă a-i strânge boierul nostru, cu pământuri în ţarină, locuri de fânaţ, câmp şi vad de moară pe apa Sucevei,** cumpărat de la jupâneasa Alexandra, sora răposatului Iorga, fost postelnic, şi de la fiul ei, Toderaşcu, cu 500 lei bătuţi, bani gata. / Neculai Buhuş mare logofăt / scrie Tiron”[755]. Marele clucer Gheorghe Ursache, adică responsabilul cu aprovizionarea curţii domneşti, beneficiază de un „portret vorbit”, făcut de Ion Neculce: „Era un boier, anume Ursache, bogat în această ţară a noastră, ce, când vine birul de la împărăţie, de multe ori, când era în grabă, îl încărca pe la casa lui şi-l pornea la Poartă şi, mai pe urmă, îşi lua de la ţară”. Pe acest Ursache, care îl pârâse la turci, Duca Vodă „l-au închis în temniţă cu tâlharii şi-l scoate în toate zilele şi-l bate la tălpi, până i s-au zgârcit vinele şi-au rămas olog până la moartea lui”, petrecută în 1681, când Plopenii şi Tătăraşii au fost dăruiţi, drept zestre a nepoatei sale Catinca (fiica marelui spătar Iordache Cantacuzino), ginerelui Iuon (Ion) Balş.

1709: „Iaşi, 12 Mai 7217 (1709). Mihai Racoviţă-Vodă către episcopul de Rădăuţi, Calist, pentru Mihail egumenul de la Todeareni (Burdujeni), în ceartă cu Ion Balş Stolnic pen-

---

752 Academia Română, *Documente privind Istoria Românilor,* A. Moldova, sec. XVII, vol. V – 1621-1625, doc. 6 Academia Română, *Documente privind Istoria Românilor,* A. Moldova, sec. XVII, vol. V – 1621-1625, doc. 6
753 Academia Română, *Documente privind Istoria Românilor,* A. Moldova, sec. XVII, vol. V, doc. 138
754 Codrescu, Theodor, *Uricarul*, Vol. XX, Iaşi 1892, pp. 132-133
755 Arhiva Istorică Centrală a Statului, *Catalogul documentelor moldoveneşti,* vol. III, doc. 1099

tru satul Mireani. Pomeniţi: „Deadiul Curălariul, care a fost la Vlădica la Nichea (Grigore, Mitropolit de Nicea şi egumen de Burdujeni – nota lui Iorga)..., Vasilie Ropotă şi Lămăşanul şi Anton şi alţii din târgul Sucevei *[rupt]...* Antohie Jora Vel Logofăt"[756].

1723: „7231 (1723) iulie 8. O carte de gospod de la domnul Mihai Racoviţă, întru care scrie către boierul Domniei sale, Şerban Cantacuzino postelnic, cum că egumenul de la Burdujeni s-ar fi jeluit pentru împresurarea moşiei Mereni ot Suceava despre moşia Plopeni a unui loc ce se cheamă Rotundiile şi se porunceşte numitului boier să meargă să hotărască"[757].

1724: În 17 august 1724, când face un schimb de moşii cu Mitropolia Sucevei, Iuon Balş dăruieşte Mitropoliei pe iobagul **Simion Pojol,** din neamul care, până aproape de zilele noastre, avea să se numească nu Pojol, ci Pârjoală: „1724, august 17. Noi, preaplecatul Gheorghe, arhiepiscop şi mitropolit de Suceava, facem ştire cu acest zapis al nostru că, având jupâneasa Maria, văduva răposatului Dumitraşcu, fost mare medelnicer, jumătate din satul Rus, ţinutul Sucevei, ce-o are zestre de la Catinca Bălşoaia, au dăruit-o amândouă pentru sufletul părinţilor lor sfintei mitropolii; şi dumnealui Ion Balş stăpâneşte o parte din Tătăraşi, lângă târgul Sucevei, care parte de moşie a fost dat-o Ilieş Voevod lui Ursache, mare vistier, iar Ursache i-a dat-o lui Ion Balş ca zestre, cu vad de moară pe apa Sucevei. Şi am făcut un schimb cu dumnealui Ion Balş, învoindu-ne, şi i-am dat acea parte de sat de la Rus ca să-i fie lui şi copiilor lui moşie în veci, iar dumnealui ne-a dat nouă mai sus numita parte din Tătăraşi, care parte de moşie începe de la valea Ipoteştilor în sus, şi de la drumul ce vine de la Tătăraşi, în jos, şi până la apa Sucevei, cu vad de moară pe apa Sucevei; şi ne-a mai dat **pe un vecin a lui de la Plopeni, anume Simion Pojol,** şi noi i-am dat zapis de danie şi ispisoc domnesc al nepoatelor sale, Safta şi Maria, şi la această tocmeală au fost de faţă boierii care au iscălit, oameni buni şi, pentru mai mare credinţă, am iscălit şi am pus pecetea mitropoliei"[758]. Ion şi Catinca Balş n-au avut copii, iar după moarte boierului, văduva a dăruit satul Plopeni nepotului ei, Iordache Balş.

1738: „31 Ianuar 7246 (1738). Grigore Ghica Vodă, pentru Hristofor egumenul de Todireni. Citată hotarnica din 7244 (1735), 28 Octombrie, cu chemare de „târgoveţi din Suceava, moldoveni şi armeni, anume Ioniţă Necşoiu şi Dimo Săoleş, şi Costandin Olariu, şoltuz, şi Grigoraş Chele-Albă, arman, şi Toma Ciomag, arman, şi Stănislav, şi Ion Ciubotariu, şi Vasali Păduri, şi alţi mulţi". Carte de blestem de la Mitropolitul Antonie. Hotare: „de la crucea Armanului, până la Fântâna Băcului, tot **locul de treabă Domniei**, fiind Scaunul Domniei la Suceava, dar el **nu ştiu cui s-a dat danie**, ci dumnealor, hotarnicii, au întrebat şi pe dichiu Isaiia de Suceava, dacă are niscaiva scrisori pentru un loc ce se cheamă Păscărie şi Colacu Bălţii. Dichiul a zis că n-are nici o scrisoare. Iar egumenul Hristofor ne-a arătat un uric de Ia Irimia Moghilă Voevod şi trei ispisoace de la răposatul Alexandru-Vodă şi de la Gaşpar-Vodă, şi de la Ştefan Tomşa-Vodă; osebit a mai arătat un ispisoc de la Ştefan Petru-Vodă, pentru Colacul Bălţii, anume că este danie şi miluire mănăstirii Todirenilor. Şi, văzând scrisori ca acestea, s-au sculat şi au luat şi pe alţi boieri, care s-au întâmplat acolo, anume Gheorghe Turculeţ, postelnicul, şi Ilie Şeptilici, stolnicul, şi Vasile Balş, şi Isaiia dichiul din Suceava, şi Toader Bădiliţă, pârcălab, şi Toader Dămiian, vornicul de Suceava, şi alţi oameni bătrâni megieşi, şi au văzut hotarele, şi au dovedit pentru acel loc, ce se cheamă Păscărie, că sunt în hotarul Mirenilor. Numai au dat seamă Hristofor că, în vremile vechi, au fost venit un Mitropolit (lipsă), om străin de la Nichie, şi au fost egumen la Todireni, trimis de la Sfânta Agură, şi pe numele aceluia le zic Păscării Mitropolitului, şi acum fac că este locul

---

[756] Iorga, op. cit., p. 55
[757] Theodor Codrescu, Uricariul, vol. XV
[758] Teodor Bălan**,** *Documente bucovinene,* vol. IV, pp. 40-42

Mitropoliei, măcar că au şi stăpânit dichiii de la Mitropolie, de mulţi ori, pe acel nume ce s-au numit Păscărie Mitropolitului, schimbându-se numele şi numindu-se osebit, Păscărie şi Colacul Bălţii, iar săliştе nu este, hotar n-are… Osebit şi altă bucată de loc, ce se cheamă **Ciiriul**, când era Domnie la Suceava, era acea bucată de loc ciir gospod, pentru treaba Domniei, dar este din hotarul Todirenilor". Hotarele le înseamnă, acum, Bădiliţă, Dămiian, „Grigori rotar din Todireni, Toader Mişca, Mihăilă ficior Todosiei şi Chele-Albă, arman de Suceava… Un stejar cu cruci vechi într-însul… Drumul cel mare, ce merge, de la Suceava, la Botoşani, până într-o poieniţă, ce se cheamă **Poiana Puţului**, şi este şi un puţ vechi părăsit, lângă drumul cel mare... Pe unde au fost şi arături, se cunosc hotarele, să cheamă **Priloagile**, şi de acolo loveşte la Fântâna **Putreda**, şi apoi la **Trestioara**, apoi la **Fântâna Roş** (sic)... **Vale-Mare** şi **Racovile**... Pe la un stejar mare, însemnat roate... Pe din sus de **lunca lui Marcu**... **Vadul lui Ciuşcu**... **Cuibul Hulturului**... **Capul Domnului**, şi de acolo, opcina, cu hotar Zvoriştea, până în hotarul Dragomirnei... împotriva altui părău, ce se pogoară de la Pleş... Şi de acolo, drept prin lozii, şesul... S-au pus o piatră în dâlma dealului". / Sandu Sturza Vel Logofăt – Copie"[759].

1742: „Iaşi, 31 August 7250 (1742). Constantin Nicolae-Vodă, pentru „chir Ioasaf, egumenul de la sfânta mănăstire Teodorenii", pentru dijma Merenilor"[760]. „7250 (1742) august 13. Io Constantin Nicolae Voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţarii Moldovei. Dat-am cartea domniei mele rugătorului nostru chir Ioasaf, egumenul de la sfânta mănăstire Todireni, ce este în ţinutul Sucevei, să fie volnic a stăpâni **hotarele Todirenii şi Merenii,** ce sunt prin prejurul acelei mănăstiri şi să aibă a lua venitul acelor moşii, **dijma pe obicei din ţarini cu pâine, din grădini cu legume, din prisăci cu stupi, din fâneţe şi din alte venituri.** Până la semnele ce arată la ispisocul domniei sale lui Grigore Vodă, din văleat 7246 (1738), ce este făcut de întăritură mănăstirii, pe hotărâtura acelor moşii, ce le-au hotărât stolnicul Şerban Cantacuzino şi şetrarul Solomon, din poruncă domnească. Aşijderea şi **oamenii ce vor fi trăitori pe acele moşii, şi Merenii, şi Todirenii, să aibă a face posluşaniile mănăstirii** după hotărârea ce s-au făcut de la domnia mea **şi să nu fie volnici a se muta pe alte hotare.** Şi **nimeni să nu cuteze a sta împotriva cărţii gospod,** iar având cineva a răspunde pentru hotar să meargă la dregătorul ţinutului să le ia semn şi să facă ştire aice, la dumnealui vel logofăt. / Iaşi, let 7250 (1742) august 3"[761].

1742: În 26 octombrie 1742, Iordache Balş face un schimb de moşii cu fratele său, Lupu Balş, cel care va zidi frumoasa biserică de piatră din sat, drept consecinţă a eficientizării moşiei, prin înmulţirea numărului clăcaşilor: „Adică eu, Iordache Balş, biv vel jitnicer, făcut-am scrisoarea mea la mâna dumisale fratele meu, Lupu Balş, ce au fost medelnicer mare, precum ne-am învoit noi, de **i-am dat satul Plopeni, în ţinutul Sucevii**, şi cu tot hotarul cel vechi, după cum scriu zapisele, care acel sat îmi este mic danie de la domnia ei, Catinca Ursăchioaia, şi domnia sa mi-au dat satul Vlădina, în ţinutul Hotinului, atârnător de ocolul târgului, şi jumătate din satul Mărşininţii, iar în ţinutul Hotinului, pe apa Prutului, şi cu tot hotarul. Iar vecinii de Noua Suliţa, şi de Mărşiniţii, şi de Vlădina, să-i împărţim în două părţi[762], frăţeşte, iar cu moşia de Noua Suliţa eu să nu aibă treabă, ci numai cu vecinii să se

[759] Iorga, op. cit., pp. 56-58
[760] Iorga, op. cit., p. 59
[761] Academia Română, *Documente privind relaţiile agrare în veacul XVIII*, Editura Academiei, 1966, p. 252
[762] O parte dintre străbunii obşteşti ai plopanarilor provin, deci, din ţinutul Hotinului, adică din întinsa localitate Noua Suliţă, din Mărşininţi şi din Vlădina. Unii pot fi identificaţi, prin urmaşi, după nume, alţii, deşi n-au mai lăsat vreun nume prin vreme, s-au continuat, prin contribuţia maternă, pentru continuitatea altor nume şi neamuri. Satul Vlădina (Vlădiceni), pentru care Lupu Balş obţinea Plopenii, nu-i mai aparţinea, la data efectuării schimbului, dar problemele se rezolvă ulterior, aşa cum rezultă dintr-un document din 1 martie 1775 şi din hotărnicia din 1803-1804.

împartă, când va milui Dumnezeu, şi să aibă a da toate **zapisele cele vechi de Plopeni**. Şi la această tocmeală s-au întâmplat mulţi boieri şi oameni buni, care mai jos s-au iscălit şi pentru credinţă m-am iscălit ca să ne creadă. / 7251 (1742) octombrie 26. / Cozma Balş vel paharnic / Iordache Balş biv vel jitnicer / Lupu Balş vel medelnicer / Vasile Balş. / Şi eu, Toader Bădilă, m-am întâmplat şi am scris cu zisa domniei-sale"[763].

1753: Anul sfinţirii ctitoriei lui Lupu şi Safta Balş, Biserica „Sfânta Maria" din Plopeni. Odată devenit stăpân al Plopenilor, în 1742, Lupu Balş a început să-şi gospodărească noua moşie, strămutând iobagi din ţinutul Hotinului, construindu-şi casă de piatră, care avea să fie distrusă de eterişti în 1821, şi, în vecinătatea casei, spre răsărit, o frumoasă biserică, „cu hramul „Adormirea Curatei Născătoare de Dumnezeu", **sfinţită în 10 iulie 1753**, „în timpul voievodului Ion Kantacuzino-Racoviţă", „de chir Iacob Mitropolit", fost stareţ al Putnei, cu numele de Iacob Putneanu, şi pângăritor, din lăcomie lumească, în 1756, al mormântului lui Ştefan cel Marc, din care mormânt au fost luate pietrele preţioase şi aurăria (citatele sunt din opera deja citată a lui Nicolae Iorga). Biserica ctitorită de Lupu şi Safta Balş a fost slujită, de-a lungul timpului, de preoţi remarcabili, precum Iordachi sin (fiul) Ilisăi, Constantin sin preot Leonti, Andrii sin preot Vasili, Manolachc Zaharia, Manolache Vasiliu (adică fiul lui Vasili), Costache zet preot Constantin (sec. XIX), Dumitru Neagu, inegalabilul părinte Predeanu, dinamicul părinte Ciornei sau contemporanul nostru Daniel Pascal (secolul XX). Safta Balş a murit în 1778 şi a fost îngropată în curtea bisericii, sub această inscripţie, cioplită în piatră cu litere chirilice: „Sub această piatră se odihneşte roaba lui Dumnezeu Safta, soţia Lupului Balş, mare logofăt, care au fost fiica prea fericitului întru pomenire Iordache Cantacuzino, marele spătar, şi soţia sa Catinca. S-a săvârşit şi s-a mutat în veşnică vieţuire la anul de la Mântuitorul 1778". / Pentru cheltuielile de întreţinere a bisericii se foloseau, anual, câte 80-100 lei (cf. *Răfuielile hatmanului Răducanu Roset cu vechilii săi*[764]). După moartea lui Lupu Balş şi al Saftei Bălşoaia, moşia şi satul Plopeni au revenit fiului lor, Manolache Balş, care, în anul următor, 1779, s-a mutat în Rusia, dobândind gradul de polcovnic (colonel) şi primind danie de la ţarina Ecaterina cinci sate. Înainte de plecare şi-a vândut moştenirea părintească, inclusiv Plopenii şi Merenii, lui Răducanu Roset.

1764: „8 Septembrie 1764. „Lupu Balş Vel (mare – n. n.) Vornic" se învoieşte, înaintea „Sfinţiei Sale, părintelui Gligorie arhimandritul *cheschiofilaxi tis ieras chcvasilichis monis tu Aghiu Pavlu*, de la sfânta mănăstire Sfetagora, ce este hramul Sfeti Ghiorghi", şi cu Timoftei, egumenul de la Tudoreni, pentru moşia **Morenii, în hotar cu satul său Plopenii**. Balş avea şi Vălcăneştii, Feteştii. Se face schimb, „măcar că **Merenii** sunt oarece mai laţi, dar este moşiei mai scurtă". Balş cheltuise peste o mie de lei cu morile. „Şi o cârciumă, ce este lângă moară". Martori: „părinţii sfetagoreţ de la sfintele mănăstiri de la Iaşi, şi alţi boieri mari, care s-au iscălit... Care s-au întâmplat şi Sfinţia Sa, părintele Gligorie, arhimandritul de la sfânta mănăstire Sfeti Pavlu de la Sfetagora, unde este închinată sfânta mănăstire Tudoreni, viind aice cu sfânta cruce". Pecete cu cerneală, cu blazon neînţeles"[765].

1766: „8 septembrie 1766. „Grigorie arhimandritul *cheschiofilaxi tis eras che vasilichis monis tu Agiu Pavlu* de la sfânta mănăstire Sfântagura" şi egumenul Timoftei de la Todireni dau zapis lui Lupu Balş pentru schimbul pomenit. Iscălitură grecească. Pecetea mănăstirii Sf. Pavel"[766]. Odată cu stăpânirea lui Lupu Balş, Merenii devin, practic, o componentă a Plopenilor, şi ca teritoriu, şi ca istorie – în măsura în care putem numi istorie

763 Academia Română, *Documente privind relaţiile agrare în veacul XVIII*, vol. II Moldova, p. 260
764 Analele Academiei Române, secţia istorică, vol. XXXI, 1908-1909, pp. 17-351
765 Iorga, op. cit., p. 61
766 Iorga, op. cit., p. 62

firimiturile existenţiale, cu care s-au nutrit, de-a lungul vremii, generaţiile. Vâlceaua îngustă a vetrei Merenilor a rămas cum a fost chiar şi în ziua de astăzi, cam cu acelaşi număr de gospodării, dar cu case făloase în urâţenia lor arhitecturală şi cu mult mai puţini pomi fructiferi. În 1912, sătucul avea 35 de gospodării şi 132 suflete (69 bărbaţi, 63 femei); în 1930, 42 de gospodării şi 224 de suflete (112 bărbaţi, 112 femei); în 1941, 49 de gospodării şi 238 suflete (121 bărbaţi, 117 femei); în 1948, 54 gospodării şi 233 suflete (113 bărbaţi şi 120 femei); în 1956, 69 gospodării şi 222 de suflete – unul era al meu, dar nu se mai pune la socoteală (p4 bărbaţi, 128 femei); în 1966, 85 gospodării şi 274 suflete (136 bărbaţi, 138 femei), iar în 1971, 85 gospodării, cu 274 suflete (136 bărbaţi, 138 femei)[767]. Boierul Lupu Balş, ctitorul bisericii din Plopeni, în vecinătatea căreia şi-a săpat leagănul veşniciei, a adus mână de lucru de pe toate moşiile sale bucovinene şi basarabene, acesta fiind motivul dispariţiilor datinilor încă de atunci, pentru că, în absenţa unui nucleu puternic, prin care să se continue o tradiţie, însăşi identitatea dispare, cea a satelor copilăriei mele fiind mai curând târgoveaţă, decât rurală, inclusiv prin port. Iar eterogenitatea asta se desluşeşte limpede în listele de împroprietăriri din 1864, când, ca să dau un exemplu, dintr-un „Ivan, rusul”, se ivesc două neamuri diferite, Ivan şi Rusu.

1772: În hărţile austriece, care pregăteau logistic ocuparea nordului moldav, Merenii aveau doar 9 case, din care 2 pe deal, Pe partea stângă a drumului erau casele familiilor Gâză şi Hartup, iar pe dreapta, cele ale neamurilor Climincu, Papuc, Gâză, Şutac şi Neagu. În Plopeni erau mai multe case, 13 doar în Palagheni, 5 pe Dobroaia şi câteva zeci pe drumul nare spre Botoşani.

1775, martie 1: „O scrisoare iscălită de dumnealui logofătul Mihai Sturza, fiind atunci clucer, prin care arată că, pentru moşia Vlădiceni, sat întreg din ţinutul Hotinului, ce au fost dat-o răposatul logofăt Lupu Balş schimb fratelui dumisale, răposatului Iordache Balş, pentru **moşia Plopeni** şi, la urmă, s-a aflat a mănăstirii Ocnii; s-au învoit răposatul Lupu Balş cu logofătul Mihai Sturza şi i-au dat altă moşie, Novi Suliţa, tot din ţinutul Hotinului, şi au rămas Plopenii tot la stăpânirea logofătului Lupu Balş”[768].

1782: În 11 noiembrie 1782, când Georg Lauterer, venind dinspre Iaşi, prin Botoşani, „pe nişte drumuri proaste”, şi trece, prin Salcea şi Plopeni, sat „aşezat pe deal, într-un ţinut păduros”, vama austriacă spre Suceava se afla la Tişăuţi, râul Suceava fiind traversat de „un pod construit pe trei piloţi”, iar de la Suceava a „mers, pe un timp foarte rău şi căi rele”, spre Cernăuţi, iar de acolo, prin Lvov, spre Kracovia[769]. Podul de la Tişăuţi, de atunci, avea să determine apariţia unui nou sat, Ratuş, format din câteva gospodării, adunate în jurul hanului respectiv.

1798-1808: Între anii 1798-1808, hatmanul Răducanu Roset a cheltuit cu leafa (hacul - în *Răfuieli*) preoţilor, dascălilor, chelarului, argaţilor, grădinarilor şi plugarilor care deserveau biserica din Plopeni câte 132 lei pe an. Pe moşia Plopeni a lui Răducanu Roset trudeau 150 de clăcaşi, plătiţi cu câte 70 parale de falce cosită. Hatmanul avea, numai în Plopeni, 1.800 de fălci de fânaţe, încasând sume uriaşe din vânzarea fânului. De la săteni, moşierul încasa dijma de la imaş şi fânaţ, „răfuielile” (deci evidenţele contabile) consemnând următoarele venituri anuale: 1799-1800: 125 lei şi 108 bani / 1800-1801: 127 lei şi 84 bani / 1801-1802: 407 lei şi 21 bani / 1802-1803: 346 lei şi 39 bani / 1803-1804: 215 lei şi 9 bani / 1804-1805: 416 lei şi 36 bani. Cu trecerea vremii, pretenţiile boierului sporesc, el încasând de la ţărani, în 1807-

767 Stanciu, Aurel, *Pagini monografice* – manuscris
768 Codrescu, Th., *Uricarul*, vol. VI, Iassii 1875, p. 336
769 *Călători*, X, partea I, p. 333

1808, 27 iei şi 26 bani pentru păşunatul celor 553 de oi ale sătenilor, 113 lei şi 34 bani dijmă la 2.281 stânjeni fân, 1.764 lei şi 20 bani din vânzarea fânului cosit de plopanari şi 719 lei şi 23 bani din vânzarea ierbii de coasă. În anul agricol următor, 1808-1809, Răducanu Roset încasează 32 lei şi 10 bani pentru 645 oi scoase la imaş, 127 lei şi 24 bani dijmă pentru 2.552 stânjeni fân, 1.622 lei şi 22 bani pentru 109 fălci şi 40 prăjini iarbă, folosite de bucovinenii de peste apa Sucevei şi din munţi, pentru cirezi şi pentru iarbă de coasă, 129 lei pentru imaşul sătesc şi 729 lei din vânzarea fânului cosit.

1809: Un testament din 21 martie 1809, diata lui Iordachi Balş, menţionează „biserica din Plopeni, unde să află îngropată răposata maica mea", cerând „să se facă, pe tot anul, o dată, pomenire, cu toată rânduiala cuviincioasă, la biserica din Plopeni, unde să află îngropată răposata maica mea"[770].

1848: O pagină din condica de căsătorii, datată, inclusiv prin sigiliu, în 1848, precum şi următoarele, pe care nu am prea avut când să le descifrez, fiind scrise cu buchii chirilice de mână, diferite de la preot la preot, vehiculează nume precum: Dumitru şi Margareta PALAGHEAN, Nicu PALAGEANUL, Ioniţă şi Maria PAIU, Costache PAIU, Vasile MIHALACHE, Nastasia şi Costache a lui Nichita RUSSU, Costachi şi Safta PRICOP, Niculai IVAN, Costache SAVA, Anastasia şi Vasile sin (fiul) Pavel RUSU, Elena şi George sin Pavel RUSU, Nicolai IVAN, Vasile CIUBOTARU, Iancu TILIUŢĂ, Nastasia şi Costache JERCĂLĂU, Nastasia şi George BÂRZU, Elisaveta şi Costache PALAGHIA, Alecu MANCIU, Elena şi Alecu al lui Ion PALAGEAN, Costachi TILIUŢĂ, Casandra şi Manoli PALAGIAN, Costachi SAVEN, Panaite MUNTEANU, Safta şi George ZAHARIA, Elena şi Nichita PĂDURARUL, Saveta şi Alecu ASLAM, Costachi SAVIN, Ştefan SAVIN, Iordachi PRICOP, Ştefan ŢÂNŢARI, Nicolai GÂZĂ etc.

1855: „**Corespondenţă de lângă apa Sucevei, 22 octombrie.** Salcea şi Plopenii, de unde scriu, sunt situate pe graniţa Moldovei, către Bucovina, dar în Moldova, vis-á-vis cu urbea Suceava, de care se despart prin fluviul cu acest nume, Suceava. Noutăţile noastre de aici sunt demne de toată compătimirea şi întristarea. Scumpetea ce ni se însemna mai nu-şi are perechea în istoria acestui Principat, aceea creşte şi se măreşte văzând cu ochii. Chila de grâu se vinde, aice, la graniţă, pe loc, de la 7 până la 7 galbeni şi jumătate, la Iaşi, de la 7, până la 8 galbeni. Guvernul începu a trimite oamenii săi prin ţinuturi, spre a cumpăra o sumă însemnată de grâu, cu scop, se pare pentru a preveni o carenţă de pâine neprevăzută, dar posibilă. Celelalte soiuri de cereale sunt încă foarte ridicate în preţuri, din care cauză se înţelege că manufacturile încă se scumpiră peste toată aşteptarea. Proprietarii şi posesorii, văzând nişte atari mişcări în preţuri, începură a cere, pe produsele lor, preţuri aşa de mari ca cumpărătorii să nu se apropia de ei, şi poate fi că aceasta încă e una dintre cauzele urcării preţurilor peste aşteptare. Toamna întreagă o petrecurăm în secetă, din care cauză arăturile şi semănăturile de toamnă nu ne promit vreo fertilitate favorabilă a pământului pentru anul viitor"[771].

1864: „În Mereni şi Plopeni existau, în 14 august 1864, şase familii de clăcaşi, care, pentru că aveau câte 4 boi, au fost împroprietărite cu **câte 5 fălci şi 40 prăjini pământ arabil**: Vasile MIHALACHE, Niţă a lui Pavel PALAGHIANU, Mihalache MUNTEANU, Vasile IVAN, Panaite PALAGHIANU, Simion MURARU: / Împroprietăriţi cu câte **4 fălci de pământ arabil**, pentru că aveau numai câte o pereche de boi, au fost, în Plopeni şi Mereni, 66

[770] *Copie legalizată de Comisia hotăriturilor ţinutului Hotin de pe Diata răposatului Iordachi Balş, ce este din 1809, Mart 21, către care s-au alăturat şi tălmăcirea ei în dialectul rusesc. Şi întru asemenea s-a alăturat şi copia diatei Logofătului Constantin Balş, din 1822, Genarie 30, cu adaosul în urmă din acel an Iunie 5*
[771] *Gazeta Transilvaniei*, nr. 90, 9 noiembrie 1855, p. 349

de capi de familie: Alexandru POPII, Andrei BUTNARAŞU, Vasile JĂRCĂLĂU, Vasile CURCĂ, Vasile ANUŞCĂ, Ion NEAGU, Vasile CURCĂ, Profira Gh. GODROMAN, Gheorghe DASCĂLU, Gheorghe LAZĂR, Gheorghe PAIU, Ileana lui Dumitru MOŞU, Ileana lui Inacachi MUNTEANU, Alecu MANCIU, Vasile BÂRZU, Vasile COCIORVEI, Vasile al lui Niculai IVAN, Vasile PALAGHIANU, Gheorghe FANDACHE, Maranda lui Gheorghe BUTNARAŞU, Gheorghe sin ANDREI, Gheorghe a lui Alecu MANCIU, Gavril ICHIM, Dumitraş CLIMINCU, Dumitru BOGDANU, Ion BOBU, Iordache MACOVEI, Iordache CAZACA, Ioniţă PAIU, Iordache BOBU, Costache BÎRZU, Costache APORCĂRIŢII, Catrina MOAŞA, Costache MUNTEANU, Costache NEAGU, Manolache ROBILĂ, Neculai GÎZĂ, Neculai ICHIM, Niţă a PALAGHII, Niţă a NIŢULUI, Pricopie CAZACU, Simion a ZAMFIREI, Tudorache GĂINARU, Fotache GUGU, Vasile MUNTEANU, Gheorghe a lui Iordache PAIU, Iordache zet OLARIU, Iordache PRICOP, Ilaş DULGHERIU, Costache a lui Zoiţa DASCĂLU, Costache PAIU (document rupt), Costache PRICOB, Costache SAVA, Manolache Gh. PAIU, Manolache PALAGHEANU, Neculai IVAN, Nică a lui Gheorghe PAIU, Niţă ANUŞCĂ, Niculai ANUŞCĂ, Scarlat sin ANDREI, Simion PASCAL, Toader a lui Panaite MUNTEANU, Costache a lui Alexandru POPII, Costache a lui Nichita RUSU, Costache MIHALACHE. / Alţi săteni, 132 la număr, care nu aveau animale de povară, fiind „clăcaşi cu palmele”, au fost împroprietăriţi cu **câte 2 fălci şi 40 de prăjini**: Alecu ASLAM, Vasile a lui TOADER, Catrina GĂINARU, Vasile Gh. NEAGU, Vasile HALAT, Vasile CÎRLAN, Safta VRABIE, Gheorghe a lui Ancuţa DAN, Gheorghe a lui Manolache LUNGU, Gheorghe sin CAZACA, Gheorghe GĂINARIU, Vasile MACOVEI, Vasile sin CAZACU, Vasile a lui Niţă BOBU, Vasile TUŢĂ, Vasile a MOŞULUI, Vasile a Paraschivei URSULUI, Gheorghe MEHEREA, Gheorghe PRISACARIU, Gheorghe DAN, Gheorghe ZAHARIA, Gavril a SANDULUI, Gheorghe JĂRCĂLĂU, Gheorghe sin NEAMŢU, Gheorghe a SANDULUI, Gheorghe a lui Panaite RUSU, Dumitru PALAGHEANU, Dumitru DASCĂLU, Ianacachi BÎRZU, Ion SAVA, Iordache LAZĂR, Saveta a lui Iordache GHILAN, Ioniţă GODROMAN, Ileana SANDII, Iordachi a lui Niţă BOBU, Iordachi a lui Constantin PAIU, Constantin BÎRSAN, Constantin DAN, Costache MANCIU, Costache a lui Iordache PALAGHEANU, Costache CAZACU, Costache TUDUR, Manolache SPOIALĂ, Mihalache FANDACHE, Niculai HALAT, Panaite NEAGU, Sava ŢÎNŢAR, Tudor DASCĂLU, Tudur MUNTEANU, Toader CERCEL, Toader CĂLIAN, Alecu JĂRCĂLĂU, Vasile zet CAZACU, Niţă sin NEAMŢU, Gheorghe BOLOHAN, Gheorghe FLOREA, Gavril zet BÎRZU, Gheorghe zet NEAMŢU, Gheorghe SPATARIU, Gheorghe sin MACA, Dumitru BUCŞĂ, Dumitru TILIUŢĂ, Zoiţa a lui Dumitru a SANDEI, Iancu TILIUŢĂ, Ion zet BITERI, Iordache SAVIN, Iordache sin OLARIU, Iacob ŢÎNŢAR, Iordachi Alecu MANCIU, Ion a SANDULUI, Iordache PINTILEI, Costache GĂINARU, Costache COCIORVĂ, Costache IR1MIA, Costache TILIUŢĂ, Costache a lui Lupu GRĂSAN, Costache a lui Manole PAIU, Zoiţa a lui Manolache DAN, Neculai ŢURŢU, Neculai SPOIALĂ, Postolache SAVIN, Toader ADAM, Toader LIONTE, Toader DAN, Filip VIERIU, Ancuţa SAVIN, Vasile ZAHARIA, Maria lui Vasile MARIA, Vasile CIOBANU, Gheorghe MURGU, Gheorghe de la POPA, Safta CHIHĂIŢA, Gheorghe C. PĂDURARU, Gheorghe a lui Dumitru BOGDAN, Iordache PALAGHEANU, Iordache VULPE, Iordache a lui TOADER, Costache PANŢIRU, Niţă a MOAŞEI, Panaite MUNTEANU, Savin BUCŞĂ, Toader a lui Andrei CAZACU, Soltan a lui Timofti SAVIN, Gheorghe a lui Alexandru POPII, Ion PALAGHIANU, Costache JĂRCĂLĂU, Maranda a lui Petru IVAN, Alecu a lui Niţă BOBU, Axinia PETRIŞOR, Profira a lui Vasile IFTIME, Zoiţa a lui Ivan RUSU, Alecu VOL1NTIRU, Gheorghe ŢURTU, Dumitru HARTUP, Ilinca CAZACU, Iordache BÎRDĂHANU, Iordache CĂLIAN, Niţă ZAHARIA, Nică CAZACU, Safta lui Ion PALAGHIANU, Sofia RUSU, Toader a PORCĂRIŢII, Gheorghe RADU, Manole al Ancuţa IVAN, Dumitru FLOREA, David PINTILEI, Alexa PĂDURARU,

Ştefanache a POPII, Simion PETRIŞOR, Costache BALAN, Neculai a lui Constantin PAIU, Gheorghe a lui Manole SPATARU. Au mai primit **câte 12 prăjini şi loc de casă**: pădurarul Alecu CIOBANU, jitarul Vasile Alecu MANCIU, nevolnicul Gheorghe CAZACA, văduva Paraschiva MARCHITAN, nevolnicul Iacob ŢURŢU, nevolnicul Ştefan ŢÂNŢAR, pietrarul Alecu CHETRARU, meseriaşul Gheorghe CORCOLAN, văduva Maria PERSAN, preotul Manolache ZAHARIA, văduva Casandra lui Gheorghe PAIU, pădurarul Lupu CIOBANU, văcarul Dan ŢIGÂNAŞU, văduva Zoiţa MURGULEASA, fierarul Vasile GRUMEZA, servitorul Dumitru lui Ivan RUSU, nevolnicul Niţă a BABII, văduva Bălaşa DIACONIŢA, dascălul Gheorghe DASCĂLU, preotul Manolache VASILIU"[772].

1901: „**Mereni**, sat, în preajma comunei Burdujeni, plasa Siretul, jud. Botoşani, cu o populaţie de 76 familii sau 108 suflete, din care 68 contribuabili. Locuitorii posedă: 28 vite mari cornute, 2 cai şi 5 mascuri"[773]. „**Plopeni**, sat, jud. Botoşani, plasa Siretul, situat pe o coastă de deal, în stânga râului Suceava şi în partea de sud-estică a comunei Burdujeni Sat. Are o populaţie de 325 familii sau 766 suflete, din care 175 contribuabili; o biserică, zidită înainte de anul 1778, de Lupu Balş, Mare Vornic în Ţara de Jos, şi de Safta, soţia sa şi fiica lui Iordache Cantacuzino-Deleanul, Mare Spătar, deservită de 1 preot şi 1 cântăreţ; o şcoală mixtă, condusă de un învăţător şi frecventată de 30 copii. Locuitorii posedă 206 boi şi vaci, 13 cai, 205 oi, 49 porci; 45 stupi cu albine. În comună sunt 4 comercianţi şi 3 meseriaşi"[774].

1904: Nicolae Iorga, călătorind de la Burdujeni spre Botoșani, scria despre Plopeni: „De la Burdujeni, spre Botoșani, în trăsura bunișoară, cu cai focoși, a unui birjar evreu, rapt în coate, care a slujit în oaste și vorbește destul de înțeles românește. De o parte, apa Sucevei, cu vederea orașului numit de la dânsa. De alta, valuri blânde de pământ foarte roditor, pe care grâne înalte așteaptă încă secerișul, și porumbul cu foile largi și grele își 1eagă rodul supt spicul auriu, pe când pășunile sunt smălțate de o nemărginire de flori galbene, de lumânările înalte și drepte, de busuioc vânăt, de cicori ca niște picături de cer senin, de coada-șoarecului albă, cu floricelele adunate strâns în mănunchi. Pe drumul uscat, vântul rece înalță nori de praf, prin care răzbat care încete, cu boii cuminți, privind dulce cu ochii mari, negri și umezi, căruțe cu calul înhămat supt arcul de lemn, care se obișnuiește și în toată Rusia, săteni frumoși, în cămăși foarte curate, purtând pălăria de pâslă, cu margini mari, peste pletele ce fâlfâie, țărance mai mult ofilite, îmbrăcate urât, în polcuțe și rochii de cit din oraș, cu cosițele tuflite supt barizul negru, tot de cumpărătură. O trăsurică încărcată cu sifoane poartă numele domnului fabricant Șmilovici, al cărui vizitiu botos duce marfa, de la un crâșmar de sat, la altul. Dintru întâi, satele au încă înfățișarea bună: case cu șindrilă stau lângă acelea pe care le acoperă stuful, așezat frumos, în pături sau căzând în mițe putrede; ferești1e sunt, chiar și la acestea din urmă, mărișoare, ferești de târg, prin care poate veni lumina. Plopenii arată o foarte frumoasă biserică, din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, întemeiată de marele boier Lupu Balș, a cărui soție se odihnește lângă lăcaș, supt o piatră cu armele Cantacuzinilor, familia ei. Preotul și poporenii au reparat, deunăzi, marea clădire, care ar împodobi și un oraș"[775]. „Multe răzbunări mişeleşti s-au mai făcut prin sate. Până şi preoţi şi învăţători au fost bătuţi, după cerinţa unor favoriţi ai celor trimişi „să liniştească spiritele"… Orori inutile! E un nonsens acesta, căci nu-mi pot închipui *orori utile*. Un gazetar a comis această expresie barocă şi o lume întreagă o repetă, fără să-şi dea seamă că nu are nici un înţeles. Dacă în veacul al douăzecilea, într-o ţară pe care ne străduim să o trecem în ochii lumii drept o ţară civilizată, se găsesc oameni care ţipă în contra ororilor inutile, asta înseamnă că ororile utile

---

[772] Manuscrisul regretatului învăţător Aurel Stanciu.
[773] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, Volumul IV, Bucureşti 1901, p. 315
[774] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, Volumul IV, Bucureşti 1901, p. 770
[775] Iorga, Nicolae, *România cum era până la 1918*, volumul II, *Moldova și Dobrogea*, București 1972, pp. 27-33

sunt cel puţin scuzabile. Şi atunci trebuie să se atârne decoraţii pe pieptul tuturor zbirilor, fie jandarmi rurali, fie poliţişti din Bucureşti, care pun ouă răscoapte subsuoară, care bat cu vâna de bou, care întrebuinţează torturi rafinate, într-un scop util, de pildă pentru a descoperi un criminal. Ororile acestea, fiind făcute într-un scop util, sunt şi ele utile, după teoria celor cu ororile inutile"[776].

1907, martie 6: Ţăranii din Siminicea, Adâncata, Mereni, Plopeni şi Salcea au intrat şi devastat târgul Burdujeni, în ciuda împotrivirii companiei conduse de maiorul Văscan (100 de soldaţi, care păzeau gara, primăria, oficiul poştal, farmacia Lang şi depozitele de pulbere) din Regimentul 15 Războieni. Răsculaţii „fiind beţi, se dedau la adevărate acte de sălbăticie, fără să comită însă omoruri"[777].

1916-1918: Cu statut de plopanari, ceea ce şi sunt în fond, au murit pentru Neam şi Ţară tinerii din Plopeni şi din Mereni care s-au numit: Toader ANDRIEŞ, Vasile ANDREI, Ion BÂRZU, Savel BOBU, Gheorghe BOLOHAN, Petru BUDEANU, Octav DASCĂLU, Nică FLOREA, Gheorghe GODROMAN, Constantin GÎZĂ, Lazăr IREMIA, Vasile LAZĂR, Vasile MANCIU, Gheorghe MUNTEANU, Costică NEAGU, Costache PALAGHEANU, Petru PALAGHEANU, Constantin PĂTRAŞCU, Leon PAIU, Gheorghe RUSU, Vasile RUSU, Dan STOICA, Dumitru TANASĂ, Neculai ZAMFIR, Gheorghe ANDREI, Dumitru BÂRZU, Ion BITERE, Leon BOBU, Gheorghe BURSUC, Gheorghe CLIMINCU, Gheorghe FLOREA, Samuel FĂGĂDĂU, Ivan GODROMAN, Dinu ICHIM, Alexandru HRIŢUC, Ion MACOVEI, Constantin MANCIU, Săvel MUNTEANU, Leon NEAGU, Dumitru PALAGHEANU, Vasile PALAGHEANU, Constantin PINTILIE, Mihai RADU, Leon RUSU, Petru SANDU, Vasile STOIAN, Octav TODIRAŞ[778].

1930: O ştire de ziar, referitoare la cele „trei luni de când Suceava a trăit o zi de spaimă în năvala sătenilor din Bosanci"[779], m-a făcut să sper că voi putea afla mai multe despre un tăinuit, mai recent doar din ignoranţă, episod al istoriei sucevene, soldat cu uciderea bunicului meu, Mihai Gâză din Mereni. Aflasem câte ceva, în copilărie, de la bunica Adela sau „Mămucuţa", cum îi ziceam noi, nepoţii, dar şi Mămucuţa îşi amintea tot mai greu amănuntele episodului care a lăsat-o singură, cu şapte copii de crescut: Maria, Ioan, Eugenia, Petru, Ilie – tatăl meu, Gheorghe şi Ileana. Din fericire, fetele erau harnice şi gospodăroase, iar băieţii au tot aflat de muncă prin sat (tata, ca cioban al dragului nostru Petruţă Tihaniuc, căruia i se spunea Ţâbulea), iar casa frumoasă, cu ferestre şi camere luminoase spre răsărit şi cu cerdac lung, dar iscusit ferestruit, spre vest, spre grădina cu pomet bogat, pe care o durase tot bunicul, şi din care ne înfruptam cu răsfăţ noi, nepoţii care nu l-au cunoscut niciodată. Ştiam, de la naşul de botez al mamei mele, Viorica, Leonache Bârzu, om care ţinea cu mândrie, în „casa cea mare", titlul împroprietăririi regale şi brevetul decoraţiei prin care i se recunoşteau meritele de „izmănar" la Mărăşeşti (documente pe care le păstrează cu sfinţenie verii mei, Mihai Gîză şi Marcela Cantea), că şi bunicul luptase lângă el, umăr la umăr, pe toată durata războiului, dar după el nu se păstrase nimic. „Le-au luat jandarii, când l-au adus acasă pe ţol", îmi zicea bunica, fără a lăcrima, fără a se încrunta, ci doar căutând cu ochii Sfântul Soare, pe care îl cinstea cu trei cruci, în largul văilor, mutând cârja în mâna stângă, pe care avea, jucând sub piele, o sferă cât o nucă, moale la pipăit, dar zvâcnind din pricina unei vinişoare în jurul căreia se adunase. Bunica a murit târziu, la vreo 90 de ani, prin 1967 – dacă nu mă înşel. Căzuse într-un somn adânc şi, în vreme ce copiii, ginerii şi nurorile sfătuiau

---

[776] Gorovei, Artur, *Cruzimi*, Iaşi, Editura *Viaţa Românească*, 1921, pp. 235-242
[777] Roller, Mihail, *Răscoalele ţăranilor din 1907 – documente*, Bucureşti 1958
[778] Stanciu, Aurel, manuscrisul citat.
[779] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14351, 9 octombrie 1930

afară, eu, care rămăsesem în odaia ei, am văzut că a deschis cu uimire ochii mari şi, privind într-o depărtare neştiută celorlalţi, a şoptit uşor înciudată: „Doamne, pentru ce am trăit eu viaţa asta?”. Apoi a oftat a uşurarea şi a plecat pentru totdeauna, lăsându-ne moştenire o incredibilă seninătate a chipului mărturisitor de suflet. Nu înţelegeam şi încă nu înţeleg: fusese fericită, iubită, răsfăţată. Era o zână bună pentru toţi urmaşii ei şi, totuşi, se întreba, în ultima clipă, pentru ce a trăit viaţa asta. Putea trăi şi altceva? Urma să trăiască altceva? În privinţa bunicului, cred că Mămucuţa preluase câte ceva şi din legendele satului. Cică într-o duminică de vară, bunicul, însoţit de alţi camarazi de război şi de tineri călări, au mers la Ratuşul lui Ţînţar, mai sus de podul de lemn vechi, care venea dinspre Bosanci, îndreptându-se spre Botoşani. Erau, acolo, pe ambele maluri, câte o barcă, legată cu lanţ de cablul care traversa râul Suceava. Pe celălalt mal au sosit, tot călări, bosâncenii, dar numai unul dintre ei a urcat în barcă („Oniu şi nu mai ştiu cum”, zicea bunica – cred că David Oniu[780] şi nu Gheorghe Oniu[781], cel judecat şi achitat, la Suceava, în procesul din 16 iulie 1930, care era mult mai tânăr decât bunicul), iar bunicul, în ceastălaltă, îndreptându-se spre mijlocul vadului. Obiceiul era vechi, îmi spunea Mămuţica, de pe vremea în care apa Sucevei despărţea Moldova de partea ei voievodală, când bărbaţii se întâlneau în mijlocul apei pentru a pune la cale acte de contrabandă, tolerate şi de austrieci, şi de moldoveni. În vremea războiului, bosâncenii au luptat sub steagul austriac, iar plopanarii – sub cel românesc, şi nu se ştiu alte cazuri de bucovineni, în afară de cele ale udeştenilor Gherasim Nicoară şi Dumitru Catană, care să fi ales să-şi sape singuri mormintele, decât să tragă în fraţii lor, românii. Şi tare-i mai doare-n lungul zării pe românii de astăzi de memoria acestor tineri care, aidoma lui Iisus, au luat păcatele neamului asupra lor, Nicoară şi Catană fiind executaţi de colonelul Pop, la Satu-Lung, lângă Săcele. În mijlocul apei, Oniu şi bunicul au pus la cale cum vor protesta satele lor, în joia de târg, la Suceava împotriva nedreptăţilor vieţii. A ieşit, cică, mare zavistie atunci, s-au spart dughene şi ferestre, apoi la vreo cinzeci de oameni de prin mai multe sate au fost arestaţi, anchetaţi, judecaţi şi eliberaţi după câteva zile. Nu ştia Mămuţica dacă toţi au avut parte de „ancheta” lui bunicul: „L-au întins pe o masă, au pus în lungul trupului o blană de brad şi au bătut în ea cu maiul; n-au rămas urme, dar i-au sfărâmat totul pe dinăuntru. Mi l-au adus în pătură şi s-a prăpădit după vreo doi ani de suferinţă şi neputinţă”. „Bine, dar îşi vărsase sângele pentru ţară!”, i-a strigat copilul din mine, îmbătat de lecturile eroice obligatorii la şcoală. Şi?

1941-1945: S-au jertfit pentru Neam şi Ţară: Ion ASLAM, Vasile BÂRZU, Vasile BOLOHAN, Ion BOBU, Dumitru CĂLIAN, Leon CLIMINCU, Ion CHIRIAC, Constantin DAN, Ion FANDACHI, Ioniţă GALAN, Alexandru GĂINARU, Mircea MELINTE, Ilie MORARU, Petru MAGAZIN, Leon NEAGU, Constantin OLARU, Gheorghe PALAGHEANU, Mihai PALAGHEANU, Zamfir PALAGHEANU, Ion PRICOP, Ion RUSU, Ilie SANDU, Gheorghe SAVA, Manole SAVIN, Ion BÂRZU, Toader BELŢIC, Vasile BUDEANU, Alexandru BUTNĂRAŞU, Gheorghe CIOBANU, Constantin CURCĂ, Gheorghe CAZACU, Constantin DIACONU, Mihai C. GÎZĂ, Filaret GALAN, Mihai ICHIM, Gheorghe MIHALACHE, Ilie MORUZ, Petru MUNTEANU, Dumitru OLARU, Ioan Ghe. PAIU, Dumitru PALAGHEANU, Vasile PALAGHEANU, Mihai PINTILIE, Vasile POPA, Dumitru RUSU, Constantin SAVA, Constantin SAVIN[782].

[780] *Înfrăţirea românească*, anul V, nr. 1, 1 noiembrie 1928, p. 16
[781] *Adevărul*, Anul 43, nr. 14279, joi 17 iulie 1930, p. 3
[782] Stanciu, Aurel, manuscrisul citat.

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe ziua de 1 Septemvrie 1945, la şcolile primare din oraşul şi judeţul Botoşani, trecute în dreptul fiecăruia: **Marţonea Mihai**, de la Salcea, la Plopeni, Salcea – judeţul Botoşani, V b., art. 177”[783].

1946: „Ministerul Cooperaţiei / Buletinul Cooperaţiei Române Nr. 40 din 5 Octomvrie 1946 – Constituiri de societăţi cooperative: Cooperativa „Energia”, comuna Salcea, satul Plopeni, judeţul Botoşani”[784].

1947: „Se rectifică deciziunea Nr. 45.554 din 1947, publicată în *Monitorul Oficial* Nr. 210 din 12 Septemvrie 1947, în sensul că se revine asupra licenţierii din serviciu făcută pe data de 1 Septemvrie 1947, a următorului personal clerical: Ion Teodorescu, cântăreţ, parohia Plopeni, Botoşani”[785].

PLEȘEȘTI

Aşezările răzeşeşti din megieşia Pleşeştilor au dat, odată cu descompunerea obştilor răzeşeşti, slujitori domneşti cu rapide promovări în demnităţi voievodale şi, drept consecinţă, cu o spectaculoasă creştere a moşiilor lor boiereşti. Întâlnim, în istoria acestor locuri, chiar şi elemente de drept valah mai puţin cunoscute, precum tăiatul mâinilor – pentru bătaie, sau tăiatul limbii – pentru calomnie. Statutul acela de oameni egali, în baza proprietăţii, a avut şi consecinţa unor bogate mărturii, lăsate urmaşilor.

1483, februarie 18: Ştefan cel Mare întăreşte „lui Lazor globnic a patra parte de Petia cea Mare, cotunul cel din sus”[786].

1624, februarie 23: Radul voievod îi dă de ştire lui Vasilie diac şi lui Băzăcianul că „a pârât pe faţă Mălai di Hreasca pe Platon şi Dumitraşco şi a zis că-i îneacă morile lui cu heleşteul lor, pentru cât şi-au suit iazul lor mai sus de cum au fost ale părinţilor lor” şi porunceşte să aleagă „oameni buni şi megieşi şi să căutaţi şi să-i tocmiţi să lase ei budăiul şi morile mai jos, să poată îmbla şi morile lui Mălai, cum au îmblat şi ale părinţilor săi, mai înainte vreme”[787].

1624, aprilie 23: Băzăcean şi Vasilie diac dau de ştire că, urmând porunca domnească, obţinută de Simion Mălai, au mers să strângă „oameni buni megieşi, să socotim rândul unui eleşteu ce au iezit Platon şi popa Gheorghie mai jos de morile lui Mălai, carele este pe hotarul Pleşeştilor. Deci noi am mers acolo şi am socotit cu oameni buni şi am aflat că au iezit Platon şi popa Gheorghe mai sus de cum a fost mai dinainte vreme şi că heleştuiaşte apa supt morile lui Mălaiul. Şi aşa am socotit, să-şi mai lase Platon şi cu oamenii săi mai jos jgheaburile morilor sale, să nu înece morile lui Mălai; şi s-au prins aşa dinaintea noastră, până în două săptămâni să-şi mai scadă apa şi heleşteul”[788].

783 *Monitorul Oficial*, Nr. 246, 27 octombrie 1945, p. 9500
784 *Monitorul Oficial*, Nr. 268, 19 noiembrie 1947, p. 10251
785 *Monitorul Oficial*, Nr. 248, 27 octombrie 1947, p. 9601
786 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. II, Bucureşti 1976, doc. 248, p. 378
787 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006, doc. 169, p. 220
788 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006, doc. 203, p. 274

1625, aprilie 24: Un document, în bună parte distrus, cu cele 17 jirebii (părţi) din Hreasca, pe care le-au împărţit Dumitraşco cu Vasile, păstrează numele următorilor părtaşi cu câte o jirebie: Vot, Clin, Cornescul, Văscan, Buciumi, Iftimie, Pătraşco, Oncul, Ion Năţcăuţă, fiul lui Savin, Pavăl, Oană, Constantin Ciul; cu câte un „pol jirebie" figurau Drăgănel, Iacob, Bochiş, Toader Dănisca, Toader Ihnat şi Bălan[789].

1625, aprilie 24: La o împărție a „ocinilor ce vor avea de moșie" răzeșii din Hreasca și din Oncești Simion Mălai, fratele lui Gheorghe şi soră-sa Tofana, făcută de fostul vornic Rotompan, participă „și Mihăilă Calcaş, și Ștefan din Plăşeşti, și Aramă, și Platon din Hreaţca". După cercetare, „s-au găsit, din toate dresele lor, nouă jirebii din sat din Hreaţca şi patru jirebii din Onceşti. Deci din Hreaţca noi le-am împărţit în trei părţi vatra satului şi le-am ridicat stâlpi între părţile lor, şi vecinii (iobagii – n. n.) să-şi ţie cinişi după stâlpul ce li s-a cuvenit. Iar din Onceşti, iar să le fie dimpreună şi iar din bucate, din toate câte s-au găsit, împărţitu-le-am fraţilor amânduror, în două părţi: şi boi, şi vaci, şi cai, şi oi, şi stupi, şi mascuri, numai ce şi-a poftit Simion Mălai de la fratele său, Gheorghe, pentru nevoinţa ce a nevoit şi a ţinut acele bucate, să-i lase patru cai şi doi bivoli. / Şi noi toţi am socotit că i se mai vine pe atâta lucru şi am poftit noi toţi pe Ghiorghe şi a lăsat, cu voia sa, şi s-au tocmit din toate lucrurile şi din argint ce s-au găsit şi din pâine, iar să le fie în trei părţi şi din casă, şi din ţarină, cât s-a semănat până acum, două părţi să fie ale şui Simion, cu femeia sa, şi a treia parte să fie a lui Gheorghiţă, pentru căci socotit-am că pâine vine pe suflete, că sunt la trei ani şi mai bine de când petrec dimpreună. Şi dintre altele nici dintre unele bucate nu i se face parte, nici din pripaşi, nici din nimica, numai ce socotim din pâine că i se vine parte. Şi am tocmit aşa şi fraţii încă s-au îngăduit întru sine pe tocmeala cum am găsit noi cu sufletele de oameni buni. Şi părţi s-au venit lui Ghiorghiţă casele părinţilor şi cu parte până într-un pârâu şi dintru acel pârâu s-au venit Tofanii, până în biserică; şi din biserică în jos, până lângă eleşteu, s-au venit lui Simion, până unde este capul vetrei de sat şi loc de o casă din ceea parte, pentru altă casă ce a avut Simion, şi ea cumpărătură, din ceastă parte, şi s-au lăsat aceea împărţitoare anume casa lui Bochiş; iar pomete iar să le fie tuturor, frăţeşte, şi heleşteul şi morile din jos, tot frăţeşte. Şi la făcutul caselor lui Simion să dea ajutor la adausul lemnului, cu toţi vecinii, dimpreună, până se vor ridica şi lui Simion casă"[790].

1625, aprilie 30: În baza zapisului de mărturie a fostului vornic Rotompan şi a martorilor – de data aceasta este trecut „Mihăilă Calcăş de la Petiia", având părţi de sat şi în Pleşeşti, şi în Petia – Radul voievod întăreşte fraţilor Mălai părţile convenite între ei, uricul fiind mult mai explicit decât mărturia: „Şi a căzut în partea fratelui lor, Gheorghiţă, o parte, cea de sus, cu curţile, până la un pârâu. Şi iarăşi, în partea surorii lor, Tofana, a căzut partea din mijloc, de la acel pârâu, până la biserică, unde este aşezat şi un stâlp de piatră. Şi iarăşi, în partea slugii noastre (adică funcţionar domnesc – n. n.), Simion Mălai, i-a căzut partea de jos, de la biserică, la vale, lângă iaz, până la capătul vetrei satului, şi două jirebii de cealaltă parte a pârâului, care le-au fost de moştenire. Şi pentru acele două jirebii, Simion Mălai a lăsat alte două jirebii din marginea aceasta, pe care el le cumpărase singur, cu banii săi drepţi, şi le-a împărţit cu celelalte jirebii de moştenire. Iar acele patru jirebii din satul Onceşti, de asemenea, să le fie lor în trei părţi. De aceea, să le fie lor de la noi, slugii noastre, Simion Mălai, şi surorii lui, Tofana, şi fratelui lor, Gheorghită, dreaptă ocină şi dedină şi împărţeală, cum au împărţit între dânşii, de bunăvoia lor. Şi nimeni altul să nu se amestece"[791].

789 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006, doc. 313, p. 385
790 ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XVIII, București 2006, doc. 314, pp. 386, 387
791 ASȘP, *Documenta Romaniae Historica,* A. Moldova, vol. XVIII, București 2006, doc. 319, p. 392

1625, decembrie 12: Radul voievod întăreşte „slugii noastre Simion Mălai dreapta lui ocină şi cumpărătură, pe care el a avut-o de la Urâta, fiica lui Drăgan, două jirebii şi a treia parte dintr-o jirebie de la Hreasca, pentru optzeci de taleri bătuţi, şi de la Ilea, fiul preotesei, a patra parte dintr-o jirebie, de asemenea din satul Hreasca, pentru optsprezece taleri bătuţi, şi de la Safta, fiica Rânţeşoaei, de asemenea o jirebie din acest sat Hreasca, pentru treizeci şi cinci de taleri bătuţi, şi de la Uţa, fiica lui Ştefan, de asemenea două jirebii, pentru şaptezeci de taleri bătuţi, tot din acel sat Hreasca, şi de la Erina, fiica lui Onciul, jumătate de jirebie de la Hreasca, pentru douăzeci de taleri de argint, şi de la Anăsiia, fiica Annei, de asemenea jumătate de jirebie de acolo, pentru douăzeci de taleri de argint, şi de la Dumitraşco, de asemenea fiul Anei, jumătate jirebie tot de acolo, pentru douăzeci de taleri argint; şi de la Dumitru Bozum, şi de la Călugăr, şi de la mătuşa lor, Marica, şi de la Măria şi de la Vărvara, loc de casă şi a treia parte dintr-o casă, pentru treizeci de taleri bătuţi. / Şi din satul Onceşti de asemenea, dintr-o casă din Onceşti, pentru douăzeci de taleri bătuţi, şi de la femeia lui Chirilă, de asemenea, jumătate de jirebie şi a cincea parte dintr-o jirebie, pentru cincisprezece taleri. / Deci noi, văzând aceste drese de la oameni buni şi bătrâni şi megieşi dimprejur, de la noi de asemenea am dat şi am întărit slugii noastre mai sus scrise, Simion Mălai, aceste mai sus înainte zise jirebii şi părţi de ocină, ca să-i fie lui dreaptă ocină şi cumpărătură şi uric şi întărire cu tot venitul”[792].

1627, august 12: În faţa Divanului lui Radul voievod au venit „slugile noastre Toader de Hreasca şi cu fraţii săi, Isac şi Măteiu, şi cu soră-sa, Nastasiia, şi Annisiia şi cu toată seminţia sa, şi cu mare jalbă s-au jeluit pe Niculachi, stolnicul, şi pe toţi feciorii Boului, vistiernicului, cum au mare asupreală de către dânşii, zicând că le opreşte Niculachi, stolnicul, cu feciorii Boului, vistiernicul, părţile lor de ocină din sat din Corlăteşti, iar Niculachi, stolnicul, şi cu feciorii Boului, vistiernicul, zis-au că este cumpărătură de tată-său, Boul vistiernic, de la jupâneasa lui Dămiian, vistiernicul, şi de la soru-sa, Sofroniia”. Chemată la mărturie, Dămeneasa infirmă spusele feciorilor vistiernicului Boul, iar răzeşii din Hreasca primesc întăritură „pe acele părţi de ocină din sat din Corlăteşti şi din Stejereni”[793].

1627, octombrie 8: La o vânzare de jirebii, în Merești, confirmată în Hreasca, tocmeala se făcea „dinaintea lui Ionașco și a lui Simion Mălai și Gheorghie, frate-său, și a lui Nicolae, fecior lui Vârlan”[794].

1627, decembrie 16: La vânzarea unei jirebii din Merești, perfectată în Hreasca, martori „s-au tâmplat Simion Mălai și popa Gheorghie din Hreasca și Platon de acolea și alți mulți oameni buni”[795].

1632, mai 26: Zapisul marilor boieri ai divanului domnesc, prin care se confirmă că, în fața lor, „Platon, pitărel din Hreasca, și femeia lui, Măgdălina, fiica lui Eremia Tetea, și sora ei, Anisia... au vândut dreapta lor ocină și dedină, loc de o casă și cu tot ce se va alege din câmp și din vatra satului și cu tot venitul din satul ce se numește **Petia Mare**, ce este în ținutul Suceava. Aceea au vândut-o fratelui și prietenului nostru Dumitrașco Șoldan, stolnic, pentru patruzeci taleri de argint. Și de asemenea a vândut Anisia, fiica lui Eremia Tetea și... Onaca alt loc de casă, de asemenea în Petia Mare, cu toată jirebia ce se va alege în vatra satului și în câmp. Aceea au vândut-o de asemenea fratelui și prietenului nostru Dumitrașco Șoldan, mare stolnic, pentru patruzeci de taleri numărați. Și întru aceasta, de asemenea au venit înaintea

---

792 AȘSP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XVIII, București 2006, doc. 392, p. 457
793 AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006, doc. 225, p. 296
794 AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XIX, Bucureşti 1969, doc. 246, p. 329
795 AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XIX, Bucureşti 1969, doc. 274, p. 368

noastră Mihăilă și femeia lui, Ciorcea, fiica lui Coste, de bună voia lor, nesiliți de nimeni, nici asupriți, și au vândut dreapta lor ocină și dedină, de asemenea loc de o casă în același sat, Petia Mare, cu toată jirebia ce se va alege în vatra satului și în câmp și din tot venitul. Aceea au vândut-o de asemenea fratelui și prietenului nostru Dumitrașco Șoldan, mare stolnic, pentru patruzeci taleri de argint”[796].

1632, mai 30: Alexandru Iliaș voievod întărești cumpărătura lui Dumitrașco Șoldan în Patia Mare[797], un uric identic fiind întărit și de Moise Movilă voievod, în 31 decembrie 1633[798].

1634, martie 18: În fața Divanului lui Moise Moghila voievod vin „Măriica, fiica Sofroniei, nepoata lui Cozma vătaf, și fiii săi, Gheorghie și Tofana și Nastasia” și vând „dreapta lor ocină și dedină, o jirebie de ocină, cu case și cu tot venitul, din satul Petia Mare, ce este în ținutul Sucevei, cât se va alege partea lor cu dreptate... credinciosului nostru boier Dumitrașco Șoldan, mare spătar, pentru douăzeci taleri de argint”[799].

1634, iunie 20: Vasile Lupu voievod întărește lui Dumitrașco Șoldan, mare vornic în Țara de Sus, care avea „un zapis de mărturie de la oameni buni, dinaintea boierilor și megieșilor dimprejur, înaintea lui Simion Mălai, mare comis, și dinaintea lui Toderașco Petriceaico, mare armaș, și înaintea lui Irimia Murguleț, și înaintea lui Ștefan Murguleț, și înaintea lui Aramă din Hreasca, și înaintea lui Ilie Șeptilici, și înaintea lui Dubău, și înaintea lui Dumitrașco portar, și Iurașco portar, scriind în acel zapis că a cumpărat de la Ionașco, fiul lui Dumitru, de la Petria, nepotul lui Griga vătah, un loc de prisacă din satul Petia Mare, ce este în ținutul Sucevei, pe pârâul Șomuzul Mare, cu o jirebie din vatra satului și din câmp și din pădure și din apă și din fânaț și din tot venitul, pentru treizeci de taleri bătuți”[800].

1636, februarie 26: Vasile Lupu întărește pentru „Mierla, cneagina lui Strătulat Dobrenchii, și surorile ei, Nastasia, cneaghina Nacului, și Măricuța, cneaghina lui Istrătie biv logofăt, și fratele ei Savin, fiii lui Constantin uricariul și ai Tofanei, fata lui Mălai vătah... o parte din satul Hreasca, pe Șomuz și jirebii în Oncești”[801].

1636, iulie 17: „Iurașco din Pleșești, și Aramă, și Gheorghie Mălai din Hreasca... și popa Gheorghie din Hreasca” dau o scrisoare de mărturie în privința alegerii unor părți din Nemerniceni[802].

1636, septembrie 15: O mărturie de tocmeală, la care au participat „Simion Mălai vistiernic, și Dima portarul, și Ionașco Bîtcianul, și Iorașco portarul, din Pleșești, și Gheorghiță Mălai, și Arame din Hreasca”[803].

1637, ianuarie 27: „Eu, Simion Mălai, biv vistiernic, și cu soră-mea, Tofana, jupâneasa lui Constantin uricariul... am făcut schimburi între noi, de am dat jumătate de sat, de Bunești, partea din jos, și două jirebii din jumătatea de sat din partea de sus, ce aceste părți le-am răscumpărat de la Hancea din Suceava. Acestea le-am dat surorii mele, Tofanei, pentru toată

---

796 AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXI, București 1971, doc. 91, p. 103
797 AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXI, București 1971, doc. 97, p. 118
798 AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXI, București 1971, doc. 438, p. 551
799 AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXII, București 1974, doc. 86, p. 101
800 AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXII, București 1974, doc. 158, p. 180
801 AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 335, p. 379
802 AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 465, p. 526
803 AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 513, p. 567

partea ei ce s-a ales din sat din Hreasca și din Oncești, și cu a treia parte din heleșteu și dintr-altă, din tot venitul ce va fi"[804].

1637, februarie 2: „Adică eu, Gaftona din Hreasca, fata Măriinciei, nepoata Vărvarei, scriu și mărturisesc cu această scrisoare a mea cum de bunăvoia mea am dat o jirebie din sat de Pleșești nepotu-meu, lui Simion, și lui Vasilie, feciorul popei, lui Gheorghie din Hreasca, cu tot venitul ce va fi partea din vatra satului și într-apă, din heleșteu și în țarină, și din pomet, cu tot venitul ce va fi partea mea, ca să le fie lor danie și ocină și feciorilor lor în veci. Dintre Ionașco Băzăceanu ot Băzaci, și Ilie Șeptelici de Nimirceni, și Ionașco Aramă de Hreasca, și Gheorghiță Mălaiu, și Vasile vătămanul, și Toader Clim, și Drăgan, și Ihnat, Păntelei ot tam și două slugi ale mitropolitului Vărlaam, Andronic și Gavril, și Pavăl de Giurgești, și Toader Nabreș, și Bucioc, și alți oameni buni mulți, ca să le fie lor danie și moșie dreaptă în veci. Și nimeni dintre nepoții mei, pe urma mea, să n-aibă treabă pe ocina mea, ci să mă comânde și să mă grijească și să-și facă zapis domnesc. Iară cineva dintre nepoții mei să n-aibă treabă, ci să fie treclet și proclet și să fie Arie și negru ca Iuda. Și eu, popa Dumitru de Rus, însumi cu mâna mea am scris, ca să se știe"[805].

1644, iunie 21: O scrisoare de la Vasile Lupu voievod, prin care i se porunceşte lui „Ionaşco den Pleşăşti: Dămu-ţi de ştire că domniei mele s-au jeluit sluga noastră Aramă de Hreasca pe popa Gheorghie din Petia cea Mare… (manuscris rupt – n. n.) se face răzeş pe moşia lui şi până acum n-a avut nici o… (rupt) la acea moşie… (rupt) să-l opreşti de va avea să-i… cartea domniei mele… Aramă de Hreasca"[806].

1645, iunie 5: „Milostive şi luminate doamne, să fii măria dumitale sănătos. Facem ştire măriei dumitale că au venit Ghiorghiţă, feciorul Lupului din Tudora, cu cinstită cartea măriei dumitale, la noi, pentr-o pâră ce s-au pârât cu Calcăş, pentru nişte vecini din Petie. Deci noi am adunat oameni buni, megieşi, şi din sus, şi din jos, şi slugi domneşti, oameni buni şi bătrâni, la târg, la Suceavă, şi i-am întrebat precum ştiu ei, cu sufletele lor. Ei aşa au dat seamă că, când a ţinut vornicul Şoldan acel sat, ei tot au fost şezând în sat şi plăteau şi ei zloţi şi dajdie cu alţi vecini, căci au fost şi ei vecini ca şi ceia, până s-au sfârşit bătrânii, acolo în sat, şi le-au rămas feciorii lor, iar acolo în sat. Când este acum, s-a sculat Calcăş şi i-a luat din sat, din cislă de dajdie şi de zloţi şi i-a mutat într-alt sat, în Leuşăşti, şi, ei neavând nici o moşie, acolo, într-acel sat, precum au mărturisit ceşti oameni, anume: Nichifor din Buciumeni, şi Bucioc din Hrasca, şi alt Nechifor din Şoldăneşti, şi Iftimii din Hrasca, şi Vasâli din Vârtop, şi Sanson din Hrasca, Toader din Boldeşti, şi Ionaşco din Pleşăşti, şi Sămion din Buciumeni şi alţi oameni mulţi, înaintea noastră şi înainte curtenilor, tuturora, câţi au fost strânşi acolo la cislă"[807].

1645, iulie 24: „Adică eu, Nacul, pârcălab din ţinutul Sucevei, scriem ceastă scrisoare a noastră, cum s-au pârât, de faţă, înaintea mării sale, lui vodă, jupâneasa Botezoie din Giurgeşti şi cu jupâneasa Candachiia din Pleşeşti şi cu Mihai, pentru scârbe şi strâmbătăţi ce au avut unii dinspre alţii. Deci măria sa, vodă, m-a învăţat pe mine să merg, să socotesc acolo, cu oameni buni. Deci am strâns oameni, slugi domneşti şi feciori de boiari şi mulţi oameni buni, megieşi, şi le-am ales: din vatra satului, două părţi s-au venit Botezoiei şi oamenilor săi, şi Candachiei cu Mihai, ginere-său, i s-au venit a treia parte din vatră, şi dintr-apă, şi în ţarină,

---

[804] AȘSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIV, București 1998, doc. 23, p. 23
[805] ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XXIV, București 1998, doc. 25, p. 25
[806] ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XXVII, București 2006, doc. 350, p. 339
[807] ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XXVIII, București 1998, doc. 86, p. 77

pretutindeni al treilea pământ, şi din fânaţ, şi din livezi, şi din pomi, fără ce vor fi pomi făcuţi de oamenii Botezoiei, şi iar iazuri ce vor fi făcut cu sapa, şi Botezoie, iar, pretutindeni două părţi. Şi le-am stâlpit în vatră. Şi alte scârbe ce au fost între dânşii şi cu vecinii lor s-au asemănat toate şi s-au împăcat toţi. De acum, înainte, să nu se mai sfădească, nici să se mai potrivească celora ce i-au fost sfădind până acum. Iar care dintre dânşii vor scorni sfadă sau vor vrea să facă scârbă, sau vor vrea să îmble în pizmă, ca până acum, din răzeşi sau ţărani, de va mai ara pământuri unul altora, fără voia a cui va fi pământul sau fânaţul, sau cine nu-şi va pune gard la ţarină sau va băga unul pe altul la slujitori, la zlotaşi sau la deseatnici sau la gorştinari sau la pârcălabi, cu pizmă, aceia să fie datori porţii măriei sale, lui vodă, cu 12 boi, şi pârcălabul să aibă a-i lega şi să-i trimită la măria sa, la vodă, să fie de mare certare şi de rea ruşine înaintea Divanului care va mai sări să-l bată, să i se taie mâinile, care le va sudui fără ispravă să i să taie limba. Şi la această tocmeală au fost: dumnealui vornicul Iuraşcu, şi Vasilie sin Mălai, şi Aramă din Hreasca, şi Condrea din Selişti, şi popa din Hreasca, şi Pântea din Preuteşti, şi Misaiu de la Iaşi şi mulţi megieşi, ţărani. Şi ne-am pus peceţile şi iscăliturile şi s-a făcut scrisoare şi jupânesei Botezoie, şi jupânesei Candachii, şi ginere-său. De aceasta scriem"[808].

1881: „Tabloul premianţilor de juriul concursului agricol şi industrial din judeţul Suceava, în zile de 14, 15 şi 16 octombrie 1881: **Teodor Lupu**, din comuna Pleşeşti, pentru grâul cultivat în comuna Pleşeşti, un plug. / **Vasile Mihai** , din comuna Pleşeşti, pentru grâul cultivat în comuna Pleşeşti, un plug. / **Tănase Lăzărescu**, din comuna Pleşeşti, pentru ovăzul cultivat pe moşia Pleşeşti, un car de boi. / **Heinic Horodniceanu**, din comuna Pleşeşti, pentru cultura rapiţei pe moşia Uncesti, medalie de bronz"[809].

1882, aprilie: „Soldații mai jos notați, dezertând, sunt rugate toate autoritățile din țară a-i prinde și înainta la corp: **Lupu Vasile**, din comuna **Pleșești** (Plăşeşti – în text), plasa Șomuz, județul Suceava, părul castaniu, sprâncenele ochii căprii, nasul ascuțit, fruntea, gura, barba potrivite"[810].

1886: „În ziua de 14 Mai curent, a plouat bine prin plăși și în special la plasa Șomuz-Moldova, judetul Suceava; ploaia ce a căzut în acea zi, în comuna Pleșești, a fost însoțită de grindină deasă și mare, care a durat ca trei ore, cauzând următoarele stricăciuni: A distrus 60 fălci grâu de toamnă al dlui Gheorghe Măcărescu, din care 30 fălci se speră a se îndrepta; 30 fălci grâu de toamnă, 12 fălci de orz și 26 fălci ovăz a dnei Calipso Condrea, din care parte se speră a se îndrepta; 6 fălci de ovăz al dlui Burah Harodniceanu, ca la 180 fălci semănături de pâine albă a locuitorilor și toate semănăturile de cânepă, a stricat mai multe ferestre pe la casele locuitorilor, le-au mâlit arături și semănături"[811].

1889: „În ziua de 13 Februarie curent, s-a găsit cadavrul lui Gheorghe C. a Vărvarei, din comuna Pleşeşti, judeţul Suceava, în drumul ce merge de la cotuna Hârtop, la Jacota, pe teritoriul comunei Şoldăneşti. Fiind bătrân şi slab, Gheorghe a rătăcit drumul, cu ocazia viscolului urmat şi, neputând înainta, a căzut în troian, unde s-a găsit mort, a doua zi"[812].

1894: „**Pleşeşti**, comună rurală, în partea de vest a plasei Şomuzul, judeţul Suceava, spre nord-est şi la 11 km de Fălticeni. Se mărgineşte, la est, cu comuna Giurgeşti; la vest, cu

---

808 ASȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XXVIII, București 1998, doc. 143, pp. 120, 121
809 *Monitorul Oficial*, No. 196, 2/14 decembrie 1881, pp. 6078-6080
810 *Monitorul Oficial*, No. 9, sâmbătă 10/22 aprilie 1882, pp. 207, 208
811 *România Liberă*, Anul X, Nr. 2640, duminică 25 mai / 6 iunie 1886, p. 3
812 *Epoca*, No. 979, Anul IV, joi 23 februarie / 7 martie 1889, p. 2

comuna Oprişeni; la sud, cu comuna Preuteşti, şi la nord, cu Bucovina. Are forma unui poligon neregulat, prezentând mai multe ondulaţiuni. Se compune din satele: **Pleşeştii Ganei, Pleşeştii Sineascăi, Valea Botezul, Jacota, Hreaţca, Unceşti, Petia** şi **Buneşti**, cu reşedinţa în Pleşeştii Sineascăi. Are o populaţie de 564 familii sau 2.268 suflete; 6 biserici, deservite de 2 preoţi şi 5 cântăreţi; 2 şcoli mixte, conduse de 2 învăţători. Bugetul comunei e, la venituri, de 5.270,25 lei, şi la cheltuieli, de 4.928,73 lei. Vite sunt: 128 cai, 384 boi, 260 vaci, 2.352 oi şi 360 porci. Altitudinea comunei, deasupra nivelului Mării, variază între 335-345 m. E udată de Şomuzul Mic şi de pârâiaşele Poenii, Racova, Hermeziul, Ciomârna, Bazaci, Popa, Fisticul, Sinescul, Fundoaia, Răcea, Caprei, Vârnavul, Ciurei şi Buneşti. Moşia aparţine mai multor proprietari. Suprafaţa comunei e de 5.636 fălci şi 67 prăjini, din care 2,575 fălci cultivabile, 461 fălci pădure, 184 fălci fânaţ şi restul mlaştine şi locuri sterpe. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 113 fruntaşi, 198 pălmaşi şi 77 codaşi, stăpânind 947 fălci. Teritoriul comunei se împarte în mai multe sfori de moşii, care, din vechime, sunt răzeşii"[813]. „**Pleşeştii Ganei**, numit şi **Chiticul** şi **Găneni**, sat pe moşia cu acelaşi nume, județul Suceava, comuna Pleşeşti, aşezat pe ţărmurile pârâului Racova, între dealurile Ţiclăul, Candachia și al Viei. Are o populaţie de 91 familii sau 357 suflete, din care 85 contribuabili; o biserică de lemn, cu hramul „Buna Vestire", deservită de 1 preot şi 2 cântăreţi, şi împroprietărită cu 8,5 fălci. Vatra satului ocupă 13,5 fălci. Moşia, proprietate a dlui M. Dragonciu, fostă a familiei Ganea, are 410 fălci, din care 164 fălci arabile, 40 fălci pădure, 200 fălci fânaţ şi imaş şi restul necultivabil. Împroprietăriţi, la 1864, sunt 21 fruntaşi, 54 pălmaşi şi 12 codaşi, stăpânind 186 fălci şi 64 prăjini. Drumuri principale sunt la Fălticeni (11 km) şi la Pleşeştii Sineascăi (l,5 km). **Pleşeştii Sineascăi** sau **Poiana**, sat pe moşia cu acelaşi nume, judeţul Suceava, comuna Pleşeşti, aşezat pe coasta Dealului Morii. Are o populaţie de 282 suflete; o şcoală mixtă, frecventată de 35 copii. Vatra satului ocupă 7 fălci, 15 prăjini. Întinderea moşiei e de 478 fălci, din care 198 fălci cultivabile, 200 fălci pădure, 20 fălci fânaţ, iar restul puţin productiv. Împroprietăriţi în 1864 sunt 17 fruntaşi, 23 pălmaşi şi 6 codași, stăpânind 132 fălci și 55 prăjini. Drumuri principale sunt la Pleşeştii Ganei (1,5 km) şi la Fălticeni (11 km)"[814].

1899: „Batalionul 4 vânători / Listă de nesupuşii Batalionului 4 vânători, din contingentele anilor 1897, 1898 si 1899 / Judeţul Suceava: **Cojocariu Ioan**, din comuna **Pleşeşti**, plasa Şomuz; **Berman Idel Leib**, din comuna **Fălticeni**, plasa Şomuz"[815].

1899: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 18 Noiembrie 1899, orele 11 a. m., se va ţine, în localul primăriei comunelor respective de care depinde fiecare din bunurile notate mai jos, licitaţiune publică orală pentru arendarea terenurilor de arătură, de fâneţe şi a golurilor de munte pentru păşune, încorporate pădurilor prin perimetrarea lor, cu ocaziunea vinderii de veci a moşiilor respective: **Hârtop:** „401. **Locurile de arătură**, şi anume : poiana Grajdurile, ca de 1 hectar, 4.300 mp; la Pădureţi, ca de 2 hectare, 600 mp; la Budăie, ca de 9.100 mp; cotul de la Piatră, ca de 2 hectare, 1.800 mp; Fundu Văii Grosului, ca 2 hectare, 6.500 mp; Marginea Mustea, ca 1 hectar, 5.600 mp, dimpreună cu **locurile de fâneţe**, anume: acelea din poiana Grajdurilor, ca de 6 hectare, 9.800 mp; fânaţul de la Pădureţ, ca de 6 hectare, 7.700 mp; al Budăilor, ca 4 hectare, 4.700 mp; cum şi **locurile de păşune**, anume ; poiana la Tecuţă, ca de 9 hectare, 6.700 mp, şi poiana Matioaei, ca de 8 hectare, 3.600 mp; în total, 46 hectare, 7.400 mp, situate în perimetrul pădurii Statului **Hârtoapele**; garanţia provizorie 350 lei"[816].

---

813 Lahovari, George, Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, București 1901, pp. 760-761
814 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, București 1901, pp. 761, 762
815 *Monitorul* Oficial, No. 173, miercuri 3/15 noiembrie 1899, pp. 5987, 5988
816 *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, pp. 5940, 5941

1913: „Luni, 3 Iunie 1913, se va face târnosirea bisericii din Pleşeşti Suceava). Slujba va fi oficiată de I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei”[817].

1914: „Următorii învăţători, pe 1 Octombrie 1914, au fost înaintaţi la gradul de institutori, repartizându-se la următoarele şcoli: **Vasile Costăchescu**, de la Pleşeşti, Suceava, la şcoala de băieţi Mihăileni”[818].

1917: „Soldatul NIŢĂ MIHAIU**,** din comuna Pleşeşti, Regimentul 1 Grăniceri, rănit **GRAV** la cotul drept, tot în ziua de 31 iulie / 13 august, în lupta de pe Muntele **MĂGURA**”[819].

1918, mai 4/17: „De câteva zile a început să se fure animalele domestice ale oamenilor din satele de lângă frontieră, de către bande înarmate, înadins organizate de autorităţile austriece, şi să fie duse în Bucovina. Astfel, din comuna Pleşeşti, într-o singură noapte, s-au furat 700 de oi, iar astă noapte, unui om i s-au furat 45 de capete de vită, mari şi mici”[820].

1931: În „Tablou de regruparea comunelor rurale”, publicat de Direcţiunea Administraţiunii Locale a Ministerului de Interne, p. 39, comuna Pleşeşti, din judeţul Baia, era compusă din satele Hreaţca, Mereşti, Petia, Pleşeşti-Centru, Pleşeşti-Gane şi Unceşti.

1940: „Prin decretul regal Nr. 84 din 17 Ianuarie 1940, următorii medici se numesc stagiari, pe ziua de 1 Februarie 1940, în posturile de medici de circumscripţie, pe care le-au ales, în ordinea clasificării în urma examenului de capacitate ce au depus: Dl **dr. Doniceanu Gabriel**, actual medic secundar la spitalul „Stamate” Fălticeni, se numeşte stagiar în postul de medic al Circumscripţiei Pleşeşti, judeţul Baia”[821].

1941: „În ziua de Sâmbătă, 1 Martie 1941, Consiliul se transportă, cu trenul, de la Fălticeni-Liteni, şi recrutează tinerii din comunele: Hârtop şi Valea Glodului, din plasa Siret, în localul Primăriei comunei Liteni. / Siretul / În ziua de Duminică, 2 Martie 1941, se recrutează tinerii din comuna Pleşeşti, în localul Primăriei comunei Liteni”[822].

1944: „Curtea Marţială a Comandamentului M. U. a pronunţat următoarea sentinţă: Pentru motivele cuprinse în corpul sentinţei şi în unire cu concluziile procurorului militar, / În numele legii, hotărăşte: / Cu unanimitate de voturi, declară culpabil pe soldatul Zancu Vasile, ctg. 1937, din Reg. 82 Infanterie, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Pleşeşti, judeţul Baia, pentru crima de dezertare la inamic”[823].

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe data de 1 Septemvrie 1945, la şcolile primare din judeţul Baia, arătate în dreptul fiecăruia: **Rădăşanu Mihai**, grad definitiv, de la Ivancăuţi, la Mereşti, Pleşeşti, post I, singurul solicitant bărbat; **Titu Gheorghe**, grad definitiv, de la Buneşti, Buneşti, la Pleşeşti, Poiana, post II, vechime în serviciu; **Ungureanu Maria**, gr. II, de la Mereşti, Pleşeşti, la Todireşti, Stroeşti, post IV, soţ învăţător; **Bălan Ion**, grad definitiv, de la Sadagura, la Unceşti, Buneşti, post III; **Apostol Olimpia**, gr. II, de la

---

817 *Opinia*, No. 1889, Anul X, miercuri 29 mai 1913, p. 2
818 *Opinia*, No. 2266, Anul XI, miercuri 3 septembrie 1914, p. 1
819 Bianu, Vasile, Dr., *Însemnări din Războiul României Mari*, Cluj 1926, tomul I, p. 169
820 Bianu, II, p. 7
821 *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 24 ianuarie 1940, p. 293
822 *Monitorul Oficial*, Nr. 49, 27 februarie 1941, p. 981
823 *Monitorul Oficial*, Nr. 179, 3 august 1944, p. 4425

Buneşti, Unceşti, la Buneşti, Petia, postul IV; **Săvescu Corneliu**, gr. II, de la Hreaţca, Pleşeşti, la Buneşti, post III”[824].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[825], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Florea Vasile**, de la Pleşeşti-Baia, la Suceava, Şc. nr. 1, post XII, vechime în grad”. „**Florea Angela**, de la Basarabi, la Poiana, Pleşeşti; **Rădăşanu Mihai**, de la Mereşti, la Hreaţca; **Lungu Vasile**, de la Hreaţca, la Tarna Mare; **Titu Gheorghe**, de la Poiana, Pleşeşti, la Petia; **Pleşoianu Maria**, de la Poiana, Pleşeşti, la Pleşeşti; **Sfichi Ana**, de la Poiana, Pleşeşti, la Pleşeşti; **Marţolea Ioan**, de la Rotunda, la Poiana, Pleşeşti; **Rădăşanu Maria**, de la Mereşti, la Hreaţca”[826].

1948: „Prin decizia dlui ministru adjunct la Departamentul Sănătăţii cu Nr. 41.838 din 11 August 1948, dl **dr. Moisiu Dumitru**, medicul circumscripţiei Pleşeşti, judeţul Baia, se consideră demisionat din postul ce-l ocupă, pe data numirii, pentru neprezentare la post, conform art. 20 din Statutul funcţionarilor publici”[827].

1948: „Membrii corpului didactic cuprinşi în alăturatele tablouri, care fac parte integrantă din prezenta decizie, ale căror raţionalizări, fixări şi repartizări au fost anulate cu decizia Nr. 164.743 din 1948, rămân la dispoziţia ministerului, fiind obligaţi să ceară detaşarea în posturile ce vor fi publicate vacante: **Lupu Filaret**, Şcoala Pleşeşti, Mereşti, postul I; **Dăscălescu Albertina**, Şcoala Pleşeşti,Mereşti, postul II; **Marţolea Ion**, Şcoala Pleşeşti, Poiana, postul I; **Florea Angela**, Şcoala Pleşeşti, Poiana, postul II”[828].

1949: „Se trec în administrarea şi folosinţa administraţiilor locale următoarele bunuri mobile şi imobile, cu întreg activul şi pasivul lor: Bunurile de la fosta Asociaţie Cercul de Gospodine „Elena Mavrodi”, cu sediul în comuna Mereşti-Pleşeşti, jud. Baia, compuse dintr-un teren, în suprafaţă de 1.253 mp, şi 4.000 kg. var stins”[829].

PRELIPCA

Cel mai nou sat al comunei Salcea, cunoscut, iniţial, sub numele **Lunca**, a apărut în lunca Sucevei după 1777, anul depunerii jurământului de credinţă către Austria, jurământ pe care numai obştenii popii Andrei din Udeşti au refuzat să-l depună, trecând graniţa în Moldova, în noaptea de 11 spre 12 octombrie, şi stabilindu-se pe moşiile şi prin satele din vecinătatea apei. După 1830, când în Bucovina stagiul militar devine obligatoriu, vin şi alte familii tinere, ca să pună temeliile unui sat la fel de tânăr. Iorga scria, în 1904: „Apa Sucevei scânteie jos în şerpuiri de argint, şi lângă dânsa vezi în vale pata de copaci şi case albe ale Prilipcăi, vechiul cuib de dezertori din rândul cătanelor împărăteşti… / Graniţa aceasta de nimic au trecut-o deseori fugarii de la oaste, iobagii însetaţi de altă viaţă, făcătorii de rele, care voiau să scape de ştreang. Sate întregi, ca Prilipca, s-au făcut dintr-înşii”[830].

---

[824] *Monitorul Oficial*, Nr. 248, 30 octombrie 1945, pp. 2578-2580
[825] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912
[826] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, p. 9653
[827] *Monitorul Oficial*, Nr. 191, 19 august 1948, p. 6778
[828] *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 23 august 1948, p. 7021
[829] *Monitorul Oficial*, Nr. 35, 11 februarie 1949, p. 1209
[830] Iorga, Nicolae, *Românismul în trecutul Bucovinei*, Bucureşti 1938, pp. 166 şi 171

1831: Satul Lunca, ulterior Prelipca, a fost format de şase familii, toate menţionate în catagrafia fiscală a anului 1831 drept familii de bejenari, cu numele capului de familie: Irimia UNGUREANU, Ion UNGUREANU, Gheorghe CHIŞCAN, Grigore sin (fiu) Ion CAZACU, Toader LUNCAŞU ENACHI. Irimia Ungureanu a avut trei feciori, Grigore, Vasile şi Ilie, înscrişi în catagrafia din 1864 drept Grigore Irimiei, Vasile Irimiei şi Ilie Irimia, ultimul dintre ei fiind, practic, întemeietorul familiei Irimia, o familie cu vechi rădăcini ardelene, căreia, într-o vreme, datorită acestei origini, i s-a zis Ungureanu. Ion Ungureanu nu-i obligatoriu să fi fost vreo rubedenie de-a lui Irimia Ungureanu, din moment ce numele acesta semnala doar o provenienţă provincială. Într-o vreme, el a fost cunoscut sub un nume ocupaţional, cel de Ion Jitar, la care s-a renunţat ulterior. Gheorghe Chişcan a avut doi feciori, pe Vasile şi Simion, iar Grigore sin Ion Cazacu, deci fiul unui bejenar galiţian, a avut, în mod cert, măcar un copil, Petrea, care, la împroprietărirea din 1864, este trecut şi cu numele tatălui, Petrea Grigore Cazacu. Toader Luncaşu pare să fi fost pădurarul luncii Sucevei, dobândind, astfel, un nume ocupaţional, numele lui vechi fiind sau Toader Chihaia sau Toader Jitar, nume care, prezent într-o primă catagrafie, nu se mai regăseşte după aceea. Cât despre Enachi, el moare devreme, lăsând după el o văduvă, pe Irina lui Enachi, şi un orfan, pe Dumitru sin Enachi.

1838: În catagrafia anului 1838 apar şi alte nume de bejenari, Ştefan Bejenari devenind, ulterior, Ştefan Ciobanu. Bejenarii aceştia sunt, în mare majoritate, oameni tineri, care nu s-au vrut „cătană la împăratul", preferând să treacă în noua vatră de sat din lunca Sucevei, de unde lesne se putea ajunge în Bucovina satului natal, în care au rămas să dăinuiască atâtea rubedenii. Prelipcanii anului 1838 au fost: Vasile PĂIUŞ, Vasile sin SANDU, Ştefan HUŢANU, Petrea ROIBU, Dumitru UNGUREANU, Constandin DUMBRĂVANU, Gheorghe CIOBANU, Dumitru VĂCARI, Ion CIUTAC, Gavril AVRAMCIUC, Gavril JITAR, Vasile DRASCIUC, Mihai LOPCIUC, Pintilie MOISUC, Simion RÂNDAŞU, Dumitru CIOBANU, Ion PASCARU, Ion SAUCIUC, Ion BUCŞĂ, Constandin LIŞMAN, Gheorghe HADE, Ion COŞULE, Dumitru CÂMPANU, Gherasim UNGUREANU şi Vasile zet (al lui) Ştefan HUŢANU.

1845: În catagrafia anului 1845, se mai adaugă câteva nume de bejenari, toţi „însurăţei", deci flăcăi buni de oaste, plecaţi din Bucovina între anii 1839-1845: Dumitru BOARI, Pavel zet GRAMA, Simion UNGUREANU, Vasile MORUZ, Sava ANDONIE, Gheorghe LUNGU, Ion sin Gheorghe ILIE, Ilie zet Irimia UNGUREANU, Ion PRICOP, Vasile CHIŞCAN, Gavril PUŞCAŞU, Neculai BUNGA.

1864: Împroprietărirea din 1864 (216 hectare) consemnează, în Prelipca, trei **familii cu câte patru boi**, care primesc câte 5 fălci şi 40 prăjini de pământ, familii care, fără îndoială, îşi rotunjeau veniturile şi prin mic trafic de frontieră: Vasile MORUZ, Filip STOICA şi Simion LAZĂR. / În sat existau şi 30 de **familii care aveau câte o pereche de boi**, capii acelor familii fiind împroprietăriţi cu câte 4 fălci de pământ: Vasile IRIMII, Gheorghe ANDONE, Gheorghe CIOBANU, Gheorghe PINTILEI, Dumitru BOUARIU, Dumitru ROTARIU, Dumitru Gh. CIOBANU, Ion CEAPĂ, Ion ŢIGĂNAŞU, Ilie IRIMIA, Ion Simion LAZĂR, Constantin BIDU, Lazăr VACARIU, Neculai POPESCU, Pavel zet GRAMA, Gheorghe CORMANĂ, Paraschiva lui Gheorghe LUNGU, Gheorghe JUDIUC, Grigore IRIMIEI, Dumitru Gh. ILIE, Dumitru de la DUMBRAVANCA, Nică ENACHI, Ion Gh. ILIE, Ion IZMANĂ, Ion SÎRGHI, Constantin CIOBANU, Costache CIUTAC, Neculai DRĂGOI, Petrea PAROH şi Simion UNGUREANU. / **Clăcaşi cu palmele**, împroprietăriţi, la 1864, cu câte 2 fălci şi 40 prăjini au fost: Andrii CAZACU, Vasile de la LAZĂR, Vasile CHIŞCAN, Vasile JUGARIU, Vasile STANCIU, Gheorghe LEACOV, Grigore PASCAL, Dumitru ENACHE, Dionisie Gh. CIOBANU, Ion AXINTE, Iordache zet HUŢANU,

Mihalache STANCIU, Dochiţa HUŢANCA, Ion PĂIUŞ, Maranda lui Dumitru SÎRGHI, Vasile HUTANU, Vasile LEONTIE, Vasile PARH, Vasile LUNGU, Vasile zet LAZĂR, Gheorghe SULUGIUC, Gheorghe GĂITAN, Dumitru CIUTAC, Ion a DIACONIŢEI, Ion Gh. CIOBANU, Mihalache SPINEI, Simion CHIŞCAN, Ileana SECARĂ, Petrea lui Grigore CAZACU şi Ion PASCARIU. / Loc de casă şi de grădină primesc numai 5 persoane, semn că satul, datorită vecinătăţii cu Bucovina, era îndestulat, având doar doi nevolnici (bătrâni fără copii), un servitor, un cioban şi un preot: ciobanul Ştefan CIOBANU, Ion CIUTAC, servitorul Mihai CLUCI, Gheorghe CHIŞCAN şi preotul Costache BOBULESCU.

1870: Bunăstarea obştii prelipcene se manifestă şi prin construirea, pe cheltuiala celor şaptezeci şi cinci de familii, a unei biserici de lemn, între 1870-1871, împodobită cu o catapeteasmă cumpărată din Giurgeşti (Pleşeşti-Fălticeni). Contribuţii substanţiale par să fi avut preotul Costache Măcărescu, succesorul preotului Costache Bobulescu (din care descinde familia Popescu), şi gospodarii Gheorghe Muraru şi Toader Elisei.

1888: „Şcoalele rurale suplinite din judeţul Botoşani, se scot în concurs, pe ziua de 1 Septembrie, şi anume… şcoalele comunelor Dumbrăveni-Vereşti, Fântânele-Joldeşti, Fântânele-Băluşeni, Salcea, Burdujeni, **Prilipca**, Costeşti”[831].

1890: Serviciul intendenţei Corpului IV de Armată achiziţionează lemne pentru pichetele de grăniceri ale Companiei a 8 Burdujeni, respectiv „Trecătoarea Burdujeni, Suceava, Prisaca, Tescuţi, **Prilipca**, Rusu, Vereşti şi Cotul Dobei”[832].

1893: Şcoala din Prelipca a fost înfiinţată, conform „Anuarului Naţional al României pe 1893”, în anul 1893, primul învăţător fiind Eliza Popei, probabil fata sau nepoata preotului Bobulescu. „Documentele păstrate în arhiva Şcolii cu clasele I-VIII Prelipca ne relatează despre un învăţământ organizat în această zonă începând cu anul 1893. Cursurile se desfăşurau într-o casă închiriată de primărie, spaţiu total insuficient pentru o astfel de activitate. Procesul instructiv-educativ era coordonat de învăţătorul suplinitor Ion Mitea. Perioada cuprinsă între sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului XX nu a fost lipsită de greutăţi şi neajunsuri pentru şcoala din Prelipca. Aceste lucruri au fost consemnate şi de revizorii şcolari din acea perioadă. Iată cum descrie revizorul şcolar C. V. Ficşinescu, într-o notă de control datând din octombrie 1907, localul şcolii din Prelipca: „O casă închiriată, mică, cu podul la înălţimea de 2,20 metri, cu pereţi subţiri de tot, foarte friguroasă iarna şi cu totul nesănătoasă” (în 1918, şcoala avea să se mute în clădirea fostului pichet de grăniceri, din vestul satului – n.n.)[833].

1898: în „Marele dicţionar geografic al României -1898-1902”, întocmit sub coordonarea lui Alexandru Lahovary, Prilipca este menţionată drept „sat în judeţul Botoşani, în partea de sud-est a comunei Burdujeni-sat, cu 120 familii, cuprinzând 560 suflete. Are o biserică, deservită de un preot şi 2 cântăreţi, o şcoală mixtă, frecventată de 18 elevi. Vite: 146 boi şi vaci, 30 cai, 291 oi şi 50 porci”[834].

1912: Prelipca avea 142 gospodării şi 638 suflete (322 bărbaţi, 318 femei), în **1930** - 167 gospodării şi 785 suflete (404 bărbaţi, 381 femei; 782 români, un neamţ şi 2 evrei; 593

---

[831] *România Liberă*, Nr. 3163, Anul XII, vineri 18/30 martie 1888, p. 1
[832] *Monitorul Oficial*, Nr. 200, 6 decembrie 1890, p. 4708
[833] Bucşă, Prof. Viorel; Hutu, Prof. Cătălin; *110 ani de învăţământ românesc la Prelipca*, în revista *Primele iubiri*, Suceava, 15.01.2004
[834] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul V, Bucureşti 1902, p. 99

ortodocşi, 190 sectanţi şi 2 mozaici), în **1941** - 228 gospodării şi 902 suflete (466 bărbaţi, 436 femei), în **1948**-263 gospodării şi 935 suflete (473 bărbaţi, 462 femei), în **1956** - 302 gospodării şi 995 suflete (477 bărbaţi, 518 femei), în **1966** - 328 gospodării şi 1.143 suflete (570 bărbaţi, 573 femei), iar în **1971** - 1.250 suflete.

1916-1918: S-au jertfit pentru România Mare: Gheorghe ANDONE, Vasile CIOBANU, Dumitru DELALAZĂR, Gheorghe IRIMIA, Vasile JUDUC, Ilie LAZĂR, Gheorghe MIRON, Constantin ROTARU, Vasile UNGUREANU, Gheorghe VACARU.

1924: „Aceeaşi situaţie se înregistra şi la capitolul „Resurse umane", unde se consemna o instabilitate a cadrelor didactice. Acest lucru a fost reglementat abia în 1924, când este numit ca titular învăţătorul Dumitru Gherman"[835].

1935: „n 1935, avea să se producă o schimbare în bine a procesului instructiv-educativ, prin venirea învăţătorului Maxim Scheletti, care a rămas credincios acestor locuri până în 1960. Începutul carierei învăţătorului Scheletti a coincis cu inaugurarea localului noii şcoli (iniţial, s-a închiriat şi o cameră în fosta crâşmă a lui Gheorghe Drăgoi, apoi, în 1937 a intrat în funcţiune şcoala ridicată prin contribuţie obştească – n.n.), o clădire cu două săli de clasă şi o cancelarie mică. Acest spaţiu avea să fie modernizat în 1965, când s-au mai construit alte trei săli de clasă. După al doilea război mondial, şi învăţământul din Prelipca s-a supus repetatelor „reforme" de sorginte sovietică. Totuşi, începând cu 1972, s-a constatat o anumită stabilitate a cadrelor didactice, atât la ciclul primar, cât şi la clasele de gimnaziu. Această stabilitate s-a menţinut până în 1990, când unii dascăli au plecat, prin transfer, la şcolile din municipiu. În anul şcolar 2003/2004, în cadrul şcolii din Prelipca funcţionează un număr de 14 cadre didactice, toate fiind calificate, în majoritate titulare şi cu grade didactice, care se ocupă de instruirea şi educarea unui număr de 50 preşcolari, 82 elevi la ciclul primar şi 76 elevi de gimnaziu. Şcoala este dotată cu mobilier modem, donaţie a unor şcoli din Elveţia, cu o linie de birotică, cu aparatură audio-video. La acestea se mai adaugă faptul că are instalaţie de apă curentă, ceea ce a permis obţinerea autorizaţiei sanitare de funcţionare. / Toate acestea contribuie la realizarea unui proces instructiv-educativ de bună calitate, materializat în rezultate deosebite obţinute la examenul de capacitate (82% promovabilitate) şi prin acţiuni la nivelul comunei Salcea. Majoritatea absolvenţilor clasei a VIII-a din anii anteriori urmează cursurile şcolilor de arte şi meserii sau ale liceelor, ceea ce dovedeşte că interesul pentru şcoală şi învăţătură se menţine treaz în Prelipca. / Şcoala din Prelipca a împlinit 110 ani de existenţă. Deşi condiţiile sunt altele, demersul pedagogic se desfăşoară în aceeaşi şcoală, care opune scurgerii inexorabile a timpului rezistenţa conduitei morale şi a culturii celor ce i-au trecut pragul"[836].

1941-1945: S-au jertfit pentru Neam şi Ţară: Gheorghe ANDREI, Mihai BIDU, Dumitru BOJOREANU, Constantin BULGARU, Fănel CIOBANU, Mihai CHIŞCAN, Dumitru CHIŞCAN, Ioan BIDU, Iftimie BILIUŢĂ, Neculai BOJOREANU, Dumitru CIOBANU, Toader CIOBANU, Alecu CHIŞCAN, Ioan CREŢU, Gheorghe DIACONIŢA, Zamfir DIACONIŢA, Nicu ENACHE, Vasile GOLEA, Ion GAVRILOVICI, Mandache IRIMIA, Mihai IRIMIA, Toader IRIMIA, Vasile IRIMIA, Zamfir IRIMIA, Mihai JUGARU, Lazăr LAZĂR, Gheorghe LAZĂR, Gheorghe LINGURARU, Gheorghe LUNGU, Iftimie

---

[835] Bucşă, Prof. Viorel; Hutu, Prof. Cătălin; *110 ani de învăţământ românesc la Prelipca*, în revista *Primele iubiri*, Suceava, 15.01.2004

[836] Bucşă, Prof. Viorel; Hutu, Prof. Cătălin; *110 ani de învăţământ românesc la Prelipca*, în revista *Primele iubiri*, Suceava, 15.01.2004

PĂIUŞ, Mandache PĂIUŞ, Savel STANCIU, Savel TILIUŢĂ, Constantin TILIUŢĂ, Niculae UNGUREANU.

2004: Prelipca avea 1.250 locuitori, 375 case şi 9 proprietari de utilaje agricole, cele mai frumoase gospodării aparţinând sătenilor Ilie Lungu, Costică Bilius, Minai Todiruţ, Cristi Boaru, Ion Petraru, Ovidiu Delalazăr şi Cătălin Creţu.

RĂDĂȘENI

Povestea acestui sat, care, de la începuturi și până mai adieauri aparţinea unor stăpâni, începând cu popa Iuga și terminând cu mănăstirea Slatina, este una pilduitoare. Stăpânii le repetau, mereu și mereu, rădășenenilor că sunt „vecini”, dar ei refuzau cu încrâncenare, generație după generație, să se recunoască iobagi, căci, profitând de un drept feudal, de a lăsa moștenire urmașilor livezile pe care le-au întemeiat, sătenii aceia, care și trăiau după reguli și obiceiuri răzeșești, s-au revendicat necontenit drept răzeși sau moșeni, într-un elan al libertății care, drept consecință, îi și atingea cu aripa ei, ajutându-i să dureze nu doar cel mai frumos sat al Moldovei, ci și cea mai frumoasă și mai demnă de admirație obște rurală din întreaga noastră istorie. La Rădășeni, libertatea a fost asumată prin făptuiri și prin refuzul de a pleca grumazul sub împilările călugărești. Sătenii și-au inventat un domn al lor, nu ca protector, ci ca simbol al capacității omului de a birui vremurile, atunci când el nu se resemnează cu a trăi sub vremi.

1424, februarie 16, Suceava: Alexandru cel Bun întărește lui „acest adevărat popa Iuga” satul Buciumeni, „ca să-i fie uric, cu tot venitul, lui, și copiilor lui, și fratelui său, Nan”, menționând Rădășenii în hotarnică: „Iar hotarul acestui sat să fie începând de la movila care este pe deal, pe drum la vale, până la stejarul cel gros, și de la stejar până la pârâ, și din pârâu la capătul tufișului, și de la capătul tufișului până în drumul ce merge de la Stan (Fălticeni – n. n.) până la Baia, apoi pe drum, până la pârâul ce merge la **Radeșani**, lângă Stăniga”[837].

1434, aprilie 24, Suceava: Ștefan, fiul lui Alexandru cel Bun, întărește acestui „adevărat rugător al nostru, popa Iuga, printre alte sate, și pe „al patrulea, mai sus de Buciumeni, anume **Radeșani**”[838].

1490, martie 15, Suceava: La Divanul lui Ștefan cel Mare s-a prezentat „Neagșa, fiica lui Hanea” și a vândut lui Isac, vistiernicul, „ocina sa dreaptă, din uricul tatălui ei, Hanea, un sat pe Șumuz, anume Fulticenii, unde a fost Stan Pântece (fratele popii Iuga și al lui Nan, cunoscut și drept „Sluga Stan”, deci drept șeful Divanului domnesc – n. n.)... pentru 200 zloți”. Tot atunci, „Mărușca, fiica lui Mihul logofăt, nepoata popii Iuga, și Dragoș Stănigescu, fiul lui Nan” vindeau, pentru 120 taleri tătărești, aceluiași vistiernic Isac, „un sat, anume Buciumenii, mai jos de **Rădășani**”[839].

837 *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. I, București 1975, doc. 56, p. 82
838 *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. I, București 1975, doc. 129, p. 182
839 *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. III, București 1980, doc. 71, p. 131

1586, august 17: Vornicul de Suceava Albu hotăreşte partea din satul Burhineşti, ţinutul Suceava, proprietatea mănăstirii Slatina, printre martorii „oameni buni şi bătrâni" aflându-se şi „Corce vataman de Lămăşeni"[840].

1613: „Vasile Boldişor mărturiseşte că Maxin, călugărul, şi-a lăsat partea sa de moşie din Hreaţca nepotului său, Simion, după **mărturia oamenilor buni din Rădăşeni**: Vasile a Mironii, Andreian, alt Vasile şi Gherasim, că Ion şi-a dat partea ginerelui său Soci, iar Vasile Socea vrea să ia din partea lui Simion, dar nu i se cuvine nimic, fiindcă şi-a vândut partea de ocină de la socrul său"[841].

1618, aprilie 15. „Radu Mihnea, domnul Moldovei, în baza dreselor şi ispisoacelor de la Ştefan Tomşa Voievod… întăreşte mănăstirii Solca stăpânirea asupra… **Lămăşanii** şi Stupca, ţinutul Suceava, care au fost domneşti, ascultătoare de ocolul Sucevei"[842].

1624, martie 24, Iași: Radu Vodă întărește „rugătorilor noștri călugări de la sfânta mănăstire Solca dreptele lor ocine ce le-a dat Ștefan Tomșa Voievod", printre care „două sate, anume Stupca și **Lămășanii**... cu toate veniturile lor, care și acele sate au fost domnești"[843].

1625, aprilie 22, Hârlău: Mărturia prin care „au vrut Crăstiian, logofătul, să pârască pre călugării de la Solca, pentru un sat anume Lămășeni, ce este la ținutul Sucevei, yicând Crăstiian, logofătul, că acel sat este lui dare de la Simion Vodă, cum a arătat și uric, iscălit cu mâna lui Simion Vodă, de dare; și a zis cum i-a fost și de moșie acel sat, cum au arătat dresele de moșie de a avut. Iar părintele Evlovie, episcopul de Rădăuți, și nastoatelul mănăstirii Solcăi, și cu tot soborul de la sfânta mănăstire Solca, au arătat uric de dare de la Ștefan Vodă, cum a dat acel sat, ce mai sus se scrie, Lămășenii, mănăstirii Solcăi". În cele din urmă, pentru a-și salva satul de lăcomia călugărilor, „le-a dat Crăstiian, logofătul, o sute cincizeci de galbeni buni întru mâinile părintelui Evloghie, episcopul... ca să-i fie lui moșie în veci și feciorilor săi, nerușeiți nici odinioară"[844].

1625, mai 14, Hârlău: Deși Crăstiian își răscumpărase satul Lămășeni, în 22 aprilie, revine în fața Divanului domnesc și obține uricul de stăpânire[845].

1625, iunie 1, Hârlău: Bietul Crăstiian, logofăt, trecut, acum drept Cârstian, vine din nou la domnie, pentru satul lui răscumpărat, iar Radu Vodă a „aflat că-l stăpânesc călugării de la mănăstirea Solca". Se face, deci, o nouă învoială, iar logofătul Cârstian, ca să-și recapete ceea ce-i aparținea de drept și deja răscumpărase, „s-au tocmit dinaintea noastră și dinaintea tuturor boierilor noștri și a dat Cârstian trei sute de galbeni ungurești în mâinile lui chir Evlovie, episcop, și întregului sobor de la mănăstirea Solca"[846].

1635, mai 2, Iași: În fața Divanului lui Vasile Vodă au venit „Tofana, cneaghina lui Constantin uricar, și ginerii ei, Nacul și Strătulat Dobrenchi și Istratie, și fiul ei Savin, și s/au pârât de față, înaintea Noastră, cu Antemiia, cneaghina lui Cârstian logofăt, și cu fiii ei, Ionașco și Gheorghiță, pentru un sat, anume Lămășenii", cu susținerea, din partea Tofanei,

---

840 Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, I (1507-1653), Cernăuţi 1933, pp. 95, 96; DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 198

841 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 164, p. 92

842 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 196, p. 104

843 *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 178, p. 237

844 *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 311, p. 383

845 *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 328, p. 402

846 *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 335, p. 408

„că acel sat a fost al lui Cârstiian împreună cu Constantin uricar, pentru că au fost frați, și li-l dăduse și-i miluise Simion Moghilă, și le-a făcut și uric, și pentru că le-a fost mai înainte acel sat și moșie”. Antemia a susținut că satul aparținea doar lui Cârstiian, care l-a răscumpărat de la călugării solcani cu „banii lui drepți și proprii, și s-a prins să facă la acea sfântă mănăstire un turn și un zid de piatră și patru varnițe” și are câștig de cauză în fața Divanului[847].

1645, ianuarie 13: „În ce chip și-au împărțit feciorii Antimii Cristinesii: Pol sat Rotopănești; Pol sat Băișești; Lămășănii ot Suceavă”[848].

1701, iulie 25: „Constantin Duca, domnul Moldovei, dă carte lui **Nicolai Perjul din Rădăşani**, ţinutul Suceava, să ţină o parte din ocina cu pomi din Rădăşani, ce-a fost a lui Nicoară, pentru nişte boi furaţi şi vânduţi lui Ilie din Bosanci, pentru care a plătit Perjul 20 lei preţul lor şi 15 lei cheltuiala”[849].

1705: 7214 (1705-6). Mărturie de la „Athanasie, egumen ot Slatină, Galerie, stareţ, Gligorie proegumen, Ghidion, clisiarh, de o parte, şi, apoi, „Serafim, egumen ot Homor (scris ruseşte), Selevestru, proegumen, popa Ioan”... Pe a doua foaie: Nicolai Perjul, Pavăl ot Rădăşiani, Iftimie ot Rădăşeni, Găda ot Rădăşiani, Gudanul ot Lămăşeni, Tofan ot Lămăşeni, Andronachi şi Hilip ot Lămăşiani”[850].

1737, martie 27: „Grigore al II-lea Ghica, domnul Moldovei, întăreşte ispisocul mănăstirii Slatina pentru satul Rădăşeni şi alte moşii, deoarece scrisorile pe care le-a avut mănăstirea s-au pierdut „la vremile de răscoale” într-o tainiţă a mănăstirii, după cum arată mărturia adusă de călugări de la megieşii locului”[851].

1743, ianuarie 23: „Constantin Mavrocordat, domnul Moldovei, dă carte lui Ghedeon, egumenul mănăstirii Slatina, să fie volnic a stăpâni nişte livezi cu pomi făcute pe moşia Rădăşani, ţinutul Suceava, de către vecinii mănăstirii, din care unii au murit fără a lăsa feciori, iar alţii au fugit în alte părţi, pe care caută să le stăpânească unii săteni din Rădăşani, „făcându-se că-s neamuri cu stăpânii acelor livezi”[852].

1743, aprilie 20: „Ştefan Gherghel, postelnic, Constantin Cantacuzino, Vasile Başotă, postelnic, şi alţi hotarnici dau mărturie lui Constantin Mavrocordat Voievod că, după cartea sa, primită prin Ghedeon, egumenul mănăstirii Slatina, pentru alegerea unui loc din hotarul târgului Baia, ce este al moşiei Rădăşeni, ţinutul Suceava, a mănăstirii Slatina, au mers la Rădăşeni, unde, în prezenţa egumenului mănăstirii Slatina, a mazililor din jur, a târgoveţilor din Baia, a bătrânilor din Rădăşeni, vecini de loc, în frunte cu **popa Constantin**, au mărturisit de la bătrânii lor, că Ştefan Tomşa Voievod, fiind copil mic şi sărac, a învăţat carte aici şi, primind domnia, a venit la Rădăşeni, a ridicat biserică şi, jeluindu-se oamenii că-i locul strâmt şi n-au unde se hrăni, le-a dat o bucată de loc din hotarul târgului Baia. Iar **Grigore Andron** şi **Gavril Tăpălăghia**, din acelaşi sat, au arătat că a venit în casa părinţilor, când erau copilandri, **Alecsa Oiaga**, om bătrân, băieş de loc, care a mărturisit părinţilor că a apucat stăpânind rădăşenii acea bucată de loc din hotarul lor, şi văzând că târgoveţii din Baia n-au pus nici o pricină, când **popa Constantin şi cei 15 bătrâni din Rădăşeni** au primit asupra lor

---

[847] *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 106, p. 145
[848] *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXVIII, București 2006, doc. 2, p. 1
[849] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 620, pp. 206 şi 208
[850] Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904, p. 106
[851] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 753, p. 251
[852] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 784, p. 260

cartea de blestem, adusă de egumen, au ales acea bucată de loc dinspre hotarul Băii şi, înnoind semnele, au lipit-o de hotarul Rădăşenilor. **Hotare:** Drumul Armanului. **Martori:** Grigori Frătiţa şi Ursachi Davidel mazili, popa Vasile, Ianăş cel Mare, Petrea fratele lui, Ianăş Peşte, vechi târgoveţi din Baia, Vasile al lui Gheorghie, Vasile Tăpalaghia, Strătulat Miron, Gheorghie Pletosul, Grigore al lui Sofronie, Ion al lui Iftimie, Vasile Tănase, Toader Alucăi, Toader al lui Dumitraşco, Gligore Andron, Gligorie Pletosul, Ion Perjul, **vecini de acolo**"[853].

1744, mai 26: „Ioan Mavrocordat, domnul Moldovei, dă carte lui Ghedeon, egumenul mănăstirii Slatina, prin care îl împuterniceşte să stăpânească o livadă cu pomi, ce a fost făcută de un muscal, venit din Ţara Leşească, pe moşia Rădăşeni, ţinutul Suceava, a mănăstirii Slatina. Logofătul a citit"[854].

1749, iulie 18: „Mai mulţi mazili şi boerănaşi, raportând Domnului despre pricina sătenilor din Rădăşeni cu mănăstirea Slatina, zic: ţăranii… apucase de la strămoşii lor de ştia fieşte carele unde a merge să are şi să cosască şi nu putea altul să-l scoată din pământul cel de arat şi din locul cel de cosit, nici stăpânii lor nu-i scotea, nu-i trebuia unui om acel pământ să-1 are, sau locul cel de coasă, şi-l unui om străin de-l lucra şi el îl dijmuia, nu se mesteca stăpânii la acea dijmă de pe pământul acelui om"[855]. „Ion Perjul şi Gligore Pletosul, epitropii satului Rădăşani, ţinutul Suceava, se jeluiesc la Divan împotriva călugărilor mănăstirii Slatina, spunând că moşia Rădăşani, pe care stau, este a lor de baştină şi ei sunt închinaţi numai cu slujba la mănăstire (ca să aducă pe an câte o podvoadă cu carul şi să facă o zi pe an la coasă). Până acum ei au stăpânit moşia şi au luat dijmă de la oameni străini (liuzii mănăstirii – n. n.), care s-au hrănit pe ea, iar din aul trecut călugării îi obligă să lucreze mai mult"[856]. „Ştefan Gherghel, postelnic, Constantin Ciudin, medelnicer, Toader Bădiliţă, vornic, Neculai Gherghel, medelnicer, Vîrlan Panaiot, pârcălab, Gavril Frătiţa dau mărturie lui Constantin Mavrocordat Voievod că oamenii din satul Rădăşani, ţinutul Suceava, sunt vecini ai mănăstirii Slatina, după cum ştiu de la părinţii lor, care erau zlotaşi. Ei afirmă că n-au auzit, deşi au apucat oameni bătrâni de 100 de ani, că rădăşanii sunt moşeni închinaţi mănăstirii Slatina şi nu sunt vecini. În ceea ce priveşte luarea dijmei de către ţăranii din Rădăşeni de pe hotarul lor, de la oameni străini, arată că şi acum ţăranul, care are casă şi loc de arat şi cosit din strămoşi, nu poate fi scos din pământul lui de către stăpâni, şi, de nu-l lucrează, îl poate da unui om străin să-l lucreze în dijmă, fără a se amesteca stăpânii moşiei în acea dijmă"[857].

1749, august 3: „Anaforaua boierilor, în pricina dintre Ion Perjul, fiul lui Nicolae Perjul, cu Gligori Pletosul, fiul lui Vasile Pletosul, epitropii satului Rădăşani, ţinutul Suceava, şi mănăstirea Slatina. Epitropii satului Rădăşani, cu scrisori de la Vasile Voievod., Constantin Duca Voievod., susţin că moşia Rădăşani, pe care locuiesc, este a lor de baştină şi sunt închinaţi numai cu slujba la mănăstire, iar mărturiile mazililor megieşi şi a lui Gligorii, vechilul mănăstirii Slatina, arată că moşia Rădăşani este a mănăstirii, dania lui Alexandru Voievod, ctitorul ei, şi ale lor sunt numai livezile cu pomi, pe care i-au sădit ei, iar tocmeala lucrului n-a fost numai o podvoadă cu carul şi o zi de clacă pe an, ci aduceau şi câte o falce de fân de om la mănăstire şi 2 zile de clacă pe an, la iezături de mori şi altele, dar dijmă n-au

[853] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 786, p. 261
[854] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 799, p. 264
[855] Acad. Rom., *Condica mănăst. Bucov*, p. 263, No. 5, apud Rosetti, Radu, *Pământul, sătenii şi stăpânii*, Tomul I, Bucureşti 1907, p. 213
[856] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 845, pp. 277, 278
[857] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1846, p. 278

luat. Boierii stabilesc părţilor termen de judecată pentru 26 octombrie. Se menţionează scrisori domneşti din perioada 1648-1749"[858].

1749, octombrie 28: „Nicolae Canta, mare clucer, dă mărturie egumenului mănăstirii Slatina, pentru judecata ce o are în faţa Divanului lui Constantin Voievod cu oamenii din Rădăşeni, ţinutul Suceava, în care combate afirmaţia oamenilor din Rădăşeni că nu sunt vecini, iar moşia nu este a mănăstirii, ci, după mărturia mazililor, oamenii din Rădăşeni să lucreze ca şi până acum mănăstirii boierescul şi să-şi dea adetul din venitul lor"[859].

1750, iunie 11: „Constantin Racoviţă, domnul Moldovei, la jalba egumenului mănăstirii Slatina pentru moşia Rădăşeni, ţinutul Suceava, care este dreaptă moşie a mănăstirii, cu vecini, pe care o stăpâneşte de mulţi ani şi pentru care a avut judecată la Grigore Voievod şi Constantin Voievod cu oamenii din Rădăşeni şi au mărturii, de la boierii „care au cercat dovedire acestei moşii", şi jeluindu-se faţă şi oamenii de Rădăşeni, care zic că nu sunt vecini, iar moşia pe care locuiesc este a lor, porunceşte lui Costache Razul să cheme părţile şi, după scrisori şi mărturii de credinţă ale oamenilor bătrâni, să cerceteze pricina şi să dea mărturie încredinţată. Totodată îi cere să cerceteze stăpânirea acestei moşii de la Antiohie Voievod şi până la Mihai Voievod şi să înştiinţeze. Iordachi Cantacuzino, mare logofăt"[860].

1752, mai 15: „Constantin Racoviţă, domnul Moldovei, întăreşte hotărârea dată de Iani, mare stolnic, şi Vasile Buhăescu, fost mare medelnicer, în judecata dintre Partenie, egumenul şi soborul mănăstirii Slatina, cu Gligore Pletosul, Ion al lui Iftimie, Toader Şoldănescul şi Simion, fiul Gădii, vechili din partea tuturor sătenilor din satul Rădăşeni, ţinutul Suceava, prin care dovedesc că moşia Rădăşeni este a mănăstirii Slatina. Călugării au arătat că acest sat este al mănăstirii, dania ctitorului Alexandru Lăpuşneanu Voievod; că moşia a fost sub ascultare, iar oamenii au slujit mănăstirii, numai dresele pe care le-a avut mănăstirea pe moşiile sale s-au pierdut într-o tainiţă „la vremi de răscoale". Ei au arătat mărturia megieşilor şi ispisocul de la Grigore Voievod, în care scrie că moşia Rădăşeni şi altele sunt ale mănăstirii Slatina. Neavând călugării cu ce dovedi stăpânirea, s-au ridicat oamenii din Rădăşeni „ce-au fost baştină de acest sat" şi-au arătat că moşia Rădăşeni este a lor, că au fost închinaţi numai „lucrul cu slujba lor" la mănăstire, arătând numai nişte cărţi vechi de la răposaţii domni Vasile Voievod, Constantin Duca Voievod, date de volnicie unor săteni ca să stăpânească lazurile şi pometurile şi să dijmuiască, şi nişte mărturii care arată că ei au dijmuit pe acei ce-au lucrat pe acea moşie. Călugării au arătat că n-au luat dijmă de pe moşia Rădăşeni, ci numai slujba de la oameni şi „cu moşia n-au avut ei treabă". Pe lângă mărturiile unor mazili, în favoarea lor, călugării au mai arătat o carte de la Costache Razul, hatman, în care scrie că au jeluit oamenii din Rădăşeni „că-i scot călugării din tocmeala slujbei ce-au slujit părinţii şi moşii lor" şi s-au aşezat cu slujba ce vor face pe an. Apoi au adus călugării pe Agafton, fost egumen, călugăr vechi, care, primind carte de blestem pe mărturia sa, în prezenţa oamenilor din Rădăşeni, a arătat că moşia Rădăşeni s-a stăpânit de mănăstire, după cum ştie şi de la alţi călugări bătrâni. Vechilii satului Rădăşeni s-au dat rămaşi de judecată, să nu se mai pretindă moşeni în sat, iar călugării mănătirii Slatina să stăpânească în bună pace moşia Rădăşeni"[861].

1764, iulie 6: „Grigore al III-lea Ghica, domnul Moldovei, dă carte lui Ghenadie, egumenul mănăstirii Slatina, şi omului său, ce l-ar face epitrop pe moşia Rădăşeni, ţinutul

---

[858] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 846, p. 278
[859] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 848, p. 279
[860] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 854, p. 280
[861] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 875, p. 288

Suceava, să fie volnic a stăpâni a sa ocină şi moşie şi a lua de-a zecea din ţarini cu pâine, fâneţe, grădini cu legume, bălţi cu peşte, livezi cu pomi, prisăci cu stupi (din 50, unul, iar de vor fi mai mulţi sau mai puţini să ia câte o para de stup). Oamenii ce şed cu casa pe acea moşie să dea un leu pe an mănăstirii, ori, nedând bani, să lucreze tot gospodarul câte 12 zile pe an (6 iarna şi 6 vara) „după obicei şi după hotărârea testamentului”. Porunceşte ispravnicului de ţinut să pună în vedere gospodarilor de pe moşia Rădăşeni să dea mănăstirii venitul moşiei pe tot anul, să-i împlinească pe cei împotrivitori, ca să nu se facă pagubă mănăstirii. Cu toate că, acum 14 ani, s-a făcut „aşezare” înaintea lui Costache Razul, mare vornic, ca să facă un stog de fân pe an, să ducă o podvoadă de pâine de pe moşie, la mănăstire, într-o zi să cosească cu toţii de clacă, să iezească iazul morii, când se va strica, pe care, de la o vreme, încoace, nu vor s-o respecte, porunceşte să urmeze hotărârea testamentului, iar cei ce vor zice că moşia Rădăşeni este a lor să vie cu drese şi scrisori la judecata Divanului”[862].

1767, decembrie 2: „Iordachi Cantacuzino, spătar, în urma jeluirii lui Methodie, egumenul mănăstirii Slatina împotriva oamenilor de pe moşia Rădăşeni, ţinutul Suceava, care refuză plata adetului moşiei, raportează lui Grigore Callimachi Voievod că, în prezenţa părţilor şi după scrisori a cercetat pricina, constatând că, după ridicarea vecinătăţii „s-au sculat aceşti oameni, ce-au fost de baştină din Rădăşeni” la domnia lui Constantin Mavrocordat Voievod şi au chemat pe egumen la Divan, în anul 1749 (7257) şi, nehotărându-se judecata, din cauză că sătenii voiau să ia moşia, iar călugării spuneau că sunt vecini, pentru a prezenta părţile dovezi, întâmplându-se „mazilie”, au ieşit la Divan la Constantin Racoviţă Voievod, în anul 1750 (7258), dar neavând dovezi, au fost rânduiţi la Constantin Razul, vornicul rânduit cu slujba la ţinutul Suceava, care, după cercetare, a stabilit că moşia este a mănăstirii Slatina şi le-a făcut aşezare de lucru şi scrisori ambelor părţi. După doi ani, sătenii l-au chemat din nou pe egumen la Constantin Racoviţă Voievod, zicând că moşia este a lor şi, fiind rămaşi, li s-a anulat aşezarea, domnul obligându-i să lucreze după „ponturi”. Oamenii din Rădăşeni s-au ridicat din nou la judecată, în faţa lui Dinul Cantacuzino, ban, şi Constandin Başotă, medelnicer, fiind vechili ispravnici, în 1764 (7272), fără a avea câştig de cauză, iar în domnia lui Grigore Ghica Voievod au fost obligaţi să dea venitul mănăstirii, după hotărârea ponturilor. La o nouă judecată, cerând egumenul venitul moşiei, după aşezare, oamenii din Rădăşeni au scos o hotarnică din 1743 (7251), prin care au cerut să le dea egumenul 36 lei cheltuiala la hotărnicie, din care cauză n-au dat venitul mănăstirii. Călugării, văzând că egumenul de atunci, **fiu de vecin** şi anume **Vasile a lui Gheorghe**, prin acea mărturie hotarnică, dată vecinilor din Rădăşeni, a pus mănăstirea la cheltuială şi supărare cu judecăţile, atâţia ani, n-au permis egumenului să dea moşia în veci, care să fie a lor, din cauză că n-au lucrat şi nici n-au dat venitul mănăstirii după aşezare, ci s-au volnicit şi au pus orândă în sat şi iau venitul moşiei, fără a da nimic mănăstirii. La anaforaua făcută de boieri şi dată egumenului, prin care li se cerea respectarea ponturilor, oamenii din Rădăşeni au arătat că n-au fost de faţă şi că mănăstirea nu le dă iarbă de coasă pe alte moşii, pe care le vinde mănăstirea cu anul la negustori. Egumenul cere anularea aşezărilor şi respectarea ponturilor ca la alte moşii mănăstireşti sau boiereşti. Iordachi Cantacuzino, în scrisoarea dată domnului, propune ca să se strice toate aşezările şi să se ia scrisorile din mâinile oamenilor din Rădăşeni şi, fiindcă n-au dat venitul moşiei, păgubind mănăstirea, le stabileşte zi de judecată la Divan, în 6 ianuarie anul viitor”[863].

1768, ianuarie 30: „Grigore Callimachi, domnul Moldovei, scrie lui Iordachi Cantacuzino, fost mare spătar, ispravnicul de Suceava, ca, după hotărârea anaforalei ce va

---

862 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1076, p. 357
863 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1151, pp. 383, 384

prezenta egumenul mănăstirii Slatina, în pricina cu oamenii din Rădăşeni, să ia toate scrisorile din mâna lor şi, rupându-le, să le dea egumenului, să le ia dijma din anul trecut până la un ban, să-i supună ponturilor şi să nu păgubească mănăstirea de venitul moşiei. A citit al treilea logofăt”[864].

1768, iulie 15: „Grigore Callimachi, domnul Moldovei, în urma jeluirii lui Methodie, egumenul mănăstirii Slatina, pentru nişte livezi cu pomi, pe moşia ce are mănăstirea la satul Rădăşeni, la unele, stăpânii ce le-au făcut fiind morţi, fără urmaşi sau fugind pe alte moşii, le-au vândut unor oameni străini, care n-au treabă la moşie, precum şi pentru o livadă cu pomi făcută de un rus, pe care, până acum câţiva ani, a stăpânit-o mănăstirea, iar anul trecut un om din târgul Botoşani a venit, cu carte domnească de la Iaşi, pentru a stăpâni livada, dă carte egumenului mănăstirii Slatina să fie volnic a stăpâni livezile mănăstirii, iar livezile celor ce le-au făcut să le stăpânească ei sau rudele lor, cu obligaţia de a da dijma mănăstirii, „din zece pomi, un pom”. Alţi oameni străini să n-aibă voie a stăpâni livezile celor ce au murit sau au fugit, acestea trecând în stăpânirea mănăstirii. De asemenea, mănăstirea să restituie banii celor străini, care au cumpărat livezi, şi să le ia în stăpânirea ei, iar de nu va prezenta dovadă de rudenie acel om din Botoşani, pentru acel rus, care a murit, livada să treacă în stăpânirea mănăstirii Slatina. A recitit marele logofăt”[865].

1793, mai 28: „Mihai Şuţu, domnul Moldovei, în urma jeluirii lui Chiril, egumenul mănăstirii Slatina, împotriva oamenilor de pe moşia Rădăşeni, ţinutul Suceava, care nu fac zilele de boieresc, nici nu dau adetul moşiei după hotărârea „ponturilor” ce se află în vistierie cu pecete domnească, aducând pagubă mănăstirii, porunceşte lui Grigoraş Sturza, fost mare spătar, ispravnicul ţinutului Suceava, să cerceteze pricina ce are mănăstirea Slatina cu oamenii de pe moşia Rădăşeni, care nu se supun îndatoririlor ce au faţă de mănăstire”[866].

1794, mai 24: „Chiril, arhimandrit şi egumen al mănăstirii Slatina, se plânge domnului de păgubirea şi supărarea ce fac mănăstirii locuitorii din satele Rădăşeni, Mălini şi Găineşti, ţinutul Suceava, în Moldova, care „cu obrăznicie şi puteri” cuprind fânaţurile mănăstirii pentru păşune şi făcutul finului peste trebuinţa lor. Deosebit de acestea, nu vor să lucreze 12 zile de boieresc şi nici să dea câte 2 lei adetul de casă pe an, rămânând mănăstirea lipsită de venitul acestor moşii. Ţin şi turme de oi pe locul mănăstirii, care nu are unde să-şi păşuneze vitele şi nu plătesc nimic, încât au rămas ei stăpâni pe moşiile mănăstirii. Egumenul cere domnului să dea poruncă ca mănăstirea să împartă locul de fânaţ locuitorilor de pe aceste moşii după nevoi şi să-şi păstreze păşune şi finaţ pentru vitele sale. Cei ce fac negustorie să lucreze 12 zile pe an sau să dea 2 lei de casă, iar pentru păşunatul turmelor de oi să plătească mănăstirii. Deoarece mănăstirea este păgubită de locuitorii acestor trei sate, solicită carte domnească către ispravnici, ca să-i oblige pe aceşti locuitori să respecte obligaţiile faţă de mănăstire. A. Donici, medelnicer, în 26 mai 1794, trimite jalba marelui logofăt, ca să facă carte domnească către ispravnici, pentru a „odihni” mănăstirea”[867].

1794, iulie 10: „Oamenii din Rădăşeni, ţinutul Suceava, se plâng domnului că, după jalba dată împotriva egumenului mănăstirii Slatina, s-a trimis carte domnească ispravnicilor de ţinut, ca să vie la Divan după vremea lucrului, că egumenul le-a luat fânul făcut, lăsându-i muritori de foame. Solicită domnului Mihai Şuţu să li se dea fânul luat şi să rămână după

---

[864] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1163, p. 387
[865] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1180, p. 395
[866] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1520, p. 498
[867] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1530, p. 501

aşezarea veche. A. Donici, medelnicer, îi trimite la marele vistier, ca să le facă carte către isprăvnicie pentru cercetarea pricinii"[868].

1795, ianuarie 28: „Mihai Suţu, domnul Moldovei, ia cunoştinţă de nemulţumirea locuitorilor de pe moşia Rădăşeni, ţinutul Suceava, faţă de judecata marilor boieri, în pricina cu Chiril, egumenul mănăstirii Slatina, stăpân al moşiei, care, în anaforaua din 9 ianuarie 1795, prezentată domnului, au arătat că jeluitorii, după anaforaua din 30 ianuarie 1768, semnată de Gavril, mitropolitul, şi întărită de Grigore Callimachi Voievod, şi alte dovezi, au fost vecini ai mănăstirii, iar egumenii de atunci mi i-au supărat cu adetul moşiei sau cu dijma şi, ridicându-se acea vecinătate, au fost obligaţi să dea mănăstirii banii caselor şi dijma din toate, după obicei; la care ei s-au împotrivit, numindu-se şi moşeni de Rădăşeni, fiind rămaşi în faţa Divanului şi luându-li-se scrisorile, pricina lor a luat sfârşit, după cum dovedesc scrisorile mănăstirii. Acum din nou jeluitorii arată că, din vechi, au fost „moşeni de Rădăşeni", iar egumenul le-a mărit obligaţiile faţă de mănăstire şi le-a dat mai puţin loc de hrană. La afirmaţia lor, egumenul, cu mărturia ispravnicilor ţinutului Suceava din 20 iulie 1794, a arătat că pe moşia Rădăşeni nu sunt oameni străini, şi mănăstirea nu numai că nu ară şi nu face fân pe acea moşie, ci le-a mai dat şi moşiile mănăstirii Stănileşti, Verejeni şi Poculeni pentru îndestularea hranei lor. Mihai Suţu Voievod, cercetând pricina, în faţa întregului sfat şi constatând că locuitorii moşiei Rădăşeni, care zic că au fost moşeni şi la judecăţile ce-au avut li s-au luat scrisorile, n-au dovezi, iar după scrisorile mănăstirii s-au dovedit că nu sunt moşeni, la care ei au răspuns că nu li se dă suficient loc de hrană şi că egumenul i-ar asupri mai mult peste ponturile domneşti, hotărăşte ca aceşti locuitori să dea mănăstirii venitul din livezi, semănături şi din alte după obicei şi adetul caselor; egumenul fiind dator a le lăsa loc de hrană după hotărârea anaforalei şi să nu-i asuprească cu nimic peste prevederea ponturilor. Porunceşte să se dea carte ispravnicilor ţinutului Suceava, pentru îndeplinirea hotărârii domneşti, iar Grigore Ventura, fost marc postelnic, epistatul vornicilor de aprozi, să ia scrisorile „pricinuitoare de gâlceavă" de ia jeluitori şi întăreşte anaforaua marilor boieri"[869].

1796, ianuarie 22: „Chiril, arhimandrit şi egumen al mănăstirii Slatina, se plânge lui Alexandru Callimachi Voievod că, după jalba locuitorilor din satul Rădăşeni, moşia mănăstirii Slatina, din 30 august 1795, în care arătau că li s-a luat fânaţul ce-l aveau pe moşia mănăstirii, iar banii rămăşiţă pentru „dijma pomilor" să-i dea în luna septembrie, a primii carte domnească, în care i se poruncea ca să se adreseze ispravnicilor, pentru cercetare, în cazul că locuitorii n-au dreptate, despre care domnul a luat cunoştinţă, solicită să se dea din nou carte către ispravnici, ca să-i oblige pe locuitorii din satul Rădăşeni să plătească mănăstirii rămăşiţa din dijma pomilor şi să-i împlinească zilele de boieresc. Marele paharnic trimite jalba marelui logofăt, pentru a cerceta mărturia ispravnicilor şi a le trimite carte domnească, ca să-i împlinească pe locuitorii din Rădăşeni după „aşezarea ponturilor domneşti"[870].

1798, octombrie 27: „Neculai, mare paharnic, şi Cantacuzino scriu oamenilor din Rădăşeni că egumenul mănăstirii Slatina, ţinutul Suceava, s-a jeluit că, în zapisul pe care l-au trimis pentru îndeplinirea zilelor de boieresc, nu le-a cerut să respecte prevederea din „ponturi" cu privire la băutură ; drept ce revine stăpânului moşiei şi că oamenii din Rădăşeni nu numai că au pus vin în vânzare, ci au tăiat şi cepul la butca de vin a egumenului, cerându-le să respecte îndatoririle faţă de mănăstire, pentru a nu fi pedepsiţi"[871].

---

[868] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1532, p. 502
[869] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1538, pp. 503, 504
[870] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1547, p. 506
[871] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1562, p. 510

1798-1800: „Chiril, egumenul mănăstirii Slatina, ţinutul Suceava, scrie domnului că, după jalba trimisă, zilele trecute, asupra locuitorilor din satele Oprişeni şi Rădăşeni, cărora prin carte domnească li s-a dat *protimisis*, adică în orândă cu anul venitul moşiilor Oprişeni şi Rădăşeni, cu alte cotunuri ce sunt într-un hotar, ca să i se plătească banii pe anul în curs sau să dea moşiile în stăpânirea mănăstirii, şi cerând ispravnicii să se respecte porunca cărţii domneşti, locuitorii satului Oprişeni au renunţat la orânda moşiei, iar satul Rădăşeni a cerut 6 zile amânare, fără a plăti banii. Deoarece, de 15 zile, egumenul aşteaptă pe doi fruntaşi ai satului la Iaşi, pentru judecată, cere hotărârea domnului pentru rezolvarea pricinii"[872].

1847, Veniturile **moșiilor monastirei Slatina**, în 1847: Moșiile **Rădășanii, Opreșenii, Borgheneștii** și **Pocolenii**, ținutul Sucevei, împosesuite dlui Aga Alecu Botez, după contractul ce contenește la 23 Aprilie 1850 și după înalta încuviințare asupra anaforalei Departamentului, supt Np. 1.120 pentru adăogirea în bani a prețului productelor ce era dator a da – 70.000 lei[873].

1878, mai, Prefectura judeţului Suceava: „Toate autorităţile sunt rugate a lua măsuri ca să pună mâna pe tinerii: **Ciota Ioan**, din comuna **Lămăşeni**, **Grădinariu Costache**, din comuna **Valea Glodului** şi **Jitariu Costache**, din comuna **Preuteştii Uniţi**, înscrişi pe tablourile de recensământ a recrutaţiei clasei anului curent, la No. 4, 14 şi 4, care sunt dispăruţi din comune, unde nu se ştie, signalmentele lor sunt: 1). **Ciota Ioan**, nu se cunosc signalmentele"[874].

1881: „Tabloul premianţilor de juriul concursului agricol şi industrial din judeţul Suceava, în zile de 14, 15 şi 16 octombrie 1881. / **La 14 octombrie: Toader Gr. Ţevie**, din comuna Rădăşenii, pentru un car lucrat de el însuşi, medalie de bronz şi 20 lei; **Vasile Grumăzescu**, din comuna Rădăşeni, pentru cultura de trifoi şi fasole, medalie de argint; **Toader I. Cârlan**, din comuna Rădăşeni, pentru seminţe de legume şi un voloc, medalie de bronz; **Toader Pavela Onei**, din comuna Rădăşeni, pentru cultura perilor, medalie de bronz; **Petru Ciubotaru**, din comuna Rădăşeni, pentru căpestre de cânepă, 20 lei; **Safta Gr. Lovinescu**, din comuna Rădăşeni, pentru ţesături de in şi cânepă, una vacă; **Casandra Bejanu**, din comuna Rădăşeni, pentru ţesături de in şi cânepă, medalie de bronz şi una vacă; **Irina Grigore Pintilie**, din comuna Rădăşeni, pentru ţesături de cânepă, 30 lei; **Elena Ioan Sofiica**, din comuna Rădăşeni, pentru ţesături de in şi cânepă, 20 lei; **Ruxandra Th. Ioan Cârlan**, din comuna Rădăşeni, pentru ţesături de in şi cânepă, 20 lei"[875].

1886, iulie: „În ziua de 27 iunie trecut, a căzut o ploaie cu piatră în comuna Rădășeni, plasa Șomuzu-Moldova, județul Suceava. Cu această ocazie, la locul numit „peste Șomuz", teritoriul comunei Rădășeni, ploaia, fiind cu mare repeziciune, a luat pe femeia Maria Ioan Th. Buhlea, care se afla acolo, cu alți oameni, la prășit, și a dus-o spre iaz, așa că numai cu ajutorul oamenilor a putut fi scăpată de moarte. Numita femeie, însă, rămânând oareșicum zăpăcită din cauza acestei întâmplări, s-a trimis în cura spitalului (Fălticeni – n. n.)"[876].

1887: „Prin îndeplinirea formalităților cerute de lege, comuna Lămăşeni s-a unit cu Rădășeni, sub nnmire de Rădășeni"[877].

---

872 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1564, p. 510
873 *Analele Parlamentare ale României*, Tomul 15, partea a 2-a Anexe, Iași 1848, pp. 947-949
874 *Monitorul Oficial*, No. 152, miercuri 12/24 iulie 1878, p. 4098
875 *Monitorul Oficial*, No. 196, 2/14 decembrie 1881, pp. 6078-6080
876 *România Liberă*, Anul X, Nr. 2674, duminică 6/18 iulie 1886, p. 1
877 *Monitorul Oficial*, Nr. 92, 28 iulie 1887, p. 2219

1888: „Ioann Pușcașu, din comuna Rădășeni, judetul Suceava, pândar la arendașul moșiei Rădășeni, în ziua de 5 Decembrie curent, a mers la casa de posesie, spre a raporta despre serviciul său. La întoarcere, seara, a voit a trece pe ghiață, peste iazul numit al Călugărului; dar, când a ajuns în apropiere de stuh, unde matca iazului era dezghețată, fiind întuneric, a căzut în apă și s-a înecat. În ziua de 8 Decembrie i s-a găsit cadavrul sub gheață”[878].

1891: „Casieria generală a județului Suceava. Agentul de urmărire și controlor fiscal al circumscriptiei II, județul Suceava, conform art. 12 din legea de urmărire, face cunoscut prin aceasta că, în ziua de 25 Aprilie 1891, orele 12 din zi, se va vinde prin licitație, în orașul Fălticeni, din suburbia Iarmarocul Vitelor, averea ce s-a sechestrat, pentru neplata dărilor datorate. Această avere sechestrată este: Două vaci cu vițel, șase vaci sterpe, doi buhai, patru gonitori (juncani), trei gonitoare, trei mânzați bouți, două mânzate vițele, un cal, cinci iepe și două costrușe. Aceste vite sunt sechestrate de la domnii arendași ai moșiei Statulul Rădășeni, cu procesele-verbale No. 43 și 53 din 1891; iar vânzarea lor se face sub rezerva ca din prețul ce va rezulta la licitație să se îndestuleze atât Statul, cât și casa creditului agricol a județului Suceava, deoarece sunt amanetate în contul împrumutului de lei 2.800. Prin urmare, aceia care vor voi a concura la licitația acestei averi să se prezinte la locul indicat, în ziua și orele fixate. Se cere concurenților să depună, mai întâi, o garanție de 5 la sută din valoarea averii. / No. 66. 1891, Aprilie 4”[879].

1891: „Prin deciziunea Dlui ministru de finanțe cu No. 8.560 din 31 Mai 1891, se numesc ca debitanți pentru vânzarea tutunurilor, timbrelor, chibriturilor și cărților de joc persoanele următoare: Teodor Grumăzescu, în comuna Rădășeni, plasa Moldova-Șomuz, județul Suceava”[880].

1894: „**Rădăşeni, comună rurală**, situată în partea estică a plasei Moldova de sus şi la 2.500 m de Folticeni. Se mărgineşte, la est, cu comuna Oprişeni, la vest cu comuna Sasca şi Brădăţel, la sud cu comuna Baia, şi la nord cu Bucovina. Are forma unui poligon neregulat, înclinat spre nord-est. Se compune din satele Rădăşeni şi Lămăşeni, cu reşedinţa în satul de la care şi-a luat numele. E populată cu 636 capi de familie, ce numără 2.721 suflete sau 1.361 bărbaţi şi 1.360 femei, fiind 532 contribuabili. Are 3 biserici, servite de 4 preoţi, 1 diacon şi 9 cântăreţi şi 2 şcoli rurale mixte, cu 2 învăţători. Bugetul comunei pe 1892-1893 are, la venit, 7.903 lei şi, la cheltuieli, 7.563 lei, iar al drumurilor: 1.656 lei venit şi 1.560 cheltuieli. În toată comuna sunt 46 cai, 298 boi, 346 vaci, 1.396 oi şi 230 porci. Altitudinea comunei, de la nivelul mării, variază între 340-350 m. E udată de Şomuzul Mare (6 km), Şipotele (5,735 m), Siliştea (4 km), Lămăşanca şi Brădăţelul. A patra parte din moşia Rădăşeni este proprietatea Statului, iar moşia Lămăşeni e a dlor G. Ciudin şi G. Văsescu, restul e al sătenilor. Întinderea teritorială a comunei e de 2.322 fălci, din care 2.269 cultivabile şi 53 fălci pădure. Împroprietăriţi în 1864 sunt: 33 fruntaşi, 160 pălmaşi şi 316 codaşi, stăpânind 1.821 fălci 58 prăjini; 16 însurăţei cu 32 fălci; iar 131 locuitori au cumpărat tot atâtea loturi mici a câte 5 hectare. Locuri mai însemnate în comună sunt: Cetăţaua, un platou deasupra satului Rădăşeni (spre sud-est), unde se găsesc antichităţi ca unelte de cremene şi vase de lut. / **Rădăşeni, sat** pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume. Partea-i sud-vestică poartă numele de Fundoaea. Aşezat într-o adâncă, încunjurată de dealuri mari, deschisă numai spre nord, are aspectul unei păduri de arbori roditori, din care unde şi unde se iveşte câte un creştet de casă sau un fum. Satul nu se poate vedea decât aflându-te deasupra lui, aşa că dealurile din juru-i formează un

[878] *Monitorul Oficial*, Nr. 205, 16 decembrie 1888, p. 4724
[879] *Monitorul Oficial*, Nr. 13, 16 aprilie 1891, p. 313
[880] *Monitorul Oficial*, Nr. 62, 21 iulie 1891, p. 1540

fel de cetate naturală. Până la 1886, satul Rădăşeni forma singur comună aparte. Numără 344 case, în care trăiesc 417 capi de familie sau 1907 suflete, din care 933 bărbaţi şi 974 femei, fiind 332 contribuabili. Vatra satului ocupă 455 fălci şi 34 prăjini. / Aşezările locuitorilor pot servi de model tuturor satelor din judeţ. Mat toată moşia e proprietatea locuitorilor, dobândită în virtutea legilor din 1864, 1878 şi 1889, rămânând statului numai 130 fălci, ce se vor vinde în loturi mari. Are o biserică, a cărei temelie a fost pusă de Ştefan Tomşa Vodă, servită de 3 preoţi, un diacon şi 3 cântăreţi şi împroprietărită cu 18 fălci, şi o şcoală rurală mixtă, reînfiinţată în 1858, fiind cea mai veche şcoală din judeţ, cu un învăţător plătit stat. împroprietărită cu 6,5 fălci şi frecventată de 45-50 elevi, din 96 băieţi şi 106 fete, cu etatea de 7-12 ani aflători în sat. / În vechime, a existat în Rădăşeni o şcoală preoţească. Ştefan Tomşa Vodă, care a domnit între 1611-1615 şi 1622-1623, deşi originar din ţinutul Putnei, învăţase carte la şcoala preoţească din Rădăşeni, în ţinutul Sucevei, după cum ne spune un document de pe timpul lui Constantin Mavrocordat, în care mai mulţi omeni bătrâni din satul Rădăşeni mărturisesc, cu prilejul unei hotărnicii, că „apucaseră şi ei, de la bătrânii lor, că, fiind Ştefan Vodă Tomşa copil mic şi sărac, a învăţat carte la şcoala din Rădăşeni şi, miluindu-l Dumnezeu cu domnia, a venit la Rădăşeni şi a făcut aice o biserică, şi, jeluind omenii că li-i locul strâmt şi n-au unde se hrăni, le-a dat şi o bucată de loc din hotarul târgului" (Baia, se înţelege). Această mărturisire a documentului, deşi nu contemporană, este însă întărită de alte împrejurări. Aşa, tradiţia, păstrată până acum în Rădăşeni, atribuie lui Ştefan Tomşa zidirea bisericii ce se află în acel sat. El făgăduise că o va zidi, atunci când, fiind fugărit de Constantin Movilă, căutase scăpare la tătari, adăpostindu-se, după cum spune tradiţia, întâi în Rădăşeni. Când dânsul se urcă în scaunul Moldovei, îşi îndeplini juruinţa făcută în timpul fugii sale. Şi astăzi se pomenesc de ctitori ai bisericii: Ştefan Voievod şi Elena Doamna, şi se află şi o linguriţă de aur, cu inscripţia slavonă, care pe româneşte sună: „Şi am dat-o pre ea, spre a se ruga pentru noi, în biserica din satul Rădăşenii, unde este hramul „Marele mucenic Mercurie", Io Ştefan Voievod Tomsovici". Inscripţia nu poartă nici o dată (linguriţa a fost dusă de călugării din Slatina, care puseră, mai târziu, mâna pe Rădăşeni, la Mănăstirea Neamţului, unde se află şi astăzi. Rădăşenii, însă, îngrijiră a se face una de argint poleit întocmai ca şi cea originală, pe care o păstrează ca un scump odor, o frumoasă dovadă despre trainica iubire a trecutului în acel sat, cel mai frumos din toată Moldova. Se vede, din inscripţia linguriţei, care arată de soţie a lui Ştefan Tomşa pe Elena, că acesta a fost Tomşa al II-lea şi nu I, a cărui soţie, am văzut din „aerul" de la Buneşti, era Axinia. Şi despre şcoala din Rădăşeni s-au păstrat în popor urme de tradiţii, însă mult mai slabe decât despre biserică (A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, vol. III, p. 492).

Din trecutul satului. Rădăşenii sunt din obârşie răzeşi. Între documentele care ne amintesc despre acest sat, cel mai vechi cunoscut ni s-a păstrat în archiva din Moscova şi e de la Alexandru cel Bun, deci vechimea satului datează de mai înainte de domnia acestuia. Următoarele documente ne vorbesc despre Rădăşeni: **1).** Documentul prin care Alexandru cel Bun dăruieşte lui Popa Iuga moşia Buciumeni, aflat în păstrarea lui Vasile Diaconu, din Buciumeni (16 februarie 1424[881] – n. n.); **2).** Documentul din 1434, prin care Ştefan, fiul lui Alexandru Vodă, întăreşte din nou stăpânirea lui Popa Iuga asupra satului Buciumeni, de lângă Rădăşeni; **3).** Documentul de la Ilieş şi Ştefan, fii lui Alexandru cel Bun, din 1435, prin care se hotărăşte iarăşi satul Buciumeni şi o parte din Rădăşeni protoereului Iuga; **4).** Un alt document, din 1439, de la aceiaşi şi cu acelaşi conţinut; **5)**. Mărturia din 1723, Iunie 20, a locuitorilor din Bosancea şi Lămăşeni, de pe timpul lui Mihail Racoviţă, privitoare la judecata răzeşilor din Rădăşeni cu călugării Mănăstirii Slatina, care uzurpaseră moşia şi-i pusese în boieresc; **6).** Anafora către N. Mavrocordat, din 1743, Aprilie 20, în care se zice că Ştefan

[881] *Documente privind Istoria României*, XIV, XV, vol. I, p. 50

Tomşa, fiindcă învăţase carte la şcoala din Rădăşeni, a dăruit acestora o bucată din trupul moşiei târgului Baia; **7).** Anafora de judecată către C. Racoviţă, din 1750, Octombrie 28, prin care se spune că Rădăşenii au fost darabani domneşti şi că, de la a doua domnie a lui Vasile Lupu, au fost închinaţi Mănăstirii Slatina; **8).** Documentul din 7258 (acelaşi an), în care, nedându-se dreptate nici Mănăstirii, nici Rădăşenilor, s-a „făcut aşezare într-acest chip, adică de tot anul ca să se facă câte o falce de fân pe an, să o dea gata şi să ducă şi câte o podvoadă de pâine la monastire şi iarăşi într-o zi să cosească cu toţii o clacă de fân şi acel fân să-l ridice ţiganii Monastirii, şi iarăşi la o moară ce are sfânta Monastire la Borghineşti pe Şomuz, când ar trebui a se iezi, să iasă cu toţii să tocmească"; **9).** Hotărârea boierilor judecători din 1752, Mai 15, prin care se dă drept de stăpânire Mănăstirii Slatina atât „asupra moşiei Rădăşeni, cât şi asupra oamenilor ce s-au aflat şezători acolo, pe acea moşie", spunându-se că fusese dată Monastirii de Alexandru Vodă Lăpuşneanul; iar Rădăşenii susţin că moşia e a lor din bătrâni şi că numai oamenii ar fi fost daţi în slujba Monastirii, nu şi moşia; **10).** Anafora din 1764 către Gr. Al. Ghica, tot în pricina acestei judecăţi; **11).** Idem din 1765, Iunie 3, tot către Gr. Ghica, în care se zice „dreapta moşie a Monastirii"; **12).** Anafora şi hrisov din 1765, Iunie 3, prin care se porunceşte a se rupe cărţile ce aveau locuitorii din Rădăşeni ca drept de proprietate; **13).** Anafora şi hrisov din 1767, Decembrie 2, şi 1768, Ghenarie 30, de la Gr. Calimach, tot pentru ruperea actelor (vezi *Uricar*, de T. C, vol. X). / În 1803, „Rădăşenii a Monastirii Slatina număra 201 liuzi, plătind 4.212 lei bir anual (mănăstirii, nu visteriei – n. n.), ocupaţi cu lucrul pământului şi poame (*Uricar*, vol. VII, p. 252). / Rădăşenenii, în genere, sunt omeni bine făcuţi, înalţi, pieptoşi, deştepţi, statornici, harnici, foarte tacticoşi şi negustoroşi. Numai rădăşeneanul vine de hac evreului; acesta ne-o dovedeşte şi faptul că în Rădăşeni izraeliţi nu se pripăşesc. Rădăşenenii, în Moldova, sunt ca şi oltenii în Muntenia. Ei sunt plăcuţi şi la vorbă, şi la port, curaţi şi bine îmbrăcaţi. Femeile se întrec cu soţii lor în apucături bune şi rar se întâmplă ca un rădăşan să-şi însoare flăcăul cu o fată din alt sat şi invers. În ograda şi gospodăria rădăşanului domneşte ordinea şi curăţenia; nu tot aşa pe uliţe, care, nefiind şoseluite, sunt foarte mocirloase. / Rădăşenenii pun mai mult preţ pe livezile şi grădinile lor, care aduc obştii peste 20.000 lei, decât pe ţarine. Perele şi merele de Rădăşeni sunt foarte căutate şi, după timp, se vând cu 15-35 franci suta de kilograme. Chiar pe timpul lui Dimitrie Cantemir mersese vestea despre merele de Rădăşeni. Ţaranii ziceau: „Mălaiul, în Ţara de jos, şi merele, în Ţara de sus, nu au coajă" (Cantemir, *Descrierea Moldovei*, p. 85). / Cultura trifoiului s-a introdus în 1881 şi acum mai nu e locuitor care să nu-l semene. Următorul pastel descrie satul, cu împrejurimile sale: „Într-o adâncă vale ce este-mprejurată / Cu dealuri care toate se ţin de laolaltă, / Se vede o pădure ce se întinde jos, / Sub ochiul ce priveşte ca pe-un covor frunzos. // Pădurea este mare, pădurea este verde, Şi-n lunga depărtare pe zare ea se pierde; / Ai crede că-i un codru sălbatic, neştiut, / De lacoma secure încă nestrăbătut. // Această mult frumoasă pădure seculară / E satul Rădăşenii, sat vechi la noi în ţară; / Se zice că strămoşii ce bine se luptau / Drept ocină pământuri aicea căpătau. // Acolo când românit cu zdravene topoare / Au răzbătut ca nişte oştiri cotropitoare, / Cu urşii cei sălbatici la trântă s-au luat, / Şi-alături cu bârlogul ei case şi-au durat. // Plăculul sat-pădure de sute ani trăieşte; / Bătrânii mai spun încă că astfel se numeşte / El de la rădăcina de meri, de peri, de pruni, / Ce-au răsădit aicea ai ţării buni străbuni. // Vestiţi sunt rădăşenii, ei fac speculă mare / Cu-a lor poame vestite, şi singuri sunt în stare / Prin sate să mai ţie negoţul românesc, / Negoţ care prin târguri mai tot e jidovesc. // Aici toamna pe lozniţi, cu stuh acoperite / Ca babele postite stau perjele zbârcite: / Din deal părul văratic şi mărul cel domnesc / Privesc cu nepăsare la cornul ţigănesc. // Pe vale iată plopul cu frunzi tremurătoare / Ca nişte aripioare de flutur zburătore; / În rând pe lângă apă stau blondele răchiţi / Ce din bătrâne trunchiuri dau tinere mlădiţi. // Spre Baia iazul Ruscei pe un podiş se-ntinde, / În apa lui mult peşte la sărbători se prinde; / El poartă acest nume de la un sat rusesc, / Din care sat nici urme azi nu se mai găsesc. // Ca nişte pânze albe ce se zbicesc la soare / S-arată pe

Glimea nişte albe ogoare; / La sud apare culmea numită Cetăţea, / De unde-n faptul zilei Suceava poţi vedea. / Spre nord e dealul viei, dar via strugurie / Când vine primăvara pe deal nu mai învie; / Acolo azi ciobanii pasc turmele de oi / Şi rădăşanul strânge grămezi de păpuşoi, / Cu veselie curge pârâul Lămăşanca / Prin ţarină, pe unde prăşeşte rădăşanca; / El reînsufleţeşte sălbatecele flori, / Ce râd printre cosiţe la zi de sărbători. // În Silişte secara la soare înălbeşte, Acest loc Nicoriţa de oameni se numeşte[882]; / Ca mortul ce nu are scrisoare pe mormânt, / Aşa, făr' de tradiţii e şi acest pământ! // Aici multe legende rămas-au din vechime, / Legende glorioase din care o mulţime / Se pierd pe toată ziua, legende ce-ar putea / În faţă cu străinul românul susţinea! // Aicea Domnul Tomşa a învăţat la şcoală, / Şi-a meritat a ţării coroană triumfală; / Ce luminată şcoală era în Rădăşeni / Când ea ne da puternici şi mari Domni moldoveni! // Biserica cea veche, română şi creştină, / La care rădăşanul cucernic se închină / De Tomşa fu zidită pe un sălbatic loc, / Loc unde el s-ascunse de duşmani într-un soc! // Când ţara Bucovinei s-a rupt de România, / Bătrânii spun c-aicea veni isprăvnicia; / Suceava ce, odată, domni pe moldoveni, / Trimis-a al ei scaun în sat la Rădăşeni. // Aici odinioară a înflorit o floare / Sălbatică, frumoasă ca floarea de cicoare, / Ea printre flori trecut-a cum trece un zefir / Şi-n cântece lăsat-a un jalnic suvenir. // Marie, Măriuţă, tu prin călugărie / Ai devenit o dulce şi tristă Melanie, / O blondă poezie pe-al veciniciei prag, / O dragoste ascunsă în haine de şiiag! // Acolo, de miercuri, la hram vine anume / Din Fălticeni şi sate o zgomotoasă lume; / Romancele, românii în horă dănţuiesc / Şi inimile bune aici se îndrăgesc... // Perjenii[883] spre Fundoaia[884] întind a lor tulpină / Bătrână ca şi prunii şi perii din grădină; / Perjenii cred că Domnul, când lumea a zidit, / Ei din pământ odată cu perjii au ieşit. // Fundoaea cea bătrână are două bătrâne / Surori ce-s amândouă pe un bordei stăpâne; / În casa părintească venind suferinţi mari, / Sărmanele bătrâne rămas-au fete mari[885]. // Sub merii şi sub perii cu plete umbritoare / Au înmulţit Pletoşii albine strângătoare; / Sunt ageri, sunt puternici şi au pletele mari, / Ca zimbrul de la codri, pletoşii Loghinari[886]. // Pe jumătate satul din vale, pân' pe zare, / E locuit acuma de neamul acel care / Sub Domnul Ştefan Sfântul, luptând la Grumăzeşti, / Au botezat cazacii în ape creştineşti[887]. // Ei sunt ca toţi românii isteţi, voinici şi harnici / Şi ca toţi moldovenii la inimă sunt darnici, / De şoimul ce trăieşte sub bradul muntenesc, / De Toader cel cuminte ei se povăţuiesc![888]"[889].

1894: „Lămăşeni, sat pe moşia cu acelaşi nume, din comuna Rădăşeni, la 8.800 m de Folticeni. Partea estică a satului, fiind pe moşia fostului proprietar Cichirdic, poartă numele de Lămăşeni-Cichirdic; iar cea vestică se numeşte Lămăşeni-Săcară, pentru acelaşi rezon. Aşezat pe văile şi delurile Copăcelul, Prodana şi Izvorului, numără 179 case, populate cu 219 capi de familie sau 814 suflete, din care 428 bărbaţi şi 386 femei (2 străini). Are 200 contribuabili. Vatra satului ocupi 84 fălci, 51 prăjini. Locuitorii sunt buni gospodari, dar urăsc şcoala. Moşia e proprietatea domnilor G. Ciudin şi G. Văsescu şi are 522 fălci, 16 prăjini. Împroprietăriţi la 1864 sunt 19 pălmaşi şi 149 codaşi, stăpânind 287 fălci şi 56 prăjini. Are două biserici, una în Lămăşeni-Cichirdic, cu patronul „Sfinţii Constantin şi Elena", zidită de Anastasia Cichirdiceasa, în 1850, servită de un preot şi 2 cântăreţi şi împroprietărită cu 8,5 fălci, şi a doua, cu patronul „Sfântul Nicolae", de lemn, servită de un preot şi doi cântăreţi şi împroprietărită cu 8,5 fălci. Drumurile principale sunt: la Rădăşeni (1 km), la Sasca (6 km) şi

---

[882] Nicoriţa se află spre nord-estul satului, în partea supranumită şi Râtu.

[883] Rădăşenenii sunt porecliţi *perjeni* de dei de prin împrejurimi.

[884] Partea sud-vestică a satului Rădăşeni.

[885] Nastasia şi Ana Mercore, în vârstă foarte înaintată; iar Maria Mariuţa a fost o bunică a acestora.

[886] Pletoşii, Loghinari şi Grumăzeşti sunt cele mai însemnate familii din sat.

[887] Vezi *Letopiseţele*, Tom. I, p. 162

[888] Toader Grumăzescu a fost, odată, deputat. Autorul acestei poezii nu-mi este cunoscut. Hazardul a făcut să-mi cadă în mână, scrisă fiind pe un petec de hârtie albastră, veche şi sfâşiată.

[889] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 269-275

la Rotopăneşti (3 km). Are o şcoală rurală mixtă, cu un învăţător plătit de stat, înfiinţată în 1864, frecventată numai de 19 elevi, din 41 băieţi şi 34 fete cu etatea de şcoală aflători în sat. / Locuitorii din Lămăşeni imită pe cei din Rădăşeni în apucături, având toţi frumoase livezi de pomi roditori, dar tot nu sunt aşa de gospodăroşi şi de întreprinzători ca cei din urmă. Vechimea satului e necunoscută. Se pare însă a avea aceiaşi vechime ca şi Rădăşenii. Într-o mărturie, dată de locuitorii din Bosancea şi Lămăşeni, egumenului mănăstirii Slatina, în 7231 (1723), Iunie 20, se arată că cei ce întemeiau livezi de pomi pe moşie aveau dreptul să le treacă moştenire copiilor, nepoţilor şi strănepoţilor numai cât timp aceştia locuiau în sat. Fetele măritate în alte sate n-aveau dreptul a moşteni livezile părinteşti (*Uricar*, de T. C., Vol. X, p. 179). În 1803, „Lămăşeni răzăşeşti se ocupau cu lucrul pământului, poame şi aveau loc de mijloc, numărau 100 liuzi, plătind bir (mănăstirii, nu și vistieriei – n. n.) 1.490 lei anual. (*Uricar*, VII, p. 252). **Lămăşeni, pădurice** de mesteacăn, împiestriţată cu alte esenţe, pe moşia ca acelaşi nume. Prin această pădurice trecea drumul ce lega Suceava cu Baia. Bătrânii spun că nu o dată oastea lui Ştefan Vodă şi ale altor Domni şi-au făcut trecerea pe aci. **Lămăşanca**, pârâul ce străbate satul Lămăşeni şi se varsă în pârâul Siliştea (700 m)”[890].

1895: „Elevul Dumitru C. Manoliu, născut la 1878, luna Decembrie, în comuna Rădășeni, plasa Șomuz-Moldova, județul Suceava, pierzându-și certificatul de absolvire a cursului primar-urban, sub No. 83 din 29 Iunie 1892, direcțiunea școlii, după cerere, a liberat numitului duplicatul No. 198 din 3 Septembre 1895. Se publică aceasta, anulându-se certificatul pierdut”[891].

1895: „În ziua de 25 August a. c., în drumul tractuluI Lămășeni, spre șoseaua Cornu-Luncii, pe teritoriul comunei Rădășeni, judetul Suceava, s-a găsit cadavrul unui individ necunoscut, presupus a fi fost un cerșetor. Cazul s-a comunicat de primarul respectiv domnului procuror local”[892].

1899: „Se aduce la cunoștința celor interesați că, în ziua de 9 Decembrie 1899 și următoarele, orele 10 dimineața, se va ține licitațiune publică, conform art. 6, 24 și următoarele din legea înstrăinării bunurilor Statului și răscumpărarea embaticurilor, în localul prefecturii județului Suceava (în Fălticeni – n. n.), pentru vânzarea bunurilor mici arătate mai jos: **Locul cârciumii cu un han**, lung de 13 metri, larg de 8,5 metri, construcție de zid, având două odăi, o sală, un beci boltit pentru 8 vase, învelit cu șindrile, în stare proastă, pe plan lit. b3, de pe mosia Rădășeni, în întindere suprafață totală ca de 1.263 mp, din care ca 527 mp călcați de Gavril Ancuța, în partea dinspre nord, cu 83 mp, de Neculai Ioniță Nechita, în partea dinspre sud, cu 254 mp și de Toader Hogianu, cu 190 mp, în partea dinspre vest; situat în comuna Rădășeni, plasa Șomuz-Moldova, fost pendinte de mănăstirea Slatina; învecinându-se, la nord, cu Gavril Ancuța, la sud cu Neculai Ioniță Nechita, la est cu șoseaua ce trece prin sat și la vest cu Toader Hogianu; arendat, în perioada 1895-1900, cu lei 25 anual; garanția: lei 50. Concurența începe de la suma de lei 700. / **Locul cu o cârciumă de bârne**, învelită cu șindrilă, având două odăi, construcție veche și în stare proastă, de pe moșia Rădășeni, pe plan lit. b8, în întindere suprafață totală ca de 1.253 mp, situat în comuna Oprișeni, plasa Moldova-Somuz, fost pendinte de monastirea Slatina; învecinându-se, la nord și sud, cu două uliți, la est cu șoseaua Folticeni-Suceava și, la vest, cu locurile locuitorilor din Oprișeni; arendat pe perioada 1895-1900 cu lei 29 anual; garanția: lei 60. Concurența începe de la suma de lei 500”[893].

---

[890] Ionescu, Serafim, *Dicționarul geografic al județului Suceava*, Iași 1894, pp. 182, 183
[891] *Monitorul Oficial*, Nr. 132, 14 septembrie 1895, p. 4426
[892] *Monitorul Oficial*, Nr. 127, 7 septembrie 1895, p. 4261
[893] *Monitorul Oficial*, Nr. 183, 15 noiembrie 1899, p. 6356

1903: „Lucrând ca judecător de instrucţie, refuzasem a mă duce, cu forţa armată, după cererea aceluiaşi inspector comunal, în comuna Rădăşeni, unde – pretindea el – locuitorii erau în completă stare de revoluţie. Revoluţia care-l persecuta pe inspectorul comunal era zvonul răspândit că locuitorii din Rădăşeni ar avea de gând să-l dezmierde, fiindu-le foarte drag, din nişte pricini ştiute de ei”[894].

1904: „Prin lungul şir al căsuţelor albe, cu cerdace de lemn şi grădini, al stradei Nicoreştilor, prin jugul „tractului“ tricolor, plătit de evrei, spre Rădăşeni, sat vechi şi vestit pentru cultura şi exportul fructelor, pe care-l face în mai mare măsură decât orice alt sat din România. / Luăm şoseaua şi ne înfundăm într-un drum săpat prin lut, care duce tot la vale. Pe acest rău drum trec cară şi căruţe şi săteni sprinteni şi curaţi, în îmbrăcămintea îngrijită şi elegantă a muntelui. Gardurile de nuiele rupte din sălciile ce mărginesc ca o alee, cuprind gospodării foarte întinse cu case solide şi înalte, având câte trei odăii, fereşti ce se deschid uneori, frumoase cerdace de lemn. Lemnul clădit şi lucrat se vede pretutindeni în acest prag al pădurii nesfârşile. Şi biserica e făcută din lemn şi, fiindcă uşa de intrare în naos e puternică şi împodobită cu săpături, locuitorii o atribuie cu mândrie lui Ştefan vodă Tomşa, de la începutul veacului al XVII-hea, în care ei văd un fiu al Rădăşenilor. / Dar bogăţia satului nu vine din lemnul îmbelşugat, ca la Baia, unde se lucrează cofe care merg până la porturile Dunării. Marfa rădăşenenilor sunt poamele, pe care le cumpără misiţii pentru Berlin şi Praga chiar, ceea ce cârmuirea ştie aşa de bine, încât favorizează transportul de fructe, nu de la Folticenii apropiaţi, ci de la depărtaţii Paşcani, ca şi cum ea ar voi să încurajeze specula evreilor. Nicăieri nu stăpânesc mai mândri pomii bătrâni, în frunzişul felurit al cărora se ascund şi se ocrotesc toate, lucruri şi oameni. / Am găsit aici pe un „popa Tanda“ al lui Slavici, în preotul Lovinescu. Ce gospodărie frumoasă, ce livadă cu iarbă înaltă, ce desiş al pomilor dătători de bogăţie! Părintele are albine, şi cai, şi vite, şi fălci de sămănătuiri „la câmp“. În satul ai cărui locuitori se răspândesc în cea mai mare parte din an, vânzând poame până departe prin târguri şi oraşe, el s-a făcut, fără leafă, în aceeaşi odaie un învăţător, nici tânăr, nici bătrân, se plânge că e prea puţin răsplătit pentru a da o muncă aşa de grea cum e a lui – propovăduitor al cuvântului culturii, *Evanghelia* cea nouă. Înfiruntând vorbele rele şi ameninţătoare, el a dat satului ogoare de trifoi şi de cartofi bucovineni şi arată prin înflorirea casei sale felul cel mai bun de a strînge bogăţia”[895].

1907: „**Obiceiurile sătenilor şi Măriuţa din Rădăşeni.** Lângă Fălticeni, la o depărtare de vreo 8 kilometri, este frumosul sat Rădăşenii, cu aproape 400 de case de gospodari. Din depărtare, acest sat pare a fi mai mult o pădure, căci se văd dealurile şi văile împodobite cu copaci mari, dar toţi roditori, şi numai unde şi unde se vede câte un acoperemânt şi turnul bisericii, clopotniţa şi primăria. / Casele locuitorilor sunt mult mai bune, în asemănare cu cele din alte sate; la fiece casă se vede gard bun, împrejmuind ograda şi livada, coşare, şuri, bordeie, grajduri pentru vite, perdele pentru oi, aşa că îndată ce se intră în sat, se vede că el e locuit de gospodari, de oameni avuţi, mai în belşug decât prin alte sate. Casele lor sunt curate, bine văpsite, cu fereştile împodobite şi înflorite, ceea ce dovedeşte că femeile sunt bune gospodine; în primăvară, cele dintâi verdeţuri, cele mai bune lucruri de mâncare, femeile rădăşence le duc la târg; lăptăriile, untul făcut de ele sunt cu deosebire căutate de târgoveţi. / Din documente vechi se vede, că Biserica este făcută de Ştefan Tomşa Vodă, pe la anul 1620, şi tot el a zidit o şcoală, pentru ca tinerii, ce voiau să se preuţească, să-şi poată învăţa cele bisericeşti în şcoala lui. El adusese chiar un dascăl pisalt grec, Kir Gheorghie, care învăţa pe băieţi psaltichia şi cântările bisericeşti. / Această moşie din vechime, cura şi moşia Bosancea, parte din Boja şi din Sasca, nu a aparţinut decât

---

[894] Gorovei, Artur, *Cruzimi*, Iaşi, Editura *Viaţa Românească*, 1921, pp. 5-20
[895] Iorga, N., *România cum era până la 1918*, vol. II, București 1972, pp. 46, 47

Domnitorilor moldoveni; multe daruri s-au dat bisericilor de către Domnitori şi mai ales de cătră Domniţele lor, precum de soţia lui Tomşa Vodă, Domniţa Elena, şi de Domniţa Acsinia, soţia lui Ştefan Vodă, fiul. Mulţi, însă, cu mâna lungă, cu putere au luat podoabele acelor biserici, le-au vândut, le-au împrăştiat şi se ştie că din ele sunt şi astăzi la Moscova, podoabe care în alte ţări s-ar fi păstrat cu multă îngrijire, ca lucruri de mare preţ, pentru ţară. / Biserica din Rădăşeni are hramul Sfântului Mercurie, ce şi astăzi se prăznuieşte cu mare ceremonie, Miercuri după Paşti. Se vede, din deosebite hrisoave domneşti, că această moşie a fost răzăşească şi locuită de răzeşi; dar Alexandru Lăpuşneanu Vodă, zidind Biserica şi Mănăstirea Slatina, unde a fost şi îngropat cu toată familia lui, a hotărât ca o parte din venitul moşiei să se dea mănăstirii, pentru întreţinerea cheltuielilor bisericeşti şi hrana a vreo câţiva bătrâni călugări, pe care i-a aşezat acolo. / În urmă, Vodă Racoviţă a dăruit cu totul mănăstirii Slatina ambele moşii Rădăşenii şi Bosancea, iar moşiile Boja şi Sasca le-a hărăzit pe la rudele lui şi la acei ce i-au fost slujbaşi credincioşi şi au ascultat de poruncile, de poveţele în cele ale ocârmuirii lui, până la săvârşirea lui din viaţă. / Moşia Bosancea (partea rămasă în Regat – n. n.), a fost luată de către Vodă Mihai Sturdza, pe la anul 1837, şi în loc, el a dat mănăstirii Slatina, iazul cel mare de lângă Galaţi, care se cheamă Brateşul şi care a devenit proprietatea Statului, după ce s-au luat averile bisericeşti, subt domnia lui Cuza-Vodă. / Locuitorii din Rădăşeni sunt, în genere, frumoşi, bine făcuţi, nalţi şi totdeauna foarte curaţi; ei nu poartă barbă, căci şi Domnitorii ce au fost stăpâni pe aceste moşii Rădăşenii şi Bosancea nu purtau barbă; femeile sunt mici, nu frumoase, dar cu feţe plăcute; ele au un tip aparte, aşa că acei ce sunt suceveni vechi cunosc îndată, şi după faţă, şi după port, femeia rădăşancă; în ograda şi gospodăria rădăşanului este rânduială şi curăţenie. Femeile rădăşence şi bosâncene mai au o mare calitate: ele sunt foarte cinstite şi bune mume. / Obiceiurile locuitorilor din Rădăşeni sunt, în parte, foarte deosebite de ale altor locuitori; vedem aceasta şi din împrejurarea că evreii niciodată nu au putut a avea pripas şi a se strecura în acest sat. / Rădăşenii au avut totdeauna o mândrie că satele Rădăşenii şi Bosancea nu au aparţinut decât Domnitorilor şi mănăstirii, că nu au fost stăpâniţi de oameni adunaţi din lume, necunoscuţi în vechime. Rareori un rădăşan se îmbată ca să nu ştie ce face. El stă puţin la crâşmă şi atunci pentru vreo consfătuire cu ceilalţi săteni, iar femeia rădăşancă nu pune piciorul pe pragul crâşmei, decât atuncea când trebuie să ducă pe soţul ei acasă, ca să nu se treacă cu beţia. Femeile rădăşence, în zilele de sărbătoare, se adună la şezătoare şi ţin vorbă între ele; fetele se adună între ele după vârstă, şi copiii se joacă în faţa mamelor lor, până la culcatul soarelui, când toate pleacă spre casă. / Mândria lor mai este ca preotul satului să nu aibă a bănui că, duminecile şi sărbătorile, bărbaţii şi femeile nu merg la biserică, şi când un bărbat sau o femeie nu se duce la biserică, trebuie să se îndreptăţească pentru lipsa lor; la caz când un locuitor nu merge, de trei ori de rând, la biserică, fără să arate cazul ce l-a împiedecat a asculta liturghia, el este pus de bătrânii satului într-un jug, ce este pus la uşa bisericii, ca să-l vază şi ceilalţi locuitori; jugul este de scânduri şi se pune omul cu capul şi mâinile în el. Femeia bărbatului nu poate ieşi, în acel timp, din ograda ei. / Locuitorii nu fumează; rareori când se vede vreunul cu luleaua în gură, şi atuncea după ce iese preotul din biserică, niciodată crâşma nu se deschide decât după ieşirea preotului din biserică. Bărbatul sau femeia trebuie să sărute mâna dreaptă bărbatului sau femeii mai în vârstă, şi cei mai în vârstă sărută pe cei mai tineri pe umărul drept, iar pe femeia sa, pe fruntea acoperită cu ştergar sau testemel. Flăcăii şi fetele din Rădăşeni, dacă nu se însoară între ei, se însoară şi se mărită în Bosancea; cel mult, şi aceasta cu voia preotului şi a fruntaşilor satului, un flăcău poate să ia de soţie o fată de gospodar cunoscut din Baia; un flăcău strein, din alt sat, nu poate lua de soţie o fată din Rădăşeni sau din Bosancea, ca să nu poarte poreclă streină de acea din satele lor. Niciodată un flăcău sau o fată nu pot a se căsători în alte sate, fiind aceasta cu totul oprit de preotul şi de fruntaşii satului. / Ei pretind ca rădăşenenii şi bosăncenii, scoborându-se din familii răzăşeşti, şi aceste moşii neaparţinând decât la domnitorii moldoveni, nu e slobod, nu e frumos pentru neamul lor a se amesteca cu

altă lume, decât cu aceea ce se trage din sânul lor (aristocraţia, în aceste două sate, există şi astăzi). / Pe lângă că ogoarele, arăturile, semănăturile lor sunt mai bine lucrate decât pe aiurea, în alte sate, apoi ei se ocupă mult şi cu livezile lor; de aceea de către domnitorii vechi li s-au dat, în trupul moşiei Mălinii, 200 de fălci de pământ, unde ei nu au decât livezi, pomi roditori, meri, peri, zarzări, vişini, perji, pruni etc., pământ ce îl stăpânesc şi azi. / Unde în ţară nu sunt cunoscute perele de Rădăşeni, ce nu se mănâncă decât de la Crăciun înainte? Ce frumoase şi multe soiuri de meri fac în livezile lor! Toamna, iarna şi primăvara, poloboace mari de mere şi pere se transportau în toată ţara, mulţi din locuitori se duceau, pe când nu era drumul de fier, cu carele lor până la Cernăuţi, şi chiar la Lemberg, cu mere şi pere. / În ziua de Sf. Mercurie, fiind hramul bisericii, locuitorii pregătesc masa, bucate pentru preoţi şi pentru mulţi din musafirii poftiţi la hram. Îmi aduc aminte cum, într-un an, cu două zile mai înainte de serbare, fruntaşii satului: Toader şi Grigorie a Oanei fraţi (Toader a Oanei a fost deputat la divanul ad-hoc şi a fost pentru Unire, ales contra lui Vasile Ichim din Petia, susţinut de separatişti), Toader Grumăzescu, Petrea Mazilu, Lovinariu, Pletoşii, veniră în Fălticeni, cu colaci făcuţi din pere şi mere alese, şi poftiră pe boierii fruntaşi ai ţinutului: Andrei Başotă, fraţii Iancu şi Vasile Cantacuzin (Canta), fraţii Ştefan şi Alecu Forescu, fraţii Iancu şi Alecu Botez Drăguşano, fraţii Matei şi Alecu Milu, fraţii Ianachii şi Matei Gane, N. Cananău, Cantacuzineştii Leon şi Grişa, Costache Mavrichi etc. Mulţi dintre aceştia, tineretul mai ales, primiră poftirea şi merseră la Rădăşeni cu lăutari, banda lui Ghioc din Fălticeni şi cu a lui Ionică Paraschiv din Botoşani, care înadins veniră din Botoşani, spre a cânta la hramul din Rădăşeni, întovărăşit de Nastase Naingiul (fiul lui Ion Angheluţă zis Suceavă din Suceava şi tatăl vestiţilor lăutari „bucureşteni" Ionică Ochi-Albi şi Gheorghe Nastase Ochi-Albi – n. n.), vestitul. / Înaintea crâşmei, era făcut un scrânciob mare, de meşter lucrat, cu 8 scaune, zugrăvite şi cu perdele; toţi tinerii se dădeau în scrânciob, cu fetele frumoase din oraş şi din sate, şi de multe ori ei se aterdiseu, de se suia scaunul pană la cinci galbeni (60 lei). / Hora de la Rădăşeni se joacă cu totul într-un alt chip, decât prin alte sate; nu se văd în horă decât flăcăi şi fete, care, prinzându-se de mână, abia se mişcă; un pas în stânga şi doi în dreapta este tot jocul lor. Jocurile ce se joacă în alte sate, precum rusasca, mocârcuţa, de brâu, nu se joacă decât de către bărbaţi. Nu e iertat, la Rădăşeni sau la Bosancea, ca un flăcău să ia de talie pe o fată mare şi chiar nici pe o nevastă tânără. Locuitorii din alte sate, femei şi fete, nu se prindeau la horă, decât dacă li se făcea poftire de către locuitorii din Rădăşeni, afară de bosânceni, pentru care rădăşenii nu făceau nici o deosebire de ei. Bătrânilor, bărbaţi şi femei, din alte sate, li se ofereau hrana la fruntaşii satului Rădăşeni şi li se opreau laiţe, scaune, bănci de şezut, ca să nu sta în picioare, nici pe iarbă. / Mai este ceva cunoscut, că nici o autoritate încă nu a putut aplica legea prestaţiei în Rădăşeni; găsesc umilitor ca locuitorii să iasă la drum, la şosele, ca ceilalţi locuitori ţinutaşi; de aceea, ei plătesc în bani zilele lor de prestaţie, de multe ori s-a văzut o mare neatârnare a locuitorilor; s-a văzut că Toader Grumăzescu şi-n urmă fiul său, Vasile, băiat deştept, cu cele patru clase gimnaziale, au fost aleşi primari, în contra voinţei subprefectului şi, adeseori, femeile fruntaşe erau prigonite de către dregătorii administrativi, din cauza neatârnării lor. / Nu s-a auzit că vreun rădăşan să fie hoţ sau să facă parte din vreo bandă de hoţi. De la înfiinţarea curţii cu juraţi, încă nici un rădăşan nu fost judecat de curte pentru crimă sau hoţie etc. / Flăcăii şi fetele, după însurătoare, nu mai joacă nici la crâşme, nici în alte case, decât numai la nunţi, după cum învoiau bătrânii satului. / Nu e permis niciunui locuitor a se duce din sat, fără a cunoştinţa pe vornicul satului şi a-i spune unde se duce anume şi pentru ce scop călătoreşte; acest obicei e şi acuma, locuitorii se adresează la primari. Femeile rădăşence şi bosâncence nu au voie a urma o îngropare, decât dacă era mortul un neam aproape. / Copii rămaşi orfani, fără părinţi şi nevoiaşi, sunt daţi în îngrijirea rudelor celor mai de aproape. Preotul, Iconomul satului, trebuie să ia în băgare de samă cum copii sunt îngrijiţi. / Din cutiile unde se strâng banii şi din acei ai discului pentru veşminte şi alte podoabe ale bisericii, se face o mică parte şi copiilor orfani şi îngrijitorii tre-

buie să le cumpere cele neapărat trebuitoare". / Un slujbaş vechi şi credincios al Preasfinţitului Mitropolit Gavriil Stamati, şi anume Vasile Comisul, trăgându-se din satul Bosancea, unde avea neamuri, a venit şi s-a aşezat cu totul, cum se zice cu căţel, cu purcel, în Rădăşeni, cu toate rudele lui, după cum făcuseră mulţi locuitori din Bosancea, care-şi părăsiră satul, după luarea Bucovinei, aşezându-se pe unde au găsit slujbe şi hrana lor; unii din ei erau cântăreţi, dascăli bisericeşti; alţii s-au tocmit chelari, iar unii, care aveau meşteşug, s-au mutat în oraşe, ca stoleri, pietrari, butnari, etc. / Vasile Comisul, slugă de multă încredere a Mitropolitului, care, după cum ştiut este, s-a tras la mănăstirea Slatina, unde s-a şi săvârşit din viaţă, s-a însurat în Rădăşeni, cu o fată foarte frumoasă, a unuia din fruntaşii satului, şi dacă locuitorii din Rădăşeni încuviinţaseră ca el să ia de soţie o fată din satul lor, este că ştiau ei că el din neam în neam se trage din Bosancea. / Din această căsătorie se născu o fetiţă, ce s-a botezat de către arhimandritul Meletie Istrati, fost arhidiacon al Mitropolitului Veniamin, pe când era în scaun. / Fetiţa a avut nenorocirea a-şi pierde pe muma ei, încă pe când era cu totul copilă, aşa că nici nu a ţinut minte de dânsa, şi tatăl ei urma a sluji la Slatina, ca comis la grajd şi îngrijitorul ogrădenilor, iar pe copiliţa ce se numea Măriuţa o lăsase în îngrijirea unei bătrâne din Rădăşeni, rudă de aproape a mumei fetiţei. / Trei ani după ce Vasile îşi pierdu soţia, din mâhnire şi supărare, el nu mai avu sănătate şi, cu toată căutarea ce o avea şi îngrijirea ce i se dădea şi de medicul mănăstirii, dl Dr. Ion Diaconovici, el se săvârşi din viaţă şi mormântul lui este şi astăzi bine îngrijit, lângă intrarea bisericii de la Mălini, moşia, pe atunci, tot a mănăstirii Slatina, dar acuma a Domeniilor Coroanei. / Măriuţa avea aproape patru ani, când rămăsese fără mamă, fără tată, în îngrijirea bătrânei; dar şi nenorocita bătrână se îngrijea mai mult de slăbiciunea bătrâneţilor, de boala ei, decât de strănepoata ei, rămasă orfană. Până la vârsta de 10 ani, Măriuţa a stat pe lângă bătrână şi făcea toată treaba în casă, ştiind trebile gospodăriei pe degete. / Nu mult timp după aceea, Sfinţia Sa Părintele Meletie Istrati, numit egumen la mănăstirea Slatinei, a trimis pe sărmana fată la o scoală în Iaşi, sub privegherea şi îngrijirea fratelui său, Neculai Istrati, mai târziu proprietar al moşiei Rotopăneşti, fosta proprietate a lui Aga Alecu Lazu. La vârsta de 16 ani, ea, întorcându-se în Rădăşeni şi nemaigăsind pe făcătorul ei de bine, egumen în Slatina, ce era ales episcop la Eparhia de Huşi, a stat un timp la casa părintească, care, din poruncile date, se găsea în stare bună; a găsit puţină avere, rămasă de la părinţi şi străbuna ei, şi, ajutând pe fetele sărmane şi chiar învăţându-le a ceti şi scrie, rămăsese în sat, iubită de toţi locuitorii satului. / Măriuţa era frumoasă, naltă, cu ochi negri, cu părul galben, ce pica pe spate în valuri bogate, şi mulţi flăcăi fruntaşi ar fi voit să o ia de soţie. Ea însă nu a voit niciodată a se căsători, de frică ca urmaşii ei să nu rămână orfani, precum rămăsese ea. / Unul din fruntaşii satului, om înzestrat, frumos, de bun neam, mersese chiar la episcopul de Huşi, ca Sfinţia Sa să stăruie pe lângă Măriuţa, spre a-l lua de soţ; însă orice stăruinţă, orice sfătuire a fost zadarnică. / Ajunsă la vârsta de 20 ani, ea se hotărî a se călugări şi, împărţind averea ei pe la fete sărace, a plecat la mănăstirea Văratec şi se călugări, fiind ţinută sub mantie de Maica Epracsia Vârnav-Liteanu, şi slujba bisericească făcută de Prea Înalt Mitropolitul Sofronie Miclescu, dându-i-se numele Melanie. / Pe atunci, stariţă în Văratic era maica Sturdza, sora defunctului Vasile Sturdza, unul din Caimacamii Moldovei, dar această stariţă nu era iubită în mănăstire şi soborul, adunându-se, a scos-o din stăreţie, iar în locul ei s-a ales, cu mare majoritate, maica Eufrosina Lazu; acolo fiind aleasă, din porunca superioarei, stariţa mănăstirii asistând mult timp, răspândi în jurul ei atmosferă de moralitate, de blândeţe şi de bunătate, care totdeauna a avut-o în viaţă. Aceasta este partea cea foarte scurtă a Măriuţei din Rădăşeni, cu sprijinul maicilor Safta Brancovanu, Epracsia Vărnav şi a altor maici, fiice de boieri din Moldova, şi a boierilor Logofătul Petrachi Roset-Bălănescu, cumnat cu maica Lazu, şi a vornicilor Iorgu Vărnav-Liteanu şi Alecu Forescu, care aveau rude în Văratec. / Maica Melanie era foarte iubită de maica Stariţa, care o întrebuinţa la toate trebile gospodăreşti ale mănăstirii; ea fusese chiar numită şi la cănţelaria mănăstirii, căci ştia bine scrie, şi toată corespondenţa cu Mitropolitul,

cu autorităţile ţinutului erau făcute de maica Melania. Ea avea şi un glas nu numai puternic, dar şi armonios, aşa că, la zilele mari, la sărbători sau când erau musafiri însemnaţi în mănăstire, ea ţinea strana dreaptă, iar celelalte cântăreţe rămăseseră a ţinea isonul şi a ceti pe carte de la o strană la alta. / Chiliuţa ei era la Înălţare, adică la biserica din deal a mănăstirii, cu hramul Înălţarea Domnului. Chilia ei trecea printre cele mai curate şi mai împodobite cu flori, cu verdeaţă şi cu pomi roditori; ea trecea totdeauna ca una din cele mai bune gospodine din mănăstire şi dulceaţa făcută de ea, precum erau şi vutcile ei, ce se trimeteau de stariţă pe la rudele ei, ca fără de asemănare de bune. Toţi acei ce au cunoscut pe maica Melania aveau o deosebită dragoste şi un mare respect pentru ea. / Mitropolitul Meletie, ca să pună capăt neorânduielilor ce se făceau la mănăstirea Adam, din ţinutul Tutovei, în înţelegere cu episcopul de Huşi, a trimes la acea mănăstire pe cucernicia sa maica Melania, ca să pună rânduiala în mănăstirea Adam. Spre acea ascultare, ea a trebuit să-şi părăsească chiliuţa, grădinuţa, gospodărioara ei şi să se depărteze de odihna ei, spre a merge In aşa loc depărtat”[896].

1917: „27 iunie / 10 iulie 1917: „Având liberă, după-amiaza, am plecat, pe la ora 4, în tovărăşia domnilor profesori V. Ciurea şi N. Răutu, să facem o plimbare, pe jos, până la vestitul sat, cunoscut sub numele de Rădăşeni, la 2 kilometri spre asfinţit de Fălticeni. Timpul a fost cât să poate de frumos, iar drumul, în urma ploiţei din timpul zilei, curat şi fără praf. Am ieşit din oraş, pe strada care poartă numele satului pe care vrem să-l vizităm, şi, trecând pe dinaintea porţii locuinţei patriarhale a mult cititului nostru scriitor Mihail Sadoveanu, ne-am oprit, câteva clipe, ca să-i admirăm frumoasa grădină ce-i înconjură căsuţa. Grădina are o întindere cam de două fălci şi este plină de tot felul de pomi roditori şi, într-un colţ, este o parte cultivată cu tot felul de legume: cartofi, fasole, mazăre, morcovi, mărar, pătrunjel, ceapă etc. Aleea de la poartă, care duce până la uşa locuinţei, este mărginită de tei bătrâni, şi pe o parte, şi pe cealaltă, încărcaţi cu floare, care a început să se vestejească. Am avut plăcerea să vedem pe doamna Sadoveanu, femeie mult apreciată şi lăudată pentru spiritul său de gospodărie şi, mai ales, pentru darul ce l-a adus soţului său, dar nepreţuit, care face fericirea acestei familii şi râvna multor familii sterpe: nouă copilaşi, începând de la 14 ani, în jos, toţi bălani, cu ochii albaştri, unii mai drăgălaşi decât alţii. În mijlocul lor şi cu ochii vecinic aţintiţi asupra lor, această vrednică şi bună mamă îşi deapănă firul vieţii, muncind în mulţumire şi fericire, privind cum îi cresc odraslele de frumoase, pe câtă vreme neobositul ei soţ îşi duce viaţa prin lumea mare, prin capitala ţării, acum Iaşiul istoric, Iaşiul Unirii, al îndoitei Uniri, scriind mereu prin ziare şi reviste cuvântul bun al timpului, aşa cum măiastra lui pană ştie să-l aştearnă pe hârtie, dând însufleţire celor moleşiţi şi obosiţi, şi hrană sufletească celor dornici de carte şi de scrisul românesc. / Continuându-ne drumul pe şosea, am trecut pe lângă Şcoala şi Primăria comunei Oprişeni; clădiri frumoase şi potrivite misiunii lor. În drum, am întâlnit un grup mic de oameni, aducând cireşe amare şi vişine, în mai multe coşuleţe, spre vânzare în târg, destinate anumitor negustori evrei, care le cumpără cu 1 leu kilogramul, ca să la vândă cu 4. / După puţin timp, am ajuns pe dealul numit Cetăţuia, în faţa căruia să răsfaţă, pe o costişă, frumosul sat Rădăşeni. De pe Cetăţuia, am avut o privelişte încântătoare. Satul de dinaintea ei este înecat într-o pădure de pomi roditori, aşa încât abia se zăresc acoperişurile caselor, în jurul cărora nu se află decât numai grădini, curţi aproape deloc: meri, peri, pruni, cireşi şi vişini, dar mai cu seamă meri, meri domneşti, căci merele sunt negoţul şi mijlocul de căpetenie al traiului acestui mare sat, unic în felul lui; mere, pe care le cultivă cu deosebită îngrijire, le adună şi le vând în toată ţara Moldovei, până la Galaţi. În mijlocul satului se înalţă o măreaţă biserică nouă, încă nesfinţită, făcută din zid, în stil bizantin, cu trei turnuri, unul mai mare, pe bolta din mijloc, şi două mai mici, în fată; biserică, care, după cum spune vrednicul

[896] Forescu, V. A., *Obiceiurile sătenilor şi Măriuţa din Rădăşeni*, în *Gazeta Transilvaniei*, 9 iunie 1907

ei preot, Miron Teodoriu, costă peste 100.000 de lei! / Din viaţa acestui popor nu se ştie mult, decât că el se compune din oameni muncitori şi cumpătaţi în toate, trăind şi lucrând, tot anul, ca albinele, zgârciţi în felul lor, şi toţi cu dare de mână. O dată, numai, pe an, ştie şi rădăşanul să trăiască, a 4-a zi de Paşti, care se serbează cu evlavie mare, aşa-zisa „Miercuriea" sau, după cum îi mai zice poporul, „Nercorie" (Sfântul Mercurie, patronul bisericilor). Nu mă voi încumetă să descriu această sărbătoare unică, în care tot săteanul mănâncă bine şi mult, şi bea vin din greu, ca să-i ajungă tot anul. Cititorul care doreşte să-şi facă o idee deplină despre aceasta să citească volumul domnului Sadoveanu, „Oameni şi locuri", în care va găsi o icoană credincioasă şi adevărată a acestei sărbători. / De pe Cetăţuia, vederea omului se întinde spre miază-noapte, asupra culmii Glimeia, iar spre miază-zi, peste Horbaza şi Stănije, până ce se opreşte pe vârful Ceahlăului. Mulţumită războiului mondial, în vârtejul căruia am intrat şi noi, dealul Cetăţuia îşi merită numele. Ce fel de cetate o fi fost aci nu se ştie şi nu se văd urme de ziduri; din săpăturile făcute s-au scos cioburi de oale pictate, idoli şi ciocane de lut ars, un corn de zimbru, corniţe de cerb, un ban roman legionar etc. Acum, însă, bravii noştri soldaţi ai Regimentului 56 de Infanterie, care a dat un mare număr de eroi, chiar de la începutul războiului, au săpat o serie de tranşee sistematice şi după toate indicaţiile militare, care vor povesti viitorului suferinţele neamului nostru, în apriga luptă de întregire. Săparea tranşeelor s-a făcut sub conducerea eroilor: căpitanul Dionisie Zaharescu şi sublocotenentul Alexandru Voinescu, morţi, mai târziu, pe câmpul de luptă. Tot spre nord de Cetăţuia se zăreşte satul Buneşti, sat de graniţă afurisită, peste deal de care se ascunde Suceava lui Ştefan cel Mare şi Sfânt"[897].

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9 de gradele inferioare (trupe) morți pentru Patrie în actualut război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24: **Sandu Constantin**, caporal, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Rădășeni, jud. Baia, mort la 2 iulie 1941"[898].

1945: „Următorii învățători se transfera, pe data de 1 Septemvrie 1945, la școalele primare din județul Baia, arătate în dreptul fiecăruia: **Diaconescu Vasile**, gr. II, de la Pocoleni, Rădpșeni, la Bunești, post I, vechime în învățământ, casă și teren; **Miron Ion**, gr. I, de la Băieșești, Suceava, la Rădășeni băieți, post IV, casă, teren, vechime în învățământ; **Tulbure Vasile**, gr. II, de la Drăceni, la Rădășeni băieți, post V, mamă văduvă; casă, teren"[899].

1947: „Următorii învățători, învățătoare, conducătoare, maestre și maeștri și agronomi, menționați în tablourile alăturate, care fac parte integrantă din prezenta decizie, se transferă, pe data de 1 Septemvrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Tulbure Vasile**, de la Rădășeni, Baia, la Liteni Corni, Baia, postul lui Vizitiu, singura solicitare; **Ilioaia Constantin**, de la Brusturi-Târzia, Baia, la Rădășeni, Baia, postul lui Tulbure Vasile, cel mai mare în grad"[900].

La Rădășeni a văzut lumina zilei, în 15 mai 1881, prozatorul Nicolae N. Beldiceanu.

---

[897] Bianu, I, pp. 146, 147
[898] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, p. 5048
[899] *Monitorul Oficial*, Nr. 248, 30 octombrie 1945, p. 9578
[900] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4910

ROŞCANI

Istoria Roşcanilor „sat între Suceava şi Siret, ţinutul Suceava”, aflat, de fapt, pe albia de odinioară a râului Suceava, sat într-o continuă interdependenţă cu Fântânele, Băneşti şi Stamate, începe cu „Cozma Ghianghea (1543-1552), pârcălab de Orhei” şi continuă, spre cumpăna veacurilor XVI-XVII, cu marele vornic Grigore Ghenghe şi Ionaşco Ghenghea[901] (nu am DRH-urile la dispoziţie, ca să pot reproduce documentele, dar sunt lesne de aflat).

1588: Simion din Roşcani este martor la vânzarea, de către Nicoară şoltuz de Baia, din „a sa ocină giumătate de loc de câmpie între moghilă şi între Siretul vechi şi între Siretul nou” mănăstirii Slatina, ca „să-i fie loc de moară şi de pod”[902].

1645, iulie 1**:** „Carte domnului Vasile voievod dată Lupului de Tudora, să fie tare şi puternic a opri şi a ţine a sa dreaptă ocină şi moşie, tot satul Roşcanii, pe unde a umblat Suceava mai demult, pe matca cea bătrână. Aşijderi, să aibă a ţine şi o baltă, ce să cheamă Balta Porcului, dinspre pădure, căci a umblat Suceava prin-trânsa”[903].

1745: Gheorghe Cananău, care îşi avea conacul la Fântânele, avea şi „46 stupi, la Roşcani, la Vasile Zuppast”[904].

1818, mai 25: „În legătură cu averea şi procesele lui sunt aceste acte (într-unul, din Suceava, 25 Mai 1822, i se zice „dumnealui Costachi Cananò Spătaru este drept fiu a răposatului Spătar Ion Canano şi clironom, cu fratele dumisale, a averii părinteşti”): / „I. Fiindcă, după tocmeala ce am săvârşit prin contract, la 1818, Aprilie 23, cu dumnealui Costache Cananou Spătarul pentru venitul moşiilor ce am cumpărat de la dumisale, adică **Fântânelele** şi **Roşcani**, cu toate cotunurile, într-acest chip după cum prin alăturatele ponturi ce se arată. Adică: **A 1).** Prin acelaşi contract glăsuieşte ca să dăm pe an câte 12.000 lei, adică douăsprezece mii lei. Dară acu' au rămas ca pe aceşti doi ani, ce se încep de la anul 1819, Aprilie 23, avem a da dumisale câte 9.000 lei pe an, adică câte nouă mii lei, care bani avem a-i răspunde cu aceste vadele, adică 5.000 lei acu', la începutul anului, April 23, 1819, şi 4.000 lei la Sfântul Dimitrie, Octv. 26, şi al 3 vadè iarăşi la Apr. 23, 1820, să-i răspundem 5.000 lei, şi al 4-le vadè la Oct. 26, şi, aşa, într-aceste vadele să-i dăm tot istovul. / **A 2).** Osăbit să avem a-i da, pe an, câte 100 merţe ovăz, adică una sută, adus la hambarul dumisale, şi cu del. de 12 ocă. / **A 3).** 45 fălci iarbă pe an, care avem a le răspunde dumisale, 40 fălci fân gata şi 5 fălci iarbă în picioare, şi fân bunii, şi iarba. / **A 4).** Pe tot anul să-i dăm câte două fălci loc de arat, care are a şi le ara dumnealui. / **A 5).** La banii scutelnicilor ce-i are dumnealui pe moşiile dumisale, noi n-avem nici o trebuinţă a mai lua nici un ban, ci dumnealui, după aşezarea ce o are de la cinstita Vistierie are a-şi trage banii de la dânşii. / **A 6).** Căci, şi cu 18 oameni ce a avut ai dumisale, i-am mai dat 3 oameni, care fac 22 (sic), care sunt arătaţi prin osebit izvod, cu aceştia n-avem nici o trebuinţă noi, ci rămân ai dumisale, decât ne îndatorim a le da loc de hrană, de arătură şi fânaţ, care l-au avut şi până acu', iar nu mal mult o palmă măcar. / **A 7).** Să-i dăm şi pasările ce se arată prin contract, 50 găini, 50 pui. / **A 8).** Cu toţi ţiganii ce-i are dumnealui în Fântânele, măcar că în contract glăsuieşte ca să nu avem trebuinţă cu 7 sălaşe de ţigani, dar de acu' să n-avem trebuinţă nici cu unu, rămânând pentru trebuinţele dumisale. Iară loc de arat şi de cosit noi să fim datori a le da; însă acele locuri ce le-au avut şi până acu',

[901] Gonţa, Alexandru, *Indicele numelor de locuri*, Bucureşti 1990, p. 216
[902] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XXI, Iaşi 1929, p. 120
[903] AŞSP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, volumul XXVIII, (1645-1646), Bucureşti 2006, Doc. 114, p. 95
[904] Iorga, Nicolae, *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, p. 129

arându-şi şi cosându-şi singuri, n-avem a ne supăra. / Şi ne îndatorăm cu însuşi a noastre iscălituri, a fi întocmai următor contractului şi ponturilor alăturate. Iar când, dimpotrivă, ne vom arăta împotrivitori celui mai mic pont, atunce dumnealui volnic să fie a ne da afară din stăpâniri, şi, orice vom avea pe moşiile dumisale, toate să ni li pună supt sechestru, şi să stea până atunce când ne vom îndrepta greşeala împotrivirii şi ne vom pune la cale cu dumnealui. Deci şi dumnealui, dacă ar voi a ne aduce la oareşicare păgubire, care, socotindu-se binişor, dacă se va dovedi că acea păgubire cu dreptăţi ne-au pricinuit-o, atunce acea păgubire să ne-o răspundă dumnealui. Şi, spre mai adevărată credinţă, dovedeşte a noastre iscălituri. Cum şi 20 breslaşi ce are dumnealui, a rangul boierie, rămân ai noştri, să ne punem la cale cu dânşii, după cum ne vom socoate cu dânşii. / 1819, April 23. / (Trei iscălituri, una a lui Vasile Bahrin)"[905].

1834, aprilie 23: După acelaşi model de contract, postelnicul Costachi Cananău arendează „moşia dumisale Fântînele, cu toate cuturile ei din Ţinutul Sucevei, pe vreme de trei ani, care se încep la 23 aprilie 1831… Zisul Iancul, supus britanicesc". Conform contractului, „deosebit, de pe **moşia Roşcani**, de unde toate dijmele de prin grădini şi livezi, şi găinile, pui şi ouăle sunt a se lua de către stăpân, la care eu (arendaşul – n. n.) nu am a mă amesteca cât de puţin sau a pretinde ceva; ci pentru două podvez de pe arătata moşie au locuitorii a mi le duce până la Fălticeni sau Botoşani, iar mai departe nu sunt volnic a-i îndatori să le ducă, socotindu-se câte un car în doi boi de gospodar, numai ce va avea al său car şi boi. Iar când, dacă se va urma neprietenilor (?) şi poruncii stăpânirii ca asemenea dări, de călâp, găină, pui, ouă şi podvezi să nu supere pe locuitori, întrucât de puţin şi eu cunoscându-mă păgubit întru aceasta, şi dacă nici nu voi lua vreunele din acestea de la locuitori, apoi numai atunci are a mă scădea cu douăzeci galbeni pe fieştecare an. Din locuitorii ce nu vor încăpea pe moşie să-şi lucreze zilele boierescului au a se învoi cu mine în bani sau în lucru pe moşiile ce se megieşesc cu arătata moşie a dumisale"[906].

1835, decembrie 27: Într-o scrisoare a postelicului Costachi Cananău, „pentru iubita mea soţie Catinca, la Eşi", cu urări „şi vărului Iordache Miclescu", se vorbeşte şi de „doi boi, ce i-a răpit un Vasile Beţivu, ce-l are (fratele lui Costachi Cananău – n. n.) lângă dumnealui vătav, care fu luat de la un om din Roşcani, întâlnindu-l tot pe moşie la Roşcani, şi acum trimite ca să-i dau un bou, care este la mine de pripas, zicând că este a jidovului, posesorul dumitale (arendaşul „supus biritanicesc" – n. n.), fără să aibă vreo dovadă"[907].

1836, octombrie 1836: Într-o altă scrisoare către jupâneasa Catinca, postelnicul Cananău: „Deosebit, îmi scrii pentru Pentelii, paznicul din Roşcani, că vroiesc sătenii a-l schimba şi a pune pe Dumitru Anton; aceasta şi eu am fost zis-o, până a nu mă porni de acolo, pentru că Pentelii îi un blăstămat, şi dar dumneata le vei zice ca să-l pună pe Dumitru Anton"[908].

1895: Peste râul Suceava, „la Litenii Mari şi Roşcani există pod"[909].

1902: „Roşcani, sat, judeţul Botoşani, pe şesul Siretului, la vărsarea Sucevei în Siret, în partea de Sud a comunei Fântânelele, plasa Siretul, cu o suprafaţă de 542 hectare şi o populaţie de 209 familii, sau 901 suflete. Are o biserică, deservită de 1 preot şi 1 cântăreţ şi o

---

905 Iorga, Nicolae, *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 193-195
906 Ibidem, pp. 213-215
907 Ibidem, p. 224
908 Ibidem, p. 226
909 Averescu, Ales., Maior, *Lecţiuni de geografie militară predate la Şcoala de Ofiţeri*, Bucureşti 1895, p. 125

şcoală mixtă. Vite: 117 vite mari cornute, 19 cai, 151 oi, 50 porci. Sunt 197 stupi cu albine”[910].

1931: Comuna Fântânele, judeţul Botoşani, compusă din satele: Băluşeni, Stamate, Băneşti, Fântânele, Goldeşti, Roşcani, Slobozia[911].

1945: „Următorii învăţători se transferă pe ziua de 1 Septemvrie 1945, la şcolile primare din oraşul şi judeţul Botoşani, trecute în dreptul fiecăruia: **Huţupaş Ioan**, de la Moleşti, la **Roşcani-Fântânele**, I băieţi, părinţi bătrâni”[912].

PREUTEŞTI

Deşi ocolită de documente sau datorită pierderii unora dintre ele, care mărturisesc şi despre un boier pe Şomuzul Mare, încă din vremea lui Alexandru cel Bun, e greu de probat că există vreo legătură între curtea acelui boier de pe la anii 1400 şi curtea, peste vreo două veacuri, de la Preuteşti, cu biserică, o parte din sat fiind moştenită, „dinspre biserică, cu curtea şi cu livada lângă Şomuz, mai jos de curte”. Nici măcar biserica veche din Preuteşti nu mai beneficiază de memorie, deşi ar putea fi „biserica lui Mihail Dalh”, care nu putea fi cea din Dolheşti, în 11 ianuarie 1428, când exista la Dolheştii Mari şi era închinată mănăstirii Bistriţa, „biserica de la Şendrea”, dar există indicii care să ne îndreptăţească interesul pentru aşezările de pe dealurile de la izvoarele Şomuzului Mare.

1625, februarie 25, Suceava: În faţa Divanului lui Radu Vodă se înfăţişează „sluga noastră Condrea, păhărnicel, ginerele lui Vasilie, cu un zapis de mărturie şi împărţeală de la Ionaşco Băzăceanul, aprod, şi de la Drăghici Sălăgeanul, pitărel, şi de la Lupul, aprod, scriind şi mărturisind că a venit înaintea lor Istratie, călugărul, cu fraţii săi Grigorie şi Lazor, şi Anuşca, fiica lui Vasilie, şi şi-au împărţit între ei **dreapta lor ocină şi dedină, jumătate din satul Preuteşti**, ce este pe Şomuz, în ţinutul Sucevei. Şi a căzut în partea lui Istratie, călugăr, şi a nepoatei sale, Anuşca, de la pârâul satului, în sus, de la capul Râpşoara, pe matca acelui râu, până la un stâlp, la marginea drumului de sus. Aceasta este partea lui Istratie, călugăr. Însă partea Anuşcăi începe de la moară, de la acel stâlp în jos, şi de acolo, pe matca vâlcelei, până la văduleţul din acel pârâu, la drum, şi de la drum, de-a dreptul peste unghişor, ce se face de asemenea până la matca acestui râu şi spre livada pe unde a fost vatra în veci. Însă în partea lui Lazor şi Gligorie a căzut jumătate din acea jumătate de sat, **dinspre biserică, cu curtea şi cu livada lângă Şomuz, mai jos de curte**. Deci noi, văzând acel zapis de mărturie de la atâţia oameni buni, noi i-am crezut şi de la domnia mea încă am dat slugii noastre Condrea, păhărnicel, şi soţiei sale, Anuşcăi, această parte de ocină, care este mai sus scrisă în semne, ca să le fie ocină şi dedină”[913].

1635, noiembrie 30, Iaşi: „Iată dar noi, eu Patraşco Başotă, mare logofăt, şi Savin, mare vornic de Ţara de Jos, şi Dumitraşco Şoldan, mare vornic de Ţara de Sus, şi Gligorie Ureche, mare spătar, şi Gheorghie, mare ceaşnic, şi Gavrilaş, fost mare vornic, şi Grama, mare stolnic, şi Lupul Prăjescul, mare clucer, şi Iordachie, mare vistiernic, şi Ştefan

---

[910] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, Volumul V, Bucureşti 1902, p. 274
[911] Ministerul de Interne, *Tablou de regruparea comunelor rurale,* Bucureşti 1931, p. 65
[912] *Monitorul Oficial*, Nr. 246, 27 octombrie 1945, p. 9500
[913] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006, doc. 281, pp. 352, 353

Moimăscul, pitar, şi Neaniul, vornic de gloată, şi Eremiia, vornic, şi Tănasie, vornic, şi Stejeranul, vornic, şi alţi boieri de la Curtea Milostivirii Sale domnul, scriem şi mărturisim, cu acest zapis al nostru, cum a venit înaintea noastră Mihaiul Furtună, fost mare postelnic, de bunăvoia lui, nesilit de nimeni şi nici asuprit, şi a vândut dreapta sa ocină şi dedină şi cumpărătură, **jumătate de sat din Preuteşti**, care este pe Şomuz, în ţinutul Suceava, aceasta a vândut-o prietenului nostru Toader Şoldan pârcălab, pentru patru sute de galbeni ungureşti. Şi această jumătate de sat i-a fost cumpărătură de la Gligorcea Pisoschi. Deci noi, dacă am văzut între ei tocmeală de bunăvoie şi plată deplină, noi încă, şi de la noi, i-am făcut această întărire. Şi, pentru mai mare putere şi tărie, am pus peceţile noastre la acest zapis adevărat al nostru”[914].

1642, aprilie 5: „Noi Vasilie Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldovei. Înştiinţare facem cu această carte a noastră tuturor cui vor căuta sau o vor auzi citindu-se, pentru acest adevărat şi credincios sluga noastră Ştefan Şoldan, din curtea Domniei mele, fiul răposatului Dumitraşcu Şoldan, biv (fos – n. n.) vel (mare – n. n.) vornic, care acest părinte a lut Dumitraşcu Soldachi a slujit Domniei mele cu curată inimă şi cu mare credinţă în toate trebile, după poruncile Domniet mele, până a sosit ceasul de s-a săvârşit. Noi încă de la moartea lui pentru acea cu dreptate şi cu credinţă a lui către noi slujbă, am miluit pe fiul său Ştefan Şoldan cu osebita noastră milă, de l-am apropiat în curtea Domniet mele, şi i-am dat, şi i-am întărit drepte ocinele şi moşiile lui, care i le-a dat şi i le-a dăruit unchiul său, Teodoraşcu Şoldan, cu limbă de moarte, deosebit de alţi fraţi ai lui, adică tot satul Şoldăneşti şi **jumătate din satul Preuteşti**, ce sunt pe Şomuz, în ţinutul Sucevei, cu iazuri şi cu mori în Şomuz. Drept aceia dar... etc. etc. / Scris în Iaşi de Dumitrachi Diac, din leat 7150 (1642), April 5. / Noi Vasilie Voevod”.

1645, iulie 24: Printre „megiaşii” martori la o tocmeală de împărţeală în Giurgeşti, s-a numărat şi „Pântea den Preuteşti”[915].

1803: Conform condicii liuzilor, „Preoteştii a cluceresei Adămoaei”, din Ocolul Şomuzului, ocupaţi cu „lucrul pământului, îndestul erau 110 oameni trăini, care plăteau proprietarei 1.496 lei pe an[916].

1878: „Sunt confirmaţi debitanţi, pentru a exercita vinderea de tutunuri, următoarele persoane: dl **Niţă Costan**, în comuna Preuteşti-Uniţi, cătunul Arghira, plasa Şomuz, judeţul Suceava; dl **Mihai Macarescu**, în comuna Preuteşti-Uniţi, plasa Şomuz, judeţul Suceava; dl **Iordache Andreescu**, în comuna Preuteşti-Uniţi, cătun Basarabia, plasa Şomuz, judeţul Suceava… **Jitariu Costache**, de ani 21, părul castaniu, fruntea mică, gura potrivită, statură de mijloc, fără alte semne, îmbrăcat cu iţari, sucman negru şi căciulă neagră pe cap, şi încălţat cu opinci. / No. 3.0b9. / 1878, Mai 9”[917].

1878, mai, Prefectura judeţului Suceava: „Toate autorităţile sunt rugate a lua măsuri ca să pună mâna pa tinerii: **Ciota Ioan**, din comuna **Lămăşeni**, **Grădinariu Costache**, din comuna **Valea Glodului** şi **Jitariu Costache**, din comuna **Preuteştii Uniţi**, înscrişi pe tablourile de recensământ a recrutaţiei clasei anului curent, la No. 4, 14 şi 4, care sunt dispăruţi din comune, unde nu se ştie, signalmentele lor sunt: 1). **Ciota Ioan**, nu se cunosc signalmentele; 2). **Grădinariu Costache**, de ani 21, părul, sprâncenele castanii, ochii căprui,

---

914 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, Bucureşti 1996, doc. 283, pp. 323, 324
915 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXVIII, Bucureşti 2006, doc. 143, p. 121
916 Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iaşi 1886, p. 253
917 *Monitorul Oficial*, No. 63, 18/30 martie 1878, p. 1800

nasul, gura potrivite, barba rotundă, faţa smeadă, fruntea potrivită, fără alte semne. 3). **Jitariu Costache**, de ani 21, părul castaniu, fruntea mică, gura potrivită, statură de mijloc, fără alte semne, îmbrăcat cu iţari, sucman negru şi căciulă neagră pe cap, şi încălţat cu opinci. / No. 3.0b9. / 1878, Mai 9”[918].

1881: „Tabloul premianţilor de juriul concursului agricol şi industrial din judeţul Suceava, în zile de 14, 15 şi 16 octombrie 1881: **George Prisecaru**, din Preuteşti-Uniţi (Huşi), pentru un viţel, un plug; **Roza Costandachi**, din comuna Preuteşti-Uniţi, pentru cultura de cartofi, medalie aurită; **Tănase Petcu**, din comuna Preuteşti-Uniţi, pentru cultura de fragi, ţelină, curechi, medalie de bronz; **Elena Gh. V. Boroianu**, din comuna Preuteşti-Vlădeşti, pentru ţesături de in şi cânepă, 20 lei”[919].

1887: „Prin îndeplinirea formalităților cerute de lege, comuna Preutești-Uniți s-a unit cu Preutești și Vlădești, sub numire de Preutești”[920].

1894: „**Preuteşti, comună rurală** situată cam în centrul plasei Şomuzul şi la 6 km de Fălticeni. Se mărgineşte, la est, cu comuna Dolheşti, la vest cu comuna Şoldăneşti, la sud cu comunele Uideşti şi Ciumuleşti, şi la nord cu comuna Giurgeşti şi Valea Glodului. Forma-i teritorială este aceia a unui romb, ale cărui unghiuri obtuze sunt expuse spre sud-est şi nord-vest, înclinat de ambele părţi spre albia Şomuzului Mare, ce-l străbate prin mijloc, de la vest, la est. Se compune din satele: **Preuteşti, Arghira, Basaraba, Fundoaia, Brana** şi **Huşii**, cu reşedinţa în satul Basaraba. E populata cu 575 capi de familie, ce numără 2.324 suflete sau 1.168 bărbaţi şi 1.156 femei (72 izraeliţi). Contribuabili sunt 506. Are 3 biserici, cu 3 preoţi şi tot atâţia cântăreţi şi un schitişor, Adămoaea (Brana) cu cinci călugări. Două şcoli rurale mixte, cu câte un învăţător plătit de stat. Bugetul comunei, pe 1892-1893, are, la venituri, 7.141,51 lei, şi la cheltuieli, 6.439,75 lei; iar al drumurilor: 1.420,80 lei venit şi 1.370 lei cheltuieli. În toată comuna sunt 104 cai, 594 boi, 302 vaci, 1.498 oi şi 518 porci. Altitudinea comunei, de la nivelul mării, variază între 335-350 m. E udată de Şomuzul Mare (9.500 m), care în comună formează iazurile Basarabi şi Arghira, şi mai multe pârâuaşe. În comuna Preuteşti sunt 3 mori: una a statului, cu 2 pietre şi cu 600 lei venit pe an, alta, cu 4 pietre şi o piuă, a decedatului A. Gr. Bonavhi, cu 3.600 lei venit anual, şi a treia a dlui maior I. Giurăscu, cu două pietre şi o piuă, cu 800 lei venit. Moşia e parte a Statului, parte a altor proprietari. Suprafaţa teritoriului comunei e de 3.222 fălci, din care 1927 cultivabile, 1.046 pădure şi restul iazuri, mlaştini şi teren neproductiv. Anul din urmă, s-au cultivat 654 fălci porumb, 28 fălci grâu, 196 ovăz, 42 orz, 10 fălci hrişcă şi câte puţini cartofi, fasole, mazăre etc. împroprietăriţi în 1864 sunt 2 fruntaşi, 138 pălmaşi şi 164 codaşi, stăpânind 971 fălci. Comuna Preuteşti e străbătută de şoseaua judeţeană Fălticeni-Dolhasca, pe o lungime de 9 km, având şi o gară, Basarabi. Locuri mai însemnate în comună sunt: Schitul Brana (Adămoaia), Cetăţuia şi La cetate.

Preuteşti, sat, numit şi **Preuteşti-Adămoaei**, pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume. Primul nume şi-l trage de la o familie de preoţi şi secundul de la o proprietară. Aşezat pe ţărmul stâng al Şomuzului Mare, e străbătut de pârâul Brana şi numără 77 case, populate cu 93 capi de familie sau 385 suflete, din care 196 bărbaţi şi 189 femei (21 izraeliţi), având 62 contribuabili. Vatra satului ocupă 21 fălci; iar locuitorii tocmai buni gospodari nu sunt. Are o biserică, clădită din lemn, în 1830, de Constantin şi Elena Adamescu, cu patronul „Intrarea în Biserică”, servită de un preot şi un cântăreţ şi împroprietărită cu 8,5 fălci, şi o şcoală rurală

[918] *Monitorul Oficial*, No. 152, miercuri 12/24 iulie 1878, p. 4098
[919] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1564, p. 510
[920] *Monitorul Oficial*, Nr. 92, 28 iulie 1887, p. 2219

mixtă, înfiinţată în 1859, cu un învăţător plătit de stat, frecventată de 40-45 şcolari, din 74 băieţi şi 72 fete între 7-12 ani aflători în raza şcolii. E împroprietărită cu 6 fălci şi 40 prăjini. Moşia, proprietatea statului, are 532 fălci, din care 312 fălci cultivabile, 200 pădure şi restul mlaştini şi teren neproductiv. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 28 pălmaşi şi 29 codaşi, stăpânind 192 fălci. Drumuri principale sunt la Fălticeni (8 km) şi la Basarabi (3 km). În 1803, Preuteştii a cluceresei Adămoaia număra 110 liuzi (oameni străini, aduşi din Galiţia, care plăteau bir doar proprietarei, nu şi vistieriei – n. n.)”[921].

„**Arghira**, sat pe moşia cu acelaşi nume, din comuna Preuteşti. Este străbătut de pârâul Arghira. Numără 111 case, populate cu 103 capi de familie sau 458 suflete, din care 230 bărbaţi şi 228 femei, iar din aceştia 11 sunt străini. Are 115 contribuabili. Vatra satului ocupă o suprafaţă de 10 fălci şi 12 prăjini. Moşia e proprietatea dlui maior I. Giurăscu, în întindere de 500 fălci, din care 440 fălci cultivabile, 40 fălci pădure şi 20 fălci nefolositor. Împroprietăriţi, după legea din 1864, sunt 7 mijlocaşi şi 45 codaşi, stăpânind 140 fălci şi 40 prăjini. Biserica şi şcoala din Basarabi servesc şi acestui sat. Drumuri principale sunt la Dolheştii Mari (4.000 m) şi la Basarabi (1.000 m). La 1850, „Arghira, la ţinutul Sucevei, ocolul Şomuzului, moşie a dumisale medelnicesei Maria Arghiroaia, are un sat cu un bejenar hrisovolit, cinci nevolnici, două vădane, şase slujbaşi volnici, un jidov. Pe lângă moşiile Platoneşti, Manoli, Vlădeşti, Basaraba şi altele, cu un număr de 33 locuitori (*Buciumul Român*, An I, 1875, p. 41)”[922].

„**Basaraba**, sat, pe moşia cu acelaşi nume, din comuna Preuteşti, plasa Şomuzul. Unii spun că primul descălecător al satului ar fi fost un cioban, venit din Basarabia, de unde şi numele satului. Aşezat pe pârâul Duruitoarea, din dreapta Şomuzului Mare, numără 165 case, populate cu 170 capi de familie sau 680 suflete, din care 387 bărbaţi şi 393 femei. Din aceştia, sunt 27 străini. Are 149 contribuabili. Vatra satului ocupă suprafaţa de 20 fălci şi 25 prăjini. Între proprietarii vechi ai moşiei se ţin minte Alecu Forăscu, de la care a trecut la Smaranda Roseti Bălănescu, care a vândut-o doctorului A. Greceanu, de la care a fost cumpărată de actualul proprietar, Alexandru Grigore Bonache (acum e proprietatea moştenitorilor săi). Moşia e în întindere de 1.300 fălci, din care 610 fălci cultivabil, 600 fălci pădure şi 80 fălci netrebnic. Dl proprietar mi-a declarat că proprietatea sa nu are decât 1.276 hectare. Împroprietăriţi, după legea din 1864, sunt 42 mijlocaşi şi 48 codaşi, stăpânind 266 fălci. Are o biserică, cu patronul „Sfântul Andrei”, ridicată la 1836 de Alecu Forăscu, împroprietărită, la 1864, cu 8,5 fălci loc de cultură, servită fiind de un preot şi un cântăreţ; o şcoală rurală mixtă, înfiinţată la 1879, cu un învăţător plătit de stat, frecventată de 48 elevi. Numărul copiilor între 7-12 ani, din raza şcolii, e de 86 băieţi şi 69 fete. Drumuri principale sunt la Preuteşti (3.500 m) şi la Dolheştii Mari (5000 m). Pe la 1843, „Basaraba, la ţinutul Sucevei, ocolul Somuzului, moşie cu părţi şi ale domniei sale postelnicului Alecu Botez, zestre de pe cucoana dumisale Ralu, născută Başotă, şi a clironomilor lui Săndulache Lăpuşneanu, Negoiţă Radu şi alţii. Are sat cu o biserică, 2 preoţi, 2 dascăli, 13 nevolnici, 8 vădane, 11 slujbaşi volnici, 2 jidovi; pe lângă moşiile Platoneşti sau Manoli, Arghira, Preuteşti şi altele, cu un număr de 45 locuitori (*Buciumul Român*, an. I, p. 226).

Basarabia. Pădure de fag, pe moşia cu acelaşi nume. **Basarabia**, iaz, în suprafaţă de 18-20 fălci, în comuna Preuteşti, format pe Şomuzul Mare. La iezătura sa este o moară a proprietăţii”[923].

---

921 Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 252-254
922 Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, p. 3
923 Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, p. 20

1899: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 18 Noiembrie 1899, orele 11 a. m., se va ţine, în localul primăriei comunelor respective de care depinde fiecare din bunurile notate mai jos, licitaţiune publică orală pentru arendarea terenurilor de arătură, de fâneţe şi a golurilor de munte pentru păşune, încorporate pădurilor prin perimetrarea lor, cu ocaziunea vinderii de veci a moşiilor respective: **Manolea:** „396. **Locurile de arătură**, şi anume: poienile denumite la Muncelu de Sus, ca 32 hectare, 4.900 mp; Muncelu de Jos, ca de 45 hectare, 1.600 mp; Trestioara, 16 hectare, 1.100 mp; Poiana Mare, ca 6 hectare, 4.400 mp; poiana Luschi, ca de 7 hectare, 7.300 mp, şi marginea la Livadă, ca 1 hectar, 5.400 mp, dimpreună cu **locurile de fâneţe**, anume: la Fâneaţa din Marginea Livezii, ca 2 hectare, 1.500 mp; Borţile Floarei, ca 1 hectar, 5.800 mp; poiana lui Artiom, ca 1 hectar, 4.900 mp; Coasta Osoiului, ca 4 hectare, 3.900 mp, poiana lui Gavrilă, ca 1 hectar, 700 mp; în total întindere ca 120 hectare, 1500 mp, situate în perimetrul pădurii Statului **Manolea-Platoneşti**; garanţia provizorie de 950 lei”[924].

1907: „Multe răzbunări mişeleşti s-au mai făcut prin sate. Până şi preoţi şi învăţători au fost bătuţi, după cerinţa unor favoriţi ai celor trimişi „să liniştească spiritele”. Îmi aduc aminte cum, într-o zi, au intrat, în curtea casei mele, peste o sută de ţărani din comuna Preuteşti, toţi îngroziţi şi hotărâţi să pribegească în Austria, pentru a scăpa de coloana volantă, care trebuia să vină, să liniştească spiritele şi în comuna lor.

Eu ce puteam să le fac? I-am dus la procuror, ca să se tânguie şi să-i ia sub protecţia lui. Ce s-a mai petrecut cu dânşii, le-a fost ruşine să-mi mai spună; şi astăzi, când îi întreb, ei schimbă vorba”[925].

1921: „În baza Legea pentru reforma agrară, promulgată prin Înaltul decret regal No. 3093/921, Comisiunea judeţeană de expropriere Suceava, adică fostul judeţ din preajma Fălticenilor, compusă din Preşedinte, C. Dobrescu (uneori, M. Rădulescu) / Membri: C. Văleanu, consilier agricol, D. Tatos, supleantul proprietarilor, Gh. Ioniţă, delegatul sătenilor (în unele cazuri: I. D. Popescu şi Vasile Popescu). / Secretar, I. C. Manoliu, a emis următoarele extrase de hotărâri: No. 47. Din moşia **Arghira**, proprietatea Casei Rurale din comuni **Preuteşti**, judeţul Suceava, fiind expropriat terenul, în întindere de 67 ha 30 ari, s-a fixat ca preţ al terenului expropriat astfel: pentru 53 ha 30 ari, teren propriu pentru imaş, câte 750 lei de ha, iar pentru 14 ha, teren de arătură, câte 2.240 lei de fiecare ha”[926].

1931: Ministerul de Interne, prin Direcţiunea Administraţiunii Locale, a publicat un *Tablou de regruparea comunelor rurale* (Bucureşti, 1931). În care **Arghira**, împreună cu satele Basarabi, Fundoaia, Mănăstioara, Pleşa şi Preuteşti, făcea parte din comuna Preuteşti, judeţul Baia[927].

1942: „Se înfiinţează, pe ziua de 1 August 1942, următoarele parohii, cu posturi de preoţi, diaconi, cântăreţi şi canonarhi: **Parohia Arghira**, prin dezlipire de la Parohia Preuteşti”[928].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[929], următorii învăţători se repartizează,

---

[924] *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, p. 5940
[925] Gorovei, Artur, *Cruzimi*, Iași, Editura *Viaţa Românească*, 1921, pp. 235-242
[926] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2623-2627
[927] Ministerul de Interne, *Tablou de regruparea comunelor rurale*, Bucureşti, 1931, p. 39
[928] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 21 iulie 1942, p. 6036
[929] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Păduraru Victor**, de la Bucşoaia, la Arghira; „**Bârgoanu Ana**, com. Arghira”[930].

RÂŞCA

Pârâul Bogdăneşti, numit, după 1510, pe greceşte „Râcica” sau „Râcicani”, intră în istorie odată cu schitul construit de Bogdan-Vlad voievod, fiul lui Ştefan cel Mare, deşi e posibil ca schitul să fi fost durat de proprietarul Bogdăneşti, Bgdan, fiul lui Herman din Voitin, de la care Ştefan cel Mare cumpărase Voitinul. Oricum, odată cu apariţia mănăstirii Râşca, proprietară a întregii moşii a Bogdăneştilor, istoria obştească nu mai beneficiază decât arareori de măturisiri, chiar dacă satul numit Cotul Râşcăi insinuează o istorie românească, înfrumuseţată de legende, când ştiu este că în cătunul cu pricina au fost înghesuite 100 de familii de ţigani, toate cu statut de robi… ai lui Dumnezeu. Românii din Bogdăneşti sau împăcat ca fraţii cu ţiganii din Râşca, iar mărturiile despre multe căsătorii mixte, prin care românul sau romănca deveneau robi ai călugărilor, confirmă acest lucru.

1510: Mănăstirea Râşca a fost ridicată pe teritoriul Bogdăneştilor de Sus (partea lui Bogdan Herman), începând din 1510, până în 6 iunie 1512, de către Bogdan-Vlad (Bogdan cel Orb), apoi reconstruită şi înzestrată cu 100 familii de ţigani, cu care s-a constituit satul Râşca pe aceeaşi vatră a Bogdăneştilor de Sus, de către Alexandru şi Bogdan Lăpuşneanu (cf. M. D. Matei, E.I. Emandi, op. cit, p.44).

1628, ianuarie 7**:** Miron Barnovschi întăreşte hotarul mănăstirii Neamţ şi împuterniceşte călugării să-l apere, în pricinile cu mănăstirile Secu şi Râşca[931].

1632, aprilie 28: Alexandru Iliaş împuterniceşte pe călugării de la mănăstirea Neamţ să-şi apere „hotarul sfintei mănăstiri de pe către Secul şi pe de către Râşca”[932].

1635, ianuarie 24: Vasile Lupu voievod întăreşte, printre altele, lui Eonăşcuţă Prăjescul, şi un sat cumpărat de la „sfânta mănăstire Râşca”, preocupată, în acele vremuri, mai mult cu negustoria cu sate şi credincioşi, decât cu cele dumnezeieşti. Sunt multe astfel de mărturii, dar nu constituie tema acestui material, aşa că, în sursele pe care le voi mai afla, voi căuta date doar despre satul Râşca şi obştenii săi, care nu aveau o poveste cu mult diferită de a celor din celelalte sate mănăstireşti. „Şi întru aceasta, de asemenea dăm şi întărim boierului nostru, Eonăşcuţă postelnic, dreapta lui ocină şi cumpărătură, un sat, anume Vlădenii, care este în ţinutul Roman, şi cu vad de moară în Siret şi cu loc de arat şi de fânaţ, care, acest sat, Vlădenii, el şi l-a cumpărat de la călugării de la sfânta mănăstire de la Râcica, de la Agafton egumen, şi de la Stahie ermonah, şi Gligoraş, şi Ghidion, şi Precopie, şi de la Visarion, şi de la Vărlan şi de la tot soborul de la această sfântă mănăstire mai sus scrisă, Rîcica, pentru două sute şi cincizeci de ughi, bani buni, iar călugărilor le-a fost acest sat, Vlădenii, de schimb de la Gavril logofătul, din ispisoc de schimb de la Iancul voievod. Şi au dat călugării lui Gavril logofăt, pentru satul Vlădeni, un sat, anume Balcăuţi, care este în ţinutul Hotin, cu loc de iaz şi de moară, şi încă i-au mai dat lui Gavril logofăt, pe lângă satul Vlădeni, o sută de zloţi tătăreşti. Iar lui Gavril logofăt i-a fost acest sat, Vlădenii, drept de cumpărătură de la Iftimiia,

930 *Monitorul Oficial*, Nr. 127, 7 iulie 1947, p. 4583
931 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XIX, Bucureşti 1969, doc. 284, p. 385
932 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, Bucureşti 1996, doc. 315, p. 354

cneaghina lui Herţea, fiica Nastasiei, nepoata Drăghinei, cneaghina lui Cozma Şerpe postelnic, şi de la fiul ei, Lupul, nepotul lui Hărman, din privilegiul pe care ei l-au avut de la Bogdan voievod cel Bătrân şi din privilegiu de cumpărătură de la Ştefan voievod cel Bătrân"[933].

1798, aprilie 22: Ispravnicul de ţinut porunceşte o cercetare, la presiunea călugărilor, iar ţăranii liberi din Bogdăneşti dădeau zapis la mâna egumenului de la Râşca, recunoscându-şi „greşeala" de a fi reclamat isprăvniciei de Suceava pe vornicul satului, Ioan Solcanu, „pârându-l la cinstitul ispravnic fără de nici un cuvânt de dreptate", şi se angajau că, în viitor, nu se vor mai „rădica cu răzvrătiri asupra vornicului"[934].

1858, iulie 19: „Între sub iscăliţii fraţi, Arhiereul Iosif Efhaition, egumen mănăstirii Râşca, şi dumnealui Teodor Râşcanu, urmând alcătuire prin contract din 15 Mart 1857, prin care cel dintâi a subimposăsuit (arendat – n. n.) celui din urmă moşia din cumpărătoare numită **Bogdăneştii şi cotuna Râşcăi**, pe termen de cinci ani, şi care a avut lucrare din întregul an trecut şi până astăzi, din împrejurarea că eu, egumenul, venindu-mi lămurire că, pentru mai buna înlesnire mănăstirii, trebuie să ţin moşia pe socoteala mea, am vroit a desface contractul pentru care am întins reclamaţie către departamentul cultelor şi preasfinţitului mitropolit, din care motiv a ajuns pricina la ocârmuitorul sfat spre ai da dezlegare. Dar excelenţele lor, domnul ministru dinăuntru, logofăt Alecu Balş, şi domnul ministru al cultului şi a instrucţiei publice, prinţul Demetrie Cantacuzino, îndemnaţi de umanele simţiri, spre a nu lăsa mai departe a se întărta prigoniri prin judecată între noi fraţii, ne-au propus paşnica învoire, la care nobile deşteptări, atât din partea domnilor miniştri, cât şi a marelui vornic Iordachi Pruncul şi fratele nostru, postelnicul Alecu Râşcanu, ce şi dumnealor să găseau în mijloc, ne-am plecat cu bucurie, lăsându-ne cu încredere ca să hotărască dumnealor principiile ce vor găsi cu cale de împăciuire între noi, în privirea lor având dumnealor toate clauzele cuprinse în contract, precum şi împrejurările supuse de amândouă părţile, au găsit cu cale ca posesorul Toader Râşcanu să se tragă de la posesie, lăsând moşia sus zisă întru deplina stăpânire a egumenului, cu înzestrarea aflătoare pe ea; împotriva cărei concesii, egumenul să dea fratelui său 4.000, adică patru mii galbeni beneficiu, şi, osebit, să-i despăgubească de toate cheltuielile făcute cu privire către contract, să-i plătească datoriile, câte vor fi pe la locuitori rămăşiţe din anul trecui, să-i întoarcă banii cât socoteala ar descoperi că a dat mai mult peste câştiurile anului trecut, atât din bani, cât şi în producte, plătind egumenul toate sarcinile, odată cu retragerea posesorului şi fiindcă la desfacerea socotelilor au chibzuit venerabilii boieri a asista şi fratele nostru, dumnealui postelnicul Alecu Râşcanu, noi am primit toate acestea cu îndatorire a urma întocmai, pentru care iscălim întru acest pe scurt înscris dublu în fiinţa onorabililor feţe mai sus arătate. / **Adaus de mâna lui Toader Râşcanu**: „Să adaoge că în cât priveşte socotelile de cheltuieli şi datorii lăsam pe fratele nostru, postelnicul Râşcanu, ca să intre în lămurirea lor şi cu chipul limpezirii de dumnealui, noi ii vom primi fără împotrivire. /1858, Iulie 19 / I. Episcop Efhaitou, T. Râşcanu, Alecu Balş log. martur, I. Pruncul vornic martur, Prinţ Demitrii A. Kautacuzin martur"[935].

1885: „Tabel de moșiile Statului de mai jos, ce se scot în licitație la centrele București și Iași, în ziua de 18 Aprilie 1885, pentru arendarea lor pe un nou period de 10 ani, 1886 până la 1896. / Bogdănești, pendinte de Râșca, arenda actuală cu accesorii, lei 23.800; garanția provizorie ce trebuie depusă, lei 5.950. / **Condițiune specială**. Arendarea acestei moșii se face fără 30 fălci pământ din poarta **monastirii Râșca** și fără ceairul vitelor monastirii,

933 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXII, Bucureşti 1974
934 Mihordea, op. cit., p.79
935 Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul X, Iaşi 1929, pp. 489, 490

dimpreună cu grădinile și livezile ei, livezile cu pomăt dimprejurul monastirii, și 5 grădini ale monahilor Neonil, Ermogheu, Teofilact, Gherasim și Serafim, grădinile care au fost îngrădite de monastire, ceairul vitelor și al cailor, hambarul cu grajdul lui, grajdul, șura, văcăria, ocolul boilor cu ograda lor și iazul din ceairul vitelor, iazul de lângă monastire, oleinița și piva de pisat sămânță ce se posedă azi de monastire și care se lasă și în viitor la dispozițiunea sa”[936].

1892: „Pădurile ce sunt a se licita la Iaşi, în localul prefecturii judeţului – Judeţul Suceava: **Bogdăneşti-Râşca**, seria I, Cantonul Râşca Mare, de la pârâul Afinişului, de pe proprietatea Bogdăneşti-Râşca, a se extrage, în 4 ani, un număr de 8.420 arbori, din care 5.611 răşinoşi şi 2.809 foioşi, din patru cupoane cu No. 1, 2, 3 şi 4, toate în întindere aproximativă de 127 hectare şi 3.834 m. p.; garanţia provizorie este de lei 3.000. / **Bogdăneşti-Râşca**, seria I, Cantonul Valea Colibei de la pârâul Arinului, de pe proprietatea Bogdăneşti-Râşca, a se extrage în patru ani un număr de 14.174 arbori, din care 12.943 răşinoşi şi 1.231 foioşi, din patru cupoane, cu No. 1, 2, 3 si 4, toate în întindere aproximativă de 277 hectare şi 6.110 m. p.; garanţia provizorie este de lei 5.700”[937].

1894: „**Râşca**, sat, numit şi **Cotul Râşcăi**, pe moşia Bogdăneşti. Aşezat pe ambele ţărmuri ale pârâului Râşca, numără 297 case, în care trăiesc 361 capi de familie sau 1.165 suflete, din care 589 bărbaţi şi 576 femei (11 izraeliţi), fiind 258 contribuabili. Vatra satului ocupă 150 fălci, iar locuitorii au bunişore aşezări, câţiva sunt chiar buni gospodari. Împroprietăriţi în 1864 sunt 22 fruntaşi, 47 pălmaşi şi 138 codaşi, stăpânind 754 fălci. Are o biserică de lemn, servită de un preot şi 2 cântăreţi, şi o şcoală rurală mixtă, înfiinţată în 1876, cu un învăţător plătit de stat, frecventată de 45 şcolari. Drumuri principale sunt la Bogdăneşti (1 km), la Monastirea Râşca (1.500 m) şi la Slătioara (12 km). Satul Râşca a fost întemeiat de robii Monastirii Râşca”[938].

1894: „**Râşca, mănăstire de călugări** în comuna Bogdăneşti. Aşezată pe malul drept al pârâului cu acelaşi nume, sub poalele munţilor, într-o poziţie foarte frumoasă. Este zidită în stilul Mănăstirii Probota şi zugrăvită, şi pe dinafară, cu tablouri din „Istoria vechiului şi noului testament”. Pe zidul bisericii (în partea de sud), sunt două inscripţii. Deasupra uşii Arhondaricului mare, se citeşte: „La 1540 s-a zidit biserica Râşca, în a doua domnie a lui Petru Rareş voievod, şi opt odăi. La 1766, Calistru, Egumen Monastirii, a adăugat 4 odăi; iar la 1839, în zilele prea sfântului Mitropolit Kirie Veniamin Costache, Isaia, Arhimandritul, Egumen Monastirii, a înnoit odăile lui Petru Rareş voievod şi ale lui Calistru egumen şi a făcut deasupra lor 12 odăi şi 2 trapeze, cu beciul lor de dedesubt, subt un acoperământ, cu osârdia şi cu toată cheltuiala sa, gătindu-se la 1840, Iulie 20 de zile”. Iar deasupra intrării Arhondaricului mic se zice: „Întru slava sfintei Treimi s-au făcut aceste 12 chilii din întreg pământ, cu temelie de piatră şi cu păreţii de cărămidă, şi cu pivniţa boltita dedesubt, în zilele prea sfântului Mitropolit Veniamin Costache, cu drept banii mei, de mine smeritul Isaia Arhimandrit, întru lauda Ierarhului Nicolae, patronul meu, că slujind eu sfintei Mitropoii 26 ani, în slujba dicheiei, m-a tras a fi sluga sa şi egumen acestei Monastiri, spre vecinica mea pomenire am făcut acestea, la anul 1830”. Înăuntru, la trapez, pe peretele de deasupra mesei, este un tablou, reprezentând familia lui Petru Rareş, compusă din Elena Doamna, Ştefan şi Petru voievozi, ţinând biserica sprijinită de ei, de sfântul Ierarh Nicolae şi de fiii Luxandra şi Constantin. Sub tablou stă scris: „Aceste cadre după cum se văd s-au scris şi s-au făcut cu cheltuiala sfinţiei sale ... Kir-Kirie Arhimandrit şi proin egumen sfintei Monastiri Râşcăi.

[936] *Monitorul Oficial*, nr. 1, 2 aprilie 1885, p. 23
[937] *Monitorul Oficial*, Nr. 224, 14 ianuarie 1892, p. 6012
[938] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 281, 282

Anul 1807". Alte inscripţii nu mai sunt. Asemenea nu sunt nici odăjdii sau odoare de vreo însemnătate oarecare. În curtea Monastirii este o cişmea cu apă limpede şi bună. Mai sunt două livezi mari, cu pomi roditori, şi o grădină de legume, o florărie îngrijită, ce înconjură monastirea şi un iaz. În privinţa îngrijirii şi curăţeniei, Monastirea Râşca, cu tot ce ţine de dânsa, poate servi de model altor Monastiri. Pretutindeni ordinea, în acest sfânt locaş, totul inspiră respect. Şi acesta se datoreşte în mare parte actualului arhimandrit şi egumen Gherman Diaconovici. / Bugetul Monastirii este următorul:

Personalul: Un superior, plătit pe lună cu 100 lei, pe an 1200 lei; 2 preoţi a 33,33 lei pe lună, 66.67, pe an 800 lei; 1 diacon, pe lună cu 33,30 lei, pe an 400 lei; 1 cântăreţ I-ul, pe lună cu 45 lei, pe an 540 lei; 1 cântăreţ al II-lea, pe lună cu 33,33 lei, pe an 400 lei; 1paracliser, plătit pe lună cu 16,66 lei, pe an 200 lei. Diurna unui servitor, pe lună 9 lei, pe an 108 lei. Totalul cheltuielilor pe an este de 3.648 lei.

Material: Cheltuielile bisericii pe an, lei 220; Cheltuielile hramului pe an, lei 100; Îmbrăcămintea a 9 monahi pe an, lei 450; Nutrimentul lor şi a unui servitor, pe an lei 1.350; Iluminatul, pe an lei 27; Oaspeţi, pe an lei 500. Total, pe an, lei 2.647. / Totalul general al cheltuielilor anuale este de lei 6.295. / Afară de acestea, Monastirea mai are ca avere o livadă de o falce şi 40 prăjini, 30 de fălci teren de cultură, 1 prisacă cu 20 stupi, 12 boi, 10 vaci cu viţei, 1 buhai şi 5 cai.

Din trecutul Monastirii. Adevărata dată a înfiinţării acestei Monastiri nu este cea de 1540, ce se vede deasupra Arhondaricului mare. Grigore Ureche, în *Letopiseţ,* I, pagina 210, scrie: „Iară într-acest an 7066 (1558), Septembrie, pristâvitu-s-a Macarie, Episcopul de Roman, ziditorul si începătorul Mănăstirii Râşcăi, care a fost la scaunul Romanului 27 ani, şi cu cinste l-au îngropat în Monastirea sa Râşca". Deci, nu Petru Rareş, ci Episcopul Macarie este adevăratul ziditor şi începător al Monastirii Râşca. Aceasta ne-o confirmă şi neuitatul Episcop Melchisedec (*Cronica Romanului*, I, p. 193) şi Pumnu (*Mănăstirile din Bucovina,* p. 89). Deşi tot în *Letopiseţe* citim: „După întoarcerea din Ungaria (1532), face Petru Vodă Monastirea Râşca" (I, p. 205), se vede însă că Petru Vodă a restaurat sau a terminat definitiv ceea ce Episcopul Macarie începuse. / La 1569, Anastase I, Episcop Romanului, hărăzeşte acestei monastiri satul Bârleşti (Melchisedec, *Cron. Rom.*, I, p. 195). Afară de Bârleşti, Mănăstirea Râşca mai stăpânea următoarele moşii: Bogdăneşti, Râşca, Boroaia, Hărmăneşti, Zamostea, Graşi şi viile din dealul Neicueni şi de la Cruce, din judeţul Putna. Iar moşiile Teţcani şi Sabaoani mi s-a spus că s-au ţinut numai în arendă de foştii superiori ai monastirii. / La 1821, Arhimandritul Isaia şi dichiu al Mitropoliei se afla Egumen la Râşca, înlocuind pe Arhimandritul Grigorie Crupenschi, care cumpărase, pe preţul de 15.000 lei, Monastirea Râşca, „cu contractul acel întărit cu sfânta pecete a Mitropoliei şi subscris cu însăşi iscălitura Prea-osfinţiei voastre (Mitropolitului), făcut pe 12 ani şi păzit numai 2 ani" (*Istoria Mitropoliei Moldovei şi Sucevei*, pp. 165, 198 şi 199). În acelaşi an (1821), Monastirea Râşca fu prădată, fără nici un motiv, de rămăşiţele eteriştilor (Xenopol, V, p. 499). „Monastirea Râşca. Duminică s-au prădat de 40 de turci, numai zidul a rămas, pe călugări i-au legat şi i-au bătut şi i-au prădat; astăzi am văzut pe uliţe straiele frate meu Vasile, ce-l am vătaf acolo, şi straiele vătafului Pavel, şi rochiile nevestei, poruncă au dat nimeni să nu cumpere de la turci, le vezi cu ochii şi taci" (Scrisoarea Arhimandritului Isaia din 1821, către Paharnic, în *Istoria Mitropoliei Moldovei şi Sucevei*, p. 131.). / În 1826, Arhimandritul Isaia, Egumenul Monastirii Râşca, se judecă eu oamenii pronumiţi „bogdaprosti" pentru moşia Popeşti, din obârşia pârâului Vaslui" (*Uricarul,* de T. Codrescu, vol. VI, p. 230"[939].

[939] Ibidem, pp. 282-285

1894: „**Pomii Robului**, localitate în satul Râşca. Tradiţia spune că pe locul unde se află satul era o pădure mare. Primii descălecători ai satului Râşca fiind robiţi de tătari, nu s-au întors din ei decât doi, şi au pus temelia satului. Astăzi nu mai găsim aci decât doi meri dulci”[940].

1899: S-a înfiinţat şcoala din Râşca.

1899: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 18 Noiembrie 1899, orele 11 a. m., se va ţine, în localul primăriei comunelor respective de care depinde fiecare din bunurile notate mai jos, licitaţiune publică orală pentru arendarea terenurilor de arătură, de fâneţe şi a golurilor de munte pentru păşune, încorporate pădurilor prin perimetrarea lor, cu ocaziunea vinderii de veci a moşiilor respective: / 391. Locurile de arătură, şi anume : Poiana pe Deal la Vărăreni (1 hectar, 7.000 m. p.), a lui N. G. Butnariu (1 hectar), la ocolul în Suhat (1 hectar), la ocolul nou în Suhat (3.500 m. p.), faţa Suhatului (7.000 m. p.) Vasile Curcă (4.000 m. p.), a lui Gheorghe Boboc (1 hectar), la Adăpători,(5 hectare, 7.200 m. p.), a lui Damian (1 hectar, 8.000 m. p.), a lui Barbă-Neagră (7.500 m. p.), Coada Văcăraşului (1 hectar, 6.000 m. p.), Gura Băţului (9.000 m. p.), Cotul Clipa (2.000 m. p.), Prisosul din capul locului a lui Theodor a lui Eftimie (2.000 m. p.), idem a lui Grigore a lui Eftimie (4.700 m. p.), Poiana lui N. a Mariei, lângă monastire (7.500 m. p.) Prisosul de lângă Moara lui Ion Ştefan (7.500 m. p.), **dimpreună cu cele de fâneţe**, şi anume: poienile denumite la Pustia (2 hectare, 13.600 m. p.), în ocol la Nastacă (5 hectare, 7.200 m. p.), a lui Nastacă (2 hectare, 8.600 m. p.), a lui Grigoraş (4 hectare, 2.000 m. p.), Ion Larion (1 hectar, 4.300 m. p.), Ion Ouă (7.000 m. p.), Gh. Holban (1 hectar, 4.300 m. p.), C. Gavril Bârgăoanu (1 hectar, 4.300 m. p.), la Fântâniţa (2 hectare, 1.400 m. p.), cosită de arendaş (1 hectar, 4.300 m. p.), Urşiuţului (1 hectar, 4.300 m. p.), Mitrofan (5 hectare, 7.200 m. p.), Ion Simion a Nichitei (7.000 m. p.), lui Gabură (4 hectare, 2.900 m. p.), Th. Soleanu (2 hectare, 8.600 m. p.), I. Tomega (4 hectare, 2.900 m. p.), Mihăileşti (8 hectare, 5.800 m. p.), a Popei (2 hectare, 8.600 m. p.), a Bârgăoanului (2 hectare, 8.600 m. p), Huşanului (1 hectar, 2.500 m. p.), Rogojină (1 hectar, 2.500 m. p.), Berendei (1 hectar, 4.300 m. p.), Via a Păvăloaie (1 hectar, 2.500 m. p.), Doroftei (4 hectare, 2.900 m. p.), Pârâiala (2 hectare, 8.600 m. p.), Flămândului (8 hectare, 5.800 m. p.), Popa Petrei (2 hectare, 6.800 m. p.), Pârlitura lui Ilie Solcan (1 hectar, 1.300 m. p.), Dealul Slatinei (4 hectare, 2.900 m. p.), Schitului (2 hectare), Gheolului (1 hectar, 2.000 m. p), Fântâna Slatinei (7.500 in. p.), Plopul (3 hectare, 8.600 m. p.), Bâtca Oului (2 hectare, 8.600 m. p.), Gura Pârâului Slatinei (7.500 m. p.), Gura Moişei (1 hectar, 4.300 m. p.), Lăzăroaei (1 hectar, 1.000 m. p.), Tânjală (1 hectar, 1.000 m. p.), Onofreu (1 hectar, 4.300 m. p.), Alecului (7.500 m. p.), Timoftei (2 hectare), Curătura lui I. Ştefan (2.800 m. p.), Poiana Camcăi (1 hectar), Coada Iazului (5 hectare), Tomei (7.500 m. p.), Handragel (2 hectare, 8.000 m. p.), Filip (1 hectar, 5.000 m. p.), a lacului (1 hectar, 7.000 m. p.), Cozile de la Hisum (1 hectar, 7.000 m. p.), Ion Pavăl (7.500 m. p.), Pârâul lui Ciocan (1 hectar), Hojdei (3.000 m. Pârâul lui Ciocan (3 hectare, 2.000 m. p.), Lunca lui I. V. a Tomei Pavel Porcanu (2 hectare, 2.000 m. p.), la Ulmi, devale de podul Buftei (1 hectar, 4.300 m. p.), Lunca Ferestrăului de pe Râşca (6.000 m. p.), cum şi poienile în care se face parte cosire, parte arătură, şi anume: Runcului (10 hectare), Trestioara (2 hectare, 8.600 m. p.), Frasinul (4 hectare, 2.900 m. p.), Rachitna (2 hectare, 8.600 m. p.), Vatra Râşcuţei (8 hectare, 5.000 m. p.), Jidanului (2 hectare, 8.000 m. p.), lui Galomoţ (1 hectar, 1.000 m. p.), Grigoraş (1 hectar, 1.000 m. p.), Prisosul dintre Dumbrăvan şi V. Ţidula (7.500 m. p.), precum şi cu poienile în cart se face arătură, ca în trecut, sau se va cosi fânul, având drept arendaşul, numai în lunile Decembrie, până la 1 Martie, să introducă vite pentru a consuma fânul pe loc, anume: în locurile de la Rusu Râşcăi

[940] Ibidem, p. 251

(25 hectare), Arşiţa Rusului (12 hectare), Brustura (2 hectare), Gruiului (22 hectare), Piciorul Crucii (7 hectare, 2.500 m. p.), Hîrjala (1 hectar, 4.300 m. p.), a lui Ion (35 hectare), Litvului cu Pârlea (22 hectare), Pădureţului (14 hectare), Dele-Leu (25 hectare), Arşiţa lui Isac (2.500 m. p.), Arşiţa Dele-Leu (2 hectare, 8.600 m. p.), Arşiţa Măgurei (2 hectare, 1.000 m. p.), Ulmul (22 hectare), Arşiţa Scutarului (8 hectare, 4.000 m. p.), Arşiţa Crâşmarului (8 hectare, 4.000 m. p.), Vadurile şi Rojorita (85 hectare), Izvornl Alb (5 hectare, 6.000 m. p.), Arşiţa Izvorului (2 hectare, 8.600 m. p.), Popasu (14 hectare, 3.000 m. p.), Petrosu (14 hectare, 3.000 m. p.), Runcu Bârnei (5 hectare, 2.900 m. p.), Ogarului (5 hectare, 2.900 m. p.), Piciorul Lupului (12 hectare), Trecătoarea Mică (1 hectar, 1.000 m. p.), Faţa Râşcăi (9 hectare, 9.600 m. p.), Râşca Mare (5 hectare, 2.000 m. p.), Mihai Rusu (2 hectare), Lunca Râşcăi (2 hectare), Sebastian (22 hectare, 8.000 m. p.) ; iar **numai pentru păşune şi coasă**: Lunca Râşcăi, dintre locuitorii împroprietăriţi în Bogdăneşti şi Râşca (286 hectare), Hăţaşul dintre Râşca şi Bogdăneşti ca 12 hectare, 6.800 m. p., din această suprafaţă 1 hectar, 5.000 m. p. este bun pentru coasă, restul de suhat de vite. Hăţaşul prisosului de la Râşca (2 hectare); în total întindere 916 hectare, 2.460 m. p., cuprinse în perimetrul pădurii Statului Bogdăneşti; garanţia provizorie lei 4.000”[941].

1903: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 5 Noiembrie 1903, la orele 10 a. m., în localul ministerului agriculturii, industriei, comerţului şi domeniilor, se va ţine licitaţiune publică, prin oferte închise, conform legii asupra contabilităţii publice şi a regulamentului de licitaţiuni, publicat în *Monitorul Oficial* No. 80 din 11 Iulie 1896, pentru vânzarea spre exploatare, pe timp maximum de 20 ani, a unei porţiuni de 2.123 hectare pădure, compusă în majoritate din esenţele brazi şi molid seculari, din pădurea Statului Bogdăneşti-Râşca, seria **Râşca Mare**, cu cantoanele Pârâul Arinilor şi Deleleul, şi seria **Râşcuţa**, situată în judeţul Suceava, plasa Moldova-Şomuz, comuna Bogdăneşti”[942].

1907: S-au înscris în Societatea „Steaua”, care „are de scop a lucra pentru întinderea învăţăturii în popor”, plătind câte 2 lei, călugării de la Râşca, adică „ieromonahii Teodosie Harcotă, Ilarion A. Luculescu, Galaction Cioban, Gherasim Agapi, Macarie Borocanu, monahii Gherasim I. Nechilei, Ieronah Pahomie, Glicherie Cucoş, Ionichie a Tomei Tătăroae, Ignatie Polariu, Daniil Vicol, Ghedion Bălăniei, ieromonahii Ghenadie Palamariu, Iosaf Tulbure, Paisie Salcine, fratele Grigore Chiuruţă, monahul Silvestru Şindilariu, fratele Luca Chiuruţă, fratele Vasile Mihăilescu, cântăreţul Vasile Mihăilescu, fratele Vasile Irina, preotul Ioan Grigorescu din comuna Râşca, învăţătorii Theodor Grigorescu, Vasile Hudiţă şi învăţătorul preot Mihai Cârlănescu din comuna Bogdănesti, şi Ioan V. Diaconescu, secretarul primăriei comunei Bogdăneşti[943].

1922: „**No. 4184. Procesul-verbal din 1 septembrie 1922**. Comisiunea, în majoritate, dispune: Declară expropriată suprafaţa de 59 ha 9.200 m. p., lângă pârâul Batu, pădure, proprietatea satului **Bogdăneşti-Râşca**; care va servi de islaz satului Râşca, şi suprafaţa de 12 ha 200 m. p. pădure, proprietatea satului Bogdăneşti-Râşca, lângă delimitarea locuitorilor, care va servi de islaz pentru satul Buda. Propune a se expropria 130 ha pădure, proprietatea Statului, în continuarea porţiunilor declarate expropriate mai sus, iar restul de 239 ha, necesar satului Bogdăneşti, propunem a se expropria din pădurea Statului „Coasta-Buzei”, începând din moşia Baia şi delimitarea sătenilor din Râşca, până la completare… Domnii Gheorghe Teodorescu, delegatul Casei Pădurilor, şi Alex. Cantacuzino-Paşcanu, delegatul

[941] *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, pp. 5938, 5939
[942] *Monitorul Oficial*, Nr. 128, 2 septembrie 1903, p. 4485, 4486
[943] *Albina*, No. 29, Anul X, 15 aprilie 1907, p. 789

supleant al proprietarilor, au făcut opinii separate"[944]. „**No. 4576. Procesul-verbal încheiat în ziua de 9 octombrie 1922**. Comisiunea, în unanimitate, dispune: Declară expropriat, din moşia mănăstirii **Râşca**, proprietatea Casei Bisericilor, megieşită cu lunca lui Stofilat, sesie a bisericii Râşca, locurile locuitorilor de la 1896 şi pădurea Statului, în suprafaţă aproximativă de 72 ha, adică tot terenul cultivabil al sus-zisei moşii, rămânând ca terenul necesar pentru vatra mănăstirii să se rezerve de către ministerul agriculturii, potrivit art. 75 din Regulamentul Legii Agrare. Acest teren, declarat expropriat, va servi pentru distribuirea, în loturi, la săteni"[945].

1927: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 4 Decemvrie 1927, ora 10 a. m., în localul Casei pădurilor şi la direcţiunea silvică Cernăuţi, se va ţine licitaţiune publică, prin oferte închise, conform legii asupra contabilităţii publice pentru vânzarea spre exploatare pe un period de 1 an şi jumătate, calculat cu începere de la 1 Septemvrie 1927, a unui număr de 13.730 arbori de esenţă brad, fag, plop şi diverşi din pădurea Statului Râşca, seria I, Moişa, parcela 35, judeţul Fălticeni. / Vânzarea spre exploatare pe un period de 1 an şi jumătate, calculat cu începere de 1 Septemvrie 1927, a unui număr de 5.657 arbori de esenţă brad, fag, plop şi diverşi din pădurea Statului Râşca, seria II Râşcuţa, parcelele No. 82 şi 83, judeţul Fălticeni… / 10.443 arbori brazi, fagi şi diverşi din pădurea Statului Râşca, seria I Moişa, judeţul Fălticeni… / 12.878 arbori de esenţă de brad, plop, fag şi diverşi din pădurea Statului Râşca, seria III Râşca Mare, formând parchetele 104 şi 105, judeţul Fălticeni"[946].

1944: „Decizia Nr. 64.706 din 5 Octomvrie 1944, se revine asupra repartizării dlor ingineri silvici menţionaţi mai jos, din deciziile ministeriale de la jurnalul Nr. 34.814, 50.971 şi 59.015 din 1944, care urmează a se reîntoarce la posturile avute în Bucovina de Sud şi Moldova de Nord, pe data publicării prezentei deciziuni în Monitorul Oficial: **Siraev Gheorghe**, inginer şef silvic, ca şef la Ocolul Râşca; **Costea Nicolae**, conductor ajutor, la Ocolul Râşca; **Vlad Gheorghe**, conductor ajutor, la Ocolul Râşca; **Roşca Ilie**, conductor cl. II, la Ocolul Râşca"[947].

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe data de 1 Septemvrie 1945, la şcolile primare din judeţul Baia, arătate în dreptul fiecăruia: **Boleac Mihai**, gr. II, de la Peste Vale, Râşca, la Boroaia Nr. 2, post II, apropiere soţie, învăţătoare, casă; **Monoranu Teodor**, gr. II, de la Slătioara, Râşca, la Giuleşti, Boroaia, post II, casă, teren"[948].

1947: „Următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 Septemvrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Constantinescu Lidia**, de la Groși, la Râşca"[949].

1948: „Se înfiinţează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*[950], Centrala Industrială a Lemnului… Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: Ing. Berdicevschi şi Haimovici „Râşca", cu sediul în Râşca; „Moldova Forestieră", Fraţii Haras, cu sediul în Râşca; „Slătioara", Marcu Segall şi Hollinger, cu sediul în Râşca".

[944] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2623-2627
[945] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2623-2627
[946] *Monitorul Oficial*, Nr. 241, 30 octombrie 1927, p. 14510, 14511
[947] *Monitorul Oficial*, Nr. 240, 17 octombrie 1944, pp. 6701, 6702
[948] *Monitorul Oficial*, Nr. 248, 30 octombrie 1945, pp. 9578, 9579
[949] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, p. 9653
[950] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

SALCEA

Aşezare şi moşie a Ocolului Domnesc al Sucevei, Salcea, ca şi celelalte sate din acelaşi ţinut, trece, după mutarea capitalei Moldovei la Iaşi, din mâna Domniei, în mâna Domnului Dumnezeu – cum obişnuiau să glumească megieşii de peste apă, sătenii din Bosanci şi fraţii lor din Rădăşeni. În cazul Salcei, Dumnezeu a fost reprezentat de mănăstirea Dragomirna, care a înşfăcat halca ei, în disputa cu celelalte mănăstiri pentru moşia bogată a Domniei la Suceava, grăbindu-se să capete urice şi întăriri pentru stăpânirea averilor pământeşti, la care doar enoriaşii erau sfătuiţi să renunţe, pentru a le dobândi însutit în Sfintele Ceruri.

1626, august 29: Miron Barnovschi dăruieşte mănăstirii Dragomirna satul Salcea, „cu vecini şi cu tot venitul, care a fost drept domnesc, ascultător de ocolul târgului Suceava”[951].

1627, martie 16: Miron Barnovschi întăreşte mănăstirii Dragomirna satul Salcea[952].

1630, septembrie 2_ Moise Movilă întăreşte mănăstirii Dragomirna stăpânirea asupra satului Salcea din ţinutul Suceava[953].

1654, martie 23: „Gheorghe Ştefan, domnul Moldovei, la plângerea călugărilor mănăstirii Dragomirna că „privilegiile şi alte drese de danie şi miluire şi întărire”, ce le-a avut mănăstirea de la alţi domni şi de la răposatul Miron Barnovschi voievod, ctitorul ei, s-au pierdut şi au fost stricate toate de cazaci, când a venit Timus Hmelniţki cu oastea de cazaci zaporojeni, împreună cu tătarii, până la cetatea Sucevei, ca să aibă a lua pe doamna lui Vasile voievod şi a prădat mănăstirea, luându-i toată averea: odăjdii, vase, argint, aur şi mărgăritare de mare preţ, văzând uricele şi zapisele stricate şi rupte, dă şi întăreşte mănăstirii Dragomirna stăpânirea asupra satelor: Necşeni, (ascultător de ocolul Botoşanilor), Brătineşti (cu heleşteu), ţinutul Hârlău, Ruşciori, Salcea şi Bârnova, cu heleşteie şi vaduri de moară pe râul Suceava, ţinutul Suceava. / Marele logofăt. Scrie Dumitraşco”[954].

1775: Recensământul generalului Spleny menţionează, în **Ocolul mijlociu**: Pătrăuţi, cu 5 popi, 48 ţărani, Mitocul Mănăstirii Dragomirna, cu 4 popi, 81 ţărani, Adâncata, cu 32 ţărani, Burdujeni, cu 3 popi, 57 ţărani, Plopenii cu Poiana Pustie şi Feteşti, 1 boier, 5 popi, 148 ţărani, Salcea, cu 1 popă, 35 ţărani”. Precum se vede, Salcea era încă un sat foarte mic, în comparaţie cu celelalte sate mici din apropiere. Tot prin comparaţie, Poiana Pustie (Adâncata) a mănăstirii Burdujeni avea 120 liuzi, Burdujeni, 180 liuzi, iar Plopenii hatmanului Răducanu Roset, 155.

1782: În 11 noiembrie 1782, când Georg Lauterer, venind dinspre Iaşi, prin Botoşani, „pe nişte drumuri proaste”, şi trece, prin Salcea şi Plopeni, sat „aşezat pe deal, într-un ţinut păduros”, vama austriacă spre Suceava se afla la Tişăuţi, râul Suceava fiind traversat de „un pod construit pe trei piloţi”, iar de la Suceava a „mers, pe un timp foarte rău şi căi rele”, spre Cernăuţi, iar de acolo, prin Lvov, spre Kracovia[955]. Podul de la Tişăuţi, de atunci, avea să

[951] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 261, p. 120
[952] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 270, p. 122
[953] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 306, p. 130
[954] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 439, p. 162
[955] *Călători*, X, partea I, p. 333

determine apariţia unui nou sat, Ratuş, format din câteva gospodării, adunate în jurul hanului respectiv.

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, descrie „Drumul mare, de la Suceava (în Bucovina), la Botoşani: De la Suceava, la Tişăuţi (vama austriacă, carantina se află la ¼ de ceas de acolo, în satul mai mare, Bosanci). Aici, hotar e râul Suceava, care, când se umflă apele, este trecut cu plute. De aici, prin **Salcea**, pe la Dumbrăveni, peste două braţe ale râului Siret, peste primul – pe un pod suspendat; apoi, la dreapta, pe lângă satul Vlădeni, pe la poalele împădurite ale unui deal, la Botoşani”[956].

1803: În „Condica liuzilor din 1803”[957] sunt înscrişi 105 birnici către Iordache Hurmuzache, proprietarul moşiei Salcea, oameni străini, aduşi de boier din Galiţia (liuzi), 103 clăcaşi fiind menţionaţi, în 20 august 1805, de către „Condica pentru fâneţele boiereşti, ce li s-au măsurat pe moşia Salcea”.

1804, iunie 15. „Alexandru Moruzi, domnul Moldovei, la cererea lui Iordache Balş, fost mare vistier, în care arată că s-a făcut hotarnica între moşiile Avereşti, Dumbrăveni şi Sălăgeni faţă de moşiile Salcea şi Iucşeni, din ţinutul Suceava, ale lui Iordache Hurmuzachi, în anul 1802, împreună cu Nicolae Calmuschi pitar şi Gavril Conachi mare vornic, în anul 1803, dar Iordache Hurmuzachi a fost nemulţumit, porunceşte lui Constantin Ureche fost mare sluger să meargă la faţa locului şi, după cartea de judecată de la Divan, hotarnica din 1762 şi alte scrisori mai vechi ale megieşilor, să se îndrepte hotarele Avereştilor faţă de moşiile lui Hurmuzachi şi să se însemne cu pietre şi movile. Dacă acolo nu se va putea face îndreptare, la locul cu pricina nu se vor pune pietre hotare, ci se va face hartă, mărturie cu arătarea pricinii, pentru a fi trimise la Divan, să le dea hotărârea. A recitit marele logofăt”[958].

1817: În „Izvod de câţi oameni, copchii, i burlaci, i vădani, i di boi, i di vaci, i di oi, i di cai, i di stupi” din 20 martie 1817, sunt menţionate în Salcea 68 familii de birnici, 30 de familii de scutiţi (care nu plăteau bir, dar tăceau un număr sporit de zile de clacă la conacul boieresc) şi 9 familii de ţigani boiereşti. Total: 107 familii, cu 477 suflete. Dintre aceştia, 168 erau căsătoriţi, 12 erau burlaci sau văduvi, 12 femei erau văduve, iar 285 erau copii[959]. În Salcea, existau, în 20 martie 1817, cinci ciubotari, respectiv Ştefan, Timofte, Nichita, Gheorghe şi Antohi Leahu (polonezii, deci originari din sudul Poloniei, adică din Galiţia), toţi cinci primind, ulterior, numele de Ciubotar şi abandonând numele etnic, Leahul. Alte nume denumeau alte ocupaţii ale vremii: Ion Chetrar era pietrar, Ion sin Andrieş era morar, Manole sin Neculai era stoler, Dumitraş era cojocar, Grigoraş era scripcar (iată unde trebuie să-şi caute şi să-şi afle Petru Scripcă, cel care nouă ne-a fost mai mult decât un medic, deşi era doar felcer, moş-strămoşul!), un alt Dumitraş era fierar, Andronic sin Croitor era, ca şi tatăl său („sin” înseamnă „fiu”, iar „zet” – „al lui”), croitor, iar Onofrei era dohotar, ocupându-se cu adusul şi vânzarea păcurei. Primarul satului Salcea, numit vataman în 1817, era Vasile Vataman, iar reprezentant al stăpânului moşiei era Vasile Vornic. În biserica satului, slujeau Preotul Constantin (Luca), Dumitraşcu Dascăl şi Simion Palamariu, numele indicând, desigur, ocupaţiile.

---

956 *Călători*, XIX, I, pp. 754-773
957 Codrescu, Theodor, *Uricariu*, vol. VII, p. 244
958 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1609, p. 522
959 Biblioteca Academiei, pachet CCLXXI, doc. 137

1820: În catagrafia din 1820 sunt cuprinşi numai 45 birnici, 10 bejinari nestatorniciţi, 6 slugi boiereşti, 4 slujitori ai bisericii şi un „jidov arândar", un oarecare Calman[960].

1831: Catagrafia înregistrează 3 preoţi, 3 dascăli, 1 străjer, 8 nevolnici, 7 vădane, 74 havalegii, 15 slugi boiereşti, 5 jidovi şi 9 burlaci[961].

1835: Într-o statistică din 1835, cuprinzând numărul de case şi biserici din fiecare localitate din Moldova, întocmită de ispravniciile de ţinut, la cererea Departamentului Treburilor din Lăuntru, sunt menţionate bisericile de piatră din Burdujeni, Bursuceni şi Plopeni, precum şi bisericile din lemn din Salcea, Dumbrăveni (două), Grigoreşti (două) şi Siminicea. În Plopeni existau, în 1835, 167 case, iar în Salcea doar 80. Mai puţine decât în Siminicea (90), Grigoreşti (110) şi Burdujeni (130). Cea mai mare localitate din zonă era, în 1837, satul Dumbrăveni, care avea, împreună cu cătunele sale (Văratec, Sălăgeni şi Vereşti), 414 case[962].

1838: Catagrafia anului 1838 înregistrează 157 familii, din care 3 preoţi, 2 dascăli, 3 bătrâni nevolnici, 13 văduve, 105 birnici, 30 bejenari „din nou de sine veniţi" şi 1 vătav. Lista e iscălită de vornicul Ifrim Mihere[963].

1845: În catagrafia din 1845, Salcea este înregistrată cu 125 familii, din care 4 preoţi, 2 dascăli, 1 vătav, 7 nevolnici, 7 văduve, 75 birnici şi 25 hrisovoliţi, adică bejenari lipoveni.

1851: „O broşură, lucrată de Franz Raffelsberger şi publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poştale** din k. k. Statele austriece", consemnează că, „De la Suceava, trecând râul Suceava, apoi continuând prin Burdujeni, Salcea (Saltsche), hanul de pe râul Siret, se ajungea la Botoşani, cale de 2 poşte şi jumătate"[964].

1855: „**Corespondenţă de lângă apa Sucevei, 22 octombrie.** Salcea şi Plopenii, de unde scriu, sunt situate pe graniţa Moldovei, către Bucovina, dar în Moldova, vis-á-vis cu urbea Suceava, de care se despart prin fluviul cu acest nume, Suceava. Noutăţile noastre de aici sunt demne de toată compătimirea şi întristarea. Scumpetea ce ni se însemna mai nu-şi are perechea în istoria acestui Principat, aceea creşte şi se măreşte văzând cu ochii. Chila de grâu se vinde, aice, la graniţă, pe loc, de la 7 până la 7 galbeni şi jumătate, la Iaşi, de la 7, până la 8 galbeni. Guvernul începu a trimite oamenii săi prin ţinuturi, spre a cumpăra o sumă însemnată de grâu, cu scop, se pare pentru a preveni o carenţă de pâine neprevăzută, dar posibilă. Celelalte soiuri de cereale sunt încă foarte ridicate în preţuri, din care cauză se înţelege că manufacturile încă se scumpiră peste toată aşteptarea. Proprietarii şi posesorii, văzând nişte atari mişcări în preţuri, începură a cere, pe produsele lor, preţuri aşa de mari ca cumpărătorii să nu se apropia de ei, şi poate fi că aceasta încă e una dintre cauzele urcării preţurilor peste aşteptare. Toamna întreagă o petrecurăm în secetă, din care cauză arăturile şi semănăturile de toamnă nu ne promit vreo fertilitate favorabilă a pământului pentru anul viitor"[965].

---

[960] Arhivele Statului Iaşi, transp. 166, of. 143, No. 7, filele 31-32
[961] Arhivele Statului Iaşi, tr. 885, op. 1011, Nr. 10, filele 21-24
[962] Arhivele Statului Iaşi, tr. 696, op. 722, Nr. 1084, filele 80-84
[963] Arhivele Statului Iaşi, tr. 1316, op. 1488, Nr. 1174, filele 53-59
[964] Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54
[965] *Gazeta Transilvaniei*, nr. 90, 9 noiembrie 1855, p. 349

1859: Personaj emblematic al satului moldovenesc devine şi rămâne deputatul-ţăran Simion Stanciu, din Salcea, alesul ţăranilor din nordul Moldovei. Simion Stanciu, al doilea fecior al lui Gavril Stanciu din Bosanci, care s-a stabilit în Salcea în noaptea de 11 spre 12 octombrie 1777, când au refuzat obştenii popii Andrei din Udeşti să depună jurământ de credinţă faţă de Austria, „însurăţel din 1843", cum este pomenit în catagrafia anului respectiv, a fost multă vreme vornic al satului şi primar al comunei. În baza Tratatului de la Paris, din 30 martie 1856, în Principate urmau să se constituie câte un Divan ad-hoc, în care să fie reprezentate toate păturile populaţiei. Primele alegeri se fac şi se falsifică pe la jumătatea lunii iulie a anului 1857, reprezentantul ţăranilor fiind Vasile Diaconu din Zlătunoaia. După anularea rezultatelor alegerilor falsificate, a urmat scrutinul din 29 august 1857, când sălceanul Simion Stanciu a fost ales reprezentant al ţăranilor din judeţul Botoşani. / Primul document semnat de deputatul sălcean (singurul ţăran semnatar) a fost propunerea lui Mihail Kogălniceanu prin care se cereau Unirea Principatelor, autonomia ţării şi o constituţie în care să se prevadă drepturi egale pentru toţi locuitorii. / În 9 noiembrie 1857, Simion Stanciu semnează, în poziţia a doua, propunerea ţăranilor de răscumpărare a boierescului şi de renunţare la „toate celelalte cu care suntem împovăraţi de către boierii de moşii": „Apoi suspinul, durerea noastră de toate zilele, dorinţa cea mai marc pentru care ne rugăm zi şi noapte lui Dumnezeu să se îndure este căderea boierescului; de aceia vrem să răscumpărăm boierescul şi toate acelea cu care suntem împovăraţi de către boierii de moşii. Voim să scăpăm, voim să ne răscumpărăm, să nu mai fim ai nimănui, să fim numai ai ţării şi să avem şi noi o ţară; am îngenunchiat; am îmbrâncit cu toţii; cum suntem nu o mai putem duce îndelung... Din buni şi străbuni, noi am avut dreptul de a ne lucra pământul trebuitor pentru hrana noastră şi a vitelor noastre fără să ne poată alunga nimeni de pe dânsul. Toate uricele ţării, toate aşezămintele vechi şi noi ne sfinţesc acest drept, precum şi acela de a se da copiilor noştri pământuri, până la acoperirea a două treimi din moşie, iar până la Regulament aveam dreptul de a lucra cât vom putea"[966]. / În baza Legii comunale din 9 martie 1864, Simion Stanciu devine primul primar al comunei Salcea, fiind înlocuit cu un siminicean, care mută primăria în satul lui, după detronarea lui Cuza, în 1866. În toamna aceluiaşi an 1864 (25 şi 26 noiembrie), Simion Stanciu a fost ales iarăşi deputat al ţăranilor, împreună cu Gheorghe Lupescu şi Ion Roibu. / În 27 mai 1873, când trupul neînsufleţit al lui Alexandru Ioan Cuza a intrat în ţară prin gara Iţcani, Simion Stanciu, însoţit de sălcenii lui, a ieşit în întâmpinarea trenului, făcând gardă de onoare la sicriu până la Ruginoasa: „În gara Vereşti, conductul fu întâmpinat de o mulţime de botoşeneni, cu muzica acelei urbe; apoi, o deputaţiune de săteni, în frunte cu bravul ţăran Simion Stanciu, fost deputat în Divanul ad-hoc, care a însoţit sicriul ca gardă de onoare până la Ruginoasa"[967]. / „Unul dintre fruntaşii deputaţi ţărani în Adunarea ad-hoc, Simion Stanciu, a însoţit sicriul, de la Vereşti, până la Ruginoasa, strigând către ţăranii adunaţi în toate gările, în ciuda autorităţilor, să vină să-şi ia rămas bun de la fostul lor domn"[968]. / După obţinerea independenţei, în 1877, când Regatul România a avut dreptul să acorde decoraţii, Simion Stanciu a fost decorat cu Ordinul „Steaua României" în gradul de comandor. Brevetul cu nr. 429, din 5 martie 1878 (aflat la Arhivele Statului din Suceava), e contrasemnat de Mihail Kogălniceanu, Ministrul Afacerilor Străine. Pe o fotografie a deputaţilor ţărani de odinioară, în care Simion Stanciu se află în rândul întâi, primul din stânga, Kogălniceanu a scris „Talpa casei", apoi i-a trimis-o lui C. A. Rosetti, pentru a o folosi ca document. / Deputatul ţăran a trecut la cele veşnice în 2 mai 1881, când împlinise numai 65 de ani. Ţăranul acesta superb, care-i fusese alături lui Kogălniceanu, în primele demersuri unioniste, şi care avea să-1 însoţească pe Alexandru Ioan Cuza pe ultimul drum al întoarcerii acasă, este oglinda a tot ceea ce a fost mai frumos în spiritualitatea sătească din acest nord de

---

[966] Sturza, Dimitrie, *Însemnătatea divanurilor ad-hoc din Iaşi şi Bucureşti*, 1912, pp. 327, 329, 419
[967] *Domnia şi detronarea lui Cuza Vodă*, Bucureşti, Biblioteca „Flacăra", nr. 8, p. 183
[968] Mihalache, M., *Cuza Vodă*, Ed. Tineretului, 1967, p. 235

ţară. În 1857, în Divanul Ad-hoc, Simion Stanciu a luptat pentru răscumpărarea clăcii şi a dijmei şi pentru împroprietărirea ţăranilor, apoi, la reforma agrară din 1864, **a plătit 1.521 lei pentru libertate şi pentru a deveni stăpân** în **propria-i ţară asupra unui petec de pământ.** Când ţara în care avea şi el 5 fălci şi 40 de prăjini l-a chemat să moară pentru ea, Simion Stanciu a plecat să-şi facă datoria faţă de ţară, luând parte la asaltul asupra redutei Griviţa, pe care, alături de consăteni de ai săi şi de alţi şi alţi ţărani români, o şi cucereşte. Apoi revine la ale lui, trăind viaţa de fiecare zi, viaţa aceea înnobilată de ciclul recoltelor şi de oficierile agrare ale datinii străbune. A fost, în cele din urmă, adică după Griviţa, decorat de Regele României, dar decoraţia nu-i viza faptele de arme, ci faptele de spirit care-l ajutaseră să fie un prim deputat al ţăranilor.

1864: În 1864, luna august, în satul Salcea, în prezenţa primarului Simion Stanciu (primul deputat ţăran din judeţul Botoşani în Divanul Ad-hoc, încă din 1857), au fost împroprietăriţi sătenii, în funcţie de posibilităţile de lucru şi de suprafaţa de teren luată în arendă, cu o suprafaţă arabilă de 406 falei şi 68 prăjini, în tabelele de împroprietărire fiind trecuţi 128 clăcaşi şi 29 funcţionari, meseriaşi, servitori, văduve şi bătrâni nevolnici, adică tară copii. / Clăcaşii **care aveau patru boi**, au primit câte 5 fălci şi 40 prăjini teren arabil, aceştia fiind: Simion, Maftei şi Gheorghe STANCIU. / Alţi 49 de clăcaşi, care **aveau doar câte o pereche de boi**, au primit câte 4 falei de teren arabil: Alexa LUNGU, Alecu LIONTE, Ananie LUCA, Ananie BEREZGA, Alecu Costan PETRIUC, Vasile ŞARPE, Vasile zet ŞARBAN, Vasile Maftei STANCIU, Gheorghe ATODIROAEI, Gheorghe BELŢIC, Gheorghe IACOBEŢ, Gheorghe a NICHITII, Dumitru CURELIUC, Dumitru PÎSLARIU, Dumitru IACOBUŢĂ, Dumitru UNGUREANU, Dumitru LUCA, Ion AGRIGORĂSOAIEI, Ion HRIŢUC, Ion GOLOFCA, Ion ŞARBAN, Constantin PETRIUC, Cozma MAXIM, Neculai BILIUŢ, Neculai PÎSLARIU, Nichifor CHETRARIU, Niţă CIOBANU, Dumitru lui Onofrei BELŢIC, Dumitru a NICHITII, Simion IACOBEŢ, Simion ATODIROAIEI, Tanasă CHETRARIU, Casandra lui Dumitru OCHEANĂ, Catrina lui Dumitru BELŢIG, Ion AVASILOAEI, Ion BEREZGA, Constantin BELŢIG, Costache zet ALEXA, Zoiţa lui Manole ŞARBAN, Neculai a lui Maftei STANCIU, Neculai a lui Manole PINTILEI, Niţă IACOBEŢ, Vasile DANILOAIE, Pintilei ŞARBAN, Paraschiva BELŢIG, Simion LUCA, Simion HRIŢUC, Ştefan ŞARBAN, Balaşa sin OCHEANĂ. / **Clăcaşii cu palmele**, 76 la număr, printre care câteva văduve şi o colindătoare, numită, sugestiv, Maranda Malanca, au primit câte 2 fălci şi 40 de prăjini: Alexandru BELŢIG, Vasile SCOPU, Grigore a lui Mihai RÎNDAŞU, Gheorghe PALAMARIU, Dumitru BURDUJA, Ion a NICHITII, Ion COJOCARIU, Ion PALAMARIU, Ion a lui Mihai LUŢUC, Ion a lui Dumitru IACOBEŢ, Mihai CHIŞCAN, Niculai a lui Gheorghe BILIUS, Neculai a lui Costan BELŢIG, Petrea BOSÎNCIANU, Andrii PALAMARIU, Gheorghe GURIUC, Grigore PALAMARIU, Dumitru a PĂVĂLOAIE, Dumitru ILAŞ, Ion zet PALAMARIU, Ion SEMIAN, Ion MURARIU, Ilie SAFTIUC, Ion a lui Petru BOSÎNCIANU, Manolache Ţ1GĂNAŞU, Neculai STATRIUC, Neculai a lui Gavril STANCIU, Acsania lui Petru BOTEZATU, Simion ANDRIOAIE, Simion a lui Ion HRIŢUC, Toader a lui Onofrei BELŢIG, Toader ŢURLUI, Ştefan RÎNDAŞU, Ştefan SCÎNTEIE, Gheorghe DASCĂLU, Ion PETRAŞ, Aniţa CHIŞCAN, Gheorghe ONOFREI, Gheorghe COJOCARIU, Alecu REBENCIUC, Maranda CHIŞCAN, Maranda COJOCARU, Nică APREDOLOG, Zoiţa lui Toader PALAMARIU, Alexandra BALAHURA, Gheorghe zet ATANASOAIE, Grigore BALAHURA, Safta ŢIBULCĂ, Panaite ANDRONIC, Catrina MITRIC, Dumitru COSTÂN, Simion ROTARIU, Toader a lui Onofrei HRIŢUC, Tanase a PĂVĂLOAIE, Toader ILAŞ, Ştefan PETRAŞ, Ştefan HIRGHILIGIU, Ion BALAHURA, Ioan GRAMĂ, Ancuţa lui Vasile VULPE, Gheorghe MACOVEI, Grigore BOSÎNCIANU, Costache CIUBOTARIU, Măriuca CHETRARIU, Maranda MALANCA, Dumitru sin POPA, Ion ROTARIU, Ion a lui Cozma MAXIM,

Costache a ILENII, Ion ŢIBULCĂ, Tudorache a MIRONESEI, Neculai HOLOŞPIN, Nechita PLUGARIU, Liana VĂDANA. / Tot în 1864, când s-au dat pământuri şi... nume, 29 de **familii de clăcaşi**, în mare majoritate nevolnici, adică bătrâni sau văduve fără copii, au primit, în vatra satului, câte 12 prăjini de grădină şi loc de casă: Panaite GRECU, fierarul Nastase BALAHURA, rândaşul Ilie CHELARIU, Catrina MOAŞA, orfanii preotului TUDORACHE, Safta lui Niculai a NICHITII, servitorul Ion MATEI, Alecu HERGHELEGIU, Gheorghe CHETRARIU, Tanasă HRIŢUC, Gavril BEREZGA, Petrea BĂLTESCU, stolerul Constantin VIŞINOSCHI, Irina lui Matei STOLERIU, jitarul Ion MANDIUC, Ion BÎRLIGA, Neculai MACOVEI, Ion TUDOSE, învăţătorul Grigore CÂRJA, argatul Neculai MARIAN, Manolache PINTILIE, servitorul Toader ARHIP, Catrina FRUMUŞELOAIA, lăcătuşul Ion LĂCĂTUŞU, fierarul Ion ILAŞ, dascălul Ştefan DASCĂLU, Vasile DASCĂLU, dascălul Ion DASCĂLU, preotul Constantin MĂCĂRESCU.

1877: În cazarma din Burdujeni, formată din clădirile şi chiliile mănăstirii Teodorenilor, secularizate în 1863, au fost încartiruiţi ostaşii Regimentului 16 Dorobanţi, regiment devenit, ulterior, Regimentul 16 Infanterie Suceava. În compania a III-a a acestui regiment fuseseră înrolaţi sălcenii **Grigore a Lucăi** – sergent, **Vasile Nichifor, Ion Pietraru, Simion Stanciu, Minai Palamaru, Dumitru Cojocaru** şi **Constantin Ciobanu,** şi plopanarii **Ion D. Palagheanu** – sergent, primar al comunei Salcea din 1907 până în 1916, **Ştefan Godroman, Alecu Spataru** şi **Ion Cazacu,** care au plecat, ulterior, la luptă, în Balcani. În 30 august 1877, în timpul asaltului asupra redutei Griviţa, sergentul major al companiei a III-a a fost rănit, iar comanda i-a revenit sergentului **Grigore a Lucăi** (deci, Grigore Luca), sălceanul şi consătenii săi răzbind printre primii în redută şi capturând un steag turcesc, depus, ulterior, la Muzeul Militar Central din Bucureşti. În raportul nr. 690 / 31 august 1877 (publicat în ziarul „Adevărul" din 3.03.1895), locotenent colonelul Gheorghe Boteanu, el însuşi Erou al Neamului, comandantul Regimentului 16 Dorobanţi, nota numele celor cinci viteji care au capturat steagul turcesc de la Griviţa: sergent **Grigore a Lucăi** şi soldaţii **Minai Palamaru, Ion Cazacu, Gheorghe Marchitan** şi **Neculai Vădana,** primii trei fiind din Salcea şi Plopeni. Pentru eroism, Grigore a Lucăi a primit mai multe decoraţii şi medalii, precum şi o pensie lunară de 50 lei. A trecut la cele veşnice în 20 mai 1909, când împlinise 58 de ani. În 1915, urmare a unei subscripţii publice, a fost ridicat, în faţa şcolii din Salcea, un monument al eroului depus în cimitirul Salcea. Chiliile Todirenilor au fost mistuite de foc, împreună cu 115 case din Burdujeni.

1898: Comuna **Salcia** includea doar satele Salcia şi Siminicea Balş, având „o suprafaţă de 3088 hectare, din care 1844 proprietatea mare şi 1244 ale locuitorilor, şi o populaţie de 600 familii sau 2.518 suflete. Are 2 biserici, deservite de 2 preoţi şi 4 cântăreţi; 2 şcoli mixte, frecventate de 97 copii; 6 cârciumi. Vite: 200 cai, 800 boi şi vaci, 158 porci şi 1.172 oi". / „Satul Salcea, format din 250 familii, cu 1.090 suflete, era înconjurat de o moşie de 2.002 hectare, şi avea, din 1893, un primar, pe Vasile Neculescu, un ajutor de primar –Ivan Leizeriuc din Siminicea-Balş, doi consilieri comunali din Salcea – Gheorghe Rosete şi Ştefan Ştefan, şi doi consilieri din Siminicea-Balş – Nicolai Paveliuc şi Alexandru Tucaliuc, plus un notar, pe nume Ion Apostoliu. Avea o biserică cu un preot şi doi cântăreţi, avea o şcoală, frecventată de 97 copii, şi trei cârciumi, dar sărăcia îşi făcea de cap prin Salcea, din moment ce în gospodăriile celor 250 familii se aflau doar 70 cai, 924 oi, 4 bivoli şi 92 porci[969].

1899: Prefectura judeţului Botoşani publică, în Monitorul Oficial, un „Tablou de tinerii din judeţul Botoşani care urmează a fi înscrişi pe tabelele de recensământ ale clasei

969 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul V, Bucureşti 1902, pp. 308 şi 310

anului 1901 şi care sunt dispăruţi de prin comunele unde s-au născut". Printre aceştia se numărau şi Popescu Costache, fiul lui Vasile şi al Mariei, Baraş Nahman, fiul lui Zalman şi al Şenibeilei, Sturza Ion, fiul lui Spiridon şi al Ecaterinei, Lumaicu Costache, fiul Anei, Irimia Mihai, fiul lui Costache şi al Savetei, Andrieşi Neculai, fiul lui Ion şi al Mariei din Salcea[970].

1904: „Salcea are o biserică mai nouă, care e încunjurată, însă, de plantații de brazi și de flori. Gospodăria proprietarului, care e dl Alexandru Cantacuzino-Paşcanu, se poate socoti printre cele mai bune din țară: un heleșteu se revarsă la soare cu luciul său de oțel; apele lui dau puterea electrică, prin care se luminează curtea; în cuprinsul ei se îngrămădesc coșarele și magaziile, și un păstor mână un cârd de viței sperioși, care zburdă nebunatici în jurul trăsurii"[971].

1906: „Vindecări minunate de boli, la moaştele Sfântului Ioan cel Nou din Suceavă, istorisite de părintele Sidorovici: Domnişoara Aglaia Apostoliu, din Burdujeni. Despre întâmplarea numitei domnişoare mi-a istorisit tot părintele Sidorovici. În ziua de Sânziene, 24 iunie vechi 1906, m-am întâlnit, în locuinţa părintelui paroh Mihai Sârbul, din Suceava, cu părintele Alexandru Râşca, din Burdujeni-sat, şi l-am rugat să binevoiască a-mi mijloci ştirea lipsă despre domnişoara Aglaia. Cu epistola din 7 septembrie 1906, Sfinţia sa mi-a trimis următoarea scrisoare, alcătuită de însuşi dl Ioan Apostoliu, părintele domnişoarei Aglaia: / „Subsemnatul Ioan Apostoliu, din comuna târg Burdujeni, judeţul Botoşani, prin aceasta vă aduc la cunoştinţă următoarele: În anul 1898, luna august, **fiind primar la comuna Salcea**, în una din nopţi, copila mea, Aglaia, cum dormea singură în pat, s-a sculat, pe la miezul nopţii, mută, neputând vorbi nimica, şi, cu mâna dreaptă în nesimţire, neputând-o mişca de loc. A doua zi, am dus-o la preotul Ioan Filipescu, din Siminicea-Balş, de i-a citit, şi, a treia zi, am dus-o la Sfântul Ioan din Suceava de i-a citit şi făcut sfinţirea apei, de unde m-am reîntors acasă, pe la 2 ore după-amiază. Mergând copila în grădina cu flori, s-a culcat şi a dormit ca o jumătate de oră. Sărind un câne în grădina cu flori, dânsa s-a deşteptat din somn şi a strigat la câine: „Ţibă!" şi a început a vorbi. Am întrebat-o, pentru ce nu vorbea? Dânsa mi-a răspuns că nu a putut vorbi de loc. În acelaşi timp, a început a mişca şi mâna şi s-a făcut sănătoasă, cum era şi cum este şi astăzi. Aceasta este ştiinţa mea, de minunea făcută de Sfântul Ioan de la Suceavă. Burdujeni, 1906, iunie 28 / Apostoliu m/p"[972].

1907: La Salcea, răscoala a izbucnit în 6 martie 1907, când, împreună cu siminicenii şi cu adâncăţenii, sălcenii au intrat în Burdujeni şi au devastat târgul, în ciuda împotrivirii companiei conduse de maiorul Văscan (100 de soldaţi care păzeau gara, primăria, oficiul poştal, farmacia Lang şi depozitele de pulbere) din Regimentul 15 Războieni. În ziua acea, răsculaţii, „fiind beţi, se dedau la adevărate acte de sălbăticie, fără să comită, însă, omoruri". În timpul nopţii, evreii din Burdujeni au trecut graniţa Bucovinei şi s-au adăpostit în Suceava şi în Iţcani, iar răsculaţii, rămaşi stăpâni peste Burdujeni, au devastat şi prădat toate dughenele, apoi, după o raită prin satele natale, unde şi-au ascuns prada, au revenit, pe 8 martie, ca să devasteze şi să mai ia ce se mai putea lua. Motivul răscoalei „a fost numai reclamaţiunea ţăranilor în contra arendaşilor evrei, care nu voiau să facă angajamente şi să dea pământ de hrană în lucru". Prefectul Văsescu, care cunoştea bine nemulţumirile ţărăneşti, somase din vreme pe „arendaşii evrei să facă contractele", dar s-a întârziat până a fost prea târziu. / Primele arestări se fac în 20 martie, când prefectul Văsescu vine la Salcea şi la Dumbrăveni, pentru a supraveghea asigurarea liniştii şi a pazei castelelor lui Leon Ghica, din Dumbrăveni, şi Alexandru Cantacuzino-Paşcanu, din Salcea, care casă boierească din Salcea,

[970] *Monitorul Oficial*, No. 165, Sâmbătă 23 octombrie / 4 noiembrie 1899, pp. 5649, 5650
[971] Iorga, Nicolae, *România cum era până la 1918*, volumul II, *Moldova și Dobrogea*, București 1972, pp. 27-33
[972] *Biserica și Şcoala*, Anul XLVIII, Nr. 31, duminică 28 iulie / 10 august 1924

„din nenorocire... nu a putut fi salvată, ea e completamente devastată, doar grajdurile şi dependinţele au fost salvate, prin sosirea a 60 de soldaţi, trimişi în grabă de la Dumbrăveni”. În timpul investigaţiilor, „un locuitor (Gheorghe Todiraş din Plopeni) a încercat să lovească cu cuţitul pe un soldat (un sergent – n. n.). Acesta a tras un foc, locuitorul a fost rănit uşor şi condus la spitalul din Burdujeni”. Investigaţiile au fost finalizate cu 40 de arestări numai în satul Salcea (din Plopeni a fost arestat şi învăţătorul Teodor Rotaru, drept instigator) şi cu concluziile ulterioare ale istoricului evreu Mihail Roller, din care, după ce am citat documente, vom cita şi opinii: / „La 6 martie, un număr de 300-400 locuitori din comuna Siminicea, agitaţi de preotul Gabriel Neagu, **Salcea, sub conducerea** primarului Domete **Luca,** şi Burdujeni, uniţi cu cei din Adâncată, au început a devasta în Târgu Burdujeni, insuficient apărat de cei o sută de soldaţi din Regimentul 15 Războieni, însărcinaţi mai ales cu paza localurilor publice şi a gării. Cu toate întăririle armate aduse din Botoşani, acţiunile ţăranilor au continuat. Principala revendicare a ţăranilor era obţinerea pământului necesar pentru muncă.... Concomitent, ţăranii îşi îndreptau mânia şi împotriva negustorilor şi cămătarilor din Burdujeni, spoliatorii nemiloşi ai ţăranilor. Mulţi din aceşti negustori parazitau pe terenul relaţiilor dintre marii proprietari şi ţărani, le speculau nevoile, căutau să intre în graţiile arendaşilor spre a participa – prin intermediul comerţului şi a cametei – la stoarcerea ţărănimii”. / Câţiva ani mai târziu, vizitând castelul din Salcea şi discutând cu sătenii, un moşier fălticenean, scriitorul Artur Gorovei, rămâne copleşit de jalnicele rămăşiţe ale unei izbucniri violente şi exprimă punctul de vedere al unei moşierimi contrariate de „necuminţenia” surprinzătoare a ţăranului român: „Dacă mergi noaptea cu trenul, între Vereşti şi Burdujeni, şi te uiţi pe fereastra vagonului, zăreşti la o oarecare depărtare nişte globuri mari de lumină electrică, asemenea unor stele care sclipesc deasupra unui pustiu. Acolo este Salcea, moşie pe care s-a făcut cea mai frumoasă gospodărie din ţara noastră şi s-ar face şi astăzi, dacă n-ar fi intervenit rătăcirea din anul sângeros 1907. Când te duci din Vereşti la Salcea, treci printr-o alee mai lungă de un kilometru, plantată cu pomi de amândouă părţile. E un drum public, plantat de proprietar, cu cheltuiala lui, şi replantat cu îndărătnicie de nenumărate ori după ce ţăranii, duşmanii arborilor, îi distrugeau numai pentru plăcerea de a distruge. În fundul aleii se zăreşte palatul din Salcea, în mijlocul unui parc mic, dar graţios şi vesel. Cine vrea să-şi facă o palidă idee despre ceea ce au fost răscoalele din 1907 să poftească la Salcea, unde li se păstrează urmele cu multă sfinţenie. Te cuprinde groaza când pătrunzi în interiorul acestei locuinţe cochete, ale cărei uşi şi fereşti sunt înlocuite prin scânduri bătute în cuie. Năvălirile barbarilor nu puteau să facă dezastre mai grozave. Nu a rămas nimic nedărâmat. Uşi, fereşti, mobile, totul a fost prefăcut în bucăţi. Sobele de teracotă au fost dărâmate, caloriferele scoase din păreţi, sârmele de la conducta electrică au fost smulse şi rupte, cărţile din bibliotecă sfâşiate foaie cu foaie, şi toate acestea – lemnăria, teracotă, fierărie, sârme, hârtie – toate zac împrăştiate pe parchet – singurul lucru de preţ care a rămas nevătămat, şi asta numai pentru că ţăranii nu i-au cunoscut valoarea. Ca să poţi înainta în odăi, trebuie să încaleci peste toate aceste sfărâmături, care stau de patru ani neclintite, ca şi în ziua nenorocită când poporul cel mai blând din lume a dat dovada unei sălbăticii de care nimeni nu l-a bănuit. Cum s-au petrecut aceste lucruri? Cine i-a îndemnat? Unde şi cum s-au înţeles? Nimeni nu-ţi poate răspunde nimic. Se ştia mai de înainte că se va întâmpla ceva; şi în zorii unei zile a năvălit puhoiul. Vitele au fost scoase din grajduri şi lăsate slobode; trăsurilor li s-a dat drumul din deal înspre iaz; hamurile au fost tăiate în bucăţi; apoi au început operaţia în casă. Până şi unii dintre servitorii vechi ai proprietarului s-au dedat la acte de vandalism. Se spune că un bucătar lovea cu toporul în maşina din bucătărie şi răcnea: „Douăzeci de ani m-am ars cu la maşina asta!”. Măcar pe bucătarul acesta nu 1-a mânat la răscoală dragostea de pământ şi lipsa lui. Câţiva dintre răsculaţi (conduşi de Mihai Gîză – n.n.) ajunseseră în tumul palatului, cu gândul să înceapă a-l dărâma din vârf, când au văzut venind armata. În câteva minute au dispărut cu toţii, lăsând în urma lor numai ruine. În locul

răsculaţilor au venit soldaţii şi ce a mai rămas nesfărâmat de răsculaţi a fost cucerit de soldaţi, care aveau sacii plini de trofee. Pe toată valea Siretului, din judeţul Botoşani, s-a întins distrugerea. Hancea, Băneştii, Fântânelele au avut soarta Salciei; numai Dumbrăvenii nu au suferit nimic. Şi, lucru curios, se spune că în judeţul Botoşani răscoalele au avut un caracter antisemit; cu toate acestea, şi Salcea, şi Hancea, şi Fântânele erau gospodării creştineşti şi au fost distruse, iar Dumbrăvenii, moşie arendată unor evrei, au fost cruţaţi"[973].

1916-1918: S-au jertfit pentru înfăptuirea României Mari: Gheorghe BILIUS, Manole CULIPEI, Gheorghe FLORESCU, Petru MANDIUC, Dumitru OCHIANU, Gheorghe SAFTIUC.

1917, Regina Maria**:** „În tren. Sâmbătă 18 februarie / 3 martie 1917… La Hânţeşti, Dumbrăveni și Salcea, am găsit o mulțime de bolnavi de tifos exantematic. Oriunde m-am dus, totul era decorat cu florile timpurii ale primăverii, în special ghioceii și ramuri de salcie, care erau foarte frumoase. Am fost atât de dornică de flori, încât această abundență a fost o adevărată bucurie… După prânz, am pornit din nou, pentru a vizita divizia lui Petre Grecianu; obișnuia să fie A.D.C. Ne-a întâlnit la Salcea, arătând extrem de tare și viguros, așa cum face întotdeauna. La Salcea era și un spital mare. Din păcate, pierdem mulți medici, din cauza acestui tifos îngrozitor. Până la urmă, toate par să se rezolve, chiar dacă este transmis prin viruşi împotriva cărora este foarte dificil să te aperi în perioadele de murdărie și dezordine"[974].

1941, septembrie 30: „Se publică mai jos lista Nr. 16, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Moraru Gheorghe**, soldat, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu în comuna Salcea, judeţul Botoşani, mort la 14 august 1941; **Irimia Mandache**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu în comuna Salcea, judeţul Botoşani, mort la 14 august 1941"[975].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Stanciu Aurel**, învăţător, şeful Subcentrului Salcea; **Plamaru Emilia**, învăţătoare, şefa Subcentrului Salcea"[976]. După 1947, învăţătorul **Aurel Stanciu**, din Salcea, s-a ascuns în pivniţa de sub casă, vreme de mai bine de 15 ani, pentru a se sustrage umilirii. Atunci când a ieşit la lumină, Aurel Stanciu avea premeditată o monografie a comunei Salcea, pe care nu a mai apucat să o vadă între coperte, dar pe care am inclus-o, târziu, într-o monografie pe care i-am şi închinat-o[977].

1941-1945: Au făcut sacrificiul suprem pentru Neam şi Ţară: Domete ATODIRICESEI, Gheorghe BELŢIC, Ilie BELŢIC, Constantin BUREŞCA, Petru BUCUR, Mihai BILIUS, Petru CIOFU, Vasile CALINIUC, Gheorghe CHIŞCAN, Dumitru CREANGĂ, Mihai COJOCARU, Mihai COJOCARU, Costache CURALIUC, Mihai CURALIUC, Mihai DĂNILĂ, Neculai DĂNILĂ, Dumitru DASCĂLU, Mihai GANGA, Ilie

---

[973] Artur Gorovei, *Pe urmele răscoalelor*, în *Cruzimi*, Iaşi, 1921, pp. 235-237
[974] Marie, Queen of Roumania, *The story of my Life*, London, Toronto, Melbourne and Sydney 1935, pp. 159, 160
[975] *Monitorul Oficial*, Anul CIX, Nr. 231, marţi 30 septembrie 1941, pp. 5805 şi urm.
[976] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
[977] Stanciu, Aurel; Drăguşanul, Ion, *Pagini monografice: Salcea, Mereni, Plopeni, Prelipca, Văratic*, Suceava 2004

GRIGORAŞ, Costache MANDIUC, Mandache MANDIUC, Gheorghe MOROŞANU, Gheorghe MIRON, Constantin POPA, Mihai PETRARU, Ioan PINTILIE, Mihai ŞERBAN, Savel STANCIU, Mandache VULPE, Costache LUŢUC, Mandache MANDIUC, Toader MANDIUC, Alexa MIRON, Costache NICHIFOR, Mihai PALAMAR, Vasile PETRARU, Dumitru SAFTIUC, Mandache ŞERBAN, Mihai ŞUMAHĂR, Mandache VULPE.

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe ziua ie 1 Septemvrie 1945, la şcolile primare din oraşul şi judeţul Botoşani, trecute în dreptul fiecăruia: **Marţonea Mihai**, de la Salcea, la Plopeni, Salcea – judeţul Botoşani, V b., art. 177”[978].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[979], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Buţincu Ioan**, de la Salcea-Botoşani, la Burdujeni, Şc. nr. 2, post III, soţie învăţătoare”[980].

SIMINICEA

Satul Siminicea beneficiază de atestare documentară din 29 august 1480, când Ştefan cel Mare întărea lui Hărman, pârcălab de Cetatea Albă, „ocina şi cumpărătura lui dreaptă, un sat anume Siminiceanii, cutul de sus, pe care acest sat, Siminiceanii, el l-a cumpărat de la Coste Grama, pentru 120 zloţi tătăreşti. Şi, de asemenea, i-am dat şi i-am întărit un tătar, anume Costea, pe care acest tătar el l-a cumpărat de la Ivaşco şi de la Iurie, fiii lui Călian din Cetatea Albă, pentru 80 zloţi tătăreşti (…) şi un ţigan, Lala, cumpărat de la Lala, fata lui Ponici cel bătrân, cu 70 zloţi”. Urmaşii pârcălabului Hărman, care cumpărase satul Siminicea de la ctitorul Grămeştilor, au păstrat, probabil, în familie satul, alte menţiuni documentare lipsind, dovadă a păstrării regimului de proprietate.

1519, decembrie 27: „Cu mila lui Dumnezeu, Noi, Ştefan Voevod, Domn ţării Moldaviei, înştiinţare facem cu această a noastră carte tuturor cui vor căuta pe dânsa sau cetindu-i-se lui o va auzi. Iată acest al nostru cinstit şi credincios boiar, pan Eremia vistiernic, a slujit mai de mult sfânt răposat bunului domniei mele, Ştefan Voevod, şi părintelui domniei mele, Bogdan Voevod, cu dreaptă şi credincioasă slujbă, iar acum slujeşte nouă cu dreptate şi credinţă. Pentru acestea, noi văzând dreapta şi credincioasa lui slujbă către noi, ne-am milostivit înşine cu a noastră deosebită milă şi am dat şi am întărit noi, lui, de la noi, în a noastră ţară, în Moldova, un sat pe Siret, anume **Balinţii** (numele vechi al satului Siminicea – n. n.), din hotarul Calianăuţii, şi iarăşi Grişcani şi cu jumătate dubasă în Siret, ce l-a cumpărat acel sat, anume Caliianăuţii pe îmbe părţile Siretului, părintele domniei mele, Bogdan Voevod, de la nepoţii lui Căliian. Şi iarăşi a venit înaintea noastră şi înaintea tuturor a lor noştri moldoveneşti boieri Stanca şi sora ei Mara i Sofiica, fetele Maruşcăi, nepoatele bătrânei Maruşcăi, fiica lui Micul Purcarescul, de a lor bună voie, de nimeni silite, nici împresurate, şi au vândut a lor dreaptă ocină, din a lor drept uric, şi privilegiile ce le-a avut de la domnia mea de schimb cu al nostru credincios Cozma Şerpe, postelnicul, jumătate de sat din Tatomireşti, la vârful Orbicului, jumătatea de jos, credinciosului nostru pan Eremia vistiernicul, drept 300 zloţi tătărăşti, şi al nostru credincios boier Eremia vistiernic a plaţii toţi acei mai sus scrişi

[978] *Monitorul Oficial*, Nr. 246, 27 octombrie 1945, p. 9500
[979] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[980] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

bani, 300 zloţi tătărăşti în mâinile Stancăi şi surorii ei, Marăi, şi Sofiicăi, felele Maruşcăi, nepoatele bătrânei Maruşcăi, fetei lui Micul Purcarescul, înaintea noastră şi înaintea a lor noştri boieri. Şi într-acestea iarăşi au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor a lor noştri boieri Stanca, fala Olanei, de a ei bună voie, de nimeni asuprită, nici silită, şi a dat a sa dreapta ocină, din al ei drept uric, şi privilegiile ce le-a avut de la bunul domniei mele, Ştefan Voevod, jumătate sat anume Popeştii, în ţinutul Neamţului, jumătatea din sus, din apa Gorii, rudei sale, al nostru credincios pan Eremia, vistiernicului. Deci noi, văzând între ei de bună voie tocmeală şi deplina plată şi de bună voie danie, asemenea şi de la noi am dat şi am întărit înşine credinciosului nostru Eremia, vistiernicul, acel de mai sus scris sat, anume **Balinţii pe Siret**, din hotarul Caliianăuţilor, şi iară Grişcani şi cu jumătate de dubasă în Siret, şi jumătate sat din Tatomireşti, la vârful Orbicului, jumătatea din jos, şi jumătate sat din Popeşti, în ţinutul Neamţului, jumătatea din sus, din apa Gorii, ca sa-i fie lui de la noi uric şi cu toate veniturile, lui şi copiilor lui, şi nepoţilor lui, şi strănepoţilor lui, şi răstrănepoţilor lui şi la tot neamul lui, ce i se va alege mai de aproape, neruşuit niciodinioară în veci. Iar hotarul acelor sate, anume **Balinţii pe Siret**, ce sunt din hotarul Caliianăuţilor, şi iarăşi Grişcanii şi jumătate *porum* (dubasă) în Siret, să-i fie din toate părţile după vechiul hotar. Şi iarăşi pentru acele două jumătăţi de sate, anume jumătate de sat din Tatomireşti, la vârful Orbicului, jumătatea din jos, şi jumătate de sat din Popeşti, la ţinutul Neamţului, jumătatea din sus, din apa Gorii, sa fie lui din tot hotarul pe jumătate, iar dinspre alte hotare, după vechiul hotar, pe unde din veac a trăit"[981].

1774: În 1774, când şi Siminicea fusese ocupată de austrieci, satul, încă unitar, Siminicea 1 popă şi 32 ţărani, dar Siminicea avea să iasă curând din „cordunul" austriac, odată cu renegocierea graniţelor.

1799, ianuarie 1, Peczeyszyn: „Tabel privind moşiile fondului bisericesc în Moldova, cu indicarea ţinutului şi suprafeţei fiecăreia" cuprinde şi „siliştile: Balinţi (Siminicea, numită şi Baleştii – n. n.), Mândreşti, Sarafineşti şi Miteşti… în ţinutul Botoşani"[982].

1809: Un testament din 21 martie 1809, diata lui Iordachi Balş, aduce informaţii importante şi despre satele din jurul Dumbrăvenilor, inclusiv despre „Baleştii, care acum se zic Siminicea", întemeiat de Mândru Jumătate, despre „biserica din Plopeni, unde să află îngropată răposata maica mea", şi despre rânduita „şcoală cu dascăl moldovenesc şi grecesc" din Dumbrăveni, care urma să se deschidă în 1810. Am copiat diata lui Iordachi Balş, ignorând-o pe a fratelui său Constantin, pentru că în ea se pot identifica detalii importante despre nordul Ţării Moldovei şi e bine să le aibă toţi doritorii la dispoziţie, printr-o simplă căutare pe net. / „**Diată**. *Copie legalizată de Comisia hotărâturilor ţinutului Hotin de pe Diata răposatului Iordachi Balş, ce este din 1809, Mart 21, către care s-au alăturat şi tălmăcirea ei în dialectul rusesc. Şi întru asemenea s-a alăturat şi copia diatei Logofătului Constantin Balş, din 1822, Genarie 30, cu adaosul în urmă din acel an Iunie 5. /* Diata aceasta, care se numeşte copie a diatei ce au lăsat răposatul boier Iordachi Balş Vistiernic prea iubiţilor săi fii şi clironomi, arătându-se nouă de către rânduiţii epitropi, asupra celor rânduite împărţiri de milostenie, spre pomenirea sa, şi văzându-se încredinţată cu însuşi iscălitura şi slova răposatului boier, iar în urmă şi cu iscălitura pomenitului întru fericire Arhiereul Nicodim Sinadon, şi amândouă aceste iscălituri fiind nouă desăvârşit cunoscute şi fără îndoire, spre urmarea acestei epitropii întocmai, după rânduirea răposatului în veci, fără strămutare, s-a încredinţat şi de cătră noi. / (Iscălit) *Veniamin Mitropolit Moldaviei. /* **Cu ajutorul milostivului Dumnezeu, Diata următoare, după săvârşirea mea. /** Eu, mai jos

[981] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. V, Iaşi 1908, pp. 217-219
[982] DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, documentul 1565, p. 510

iscălitul, cu toată umilinţa humei mele, mulţămesc fierbinte, din toată inima mea şi cu tot cugetul meu, Sfântului Dumnezeu pentru toate bunătăţile cu care întru această vremelnică viaţă m-a învrednicit, şi ca un ticălos, cu umilinţă şi lacrămi dintru adâncul inimii plângând, de toate greşelile şi răutăţile mele. Mă rog milostivului împărat ca, trecând cu vederea, să ierte toate nelegiuirile mele şi să mă învrednicească cereştii împărăţii şi bunătăţilor făgăduite celor credincioşi robii săi. / După aceasta, îngenunchind cătră toţi de obştie, parte bisericească şi mirenească, mari şi mici, şi cătră tot norodul, cu umilinţă cer iertăciune, iertând şi eu din toată inima mea pe toţi şi tuturor, rugându-le de la milostivul Dumnezeu liniştita petrecere şi cereasca împărăţie. / Prea iubiţilor mei fraţi, rugându-i să mă ierte, le las blagoslovenie, atât dumilorsale, cât şi prea iubiţilor fii ai dumilorsale, rugându-le de la milostivul Dumnezeu toate fericirile şi întru această vremelnica viaţă, şi întru acea vecinică, care după aceasta o nădăjduim şi va să fie. / Las blagoslovenia mea prea iubiţilor mei fii, rugându-le de la milostivul Dumnezeu fericirile acestei vremelnice vieţi şi câştigarea cereştii împăraţii, le las şi le dau părinteasca învăţătură ca să petreacă cu iubire frăţească, nesmintindu-să nici de un interes, având şi pe fraţii mei în loc de părinţi, şi pe verii lor, fiii fraţilor mei, întocmai ca nişte fraţi, şi petrecând cu toţii într-o unire şi frăţească dragoste, şi fiul meu Iancu, şi fiica mea Catinca să fie ascultători mai marelui lor frate Aleco, iar care va urma împotrivă are a lua răsplătire de la Sfântul Dumnezeu. / Pe lângă acestea, cu umilinţa cerşind ajutorul cerescului împărat, prin această diată cu toată cuviinţa socotind a pune la cale toate ale mele rânduieli, cele care cu cuget curat am socotit a urma, după săvârşirea mea, şi mai întâi pentru fiii mei hotărăsc: a avea şi a stăpâni, dintru ale mele, cele care în partea fieştecăruia am socotit, şi înainte, cum pe largă cuprindere să arata anume pe faţa întâi iscălit, Iordachi Balş Vistiernic. / *În partea fiului meu Alecu.* / Moşiile sate întregi Dumbrăvenii, Romaneştii, Avereştii[983], Sălăgenii, Bursucenii, şi Brehoeştii, şi Vlădenii, şi Mândreştii, şi Baleştii[984], care acum se zic Siminicea, ce să află, toate unite la un loc, în ţinutul Suceava şi în ţinutul Botoşanii, şi cu toate prisăcile cu stupi ce să vor afla la aceste arătate moşii. / Moşiile sate întregi, Panzarenii cu târg, şi Dragoeştii, şi Frijănii, şi Otşanii, ce se află, unite la un loc, în ţinutul Iaşii. / Viile din vale de la Copou, lângă Iaşi, cu casele şi toate câte să află făcute acolo. / Viile de la Cruce şi viile de la Piscu de la Cruce, ce se aflu în două ogrăzi, la ţinutul Putnei. / Jumătate din toate argintăriile şi jumătate din toată pojijiea casei din Iaşi. / Jumătate din toţi ţiganii ce am, şi casaşi, şi lăieşi. / Jumătate din toate vitele ce se vor afla, cum şi din caii grajdului. Şi este îndatorit fiul meu Alecu şi urmaşii săi a păzi şi a urma, în toată vremea, precum în gios arăt şi rânduiesc. / Să se afle fără strămutare preoţi şi pisalţi, după trebuinţă, la biserica de la Dumbrăveni, pentru ca să urmeze rânduiala rugăciunilor bisericii cu toată cuviinţa, spre pomenirea morţilor şi a viilor. / Să se afle fără strămutare, la Dumbrăveni, şcoală cu dascăl moldovenesc şi grecesc, spre înlesnirea celor ce vor voi a-şi da copiii la învăţătura. / Să se facă, pe tot anul, la biserica de la Dumbrăveni, două pomeniri, una la ziua hramului şi alta, la ziua moşilor, cu toată rânduiala cuviincioasă. / Sa se facă, pe tot anul, o dată, pomenire, cu toată rânduiala cuviincioasă, la biserica din Plopeni, unde să află îngropată răposata maica mea. / Să se dea, pe tot anul, din veniturile de la Dumbrăveni, câte una sută lei la monastirea Suceviţa, pentru biserica răposatului părintelui meu, ce este făcută pe poarta acei monastiri, pentru că, precum a rânduit răposatul, să slujească în toată vremea obştie, care bani să se dea acum la purtătorul de grijă, lăsat de către proin egumen Hurie, iar în urmă, la acel care, după vreme, se va afla purtătorul de grijă la acea biserică. / *În partea fiului meu Iancu*. / Moşiile sate întregi Paşcanii, cu toate cotunurile şi cu toate săliştile unite la un loc, şi Conţăştii, ce sunt luaţi de veci de la monastirea Probota, cu bezmăn în ţinutul Suceava, şi cu casele din

[983] Vereşti.
[984] Anterior, Baleşti se numise Balinţi, sat din ţinutul Suceava, vecin cu Mândreştii şi Vlădenii din ţinutul Botoşanilor, pentru că Siminicea, deci Baleştii-Balinţi, avea pământuri şi peste apa Siretului, de unde confuzia că Balinţi ar fi fost inclus în Mândreşti. Siminicea îl are drept ctitor pe Mundrea sau Mândrea Jumătate

Paşcani, cu toată pojijia casei, şi cu toate prisăcile cu stupi ce să vor afla la aceste arătate moşii. / Moşiile sate întregi, Todirenii, Titienii, Steşcanii, şi Rogojănii, şi pol sat Verdeşănii, şi parte din Sameni de la Bobu, ce să află unite la un loc peste Prut, la ţinutul Iaşii[985]. / Moşia care se numeşte acum Hodura, în care sunt două sălişti, numite, prin scrisori, Ezărenii, şi Juleştii, la ţinutul Hârlău, şi cu toate prisăcile cu stupi ce se vor afla acolo. / Moşiile sate întregi Pogăneştii şi Petrimăneştii, şi cu toate alte hotare şi părţi ce să cuprind într-aceste moşii şi să află, unite la un loc, în ţinutul Fălciului. / Viile de la Copou, din deal, cu cerdac şi cu cele ce să află acolo, la podgoria Iaşului. / Viile de la Huşi, din ţinutul Fălciului. / Viile de la Chetrişi, din ţinutul Romanului. / Viile de la Straoani, din ţinui Putnei[986]. / Casele din târgul Iaşii, cu jumătate din toate argintăriile şi jumătate din toata pojajiea casei, iar fiul meu Alecu parte în casa să nu aibă, căci măcar că fiului meu Ianco îi las casa, şi în Iaşi, şi în Paşcani, dar fiului meu Aleco osăbit, că-i las moşii cu mai mare venit, c-am dat şi zece mii lei ajutor, îi la casele ce au cumpărat în Iaşi. Iscălit pe faţa al treilea. / Iordachi Balş Vistiernic. / *Tot în partea fiului meu, Ianco*. / Jumătate din toţi ţiganii ce am, şi casaşi, şi lăieşi. / Jumătate din toate vitele ce să vor afla, cum şi din caii grajdului. / Şi este îndatorit fiul meu Ianco şi urmaşii săi a păzi şi a urma, în toată vremea, precum în jos, pe larg, arăt şi rânduiesc. / Să se afle, fără strămutare, preoţi şi pisalţi, după trebuinţă, la biserica din Paşcani, pentru ca să urmeze rânduiala rugăciunilor bisericii cu toată cuviinţa, spre pomenirea morţilor şi a viilor. / Să păzească a să afla la Paşcani, în toată vremea, şcoală cu dascăl moldovenesc şi grecesc, spre înlesnirea celor ce vor voi a-şi da copiii la învăţătură, cu urmare ce şi acum să păzeşte. / Să se facă, în tot anul, două pomeniri la biserica din Paşcani, una la ziua hramului şi alta, la ziua moşilor, cu toată cuviincioasa rânduială. / Să fie purtare de grijă pentru schitul Brăteştii, ca din veniturile ce are schitul, dându-se cheltuiala trebuincioasă, să se afle, în toata vremea, la schit preot şi călugări şi, după rânduiala ce este aşezată de mine, să urmeze fără strămutare rugăciunile bisericii, spre pomenirea părintelui Iosaf, şi, în tot anul, la ziua hramului, să se facă pomenire pentru răposatul, cu rânduiala cuviincioasă. / Să se dea, pe tot anul, la monastirea Probota, pentru moşia Conţăştii, cât prin scrisoarea mea ce are monastirea să cuprinde. / *Pentru copiii răposatei fiica mea Elenco*. / Măcar că, pe cât mai mult am putut, am dat zestre după izvodul ce este faţă şi deosebit am şi ajutat, dar rânduiesc ca să se mai dea 2500 (adică două mii cinci sute lei) acei mai mici copile a răposatei, care să-i dea fiii mei, însă una mie cinci sute lei fiul mea Alecu, şi una mie lei fiul meu Iancu. / *Pentru fiica mea Catinca*. / Cu toate că şi acesteia, pe cât am putut, i-am dat zestre, după izvodul ce este, dar fiindcă, din nenorocire, a rămas văduvă, rânduiesc ca, după săvârşirea mea, să-i mai dea fiii mei Aleco şi Ianco, 15.000 (adică cincisprezece mii lei), însă zece mii fiul meu Alecu şi cinci mii lei fiul meu Iancu. Ca să aibă chip lesnitor la petrecere, şi fiul meu Aleco să poarte de grijă surorii sale, economisind zestrea şi banii ce rânduiesc să i să dea, pentru ca cu lesnire să poată a să cuprinde cu cele trebuincioasa la petrecerea sa. / Îndatoresc pe fiii mei a caută şi a ajuta, în toata vremea, pe toţi oamenii casei mele, câţi m-au slujit şi mă slujesc, căci sunt oameni care pot a fi şi pentru a lor folos. / Trei moşii, cu toate hotarele unite la un loc, adecă: Grecenii, şi, Pelineii cu toate hotarele unite la un loc, în ţinutul Grecenii. Şi Uricheştii, şi Cornăţălu, cu părţile unite la un loc, şi cu viile de acolo, la ţinutul Putnei. Şi Caraficheştii şi Miteştii, la ţinutul Suceava, oprindu-le acestea pentru mine, am socotit şi le rânduiesc iarăşi fiilor mei, pentru că mai sus îi rânduiesc ca să dea surorii lor Catinca cincisprezece mii lei, şi copilei răposatei fiică-mea Elenco două mii cinci sute lei, şi deosebit, pentru aceste moşii ce le las, îi îndatoresc a plăti toate datoriile ce vor fi atât cu sineturile mele, cum şi fără sineturi, care să vor dovedi drepte, şi iarăşi să fie îndatoriţi a răspunde şi banii caţi vor cuprinde cheltuiala îngropării şi a toate grijile mele până la trei ani, urmându-să cu toată cuviincioasa rânduială, cum mai jos rânduiesc, şi de vor rămâne şi ceva bani de la mine, vor fi spre ajutor

985 Aşa se numea, pe atunci, ţinutul Bălţi.
986 Vrancea.

la acestea sau, nerămânând nimica bani, vor răspunde, precum îi îndatoresc, cu bani de la dânşii, dând amândoi deopotrivă şi la plata datoriilor (la faţa a 5-lea, iscălit Iordacki Balş / Vistiernic). Şi la cheltuiala îngropării şi a grijilor mele, şi aşa supt această îndatorire vor avea şi vor stăpâni fiii mei Aleco şi Iancu şi moşiile arătate într-acest chip, cum în jos să arată adecă: / Grecenii şi Pelineii, cu toate hotarele unite la un loc, cum şi Sarafineştii şi Miteştii, le va avea şi le va stăpâni fiul meu Alecu, şi Uricheştii şi Cornăţălu, cu părţile unite la un loc, şi cu viile de acolo, le va avea şi le va stăpâni fiul meu Iancu, şi amândouă pentru aceste moşii ce le las, oprite pentru mine fiind, vor da cele rânduite cum mai sus pe larga se arată, anume: / Prin aceste mai sus arătate, săvârşind rânduiala ce aşez pentru fiii mei, fac deosebita aşezare de rânduială, care fără strămutare să se urmeze, după săvârşirea mea, pentru sufletul meu şi pentru sufletele celor până la mine răposaţi, fiind această aşezare cum în jos pe larg să arată. / Asupra acestei aşezări las şi rânduiesc epitropi în veci, fără strămutare, pe dumnealui Căminarul Panaite Cazimir şi pe dumnealui Paharnicul Petrachi Cazimir şi urmaşii dumilorsale, fiind împreună spre ajutor, şi fiului meu Alecu, şi urmaşii săi, şi rânduiţii epitropi vor avea întru deplină stăpânire acele rânduite de către mine şi vor urma această rânduială"[987].

1866: S-a născut, la Siminicea, „**Emmanuel Constantin Teodoresco** corespondent al Academiei Franceze de Ştiinţe pentru secția de botanică din 28 aprilie 1989, dar care a murit pe 26 aprilie 1949. Născut în 10 mai 1866, la Siminicea, în nordul Moldovei, a terminat pregătirea în Franța, cu Gaston Bonnier, atât la Sorbona, cât și la Laboratorul din Fontainebleau. A devenit, astfel, un adept și un **reprezentant genial al fiziologiei plantelor**. El a studiat acțiunea diferitelor radiații asupra plantelor verzi, influența acidului carbonic, mai mult sau mai puțin diluat, în atmosfera din jur, mișcările plantelor înfrățite și multe alte întrebări. Profesor la Universitatea din București, a revenit adesea să ne contacteze, și a călătorit special în Franța, în 1939, când a fost declarat războiul care, după aceea, a afectat atât de grav România"[988].

1878: „Aflăm de la persoane demne de încredere, că comuna Siminicea, din judeţul Botoşani, este locuită numai de ruşi, care, din neam în neam, vorbesc numai ruseşte, din cauză că n-au nici şcoală, nici biserică cu popă românesc. Recomandăm acest mod de românizare tuturor patrioţilor noştri"[989].

1883: „Anul acesta a fost un an din cei mai fericiţi pentru judeţul nostru (Botoşani – n. n.). Gratie administraţiei, îndeosebi bunăvoinţei onorabilului comitet permanent, el ne-a dat un plus total de 4 **şcoli noi de fete**, dintre care 3 întreţinute de judeţ, în comunele Dumbrăveni, **Siminicea** şi Agafton, iar una întreţinută de comuna Cristeşti, şi 18 şcoli noi rurale de băieţi, întreţinute de comune şi mare parte din venitul cârciumilor"[990].

1887: „Următoarele şcoli rurale suplinite, plătite de comunele şi judeţele Botoşani şi Dorohoi, se scot în concurs, cele din Botoşani, pe ziua de 1 Septembrie, iar cele din Dorohoi, pe ziua de 1 Noiembrie 1887: Comuna Siminicea, de fete, plasa Siret (întreţinută de judeţul Botoşani)"[991].

---

987 Codrescu, Theodor, *Uricarul sau Colecţiune de diferite acte care pot servi la Istoria* Românilor, Volum XI, Iassi 1889, p. 322-330

988 *Comptes rendus des séances de L'Académie des Sciences*, Paris 1949, p. 1375

989 *România liberă,* Anul II, No. 465, vineri 8 decembrie 1878, p. 1

990 *Monitorul Oficial*, Nr. 130, 17/29 septembrie 1883, p. 2688

991 *Monitorul Oficial*, Nr. 85, 18 iulie 1887, p. 2082

1888: Răscoala din Dumbrăveni, Siminicea, Brehuieşti şi Corni. „*Vocea Botoşanilor* dă următoarea relaţie interesantă, privitoare la revolta din Dumbrăveni:

Vom da o relaţiune amănunţită, dar exactă, asupra acestei răscoale, spre a curma odată orice inexactităţi, exagerări, ca şi toate informaţiunile greşite, cu care s-au indus în eroare ziarele Capitalei. În plasa Siretului, s-a observat, de mult, o mişcare printre săteni, după cum nu se bănuia pe-alocurea. Ni s-a spus, îndată după aplanarea mişcărilor din Valahia, că agenţi anume veniţi s-ar fi coborât la cutare staţiune de drum de fer, ar fi întâlnit săteni lucrând la câmp şi le-ar fi vorbit; apoi au intrat prin sate şi aşa mai departe. Subprefectul a fost imediat încunoştinţat a fi cu atenţiune şi prea vigilent, spre a descoperi cele ce se petrec, a raporta imediat prefecturii, trimiţând pe orice agenţi provocatori înaintea justiţiei. Răspunsurile sale au fost stereotipe, că nimic nu se petrece, că totul e în linişte. / Deodată, un număr de 30 locuitori, sunt acuma două luni, din cătunul **Siminicea**, comuna Dumbrăveni, s-au prezentat la redacţia noastră şi s-au plâns că ei, ca rezervişti, sunt urmăriţi pentru prestaţiune, în timp ce, după lege, făcând parte din războiul de la 1877 -78, sunt scutiţi. Mergând, împreună cu câţiva din ei, la prefectură, a fost uşor a-i convinge că pentru plata dărilor de care erau scutiţi pria lege ei nu sunt urmăriţi. Atunci plângerea lor a luat o alta fază; ei începură a cere pământuri (după cum le promisese Carol I, înainte de Războiul de Independenţă – n. n.). S-a cunoscut îndată că există o agitaţie şi, dându-li-se consilii (sfaturi – n. n.) prudente, locuitorii s-au retras. Nu mult după aceasta, izbucneşte o altă mişcare, mai obiectivă; se semnalează, tot în această plasă, în comuna **Brehuieştii**. Prefectul, făcând dreptate locuitorilor, liniştea s-a restabilit. Erau vexaţiunile primarilor colectivişti, care exasperaseră pe săteni. / Vine, apoi, în o formă mai acută, mişcarea de la **Corni**, tot din această plasă. Mergând prefectul la faţa locului, cu o mai mare greutate decât la **Siminicea** şi la **Brehuieşti** a putut restabili liniştea. Sătenii, amestecând plângerea lor contra primarului cu acea de cerere pentru pământuri, au trebuit a se mărgini la cea dintâi, pentru ca dreptate să li se facă şi liniştea să se restabilească. Aci se semnalase ca instigator învăţătorul sătesc. Despre toate aceste mişcări, subprefectul n-a ştiut nimic, n-a putut a le preîntâmpina şi nici a raporta ceva în privinţa agitărilor locuitorilor. Pe neaşteptate, când totul părea intrat în cea mai mare linişte, prefectura e încunoştinţată că locuitorii din **Dumbrăveni** s-au răsculat; au intrat în ograda arendaşului, i-au luat plugurile şi s-au dus pe câmp, să tragă brazde şi să-şi împartă pământul. Ordine severe au fost transmise şi de la centru, ca să se desfăşoare forţe suficiente, pentru ca mişcarea să se înăbuşe în germeni fiind. / Prefectul, păşind la faţa locului, în unire cu colonelul comandant al regimentului de dorobanţi, şi intrând în mijlocul sătenilor, ce erau adunaţi în număr ca la 600-700 locuitori din diferite cătune şi chiar comune, până şi din judeţul limitrof, Dorohoi, au început a se explica eu ei, spre a cunoaşte cauza acestei aglomerări. Din vorbele lor reieşea că vor pământuri, că la urmă se mulţumeau ca prefectul să le dea o declaraţiune, scrisă şi subscrisă de el, cum că li se vor da pământuri şi că arendaşul nu va pune plugurile sale să are, înainte de a li se împărţi lor pământuri. / În zadar au fost toate consiliile date, toate declaraţiunile că guvernul e pe cale de a-i împroprietări pe moşiile Statului, dar că trebuieşte o lege şi după forme. „Destul, de zece ani, ne purtaţi tot cu vorbe!, striga mulţimea. Nu mai putem aştepta”. / Într-aceste, prefectul e chemat la staţiunea **Vereşti**, spre a convorbi telegrafic cu primul ministru; sătenii nu-l lăsau să iasă din mijlocul lor. În fine, după multă greutate, deşi forţa armatei era la distanţă, prefectul a putut a se strecura printre ei, fără a face uz de ea. Reîntors, ziua venea spre declinul său, liniştea trebuia restabilită înainte de sosirea nopţii. Se semnalase chiar că sosesc şi alţi locuitori, retardatarii ce-şi dăduseră întâlnire. / Colonelul Maca, în urma consiliilor şi a parlamentărilor date şi avute cu locuitorii, văzând că aceştia se obstinează şi nu vor a se împrăştia, se pune în fruntea regimentului său şi face somaţiuni repetate, faţă fiind procurorul şi judele instructor. După somaţiunile orale, urmează cele cu batere de tobă şi sunete de trompete; totuşi, rezerviştii mai cu deosebire încurajau pe ceilalţi la rezistenţă, spunându-le că n-au voie să dea focuri. Se dau salve de puşti, dar nici o mişcare. / Atunci, colonelul Maca,

având deja experienţa acestor răscoale din Valahia, unde operase spre calmarea lor, dă ordine artileriei călăreţe ca, în rând câte trei, să înainteze în mulţime, spre a se împrăştia. Întâia şarjă rămâne fără efect. La a doua şarjă, căpitanul Zamfirescu, care avea comanda artileriei, se pune în fruntea soldaţilor şi, prin o evoluţiune dibace, reuşeşte a împrăştia pe revoltanţi şi a-i dispersa în grupuri mai mari ori mai mici, după care, intervenind infanteria, îi asedie între puşti şi îi arestă. / Atunci se produse o panică între locuitori, încep cu toţii a fugi, sar gardurile, se ascund pria ogrăzi, case şi atenanse, şi din totalul număr se arestează vreo 120 locuitori (Eroi ai Independenţei, dar ce contează – n. n.). / Imediat, liniştea a fost restabilită, fără ca o picătură de sânge să se fi vărsat, fără ca o zgârietură să se fi produs. Trebuie să recunoaştem că acest rezultat fericit nu-l datorăm decât tactului şi prudenţei prefectului, decât experienţei şi energiei colonelului Maca, decât curajului şi abilităţii căpitanului Zamfirescu. Cea mai mică imprudenţă comisă, cât de puţină impacienţă de s-ar fi arătat, ar fi avut de rezultat sute de cadavre, lăsate pe străzile satului Dumbrăveni. Mulţumită acestora, nici un exces s-a produs, nici o iritaţiune nu s-a manifestat. Păstrând cu toţii un sânge rece, o pacienţă şi o prudenţă demne de toată lauda, am putea vedea că cea mai impunătoare răscoală s-a putut potoli în un mod atât de fericit, precum pe aiurea nu s-a întâmplat. / De acum, începe rolul justiţiei. Între cei arestaţi au figurat şi doi cetăţeni din Botoşani: arhitectul comunei, dl C. Argenti, şi un fost comisar al colectiviştilor (mişcare aparent reformistă, încropită de boierii Ion Câmpineanu, Prinţul Dimitrie Ghica etc. - . n.), dl G. Petrescu. Nu intrăm în a discuta culpabilitatea ori inocenţa a nici-unuia; afacerea fiind pendinte la justiţie, presa trebuie să păzească o strictă rezervă, spre a nu se influenţa cursul justiţiei în nici un mod. Atâta ştim, că în timp ce redactorii *Sentinelei* reclamau pe aceşti doi preveniţi ca reporterii ziarului lor, declaraţiunile inculpaţilor erau că se duseseră la vânat, în satul Dumbrăveni. / Instrucţiunea fiind absolut secretă, nimic n-a putut transpira, dar în urma interogatoriului judele instructor i-a depus pe ambii în arestul preventiv al judeţului. Rolul însă de arhitect al comune şi acel de reporter de ziare ni se par cu totul incompatibile, atât zicem şi trecem înainte. Mulţi din cei arestaţi au fost eliberaţi. Ceea ce reiese din declaraţiunile sătenilor, făcute chiar la arestarea lor, e că primarii, perceptorii şi unii învăţători chiar i-au trimis la Dumbrăveni pe oameni, ca să ceară pământuri. Mai mult, sosind prefectul în Dumbrăveni, se spune că chiar vătăjeii i-au strâns, zicându-le că a venit prefectul să le împartă pământuri; că, odată acolo adunaţi, s-au găsit alţii care, punându-se în frunte, i-au reţinut şi au vorbit în numele lor, fără ca ei să fi ştiut ceva şi fără să fi venit cu un scop de revolte. Despre toate s-a raportat ministerului. / Astăzi, liniştea e complet stabilită şi ne mirăm că unele ziare din Capitală dau ştirea că, din surse oficiale, sătenii s-au răsculat a doua oară la Dumbrăveni. Acesta fiind purul adevăr în răscoala sătenilor de la Dumbrăveni, îl aşternem aci, spre a împrăştia orice alte relaţiuni inexacte, exagerate ori de rea credinţă făcute. Ne abţinem de la orice comentarii; dorim însă ca autorii revoltei să fie descoperiţi. Justiţia are suficiente elemente de a putea pune mâna pe firul conspiraţiunii surde ce agită ţara şi să ne dea liniştea la care avem dreptul de a pretinde. Trecută şi această ocaziune, fără a se reprima răul în chiar sorgintea lui, ne putem aştepta la mari calamităţi. Atâta zicem şi încheiem pentru astă-dată"[992].

1899: Spre sfârşitul secolului al XIX-lea, existau, conform „Marelui Dicţionar Geografic" al lui Lahovari, două sate Siminicea, cu doi proprietari, Siminicea Balş, cu o suprafaţă de 1.143 ha şi 1.402 locuitori – „ruşi românizaţi", constituiţi în 286 de familii. În sat exista o şcoală mixtă, cu 47 băieţi şi 9 fete, şcoală construită în anii 1899 şi 1900, o biserică, cu un preot şi doi cântăreţi, precum şi trei cârciumi. În Siminicea Miclescu, moşie de doar 279 ha, populată cu 699 locuitori „ruşi", grupaţi în 151 familii, care trăiau în 141 case, exista o biserică, cu un preot şi doi cântăreţi, precum şi două cârciumi.

[992] *Epoca,* Anul III, No. 841, miercuri 14/26 septembrie 1888, p. 2

1902: „**Siminicea-Balş**, sat, în partea de Nord a comunei Salcea (făcea parte din comuna Salcea – n. n.), jud. Botoşani, în dreapta Siretului. Are o suprafaţă de 1.143 hectare, cu o populaţie de 286 familii sau 1.402 suflete; o şcoală mixtă, frecventată (1899-1900) de 47 băieţi şi 9 fete; o biserică, deservită de 1 preot şi 2 cântăreţi; 3 cârciumi. Locuitorii sunt ruşi românizaţi şi se ocupă cu lucrarea pământului. Locuitorii posedă 320 vite mari cornute, 52 cai, 432 oi şi 117 porci; 54 stupi cu albine. **Siminicea-Miclescu**, sat, în dreapta Siretului şi în partea de Vest a comunei Călineşti (făcea parte din comuna Călineşti – n. n.), plasa Siretul, jud. Botoşani. Formează un singur trup cu satul Siminicea-Balş din comuna Salcea. Are o suprafaţă de 279 hectare, cu o populaţie de 151 familii sau 609 suflete, locuind în 141 case. Are o biserică, cu 1 preot şi 2 cântăreţi; 2 cârciumi. Vite: 181 boi şi vaci, 29 cai, 129 oi şi 142 porci. Locuitorii au 19 stupi cu albine”[993].

1906: „**Vindecări minunate de boli, la moaştele Sfântului Ioan cel Nou din Suceavă**, istorisite de părintele Sidorovici: Domnişoara Aglaia Apostoliu, din Burdujeni. Despre întâmplarea numitei domnişoare mi-a istorisit tot părintele Sidorovici. În ziua de Sânziene, 24 iunie vechi 1906, m-am întâlnit, în locuinţa părintelui paroh Mihai Sârbul, din Suceava, cu părintele Alexandru Râşca, din Burdujeni-sat, şi l-am rugat să binevoiască a-mi mijloci ştirea lipsă despre domnişoara Aglaia. Cu epistola din 7 septembrie 1906, Sfinţia sa mi-a trimis următoarea scrisoare, alcătuită de însuşi dl Ioan Apostoliu, părintele domnişoarei Aglaia: / „Subsemnatul Ioan Apostoliu, din comuna târg Burdujeni, judeţul Botoşani, prin aceasta vă aduc la cunoştinţă următoarele: În anul 1898, luna august, fiind primar la comuna Salcea, în una din nopţi, copila mea, Aglaia, cum dormea singură în pat, s-a sculat, pe la miezul nopţii, mută, neputând vorbi nimica, şi, cu mâna dreaptă în nesimţire, neputând-o mişca de loc. A doua zi, am dus-o la **preotul Ioan Filipescu, din Siminicea-Balş**, de i-a citit, şi, a treia zi, am dus-o la Sfântul Ioan din Suceava de i-a citit şi făcut sfinţirea apei, de unde m-am reîntors acasă, pe la 2 ore după-amiază. Mergând copila în grădina cu flori, s-a culcat şi a dormit ca o jumătate de oră. Sărind un câne în grădina cu flori, dânsa s-a deşteptat din somn şi a strigat la câine: „Ţibă!” şi a început a vorbi. Am întrebat-o, pentru ce nu vorbea? Dânsa mi-a răspuns că nu a putut vorbi de loc. În acelaşi timp, a început a mişca şi mâna şi s-a făcut sănătoasă, cum era şi cum este şi astăzi. Aceasta este ştiinţa mea, de minunea făcută de Sfântul Ioan de la Suceavă. Burdujeni, 1906, iunie 28 / Apostoliu m/p”[994].

1908: Siminicea, sat cu atestare în 29 august 1490, avea, în 1908, în Siminicea Balş, 286 de familii de „ruşi românizaţi”, însemnând 1.402 suflete, iar în Siminicea Miclescu, 151 familii, cu 699 suflete. În prezent, populaţia este, incluzând şi satul Grigoreşti, de 3.124 locuitori. „Preotul **Vasiliu Vasile**, parohul parohiei Călugăreni, din jud. Botoşani, se transferă la parohia **Siminicea Balş**, acelaşi județ, pe ziua de 1 octombrie 1908”[995]. Numele preotului din Siminicea Miclescul, parohie mult mai bine văzută de BOR, se află „Lista de persoane cari au dreptul de vot la alegerea Consistoriului Superior Bisericesc în cursul anului 1916”, în care este nominalizat elector din partea parohiilor judeţului Botoşani, din „**Siminicea Miclescul**, preot **M. Troteanu**” (din Plopeni, preotul Dimitrie Neagu, tatăl minunatului învăţător şi erou-aviator de război), nu și preotul din Siminicea Balş[996].

1914: În 19 decembrie 1914, Prefectura Botoşani publica, în Monitorul Oficial, „Lista de numele şi pronumele tinerilor din judeţul Botoşani, născuţi în anul 1894 şi dispăruţi, fără a se şti unde, care urmează a forma contingentul clasei anului 1916”, printre aceştia aflându-se

---

[993] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, Volumul V, Bucureşti 1902, pp. 389, 390
[994] *Biserica și Şcoala*, Anul XLVIII, Nr. 31, duminică 28 iulie / 10 august 1924
[995] Biserica Ortodoxă Română: *Jurnal Periodic Ecleziastic*, Anul XXXII, nr. 9, decembrie 1908, p. 1071.
[996] Biserica Ortodoxă Română: *Jurnal Periodic Ecleziastic*, nr. 40, 1916 - Supliment, p. 14.

şi: **Gheorgiu Ioan**, fiul Petru şi al Catincăi, născut la 1894, iulie 31, cu actul No. 90, în comuna Siminicea. / **Gheţun Gheorghe**, fiul lui Dumitru şi al Zoiţei, născut la 1894, aprilie 20, cu actul No. 34, în comuna Siminicea. / **Mitichiuc Petre**, fiul lui Ioan şi al Profirei, născut la 1894, iunie 19, cu actul No. 89, în comuna Siminicea. / **Nichifor Ilie**, fiul lui Ioan şi al Măriucăi, născut la 1894, iulie 19, cu actul No. 73, în comuna Siminicea. / **Pricopi Florea**, fiul Mărgăritei, născut la 1894, cu actul No. 41, aprilie 20, în comuna Siminicea. / **Saltău Ioan**, fiul lui Petrea şi al Paraschivei, născut la 1894, ianuarie 18, cu actul No. 8, în comuna Siminicea. / **Tucaliuc Petru**, fiul lui Ioan şi al Catrinei, născut la 1894, iunie 27, cu actul No. 57, în comuna Siminicea". Alte nume apar, în acelaşi Monitor Oficial, sub titlul „Tablou de numele şi pronumele tinerilor din judeţul Botoşani, născuţi la 1895 şi dispăruţi fără a se şti unde, care urmează a forma contingentul clasei 1917", acestea fiind: **Amurăriţei Theodor**, fiul lui Ilie şi al Irinei, născut la 1895, fevruarie 8, cu actul No. 14, în comuna Siminicea. / **Chifuriuc Ioan**, fiul lui Constantin şi al Paraschivei, născut la 1895, mai 26, cu actul No. 51, în comuna Siminicea. / **Chifuriuc Petrea**, fiul lui Nicolae şi Paraschivei, născut la 1895, iunie 8, cu actul No. 55, în comuna Siminicea. / **Catz Zalman**, fiul lui Haim şi al Surei Leia, născut la 1895, decemvrie 18, cu actul No. 134, în comuna Siminicea. / **Mazuru Theodor**, fiul lui Constantin şi al Elenei, născut la 1895, fevruarie 27, cu actul No. 21, în comuna Siminicea. / **Olan Ilie**, fiul lui Gheorghe şi al Catincăi, născut la 1985, iulie 12, cu actul No. 105, în comuna Siminicea. / **Olăraşu Grigore**, fiul lui Ioan şi al Evdochiei, născut la 1985, ianuarie 26, cu actul No.11, în comuna Siminicea. / **Pavel Ioan**, fiul lui Filip şi al Elenei, născut la 1895, ianuarie 26, cu actul No. 61, în comuna Siminicea. / **Pavliuc Sotir**, fiul lui Dumitru şi al Acsinei, născut la 1895, iunie 23, cu actul No. 77, în comuna Siminicea. / **Stefiuc Petrea**, fiul lui Constantin şi al Mariei, născut la 1895, iunie 23, cu actul No. 67, în comuna Siminicea. / **Vorniciuc Ioan**, fiul lui Thoader al Irinei, născut la 1895, septemvrie 14, cu actul No. 132, în comuna Siminicea. / **Voina Ioan**, lui Vasile şi al Catrinei, născut la 1895, fevruarie 5, cu actul No. 20, în comuna Siminicea. / **Vulpe Petru**, fiul lui Alecu şi al Ravecăi, născut la 1895, iunie 24, cu actul No. 94, în comuna Siminicea"[997].

1941, septembrie 30: „Se publică mai jos lista Nr. 16, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Scorţariu D. Nicolae**, soldat, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu în comuna **Siminicea**, judeţul Botoşani, mort la 5.VIII.1941. / **Tucaliuc Vasile**, soldat, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu în comuna **Siminicea**, judeţul Botoşani, mort la 12.VIII.1941"[998].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: Judeţul Botoşani: **Daneş Haralamb**, învăţător, şeful Subcentrului Siminicea. / **Tun Elisabeta**, învăţătoare, şefa Subcentrului Siminicea"[999].

1942: „Se înfiinţează, pe ziua de 1 August 1942, următoarele parohii, posturi de preoţi, diaconi, cântăreţi şi canonarhi: Parohia Grigoreşti, prin dezlipire de la **Parohia Siminicea-Miclescu**"[1000].

[997] *Monitorul Oficial*, nr. 213 din 19 decembrie 1914 / 1 ianuarie 1915, pp. 9632, 9637.
[998] *Monitorul Oficial*, Anul CIX, Nr. 231, marţi 30 septembrie 1941, p. 5805.
[999] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565.
[1000] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 21 iulie 1942, p. 6036

1947, august 28: „În baza cererii, înregistrată la Nr. 389 din 11 august 1947, / În conformitate cu dispoziţiunile legii asupra energiei, / Se autorizează dl Avram A. Lazăr, din satul Călineşti, com. Bucecea, jud. Botoşani, să instaleze şi să exploateze un motor marca „S. Gross", de 16 H. P., la moara proprietatea domnişoarei **Maria Miclescu**, din satul Grigoreşti, com. **Siminicea**, jud. Botoşani, motorul, fiind utilizat ca forţă pentru conducerea acestei mori, combustibilul fiind petrolul lampant. Această autorizaţie se acordă pe termen de 10 ani, socotit de la data publicării prezentei în Monitorul Oficial. / Şeful secţiei energiei reg. III Iaşi, / Ing. Gh. Gălăţeanu / Nr. 310/947"[1001].

La Siminicea s-a născut comandantul Vânătorilor de Munte, trupa de elită a Armatei Române, pe durata celui de-al doilea Război Mondial, generalul Mociulschi, şi tot la Siminicea s-au născut marii instrumentişti şi cunoscători de folclor, verii Emil şi Alexandru Havriliuc.

SLATINA

Până în 1558, când muncitori şi robi despădureau o largă suprafaţă de teren, amenajând, într-o parte, colibe şi bordeie, nu a existat un sat Slatina. Apoi, odată sfârşitul zidirii, cu organizarea şi sfinţirea mănăstirii, muncitorii au plecat, în colibe şi bordeie rămânând doar câteva sălaşuri de robi ţigani, sporiţi, de-a lungul veacurilor, cu alţi robi, fugiţi de aiurea sau dăruiţi de vreun boier pe neaşteptate cuprins de evlavie. Dovezi că în sat s-ar fi stabilit şi iobagi, înainte de secularizarea averilor mănăstireşti, nu sunt. Spre sfârşitul veacului al XIX-lea vin, totuşi, obşteni de prin cătunele Mălinilor, care se stabilesc aici, în munte, pentru a dăinui, dar fără să lase urme şi mărturii prin monitoarele oficiale sau prin gazete. Altminteri, povestea Slatinii reverberează, de cele mai multe ori trist, în povestea satelor care s-au aflat, prin vremuri, la cheremul călugărilor ei.

1558: „Mai apoi, domnind Alexandru Vodă ţara, întru lauda lui Dumnezeu, au zidit mânăstirea Slatina, cu multă cheltuială şi osârdie, şi o au sfinţit Grigorie mitropolitul. La sfinţenie zic să fi fost preoţi cu diaconi 116. Aceasta s-au lucrat în anul 7066 şi o au sfinţit în Octombrie 14"[1002]. „Alexandru Vodă Lăpuşneanu, fiind Domn, au făcut mânăstirea Slatina; şi aşa zic oamenii, că, trăind unu sihastru acolo, şi fiind unu paltin, copac mare, unde este acum pristolul în altar, vedea acel sihastru, spre Duminici şi spre alte zile mari, multe lumini întru acel paltin, la vremea slujbei biserceşti. Şi i s-a arătat Maica Precista în vis, şi i-a zis să meargă la Alexandru Vodă, să-i zică să facă mânăstire; şi mergând sihastru la Alexandru Vodă, s-au îndemnata Alexandru Vodă de sihastru de a făcut mânăstirea Slatina, întru acel loc unde a fost paltinul; şi a adus şi capul sfântului Grigorie Bogoslov, de stă până astăzi la sfânta mănăstire, la Slatina, ferecata cu arginta şi cu pietre scumpe"[1003].

1568: „Alexandru Vodă căzu în boală grea, şi-şi cunoscu moartea, şi chemă episcopii şi boierii şi toată curtea, de i-au învăţat, înaintea morţii, şi le-au arătat moşan pre fiu-său Bogdan Vodă, ca să-l pună pre urma lui la domnie. Iar el, dacă au umplut 13 ani pol a domniei sale, şi acei dintâi şi acei de apoi, primind întâi călugăria, au răposat, şi cu cinste l-au îngropat în mănăstirea de la Slatină, care-i zidită de dânsul. / Zic unii că şi moartea lui

[1001] *Monitorul Oficial*, Anul CXV, Nr. 179, joi 28 august 1947, p. 6275.
[1002] Ureche, Grigore, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţia Constantin Giurescu, Bucureşti 1916, p. 172
[1003] Kogălniceanu, Mihail, *Cronicile României sau Letopiseţele Moldaviei şi Valahiei*, Tomul II, citat din Neculce, Ion, *O samă de cuvinte*, Bucureşti 1872, p. 183

Alexandru Vodă au fost cu înşelăciune, că el, mai înainte de moarte, văzându-se în boală grea ce căzuse şi neavând nădejde de a mai fi viu, au lăsat cuvânt episcopilor, de vor vedea că-i spre moarte, iară ei să-l călugărească. Deci, văzându-l ei leşinând şi mai mult mort decât viu, după cuvântul lui l-au călugărit, şi i-au pus nume de călugărie Pahomie. Mai apoi, dacă s-au trezit şi s-au văzut călugăr, zic să fi zis că, de se va scula, va popi şi el pre unii. Mai apoi episcopii şi boierii, înţelegând acel cuvânt, şi mai cu deadinsul Roxanda. doamnă-sa, temându-se de un cuvânt ca acela, care era de a-l şi credere, ştiind câtă groază şi moarte făcuse mai înainte în boierii săi, temându-se doamna sa să nu păţească mai rău decât alţii, l-au otrăvit şi au murit, şi l-au îngropat în mănăstire, în Slatina. / Acest Alexandru Vodă zic că au fost scoţând ochii oamenilor, şi pre mulţi au sluţit în domnia lui”[1004].

1570: „După moartea lui Alexandru Vodă, fiind coconul Bogdan Vodă de 15 ani, cu toţii l-au rădicat la domnie; ci fiind brudiu, lucrurile ţării le ocărmuia mamă-sa Roxanda, că era o femeie destoinică, înţeleaptă, cu dumnezeire, milostivă şi la toate bunătăţile plecată. Şi au domnit, cu fiu-său dimpreună, 2 ani şi 9 luni, şi, asuprind-o boala, a mers şi ea pre urma moşilor săi, în anii 7078, Noiemvrie 12, şi s-au îngropat la Slatina, unde şi domnu-său Alexandru Vodă”[1005].

1586, august 17: Vornicul de Suceava Albu hotărăşte partea din satul Burhineşti, ţinutul Suceava, proprietatea mănăstirii Slatina, printre martorii „oameni buni şi bătrâni” aflându-se şi „Corce vataman de Lămăşeni”[1006].

1588: Simion din Roşcani este martor la vânzarea, de către Nicoară şoltuz de Baia, din „a sa ocină giumătate de loc de câmpie între moghilă şi între Siretul vechi şi între Siretul nou” mănăstirii Slatina, ca „să-i fie loc de moară şi de pod”[1007].

1624, noiembrie 22: „O mărturie de la pârcălabul de Neamţ şi de la vornicul de Piatra, în care scrie că, din porunca domnească, au mers la Bistriţa şi au socotit cine cu ce hrană se hrăneşte. Deci socotind braniştea Slatinei şi a Ruşcii şi a Neamţului, au aprins casele oamenilor care au fost fără dăjdii şi fără ispravă, şi braniştea Secului şi a Agapiei, de aici au dat în hotarul Hangului, deci au socotit cine cum este şi au dat la hotarul Vindăoanilor”[1008].

1625, martie 8: Într-o înfăţişare la Divanul lui Radu Vodă, armenii din Suceava susţineau că au avut drese pentru un loc în hotar, „care acele drese s-au pierdut din mănăstirea Slatina, în zilele lui Mihai Voievod, când atunci au prădat cătanele şi mănăstirea Slatina şi multă avere au luat din acea mănăstire”[1009].

1636, septembrie 2: Anastasie, egumenul Slatinei, şi cu întreg Soborul se prezintă la Divanul lui Vasile Vodă pentru a mărturisi că de bună voie au vândut satul Băişeşti mănăstirii Humorului, „cu vatră de sat, cu câmp şi cu pădure, şi cu tot venitul”[1010].

1733: „La vlet 7241, septembrie, singur dintru sine îndemnat, Domnul nostru luminat Gligorii Ghica Vodă, ca să vadă scaunul bătrân, unde este cetatea Sucevei, mai mult pentru

---

[1004] Ibidem, pp. 213, 214
[1005] Ibidem, pp. 214, 215
[1006] Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, I (1507-1653), Cernăuţi 1933, pp. 95, 96; DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989, p. 198
[1007] Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XXI, Iaşi 1929, p. 120
[1008] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006, doc. 243, p. 314
[1009] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006, doc. 288, pp. 357, 358
[1010] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, Bucureşti 1996, doc. 501, pp. 557, 558

sfintele mănăstiri, citind Măria sa honogravul ţării şi auzind că la aceste părţi de sus, purcesu-s-au, cu toată curtea Măriei sale, între care erau şi boieri mari, Constantin Costachi vel logofăt, Ion Neculce vel vornic, Sandul Sturza hatman, şi au mers la Roman, la Neamţ şi la cetatea Baia, la Slatina, mănăstire, şi luni, septembrie 11, au mas la mine, la Horodniceni, şi a doua zi m-au făcut vornic în Câmpulung, şi au purces în Dragomirna şi în Suceava, de au văzut cetatea şi alte toate, şi cu cheltuiala Măriei sale m-au pus epitrop, să acopăr biserica gospod ce este în mijlocul târgului, în numele sfântului mare mucenic Dimitrie / Şerban Cantacuzino biv vel medelnicer”[1011].

1737, martie 27: „Grigore al II-lea Ghica, domnul Moldovei, întăreşte ispisocul mănăstirii Slatina pentru satul Rădăşeni şi alte moşii, deoarece scrisorile pe care le-a avut mănăstirea s-au pierdut „la vremile de răscoale” într-o tainiţă a mănăstirii, după cum arată mărturia adusă de călugări de la megieşii locului”[1012].

1743, ianuarie 23: „Constantin Mavrocordat, domnul Moldovei, dă carte lui Ghedeon, egumenul mănăstirii Slatina, să fie volnic a stăpâni nişte livezi cu pomi făcute pe moşia Rădăşani, ţinutul Suceava, de către vecinii mănăstirii, din care unii au murit fără a lăsa feciori, iar alţii au fugit în alte părţi, pe care caută să le stăpânească unii săteni din Rădăşani, „făcându-se că-s neamuri cu stăpânii acelor livezi”[1013].

1743, aprilie 20: „Ştefan Gherghel, postelnic, Constantin Cantacuzino, Vasile Başotă, postelnic, şi alţi hotarnici dau mărturie lui Constantin Mavrocordat Voievod că, după cartea sa, primită prin Ghedeon, egumenul mănăstirii Slatina, pentru alegerea unui loc din hotarul târgului Baia, ce este al moşiei Rădăşeni, ţinutul Suceava, a mănăstirii Slatina, au mers la Rădăşeni, unde, în prezenţa egumenului mănăstirii Slatina, a mazililor din jur, a târgoveţilor din Baia, a bătrânilor din Rădăşeni, vecini de loc, în frunte cu **popa Constantin**, au mărturisit de la bătrânii lor, că Ştefan Tomşa Voievod, fiind copil mic şi sărac, a învăţat carte aici şi, primind domnia, a venit la Rădăşeni, a ridicat biserică şi, jeluindu-se oamenii că-i locul strâmt şi n-au unde se hrăni, le-a dat o bucată de loc din hotarul târgului Baia. Iar **Grigore Andron** şi **Gavril Tăpălăghia**, din acelaşi sat, au arătat că a venit în casa părinţilor, când erau copilandri, **Alecsa Oiaga**, om bătrân, băieş de loc, care a mărturisit părinţilor că a apucat stăpânind rădăşenii acea bucată de loc din hotarul lor, şi văzând că târgoveţii din Baia n-au pus nici o pricină, când **popa Constantin şi cei 15 bătrâni din Rădăşeni** au primit asupra lor cartea de blestem, adusă de egumen, au ales acea bucată de loc dinspre hotarul Băii şi, înnoind semnele, au lipit-o de hotarul Rădăşenilor. **Hotare:** Drumul Armanului. **Martori:** Grigori Frăţiţa şi Ursachi Davidel mazili, popa Vasile, Ianăş cel Mare, Petrea fratele lui, Ianăş Peşte, vechi târgoveţi din Baia, Vasile al lui Gheorghie, Vasile Tăpalaghia, Strătulat Miron, Gheorghie Pletosul, Grigore al lui Sofronie, Ion al lui Iftimie, Vasile Tănase, Toader Alucăi, Toader al lui Dumitraşco, Gligore Andron, Gligorie Pletosul, Ion Perjul, **vecini de acolo**”[1014].

1744, mai 26: „Ioan Mavrocordat, domnul Moldovei, dă carte lui Ghedeon, egumenul mănăstirii Slatina, prin care îl împuterniceşte să stăpânească o livadă cu pomi, ce a fost făcută de un muscal, venit din Ţara Leşească, pe moşia Rădăşeni, ţinutul Suceava, a mănăstirii Slatina. Logofătul a citit”[1015].

[1011] Bianu, Ioan (bibliotecarul Academiei Române), *Catalogul manuscriptelor româneşti*, Bucureşti 1907, pp. 183, 184
[1012] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 753, p. 251
[1013] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 784, p. 260
[1014] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 786, p. 261
[1015] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 799, p. 264

1749, iulie 18: „Mai mulţi mazili şi boiernaşi, raportând Domnului despre pricina sătenilor din Rădăşeni cu mănăstirea Slatina, zic: ţăranii… apucase de la strămoşii lor de ştia fieşte carele unde a merge să are şi să cosască şi nu putea altul să-l scoată din pământul cel de arat şi din locul cel de cosit, nici stăpânii lor nu-i scotea, nu-i trebuia unui om acel pământ să-l are, sau locul cel de coasă, şi-l unui om străin de-l lucra şi el îl dijmuia, nu se mesteca stăpânii la acea dijmă de pe pământul acelui om"[1016]. „Ion Perjul şi Gligore Pletosul, epitropii satului Rădăşani, ţinutul Suceava, se jeluiesc la Divan împotriva călugărilor mănăstirii Slatina, spunând că moşia Rădăşani, pe care stau, este a lor de baştină şi ei sunt închinaţi numai cu slujba la mănăstire (ca să aducă pe an câte o podvoadă cu carul şi să facă o zi pe an la coasă). Până acum ei au stăpânit moşia şi au luat dijmă de la oameni străini (liuzii mănăstirii – n. n.), care s-au hrănit pe ea, iar din aul trecut călugării îi obligă să lucreze mai mult"[1017]. „Ştefan Gherghel, postelnic, Constantin Ciudin, medelnicer, Toader Bădiliţă, vornic, Neculai Gherghel, medelnicer, Vîrlan Panaiot, pârcălab, Gavril Frătiţa dau mărturie lui Constantin Mavrocordat Voievod că oamenii din satul Rădăşani, ţinutul Suceava, sunt vecini ai mănăstirii Slatina, după cum ştiu de la părinţii lor, care erau zlotaşi. Ei afirmă că n-au auzit, deşi au apucat oameni bătrâni de 100 de ani, că rădăşanii sunt moşeni închinaţi mănăstirii Slatina şi nu sunt vecini. În ceea ce priveşte luarea dijmei de către ţăranii din Rădăşeni de pe hotarul lor, de la oameni străini, arată că şi acum ţăranul, care are casă şi loc de arat şi cosit din strămoşi, nu poate fi scos din pământul lui de către stăpâni, şi, de nu-l lucrează, îl poate da unui om străin să-l lucreze în dijmă, fără a se amesteca stăpânii moşiei în acea dijmă"[1018].

1749, august 3: „Anaforaua boierilor, în pricina dintre Ion Perjul, fiul lui Nicolae Perjul, cu Gligori Pletosul, fiul lui Vasile Pletosul, epitropii satului Rădăşani, ţinutul Suceava, şi mănăstirea Slatina. Epitropii satului Rădăşani, cu scrisori de la Vasile Voievod., Constantin Duca Voievod., susţin că moşia Rădăşani, pe care locuiesc, este a lor de baştină şi sunt închinaţi numai cu slujba la mănăstire, iar mărturiile mazililor megieşi şi a lui Gligorii, vechilul mănăstirii Slatina, arată că moşia Rădăşani este a mănăstirii, dania lui Alexandru Voievod, ctitorul ei, şi ale lor sunt numai livezile cu pomi, pe care i-au sădit ei, iar tocmeala lucrului n-a fost numai o podvoadă cu carul şi o zi de clacă pe an, ci aduceau şi câte o falce de fân de om la mănăstire şi 2 zile de clacă pe an, la iezături de mori şi altele, dar dijmă n-au luat. Boierii stabilesc părţilor termen de judecată pentru 26 octombrie. Se menţionează scrisori domneşti din perioada 1648-1749"[1019].

1749, octombrie 28: „Nicolae Canta, mare clucer, dă mărturie egumenului mănăstirii Slatina, pentru judecata ce o are în faţa Divanului lui Constantin Voievod cu oamenii din Rădăşeni, ţinutul Suceava, în care combate afirmaţia oamenilor din Rădăşeni că nu sunt vecini, iar moşia nu este a mănăstirii, ci, după mărturia mazililor, oamenii din Rădăşeni să lucreze ca şi până acum mănăstirii boierescul şi să-şi dea adetul din venitul lor"[1020].

1750, iunie 11: „Constantin Racoviţă, domnul Moldovei, la jalba egumenului mănăstirii Slatina pentru moşia Rădăşeni, ţinutul Suceava, care este dreaptă moşie a mănăstirii, cu vecini, pe care o stăpâneşte de mulţi ani şi pentru care a avut judecată la Grigore Voievod şi Constantin Voievod cu oamenii din Rădăşeni şi au mărturii, de la boierii

---

[1016] Acad. Rom., *Condica mănăst. Bucov*, p. 263, No. 5, apud Rosetti, Radu, *Pământul, sătenii şi stăpânii*, Tomul I, Bucureşti 1907, p. 213

[1017] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean,* Bucureşti 1983, Doc. 845, pp. 277, 278

[1018] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1846, p. 278

[1019] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 846, p. 278

[1020] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 848, p. 279

„care au cercat dovedire acestei moşii”, şi jeluindu-se faţă şi oamenii de Rădăşeni, care zic că nu sunt vecini, iar moşia pe care locuiesc este a lor, porunceşte lui Costache Razul să cheme părţile şi, după scrisori şi mărturii de credinţă ale oamenilor bătrâni, să cerceteze pricina şi să dea mărturie încredinţată. Totodată îi cere să cerceteze stăpânirea acestei moşii de la Antiohie Voievod şi până la Mihai Voievod şi să înştiinţeze. Iordachi Cantacuzino, mare logofăt”[1021].

1752, mai 15: „Constantin Racoviţă, domnul Moldovei, întăreşte hotărârea dată de Iani, mare stolnic, şi Vasile Buhăescu, fost mare medelnicer, în judecata dintre Partenie, egumenul şi soborul mănăstirii Slatina, cu Gligore Pletosul, Ion al lui Iftimie, Toader Şoldănescul şi Simion, fiul Gădii, vechili din partea tuturor sătenilor din satul Rădăşeni, ţinutul Suceava, prin care dovedesc că moşia Rădăşeni este a mănăstirii Slatina. Călugării au arătat că acest sat este al mănăstirii, dania ctitorului Alexandru Lăpuşneanu Voievod; că moşia a fost sub ascultare, iar oamenii au slujit mănăstirii, numai dresele pe care le-a avut mănăstirea pe moşiile sale s-au pierdut într-o tainiţă „la vremi de răscoale”. Ei au arătat mărturia megieşilor şi ispisocul de la Grigore Voievod, în care scrie că moşia Rădăşeni şi altele sunt ale mănăstirii Slatina. Neavând călugării cu ce dovedi stăpânirea, s-au ridicat oamenii din Rădăşeni „ce-au fost baştină de acest sat” şi-au arătat că moşia Rădăşeni este a lor, că au fost închinaţi numai „lucrul cu slujba lor” la mănăstire, arătând numai nişte cărţi vechi de la răposaţii domni Vasile Voievod, Constantin Duca Voievod, date de volnicie unor săteni ca să stăpânească lazurile şi pometurile şi să dijmuiască, şi nişte mărturii care arată că ei au dijmuit pe acei ce-au lucrat pe acea moşie. Călugării au arătat că n-au luat dijmă de pe moşia Rădăşeni, ci numai slujba de la oameni şi „cu moşia n-au avut ei treabă”. Pe lângă mărturiile unor mazili, în favoarea lor, călugării au mai arătat o carte de la Costache Razul, hatman, în care scrie că au jeluit oamenii din Rădăşeni „că-i scot călugării din tocmeala slujbei ce-au slujit părinţii şi moşii lor” şi s-au aşezat cu slujba ce vor face pe an. Apoi au adus călugării pe Agafton, fost egumen, călugăr vechi, care, primind carte de blestem pe mărturia sa, în prezenţa oamenilor din Rădăşeni, a arătat că moşia Rădăşeni s-a stăpânit de mănăstire, după cum ştie şi de la alţi călugări bătrâni. Vechilii satului Rădăşeni s-au dat rămaşi de judecată, să nu se mai pretindă moşeni în sat, iar călugării mănăstirii Slatina să stăpânească în bună pace moşia Rădăşeni”[1022].

1764, iulie 6: „Grigore al III-lea Ghica, domnul Moldovei, dă carte lui Ghenadie, egumenul mănăstirii Slatina, şi omului său, ce l-ar face epitrop pe moşia Rădăşeni, ţinutul Suceava, să fie volnic a stăpâni a sa ocină şi moşie şi a lua de-a zecea din ţarini cu pâine, fâneţe, grădini cu legume, bălţi cu peşte, livezi cu pomi, prisăci cu stupi (din 50, unul, iar de vor fi mai mulţi sau mai puţini să ia câte o para de stup). Oamenii ce şed cu casa pe acea moşie să dea un leu pe an mănăstirii, ori, nedând bani, să lucreze tot gospodarul câte 12 zile pe an (6 iarna şi 6 vara) „după obicei şi după hotărârea testamentului”. Porunceşte ispravnicului de ţinut să pună în vedere gospodarilor de pe moşia Rădăşeni să dea mănăstirii venitul moşiei pe tot anul, să-i împlinească pe cei împotrivitori, ca să nu se facă pagubă mănăstirii. Cu toate că, acum 14 ani, s-a făcut „aşezare” înaintea lui Costache Razul, mare vornic, ca să facă un stog de fân pe an, să ducă o podvoadă de pâine de pe moşie, la mănăstire, într-o zi să cosească cu toţii de clacă, să iezească iazul morii, când se va strica, pe care, de la o vreme, încoace, nu vor s-o respecte, porunceşte să urmeze hotărârea testamentului, iar cei ce vor zice că moşia Rădăşeni este a lor să vie cu drese şi scrisori la judecata Divanului”[1023].

[1021] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 854, p.280
[1022] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 875, p. 288
[1023] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1076, p. 357

1767, decembrie 2: „Iordachi Cantacuzino, spătar, în urma jeluirii lui Methodie, egumenul mănăstirii Slatina împotriva oamenilor de pe moşia Rădăşeni, ţinutul Suceava, care refuză plata adetului moşiei, raportează lui Grigore Callimachi Voievod că, în prezenţa părţilor şi după scrisori a cercetat pricina, constatând că, după ridicarea vecinătăţii „s-au sculat aceşti oameni, ce-au fost de baştină din Rădăşeni" la domnia lui Constantin Mavrocordat Voievod şi au chemat pe egumen la Divan, în anul 1749 (7257) şi, nehotărându-se judecata, din cauză că sătenii voiau să ia moşia, iar călugării spuneau că sunt vecini, pentru a prezenta părţile dovezi, întâmplându-se „mazilie", au ieşit la Divan la Constantin Racoviţă Voievod, în anul 1750 (7258), dar neavând dovezi, au fost rânduiţi la Constantin Razul, vornicul rânduit cu slujba la ţinutul Suceava, care, după cercetare, a stabilit că moşia este a mănăstirii Slatina şi le-a făcut aşezare de lucru şi scrisori ambelor părţi. După doi ani, sătenii l-au chemat din nou pe egumen la Constantin Racoviţă Voievod, zicând că moşia este a lor şi, fiind rămaşi, li s-a anulat aşezarea, domnul obligându-i să lucreze după „ponturi". Oamenii din Rădăşeni s-au ridicat din nou la judecată, în faţa lui Dinul Cantacuzino, ban, şi Constandin Başotă, medelnicer, fiind vechili ispravnici, în 1764 (7272), fără a avea câştig de cauză, iar în domnia lui Grigore Ghica Voievod au fost obligaţi să dea venitul mănăstirii, după hotărârea ponturilor. La o nouă judecată, cerând egumenul venitul moşiei, după aşezare, oamenii din Rădăşeni au scos o hotarnică din 1743 (7251), prin care au cerut să le dea egumenul 36 lei cheltuiala la hotărnicie, din care cauză n-au dat venitul mănăstirii. Călugării, văzând că egumenul de atunci, **fiu de vecin** şi anume **Vasile a lui Gheorghe**, prin acea mărturie hotarnică, dată vecinilor din Rădăşeni, a pus mănăstirea la cheltuială şi supărare cu judecăţile, atâţia ani, n-au permis egumenului să dea moşia în veci, care să fie a lor, din cauză că n-au lucrat şi nici n-au dat venitul mănăstirii după aşezare, ci s-au volnicit şi au pus orândă în sat şi iau venitul moşiei, fără a da nimic mănăstirii. La anaforaua făcută de boieri şi dată egumenului, prin care li se cerea respectarea ponturilor, oamenii din Rădăşeni au arătat că n-au fost de faţă şi că mănăstirea nu le dă iarbă de coasă pe alte moşii, pe care le vinde mănăstirea cu anul la negustori. Egumenul cere anularea aşezărilor şi respectarea ponturilor ca la alte moşii mănăstireşti sau boiereşti. Iordachi Cantacuzino, în scrisoarea dată domnului, propune ca să se strice toate aşezările şi să se ia scrisorile din mâinile oamenilor din Rădăşeni şi, fiindcă n-au dat venitul moşiei, păgubind mănăstirea, le stabileşte zi de judecată la Divan, în 6 ianuarie anul viitor"[1024].

1768, ianuarie 30: „Grigore Callimachi, domnul Moldovei, scrie lui Iordachi Cantacuzino, fost mare spătar, ispravnicul de Suceava, ca, după hotărârea anaforalei ce va prezenta egumenul mănăstirii Slatina, în pricina cu oamenii din Rădăşeni, să ia toate scrisorile din mâna lor şi, rupându-le, să le dea egumenului, să le ia dijma din anul trecut până la un ban, să-i supună ponturilor şi să nu păgubească mănăstirea de venitul moşiei. A citit al treilea logofăt"[1025].

1768, iulie 15: „Grigore Callimachi, domnul Moldovei, în urma jeluirii lui Methodie, egumenul mănăstirii Slatina, pentru nişte livezi cu pomi, pe moşia ce are mănăstirea la satul Rădăşeni, la unele, stăpânii ce le-au făcut fiind morţi, fără urmaşi sau fugind pe alte moşii, le-au vândut unor oameni străini, care n-au treabă la moşie, precum şi pentru o livadă cu pomi făcută de un rus, pe care, până acum câţiva ani, a stăpânit-o mănăstirea, iar anul trecut un om din târgul Botoşani a venit, cu carte domnească de la Iaşi, pentru a stăpâni livada, dă carte egumenului mănăstirii Slatina să fie volnic a stăpâni livezile mănăstirii, iar livezile celor ce le-au făcut să le stăpânească ei sau rudele lor, cu obligaţia de a da dijma mănăstirii, „din zece pomi, un pom". Alţi oameni străini să n-aibă voie a stăpâni livezile celor ce au murit sau au

[1024] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1151, pp. 383, 384
[1025] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1163, p. 387

fugit, acestea trecând în stăpânirea mănăstirii. De asemenea, mănăstirea să restituie banii celor străini, care au cumpărat livezi, şi să le ia în stăpânirea ei, iar de nu va prezenta dovadă de rudenie acel om din Botoşani, pentru acel rus, care a murit, livada să treacă în stăpânirea mănăstirii Slatina. A recitit marele logofăt"[1026].

1773: Eftimie Cananău, călugărul, îi scrie lui Ioniţă Cananău, nepotul său de văr: „Înştiinţez pe dumneata că, fiind Mărioara aice, la Băneşti, mi-a cerut ca să vă dau danie pe Priian Ţiganul şi, măcar că Priian Ţiganul acum nu este la mine, îl stăpâneşte Mitropolia, dar este drept ţigan al nostru, şi ţi-am făcut scrisoare de danie, şi ţi-am trimis-o, şi din scrisoarea de danie vei înţelege toată pricina ţiganilor. Şi scrisoarea aiasta de danie să o arăţi la Preosfinţia Sa, părintele Mitropolitul, şi noi avem toată dreptatea ca să ne dea Mitropolia ţiganii, că Ciudin şi-a scos partea lui, şi cu Divan poţi dumneata să scoţi ţiganii, dacă n-a vrea părintele Mitropolitul să ţi-i dea. Scrisorile ţiganilor Furniceşti sunt la fratele nostru, la Iordachi; dumneata scrie lui Iordachi să-ţi dea scrisorile. Că partea de ţigani, pe care o are părintele Iftimie din ţiganul Priian Furnică, mi-a dat-o mie părintele şi ei am cerut ţiganii la părintele Mitropolit, şi părintele îmi stă împotrivă, nu vrea să mi-i dea, şi eu cu Mitropolia m-oi judeca la Divan, numai scrisorile să-mi trimiţi, că, fără scrisori, nu pot să mă judec. Aceste le scrie lui Iordachi şi, de ţi-a da scrisorile, să nu le mai dai la nimeni. Eu socotescu că părintele Mitropolitul ţi-a da crezământ şi din scrisoarea care ţi-am dat eu de neamul ţiganilor, şi, de s-a primi părintele Mitropolitul ca să-ţi dea ţiganii, 2 sălaşe de ţigani din feciorii lui Furnică au fost la dumneata, în Băneşti, şi de acolo au fugit şi s-au dus la mănăstire, la Slatina. Dacă ţi-i învoi cu părintile Mitropolitul, să-ţi dea acele 2 sălaşe de ţigani, să-i aduci la Băneşti, şi oi chema eu un ţigan de acie la mine şi mi-a spune tot neamul lui Furnică, şi te-oi înştiinţa eu pe dumneata, şi, de îi scoate pe Priian Furnică de la Mitropolie, nici un suflet să nu dai niciunui frate. Şi fetele lui Furnică, care ţi le-am arătat în scris măritate, au feciori însuraţi şi nepoţi însuraţi, şi, până n-om lua toate sufletele la izvod, împărţeală nu s-a face. Numai dumneata cere la părintele Mitropolitul să-ţi dea acele 2 sălaşe de ţiganii, care, şi dacă îi vei aduce la Băneşti, dintr-aceia i-om afla pe toţi, până la un suflet, şi pe urmă s-a face şi împărţeală, osebit. Pentru hotărâtul Băneştilor dinspre Stămati şi pentru pusul pietrelor dinspre Ştirbăţ, şi de-i socoti să faci carte de hotărât, scrie paharnicului Vasile Crupenschi şi stolnicului Ioniţă Vărnav, ca să hotărască dinspre Stămate şi să pună pietre dinspre Ştirbăţ. Acum, fă carte şi o trimite cu omul acesta, şi scrie şi boierilor hotarnic, şi-i pofteşte să meargă să hotărască, că nu este zăbavă mai multă de o zi, cel mult două. Dinspre dumneata oi răspunde eu, osebit"[1027].

1793, mai 28: „Mihai Şuţu, domnul Moldovei, în urma jeluirii lui Chiril, egumenul mănăstirii Slatina, împotriva oamenilor de pe moşia Rădăşeni, ţinutul Suceava, care nu fac zilele de boieresc, nici nu dau adetul moşiei după hotărârea „ponturilor" ce se află în vistierie cu pecete domnească, aducând pagubă mănăstirii, porunceşte lui Grigoraş Sturza, fost mare spătar, ispravnicul ţinutului Suceava, să cerceteze pricina ce are mănăstirea Slatina cu oamenii de pe moşia Rădăşeni, care nu se supun îndatoririlor ce au faţă de mănăstire"[1028].

1794, mai 24. Chiril, arhimandritul mănăstirii Slatina, se plânge împotriva sătenilor din Rădăşeni, Mălini şi Găineşti, care „cu obrăznicie şi puteri" cuprind fânaţele mănăstirii pentru păşune şi haitul fânului pentru trebuinţele lor. Deosebit de aceasta, ei nu vor să lucreze 12 zile de boieresc pe an şi nici să dea câte 2 lei adetul pe casă, rămânând mănăstirea lipsă de venitul acestor moşii. Sătenii ţin turme de oi pe locul mănăstirii, care nu are unde să-şi

[1026] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1180, p. 395
[1027] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 167, 168
[1028] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1520, p. 498

păşuneze vitele, şi nu plătesc nimic, încât au rămas ei stăpâni peste moşiile mănăstireşti". Egumenul Slatinei, cu multă dragoste creştinească de aproapele nostru, roagă pe Vodă să poruncească ispravnicilor să-i oblige pe aceşti locuitori să respecte obligaţiile faţă de mănăstire.

1796, ianuarie 22: „Chiril, arhimandrit şi egumen al mănăstirii Slatina, se plânge lui Alexandru Callimachi Voievod că, după jalba locuitorilor din satul Rădăşeni, moşia mănăstirii Slatina, din 30 august 1795, în care arătau că li s-a luat fânaţul ce-l aveau pe moşia mănăstirii, iar banii rămăşiţă pentru „dijma pomilor" să-i dea în luna septembrie, a primii carte domnească, în care i se poruncea ca să se adreseze ispravnicilor, pentru cercetare, în cazul că locuitorii n-au dreptate, despre care domnul a luat cunoştinţă, solicită să se dea din nou carte către ispravnici, ca să-i oblige pe locuitorii din satul Rădăşeni să plătească mănăstirii rămăşiţa din dijma pomilor şi să-i împlinească zilele de boieresc. Marele paharnic trimite jalba marelui logofăt, pentru a cerceta mărturia ispravnicilor şi a le trimite carte domnească, ca să-i împlinească pe locuitorii din Rădăşeni după „aşezarea ponturilor domneşti"[1029].

1798, octombrie 27: „Neculai, mare paharnic, şi Cantacuzino scriu oamenilor din Rădăşeni că egumenul mănăstirii Slatina, ţinutul Suceava, s-a jeluit că, în zapisul pe care l-au trimis pentru îndeplinirea zilelor de boieresc, nu le-a cerut să respecte prevederea din „ponturi" cu privire la băutură ; drept ce revine stăpânului moşiei şi că oamenii din Rădăşeni nu numai că au pus vin în vânzare, ci au tăiat şi cepul la butca de vin a egumenului, cerându-le să respecte îndatoririle faţă de mănăstire, pentru a nu fi pedepsiţi"[1030].

1798-1800: „Chiril, egumenul mănăstirii Slatina, ţinutul Suceava, scrie domnului că, după jalba trimisă, zilele trecute, asupra locuitorilor din satele Oprişeni şi Rădăşeni, cărora prin carte domnească li s-a dat *protimisis*, adică în orândă cu anul venitul moşiilor Oprişeni şi Rădăşeni, cu alte cotunuri ce sunt într-un hotar, ca să i se plătească banii pe anul în curs sau să dea moşiile în stăpânirea mănăstirii, şi cerând ispravnicii să se respecte porunca cărţii domneşti, locuitorii satului Oprişeni au renunţat la orânda moşiei, iar satul Rădăşeni a cerut 6 zile amânare, fără a plăti banii. Deoarece, de 15 zile, egumenul aşteaptă pe doi fruntaşi ai satului la Iaşi, pentru judecată, cere hotărârea domnului pentru rezolvarea pricinii"[1031].

1803: Satele de pe moşiile mănăstirii Slatina, anume Mălinii, Bogdăneşti, Boroaia, Poiana prisăcii etc. fac şi duc la târg de vânzare cherestea: tălpi, grinzi, căpriori, costoroabe, leaţuri, dulapi, scânduri şi draniţă"[1032].

1813: Prin „zapisul din 23 aprilie 1831, vătaful Gavrilaşcu Constantinovici se obligă a da în fiecare an mănăstirii Slatina câte 35 de ocale de ceară ca embatic pentru herăstrăul ce şi-a făcut, cu proprie cheltuială, pe moşia Mălinii a mănăstirii"[1033].

1829, noiembrie 24: Pe foaia 282 a cărţii „Pavel şi Virginia", tradusă în română de Iancu Nicola, de la mănăstirea „Sfântul Sava" din Bucureşti, în 1827, un oarecare Ştefan Şandru scria: „Eu, văzând frumoasa povestire a acestei mici cărţi, mi-am pus ostenelile mele

1029 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1547, p. 506
1030 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean,* Bucureşti 1983, Doc. 1562, p. 510
1031 DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1564, p. 510
1032 Giurescu, Constantin C., *Istoria pădurii româneşti*, Bucureşti 1976, p. 201 subsol
1033 Giurescu, Constantin C., *Istoria pădurii româneşti*, Bucureşti 1976, p. 96

cele cu dragoste întru scrierea ei, scriind-o, în **vremea cumplitei ciume**, ce stăpânea în Iaşi, la anul 1829, Noiembrie 24, **în sfânta Mănăstire Slatina**"[1034].

1847: „Veniturile **moșiilor monastirei Slatina** – 244.380 lei: / Partea din moșia **Stănilești** sau **Cornu Luncii** din Bucovina, împosesuită dlui Costache Moldovanu în 50 # după contractul ce contenește la 23 aprilie 1848 – 1,775 lei. / Moșia **Valea Seacă**, cu muntele Băișescu (Găișescu, în tipăritură – n. n.), **Corlațelele, Vornicenii** și **Borghineștii** din Bucovina, împosesuite dlui Panaite Moldovanu în 800 #, socotiți câte 14 sorcoveți galbenul, după contractul ce contenește în aceeași vreme – 28.000 lei. / Moșia schitului **Broșteni** și Păcureștii sau Troița, ținutul Suceava, împosesuite Prea Cuviosului Arhimandrit Nicon, după contractul ce contenește în aceeași vreme – 6.000 lei... / Moșiile **Rădășanii, Opreșenii, Borgheneștii** și **Pocolenii**, ținutul Sucevei, împosesuite dlui Aga Alecu Botez, după contractul ce contenește la 23 Aprilie 1850 și după înalta încuviințare asupra anaforalei Departamentului, supt Np. 1.120 pentru adăogirea în bani a prețului productelor ce era dator a da – 70.000 lei. / Moșia **Măzănăești** din Bucovina, împosesuită dlui Costache Moldovan, în 110 #, după contractul ce contenește la 23 April 1852 – 3.905 lei. / Moșiile **Mălini**, cu cotunurile ei, pe care se află monastirea lăsată Egumenului pentru ținerea mănăstirii, după Domnescul hrisov din 22 Octomvrie 1845, supt No. 2.101, care însă rămânând dată în posesie cu contractul răposatului proin Mitropolit Veniamin pe anii până la 1850, cu preț numai de 40.000 lei pe an, apoi, spre acoperirea neajunsului, până la suma cuvenită egumenului după așezământ, pentru ținerea soborului acelei monastiri și pentru întâmpinarea altor cheltuieli, făcute cu îngropăciunea și pomenirea răposatului, s-au lăsat Egumenului și moșia Cioara, numai pe 5 ani, de la 23 April 1847, până la 23 April 1852, pe temeiul înaltei încuviințări, primită la 6 Iunie 1847, pe anafora Departamentului bisericesc, supt No. 1.150 – 72.000 lei"[1035].

1855: „Pe la opt ore, de dimineaţă, ajunserăm la Slatina. Această monastire se află nemijlocit la picioarele Carpaţilor, într-o îngustă şi adâncă vălişoară, prin care curge un mic pârâu, numit iarăşi Slatina. Treizeci de călugări locuiesc în ea; cu toţii sunt bătrâni şi mulţi din ei infirmi. Spiritul timpului şi legile nu mai favorizează recrutarea de călugări, ca odinioară. De aceea, unul după altul din aceşti oameni se vor trece, fără a găsi înlocuitori şi, peste câtva timp, acest cuvios locaş va rămâne pustiu. Un om sociabil se simte cuprins de o groază involuntară, în lăuntrul acelui locaş. Ziduri înalte şi munţi mai înalţi opresc comerţul cu restul omenimii. Monahii, supuşi între ei la cea mai tiranică ierarhie, sunt condamnaţi la necontenite închinări, şi zi, şi noapte, la lipsa tuturor îndemânărilor şi plăcerilor vieţii şi la un post necurmat. Viaţa lor e aceeaşi în toate zilele. Monahii nu aşteaptă şi nu doresc nici o schimbare în uniformitatea tristă a traiului lor. Aceea ce au făcut astăzi au să o facă şi mâine, şi aşa necurmat, fără variaţiune, până la moarte. Din toate monastirile noastre, Slatina singură a păstrat, cu sfinţenie, acest regim crud de post şi privaţiune. Vizitatorul acestui locaş se simte cuprins de tristeţe, la asemenea aberaţiuni ale minţii omeneşti, dar, totodată, nu se poate apăra de un profund sentiment de respect faţă cu aşa credinţă, cu aşa umilinţă şi cu atâta abnegaţiune de sine. / Monastirea Slatina fu zidită, în secolul XVI, de domnul Alexandru Lăpuşneanu, în timpul domniei sale a doua. Legenda, care s-a păstrat în gura poporului despre întemeierea monastirii, este următoarea: Într-o noapte întunecoasă, toţi acei ce locuiau în vecinătatea văii unde, astăzi, se află monastirea, fură deşteptaţi din somn printr-o melodioasă cântare, ce se auzea din pădure. Cântarea era aşa de dulce, aşa de armonioasă, încât nu putea rămâne îndoială că ea nu era produsă de un glas omenesc. Unii dintre locuitori se luară după acel glas şi, cufundându-se adânc în pădure, văzură deodată înaintea ochilor o flamă

[1034] Bianu, Ioan (bibliotecarul Academiei Române), *Catalogul manuscriptelor româneşti*, Bucureşti 1907, p. 101
[1035] *Analele Parlamentare ale României*, Tomul 15, partea a 2-a Anexe, Iași 1848, pp. 947-949

supranaturală, ce răspândea, de pe un arbore, o cerească lumină împrejurul ei. Înţelegând, atunci, că cântarea ce auziseră era glasul unui înger şi că flama era raza dimprejurul capului său, îi căzură în genunchi şi mulţămiră lui Dumnezeu de această minune. A doua noapte, glasul se auzea şi flama lucea din nou; toţi oamenii cuvioşi se apropiară şi se închinară. Apariţiunile cereşti prelungindu-se, se făcu mare vuiet în ţară despre această îndurătoare minune şi zgomotul pătrunse până la urechile Domnului. Alexandru se arătă, întâi, rece şi luă în râs pe toţi cei care credeau în adevărul acelor vuiete; mai pe urmă, însă, când vuietele deveniră atât de puternice, încât se organizau peregrinagiuri spre pădurea încântată, Alexandru fu înduplecat să se ducă, în persoană, pentru a se încredinţa de adevărul acelei minuni. Niciodată lumina nu fusese mai strălucitoare şi cântarea mai sublimă decât în noaptea în care domnul se afla de faţă. Se spune că, în momentele în care Lăpuşneanu văzu, cu ochii săi, aceasta minune, el ar fi căzut în genunchi, cu faţa la pământ, muncit de cumplite mustrări de cuget şi ar fi rugat pe Dumnezeu să îi ierte toate nelegiuirile şi uciderile cu care nenorocise ţara. Sculându-se, el jură, în fiinţa tuturor celor adunaţi, că va zidi o monastire, pe locul unde se arătase cereasca viziune. Abia pronunţase jurământul, lumina şi cântecul dispărură, pentru a nu se mai arăta niciodată. Credincios jurământului său, Alexandru puse, de a doua zi, să se înceapă zidirea şi, în curând, se văzu înălţându-se în mijlocul codrului o măreaţă monastire, care, după pârâu, primi numele Slatina. / Două tablouri, reprezentând pe Alexandru Lăpuşneanu, se găsesc în Monastirea Slatina. Unul, care pare a fi posterior secolului XVI şi se află în locuinţa stareţului, înfăţişează pe Lăpuşneanu în tot ornatul domnesc, precum îl descrie autorul care a scris istoria sa, în momentul când veni domnul la Mitropolie, ca să se împace cu boierii. Fizionomia lui Lăpuşneanu e regulată şi împodobită cu plete negre, care se cobor pe umeri largi şi binefăcuţi. Privind frumoasa sa faţă, care pare a exprima atâta blândeţe, cine ar crede că Lăpuşneanu a fost un tiran atât de crud şi de despotic, a cărui domnie a lăsat „o pată de sânge în istoria Moldaviei”? / Al doilea portret se află în biserică, pe peretele de deasupra uşii intrării. Acolo Lăpuşneanu stă în picioare, ţinând cu mâna dreaptă pe Doamna Ruxanda, care iarăşi ţine pe fiul lor, Bogdan, de care se ţin, în rând, mai multe rude ale Domnului, de ambele sexe, iar pe mâna stângă ţine monastirea Slatina, pe care o binecuvântează Iisus Christos, şezând pe globul Pământului. Astă originală idee şi modul în care au fost zugrăvite figurile, fără proporţiune, simetrie, perspectivă şi cunoştinţă de colori, aminteşte de tablourile egiptene, atât de mult studiate de învăţaţi. / Toţi pereţii sunt împodobiţi cu fresce, care reprezintă pe Christos, pe Sfinţi, scene din istoria sfântă etc. Pe fiecare frescă stă explicată, în limba română, ce înfăţoşează. Aceste icoane, împreună cu tabloul de pe uşă, sunt toate din timpurile zidirii monastirii şi s-au conservat foarte bine. Monumentul cel mai însemnat din biserică e însă mormântul lui Lăpuşneanu, care se află într-un unghi (colţ – n. n.) adâncit. Deasupra mormântului se află încă icoana Maicii Domnului şi a lui Christos, amândouă de lemn, aşezate acolo îndată după înmormântarea lui Alexandru. Cadavrul Doamnei Ruxanda a fost împreunat cu oasele soţului ei. Piatra ce acoperă mormântul e înzestrată cu multe înscrieri, care însă sunt toate în limba slavonă. / Mitropolitul Moldaviei şi Sucevei, Veniamin (Costache – n. n.), avea mare preferinţă pentru Monastirea Slatina. Aceasta era locul său favorit şi în el petrecea, cu mulţămire, zilele în care se afla departe de Iaşi. Prin voinţa sa de pe urmă, ordonând a fi înmormântat la monastirea Slatina, rămăşitele sale fură coborâte în mormântul lui Lăpuşneanu[1036] şi aşa se află amestecate, în aceeaşi urnă, cenuşa despotului

[1036] Aşa s-a întâmplat şi cu mormintele voievodale de la Putna, inclusiv cel al lui Ştefan cel Mare, unde diverşi ierarhi bisericeşti au fost înmormântaţi în sfintele cripte ale istoriei româneşti (pe ierarhul îngropat în cripta lui Ştefăniţă Vodă, doar mâna lui Ştefăniţă, dezgropată în 1856, mai amintea de tânărul voievod, iar în cel al lui Ştefan cel Mare nu mai exista os din legendarul voievod, scheletul descoperit în 1856, îmbrăcat în mantie de ierarh şi depus pe bare de metal, nu este a lui Ştefan Vodă); Veniamin Costache, înhumându-se în cripta lui Lăpuşneanu, continua o tradiţie ipocrită, prin care diverşi călugări, mai mult sau mai puţin înţelepţi, îşi asigurau în posteritate evlavia cuvenită Eroilor Moldovei, din partea generaţiilor viitorimii – notă I. D.

celui mai crud, a doamnei celei mai blânde şi a arhiereului celui mai cuvios! / Arborele de pe care, după legendă, se auzise glasul cel ceresc a fost cuprins în zidul monastirii şi, printr-o bortă lăsată sau făcută, în urmă (mai târziu – n. n.), în zid, se putea rupe o bucată din acel arbore, devenit, în curând, putregai. Credincioşii ce vizitau monastirea nu lipseau niciodată a vârî mâna prin bortă şi a rupe o bucăţică de lemn sfânt, ca aceasta să le servească de talisman mântuitor în nenorocirile şi ispitele vieţii. Atât de multe bucăţi au fost rupte din sfântul putregai, încât, astăzi, credinciosul se încearcă în zadar de a atinge cu mâinile rămăşiţa arborelui şi trebuie să întrebuinţeze cârlige lungi, pentru a-şi îndeplini voinţa. / Monastirea Slatina a suferit, ca multe altele, în timpul revoluţiunii greceşti. Toate casele de prinprejurul bisericii fură arse de turci, biserica scăpă singură din mâna păgânilor, care au respectat sfântul locaş. Lupta de la Slatina, la 1821, între turci şi voluntari, şi arderea unei părţi a monastirii a fost descrisă de Beldiman, poet român din începutul secolului nostru, în poemul său, intitulat „Jalnica tragodie a Moldaviei”[1037].

1894: „Slatina, mănăstire de călugări, în comuna Mălini, jud. Suceava, situată într-o poziţie frumoasă, pe o poiană de pe ţărmul stâng al pârâului Suha Mică, la vest de Mălini şi Fălticeni, şi anume la 10 km de Mălini şi la 27 km de Fălticeni. La prima vedere, pare o cetate pătrată, având câte un turn la fiecare colţ. Zidurile ce-o înconjură sunt foarte înalte şi groase, având, ici-colo, câte o ferestruie îngustă. Pe zidul dinspre sud, deasupra porţii, este marca Moldovei. În mănăstire se adăpostesc 16 călugări şi 3 fraţi. / Tradiţia şi Letopiseţele Ţării ne spun că s-a întemeiat în împrejurările următoare: „Alexandru Lăpuşneanu, fiind Domn, a făcut mănăstirea Slatina; legenda zice că, trăind un sihastru acolo şi fiind un paltin, copac mare, unde este acum pristolul în altar, vedea în altar, spre Duminici şi spre alte zile mari, multe lumini întru acel paltin, la vremea slujbei bisericii. Şi i s-a arătat Maica Precista în vis şi i-a zis să meargă la Alexandru Vodă, să îi zică să facă mănăstire, şi, mergând sihastrul la Alexandru Vodă, s-a îndemnat Alexandru Vodă de sihastru, de a făcut mănăstirea Slatina, întru acel loc unde a fost paltinul, şi a adus şi capul sfântului Grigorie Bogoslovul, de stă până astăzi la sfânta mănăstire, la Slatina, ferecată cu argint şi cu pietre scumpe. / Şi domnind Alexandru Vodă Ţara, întru lauda lui Dumnezeu, a zidit mănăstirea Slatina, cu multă cheltuială şi osârdie şi o au sfinţit Grigorie Mitropolitul. Iară la sfinţenie zic să fi fost preoţi cu diaconi 117, în anul 7066 (1558) Octombrie 14” (*Letopiseţul*, vol. II, p. 183, şi vol. I, p. 210). / Sub capul Sfântului Gheorghe s-a găsit următorul „Sirep”: „Precum am binevoit Domnia mea, cu a noastră bunăvoire şi cu curată şi dragă inimă şi din toată bunăvoia noastră şi cu ajutor de la Dumnezeu, am dat şi am întărit a noastră veche ctitorie, sfânta mănăstire de la sfântul Munte, de la Vatoped, unde este hramul „Buna Vestire” a prea curatei stăpânei noastre Născătoare de Dumnezeu şi pururea fecioarei Mariei cu o cervăsărie ce este în Solon, ce acea cervăsărie Domnia mea am cumpărat-o de la un cadiu turc, anume Baluium de la Solon, drept 6.500 aspri turceşti, şi am dat-o pe acea mai sus scrisă cervăsărie să fie supusă către sfânta mănăstire de la Vatoped, pentru că aduseră rugătorii noştri kir. Maxim Eclisiarhul şi Sofronie, stareţul proegumen, şi cu alţi fraţi de la sfânta mănăstire Vatoped, în ţara noastră şi la noi sfintele Moaşte; întâi sfântul cap al sfântului Grigore Bogoslov şi sfintele moaşte, sfintele fălci ale sfântului Ioan Zlatoust şi sfintele moaşte, sfântul şi marele deget al sfintei Anei, Maicii Preacuratei stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu şi pururea Fecioarei Mariei. / Deci şi Domnia mea, împreună cu ai noştri rugători şi părinţi, Chir Grigorie, Mitropolitul Sucevei, şi Chir Eftimie, Episcopul Rădăuţilor, şi Chir Anastasie, Episcopul Romanului, au primit şi toţi soborniceşte blagosloviră cum că să punem sfintele moaşte întru o a noastră de noi zidită sfântă mănăstire de la Slatina, unde este hramul „Sfânta Preobrăjanie a Domnului Dumnezeului şi Mântuitorul Nostru Isus Christos”. Deci Domnia mea cu mare bucurie ne-am

[1037] Vezi *România Literară* din 30 ianuarie 1855, No. 5 – adnotare târzie a autorului, în Negruzzi, Iacob, *Din Carpaţi / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 309-311

bucurat şi prea frumos am împodobit sfintele moaşte şi cu mult aur le-am ferecat pe acele mai sus scrise moaşte şi multe pietre de mult preţ am pus către sfintele moaşte şi le-am pus întru a noastră mănăstire de la Slatina. / Şi întru aceeaşi aşijderea am binevoit Domnia mea, cu a noastră bunăvoire şi cu curată şi dragă inimă, şi am tocmit ca să aibă sfânta lavră, de la noi, mertic, pe fiecare an, câte 300 de galbeni roşii şi am dat şi am plinit, şi ca s/avem a da până ce va sta sfânta lavră de la sfânta mănăstire de la Vatoped, pentru mântuirea şi sănătatea şi pentru sufletul Domniei mele şi pentru mântuirea şi sănătatea şi pentru sufletul Ruxandei, Doamnei Domniei Mele, şi pentru sănătatea dăruiţilor de Dumnezeu fiii Domniei mele, Ionaşcu, Bogdan, Mihail şi Petru, şi a fiicelor Domniei Mele, Tudora, Chiajna şi Teofana, şi pentru sufletele sfinţilor răposaţilor părinţilor noştri, şi pentru sănătatea tinerilor şi a toată ţara Domniei mele şi pentru toată legea creştinească pravoslavnică; cum că să fie acea mai sus scrisă cervăsărie sfintei mănăstiri de la Vatoped, unde este hramul „Buna Vestire a Preacuratei stăpânei noastre Născătoare de Dumnezeu şi pururea Fecioarei Maria” şi unde este Egumen rugătoriul Nostru Calist, de la noi uric cu tot venitul neclintit nici odinioară în vecii vecilor; pentru că am cumpărat Domnia mea pe acea mai sus zisă cervăsărie, tot pe bani gata, spre aceia este credinţa Domniei noastre pe cea mai sus scrisă Io Alexandru Voievod, şi credinţa Prea iubiţilor fiii Domniei mele, Ionaşcu şi Bogdan şi Mihai şi Petru, şi credinţa boierilor noştri; credinţa Dsale lui Neagoe şi a Dsale a lui Vascan Movilă, Pârcălabul de Hotin, credinţa Dsale lui Iosif Veveriţă Pârcălabul, credinţa Dsale lui Alexandru Budăi Pârcălabul, credinţa Dsale lui Ioan Dancul şi Dsale Cristea Pârcălabul de Neamţ, credinţa Dsale lui Andrică şi credinţa lui Toader, Pârcălabul din Cetatea Nouă, credinţa Dsale lui Dumitru, Pârcălabul de Suceava, credinţa Dsale lut Moga Spătariul, credinţa Dsale lui Zbiesiu Postelnicul, credinţa Dsale lui Ion Petric Vistiernicul, credinţa Dsale Costin Paharnicul, credinţa Dsale lui Andreică Stolnicul, credinţa Dsale lui Paşcu Comisul şi credinţa tuturor boierilor noştri moldoveneşti a mici şi mari. / Iară după a noastră viaţă cine va fi domn din fiii noştri sau din neamul nostru, sau iarăşi oripecine ar alege Dumnezeu a fi Domnitor Ţării noastre, Moldovei, acela ca să nu strice a noastră danie şi întărire şi acea mai sus scrisă tocmeală, ci ca să aibă a întări şi a înnoi, a da şi a plini acei mai sus 300 galbeni roşii obsocul sfintei mănăstiri de la Vatoped, precum este tocmit ca să fie în veci. / Iar cine s-a ispiti a strica şi a surpa această a noastră mai sus scrisă tocmeală, unul ca acela să fie blăstămat de Domnul Dumnezeu ce a făcut Ceriul şi pământul şi de Prea curata lui Maică, şi de patru sfinţii Evanghelişti, şi de 12 sfinţi Verhovnici Apostoli şi de 318 sfinţi Părinţi de la Niceea şi să aibă parte cu procletul Arie şi cu Iuda şi cu alţi jidovi care strigară spre Christos Dumnezeu, sângele lui cel nevinovat spre dânşii şi spre fiii lor ca să fie precum este în vecii vecilor, amin. / Iar spre mai mare tărie şi întărire a tuturor celor mai sus scrise, poruncit-am a lui nostru credincios Domnului Movilă Logofătul ca să scrie, şi a noastră pecete să o lege către această scrisoare a noastră. / Io Alexandru Voievod, Domn Ţării Moldovei. / Însă, ca să se ştie, în fiecare an ca să fie luna lui Decembrie, 6 zile, la ziua sfântului Neculai, ca să aibă a face pomenire Domniei mele şi Doamnei Domniei mele şi celor de Dumnezeu dăruiţi fiii Domniei mele, să se facă, după obicei, parastas şi panahizi cu o cupă mare de argint cu solzi, poleită, ce am băut însuşi Domnia mea dintr-însa, şi a doua zi aşijderea, colivă şi parastas şi masă”. / „Iară el (Alexandru Lăpuşneanu), dacă a împlinit 13 ani şi jumătate ai domniei sale, şi cei dintâi şi a doua, primind întâi călugărie, a răposat şi cu cinste l-au îngropat în Mănăstirea Slatina, care este de dânsul zidită” (Gr. Ureche, *Letopisețul*, I, p. 222.). Doamna Ruxanda, ieşind şi ea din lume (după doi ani), în anul 7078 (1570), Noiembrie 12, au astrucat-o în mănăstirea Slatina, lângă Domnul său, Alexandrul Vodă” (Gr. Ureche, *Letopisețul*, I, p. 222). / Capul sfântului Grigore Bogoslovul este legat cu două panglici de aur, pe care este săpată următoarea inscripţie în limba slavonă: „Acest cap este al Patriarhului nostru Grigore Bogoslovul şi l-au ferecat boierul Postolachi Vistiernic şi Cneghina lui Cheajna, fiica lui Alexandru Voevod, şi l-a dat la sfânta Mănăstire Slatina, în zilele piosului şi iubitorului de

Hristos, Domnului nostru, Io Eremia Moghilă voievod, stăpânitor ţării Moldovei, la anul 7105 (1597)". De desubt, urmează inscripţia astfel: „Sub arhiepiscopul Ghiorghie Moghilă, Mitropolitul Sucevei, luna Aprile 23". / Pe piatra ctitorească, deasupra uşii bisericii, este următoarea inscripţie: „Cu învoirea Tatălui, cu ajutorul Fiului şi cu săvârşirea Sfântului Duh, iată eu, robul, al treimei închinător, Io Alexandru Voevod, cu Doamna mea Ruxanda şi cu de Dumnezeu dăruită mie odraslă, Bogdan şi Petru şi Constantin, am început a zidi templul acesta, cu numele „Schimbarea la faţă a Domnului", la anul 7069 (1561). / Sub bour, în mijlocul pajurei de pe piatră, urmează: „Această piatră s-a aşezat sub Egumenul Ieromonah Nil, la anul 7090 (1582) luna Aprilie 8". / Pe perdeaua Dverilor, făcută de Alexandru Lăpuşneanu, este următoarea inscripţie: „Această mare perdea a făcut-o piosul şi iubitorul de Hristos Io Alexandru Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldovei, pentru rugă de pomenire a sufletului său şi a Doamnei lui, Ruxanda, şi a copiilor săi, Ionaşco şi Bogdan şi Petru, şi a fiicelor sale, Teodora, Maria şi Teofania, şi a dat-o la nou zidita mănăstire, unde este hramul „Schimbarea la faţă a Domnului şi Mântuitorului nostru Isus Hristos", anul 7069 (1561). / Pe mormântul din dreapta, în biserică, este următoarea inscripţie: „Acest mormânt l-a înfrumuseţat Io Alexandru Voievod, fiicei sale Teofania, care s-a mutat la vecinicile locaşuri, la anul 7069 (1561)". / Pe mormântul de afară, în păretele bisericii, este următoarea inscripţie: „Aici este mormântul unde zace robul lui Dumnezeu, ieromonahul Nil, Igumen, care s-a mutat la vecinicile locaşuri la anul 70... luna Sept..." (data necunoscută). / La Trapez este următoarea inscripţie: „Acest trapez, Iosif Igumenul l-a făcut, în zilele lui Alexandru Voievod, fiul lui Bogdan Voievod, cu mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldovei, la anul 7069 (1561)". / Apoi mai sunt şi alte odoare, dăruite de către Mitropolitul Veniamin Costache, care a fost îngropat la această Mănăstire (în mormântul lui Alexandru Lăpușneanu, „curățat" din ordinul Mitropolitului – n. n.), la 18 Decembrie 1846, şi ale cărui rămăşiţe le-a strămutat, în anul 1887, Mitropolitul Iosif Naniescu, la Mitropolia din Iaşi. Acele odoare sunt următoarele: O evanghelie ferecată cu argint; două chivoturi de argint, suflate cu aur şi finifturi; o cruce de argint, suflată cu aur; un rând de sfinte vase de argint suflate cu aur; mai multe vestminte, procoveţe şi perdele; asemenea, mitra şi vestmintele arhiereşti ale Mitropolitului. // Afară de moşiile Mălini, Găineşti, Borca, Sabasa, Mădeiul şi parte din Fărcaşa, ce fuseseră date Mănăstirii de întemeietorul ei, aceasta mai poseda Oprişeni, Rădăşeni şi altele, pe care le înstrăina şi schimba după placul sfatului Mănăstirii, supus orbeşte Egumenului. Aşa, un document din 1641, Octombrie 2, arată că Mănăstirea Slatina dă lui Vasile Voievod Truseşti, ca să facă nişte chilii la mănăstire" (*Uricariul,* VII, p. 45). La 1752, era egumen la Slatina Partenie (Idem, p. 26). În 1821, fu prădată şi arsă de rămăşiţele eteriştilor. Vornicul Alexandru Beldiman, în „Jalnica Tragedie", descrie cu deamănuntul această întâmplare. / Mitropolitul Veniamin, în raportul său către Divanul Ţării, arată că mănăstirea Slatina a fost meremetisită şi făcută ca din nou, după ce fusese arsă de ieniceri. / În 1860, Guvernul Ţării exilă în mănăstirea Slatina pe Mitropolitul Sofronie Miclescu"[1038].

1894: „Moşia face parte din Domeniul Coroanei (Ocolul I silvic), fostă, altădată, a mănăstirii Slatina. Suprafaţa teritorială a comunei e de 20.948 fălci, din care 15.156 pădure, 300 cultivabile, 4.992 fânaţ şi restul sterp. Anul din urmă s-au cultivat 6 hectare grâu, 606 hectare porumb, 7 hectare orz, 224 hectare ovăz şi 50 hectare 83 ari hrişcă. / Împroprietăriţi, în 1864 şi 1881, sunt 78 fruntaşi, 550 pălmaşi şi 439 codaşi, stăpânind 3.496 fălci. Localităţi mai însemnate în comună sunt: Monastirea Slatina, Tabăra, Poiana Doamnei, Esle şi instalaţiile forestiere din Găineşti şi Esle. Afară de fabricile din Găineşti şi Esle, mai sunt în comună 3 fierăstraie primitive (2 pe Suha Mare şi 2 pe cea Mică) 8 morişte, 2 pive, 11 cârciumi şi 10 dughene. Mai înainte de 1870, satele Drăceni şi Găineşti formau o comună

[1038] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, vol. V, București 1902, pp. 420-422

aparte, numită Găineşti. Alexandru Lăpuşneanul înzestră Monastirea Slatina, zidită de el, cu moşia sa Mălini, pe care monastirea o stăpâni până la secularizarea averilor mănăstireşti”[1039].

1904: „Pe la Drăceni, alt sat mare din stăpânirea regală, un drum la dreapta, către munte, duce la mănăstirea Slatina, prin semănături şi bune sate de munte. Bradul apare pe înălţimile tot mai mari, şi peste puţin el le-a cucerit pe de-a întregul, ca în munţii Neamţului. Doi munţi în dreapta şi în stânga; în fund un altul, albăstriu, închide zarea. Supt el se văd turnuri de biserică, scânteind din coperişurile de tablă. Acolo e Slatina. / Ctitorul, Alexandru Lăpuşneanu, care rătăceşte în mintea urmaşilor ca o stafie cruntă cu mâinile pătate de sânge, a vrut să întreacă pe toţi înaintaşii şi strămoşii săi prin clădirea acestei puternice mănăstiri. Niciodată Ştefan cel Mare sau Petru Rareş n-au avut îndrăzneala şi dărnicia ce trebuie pentru a dura o clădire aşa de mare, aşa de bogată şi de felurită. / Un înalt zid de bolovani, legaţi cu ciment înnegrit, se desface pe verdele negriu al brazilor vecini. Îl străbat fereşti înguste, de multe ori despărţite încă în două printr-un strat de cărămidă fină. La poarta de intrare se ridică un turn zdravăn; în fund, la fiecare colţ al zidului de spre codru, care merge până în Bucovina, pe drumul Sucevei pierdute, alte două turnuri. Unul se zice a fi fost acela de la paraclisul lui Vodă; celălalt, aşa de masiv încât cu greu i s-ar putea găsi perechea, duce la bisericuţa de sus, care se numeşte „paraclisul Doamnei Ruxandei”. / Alexandru Vodă a făcut şi clădiri încăpătoare, pentru el, Curtea sa şi călugări, dar casele domneşti nu s-au păstrat decât în parte. Într-o aripă a zidirii umbroase, cu două rânduri, cu cerdace, arcade şi ferestuici adânci, e arhondaricul şi chiliile fraţilor, paisprezece la număr, care au în fruntea lor pe un bătrân din părţile Bistriţei, călugărit de Meletie (fratele lui Nicolae Istrati din Rotopăneştii apropiaţi), odinioară el însuşi stareţ aice. Restul vechiului palat, spoit cu galben, e un spital sau e dat spre locuinţă medicilor[1040]. / Trapezăria şi bucătăria, care fac la un loc o singură clădire, s-au păstrat mai bine, adică tocmai aşa cum le-a lăsat ctitorul, la 1559, când s-a sfinţit noua mănăstire. Bourul stemei moldoveneşti, săpat într-o formă nouă, cu gât cu tot, având în stânga soarele şi luna şi întovărăşit de doi lei şi de arabescuri, stă de-asupra uşii. Uşa aceasta are mai multe ciubuce în cadru, şi, sus, un *lintel* mare. Întreaga faţadă, prelungită cu un cerdac, înfăţişează în stânga doua ferestuici cu „lintele” şi ciubuce, iar în dreapta, pe altă linie, două ferestruie mai mici. În dos, fereştile sunt prefăcute, dar într-un colţ se vede o săpătură, al cărei rost nu se mai poate lămuri, în bucătărie, o enormă vatră, cu arce largi în toate părţile; ea slujeşte şi astăzi la pregătirea mâncărilor grosolane, care fierbeau în mari cazane de aramă. În total, e unul din rarele specimene ale vechii arhitecturi civile. / Biserica are o faţadă ca aceea de la Neamţ sau Piatra, cu trei fereşti mari gotice şi un rând de ocniţe; se sprijină pe două puternice contraforturi. Pe laturi sunt alte trei contraforturi şi încă un rând de ocniţe: fereştile se deschid mărunte, simple, cu arcul sfărâmat. Turnul, mic, seamănă cu al bisericilor lui Rareş şi e încins de trei ori cu ocniţe. / Intrarea se face pe laturea de spre trapezărie, unde, iarăşi, sus de tot, stă bourul cu soarele şi luna. O uşă joasă, fără de podoabe, duce într-un pridvor întunecat. Altă uşă, care trece în naos, încadrată cu trei rânduri de ciubuce aurite, e poate cea mai frumoasă întruchipare a încadrărilor obişnuite în veacurile al XV-lea şi al XVI-lea. Zugrăveala nu e tocmai veche, dar reproduce cu credinţă, într-o desăvârşită armonie a împărţirii şi a formelor, pe aceia. / Un singur mormânt, cu bolta joasă, sprijinită de stâlpi săpaţi şi acoperiţi cu o minunată placă de marmură, acoperă rămăşiţele domniţei Teofana, fata lui Alexandru Vodă. După câtva timp, un alt mort a fost coborât acolo, un bătrân copleşit de blesteme, care ieşise din lume prin haina de căinţă a călugăriei şi prin otrava boierilor: călugărul Pahomie, care fusese Alexandru Lăpuşneanu. Şi pentru dânsul s-au sculptat slove pe marmură şi tatăl blestemat a fost aşezat spre odihnă lângă marmura albă care purta numele curat al fiicei sale, moartă fecioară, în tinereţe. Un al treilea mort mare a venit pe urmă.

1039 Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 193, 194
1040 Casele au ars de curând, în 1919 – n. Nicolae Iorga

Veniamin Costachi, fost Mitropolit al Moldovei, vestit şi sfânt Mitropolit, scos din Scaun de duşmănia celor puternici, s-a stins aici. El a fost înmormântat întâi lângă zidul bisericii, cam pe locul unde, cu câţiva ani în urmă, s-a aşezat un grilaj de fier cu iniţialele numelui, familiei şi vredniciei arhiereşti a răposatului. L-au strămutat apoi în biserica însăşi, şi colţul de umbră cu mormântul copilei şi al tiranului a primit oasele bătrânului sfânt. Dar ele au fost strămutate pe urmă în noul şi ultimul lăcaş al Mitropoliei din Iaşi, restaurate, şi astăzi numai lespedea de marmură a Teofanei se vede pecetluind ţărna de acum cinci sute de ani, înveşmântată în vechile stofe şi vechile coperişuri de cap ale vechimii. / De-o parte, în bibliotecă, unde e strânsă aproape toată opera de traducere şi tipărire a lui Veniamin, se păstrează două aere ţesute în fir de aur pe mătase roşie. Între sfinţi, chipul lui Alexandru şi al soţiei sale Ruxanda se văd, cu feţele zugrăvite pe mătase şi rochiile de brocard sau de stofă scumpă, cu podoabe de blană, fireturi, gulere şi brâie de aur. Iar, lângă mormânt, Alexandru, soţia şi fiii săi se înşiră, în chipuri senine de sfinţi: în locul bărbii mărunte negre de pe aer, ctitorul poartă aici lunga barbă sură a bătrâneţilor”[1041].

SPĂTĂREŞTI

Aflaţi, iniţial, în megieşie şi în strânsă legătură cu moşia lui Julea Fultic, Șoldăneștii sau vechiul Tămârtașinți, Tamârtașăuți, Tamârtașovți, și cu Movila Găunoasă, Spătăreștii, numiți, inițial, printr-o parte a sa Antelești sau Antilești, dezvăluie o surprinzătoare icoană a vieţii răzeşeşti, în perioada ei de descompunere, atunci când părţi (jirebii) din Spătăreşti-Antileşti ies din indiviziune şi, după ce „se aleg”, sunt vândute răzeşului Deleu, care, prin avere şi prin slujbă (de la aprod, ajunge rapid spătărel), se transformă în boier. Printre răzeşii locului se află şi „moşul” (străbunul iniţial) al răzeşilor bucovineni Bercea, Ionaşco Bercea, care a trăit înainte de anul 1600, nepoţii acestuia vânzând părţile din Spătăreşti şi stabilindu-se prin satele de pe Sireţel şi Prut, în care aveau jirebii (răzeşi din care se trage şi artistul plastic Radu Bercea), precum şi „moşul” neamului Tomegea, descendent din „Tomegiul”, fratele Măricăi.

1411, septembrie 22, Suceava: Alexandru cel Bun întărește „lui Șoldan Petru și femeii lui, fiica panului Giulea (Julea Pântece – n. n.), și copiilor lor, și fratelui său, Miclouș, un sat pe Șomuz, anume Tamârtașăuți. Și încă i-am dat lui și femeii lui, fiica panului Giulea, și copiilor lor, un sat, anume Movila Găunoasă. Aceasta să le fie uric, cu tot venitul, în vecii vecilor. Iar în acest sat, care este la Movila Găunoasă, fratele său, Miclouș, să nu aibă nici o treabă. Iar hotarul acestor sate să fie după hotarul vechi, din toate părțile”[1042]. / În aceeași zi, printr-un alt înscris, Alexandru cel Bun vestire că a luat „din Tamârtașăuți, de la Șumuz, cinci curți de tătari, cu voia lui Șoldan Petru, și le-am dat mănăstirii Sfântului Nicolae din Poiană pe deplin”[1043], adică mănăstirii Po Brata (fratelui), numită ulterior Probota.

1431, decembrie 20: În fața Divanului lui Alexandru cel Bun se judecă un proces de „răscumpărarea capului”, deci a vinovăției pentru uciderea unui om. „Iliaș a pârât pe Giurgiu, înaintea noastră, și a rămas Giurgiu să-și răscumpere gâtul său de la noi. Și pentru această

[1041] Iorga, Nicolae, *România. Cum era până la 1918,* vol. II – Moldova şi Dobrogea, Bucureşti 1940, pp. 48-51
[1042] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. I, București 1975, doc. 30, p. 43
[1043] Ibidem, doc. 31, p. 44

gloabă, acest Giurgiu a dat, înaintea noastră, partea sa din sat din Tamârtașinți slugilor noastre Balotă și Oancea, iar ei l-au răscumpărat din această gloabă”[1044].

1445, februarie 18: Printr-un uric al lui Ștefan Voievod, fiul lui Alexandru cel Bun, se întărește mănăstirii Homorului, împreună cu Vorniceni și Pârtești, și „alt sat, Antileștii” (**Spătăreștii**), dania „boierului Lazor și cu fratele lui, Stanciul”[1045].

1474, aprilie 5: „Un ispisoc de la Ștefan Voievod pe satul întreg Anteleștii (**Spătăreștii**), dat lui Ion Bulbosii și frățâne-său Mihul din Faraoni”[1046].

1500, martie 30: Ștefan cel Mare întărește mănăstirii Pobrata „5 odăi tătărești, ce-au fost luat moșul (bunicul – n. n.) nostru Alexandru Vodă acele odăi tătărești de la Tamârtașovți de la Șomuz, cu voia lui Șoldan Petru și au dat sfintei mănăstiri”[1047].

1624, octombrie 9, Suceava: Anna și cu fratele ei, Ionașco vând 2 jirebii din Antălești lui „Dealeu den **Spătărește**” pentru 55 de taleri. Printre martori s-a numărat și „Vasilie, păhărnicel din Vârtop”[1048].

1625, ianuarie 17, Baia: „Antimia, fata Anii” a vândut „partea mea ce se va alege din sat din Spătărești, o jirebie, ce se va alege, cu tot venitul și din pădure și dintr-apă și cu ce se va alege, eu am vândut lui Deleu aprodul, drept 15 taleri bani proști, 7 taleri buni, ce l-am plătit pe cal domnesc la Șeptelici hatman”[1049].

1625, august 11, Baia: În fața pârgarilor din Baia ai șoltuzului Hancea „a venit Solomia, preoteasa din satul Spătărești... și a vândut ocina sa, un loc de casă, ce este partea Mândrei, o jirebie și jumătate, cu casă ce a fost făcută de bărbatul ei, popa Anton. Și a întrebat și rudele sale, când a vândut această mai sus scrisă ocină lui Deleu din același sat, Spătărești. Și a vândut această ocină lui Deleu pentru 45 taleri”[1050].

1625, noiembrie 2, Hârlău: În fața Divanului lui Radu Vodă s-a prezentat „Deleu, aprod, cu un zapis de mărturie de la oameni buni, slugi domnești, anume: Simion Mălaiu din Hreasca, și Vasile, păhărnicel din Vârtop, și Ionașco Arame, și Vasile, hânsar din Tâmpești, și Lazor, și Tohilă, și Mihăilă și Focșea, scriind și mărturisind în el că și-a cumpărat o jirebie, cu tot venitul ei, și jumătate din altă jirebie din satul Spătărești, de la mătușa lui, Solomia, preoteasa popii Anton, și de la fiul ei, Dumitrașco, pentru patruzeci și opt taleri de argint. Și la aceasta de asemenea a înfățișat înaintea noastră alt zapis, de la oameni buni, anume: Gavril Tăutul, mare vătah, și Gligorcea Pisoșchi și Boldișor, că de asemenea a cumpărat o jirebie, cu tot venitul, tot din satul Spătărești, de la Antimia, fiica Anei, și de la fiii ei, Vasile și Gavril și Calistrat, pentru douăzeci și trei taleri de argint. Și la aceasta, de asemenea a înfățișat înaintea noastră și alt zapis, de la oameni buni, că a cumpărat de la unchiul lui, Miron, o altă jirebie, cu tot venitul ei, ce se va alege, pentru șaptesprezece taleri bătuți, tot din satul Spătărești”[1051].

[1044] Ibidem, doc. 105, p. 156
[1045] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. I, București 1975, doc. 251, p. 335
[1046] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. II, București 1976, doc. 197, p. 296
[1047] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. III, București 1980, doc. 258, p. 462
[1048] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 235, p. 303
[1049] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 262, p. 329
[1050] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 365, p. 435
[1051] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XVIII, București 2006, doc. 385, pp. 450, 451

1626, iunie 17, Iași: „Io Miron Bărnovschi Mohila voievod” întărește aprodului Deleu „dreapta lui ocină și cumpărătură, o jirebie și jumătate din satul Spătărești, ce-i este cumpărătură de la mătușa lui Solomia, preoteasa popii Anton, și de la fiul ei Dumitru, pentru patruzeci și opt de taleri de argint; și de asemenea altă jirebie din același sat, ce este de la Antemia, fiica Anei, și de la fiii ei, Vasile și Gavril și Calistrat, pentru douăzeci și trei taleri de argint, din ispisocul de cumpărătură de au avut de la Radu voievod”[1052].

1626, iulie 3: Mihăilă Calcăș. Aprod scrie și mărturisește „cum au venit Erina și Anghelina, ce sunt vere primare, fete din două surori, cu cinstită cartea dumisale Miron Moghilă voevoda, spunând cum s-au pârât de față cu Părasca, împotriva lui Deleu, și cu Nastasia și cu Ștefan și cu alții pentru ocină ce au ei în sat în Spătărești, și le-au spus cartea să le împart. Deci eu am strâns oameni buni, bătrâni, megieși din sus și din jos și am căutat toate tocmelile și isprava acelui sat. Deci s-au aflat două jirebii pre mijlocul satului, ce s-au venit Erinii și Anghelinei și le-am znămenuit și le-am pus stâlpi de către toți oamenii și de către toată ruda lor, ca să le fie ocină dreaptă și moșie și cu tot venitul hotarului ce va fi cum a fost. Dinaintea lui Vasile Boldișor de Tâmpești și Vasile Roșculeț de Buciumeni și Ionașco de-acolea și Toma de Antălești (Spătărești – n. n.) și Ursu de-acolea și Zadul ot tam (acolo – n. n.) și popa Ghidion și Goia ot tam și mulți oameni buni”[1053].

1626, iulie 3: Zadul pune zălog, la aprodul Deleu, „o jirebie a lui Bormotă din sat din Antălești... cu tot venitul... pentru zece zloți, ce i-a dat Deleu, când au fost în legătură la Porturul. Așijderea au luat treisprezece potronici de-argint, iar de la Deleu, de s-au plătit de la Jora, și un zlot când au murit mă-sa, și 2 taleri în Suceava, când l-au legat vecinii Ghianghei. Acești bani s-au dat dinaintea vătavului Dumitru de Huși și dinaintea lui Dubău din Antălești și dinaintea lui Ursu de-acolea”[1054].

1626, iulie 21, Antilești: „Măriica, călugărița, femeia ce-au fost a lui Roman, și cu feciorii mei și nepoții, Ilea al fratelui meu, Dămian și Magdalina, ai surorii mele Irina, înșine pre noi mărturisim cu această scrisoare a noastră cum am avut două jirebii de ocină din sat în Spătărești”, pe care le-a schimbat cu „Deleu, de acolo, din Spătărești, de i-am dat aceste două jirebii, și el ne-a dat o jirebie și jumătate din sat din Seliști, cu tot venitul”. Printre martori au fost „popa Dumitru din Antălești și Ursu de-acolo și Ionașco Bercea de-acolo. Ș-această scrisoare s-a făcut în casa-i Dubăoae[1055]”

1628, mai 26: „Dinaintea popii din Spătărești, și au fost Tohilă de acolea și Focșea și Goea de acolea și dinaintea lui Gligoria de Antălești”, Gaftona, „fata lui Costin, nepoata Conădrii, și cu mătușă-sa cu Antimia, fata Sevilui” au vândut „o jirebie de Antălești, de partea Pitariului, moșia sa dreaptă”, pentru 15 galbeni, lui „Delău de Spătărești. Și o au vândut... jerebie ce au ținut Tomșea de partea Pitarilui”[1056].

1628, mai 26: „Adică cum s-au tocmit Deleiu cu frate-său, Ștefan, dinainte a mulți oameni buni, dinaintea lui Tohilă și Goei, și popei Ghedeon, și Măhăilă star și Tănasei și Moscul, și dinaintea lui Teron de Blăgești și dinaintea lui Toader Merescul de Roșcani și Drăgan... de i-au vândut Ștefan lui Deleu a sa parte de ocină, câtă a avut Ștefan... și pre

---

1052 AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XIX, București 1969, doc. 79, p. 99
1053 AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XIX, București 1969, doc. 91, p. 111
1054 AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XIX, București 1969, doc. 92, p. 112
1055 AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XIX, București 1969, doc. 102, p. 122
1056 AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XIX, București 1969, doc. 361, p. 505

această ocină de sat de Spătărești i-au dat 30 de taleri pe toată partea sa de lazuri și de pomi”[1057].

1628, mai 26, Iași: În fața Divanului lui Miron Barnovschi se prezintă „Antemia și nepoata ei, Gaftona, fiica lui Costin... și au vândut dreapta lor ocină și dedină, o casă din satul Antălești, ce este în ținutul Sucevii, din vatra satului și din câmp și din tot venitul, ce se numeşte jirebia Tomșei, din partea lui Pitariul; aceasta au vândut-o slugii mele, Deleu, spătărel, pentru douăzeci și cinci de taleri de argint. Şi la aceasta, de asemenea a arătat înaintea domniei mele mai sus scrisul Deleu, spătărel, un zapis de mărturie de la oameni buni şi bătrâni, anume de la Mătiaş, sluga lui Cîrstian logofăt, şi de la Simion din Româneşti şi Cojocea diac şi de la alţi oameni buni, că şi-a cumpărat dinaintea lor două jirebii de case de la Ionaşco şi de la sora lui, Ana, fiii lui Bercea, din direse de cumpărătură ce a avut tatăl lor, Bercea, ce i-a fost cumpărătură, o casă de la... (lipsă în uric – n. n.), din ispisocul de cumpărătură de la Petru voievod, iar o jirebie i-a fost cumpărătură de la Avram şi fratele lui, Samoil, şi surorile lor, Vărvara şi Odochia şi Ileana, copiii Magdei, ce au avut ei, două părţi, cu partea lui Mogâldea din alt ispisoc de la Petru voievod. Acestea le-a cumpărat pentru cincizeci şi cinci de taleri de argint. Şi la aceasta de asemenea a arătat înaintea domniei mele şi alt zapis, de la alţi oameni buni, anume: Tohilă şi Goia şi popa Ghidion şi Mihăilă cel bătrân şi Tănasie şi Moscul şi Tiron din Blăgeşti şi Toader măcelar şi Drăgan, că şi-a cumpărat dinaintea lor o parte de ocină din... (lipsă – n. n.), toată partea de ocină ce se va alege a fratelui său Ştefan, ce va fi, cu tot venitul, cu lazuri şi cu grădină, pentru treizeci de taleri de argint. Pentru aceea, să fie slugii domniei mele mai sus-scrise, Deleu, spătărel, aceste mai sus-zise părţi de ocină din satul Spătăreşti şi din Antăleşti dreaptă ocină şi cumpărătură şi de la domnia mea, cu tot venitul. Şi altul să nu se amestece”[1058].

1633, decembrie 3: La Divanul lui Moise Movilă s-a prezentat „Deleu din Spătăreşti şi a adus un zapis de mărturie de la Lupul, şoltuz din Baia, şi 12 pârgari tot de acolo, astfel scriind şi mărturisind în acel zapis cum a venit înaintea lor Mărica, femeia lui Gheorghie din Spătăreşti… şi a pus zălog dreapta sa ocină şi dedină, o casă, casa lui Mihăilă din Spătăreşti, pentru optsprezece taleri, potronicul de 9 bani, şi a avut o zi peste două săptămâni şi n-a plătit la zi, ci şi-a ocina, pentru că au trecut peste zi zece ani, cum au mărturisit, înaintea lui Lupul, cupar, Pătraşco din Baia şi Vasile din Tâmpeşti, şi Vasile din Buciumeni, şi alţi oameni buni. Şi întru aceea, de asemenea au venit înaintea lui Simion, şoltuz de Baia, şi dinaintea lui Ionăş şi Pătrăşcan, şi dinaintea altor oameni buni de acolo, Tomegiul şi sora lui, Mărica… şi au vândut dreapta lor ocină şi dedină, jumătate de jirebie în Antileşti, iarăşi slugii domniei mele Deleu, pentru douăzeci şi doi taleri. Şi de asemenea i-a vândut Ciurnil, iarăşi jumătate de jirebie, din jirebia Havei, din acel sat Antileşti, pentru douăzeci şi doi taleri număraţi. Deci domnia mea, cum am văzut acele zapise de mărturie… i-am întărit… acele mai sus scrise jirebii şi acea casă din Spătăreşti, care casă mai înainte a fost dreaptă de moştenire lui Deleu, să fie slugii noastre mai sus scrise dreaptă ocină şi dedină”[1059].

1636, iulie 17: „Dileu din Spătăreşti” şi alte slugi domneşte din satele apropiate aleg „părţile de ocină din sat din Nemerniceni”[1060].

1637, aprilie 19: „Carte de la domnul Vasilie voievod de pâra ce au avut Şoldăneştii cu Cozma, răzeş din Şofrăceşti, între ei, pentru opusul heleşteului Şofrăceştilor”[1061].

1057 AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XIX, București 1969, doc. 362, p. 505
1058 AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XIX, București 1969, doc. 363, pp. 506, 507
1059 AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXI, București 1971, doc. 421, pp. 529, 530
1060 AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIII, București 1996, doc. 465, p. 526

1637, iunie 8, Suceava: „Dumitraşco Şoldan, vel vornic, şi Toader Şoldan, şi fetele surorii noastre Candachie, jupâneasa lui Bucioc, ce a fost vornic, Alexandra, jupâneasa lui Mălai vistiernic. şi Catrina, jupâneasa lui Iordachi vistiernic, şi sora noastră Tudosca, jupâneasa lui Pisoţchi, şi sora noastră Anghelina, jupâneasa lui Costandin Stârce, pârcălabul, şi sora noastră Tofana, jupâneasa lui Racoviţă Cehan, logofăt, însune noi, de bunăvoia noastră, ne-am tocmit şi ne-am împărţit ale noastre drepte ocine şi moşii, ce am avut de la părinţii noştri, Pătraşcu, logofăt. Şi s-au venit dumisale, fratelui nostru Dumitraşcu Şoldan, vornicul cel mare, satul Dămilenii, la Dorohoi, şi jumătate de sat de Dolnicenii, supt Carpiniş, la Dorohoi, şi din Petia cea Mare, parte ce i se va alege, la Suceavă, şi din Ciutureşti, parte ce i se va alege, la Roman, şi un vad de moară la Bacău, şi loc de grădină la Obârşie, la Bârlad. / Iar în partea lui Toader Şoldan s-au venit **Şoldăneştii** şi Broştenii, la Suceavă, şi parte din Cotuzăni, ce se va alege, ce este în ţinutul Ieşii, pe Prut, şi parte din Vartici, ce se va alege, de la Cârligătură, şi jumătate de Scorţăşti, la Lăpuşna. / Iar în partea fetelor surorii noastre Candachie venit-au Bălţăteştii, de la Neamţ, şi jumătate de Tribasauţi, la Hotin, şi parte din Giurgeşti, ce sa va alege, din ţinutul Sucevei. / Iar surorii noastre Tudoscăi s-au venit satul Leicuşăşti şi satul Mohilenii, de la Suceava. / Iar în parte surorii noastre Anghelinii venitu-s-au satul Mânjăştii, de la Neamţ, şi Borulile, ce se va alege parte, şi din Jăvărteni, ce se va alege, parte cu eleşteu, la Dorohoi, şi ce se va alege parte din Cămârzani, la Suceava, şi jumătate de Scorţăşti, la Lăpuşna, şi două fălci de vie la Cotnari, în Dealul Asinului. / Iar în partea surorii noastre Tofanii venitu-s-au satul Storeştii şi satul Şăndrenii, la Hârlău, şi din Moiceşti şi din Soleşti părţi ce se vor alege, la Vaslui, şi două fălci de vie la Cotnari, în Dealul Asinului. Şi viile s-au pus împotriva satelor ce au luat alţi fraţi. / Deci, de acum, cine cum va ţine, veri bine, veri rău, să fie a lui. Iar de se va scula cineva a pârî vreun sat dintr-acestea, împărţite, noi să avem cu toţii a sta la lege, a ne pârî şi a cheltui. Iar dacă va lua vreun sat de la vreun frate, acel frate să aibă a intra în toate părţile celora fraţi. Deci, de acum, înainte, niciunul dintre aceşti fraţi să n-aibă a mai amesteca şi a mai strica această tocmeală a noastră, nici odinioară, în veci”[1062].

1638, septembrie 11, Iaşi: Vasile Vodă scrie lui „Dubău din Antăeşti: Dămu-ţi ştire că domniei mele s-au jeluit Deleu din Spătăreşti şi cu popa Ghidion de acolo pe Iriimie de acolo, zicând înaintea domniei mele că le ţine o parte din ocină, ce a fost cumpărată de moşul popii, de Onca cel bătrân. Pentru aceasta, dacă vei vedea cartea domniei mele, iar tu să le dai zi, să vie să stea de faţă, înaintea domniei mele, şi să-şi aducă şi diresele şi să le faceţi şi hârtie de zi, oricând va fi voia popii şi a lui Deleu”[1063].

1638, decembrie 28, Iaşi: Vasile Vodă îi scrie lui Toderaşco, vornic de Botoşani: „Dămu-ţi ştire că domniei mele s-a jeluit Toma din Antăleşti pe Deleu din Spătăreşti, zicând că şi-a pus zălog la dânsul o jumătate de jirebie de loc din Antaleşti, să o şie până-i va da banii şi să se hrănească cu acel loc. Iar acum el îi dă banii ce au dat şi să-i lase moşia să şi-o ţie el, iar Deleu nu vrea să-şi ia banii, ci zice că o au vândut de tot şi s-au făcut direse. Drept aceea, dacă vei vedea cartea domniei mele, iar tu să socoteşti cu oameni buni şi bătrâni, care vor fi fost atunci la tocmeala lor, de vor mărturisi oamenii buni, înaintea ta, că a pus acea jirebie zălog la dânsul; iar tu să faci lege dreaptă Tomei cu Deleu, să-i lase moşia în pace şi să-şi ia banii ce-a dat înapoi. Iar de vor mărturisi acei oameni că i-a vândut de tot, să o ţie Deleu. Iar de nu se vor ţine de acea lege, iar tu să le faci o mărturie de la tine şi să le dai zi să vie, să stea de faţă înaintea porţii domniei mele”[1064].

[1061] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIV, București 1998, doc. 69, p. 70
[1062] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIV, București 1998, doc. 120, p. 116
[1063] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIV, București 1998, doc. 471, p. 444
[1064] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXIV, București 1998, doc. 529, pp. 488, 489

1646, octombrie 16, Iaşi: Vasile Vodă îl împuterniceşte pe Deleu din Spătăreşti spre „a opri un pomăt şi două pământuri, partea lui Mihăilă Păpuceac din Spătăreşti, pentru doi galbeni şi un potronic, ce l-au plătit de zloţi, cum are şi hârtie de la zlotaşi, şi nu vrea să-i plătească. Iar lui, de-i va părea strâmb, să vie să stea de faţă înaintea domniei mele”[1065].

1711: Hotarul satului Şoldăneşti mergea „drept peste bahnă, pe la coada iazului, şi la deal, pe zarea unei vâlcele pe din sus, tot alături cu Petia şi tot zarea vâlcelei, până în hotarul Folticenilor, şi, de acolo, cam pe costişă”[1066]

1780, iulie 1: „O seamă de târgoveţi”, încheind „o scrisoare de tocmeală şi de aşezare… iscălită de dumnealui stolnicului Ioniţă Başotă, stăpânul moşiei Şoldăneşti”[1067], o trimit, spre întărite, domnitorului Moldovei.

1780, august 8: Prin anaforaua lui Constantin Moruz Vodă, se aprobă, stabilindu-se condiţiile de aşezare, **înfiinţarea „târgului Şoldăneşti”**, pe moşia stolnicului Ioniţă Başotă[1068].

1800: Începând cu ziua de 20 aprilie, proprietarul moşiei Şoldăneşti, Ştefanache Başotă, şi negustorii evrei, sosiţi din diverse locuri, se semnează învoielile pentru 2câtimea de pământ luată de fiecare şi suma bezmănului”. Printre aceştia se numără „Iancu jidovul de la Petie”, „Chiriac Blănar… omul dumisale”, „Procopi Grosar platnic”[1069].

1813, septembrie 9: O mărturie a primilor târgoveţi evrei din Folticeni: „Fiindcă după ce s-au luat scaunul târgului Sucevii, din Bocovina, de către împărăţia austriecească şi Măria Sa Vodă Constantin Moruz, voind ca în locul târgului Sucevii să facă alt târg, scaun ţinutului Sucevii, într-această parte a Moldovei, şi fiindcă şi unii din neguţători ieşise dincoace, din porunca Măriei Sale, am fost siliţi ca **să ne alegem un loc drept Suceavă**. Şi noi, mergând, am găsit Folticenii, moşia Moldoviţei, care, fiind atunci toamnă, într-acea iarnă am iernat câţiva în satul Folticeni şi, viind primăvara, fiindcă scosesem lemn, iarna, pentru ca să facem dugheni şi case, am ieşit la capul moşiei Moldoviţei, unde, viind amândoi stăpânii moşiilor: Veniamin arhimandrit al Moldoviţei şi dumnealui cuconul Ioan Başotă, stăpânul moşiei Şoldăneşti, hotărându-se, amândoi au pus şi pietre, fără să pricinuiască o parte la alta. Şi vrând noi ca să facem tocmală şi aşezare, auzind cuconul Ioan Başotă că vrem să facem tocmală, ne-au chemat ca să facem târg pe moşia dumnealui, că, într-alt chip, vom fi supăraţi cu închiderea vitelor de pe moşia dumisale. Pe urmă, ne-am luat şi noi sama că dumnealui este mai aproape de noi şi că de la un stăpân vom fi asiguraţi şi cu acele de trebuinţă, după cum au şi fost, că ne-au ajutat cu bani, făcându-ne bine, spre facerea târgului, ca şi moşia Şoldăneşti, făcându-se între noi tocmală şi hrisov gospod, care le avem la noi. Dar târgul dintru această pricină au rămas cu numele Folticeni, fiindcă am iernat, într-o iarnă, câţiva în satul Folticeni, dar târgul este pe moşia Şoldăneşti şi noi cu ai noştri ochi am privit când au hotărât şi au pus pietre părintele Veniamin şi cu cuconul Ioan Başotă, fiind şi alţi cinstiţi boieri faţă, care au răposat. Deci noi, câţiva neguţători bătrâni, care am rămas de trăim, după cum ştim, dăm această adevărată mărturie la cinstita mână dumisale cuconului Ştefanacke Başotă Ban, după cum şi carte de aşezare avem, şi hrisovul arată că ne-am aşezat pe moşia Şoldăneşti, iar nu pe Folticeni. Şi faţă de va fi de trebuinţă vom veni şi vom arăta adevărul, care spre încredinţare

[1065] AŞSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, vol. XXVIII, Bucureşti 2005, doc. 517, pp. 439
[1066] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 9
[1067] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, pp. 13-45
[1068] Ibidem
[1069] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, pp. 52-54

am iscălit. / 1813, septembrie 9" / urmează semnăturile cu caractere evreieşti (*Arhivele Statului*, Bucureşti, Pachetul 280, Documentul 11)"[1070].

1814, decembrie 18: Spătarul Andrei Başotă, noul proprietar al Şoldăneştilor, scrie voievodului Moldovei, plângându-se de „pătimirea" la care îl supune căminarul Tudurache Ciurea, câştigătorul „târgului sub nume când de Folticeni, când de Tâmpeşti", deşi cei mai mulţi târgoveţi se află pe moşia lui[1071].

1825, martie 5: „În 1825, Martie 5, Divanul, în cap cu Mitropolitul Veniamin, face anafora către Vodă Ion Sandu Sturza în pricina tânguirii Spătarului Andrei Başotă „pentru strâmbătatea ce din nenorocirea sa au pătimit în curgerea anilor trecuţi, de la anul 1809, de când cu nedreaptă împresurare s-au fost luat de sub a sa stăpânire Târgul Şoldăneşti, ce se zice Folticeni, de dumnealui Logofătul Costandin Balş, sub cuvânt că sar fi aflat piaţa târgului pe hotarul megieşitei moşii Folticenii, pe care o au fost luat dumnealui de la baronul Tuduri Musteaţă, apoi în urmă s-au luat târgul de dumnealui Căminarul Ciurea, sub cuvânt că ar fi pe hotarul moşiei sale, Tâmpeşti".

1826, martie 2: „În urma acestei anaforale, Vodă, la 2 martie 1826, văzând că nici târgoveţii din târgul Şoldăneşti, ce se zice Folticeni, nu păzesc îndatoririle cuprinse prin acele ponturi… însărcinează Divanul de a face un nou aranjament, prin care, împăcând interesele reciproce, să se stingă toate neînţelegerile".

1826, martie 29: „Divanul, conformându-se însărcinării, prin anaforaua din **29 martie 1826**, face noul aşezământ între Târgul Folticeni şi târgoveţi. Aşadar, în luna martie a anului 1826, **se schimba oficial** şi cam pe nesimţite **numele oraşului Şoldăneşti în Folticeni**".

1830: „**Satul Şoldăneşti**, din ocolul Şomuzului, ţinutul Sucevii, stăpânit de dumnealui vecinicul stăpân spătar Andrieş Başotă, 1831, april 30, în care se arată: **Preoţi în slujba bisericii**: Pr. Luca Săchelar, Pr. Gavril, Ierodiaconul Teodor, tot în slujbă; **Privilegiaţi fără dare**: Vel Căpitan Simion Verdiş, cu cartea Domnului Ion Sturza, din anul 1827, aprilie 10, fecior de mazil; **Slujitorii bisericii**: Ioniţă Bunduţă, dascăl, Lupu Stahi tij (la fel – n. n.) dascăl, neînsurat, Iordache Bunduţ, pălimar. / Urmează 8 nevolnici, între care Dumitru Stamati; 15 văduve, între care Maria lui Andrei Stamati, Catrina a lui Petrea Carabulea şi Preda lui Vasile Popa; apoi „birnicii breslaşi a rangului spătăriei şi a băniei, Bănesii Anastasică Canta, în număr de 37, între care: Toader Cararab, Stahi Brâncoveanu, Lupu sin Vasile Puslaş, Ion Bâlu; „slugile şi alţi oameni fără bir" sunt 18, între care Vasile Niţucă, ce se află şi „călare a ogrăzii"; mai sunt şi 5 „oameni străini fără căpătâi", care toţi „sunt la Iţic jidov orândar" (*Arhiva Iaşi*, Tr. 644. Dosar I, Tom. IX)"[1072].

1845, iulie 12: Cumpărând moşia rubedeniei sale Andrei Başotă, care se săturase de judecăţi, spătarul Mihalache Cantacuzino, însurat cu Maria – verişoara lui Andrei, după ce sporise nemulţumirile târgoveţilor cu dări insuportabile, vinde lui Meer Focşăneanu „şi companiei sale" „partea de târg de pe moşia Şoldăneşti" şi veniturile iarmarocului din Folticeni[1073].

[1070] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, pp. 48, 49
[1071] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 59
[1072] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 32
[1073] Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938, p. 78

1873, raport oficial: „În anul 1873, Noiembrie, procurorul de Suceava primeşte o denunţare că la comuna Mălinii s-ar fi comis, de către prefectul Milo, mai multe crime şi delicte, anume: bătăi barbare; că parte din locuitorii acelei comune au fost executaţi la munci agricole pe moşia Dlui Milo, Spătăreşti, fără să fie angajaţi cu consimţământul şi ştirea lor; că au fost schingiuiţi, cu ocazia acelei executări; că au fost arestaţi ilegalmente; că, din cauza muncii făcute la Spătăreşti peste puterile lor, dânşii au pierdut propria lor recoltă; şi alte asemenea abuzuri. Acest reprezentant al ministerului public, de îndată a luat dispoziţiuni pentru o cercetare locală, invitând şi pe judecătorul instructor, mai apoi preşedinte al tribunalului şi cumnat al Dlui Milo, de a păşi în faţa locului. Acesta a refuzat a pune mâna pe afacere. Procurorul a plecat singur. A făcut două cercetări la Mălini, unde a constatat indicii suficiente că denunţurile menţionate sunt întemeiate. În timpul absenţei sale din oraş, urmăritul prefect a şi dat de ştire la Bucureşti. Întorcându-se, procurorul a fost imediat chemat la telegraf de ministrul justiţiei, prevenitul A. Lahovari. După un lung şi violent dialog, urmat între amândoi, ministrul acuză pe procuror de conspirator, de turburător al ordinii publice, de opozant guvernului şi, în fine, îl avertiză că prefecţii nu se pot schimba după placul fiecăruia. Nu-i spune însă nici un cuvânt pentru crima de la Mălini, despre care procurorul înaintase lucrările prin poştă, cu raportul No. 2573. Ca răspuns la acest raport, procurorul a primit următorul avertisment, cu No. 15216 de la 30 Noiembrie 1873: ‚Am examinat dosarul ce mi-aţi trimis cu raportul No. 2573 şi, drept rezultat, vă fac cunoscut că Dvs. nu puteţi, fără a îndeplini formalităţile prescrise de art. 491 Procedură penală, începe o urmărire în contra Dlui prefect. / Dacă însă scopul Dvs. a fost ca să faceţi numai o cercetare, nu eraţi competinte a o face, fără judecătorul de instrucţiune, deoarece cazul de flagrant delict, în înţelesul legii, nu există. / Pentru motivele expuse, ministerul vede că mai mult pasiunea, decât interesul justiţiei v-a condus în această afacere. Vi se dă dar avertisment pentru acest fapt, pe care ministerul nu poate decât a-l reproba. / Cât pentru faptele denunţate de Dvs., deşi pe o cale neregulată, le-am pus însă în cunoştinţa şi aprecierea Domnului ministru de interne. / Ministru A. Lahovari. (Apendice, pag. 181). / În acest ordin mustrător, procurorul a văzut clar suspendarea verităţii acţiunii în contra prefectului Milo. Ceva mai mult: a văzut o pedeapsă ce i se infligea pentru că a cutezat să urmărească, în cercul atribuţiunilor sale, pe un funcţionar favorizat de regimul central”[1074].

1881: „Tabloul premianţilor de juriul concursului agricol şi industrial din judeţul Suceava, în zile de 14, 15 şi 16 octombrie 1881 – **Ioan Iacoblov**, din comuna Şoldăneşti, pentru secara cultivată pe moşia Şoldăneşti, medalie de bronz”[1075].

1894: „Şoldăneşti, comună rurală, judeţul Suceava, situată la sus-vestul plasei Şomuzul, lângă Fălticeni. Se învecinează, la est, cu comunele Preuteşti şi Ciumuleşti; la vest, cu Fălticeni şi comuna Oprişeni; la sud, cu comuna Baia şi Fântâna-Mare, şi la nord, cu comunele Pleşeşti şi Giurgeşti. E compusă din satele Şoldăneşti, Hârtopul, Spătăreşti şi Tâmpeşti, cu reşedinţa în satul Tâmpeşti. Are o suprafaţă de 2.892 hectare, cu o populaţie de 1.396 suflete; are 4 biserici, deservite de 6 preoţi şi 8 cântăreţi; o şcoală mixtă, în Hârtop; 5 cârciumi. Bugetul comunei e, la venituri, de 4.272,72 lei şi la cheltuieli, de 4.206,13 lei. Locuitorii posedă 49 cai, 316 boi, 217 vaci, 1.474 oi şi 105 porci. E udată de pârâul Şomuzul Mare, cu afluenţii săi, Buciumeni, Ţiganul, Petiuţa, Ciorsacul, Prisăcii şi Arini. Locuitori împroprietăriţi din 1864 sunt 59 fruntaşi, 70 pălmaşi şi 187codaşi, stăpânind 525 fălci. Localităţi de însemnat în comună sunt Mănăstioara (Dealul) şi Dealul Halmului, vestit pentru fânaţurile sale. / **Şoldăneşti, sat**, pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume, judeţul Suceava, aşezat pe dreapta pârâului Buciumeni şi pe coasta dealului Curmăturile. Are o populaţie de

[1074] *Monitorul Oficial*, Nr. 88, 19 aprilie / 1 mai 1877, pp. 2598, 2599
[1075] *Monitorul Oficial*, No. 196, 2/14 decembrie 1881, pp. 6078-6080

326 locuitori; o biserică, zidită de Andrei Başotă, în 1798, deservită de preoţii din Fălticeni. Pe unul din clopotele bisericii se citeşte: „Acest clopot l-am făcut eu, Ştefan Başotă, Ban, şi l-am pus la biserică, în satul meu Şoldăneşti, ce prăznuieşte hramul Sfântul Nicolae, 1700”. Biserica are odăjdii bogate şi două evanghelii legate în argint. Împroprietăriţi de la 1864 sunt 16 pălmaşi şi 36 codaşi, stăpânind 111,5 fălci. Drumuri principale sunt: la Fălticeni (1 km), la Hârtop (7 km) şi la Spătăreşti (3,5 km). Origina satului şi moşiei Şoldăneşti reiese lămurit din următoarea carte: „Noi Vasilie Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldovei. Înştiinţare facem cu această carte a noastră tuturor cui vor căuta sau o vor auzi citindu-se, pentru acest adevărat şi credincios sluga noastră Ştefan Şoldan, din curtea Domniei mele, fiul răposatului Dumitraşcu Şoldan, biv (fost – n. n.) vel (mare – n. n.) vornic, care acest părinte a lut Dumitraşcu Soldachi a slujit Domniei mele cu curată inimă şi cu mare credinţă în toate trebile, după poruncile Domniei mele, până a sosit ceasul de s-a săvârşit. Noi încă de la moartea lui pentru acea cu dreptate şi cu credinţă a lui către noi slujbă, am miluit pe fiul său Ştefan Şoldan cu osebita noastră milă, de l-am apropiat în curtea Domniei mele, şi i-am dat, şi i-am întărit drepte ocinele şi moşiile lui, care i le-a dat şi i le-a dăruit unchiul său, Teodoraşcu Şoldan, cu limbă de moarte, deosebit de alţi fraţi ai lui, adică tot satul Şoldăneşti şi jumătate din satul Preuteşti, ce sunt pe Şomuz, în ţinutul Sucevei, cu iazuri şi cu mori în Şomuz. Drept aceia dar... etc. etc. / Scris în Iaşi de Dumitrachi Diac, din leat 7150 (1642), April 5. / Noi Vasilie Voevod”. Pe moşia Şoldăneşti s-a înfiinţat târgul Şoldăneşti, numit mai târziu Fălticeni. În 1803, Şoldăneşti tij a Banului Başotă are 62 liuzi, plătind 1.076 lei bir anual (banului, nu visteriei – n. n.), având şi 18 liuzi de cei scutiţi (slugile conacului – n. n.), ocupaţi cu lucrul pământului (*Uricarul*, vol. VII; Condica liuzilor)”[1076].

1894: „**Spătăreşti**, sat pe moşia cu acelaşi nume din comuna Şoldăneşti. Aşezat pe platoul de deasupra şi pe coastele dealurilor Tâmpeşti şi Paladi. Numără 64 case, populate cu 61 capi de familie sau 287 suflete, din care 145 bărbaţi şi 142 femei (3 izraeliţi), fiind 76 contribuabili. Vatra satului ocupă 18 fălci şi 39 prăjini. Aşezările locuitorilor sunt slabe. Moşia, proprietatea dlui Maior I. Giurăscu, are 557 fălci, din care 295 fălci cultivabile, 132 fălci pădure şi imaş, restul fânaţ. Împroprietăriţi în 1864 sunt 16 fruntaşi, 12 pălmaşi şi 54 codaşi, stăpânind aproape 120 fălci. Are o biserică, cu patronul „Pogorârea Sfântului Duh”, zidită de Matei Milo. Singura dată pe care o găsim e acea de 1799, săpată pe saltarul unei mese. Formează o parohie cu Fântâna Mare. Biserica e împroprietărită cu 8,5 fălci. Şcoala din Fântâna Mare serveşte şi acestui sat. Satul se spune că n-a fost totdeauna unde se află astăzi, ci mai spre nod-est., pe o vale a dealului Palade, acolo unde şi acum mai există câţiva arbori roditori, urmele livezilor satului. El a fost mutat aci de Matei Millo, fiul lui Vasile Millo, foşti proprietari. În 1803, „Spătăreşti, al spătăresei Millo, numără 65 liuzi (oameni străini, aduşi din Galiţia – n. n.), plătind 560 lei bir anual, fiind şi 12 liuzi de cei fără bir (slugile la conac – n. n.). Ei se ocupau cu plugăria, având loc puţin şi făceau draniţă” (*Uricar*, vol. VII, p. 249). Rari se mai găsesc astăzi oameni din Spătăreşti care să se ocupe cu făcutul draniţei”[1077].

1915: „În Spătăreşti, Suceava, se juca: hora, cărăşelul, hârlăuanca, băeţelul, corăgheasca, polca, rusasca, leşasca, căzăceasca, gândul mâţei, căţaua, bătrâneasca, ungureasca”[1078].

1921: În baza Legea pentru reforma agrară, promulgată prin Înaltul decret regal No. 3093/921, Comisiunea judeţeană de expropriere Suceava, adică fostul judeţ din preajma

---

[1076] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, vol. V, Bucureşti 1902, pp. 524, 525
[1077] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, p. 323
[1078] Lupescu, Mihai, *Intratul flăcăilor şi scosul fetelor la horă*, revista *Ion* Creangă, Nr. 6/1915 apud Niculescu-Varone, G. T., *Dicţionarul jocurilor româneşti*, Bucureşti 1931, p. 174

Fălticenilor, compusă din Preşedinte, C. Dobrescu (uneori, M. Rădulescu) / Membri: C. Văleanu, consilier agricol, D. Tatos, supleantul proprietarilor, Gh. Ioniţă, delegatul sătenilor (în unele cazuri: I. D. Popescu şi Vasile Popescu). / Secretar, I. C. Manoliu, a emis următoarele extrase de hotărâri: No. 41. Din moşia „Holm" **Tarna Mare**, proprietatea Casei Rurale din comuna **Şoldăneşti**, judeţul Suceava, fiind expropriat terenul, în întindere de 116 ha, s-a fixat ca preţ al terenului expropriat câte 2.210 lei de fiecare ha. / Procesul-verbal încheiat în ziua de 24 iunie 1922: 2) Moşia **Şoldăneşti**, proprietatea domnului Manea Hadzi. Comisiunea, în unanimitate, este de părere că, întrucât domnul proprietar are investiri importante în clădiri, inventar agricol, instalaţiuni; apoi, tot cu unanimitate, constată că moşia, fiind în regiune de şes şi într-o regiune cu cereri de împroprietărire mijlocii, având şi investiri importante, ar urma să se rezerve proprietarului, conform art. 8, alin. c din legea agrară, cota de 300 ha şi, peste aceasta, încă 50 ha, pentru un număr de 162 capete de vite mari, ce posedă. Cum însă proprietarul posedă, astăzi, 260 ha teren cultivabil, comisiunea, cu majoritate, constată că nu este loc de a se proceda la expropriere. / „Procesul-verbal din 21 iulie 1922. Astăzi, fiind termenul pentru darea hotărârii relative la exproprierea moşiilor din comuna **Şoldăneşti**, pentru constituire de islazuri. S-au prezentat domnii membri Dimitrie Verdeanu, Gheorghe Teodorescu, Ioan D. Popescu şi Gheorghe Ioniţă, Ştefan Condurariu – delegat ales de săteni, şi domnul Dimitrie Nechifor, primarul comunei Şoldăneşti; de asemenea, s-au prezentat domnii proprietari Manea Hadzi, David Tatos, Aurel Mihăiţă – din partea doamnei Natalia Titus Ionescu, a răspuns soţul dumisale, asemenea şi din partea doamnei Anette C. Românescu a răspuns soţul domnul C. Românescu, autorizaţi cu procură în regulă, procedură îndeplinită pentru toate părţile. Având în vedere că întrucât legea nu defineşte nicăieri ce înţelege prin păduri de şes, păduri de deal şi păduri de munte, comisiunea, în mod prealabil, a hotărât, în unanimitate, că înţelege prin păduri de şes pădurile situate la acelaşi nivel (cu mici deosebiri) cu moşiile care vor fi definite de şes şi în care fiecare dintre aceste păduri se află situate. Pădurile de deal, acelea care, fie că sunt situate pe moşie de deal sau o moşie de şes, acestea vor prezenta o diferenţă de înclinaţie (de nivel) în apropierea unui unghi de 45 grade şi ar avea o înălţime destul de însemnată. Comisiunea, în unanimitate, hotărăşte că pădurile, atât ale Statului, cât şi cele particulare, din raza comunei Şoldăneşti sunt păduri de deal şi ca atare pot fi expropriate. Luându-se, apoi, în cercetare şi revizuire lucrările anterioare pentru constituire de izlaz, s-au decis următoarele: Comisiunea, în unanimitate, confirmă toate lucrările anterioare de expropriere şi constituire de islaz comunal, aşa după cum se specifică şi în procesul-verbal al comitetului de ocol Fălticeni din 23 februarie 1921 şi constată că nevoile satelor Hârtop şi Şoldăneşti au fost satisfăcute. În ceea ce priveşte pentru satisfacerea lipsei de 23 hectare, pentru satul Lencuşeşti, atribuieşte comunei şi în folosul satului Lencuşeşti porţiunea de aproximativ 11 hectare, expropriate tot astăzi de comisiunea de expropriere şi situate astfel: cu şoseaua Gârla, locul expropriat şi restul moşiei Ciorsaci"[1079].

1937: „În Spătăreşti, judeţul Baia, se fac ouă roşii şi la Sf. Gheorghe, dacă el nu cade în săptămâna luminată"[1080].

1948: „Membrii corpului didactic cuprinși în alăturatele tablouri, care fac parte integrantă din prezenta decizie, ale căror raționalizări, fixări li repartizări au fost anulate cu decizia Nr. 164.743 din 1948, rămân la dispoziția ministerului, fiind obligați să ceară detașarea în posturile ce vor fi publicate vacante: **Radu Ioan**, Școala Nr. 4 mixtă Șoldănești, postul III; **Radu Lucreția**, Școala Fălticeni Nr. 4 Șoldănești, postul IV"[1081].

[1079] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2627-2631
[1080] Gorovei, Artur, *Ouăle de Paşti*, Bucureşti 1937, p. 58
[1081] *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 23 august 1948, pp. 6963, 7021-7023

ŞARU DORNEI

Toate aşezările dornene, odinioară moşii ale câmpulungenilor, s-au format, după 1700, cu urmaşi ai proprietarilor şi cu transilvăneni, care au primit acceptul din partea celor 12 bătrâni câmpulungeni, care formau, practic, un fel de instanţă muntenească supremă. Inclusiv Dorna însemna un teritoriu câmpulungean al familiilor Candrea şi Tolovanul şi al altor neamuri de ale lor, aşa că istoria aşezărilor dornene îşi are începutul în cea a Câmpulungului Moldovenesc.

1776: „La 1776, din vechea Dornă se înfiinţează două comune: Dorna-Vatra, dincolo, şi Dorna Gura-Negrii, dincoace. Mai târziu, înmulţindu-se locuitorii, prin dezlipire, se formează comuna Şaru-Dornii, din care nu sunt decât câteva zeci de ani de când se desfăcu comuna Neagra-Şarului. Astfel, din vechea răzeşie sunt acum patru comune mari. Dorna-Vatra şi ale noastre: Dorna, Şarul şi Neagra, a căror populaţie a sporit mult prin refugierea aci a multor români din Ardeal şi Bucovina. Nesupăraţi de nimeni, stăpâniră răzeşii moşia până pe la 1800, când dornenii, revoltaţi contra unor evrei, ucid, în cârciuma satului de la Gura-Negrei, pe 9 dintre ei. Daţi în judecată, Vodă Alex. Ipsilante ceru uricele moşiilor lor, pe care învinovăţiţii neavându-le, Vodă le confiscă moşia şi, prin hrisovul din August 1800, o făcu danie fiului său (Hrisovul e în stăpânirea preotului Gh. Ortoan din Dorna, împreună cu toate actele răzeşiei). După Ipsilante, moşia trecu prin vreo trei mâini, până ce încăpu în acelea ale familiei Balş“[1082].

1789: Într-o a doua călătorie în spaţiul românesc, care începe la Hotin şi continuă prin nordul Basarabiei, prin Moldova de dincoace de Prut şi prin Transilvania, Hacquet vizitează, iarăşi, şi Bucovina, venind, de la Bistriţa, pe valea Bârgaielor şi peste Pasul Tihuţa, dând de „frumoase păşuni de munte („pojane"), pe care păşteau cirezi mari de vite cornute şi de cai, ce aparţineau armenilor,care fac comerţ cu ele prin toată Moldova, ca şi aici, în Bucovina şi în Galiţia". La Şaru Dornei, naturalistul breton constată că „această apă e dintre cele mai tămăduitoare" şi că „ar fi de dorit ca această apă, care se află chiar la graniţa Bucovinei, să rămână în proprietatea statului austriac, întrucât s-ar putea executa, cu puţină cheltuială, şi vasele pentru trimiterea, de aici, a acestei ape minerale"[1083].

1857: „Călătoria la Șaru Dornei nu este mai puțin plăcută. De pe partea de sud-vest a dealului, spre ultimele case din Dorna, puteți vedea Oușorul și Suhardul dominând lanțul nordic. La est, vârfurile Giumalău, Pietrele Doamnei și Pietrosul anunţă granița cu Moldova. Pe latura moldovenească a Pietrelor Doamnei există o mănăstire și un loc de pelerinaj. Călătorind de-a lungul pârâului Neagra, timp de aproximativ o oră, ambele părți, de sud-est și nord-vest, oferă o vedere mai uniformă, dar la fel de plăcută. Culmi împădurite, între care curge pârâul Neagra, pajiști luxuriante, sate de munte împrăștiate pe coastele munților până în depărtare, munții înalți, grupați în splendide peisaje montane. În Șaru Dornei sunt izvoare minerale, a căror analiză nu a fost încă realizată. Alte călătorii care se pot face din Vatra Dornei sunt la Iacobeni, pe cele șapte mari Măguri și satele fermecătoare învecinate"[1084].

[1082] Lahovari, George Ioan, *Marele dicţionar geografic al României*, Volumul III, Bucureşti 1900, pp. 195, 196
[1083] Călători, X, II, p. 858
[1084] Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868, Capitolul *Umgebung von Dorna*

1878: „În ziua de 26 iulie 1878, de către locuitorul Ioan Olariu, din comuna Şarul Dornei, s-au adus la obor: o iapă cu mânz, murgă-întunecată, înfierată pe şoldul drept de dinapoi cu literele „V. I.”; o iapă murgă-întunecată, pintenoagă de piciorul drept de dinapoi, cu cercel în urechea dreaptă, de dinapoi şi înfierată pe şoldul drept de dinapoi, însă nu se poate cunoaşte; o costruşă murgă-întunecată, cu cercel în urechea dreaptă de dinapoi şi cu ţintă în frunte; un cal armăsar, murg-întunecat, cu cercel în urechea dreaptă dinapoi; şi până în prezent, neivindu-se nimeni de stăpân al lor, prefectura le-a declarat de pripas, sfârşit pentru care publică prin aceasta ca proprietarul lor, în termenul şi cu probele prevăzute de legea poliţiei rurale, să se prezinte la această comuna, spre a-şi primi zisele vite”[1085].

1890: „A doua zi, în revărsatul zorilor, am plecat din Dorna-Vatra şi, după o oră de drum cu trăsura, am ajuns la Dorna Gura-Negrei, în România, unde, la malul Bistriţei, ne aştepta o frumoasă plută, împodobită cu crengi de brad, anume pregătită pentru noi. Acolo se adunaseră toţi locuitorii satului, precum şi cei din satele învecinate, Şarul-Dornei, Neagra-Şarului, Negrişoara, bărbaţi, femei, copii, cu preoţii şi primarii în frunte, pentru a saluta pe soţia şi pe copiii celui mai mare român din ţară, a cărui faimă străbătuse până în adâncul munţilor”[1086].

1894: „**Şaru Dornei, comună rurală** situată la vestul plasei Muntele şi la 100 km de Fălticeni. Se mărgineşte, la est, cu comunele Dorna şi Broşteni, la vest cu comuna Neagra Şarului şi Transilvania, la nord cu comuna Broşteni şi Transilvania. Are forma unui poligon neregulat şi e compusă din satele: **Şar, Plaiu, Şărişor, Panaci, Drăgoiasa** şi **Păltiniş**, cu reşedinţa în cel dintâi. Populată cu 663 capi de familie, ce numără 2.426 suflete sau 1.222 bărbaţi şi 1.240 femei (70 izraeliţi). Contribuabili sunt 858. Are 4 biserici, servite de 3 preoţi şi 8 cântăreţi, şi 2 şcoli rurale mixte, frecventate de 100 şcolari. Bugetul comunei, pe 1892-1893, are, la venit, 8.490 lei şi, la cheltuieli, 8.397,30 lei; iar al drumurilor, 1.890 lei venit şi 1.810 lei cheltuieli. În toată comuna sunt 1.830 cai, 738 boi, 1.353 vaci, 6.180 oi, 461 capre şi 381 porci. Altitudinea comunei, de la nivelul mării, în vârful Lucaciului e de 1.777 m. E udată de Neagra Şarului, cu afluenţii Şărişorul Mare şi Mic, Pârâul Mare, Vâlcelele, al Pichetului, Pietrenilor, Rusului şi Mândrilă; Călimănelul, cu afluenţii săi; Neagra Păltinişului, cu afluenţii Tomnaticul şi Drăgoiasa Mică şi Mare, Pârâul Varului, Glodului, Glodişoru; şi Negrişoara, cu afluenţii Scoruş, Păltiniş, Catrinari, Bradului, Opcioarei, Săhăstriei, Toplicioara şi Dârmoxa. Cel mai însemnaţi munţi ai comunei sunt Şerba, cu vârfurile Lucaci, Vârful Şărbei, Rusul, Vânătu, Boambei, Panaci, Călimănel, Buzileanu, Mihaileţu şi Bucinişu. Întinderea teritorială a comunei e de 12.284 hectare, din care 4.147 hectare pădure, 11 hectare cultivabile, 8.000 hectare fân şi restul stânci şi locuri sterpe. Moşia e proprietate răzeşească. Locuitorii se ocupă cu exploatarea pădurilor lor, creşterea şi economia vitelor şi plutăritul. Semănături nu se fac decât foarte puţine; nu atât din cauză că n-ar reuşi, cât pentru că locuitorii nu sunt deprinşi. În toată comuna nu se găsesc 2 pluguri. Ultimul an, s-au cultivat 9 hectare cartofi, aproape 2 hectare in şi 50 ari ovăz. / În comună sunt 5 izvoare de apă minerală: 1). „Carmen Sylva”, renumitul izvor de apă minerala bicarbonată, al dlui Dr. Polyzu, aflător pe ţărmul drept al pârâului Şaru, într-o poziţie deschisă foarte frumoasă. Izvorul e abundent. / „După analizele făcute de Haquet, în 1789, Abrahamfi, în 1833, Dr. Stenner, în 1856, Dr. Pribram, în 1878, Dr. Bernath, în 1889 şi Dr. Istrati, în 1890, 1000 grame de apă din acest izvor conţine: Carbonat de sodiu 0,37300; Carbonat de potasiu 0,01614; Carbonat de litiu 0,00074; Carbonat de fier 0,00405; Carbonat de mangan 0,01409; Carbonat de magneziu 0,00254; Carbonat de bariu 0,00193; Carbonat de stronţiu 0,00071; Carbonat de calciu 0,26650; Clorură de calciu 0,05840; Fosfat de calciu 0,00030; Sulfat de calciu 0,04233; Siliciu anhidru 0,04900;

[1085] *Monitorul Oficial*, Nr. 187, 24 august / 5 septembrie 1878, p. 4941
[1086] Gane, N., *Zile trăite*, Iaşi 1902, p. 230-237

Sesquioxyd de aluminiu 0,00034; Anhidridă arsenică 0,00177; Anhidrida carbonică 2,02600; Substanţe organice 2,02600. / Maladiile în contra cărora se recomandă sunt Anemia, Chlorosa (paloarea feţei), Scrofulosa, Impaladismul, Eczema, Psoriazisul, Lichenul, pelagra, Guta şi chiar Reumatismul. / 2). Burcutul lui Mândrilă; 3). Burcutul lui Caşvan, din stânga pârâului Neagra; 4). Burcutul lui Ştefan Silvestru, conţinând şi multă pucioasă şi 5). Burcutul lui Gh. Ţarcă. Tote aceste izvoare conţin cam aceleaşi compoziţiuni ca şi cel dintâi[1087].

Şaru, sat pe moşia şi în comuna Şaru Dornei, îşi trage numele de la terenul roşiatic, numit „şar", ce conţine mult arsenic, ce altădată se exploata, trimiţându-se în Austria. Mineralul se găseşte în bucăţi. Înşirat pe ţărmurile pâraielor Neagra Şarului, Vâlcelei, Rusului şi Pârâul mare, numără 73 case, în care trăiesc 60 capi de familie sau 300 suflete, din care 141 bărbaţi şi 159 femei (13 izraeliţi), fiind 79 contribuabili. Locuitorii răzeşi sunt buni gospodari. Are o biserică, clădită de lemn, cu patronul „Duminica Mare", servită de un preot şi 3 cântăreţi, împroprietărită cu 18 fălci. O şcoală rurală mixtă, înfiinţata în 1863, cu un învăţător plătit de stat, frecventată de 48 şcolari; în sat sunt 44 băieţi şi 53 fete între 7-12 ani. Drumuri principale sunt la Panaci (5 km), la Neagra Şarului (5 km) şi la Dorna (8 km)[1088].

Plaiu, sat pe moşia şi în comuna Şaru Dornei. Împrăştiat pe ţărmul drept al pârâului Neagra Şarului, numără 90 case, în care trăiesc 81 capi de familie sau 300 suflete, din care 146 bărbaţi şi 154 femei, iar din ei 106 sunt contribuabili. Biserica şi şcoala din Şaru serveşte şi acestui sat[1089].

Drăgoiasa, sat pe moşia şi în comuna răzeşească Şaru Dornei. Înşirat pe pârâul cu acest nume, numără 76 case, populate cu 83 capi de familie sau 245 suflete, din care 120 bărbaţi şi 125 femei. Are o biserică de 1emn, cu patronul „Sfinţii Arhangheli", servită de preotul dm Păltinişu şi 2 cântăreţi. Împroprietărită cu 18 fălci de pământ. Şcoala din Panaci, departe de 8 km, serveşte şi acestui sat[1090].

Panaci, sat pe moşia şi în comuna Şaru Dornei. Aşezat pe ţărmurile pâraielor Călimăneşti şi Tăieturii, numără 200 case, în care trăiesc 246 capi de familie sau 970 suflete, din care 490 bărbaţi şi 480 femei (12 izraeliţi). Are 380 contribuabili. O biserică, cu patronul „Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel", servită de un preot şi doi cântăreţi. Împroprietărită cu 12 fălci de pământ, şi o şcoală rurală mixtă, înfiinţată în 1891, cu un învăţător plătit de stat, frecventată de 35 şcolari, din 36 băieţi şi 15 fete cu etatea de şcoală, cu local propriu, clădit de preotul Teodor Mândrilă, care l-a înzestrat şi cu 40 prăjini, loc de grădină în jurul şcolii[1091].

Şărişor, sat pe moşia şi în comuna Şaru Dornei. Împrăştiat pe ţărmul drept al pârâului cu acelaşi nume, numără 110 case, în care trăiesc 109 capi de familie sau 359 suflete, din care 172 bărbaţi şi 187femei, fiind 142 contribuabili. Locuitorii sunt răzeşi şi gospodari bunişori. Biserica şi şcoala din Şaru serveşte şi acestui sat[1092].

Păltinişu, sat pe moşia şi în comuna Şaru Dornei. Împrăştiat pe coastele dealurilor ce ţărmuresc pârâul Neagra Păltinişului, numără 79 case, populate cu 84 capi de familie sau 288

[1087] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 295-297
[1088] Ibidem, p. 295
[1089] Ibidem, pp. 244, 245
[1090] Ibidem, p. 110
[1091] Ibidem, p. 228
[1092] Ibidem, p. 294

suflete, din care 148 bărbaţi şi 140 femei. Are 75 contribuabili. Biserica din Drăgoiasa şi şcoala din Panaci servesc şi acestui sat[1093]".

1897: „Din Fălticeni ni se telegrafiază că ploile din urmă au cauzat noi dezastre şi nenorociri. Râul Bistriţa, venind din nou mare şi cu furie, a luat nouă plute de pe Domeniul Coroanei din Broşteni şi mai multe plute ale companiei Göetz din Dorna. Ploaia torenţială, care a căzut duminică, a stricat cu desăvârşire drumul, după dealul Vânăt, şi acel de la Şarul Dornei"[1094].

1913: „În ziua de 15 Mai 1913, Spiritualul consistoriu bisericesc va judeca procesul preotului Aurel Gheorghiţanu din parohia Panaci, judeţul Suceava"[1095].

1916: „Perioada de după respingerea ruşilor a fost, inițial, folosită de noi pentru organizarea regrupării de trupe. Rezistența vrăjmaşului a scăzut doar uşor, în ciuda pierderilor și în ciuda faptului că 800 de soldaţi răniţi i-am înlocuit, pe frontul din sud, cu aproximativ 1.000 de rezervişti. După 24 octombrie 1916, numărul trupelor noi a sporit, treptat, până la aproximativ 18.000 de puşti, datorită repartizării unei divizii de cavalerie… În afară de propriul regiment, Obstlt. Schönwerth a primit mai multe alte formațiuni, împreună 4.200 de puşti. I-aş fi oferit şi aproximativ 1.200 de rezervişti, unii pentru Dorna Watra, alții pentru Şaru Dornei, dar au rămas la dispoziția mea… Artileria trebuia, în general, să tragă și să se flancheze: artileria de pe Bărnărel, liniile inamice de la sud de biserică (notată 835), artileria de la Şarul. chiar acolo, artileria de la Ulmul, asupra linie inamice, la nord de Bistriţa, iar artileria de la Dorna Watra, în mare parte, la fel, dar, din păcate, nu era eficientă de acolo"[1096].

1926: „Prin „deciziune ministerială" din 5 ianuarie 1926, se numeau noi secretari de plasă: „În judeţul Fălticeni: 1. Mateescu Constantin. 2. Gabor Gheorghe"[1097]. „În circumscripţia tribunalului Fălticeni. Dl Dimitrie Chirică, judecător inamovibil la **judecătoria Şarul-Dornei**, din judeţul Fălticeni, se transferă, în aceeaşi calitate, la judecătoria Liteni, din acelaşi judeţ, în locul nou înfiinţat. Dl Ioan Silivestru, ajutor de judecător la judecătoria Şarul-Dornei, din judeţul Fălticeni, se transferă, în aceeaşi calitate, la judecătoria Liteni, din acelaşi judeţ, în postul nou înfiinţat"[1098].

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9[1099], de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Andrioțchi Nicanor**, sergent, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Şaru Dornei, jud. Câmpulung, mort la 12 iulie1941; **Cojocaru Nicolae**, soldat, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Şarul-Dornei, jud. Câmpulung, mort la 7 iulie 1941". „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morţi pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24[1100]: **Ungureanu Vasile**, soldat, ctg. 1930, cu ultimul domiciliu în comuna **Şaru Dornei**, judeţul Câmpulung, mort la 2 iulie 1941; **Rusu Ioan**, soldat, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu în comuna **Neagra Şarului**, judeţul Câmpulung, mort la 2 iulie 1941".

1093 Ibidem, pp. 227, 228
1094 *Epoca*, No. 478, Anul III, vineri 13 iunie 1897, p. 3
1095 *Opinia*, Nr. 1877, Anul X, duminică 112 mai 1913, p. 2
1096 Habermann, Hugo, *Über die Führungstätigkeit der höheren Kommandanten im Kriege, aus persönlich Erlebtem*, în *Militärwissenschaftliche und technische Mitteilungen,* Wien 1921, pp. 405-407
1097 *Monitorul oficial al României*, nr. 4, 5 ianuarie 1926, p. 86
1098 *Monitorul oficial al României*, nr. 3, 3 ianuarie 1926, p. 29
1099 *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 şi următoarele
1100 *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

1941: „Un livret militar, pe numele sergent **Stratula Ion**, născut în anul 1905, în comuna Şarul Dornei, fost judeţ Suceava, astăzi Baia, ctg. 1927, din Batalionul 12 Vânători de Munte, foaia matricolă Nr. 991, Cercul Militar Câmpulung Moldovenesc. Actul pierdut de către Ionel Stratula, din comuna Şarul Dornei, jud. Câmpulung Moldovenesc, se declară, nul, fără valoare şi fără nici un efect juridic, în mâinile oricui s-ar afla”[1101].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Ecohici Gh. Ioan**, seria 1938, media 7,40, numit în comuna Panaci, Şarul Dornei, postul IV, jud. Câmpulung; **Vasile Gh. Petre**, seria 1938, media 7,40, numit în comuna Şarul Dornei, postul III, jud. Câmpulung”[1102]. „Se înaintează la gradul I în învăţământul primar, pe ziua de 1 Septemvrie 1942, învăţătoarele şi învăţătorii de la şcolile primare şi învăţătoarele de la grădinile de copii trecuţi în alăturatele tablouri, întocmite pe Regiuni şcolare – Regiunea şcolară Cernăuţi: **Bârsan Vasile**, învăţător comuna Sărişor, Şarul Dornei, jud. Câmpulung”[1103].

1944: „Doamna Mari lui Emilian Balan din Fundu Moldovei, jud. Câmpulung, a intentat acţiune de divorţ contra soţului său, Emilian Balan, jandarm la **Postul de jandarmi Şarul Dornei**. Din căsătoria lor a rezultat un copil, cu numele de Gheorghe, născut la 2 Septemvrie 1941. Pârâtul posedă avere 3 fălci de loc în comuna Pojorâta”[1104].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1105], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Bârsan Virgila**, de la Cârlibaba, la Şaru Dornei, Coverca; **Vasilescu Mihai**, de la Stulpicani, la Şaru Dornei, Sărişor; **Amorăriţei Nicolae**, de la Valea Seacă, la Şaru Dornei, Sărişor; **Onica Nicolae**, de la Şaru Dornei, la Dorna Poiana Negri”.

1949: Au fost numiţi directori de şcoli în **învăţământul elementar, ciclul I**[1106]: **Bayng Leon**, director la Şcoala elementară Vatra Dornei, Şarul; **Apetrei Nicolae**, director la Şcoala elementară Şaru Dornei, Coverca; **Iordache Ioan**, director la Şcoala elementară Şaru Dornei, Sărişor; **Apetroaie Alexandru**, director la Şcoala elementară Şaru Dornei, Şar; **Paţa Ioan**, director la Şcoala elementară Şaru Dornei, Panaci”.

UIDEŞTI

Satele Antoceni, Boura, Forăşti, Manolea, Oniceni, Uideşti şi Ţoleşti încă mai păstrează numele răzeşilor de acum şase veacuri, la fel ca majoritatea aşezărilor vechi de pe malul drept al Siretului. Brazda natală, stăpânită din neam în neam, a stabilizat acolo băştinaşi

[1101] *Monitorul Oficial*, Nr. 241, 10 septembrie 1941, p. 5397
[1102] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
[1103] *Monitorul Oficial*, Nr. 192, 19 august 1942, pp. 6965-
[1104] *Monitorul Oficial*, Nr. 46, 24 februarie 1944, p. 1249
[1105] *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657
[1106] *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

imposibil de dezrădăcinat, deşi e greu de crezut că mai ştiu mulţi câte ceva despre nobleţea neamurilor din care descind.

1490, martie 15: „Ştefan vodă, pentru „Manciul Oniceanul" şi urmaşii (plemeniţi) Ion Loga şi surorile Ilinca şi Mara, nepotovi Giuli, care dau jumătate de sat Oniciani, pe Şomuz, lui Avram, diacul de vistierie, pentru 110 zloţi tătărăşti şi 70 lui Jurja Onicianul şi urmaşul lui, Ion Oniceanul"[1107].

1490, decembrie 6: „Din mila lui Dumnezeu, noi, Ştefan voievod, domn al Ţării Moldovei. Facem cunoscut, cu această carte a noastră tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se că au venit, înaintea noastră şi înaintea tuturor boierilor noştri moldoveni, popa Pătru din Oniceani, nepotul lui Onică, şi cu copiii săi, Ignat, şi Sava, şi Lazăr şi Andonie, şi cu fiica sa, Anna, de bunăvoia lor, nesiliţi de nimeni, nici asupriţi, şi au vândut ocina lor dreaptă din dreptul şi propriul lor uric, a şasea parte de sat din Oniceani, care sunt pe Şumuzul Rece, ce a fost partea lor, şi cu moara care este pe Şumuz; şi au vândut slugii noastre, pan Avram, diac de visterie, pentru 200 de zloţi tătăreşti. Şi s-a sculat sluga noastră, pan Avram, diac, şi a plătit toţi aceşti 200 de zloţi tătăreşti în mâinile popii Pătru, nepotul lui Onica, şi în mâinile copiilor lui, Ignat şi Sava, şi Lazăr, şi Andonie şi Anna, înaintea noastră şi înaintea boierilor noştri moldoveni. Deci noi, văzând buna lor voie şi tocmeală şi plată deplină, noi, de asemenea, şi de la noi am dat şi am întărit slugii noastre, pan Avram, diac de visterie, acea a şasea parte mai înainte spusă de sat din Oniceani, care sunt pe Şomuzul Rece, şi cu moară pe Şumuz, să-i fie de la noi uric şi cu tot venitul, lui şi copiilor lui, şi nepoţilor lui, şi strănepoţilor lui, şi răstrănepoţilor lui şi întregului lui neam, cine i se va alege cel mai apropiat, neclintit niciodată, în veci. Iar hotarul tuturor celor mai sus scrise să fie din toate părţile după vechiul hotar, pe unde au folosit din veac"[1108].

1493, martie 15: „Din mila lui Dumnezeu, noi, Ştefan voievod, domn al Ţării Moldovei. Facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că acest adevărat credincios pan al nostru, Petrică comis, ne-a slujit drept şi credincios. De aceea, noi, văzând dreapta şi credincioasa lui slujbă către noi, l-am miluit cu deosebita noastră milă şi i-am dat şi i-am întărit în ţara noastră, Moldova, de la noi, pentru slujba lui, un sat pe Şumuzul Rece, anume Oniceanii, pe care sat îl cumpărase Avram, vistier de la Giurgiu Oniceanul şi de la vărul lui, Ion Oniceanul, şi de la Manciul, şi de la vărul lui, Ion Loga, nepoţii de soră ai lui Jula, şi de la popa Pătru Oniceanul, pentru 605 zloţi tătăreşti. Şi a pierdut Avram, vistier, acest sat pentru hiclenie, când a fugit de la noi în Ţara Lituaniei. Acel sat mai sus scris, anume Oniceanii, care este pe Şumuzul Rece, să fie credinciosului nostru pan, Petrică comis, de la noi uric şi cu tot venitul, lui, şi copiilor lui, şi nepoţilor lui, şi răstrănepoţilor lui şi întregului lui neam, cine i se va alege cel mai apropiat, neclintit niciodată, în veci. Iar privilegiile lui Avram, ce le-a avut el pe acel sat tot de la noi, de cumpărătură, acele privilegii ale lui, dacă se vor ivi vreodată, să nu dobândească peste acest privilegiu al nostru, niciodată, în veci. Iar hotarul acelui sat, anume Oniceanii, să fie din toate părţile după hotarul vechi, pe unde au folosit din veac"[1109].

1520, iulie 15: „Şi fiindcă moşia Drăguşanii s-au cunoscut dintr-un hrisov a lui Ştefan Voievod, din leat 7028 iulie 15, că în dreptul în dreptul moşiei Stroeştilor este mijlocul moşiei

[1107] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, doc. 70, p. 129
[1108] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, doc. 83, p. 166
[1109] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, doc. 129, pp. 252, 253

Drăguşani, pârâul ce curge prin mijlocul satului Drăguşenii şi ştiind semnele moşiei Drăguşanii din sus, ştiute din parte dinspre Oniceni”[1110].

1627, septembrie 24: Miron Barnovschi dăruieşte Secul „ocinile şi viile şi toate bucatele lui Vicol, ce-a fost pârcălab, şi a femeii lui, Mărica, o parte de ocină din Plotuneşti (Platoneşti, adică Manolea – n. n.) şi o parte din sat din Oideşti (Uideşti – n. n.) şi o parte din sat din Ioneşti, ce sunt în ţinutul Sucevei, cât se va alege partea lor, cu heleşteie şi cu mori, tot să aibă a ţinea şi pomete şi prisăci şi tot venitul ce va fi dintr-acele trei părţi de ocină din trei sate, ce scrie mai sus, şi cai şi boi şi vaci şi oi şi stupi şi haine şi toate bucatele câte vor fi rămas pe urma lui Vicol, pârcălabul, şi a jupânesei lui, a Măricăi”[1111].

1643, aprilie 7: În faţa Divanului lui Vasile Lupu („Porţăi domniei mele”, cum o numea el), au avut pricină „Ciocârlan, ţiganul de la Pobrata, cu Fuga de Forăşti, pentru nişte cai ce s-au fost furat Fugăi, apoi el a mers de a prădat pe Ciocârlan. Iar apoi Fuga şi-a aflat furii, iar Ciocârlan s-a îndreptat şi a luat de la Fuga un bou pentru bucatele lui; apoi el de iznoavă şi-a luat zi înaintea domniei mele. Deci Ciocârlan a venit la zi şi-a aşteptat până a cincea zi după zi, şi Fuga tot nu a venit, ci a rămas de zi şi din toată legea ţării ca să şie Ciocârlan boul ce a luat de la Fuga şi să nu se mai pârască aceasta în veci peste cartea domniei mele”[1112].

1644, septembrie 3: „Adică eu, Vasile Moţoc de Aldeşti, mărturisesc cu zapisul meu pentru o parte de ocină ce am cumpărat de la Măriica Dăndoe, fata Ciorăi, la sat la Forăşti. Aceia parte toată o am vândut lui Dumitraşco Cocris, drept cinci lei bătuţi. Şi i-am dat şi zapisul ce-am avut de la acei oameni pe acea moşie. Deci ca să-i fie dreaptă ocină şi moşie, cu tot venitul, în veci. Şi la tocmeala noastră au fost: Ipifanie Băhnaşu staroste de Trotuş, şi Nacul Brut aprodul, şi Gligoraşco Bejan, şi Nechita aprodul”[1113].

1646, decembrie 7, Plotuneşti: „Eu, Precop şi Nastasiia, feciorii Catrinei de Oideşti, nepoţii popii, lui Tiron de Căbuji, mărturisim cu cest zapis al nostru cum am vândut loc de o casă şi jumătate în Bârgăiani, la ţinutul Sucevei, lângă Broşteni, drept douăzeci şi cinci de lei, lui Ion, feciorul lui Simion Capşei de Căbuji, de bunăvoia noastră, cu tot locul ce se va alege partea noastră, şi în sat, şi în ţarină şi în pădure. Şi în tocmeala noastră au fost: Vasilie Capşea de Căbuji, şi Strătulat de Săcuiani, şi Isac de Oideşti, şi Pătraşco Ciuntul de Ţoleşti, şi Zahariia de acolo, şi Păcurar de acolo, şi Dodăne ot tam, şi Luca ot tam, şi Larion ot tam, şi Osnachi ot tam şi Anton de Jedeşa. Deci, de acum, să aibă a-şi face şi direse domneşti, să fie moşie, în veci. Şi mi-am pus şi peceţile, ca să ştie”[1114].

1881: „Tabloul premianţilor de juriul concursului agricol şi industrial din judeţul Suceava, în zile de 14, 15 şi 16 octombrie 1881: **Năstase Stroia**, din comuna Forăşti, pentru secara şi porumbul cultivate pe moşia Capu-Dealului, medalie de argint”[1115].

1888: „În ziua de 26 Iunie a căzut grindina pe întinderea comunelor Tătăraş, Ciumuleşti şi Uideşti, stricând 191 hectare grâu, 39 hectare secară, 120 hectare ovăz, 35

1110 Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul XVIII, Iaşi 1927, p. 174
1111 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XIX, Bucureşti 1969, doc. 244, p. 328
1112 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXVII, Bucureşti 2005, doc. 70, p. 80
1113 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXVII, Bucureşti 2005, doc. 414, p. 397
1114 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXVIII, Bucureşti 2006, doc. 550, p. 480
1115 *Monitorul Oficial*, No. 196, 2/14 decembrie 1881, pp. 6078-6080

hectare orz, 187 hectare porumb, 4 hectare hrişcă, 38 hectare cânepă şi 10 hectare fâneaţă”[1116].

1894: „Uideşti, comună rurală, situată la estul plasei Moldova de jos şi la 22 km de Fălticeni. Se mărgineşte, la est, cu comuna Tătăruşi, la vest cu comuna Ciumuleşti, la sud cu comunele Drăguşeni şi Drăgăneşti, şi la nord cu comunele Preuteşti şi Dolheşti. Formată din satele **Uideşti, Ţoleşti, Manolea, Forăşti, Antoceni, Oniceni** şi **Ruşii**, cu reşedinţa în satul de la care şi-a luat numele. Populată cu 652 capi de familie, ce numără 3.250 suflete sau 1.624 bărbaţi şi 1.626 femei (106 izraeliţi), fiind 863 contribuabili. Are 4 biserici ortodoxe şi una lipovenească şi 2 schituri, cu 5 preoţi şi 7 cântăreţi, şi 3 şcoli rurale mixte. Budgetul comunei, pe 1892-1893, are, la venit, 9.701,28 lei, şi la cheltuieli, 9.628,49 lei, iar al drumurilor, 2.145 lei venit şi 1.985 lei cheltuieli. În toată comuna sunt 415 cai, 300 boi, 504 vaci, 3.320 oi, 3 capre, 660 porci şi peste 406 stupi. E udată de râul Moldova şi păraiele Ţoleşti, Păltiniş, Purdilă, Platoniţa, Boura, Ignat, Mediasca. Suprafaţa teritoriului comunei e de 4.231 fălci, din care 3.613 fălci cultivabile, 490 pădure, restul mlaştini, ponoare şi teren neproductiv. Ultimul an s-au cultivat: 388 fălci grâu; 675 fălci porumb, 168 fălci orz, 361 fălci ovăz, 17 fălci hrişcă, 36 fălci cânepă şi 29 fălci trifoi. Împroprietăriţi în 1864 şi 1878 sunt 473 locuitori, care stăpânesc 1.286 fălci. Majoritatea locuitorilor sunt plugari, lipovenii din Manolea se ocupă mult cu cultura cânepei şi fabricarea produselor din cânepă, aducându-le mari foloase. În toată comuna sunt 10 mori, şase teascuri de ulei de cânepă (în Manolea), 10 băcănii, 4 hanuri, 5 cârciumi, un croitor şi 3 cojocari. În condica divanului domnesc No. I pe anii 1803-1805, la No. 33, găsim că răzeşii din Ţoleşti, Forăşti, Maxineşti şi răzeşii de pe moşia Secuenii se judecă cu Arhimandritul mănăstirii Probota pentru hotarul moşiei Bodino sau Bodinţi, pe pârâul Probota. Se citează diferite acte, datate din 7906 Iulie 2, 7912 Iulie 20, 1795 August 25, 1801 Iunie 10, 1802 Martie 20 şi 7980. Se mai vorbeşte aci de satele Negomireşti, Iurceşti şi Bodeşti ale mănăstirii Probota, ce nu mai există astăzi. În aceiaşi condică, No. 53, pe anii 1813, 1814, 1815 şi 1816, la No. 21 este un „hrisov din 1815, Septembrie 1, prin care Scarlat Al. Calimah voievod întăreşte stăpânirea vistiernicului Iordache Ruset asupra moşiilor Oniceni, Lindeşti, Undeşti şi Negoteşti, de la ţinutul Sucevei, ce le-a cumpărat, prin mezat, de la Ecaterina Buhalschina, fiica spătarului Grigorie Başotă” (*Uricariul*, VI, p. 194 şi 302). Din aceste hrisoave rezultă că satul Uideşti se numea, mai înainte, Undeşti şi că pe teritoriile acestei comune sau în jurul ei se mai aflau următoarele sate: Maxineşti, Secueni, Bodino sau Bodinţi, Negomireşti, Iurceşti, Bodeşti şi Lindieşti, ce nu mai există astăzi.

1894: „Uideşti, sat pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume. Altădată i se zicea Undeşti. Aşezat pe podişul dintre dealurile Purdilă şi Uideşti, numără 42 case, în care trăiesc 39 capi de familie sau 189 suflete, din care 101 bărbaţi şi 88 femei (12 evrei), fiind 52 contribuabili. Vatra satului ocupă 10 fălci. Aşezările locuitorilor, proaste. Biserica şi şcoala din Ţoleşti servesc şi acestui sat. Moşia, proprietatea moştenitorilor lui Beriş Last, are 241 fălci şi 67 prăjini, din car3 198 fălci cultivabile, 20 fălci pădure, 20 fălci fânaţ şi restul neproductiv. Împroprietăriţi în 1864 sunt 23 fruntaşi, 9 pălmaşi şi 13 codaşi, stăpânind aproape 62 fălci. Drumuri sunt la Forăşti (4 km), la Ţoleşti (2 km) şi la Manolea (2 km)”[1117].

„**Ţoleşti, sat** pe moşia cu acelaşi nume, din comuna Uideşti. Străbătut de pârâul Ţoleşti, numără 154 case, în care trăiesc 153 capi de familie sau 629 suflete, din care 324 bărbaţi şi 305 femei (11 evrei), fiind 107 contribuabili. Vatra satului ocupă 39 fălci, iar locuitorii răzeşi, dar răi gospodari. Are o biserică, cu patronul „Sfinţii Trei Ierarhi”, zidită de locuitori, în 1854, împroprietărită cu 8,5 fălci şi înzestrată de decedatul răzeş, căpitan Cristea,

[1116] *România Liberă*, Nr. 3250, Anul XII, sâmbătă 9/21 iulie 1888, p. 3
[1117] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 365-367

cu alte 22,5 fălci, servită de un preot şi 2 cântăreţi. O şcoală rurală mixtă, înfiinţată în 1865, cu un învăţător plătit de stat, frecventată de 43 şcolari, din 99 cu etatea de şcoală, aflători în sat, împroprietărită cu 6,5 fălci. Moşia, proprietate răzăşească a locuitorilor, cărora, zic ei, le-a fost dată de Trifăilă, are 360 fălci, din care 325 cultivabile, 30 fălci fânaţ şi restul ponoare şi loc nefolositor. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 40 codaşi, cu câte 10 prăjini, iar însurăţei s-au împroprietărit 26, pe moşia Manolea. Drumurile principale sunt la Uideşti (2 km), la Tătăruşi (5 km) şi la Manolea (3 km). / Tradiţia spune: Satul Ţoleşti ar fi fost descălicat de familia Grămadă, care a scăpat de spânzurătoarea la care fuseseră condamnaţi consătenii ei din Turbata. Grămadă a avut doi băieţi, cărora, la moarte, le împărţi marea moşie Ţoleşti şi Manolea (Platoneşti). Unul dintre fraţi avea nişte fete, poreclite „zolence" din pricina frumuseţii lor (poate că se zoleau, se sulimeneau, cum zice românul) şi de aci, spun sătenii că şi-ar trage numele şi satul. Al doilea frate, numit Manole, de la care se crede că-şi trage numele satul Manolea, nefiind însurat, la bătrâneţe se duce la frate-său din Ţoleşti şi se roagă să-l primească, să-şi odihnească bătrâneţile şi să moră lângă dânsul, şi ca recompensă pentru îngrijirea ce i se va da, îi dăruieşte partea lui de moşie. Respins de frate-său cu cuvintele „Am destulă moşie, să dau şi altora; nu-mi mai trebuie să port şi de grija ta!", Manole se duce de-şi vinde moşia (Manolea) Egumenului mănăstirea Probota, pe preţul de 2 galbeni şi 2 boi negri. Mult timp s-au judecat răzeşii din Ţoleşti cu mănăstirea Probota pentru moşia Platoneşti. Lipovenii spun, din contra, că ei sunt adevăraţii întemeietori ai satului Manolea. În 1803, „Ţoleşti răzeşeşti avea 41 liuzi, plătind 608 lei bir anual. Ei erau ocupaţi cu lucrul pământului, având loc îndestul (*Uricariul*, vol. VII, p. 250)"[1118].

1894: „**Manolea** sau **Platoneşti**, sat pe moşia cu acelaşi nume, judeţul Suceava, comuna Uideşti. Aşezat de-a lungul pârâului Platoniţa, numără 200 case, populat cu 146 familii sau 763 suflete, din care 378 bărbaţi şi 385 femei. Are 175 contribuabili. Vatra satului ocupă 24 fălci. Locuitorii, în marea lor majoritate lipoveni sunt buni gospodari, se împacă cu curăţenia şi se ocupă mult cu cultura şi industria cânepei. Are o biserică lipovenească de lemn, cu hramul la „Procove" (1 Octombrie) şi 2 schituri, unul de călugări, cu hramul „Sfântul Nicolae", cu 33 călugări, şi altul de călugăriţe, cu hramul „Sfântul Visarion" (6 Iunie), cu 44 călugăriţe. Schitul de călugări are în juru-i o grădină de legume şi pomi roditori de 9 fălci şi 51 prăjini, un iaz şi o morişcă, iar cel de călugăriţe, 3 fălci grădină şi vreo 30 chilii. O şcoală rurală mixtă, înfiinţată în 1891, cu un învăţător plătit de stat şi frecventată de 35-45 elevi, din 37 băieţi şi 59 fete cu etatea de şcoală. Moşia e proprietatea statului, fostă a mănăstirii Probota. Are o suprafaţă de 800 fălci, din cari 360 fălci cultivabile, 400 fălci pădure, 30 fălci fânaţ şi restul neproductiv. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 27 fruntaşi, 23 pălmaşi, 25 codaşi şi 16 cu câte 10 prăjini, stăpânind toţi 316 fălci. În 1878, s-au mai împroprietărit 16 însurăţel cu câte 3 fălci. Drumuri principale sunt la Uideşti (2 km), la Ţoleşti (3 km), la Dolheşti (6 km) şi la Fălticeni (14 km). Satul Manolea îşi trage numele, poate, de la postelnicul Sandu Manoli, care s-a călugărit sub numele de Sava Monahul. El a dăruit satul Platoneşti mănăstirii Probota, la 25 Mai 7251 (1743). Poate că locuitorii lipoveni din Manolea şi din celelalte sate lipoveneşti din judeţ sunt descendenţi din cei 100.000 robi descălecaţi de Ştefan cel Mare, după prădăciunile făcute în Polonia, în 1498, în urma luptei din Codrii Cosminului (A. D. Xenopol, *Istoria României*, Vol. II, p. 383). Unii mai spun că ar fi fugiţi din Rusia încă de pe timpul lui Petru cel Mare, care, văzându-i că trăiesc în trândăvie şi necurăţenie, le-a impus unele condiţiuni de trai şi port, între care raderea bărbilor şi tunderea părului, la care dânşii, neputând adera, şi-au luat câmpii şi s-au împrăştiat prin alte ţări. Această versiune se adevereşte întrucâtva (vezi, în acesta privinţă, „Lipovenii sub Petru cel Mare şi reformele acestui împărat" în „Lipovenismul", de Episcopul Melchisedec, pp. 84 şi următoarele). Iată ce

[1118] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 359, 360

scria dl Nadejdin, în raportul său din 1846, către guvernul rusesc, privitor la lipovenii din această localitate: „Cea mai veche dintre toate coloniile rascolnicilor din Moldova se socoate acea de la Manolea (Manoilovka). Un sat mare, compus din lipoveni popişti, situat ca la 12 kilometri de la orăşelul Fălticeni, reşedinţa ţinutului Sucevei. Aici rascolnicii au o biserică, construită în onoarea acoperământului Născătoarei de Dumnezeu, şi, afară de ea, mai sunt încă trei schituri călugăreşti: două de bărbaţi şi unul de femei. În timpul actual, la biserică este un popă rus fugar, anume Alexie, în vârstă peste 50 ani, cu femeie şi cu copii vârstnici; iar în schituri igumeneşte stareţul Joil, originar se pare dintre lipovenii indigeni. Altă biserică rascolnică este în Iaşi, în suburbia de peste Bahlui. Acolo de asemenea înainte erau popi deosebiţi, fugiţi din Rusia, dar acum nu sunt. În celelalte localităţi locuite de lipoveni sunt numai rugătorii, dintre care cele mai însemnate sunt în oralele Târgul Frumos, Hârlău, Vaslui, în satul Lipovenii, lângă oraşul Botoşani, şi-n satul Bratloti (Brăteşti), între Târgul Frumos şi Manolea, câte 25 kilometri departe de amândouă. Aşadar, în timpul actual, în toată Moldova predomină popa Alexie de la Manolea; de aceea este şi forte bogat, are o căsuţă frumuşică, umblă într-o frumoasă caleaşcă de Viena, cu 4 cai; iar pe fiii lui, aduşi vârstnici din Rusia, i-a însurat aici şi i-a introdus în neguţătorie cu propriile lui capitaluri. Eu am vizitat, în persoană, principalele grupe ale lipovenilor de aici, şi în Manolea, care se poate numi centrul şi Mitropolia rascolnicismului în Moldova, am găzduit destul de îndelung. După poziţiunea locului său ea este o adevărată cavernă, ascunsă într-un codru des, în fundul unei văi râpoase. Pământul pe care se află satul, cu toate apartamentele lui, este proprietatea mănăstirii Probota, închinată, cum se zice aice, adică dată cu toate averile în proprietatea Sfântului Mormânt, în Ierusalim, de unde se şi administrează, adică se dă în arendă în profitul Patriarhiei, prin un monah, trimis de patriarh cu titlul de exarh. Locuitorii din sat se socot mai mult de o sută de familii, care trăiesc în case deosebite, construite după maniera rusească, cu toată fizionomia izbelor (caselor ţărăneşti) din satele Velico Ruse. Biserica se înalţă în mijlocul satului, ea există din vechime, dar nu de mult o au construit-o măreţ şi înfrumuseţat cu banii trimişi din Moscova, fiindcă bogătaşii de aici, după asigurarea însuşi a lipovenilor, „sunt reci către credinţă şi servesc Mamonei, iară nu lui Dumnezeu”. Însă ultima imputare nu cade asupra manolenilor, căci între dânşii nu este nici un bogat. Sunt numai gospodari mai mult sau mat puţin cuprinşi, în numărul cărora primul loc se cuvine bătrânului Athanasie Zaharov, care mi-a dat ospitalitatea în casa sa. / Acest Athanasie, prin figura sa cea impozantă, prin mintea naturală şi prin influenţa morală asupra coreligionarilor săi, mi-a amintit pe Mihail Theodorov din Bucovina. El, ca şi acela, este un cărturar mare şi citeşte nu numai cărţile cele vechi bisericeşti, ci şi cele noi lumeşti, se înţelege, ruseşti, de cuprindere morală şi istorică; eu am văzut la dânsul destule cărţi de acestea şi însumi am fost martor cum el le citea, iar rascolnicii adunaţi, în numărul lor şi stareţul Joil, egumenul schiturilor de la Manolea, îl ascultau cu o respectuoasă atenţiune, mai ales când el, oprindu-se, le explica verbal despre patriarhii, mitropoliţii şi chiar despre marii cneji ruseşti. Cu toate acestea, poate că chiar din cauză că el era aşa de familiar cu cărţile presei lumeşti civile, nu am observat la el vreo particulară afecţiune către bigotismul rascolnic. Despre obiectele religioase, el a vorbit cu mine forte puţin şi cu mare moderaţiune; despre popa Alexei s-a exprimat foarte defavorabil, numindu-l interesat; încă şi către egumenul schiturilor se arăta fără nici o stimă, ba încă cu un fel de dispreţ. Însă trebuie să adaug şi aceea că monahii de aci, pe cât se vede, toţi sunt dintre indigenii locali, şi nu merită mat mult. Ei sunt nişte oameni simpli, grosolani, inculţi, chiar arareori ceva cărturari, şi pe lângă aceea, trăiesc într-o mizerie extremă. Două din schiturile lor, unul de bărbaţi, altul de femei, despărţite unul de altul prin un gard învechit, se află lângă sat, iar al treilea este izolat în pădure, în depărtare ca la 3 kilometri; ele nu sunt decât nişte grupe de vizuini, mai de tot în pământ, întunecoase şi murdare, în care sunt cuibăriţi câte câţiva bărbaţi sau muieri. Într-o vizuină de acestea eu am găsit pe însuşi superiorul care să ocupa cu meşteşugul lăcătuşeriei, care este meseria lui, desculţ şi numai în cămaşă. Şi pentru

dreptul de a vieţui în aceste vizuini şi a se folosi cu nişte mici părticele de pământ prin prejurul lor, unde îşi pun câteva straturi de legume, atât monahii, cât şi monahiile sunt impuşi cu dajdiile în profitul proprietăţii; impozitul acesta este astăzi de 3 carboave de individ. Extrema lor mizerie nu le permite a se ridica nici intelectualmente, nici moralmente. De necaz, ei nu se feresc de băutură, unde o găsesc, şi de aceea forte adeseori îi întâlneşti zbuciumându-se public, într-o stare cu totul neconvenabilă vocaţiei monahale. Aceasta s-a întâmplat chiar cu stareţul Joil, care, de faţă cu mine, abia s-a târât de la Athanasie, la vizuina sihastră. Ce se atinge de popa Alexie, el, deşi are conduită bună, adică nu este beţiv, dar la cărţi este tot aşa de ignorant ca şi Joil, întru aceasta m-am convins din conversaţia ce am avut-o cu dânsul. De aicea se înţelege ne-stima către dânsul a unui cărturar ca bătrânul Athanasie; şi, din astfel de simţ către persoanele care, după chemarea lor, trebuie să fie conductori ai credinţei, fireşte se explică şi acea răceală către credinţă, pe care am observat-o la bătrân, şi care în generaţiunea jună se manifestă încă mai puternic şi mai clar. / De exemplu, fiul lui Athanasie, numit Malafei, june foarte deştept, care, deşi abia îi înfirează mustăţile, este deja vatav la Manolea, s-a arătat înaintea mea ca un perfect liberton, mat, mai ateu". / Tot Episcopul Melchisedec scrie, în 1870: „În comuna Manolea sunt 120 de familiei lipoveneşti, care compun în totul 668 indivizi; au biserica lor şi un popă; se crede că aceşti lipoveni sunt dintre cei mai vechi ce s-au stabilit în Moldova, pe la mijlocul veacului al 18-lea. Protoereul judeţului Suceava spune despre lipovenii din judeţul său numai atâta în genere, că ei sunt „staroveri", după propriile lor arătări. Nu putem dar decide cu exactitate ce anume secte lipoveneşti sunt în Manolea. În apropriere de Manolea, sunt trei schituri, unde petrec călugării şi călugăriţele lor. Cel mal însemnat este schitul sau kinovia lipovenilor popişti de aice, care numără 67 indivizi, din care 46 călugări şi 21 călugăriţe. Kinovia are două biserici, una dedicată sfântului Nicolai, alta Înălţării cinstitei cruci. Secţia femeiască se desparte de cea bărbătească prin un gard; călugăriţele frecventează aceleaşi biserici. Această mănăstire are un rol însemnat în afacerile lipoveneşti din România; prin ea se întreţine comunicaţiunea afacerilor lipoveneşti din România, Turcia şi Rusia cu ierarhia lipovano-austriacă de la Fântâna Albă. Stareţii acestei mănăstiri poartă titlul do arhimandriţi. Unul, anume Varsanufiu, fost arhimandrit la Manolea, pe la anul 1870, şi zelos apărător al pseudo-ierarhiei austriece, în anul 1870 s-a unit cu ortodoxia în Rusia şi se află acum petrecător la mănăstirea omopistă Pocrovsky, din gubernia Cernigovului. Deşi majoritatea este popistă, nu lipseşte în Manolea nici partidul nepopist; el are un schit al său propriu, situat în marginea unei păduri, nu departe de Manolea. Acolo trăiesc vreo 7 călugări, care nu au nici o relaţiune bisericească cu bisericile şi popii, nici cu călugării ceilalţi, de la Manolea". / n 1803, lipovenii ot Manole ai mănăstirii Probota aveau 40 liuzi, plătind bir 1.172 lei anual; lucrau pământul, oareşicare negustorie şi aveau loc îndestul"[1119].

1894: „Forăşti, sat pe moşia cu acelaşi nume din comuna Uideşti. Aşezat pe coasta dealului Forăşti, numără 94 case, populate cu 69 capi de familie sau 415 suflete, din care 199 bărbaţi şi 216 femei (10 străini). Contribuabili sunt 103. Vatra satului ocupă 19 fălci. Locuitorii sunt slabi gospodari. Are o biserică, clădită din lemn, de un fost proprietar, Constantin Forăscu, servită de un preot şi 2 cântăreţi; împroprietărită, în 1864, cu 8,5 fălci, şi o şcoală rurală mixtă, cu un învăţător plătit de stat, înfiinţată în 1865, frecventată de 27 elevi şi 3 eleve. În sat sunt 95 băieţi şi 99 fete cu etatea între 7-12 ani. Şcoala are numai 28 prăjini teren, în vatra satului, făcute danie de învăţătorul Nicolae Teodorescu. Moşia e proprietatea dlui I. Cernătescu şi are 420 fălci, din care 360 fălci cultivabile şi 60 fălci fânaţ. Împroprietăriţi, la 1864, sunt 27 fruntaşi, 17 pălmaşi şi 27 codaşi, stăpânind 161 fălci. Drumuri principale sunt la Uideşti (4 km), la Oniceni (3.500 m), la Ruşi (2 km) şi la Tătăruşi

[1119] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 196-201

(3.400 m). În 1803, „Forăşti ai medelniceresei Smărăndica Canta, cu loc în destul, număra 22 liuzi, plătind 328 lei bir anual şi având şi 3 liuzi de cei fără bir” (*Uricar,* de T. C., vol. VII, p. 250). / **Forăşti, pârâu**, mic afluent al pârâului Croitorului, formează iazul cu acelaşi nume… în suprafaţă de 7 hectare şi conţine peşte de lacuri, raci şi scoici”[1120].

1894: „**Antoceni, sat** pe moşia cu acelaşi nume, din comuna Uideşti, plasa Moldova de jos. Aşezat pe albia pârâului căruia îi poartă numele, numără 60 de case, populate cu 56 capi de familie sau 301 suflete, din care 139 bărbaţi şi 162 femei (2 străini). Contribuabili are 40. Vatra satului ocupă o suprafaţă de 2 fălci şi 37,5 prăjini. Biserica şi şcoala din Forăşti servesc şi acestui sat. Moşia, proprietatea defunctului Dimitrie Stamate, e în suprafaţă de 160 fălci, din care 130 cultivabile şi 50 fâneţe. Împroprietăriţi după legea din 1864 sunt 28 mijlocaşi şi 7 pălmaşi, stăpânind 134 fălci şi 60 prăjini. Singurul drum principal e la Oniceni (400 m)”[1121].

1894: „**Oniceni**, sat pe moşia cu acelaşi nume, din comuna Uideşti, trăgându-şi numele de la trei fraţi Onia. Străbătut de pârâul cu acelaşi nume, numără 134 case, în care trăiesc 124 capi de familie sau 535 suflete, din care 275 bărbaţi şi 260 femei (14 izraeliţi). Vatra satului ocupă 16 fălci, iar locuitorii sunt gospodari de mijloc. Are o biserică, cu patronul „Sfântul Nicolae”, zidită de foştii proprietari Moruz, servită de un preot şi doi cântăreţi şi împroprietăriţi cu 8,5 fălci. Şcoala din Forăşti serveşte şi acestui sat. Moşia e proprietatea moştenitorilor lui Beriş Last, fostă a Mariei Negri Moruz. Are 447 fălci, din care 350 cultivabile, 50 fălci fânaţ şi restul prea puţin productiv. Împroprietăriţi în 1864 sunt 53 pălmaşi şi 37 codaşi, iar 4 cu câte 12 prăjini, stăpânind 320,5 fălci. Drumuri principale sunt la Forăşti (3,5 km) şi la Drăguşeni (4 km). În 1803, Oniceni ai spătarului Grigore Başotă număra 72 liuzi, plătind 1.261 lei bir anual, fiind şi *2* liuzi de cei fără bir (*Uricarul,* de T. C., vol. VII, p. 251)”[1122].

1894: „**Ruşi, sat**, numit şi **Roşiorii**, pe moşia cu acelaşi nume din comuna Uideşti. Aşezat pe ţărmurile pâraielor Mediasca şi Ruşii, numără 104 case, în care trăiesc 85 capi de familie sau 418 suflete, din care 208 bărbaţi şi 210 femei (15 evrei), fiind 125 contribuabili. Vatra satului ocupă 12 fălci. Are o biserică, cu patronul „Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril”, clădită de Vasile Adamache, servită de un preot şi un cântăreţ şi împroprietărită cu 8,5 fălci. Şcoala din Forăşti serveşte şi acestui sat. Moşia e proprietatea Academiei Române, căreia a fost făcută danie de regretatul proprietar Vasile Adamache. Ea are întinderea de 600 fălci, din care 330 fălci cultivabile, 70 fălci păduri, 100 fălci fânaţ şi restul neproductiv. Împroprietăriţi în 1864 sunt 30 fruntaşi, 32 pălmaşi şi 15 codaşi, stăpânind 211 fălci şi 24 prjini. Drumuri principale sunt la Forăşti (2 km) şi la Uideşti (4 km). În 1803, pe moşia Roşiorii a stolnicului Ianache Botez, erau 18 liuzi, plătind 280 lei bir anual, la care se adăugau „liuzii ot tam”, 21, plătind 316 lei bir pe an” (*Uricar,* vol. VII, p. 251)”[1123].

1921: În baza Legea pentru reforma agrară, promulgată prin Înaltul decret regal No. 3093/921, Comisiunea judeţeană de expropriere Suceava, adică fostul judeţ din preajma Fălticenilor, compusă din Preşedinte, C. Dobrescu (uneori, M. Rădulescu) / Membri: C. Văleanu, consilier agricol, D. Tatos, supleantul proprietarilor, Gh. Ioniţă, delegatul sătenilor (în unele cazuri: I. D. Popescu şi Vasile Popescu). / Secretar, I. C. Manoliu, a emis următoarele extrase de hotărâri: / „No. 39. Din moşiile Statului şi Casei Rurale, proprietatea

[1120] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, p. 132
[1121] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, p. 2
[1122] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 220, 221
[1123] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, p. 291

Ministerului Domeniilor şi Casei Rurale din comuna **Uideşti**, jud. Suceava, fiind expropriat terenul în întindere de 156 ha 98 ari, după, s-a fixat ca preţ al terenului expropriat astfel: pentru 35 ha teren arătură, proprietatea Casei rurale, câte 2.128 lei de hectar, iar pentru restul terenului, de 121 ha 98 ari, care cuprinde bunul „Holmul” şi poienile „Muncelu de sus” şi „Muncelu de jos”, din pădurea Statului Manolia, câte 750 lei de fiecare ha”[1124].

1922: În 23 octombrie 1922, comisia, condusă de judecătorul Ilie Cocea şi având în componenţă pe Iacob Ştefănescu, Gh. Jaba şi secretarul I. Pişleriu, „„Expropriază, pentru cauza de utilitate naţională, din pământul bisericii din satul Ţoleşti, comuna **Uideşti**, plasa Boroaia, judeţul Suceava, câtimea de 17 ha 71 ari teren arabil, începând de la est, spre vest, şi până la punctul unde, la delimitare şi măsurătoare se va împlini câtimea de 17 ha 71 ari, expropriată, întreg lotul având megieşiile următoare: la est, drumul spre Lespezii, la vest, cu Moşia Foräşti, la sud, ţarina „Iorcanii” şi moşia Forăşti, şi, la nord, Vasile Ioniţă şi Gheorghe Mateescu”[1125].

1924: Prin Legea Nr. 1.106, din 27 februarie 1924, sancţionată prin decret regal în 24 martie 1924, „Comuna **Uideşti** se desparte în două comune: prima, comuna **Uideşti**, cu satele Uideşti, Manolea şi Toleşti, cu reşedinţa în Uideşti, şi a doua, comuna Negoteşti, cu reşedinţa în Negoteşti, având satele Negoteşti, Ioneasa, Movileni şi Mesteceni”[1126].

1931: În Tablou de regruparea comunelor rurale, publicat de Direcţiunea Administraţiunii Locale, comuna Uideşti, formată din satele Antoceni, Boura, Forăşti, Manolea, Oniceni, Uideşti şi Ţoleşti, îşi avea sediul la Uideşti (p. 40).

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 18 de gradele inferioare (trupă) morţi pentru patrie în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 22: **Stan Constantin**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna Forăşti, judeţul Baia, mort la 3/4 iulie 1941”[1127].

1942: „Se înfiinţează, pe ziua de 1 August 1942, următoarele parohii, posturi de preoţi, diaconi, cântăreţi şi canonarhi: Parohia Oniceni II, prin dezlipire de la Parohia Oniceni”[1128].

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe data de 1 Septemvrie 1945, la şcolile primare din jud. Baia, arătate în dreptul fiecăruia: **Focşa Ştefan**, gr. I, de la Oniceni, Forăşti, la Fălticeni Nr. 1 băieţi, post VII, copii şcoală secundară, casă; **Grigoriu Vasile**, gr. II, de la Iorcani, Tătăruş, la Oniceni, Forăşti, post IV, apropiere soţie, învăţătoare; **Aramă Gheorghe**, gr. II, de la Rotunda, Liteni, la Ţoleşti, Uideşti, post. III, apropiere soţie învăţătoare; **Muraru Constantin**, gr. II, de la Conţeşti, Valea Seacă, la Oniceni, Forăşti, post III, casă şi teren. **Învăţători fixaţi**: **Moraru Elena**, gr. II, de la Valea Seacă, la Forăşti, Oniceni, post. V; **Rangu Sava**, gr. II, de la Hârtoape, la Uideşti, Manolea, post V; **Adochiţei Eugenia**, gr. II, de la dispoziţia ministerului, la Ţoleşti, Uideşti, postul IV”[1129].

1948: „Membrii corpului didactic cuprinşi în alăturatele tablouri, care fac parte integrantă din prezenta decizie, ale cărora raţionalizări, fixări li repartizări au fost anulate cu

---

[1124] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2623-2627
[1125] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2627-2631
[1126] *Monitorul Oficial*, nr. 67 din 27 martie 1924, p. 3434
[1127] *Monitorul Oficial*, Nr. 233, 2 octombrie 1941, p. 5848
[1128] *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 21 iulie 1942, p. 6036
[1129] *Monitorul Oficial*, Nr. 248, 30 octombrie 1945, p. 2578-2580

decizia Nr. 164.743 din 1948, rămân la dispoziția ministerului, fiind obligați să ceară detașarea în posturile ce vor fi publicate vacante: **Grigoriu Vasile**, Școala Forăști-Antoceni, postul I; **Nichita Maria**, Școala Forăști, Oniceni, postul III; **Muraru Nița**, Școala Forăști, Oniceni, postul V; **Sava Gheorghe**, Școala Forăști, postul II”[1130].

1949: „Prin Decizia Nr. 326-.433 din 29 Decemvrie 1948, următorii membri ai corpului didactic se deleagă directori la şcolile elementare şi grădinile de copii din judeţul Baia: **Grigoriu Vasile**, director la Şcoala elementară Antoceni, Bărăşti; **Niţu Constantin**, director la Şcoala elementară Oniceni; **Savu Gheorghe**, director la Şcoala elementară Forăşti; **Iacob Dumitru**, director la Şcoala elementară Manolea; **Aramă Gheorghe**, director la Şcoala elementară Ţoleşti; **Iosep Gheorghe**, director la Şcoala elementară Boura, Uideşti; **Mihăilă Vasile**, director la Şcoala elementară Ruşi, Forăşti”[1131].

VALEA GLODULUI

Împărţită între mănăstirile Bistriţa şi Neamţ, cum se poate deduce din uricele ulterioare, întinsa moşie Valea Glodului este menţionată, pentru prima dată, printr-o veche vatră de sat, cea a Dragomireştilor, de pe Şomuzul Mocirlos, în **11 martie 1446**, când Ștefan Voievod, fiul lui Alexandru cel Bun, da „carte mănăstirii noastre Neamț, unde este hramul sfânta Înălțare a Domnului”, câteva „sate mănăstirești”, aflate în posesia mănăstirii, printre acestea se număra și „Dragomirești, pe Șumuz”[1132], din componența moșiei Valea Glodului.

1454, decembrie 8: Petru Aron Voievod întărește mănăstirii Neamț, cu scutiri față de domnie, deci cu dări doar către călugări, satele întărite anterior de Ștefan Voievod[1133].

1584, octombrie 19: „Cartea domnului Petru Voievod, din 7093 (1584), octombrie 19, întăritoare mănăstirii Bistriţa să oprească pe egumenul de Râşca de a face iaz pe moşia Osoiul, de la ţinutul Sucevei”[1134].

1878, martie: „Ministerul exprimă via sa mulţumire persoanelor din judeţul Suceava cari au mai oferit încă suma de lei 2.293, bani 55, pentru cumpărare de arme, iar spre completarea mulţumirilor înserate în *Monitorul oficial*, se publică, mai la vale, lista generală de subscripţii, pentru întreaga sumă de lei 18.073, bani 74 , adunată în judeţul Suceava pentru cumpărare de arme: De la comuna **Valea Glodului**, după lista No. 61, lei 140, bani 65. / De la Dl G. Greceanu, după lista No. 111, lei 260, din care lei 214 în numerar şi lei 46 în chitanţe de rechiziţii”[1135].

1878, mai: Prefectura judeţului Suceava: „Toate autorităţile sunt rugate a lua măsuri ca să pună mâna pe tinerii: Ciota Ioan, din comuna Lămăşeni, **Grădinariu Costache**, din comuna **Valea Glodului** şi Jitariu Costache, din comuna Preuteştii Uniţi, înscrişi pe tablourile de recensământ a recrutaţiei clasei anului curent, la No. 4, 14 şi 4, care sunt dispăruţi din comune, unde nu se ştie, signalmentele lor sunt: **Grădinariu Costache**, de ani 21, părul,

1130 *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 23 august 1948, pp. 6963, 7021-7023
1131 *Monitorul Oficial*, Nr. 3, 4 ianuarie 1949, pp. 286, 287
1132 AȘSP, *Documenta Roumaniae Historica, A. Moldova*, volumul I, Bucureşti 1975, doc. 266, p. 377
1133 AȘSP, *Documenta Roumaniae Historica, A. Moldova*, volumul II, Bucureşti 1976, doc. 44, p. 62
1134 Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul XIX, Iaşi 1927, doc. 131, p. 182
1135 *Monitorul Oficial*, Nr. 51, 4/16 martie 1878, pp. 1436, 1437

sprâncenele castanii, ochii căprui, nasul, gura potrivite, barba rotundă, faţa smeadă, fruntea potrivită, fără alte semne”[1136].

1884: „Prin deciziunea dlui ministru de finanțe cu No. 557 din 16 ianuarie 1884, s-au numit și confirmat ca debitanți pentru vânzarea tutunurilor următoarele persoane: Vasile Lupu Crăciun, în comuna Valea-Glodului, plasa Șomuz, județul Suceava”[1137]. „Prin deciziunea dlui ministru de finanţe cu No. 11.419, din 13 Septembrie 1884, s-au numit şi confirmat ca debitanţi pentru vinderea tutunurilor, următoarele persoane, în judeţul Suceava: Dl **G. Gavrilă Dochiţei**, în comuna **Mălini**, plasa Muntele; Dl **Ion a Aritoanei** în comuna **Valea Glodului**, plasa Şomuz; Dl **Ion N. Negură**, în comuna **Sasca**, plasa Moldova”[1138].

1888: „Timpul a fost variabil. În zilele de 7 şi 8 Iunie a căzut, pe teritoriul comunelor Boroaia, Drăgăneşti, Brădăţel, Uideşti, Bogdăneşti, Ciumuleşti şi Valea Glodului, ploaie torenţială cu furtună şi grindină, care a stricat 18 hectare hrişcă, 8 hectare cânepă, 151 hectare grâu, 531 hectare păpuşoi, 15 hectare ovăz, 3 hectare orz, 88 hectare fâneţe şi 42 hectare secară. Semănăturile de toamnă şi primăvară sunt bune. Porumbul este bun. Grădinile cu pometuri şi legume sunt frumoase”[1139].

1894: „**Valea Glodului, comună** rurală, situată cam în centrul plasei Şomuzul, mărginindu-se, la est, cu comunele Siliştea şi Dolheşti, la vest, cu comuna Giurgeşti, la ord, cu Bucovina şi comuna Siliştea şi, la sud, cu comuna Preuteşti. Formată din satele **Valea Glodului** şi **Osoiu**, cu reşedinţa în cel dintâi. Populată cu 190 capi de familie sau 880 suflete, din care 39 izraeliţi, fiind 150 contribuabili. Are o biserică şi o şcoală. Budgetul comunei, pe 1892-1893, are, la venit, 2.681 lei şi, la cheltuieli, 2.584 lei, iar al drumurilor, 863 lei venit şi 640 lei cheltuieli. Altitudinea comunei, de la nivelul mării, variază între 335-360 m. În comună sunt 70 cai, 156 vaci, 86 boi, 124 oi şi 153 porci. Forma teritorială e aproape dreptunghiulară, întinzându-se de la nord, spre ud, şi înclinat spre sud-est. E udată de Şomuzul Mic, cu afluenţii Pârâul Glodului, Pârâul Teiului, Lingurari, Pârâul Prisăcii, Osoiu, Pârâul Pietrişului, Pârâul Grajdului, Pârâul Lutului şi Pârâul Racovei. / Moşia, proprietatea doamnei Maria G. Greceanu, are mărimea de 1.045 fălci, din care 559 cultivabile, 60 fâneţe, 424 fălci pădure, 2 fălci vie. Anul din urmă, s-au cultivat 230 fălci grâu, 200 fălci porumb, 30 fălci orz, 19 fălci secară şi 80 fălci ovăz. Pădurile sunt de fag, mesteacăn, plop şi anin. / Împroprietăriţi, în 1864, sunt 25 fruntaşi, 33 pălmaşi şi 26 codaşi, stăpânind 195 fălci. Pe teritoriul comunei Valea Glodului se află localitatea numită **Mănăstioara**.

Valea Glodului, sat, numit şi Pârâul Glodului, pe moşia şi în comuna cu acelaşi nume. Tăbărât pe coatele dealurilor Cotârgaşi, Osoiu şi în lungul pârâului de la care şi-a luat numele, numără 140 case, în care trăiesc 132 capi de familie sau 610 suflete, din care 300 bărbaţi şi 310 femei. Vatra satului ocupă 12 fălci, iar locuitorii au aşezăminte slabe. Are o şcoală rurală mixtă, cu un învăţător plătit de stat, înfiinţată în 1865, frecventată de 34 şcolari, din 51 băieţi şi 44 fete cu etatea de şcoală din comună. O biserică de zid, cu inscripţia: „Acest sfânt locaş s-a făcut de proprietarii acestei moşii, Vornicul Gheorghe Greciano şi consoarta sa, Anastasia Greceano, născută Vasile Balş, sfinţită la 1851, cu hramul Sf. Nicolae. Restaurată de George Greceano, fiul, 1877”. E servită de un preot şi 2 cântăreţi. În curtea bisericii se află monumentul sub care sunt depuse rămăşiţele pământeşti ale fondatorilor, cu inscripţia: „Aici odihnesc robii lui Dumnezeu, Vornicul George Greceano, răposat în 29 April 1851, în vrâstă

1136 *Monitorul Oficial*, No. 152, miercuri 12/24 iulie 1878, p. 4098
1137 *Monitorul Oficial*, No. 236, 29 ianuarie / 10 februarie 1884, p. 6119
1138 *Monitorul* Oficial, No. 138, miercuri 26 sept. / 8 oct. 1884, pp, 3107, 3108
1139 *România Liberă*, Nr. 3239, Anul XII, vineri 24 iunie / 6 iulie 1888, p. 1

de 46 ani, şi Vorniceasa Anastasia Greceano, născută Balş, răposată în vrâstă de 78 ani, la 15 Martie 1875". Monumentul e de marmură neagră, având chipul lui Greceano, fiul, săpat în marmură albă, incrustată în monument şi purtând inscripţia: „George G. Greceano, născut April 1836, decedat 21 Noiembrie 1878". / Împroprietăriţi, în 1864, sunt 17 fruntaşi, 22 pălmaşi şi 12 codaşi, stăpânind aproape 131 fălci. Drumuri principale sunt la Giurgeşti (2,5 km), la Liteni (8 km), la Siliştea (3 km) şi la Osoiu (1.500 m). În 1803, „Valea Glodului, a postelnicului Iordache Vârnav, avea 32 liuzi (străini aduşi din Galiţia – n. n.), plătind 468 lei bir anual (boierului, nu visteriei" – *Uricariul*, vol. VII, p. 255. Iordache Vârnav dărui moşia, la botez, finei sale, Anastasia Balş, devenită apoi Greceanu"[1140].

„**Osoiu, sat** pe moşia şi în comuna Valea Glodului. Numără 60 case, în care trăiesc 58 capi de familie, cu 270 suflete, din care 140 bărbaţi şi 130 femei. Situat pe pârâul cu acelaşi nume, ocupă 4 fălci, 20 prăjini. Împroprietăriţi, în 1864, sunt 8 fruntaşi, 11 pălmaşi şi 14 codaşi, stăpânind 64 fălci. Biserica şi şcoala din Valea Glodului servesc şi acestui sat. Drumuri principale sunt la Valea Glodului (1.200 m), la Runcani (4 km). Locuitorii sunt slabi gospodari"[1141].

„**Mănăstioara**, localitate pe dealul cu acest nume din comuna Valea Glodului. Se zice că aci ar fi fost o mănăstire de călugări, ale cărei ultime urme au fost şterse, pe la 1876, de către proprietarul moşiei, spre a face loc de cultură. Astăzi se văd încă câţiva arbori roditori, o fântână şi rămăşiţe de zidiri"[1142].

1895: „Prin deciziunile dlui director general al regiei monopolurilor Statului cu No. 7.467, 7.833, 8.182, 8.705 şi 9.140 din luna Matt 1895, s-au numit debitanţi pentru vânzarea tutunurilor, timbrelor, chibriturilor şi cărţilor de joc, următoarele persoane, şi anume: Panait Coruţ, în cătunul Valea Glodului, comuna Valea Glodului, plasa Şomuz, judeţul Suceava"[1143].

1899: „Comuna Valea-Glodului, din judeţul Suceava, este autorizată de a percepe taxele prevăzute în anexata listă: 40 lei de la un litru licuoruri la intrarea în comună"[1144].

1899: „Prin deciziunea dlui ministru cu No. 22.966 din 2 Noiembrie 1899, moaşa **Elisabeta Irunca** este numită în postul de moaşă la comuna Valea Glodului, din judeţul Suceava, în locul moaşei **Olga Graneschi**, demisionată"[1145].

1910: „Astăzi, fiind la ordine judecarea acţiunii intentate de Dumitru a lui Ion Hriscu, din comuna Valea Glodului, cu petiţia înregistrată la No. 2.553/909, contra soţiei sale, Victoria Hriscu, cu domiciliul necunoscut, pentru a se declara desfăcută căsătoria dintre numiţii, celebrată la ofiţerul stării civile al comunei Valea Glodului, sub No. 7/1883... / Având în vedere că din declaraţiunile martorului **Costache Pintilie**, ascultat sub prestare de jurământ... se constată că pârâta Victoria D. Hriscu era o femeie rea şi că a părăsit pe soţul ei, de vreo 13 ani, ducându-se fără a se şti unde", se pronunţă divorţul, cu plata cheltuielilor în sarcina soţiei, soţul având „act de sărăcie"[1146].

[1140] Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894, pp. 370, 371
[1141] Ibidem, p. 225
[1142] Ibidem, p. 195
[1143] *Monitorul Oficial*, Nr. 51, 6 iunie 1895, p. 1786
[1144] *Monitorul Oficial*, Nr. 159, 16 octombrie 1899, p. 5395
[1145] *Monitorul Oficial*, Nr. 175, 5 noiembrie 1899, p. 6059
[1146] *Monitorul Oficial*, nr. 175, 7 noiembrie 1910, p. 7216

1913: „Astăzi, fiind la ordine judecarea acţiunii intentată de Gheorghe a lui Ion Borza, din comuna Valea Glodului, cu petiţia înregistrată la No. 19.294/913, contra soţiei sale, Elena Borza, cu domiciliul necunoscut, pentru a se declara desfăcută căsătoria dintre dânşii, celebrată la ofiţerul stării civile al comunei Valea Glodului, sub No. 10/903. / La apelul nominal s-a prezentat numai reclamantul, lipsind pârâta. Procedura fiind completă, s-a declarat şedinţă secretă, conform art. 99 din procedura civilă, şi s-au citit lucrările din dosar. Reclamantul a cerut desfacerea căsătoriei dintre dânşii, fiind dovedite motivele divorţului. / **Tribunalul**, / Asupra acţiunii intentată de Gheorghe a lui Ion Borza, din comuna Valea Glodului, contra soţiei sale, Elena Borza, cu domiciliul necunoscut, pentru a se declara desfăcută căsătoria dintre numiţii, celebrată de ofiţerul stării civile al comunei Valea Glodului şi trecută în registrele stării civile sub No.10 din 1913; / Având în vedere susţinerile reclamantului; / Având în vedere că reclamantul a cerut desfacerea căsătoriei, pentru că soţia sa a părăsit domiciliul conjugal şi, în dovedire, a propus martori; / Având în vedere că procedura specială a despărţeniei a fost regulat îndeplinită, cum se constată în raportul dlui judecător de şedinţă I. I. Beştelei, numit raportor; / Având în vedere că din declaraţiunile martorilor **Theodor Bontia** şi **Gheorghe Muraraşu**, ambii din comuna Valea Glodului, ascultaţi sub prestare de jurământ, conform art. 196 din procedura civilă, se constată că pârâta a părăsit pe soţul ei, de vreo 12 ani, şi nu s-a mai întors la împreună vieţuire; / Având în vedere că aceste fapte constituie, pentru soţul reclamant, o insultă destul de gravă, care motivează îndeajuns cererea de despărţenie, conform art. 212 din codul civil; / Că, astfel fiind, acţiunea se priveşte ca întemeiată; / Având în vedere că reclamantul s-a servit în proces cu act de sărăcie, aşa că pârâta urmează să fie obligată la plata taxelor, conform art. 44 din legea timbrului şi 237 din regulamentul portăreilor. / Pentru aceste motive, redactate de dl judecător I. I. Betelei”, instanţa admite acţiunea şi pronunţă divorţul[1147].

1922: În 14 octombrie 1922, aceeaşi comisie constata că „nu este cazul de a se proceda la o nouă expropriere din moşia „Mănăstioara”, satul **Osoi**, comuna **Valea Glodului**, judeţul Suceava, proprietatea doamnei Maria Alexandru general Lambrino, deoarece nu posedă teren cultivabil peste cota de 200 ha”[1148].

1924: Prin Legea Nr. 1.106, din 27 februarie 1924, sancţionată prin decret regal în 24 martie 1924, se stabileşte că „reşedinţa comunei Valea Glodului va fi în satul Giurgeşti, iar acea a comunei Siliştea în satul Ştirbăţ”[1149].

1931: Comuna Valea Glodului, cu reședința în Valea Glodului, cuprindea satele „Budai, Căprița, Deleni, Giurgești, Osoi, Racova, Siliștea, Știrbăț, Urlați, Valea Glodului, Vulturești”[1150].

1941: „Cercul de recrutare Baia / Itinerarul operaţiunilor Consiliului de recrutare clasa 1942, aprobat de Comandamentul 4 Teritorial, cu ordinul Nr. 2.732 din 31 Ianuarie 1941, / În ziua de Sâmbătă, 1 Martie 1941, Consiliul se transportă, cu trenul, de la Fălticeni-Liteni, şi recrutează tinerii din comunele: Hârtop şi Valea Glodului, din plasa Siret, în localul Primăriei comunei Liteni. / Siretul / În ziua de Duminică, 2 Martie 1941, se recrutează tinerii din comuna Pleşeşti, în localul Primăriei comunei Liteni. / În ziua de Luni, 3 Martie 1941, se recrutează **tinerii din comuna Liteni** şi transport cu trenul la Liteni-Dolhasca”[1151].

[1147] *Monitorul Oficial*, Nr. 203, 11 decembrie 1913, p. 9144
[1148] *Monitorul Oficial*, nr. 52 din 8 martie 1924, pp. 2627-2631
[1149] *Monitorul Oficial*, nr. 67 din 27 martie 1924, p. 3434
[1150] Direcțiunea Administrațiunii Locale, *Tablou de regruparea comunelor rurale*, București 1931, p. 40
[1151] *Monitorul Oficial*, Nr. 49, 27 februarie 1941, p. 981

1941: Printre primii Eroi ai României Mari se numără, conform „listei Nr. 9 de gradele inferioare (trupă), morţi pentru Patrie în actualul război, începând de la 23 iunie 1941, ora 24: **Grigoraş Gheorghe**, caporal, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu cunoscut în comuna Valea Glodului, jud. Baia, mort 7 iulie 1941”[1152].

1943: „Dl Ilie Gontaru, din comuna Valea Glodului, judeţul Baia, a intentat acţiune de divorţ soţiei sale, Maria. Din căsătorie au rezultat copiii minori Toader, Neculai, Gheorghe şi Constantin. Soţia posedă 18 prăjini loc arabil în ţarina comunei Valea Glodului, în valoare de lei 20.000. / Nr. 24.839. / 1943, Iunie 4”[1153].

1944: „Panaite V. Toma, refugiat din comuna Valea Glodului, județul Baia” și-a pierdut „carnetul de soldă”[1154].

1944: „Tablou de personalul clerical care urmează a fi pus în retragere din oficiu pentru limită de vârstă în cursul exerciţiului 1945/1946: Cântăreţul **Ioan Secrieru**, de la parohia Valea Glodului, judeţul Baia, pe data de 1 Iulie 1945”[1155].

1948: „Conform cu Decizia Nr. 326.433 din 29 Decemvrie 1948, următorii membri ai corpului didactic se deleagă directori la şcolile elementare şi grădinile de copii din judeţul Baia: **Dănila Ioan**, director la Şcoala elementară Giurgeşti, Valea Glodului. / **Nechifor Mihai**, director la Şcoala elementară Osoi”[1156].

Din Valea Glodului provine celebra trompetă a muzicianului Mihnea Blidariu, de la „Luna Amară”, care se trage, prin bunica maternă, din acest sat. Şi tot la Valea Glodului s-a născut o admirabilă prietenă din tinereţe, regretata Mioara Gontar, căsătorită cu cel mai vechi prieten al meu, Viorel Muha.

VĂRATIC

„Pe locul lui, a fost codru. Cel dintâi aşezat aici a fost Simion Bucşă. El şi-a durat casă din lemnul tăiat de pe loc, pe costişa pârâului, unde e, astăzi, casa orfanilor Gheorghe I. Gherasim. Simion Bucşă a tăcut poiană în mijlocul pădurii, în jurul casei lui. Vitele sătenilor din Dumbrăvenii apropiaţi, umblând, în timpul verii, la păşune în pădure, se furişau la acest loc, unde era răcoare, apă, pe coasta pârâului. Aici stăteau la stanişte. Numai aici ştiau sătenii din Dumbrăveni că le găseau în timpul verii. Şi, de întreba cineva unde le-a aflat, spuneau: La Văratec. De unde a şi rămas şi numele acestui sătişor”[1157].

Legenda rămâne legendă, dar o fărâmă de adevăr tot cuprinde în ea. Ceea ce ştim cu precizie este că, la Văratec, s-a ridicat biserică, în anii 1795-1797, prin stăruinţa preotului Pavel ot Drăgoieşti, iar pe spatele icoanelor dăruite bisericii încă se mai află numele unor credincioşi: Ion FRIGĂ şi soţia Luchiana Iancu MĂLAI-ACRU şi soţia Ilinca. În broşura preotului Neculai Filip mai sunt menţionate câteva familii, precum şi provenienţa acestora:

[1152] *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, p. 5049
[1153] *Monitorul Oficial*, Nr. 140, 19 iunie 1943, p. 4180
[1154] *Monitorul Oficial*, Nr. 206, 7 septembrie 1944, p. 4808
[1155] *Monitorul Oficial*, Nr. 237, 13 octombrie 1944, p. 6645
[1156] *Monitorul Oficial*, Nr. 3, 4 ianuarie 1949, pp. 286, 287
[1157] Filip, Preotul Neculai, *30 de ani în parohia Văratec*, Botoşani, 1911

MIRON şi ALBU din Arbore HULUŢĂ din Satu Mare (Rădăuţi), ONUCU din Uideşti, Profira FĂGĂDĂU din Ardeal. Nu este menţionată însă familia Gheorghicesei, care, prin faptul că pârâul Văratic s-a numit, mai întâi, Gheorghicesei, pare să fi fost prima care s-a stabilit în acele locuri.

1830: În 1830, satul Văratec avea, conform unei hărţi întocmite de C. C. Giurescu, pentru lucrarea sa „Principatele române la începutul secolului XIX", 44 gospodării. În sat existau 2 dulgheri, 1 fierar, 2 stoleri, 1 ciubotar, 2 sumănari, 2 cojocari.

1864: Tabele speciale pentru împroprietăriţii din Văratec, la 1864, nu există, sătenii fiind trecuţi în listele Dumbrăvenilor.

1881: În satul Văratec existau, 78 gospodării şi 314 suflete.

1890: Şcoala din Văratec a fost înfiinţată în 1890, după şase ani de demersuri zadarnice ale sătenilor pe la autorităţi pentru construirea unei şcoli, într-o casă veche. Primul învăţător a fost Grigore Cârja, care fusese învăţător şi în Salcea, dar se călugărise în 1884. În 1890, Grigore Cârja acceptă să părăsească mănăstirea, vine dascăl la biserică şi învăţător, plătit cu câte 3 lei de familie.

1900: Văratic făcea parte, ca şi în 1945, împreună cu Sălăgenii şi Vereştii, din moşia şi comuna Dumbrăveni[1158].

1902: „**Văraticul**, sat pe moşia Dumbrăveni, în partea de sud-vest a comunei Dumbrăveni, judeţul Botoşani, plasa Siretul, pe valea pârâului Văraticul sau Gheorghicesei. Are o populaţie de 312 locuitori"[1159].

1910: Satul Văratec grupa 145 gospodării şi 654 suflete. În acest an, 60 capi de familie aveau strânşi, la Casa de Economie, 15.210 lei. Recensămintele ulterioare înregistrează un spor demografic nespectaculos; în **1912** – 160 gospodării şi 687 suflete (332 bărbaţi, 355 femei), în **1930 1912** – 196 gospodării şi 871 suflete (420 bărbaţi, 451 femei; 869 români, un german şi un rus), în **1956 1912** – 329 gospodării şi 1.047 suflete (518 bărbaţi, 529 femei), în **1966 1912** – 371 familii şi 1.274 suflete (627 bărbaţi, 647 femei), iar în **1971 1912** – 1.372 suflete. **2004:** În Văratec trăiau 1.447 locuitori, 468 case şi 9 proprietari de utilaje agricole, cele mai frumoase case fiind construite de Ovidiu Miron, Aurel Chihaia, Dragoş Aghiorghicesei, Viorel Miron, Costache Mitrea şi Dumitru Stanciu.

1917: Eroul locotenent **Vespasian FILIP**, fratele generalului **Agricola FILIP**, din Văratic, cade răpus la asaltul dealului Caşinului. Povestea sacrificiului său a fost descrisă de I. Missir, în cartea „Fata moartă" (numele unei cote a dealului Caşinului), publicată în 1967, la „Editura pentru literatură". Au murit pentru România Mare: Ilie CIOBANU, Niculai DAVID, Costache DASCĂLU, Dumitru ELISEI, Vasile ELISEI, Emilian FILIP, Vespasian FILIP, Costache GHERASIM, Gheorghe GHERASIM, Dumitru HULUŢĂ, Costache MIRON, Andrei MIRON, Gheorghe MITREA, Niculai MITREA, Dumitru ONCIU, Iancu MIRON.

1941-1945: S-au jertfit pentru Neam şi Ţară: Gheorghe ALEXA, Gheorghe AGHIORGHICESEI, Pintilei BOBU, Vasile BURCĂ, Niculai CHIHAIA, Mihai COJOCARU, Vasile DAVID, Gheorghe GHERASIM, Ion GHEORGHIU, Gheorghe

---

[1158] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul III, Bucureşti 1900, pp. 271, 272
[1159] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul V, Bucureşti 1902, p. 733

IACOB, Dumitru MIHAI, Niculai PINTILIE, Iancu SAMUILĂ, Ion VĂTĂMANU, Petru ALEXA, Gheorghe BOBU, Gheorghe BURCĂ, Iancu CHIHAIA, Gheorghe COCIERU, Mihai DAVID, Dumitru GHERASIM, Iancu GHERASIM, Gheorghe HULUŢĂ, Ioan MANOILĂ, Gheorghe MITREA, Dumitru ROTARU, Dumitru VASILIU.

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe ziua de 1 Septemvrie 1945, la şcolile primare din judeţul Botoşani, trecute în dreptul fiecăruia: **Oliciuc Lucreţia**, de la Borzeşti, Dorohoi, la Văratic, Dumbrăveni, IV, soţ preot”[1160].

Pentru mine, Văratec va însemna, întotdeauna prietenia întemeiată în anii liceului cu Traian Huluţă, coleg de bancă, şi Mihai Cocieru, căruia îi ziceam Miky şi care stătea în banca următoare, împreună cu Codru Florişteanu.

VEREŞTI

Deşi atestaţi documentar încă din primii ani ai domniei lui Alexandru cel Bun, Vereştii nu au parte de o existenţă reală, nici ca sat şi moşie mitropolitană, nici ca parte a moşiei boiereşti a Dumbrăvenilor, decât din 1886, când se dă în funcţiune „la Vereşti, un nod de cale ferată, care în sine este complet inutil”[1161]. De altfel, în sat locuiau puţini oameni, chiar şi în 1896, când acest „sat pe moşia Dumbrăvenilor… are o populaţie de 370 locuitori”[1162]. De-a lungul veacurilor au supravieţuit la Vereşti doar câteva sălaşuri de robi ai Dumnezeului Mitropoliei din Suceava, „egumen la Sfântul Gheorghe”, dar şi acele sălaşuri au fost ba împrăştiate, ba refăcute, cu o indiferenţă călugărească mai mult decât anticreştină. Nici măcar în 1803, când toate localităţile nordului moldav rămas al Moldovei înregistrau, fiecare, sute de fugari galiţieni, care se vor împământeni, la Vereştii lui Iordache Balş nu este înregistrat nici un *liud*, aşa cum nici numele aşezării nu mai este pomenit. Nici măcar în recensământul ordonat de generalul Spleny, în 1775, vatra de sat Averăuţi sau Vereşti nu mai exista nici măcar ca silişte, ca loc pustiu. Dar viitorul aducea, de un rozaliu galiţian – cum glumea Iorga, un edificiu temelie şi a satului Vereşti, care renaşte din propria cenuşă şi din cea a locomotivelor în păsuitoare trecere: Gara Vereşti.

1403, ianuarie 7. Alexandru cel Bun donează Episcopiei Moldovei, „pentru sănătatea noastră şi pentru sufletele sfântrăposaţilor domni de mai înainte… din ţara noastră, Moldova, două sate: Averăuţii, care sunt pe Suceava, şi alt sat, Hreţca (vechiul nume al Dărmăneştilor – n. n.), care este aproape sub târgul Sucevei, cu toate hotarele lor vechi şi de demult”[1163].

1444, aprilie 11: Ştefan Vodă întăreşte „bisericii cu hramul Sfântul Gheorghe a sfintei noastre Mitropolii din Suceava satul numit Avereşti, ca să aparţină bisericii şi nimănui să nu dea nimic, nici un fel de dare sau de muncă sau obişnuitele prestaţii, nici să nu muncească la cetatea noastră ceva sau să aducă vin şi nimănui să nu lucreze sau să dea ceva, în vecii vecilor, ci întotdeauna aceluia care va fi egumen la Sfântul Gheorghe”[1164].

1160 *Monitorul Oficial*, Nr. 246, 27 octombrie 1945, pp. 9500, 9501
1161 Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eina Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93
1162 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul V, Bucureşti 1902, p. 740
1163 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, doc. 17, p. 24
1164 AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, doc. 244, p. 348

1744, iulie 5. „Venedict, egumenul mănăstirii Moldoviţa, cu tot soborul şi cu încuviinţarea lui Gavril, Mitropolitul Moldovei, dă lui Iordache Balş paharnic scrisoare prin care schimbă moşia Sălăgeni, ţinutul Suceava, între râurile Siret şi Suceava, învecinată cu **moşia Dumbrăveni a lui Iordache Balş**, cu moşia Iordăneşti, pe Siret, ocolul Berhomote, apropiată de moşia Oprişeni a mănăstirii Moldoviţa, pe care paharnicul o primise de la mănăstirea Putna, prin schimb cu moşia Dumbrăveni, deoarece este „mai îndestulată cu fânaţe şi ţarină, şi oameni" decât moşia Sălăgeni"[1165].

1746, mai 5. „Manea din Vlădeni, moşie a mănăstirii Voroneţ, **Vasile din Dumbrăvenii mitropoliei**, Mardare din Bervoieşti şi Strachi de la mănăsirea Solca dau mărturie cu jurământ că poiana din satul Lipăeştii este a mănăstirii Solca"[1166].

1766: „Emigrarea muncitorilor ruteni în Moldova a început pe la 1766, urmând să fie chiar încurajaţi de agenţii boierilor moldoveni, care duceau nevoie de braţe de muncă pe numeroasele şi întinsele lor moşii. Este deci lesne de înţeles că colonii ruteni nu se aşezară numai pe pământurile Bucovinei de mai târziu, ci deopotrivă ei pătrunseră şi mai adânc în Moldova. Aşa s-a putut întâmpla că, la tragerea cordonului între Bucovina şi Moldova, mulţi fugari ruteni să rămână dincolo de cordon, în Moldova. Mai ştim încă din istoria ocupării că stabilirea definitivă a fruntariilor Bucovinei spre Moldova se făcu numai la 1776. Între anii 1774 şi 1776, pajurile împărăteşti urmară să fie de mai multe ori mutate, când încolo, când încoace, până ce se înfipseră definitiv de-a lungul hotarului de azi. La aşezarea definitivă a hotarului, pe temeiul convenţiunii de la Balamutca, rămaseră dincolo de cordon 64 sate şi 10 cătune, cu o populaţie de vreo 12.000 de suflete. Sunt satele de la frontiera Bucovinei, ca Hreaţca, Molniţa, Godineşti, Mogoşeşti, Turiatca, Balileştii Ruseşti şi ai lui Ciomortan, Adâncată, **Burdujeni**, Plopeni, Salcea, Horodniceni, Mihăeşti, Rotopăneşti, Dolheşti, Onceşti, Zamostea, Dumbrăveni, Fântânele, Şerbăneşti, Honceşti, Baloşeni, ş. a. În satele acestea se adăpostiră mulţi fugari ruteni, care, după aşezarea hotarului, n-aveau nici un motiv să se mute în Bucovina, ci, din contra, pribegii adăpostiţi în Bucovina năzuiau mereu spre hotarul Moldovei şi anume mai ales din momentul în care ei urmară să fie reclamaţi de stăpânii lor din Galiţia şi de când administraţia Bucovinei se învoi să-i extrădeze. Aceasta o ştiau fugarii ruteni prea bine şi, de aceea, cei cari mai reuşeau să se furişeze peste hotar în Bucovina, grijeau să se adăpostească în satele de la hotar, pentru ca, în momentul când ar fi ameninţaţi cu extrădarea, la Galiţia şi darea din nou pe mâinile vechilor lor stăpâni, ei să poată fugi imediat, peste cordon, în Moldova. La 1779, Enzenberg raportează consiliului aulic de război din Viena că, cu prilejul călătoriei sale de-a lungul fruntariilor, de la Nistru, până la hotarul Transilvaniei, nimerise foarte mulţi fugari din Galiţia, care, înainte cu câţiva ani, se aşezaseră drept la hotar şi-şi clădeau acolo case. Se putea observa foarte bine că ei numai de teamă de a nu fi prinşi şi trimişi înapoi la Galiţia se sălăşluiau la hotar, pentru a-l putea trece la caz de nevoie"[1167].

1767, noiembrie 28. Printre „bătrânii" satelor, chemaţi ca martori la hotărnicirea moşiilor Mitropoliei Moldovei, din porunca lui Grigore Callimachi Voievod, s-a numărat şi „Ion Sebiechi din Dumbrăveni"[1168].

1775: În recensământul făcut din ordinul generalului Spleny pentru Ocolul Siretului, Vereştii nu sunt menţionaţi: Zamostea (1 popă, 23 ţărani), Zvoriştea din deal (2 mazili, 6 popi,

---

[1165] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1256, pp. 418, 419
[1166] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 813, p. 268
[1167] Nistor, I., *Românii şi rutenii în Bucovina*, Bucureşti 1915, pp. 56, 57
[1168] DGAS, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983, Doc. 1150, p. 382

20 ţărani), Zvoriştea din vale (1 boier, 4 popi, 51 ţărani), Bereşti (1 mazil, 1 popă, 10 ţărani), Siminicea (1 popă, 32 ţărani), Dumbrăveni şi Sălăjani (1 boier, 7 popi, 68 ţărani), Corocăieşti (6 ţărani), Băluşeni (8 ţărani), Fântânele (3 boieri, 2 popi, 35 ţărani), Liteni cu Corni (1 boier, 2 popi, 24 ţărani), Şerbăneşti (1 mazil, 2 popi, 15 ţărani), Onceşti (1 boier, 4 popi, 74 ţărani), Grigoreşti (1 popă, 24 ţărani), Bursuceni (1 boier, 2 popi, 8 ţărani), Băneşti (1 boier, 2 popi, 12 ţărani), Măndăreşti (2 ţărani)[1169].

1803: Considerat parte din moşia Dumbrăvenilor, Vereştii nu apar nici în *Condica liuzilor pe 1803*, dar e presupus că între cei 249 de „oameni străini, aduşi de peste hotar" de Iordachi Balş, măcar o parte erau folosiţi pentru „lucrul pământului" la Vereşti[1170].

1809: Un testament din 21 martie 1809, diata lui Iordachi Balş[1171], lasă *„În partea fiului meu Alecu:* Moşiile sate întregi Dumbrăvenii, Romaneştii, **Avereştii**[1172], Sălăgenii, Bursucenii, şi Brehoeştii, şi Vlădenii, şi Mândreştii, şi Baleştii[1173], care acum se zic Siminicea, ce să află, toate unite la un loc, în ţinutul Suceava şi în ţinutul Botoşanii, şi cu toate prisăcile cu stupi ce să vor afla la aceste arătate moşii".

1886: „**Întrunirea de la Botoşani**. Corespondenţă specială a ziarului „Epoca" / Primim următoarele telegrame: **Gara Vereşti**. Şefii opoziţiunii au fost primiţi, la gara Vereşti, de delegaţiunea din Botoşani, reprezentată de domnii Teodor Kalimak, Ioan Miclescu, Buzdugan, Costică Şuţu, Al. Miclescu etc. Aflăm că procurorul general a sosit ieri în Botoşani; dorobanţii concentraţi"[1174].

1886: „Trenul cu abur ne duce, în două ore, de la Botoșani, la Verești, un nod de cale ferată care în sine este complet inutil"[1175].

1888: „Primim următoarele trei telegrame: / Iaşi, 29 Februarie. Pancu, întorcându-se în ţară, a fost arestat, astă-seară, la 5 ore. Este temere să fie maltratat. Daţi faptul publicităţii şi cereţi garanţiile cuvenite. **Arestarea a fost la gara Vereşti**. / Gara Bucecea, 29 Februarie. Panu a fost arestat şi transportat, ieri, noaptea, cu trenul la Botoşani. / Botoşani, 29 Februarie. Am sosit la Botoşani, după Panu, dânsul nu este aci, l-au scoborât, ieri, noaptea, la gara Leorda, staţie înainte de Botoşani, plec imediat acolo. / **Miclescu**"[1176]. / „Amicul nostru, dl Ioan Miclescu, ne trimete următoarea telegramă: **După arestarea de la Vereşti**, Panu a fost expediat la Botoşani, dar, ajungând la Leorda, a fost oprit aici, unde l-am găsit azi. Autorităţile au fugit de a-l duce la Botoşani, temându-se de un 2 Noiembrie. Prefectul a trecut deja, de la Iaşi, la Botoşani, şi azi a ordonat ca Panu să fie înapoiat la Vereşti"[1177]. „Am vorbit, în ediţia întâia a numărului nostru de azi, despre o sumă de 450 lei, cerută şi primită de

[1169] Spleny, Gabriel von, *Descrierea districtului Bucovina*, în *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice şi demografice*, Bucureşti 1998, pp. 236-266
[1170] Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iaşi 1886, p. 244
[1171] **Diată**. *Copie legalizată de Comisia hotăriturilor ţinutului Hotin de pe Diata răposatului Iordachi Balş, ce este din 1809, Mart 21, către care s-au alăturat şi tălmăcirea ei în dialectul rusesc. Şi întru asemenea s-a alăturat şi copia diatei Logofătului Constantin Balş, din 1822, Genarie 30, cu adaosul în urmă din acel an Iunie 5*
[1172] Vereşti.
[1173] Anterior, Baleşti se numise Balinţi, sat din ţinutul Suceava, vecin cu Mândreştii şi Vlădenii din ţinutul Botoşanilor, pentru că Siminicea, deci Baleştii-Balinţi, avea pământuri şi peste apa Siretului, de unde confuzia că Balinţi ar fi fost inclus în Mândreşti. Siminicea îl are drept ctitor pe Mundrea sau Mândrea Jumătate
[1174] *Epoca*, No. 136, Anul I, marţi 6 mai 1886, p. 2
[1175] Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eina Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93
[1176] *Epoca*, No. 668, Anul III, joi 18 februarie / 1 martie 1888, p. 2
[1177] Ibidem, p. 3

la ministerul de interne de către fostul prefect al judeţului Botoşani, Lăţescu, pentru acoperirea cheltuielilor făcute cu ocaziunea arestaţiunii domnului Panu, şi am spus că această sumă onorabilul Lăţescu şi-a însuşit-o, deoarece directorul prefecturii, dl Ghiorghiadi, a cerut-o din nou, zilele acestea, de la ministerul de interne, pentru a o restitui persoanei de la care prefectura o luase cu împrumut. La acestea putem adăuga acum, întemeiaţi pe date absolut certe, că arestaţiunea domnului Panu, la gara Vereşti, n-a dat loc la nici o cheltuială oricât de mică ar fi. Domnul Panu a plătit însuşi nu numai cheltuielile sale de **hotel la Vereşti**, dar şi biletul său de drum de fier, de la Vereşti, la Piatra. Persoanele însărcinate cu arestaţiunea şi cu conducerea dumisale la Piatra aveau bilete de drum oficiale şi n-au primit nici o centimă pentru locuinţă şi hrană. Deci, dl Lăţescu a sfeterisit nu 450, ci 900 lei. Picătura a fost, prin urmare, îndoită de cum am arătat-o azi, dimineaţă”[1178].

1896: „**Vereşti**, sat, pe şesul râului Suceava, în stânga, şi în partea de sud a comunei Dumbrăveni, plasa Siretul, judeţul Botoşani, pe moşia Dumbrăveni. Are o populaţie de 370 locuitori. **Vereşti, staţie** de drum de fier, în judeţul Botoşani, plasa Siretul, comuna Dumbrăveni, pe linia Paşcani-Burdujeni, pusă în circulaţie la 15 decembrie 1869, şi pe linia Vereşti-Botoşani. Se află, pe prima linie, între staţiile Liteni (12,9 km) şi Burdujeni (14,8 km) şi pe a doua, la 19 km de Bucecea, staţia vecină. Înălţimea deasupra nivelului Mării, de 256,90 m. Venitul acestei staţii, pe 1896, a fost de 119.625 lei şi 27 bani”[1179].

1905: „La Vereşti, de unde se desface vechea linie spre Botoşani, în gara galbenă, asemenea întru toate cu cele din Galiţia, de reţeaua cărora s-a ţinut atâta vreme, un bătrân, fost ofiţer care are toată înfăţişarea unui arendaş din Argentina sau a unui bogat ţăran din Italia, îmi vorbeşte de mişcarea revoluţionară de la 1870 – „revoluţia de la Ploieşti” – şi de alte lucruri care răspândesc pentru mine mirosul unui vechi buchet, descoperit între filele unei cărţi părinteşti. El spune adică despre o reprezentaţie la teatrul din Iaşi, acum patruzeci de ani, la care el se găsea, împreună cu alţi *iuncări* şi despre o foarte frumoasă fată, de cincisprezece ani, care, în rochia ei albastră, întrecea pe toate tovarăşele ei: aceea fată se chema „demoazela Zulnia Drăghici” şi e mama... / Din tren s-a coborât un domn cu gazete nemţeşti în buzunar şi cu tipul destul de pronunţat evreiesc. Împreună cu dânsul, se află alţi doi domni, în privinţa rasei cărora, după faţă şi grai, nu poate fi nici o îndoială. La gară, tustrei, care sunt foarte elegant îmbrăcaţi, se poartă prin toate părţile, vorbesc tare, pomenesc de reclamaţii. Peste câteva minute, o trăsură aduce două doamne frumoase, de la luxul cărora s-ar aştepta puţină ciripitură franţuzească: ele vorbesc însă româneşte, şi anume literar, atât între ele, cât şi cu băieţelul pe care-l duc de mână. Şi, deodată, una din doamne ia loc lângă unul din cei trei domni, cealaltă lângă al doilea. Aţi înţeles, şi lămuririle ce mi se dau întăresc ceea ce înţelegem acum cu toţii. / Deci, între evreii foarte bogaţi din nordul Moldovei, care nu fac negoţ, nici bancă, ci călătoresc mult, citesc mai mult decât atâţia dintre ai noştri şi-şi cresc cu o deosebită îngrijire copiii, sunt – şi desigur mai ales între femei, căci la plecare, cei trei domni îşi dau bineţe pe nemţeşte – oameni care vorbesc româneşte perfect, cresc româneşte copiii şi vreau ca aceasta să se ştie[1180]”[1181].

1907: „**Mare revoltă a ţăranilor din România**. Pe zi ce merge, revoltele ţăranilor din România iau dimensiuni tot mai mari. Mai întreg teritoriul de la Bacău, încoace, se află în stadiu de revoltă. În Podul Iloaie, Târgu Frumos, Hârlău, Dorohoi, Mihăileni, Burdujeni şi Botuşani, toată acţiunea e îndreptată contra jidovilor. Mai ales în Botuşani excesele au ajuns

---

[1178] *Epoca*, No. 752, Anul III, miercuri 25 mai / 6 iunie 1888, p. 3
[1179] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul V, Bucureşti 1902, p. 740
[1180] E vorba de familia Costiner – nota lui Nicolae Iorga
[1181] Iorga, N., *România cum era până la 1918*, vol. II, Bucureşti 1972, pp. 15, 16

la culme. Strade întregi au fost, duminica trecută, cu totul devastate şi casele aprinse. Miliţia, care a încercat să pună stavilă acestor excese, a trebuit să facă întrebuinţare de arme, omorând şi vulnerând o mulţime de ţărani. Târgurile Mihăileni şi Burdujeni au fost aprinse şi o mare parte din ele a şi ars. Gara de la Iţcani e plină de ovrei din România, care se refugiază în Bucovina. Fiecare tren aduce sute de ovrei la Cernăuţ, din care cauză preţurile victualilor au şi început a se urca. **Vereşti,** Bucecea şi Leorda **sunt devastate cu totul**"[1182].

1907: „Dacă mergi, noaptea, cu trenul, între Vereşti şi Burdujeni şi te uiţi pe fereastra vagonului, zăreşti, la oarecare depărtare, nişte globuri mari de lumină electrică, asemenea unor stele care sclipesc deasupra unui pustiu. Acolo este Salcea, moşie pe care s-a făcut cea mai frumoasă gospodărie din ţara noastră şi s-ar face şi astăzi, dacă n-ar fi intervenit rătăcirea din anul sângeros 1907. / Când te duci, din Vereşti, la Salcea, treci printr-o alee mai lungă de un kilometru, plantată cu pomi de amândouă părţile. E un drum public, plantat de proprietar, cu cheltuiala lui, şi replantat cu îndărătnicie, de nenumărate ori, după ce ţăranii, duşmanii arborilor, îi distrugeau numai pentru plăcerea de a distruge. În fundul aleii se zăreşte palatul din Salcea, în mijlocul unui parc mic, dar graţios şi vesel. Cine vrea să-şi facă o palidă idee despre ceea ce au fost răscoalele din 1907, să poftească la Salcea, unde li se păstrează urmele cu multă sfinţenie"[1183].

1913: „Ca să mergi la Dumbrăveni, trebuie să te cobori în gara Vereşti. Această gară se află chiar în satul Vereşti, sat care face parte din comuna Dumbrăveni. Cum ieşi din gara Vereşti şi străbaţi satul cu acelaşi nume, faci cam spre nord-răsărit, trecând linia ferată ce duce spre Burdujeni, ca să străbaţi şase kilometri până în Dumbrăveni. Cum ai ieşit din sat, ochiul dă de apa Sucevei, şerpuind de-a lungul hotarului dinspre Bucovina, pe care privim cu nesaţ până în zările cele mai depărtate. Cel ce merge la Dumbrăveni, numai dacă se opreşte înadins şi se întoarce poate privi culmile dealurilor înşirate şi acoperite cu păduri, dincolo, peste hotare, în Bucovina… / Când ai ieşit din pădure, care ţine vreo jumătate de km., se vede satul Dumbrăveni, cu bisericile lui. Acest sat e mare de tot, are 4.700 locuitori, din el au plecat 800 (opt sute) de soldaţi în război. Aceasta mi-au spus-o învăţătorul şi primarul comunei. Tot ei mi-au spus că plecarea acestor 800 soldaţi, în ziua mobilizării, s-a făcut cu un alai nespus de frumos. Tot satul a condus pe aceşti 800 soldaţi, până la gara Vereşti, numai în cântece şi chiote de veselie şi bucurie. La îmbarcarea făcută în gara Vereşti a luat parte şi dl Leon Ghica, proprietarul, care, împreună cu învăţătorul, a ţinut cuvântări de ocazie, înflăcărând inimile aprinse ale flăcăilor. Dl Leon Ghica a dat 2.000 lei pentru ajutorarea familiilor, în suferinţă pe urma celor plecaţi în război. Învăţătorul mi-a mai spus că, împreună cu primarul, a mai format nişte echipe, de câte zece oameni muncitori, cu care a lucrat din holdele celor plecaţi în război. Femeile celor plecaţi, dacă-aveau nevoie de lucrători pentru muncă la holdele lor, se adresau învăţătorului şi primarului, iar aceştia destinau câţiva muncitori din echipă, ca să le muncească"[1184].

1913: „Consiliul miniştrilor, în şedinţa sa de astăzi, 25 Ianuarie 1913, luând în deliberare referatul dlui ministru al industriei şi comerţului sub No. 33.929 din 17 Ianuarie 1913, prin care propune a se acorda foloasele legii pentru încurajarea industriei naţionale **fabricii de cherestea** ce domnii **R. Fritz** şi **N. A. Popovici** doreşte să înfiinţeze în **comuna Dumbrăveni, anexa Vereşti, lângă gara Vereşti**, judeţul Botoşani, / Având în vedere motivele invocate prin sus citatul referat; / Având în vedere avizul comisiunii industriale, cum şi dispoziţiunile legii pentru încurajarea industriei naţionale, promulgată prin înaltul decret

---

[1182] *Apărarea Naţională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 4
[1183] Gorovei, Artur, *Cruzimi*, Iaşi, Editura *Viaţa Românească*, 1921, p. 235
[1184] *Opinia*, Anul X, No. 1965, Iaşi, miercuri 21 august 1913, pp. 1, 2

regal No. 711 din 13 Fevruarie 1912 şi publicată în *Monitorul Oficial* No. 249 din 14 Fevruarie 1912, // Decide: // Art. I. Se acordă fabricii de cherestea a domnilor R. Fritz şi N. A. Popovici, din comuna Dumbrăveni, anexa Vereşti, lângă gara Vereşti, judeţul Botoşani, foloasele legii pentru încurajarea industriei naţionale… / T. Maiorescu, Al. Marghiloman, Take Ionescu, C. G. Dissescu, Al. Bădărău, M. G. Cantacuzino, General C. Hârjeu, N. Xenopol. / No. 137”[1185].

1914: „În seara de marţi, pe la orele 7 jumătate, o patrulă, compusă din patru grăniceri austrieci, a tras patru focuri de puşcă asupra grănicerilor români, în dreptul satului Hancea, lângă gara Vereşti. Focurile n-au nimerit. Cazul a fost imediat raportat prefecturii Botoşani, de către jandarmii din Vereşti şi de către primarul comunei Dumbrăveni”[1186].

1918: „Guvernul român nu făcuse declaraţia de război Austro-Ungariei şi nici o instrucţiune cred că nu primise, aşa că nu-mi putea da un ordin categoric de a intra, dar am dedus că, după modul în care îmi acopeream operativ, în cel mai rău caz să fie privită ca un răspuns la un sprijin solicitat. / Compania de grăniceri Burdujeni avea trei plutoane: Burdujeni, Vereşti şi Buneşti. Trecerea în Bucovina trebuia efectuată chiar în cursul nopţii. Cum plutoanele nu erau informate de intenţiunile mele, iar oamenii plutoanelor împrăştiaţi prin pichetele de frontieră, trebuiau luate măsuri repezi ca oamenii să fie adunaţi de pe frontieră şi să treacă în Bucovina pe neaşteptate. / Luând toate măsurile necesare la plutonul de reşedinţă, trebuia să mă transport la Vereşti, de unde numai aşa aşi fi putut vorbi la telefon cu Fălticeni-Buneşti. Pentru ordine scrise nu mai era timpul necesar, iar ordine telefonice trebuiau date de mine personal. / Cum te transporţi mai repede la Vereşti, 17 km dus? / M-am adresat şefului staţiei Burdujeni, răposatului Georoceanu, care-n patriotismul său a înţeles că regulamentele nu-şi au aplicaţie când e vorba de interese grabnice, aşa că mi-a pus la dispoziţie o locomotivă. / La Vereşti, dând ordine telefonice locotenentului Alexandrescu, de la Buneşti, şi locotenentului Borş Gheorghe, de la Vereşti, care era lângă mine, ca plutoanele respective, în dimineaţa zilei de 24 octombrie – stil vechi (6 noiembrie – stil nou), să intre în Suceava, fiecare pe câte o şosea, în direcţia respectivă”[1187].

1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educaţiei Extraşcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniştri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942… / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurnişti la formaţiunile tineretului extraşcolar, următorul personal, plătibil cu îndemnizaţia de şedinţă respectivă: **Niculică Constantin a lui Iordache**, învăţător, şeful Subcentrului Vereşti; **Donici Aglaia**, învăţătoare, şefa Subcentrului Vereşti”[1188].

1945: „**Cojocaru Niculina**, de la Vereşti, Vereşti-Botoşani, la Şc. Nr. 2 Bucecea, în locul învăţătoarei Popescu Maria, soţ preot; **Codreanu Eugenia**, la Vereşti, Vereşti, în locul învăţătoarei C**ojocaru Niculina**, soţ preot. / Fixări: **Arvinte Evdochia**,la Vereşti, Corocăeşti, post VI”[1189].

1946: „Tablou de învăţătorii înaintaţi la gr. I în învăţământul primar, pe data de 1 Septembrie 1944: **Niculae V Constantin**, com. Vereşti, Corocăeşti; **Răileanu S. Sinclita**,

[1185] *Monitorul Oficial*, No. 244, sâmbătă 2/15 februarie 1913, p. 11279
[1186] *Grăniceri austrieci trag asupra jandarmilor români!* – în „Adevărul” din 22 august 1914
[1187] Morariu, Victor; Pavelescu, Ştefan, *Istoricul Reuniunii muzical-dramatice „Ciprian Porumbescu” din Suceava / 1903-1938*, Suceava, 1939, p. 60
[1188] *Monitorul Oficial*, Anul CX, Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942, pp. 561, 565
[1189] *Monitorul Oficial*, Nr. 246, 27 octombrie 1945, p. 9501

com. Vereşti, Corocăeşti; **Răileanu Savel**, com. Vereşti, Corocăeşti; **Iordăchescu Niculică Constantin**, com. Bursuceni, Vereşti; **Iordăchescu Niculică Elisabeta**, com. Bursuceni,Vereşti; **Teodorescu Alexandra**, com. Bursuceni, Vereşti; **Boba Al. Ion**, com. Bursuceni, Vereşti”[1190].

1947: „Următorii salariaţi din Direcţiunea a 8-a regională, din Direcţiunea Generală C. F. R., se licenţiază din serviciu, pe ziua de 1 Iunie 1947: **Sfaiţăr Mihai**, imp. mişc. cl. 6, st. Vereşti; **Răţoi Virgil**, imp. mişc. cl. 6, st. Vereşti; **Crap Mihai**, şef manevră cl. 7, st. Vereşti;. **Ochiană Dumitru**, rev. ace cl. 5, st. Vereşti; **Popescu Constantin**, scriit. vag. cl: 13, st. Vereşti; **Herghelegiu Gheorghe**, acar cl. 13. st. Vereşti; **Bolohan Gheorghe**, manevrant cl. 8. st. Vereşti; **Cornonu Gheorghe**, manevrant cl. 4, st. Vereşti; **Iacobuţ Gheorghe**, lucrăt. cl. 12, st. Vereşti; **Acozmei Gheorghe**, lucrător cl. 3, st. Vereşti; **Pantiuc Alexandru**, rev. ace cl. 13, st. Vereşti; **Ifrim Mihai**, acar cl. 4, st. Vereşti; **Meşinschi Ioan**, imp. bir. Cl. 7. st. Vereşti”[1191].

ZAMOSTEA

Moştenind satele primite, în 6 iulie 1413, de soacra lui Alexandru cel Bun, doamna Anastasia, „Episcopia de Rădăuţi, a Sfântului Neculai, unde sunt îngropaţi moşii” voievodului moldav. Poftea, în mod cât se poate de natural pământesc, înmulţirea păcătoaselor averi pământeşti, dar de multe închinări şi rugi a fost nevoie, până în primăvara anului 1490, când, sub pretextul ascultării, 50 de biserici, printre care şi cea din Zamostea, îi sunt închinate de către evlaviosul voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt al Moldovei, iar odată cu închinarea bisericilor încap pe mâini călugăreşti şi satele şi moşiile cărora acele biserici le deschideau calea spre cer, chestia asta numindu-se, la începuturile civilizaţiei umane, în toate limbile pământului *Daina*, *Daena* sau *Doina*, cu înțelesul de *perspectivă, deschidere spre*, deci ca primă tentativă religioasă a omenirii, născocită de un şaman care şi-a zis *Cali Caluşar*, adică *Naşterea Luminii – Naşterea Limbii Credinţei*. Numai că întâmplările acestea mitice nu-şi au locul aici şi nu ştiu ce-mi veni să le amintesc, deşi gândul îmi zbura la celelalte sate din zonă ale lui Ianis Viteazul, care, neavând biserică, nu au fost închinate şi au mai aparţinut, cale de vremelnice veacuri, unor oameni vrednici şi, desigur, Istoriei. Zamostea, în schimb, dacă tot învăţase să se pună pe genunchi, a fost pentru mult amar de vreme îngenunchiată şi mai deloc mărturisită. Abia după cumpărarea unei bucăţi din Moldova turcilor, aflată sub stăpânirea efectivă a ruşilor, de către austrieci, s-a mai populat şi Zamostea, iar ca sat de graniţă, s-a şi istoricizat, pentru că rutenii bucovineni de peste graniţă şi rutenii moldoveni liuzi puneau adesea de negustorie prin contrabandă, inclusiv prin metoda furtului din pădurea Zamoşceanca, care avea să devină proprietate la fel de nemțească precum Bucovina, dar „de Coroană”. Furau din lemnul „domeniului României” sătenii din Negostina şi Şerbăuţi şi îşi vedeau numele tipărite în *Monitorul Oficial*, în cazul în care îi şi interesa – chestie de care mă îndoiesc, pentru că româneşte nu ştiau iotă, româna fiind, după predicile preoțeşti, „limbă satanică”: „Învaţă, Mărie, ruseşte, ca să-i poţi explica lui Iisus toate păcatele tale, căci Iisus nu ştie româneşte, ci numai slavoneşte!”. Chestiile astea nu-şi mai au rostul în istorie, deoarece, tot în slavonă şi tot în tinda bisericii valahilor, s-a zămislit şi cultura română.

[1190] *Monitorul Oficial*, Nr. 287, 11 decembrie 1946, p. 12763
[1191] *Monitorul Oficial*, Nr. 153, 8 iulie 1947, p. 5732

1490, martie 15: Printre cele „50 de biserici cu popii; din ținutul Suceava 44”, întărite Episcopiei de Rădăuți, se numără și „a 23-a biserică, la Zamostia, cu popă”[1192].

1723: Viitorul proprietar al moşiei şi satului Zamostea de pe malul Siretului, schitul Zamostea, se înfiinţează în părţile Vijniţei. „**Zamostia, schit**, fondat, după cum ne spune un hrisov din decembrie 1723, al domnului Moldovei, Mihai Racoviţă, de către starostele Cernăuţului, Dumitru Pîru, şi dăruit de către mazilii zamosteni Gheorghiţă Onciul, Dumitraş Gafencu, Toader al lui Grigoraş Costea, Ioniţă – ginerele lui Neculae al lui Miron Cuparenco, Ilie Ţintă, Tănase Ţintă şi Enache Herăscu. La aceste danii, s-a mai adăugat, la 1726, şi un teren lângă satul Vilaucea, dăruit de Maria Cernauşca. Cu prilejul secularizării mănăstirilor, de către austrieci, a fost desfiinţat şi acest schit (1784) şi averile sale încorporate fondului religionar bucovinean”[1193].

1766: „Emigrarea muncitorilor ruteni în Moldova a început pe la 1766, urmând să fie chiar încurajaţi de agenţii boierilor moldoveni, care duceau nevoie de braţe de muncă pe numeroasele şi întinsele lor moşii. Este deci lesne de înţeles că colonii ruteni nu se aşezară numai pe pământurile Bucovinei de mai târziu, ci deopotrivă ei pătrunseră şi mai adânc în Moldova. Aşa s-a putut întâmpla că, la tragerea cordonului între Bucovina şi Moldova, mulţi fugari ruteni să rămână dincolo de cordon, în Moldova. Mai ştim încă din istoria ocupării că stabilirea definitivă a fruntariilor Bucovinei spre Moldova se făcu numai la 1776. Între anii 1774 şi 1776, pajurile împărăteşti urmară să fie de mai multe ori mutate, când încolo, când încoace, până ce se înfipseră definitiv de-a lungul hotarului de azi. La aşezarea definitivă a hotarului, pe temeiul convenţiunii de la Balamutca, rămaseră dincolo de cordon 64 sate şi 10 cătune, cu o populaţie de vreo 12.000 de suflete. Sunt satele de la frontiera Bucovinei, ca Hreaţca, Molniţa, Godineşti, Mogoşeşti, Turiatca, **Balileştii Ruseşti şi ai lui Ciomortan**, Adâncată, Burdujeni, Plopeni, Salcea, Horodniceni, Mihăeşti, Rotopăneşti, Dolheşti, Onceşti, **Zamostea**, Dumbrăveni, Fântânele, Şerbăneşti, Honceşti, Baloşeni, ş. a. În satele acestea se adăpostiră mulţi fugari ruteni, care, după aşezarea hotarului, n-aveau nici un motiv să se mute în Bucovina, ci, din contra, pribegii adăpostiţi în Bucovina năzuiau mereu spre hotarul Moldovei şi anume mai ales din momentul în care ei urmară să fie reclamaţi de stăpânii lor din Galiţia şi de când administraţia Bucovinei se învoi să-i extrădeze. Aceasta o ştiau fugarii ruteni prea bine şi, de aceea, cei cari mai reuşeau să se furişeze peste hotar în Bucovina, grijeau să se adăpostească în satele de la hotar, pentru ca, în momentul când ar fi ameninţaţi cu extrădarea, la Galiţia şi darea din nou pe mâinile vechilor lor stăpâni, ei să poată fugi imediat, peste cordon, în Moldova. La 1779, Enzenberg raportează consiliului aulic de război din Viena că, cu prilejul călătoriei sale de-a lungul fruntariilor, de la Nistru, până la hotarul Transilvaniei, nimerise foarte mulţi fugari din Galiţia, care, înainte cu câţiva ani, se aşezaseră drept la hotar şi-şi clădeau acolo case. Se putea observa foarte bine că ei numai de teamă de a nu fi prinşi şi trimişi înapoi la Galiţia se sălăşluiau la hotar, pentru a-l putea trece la caz de nevoie”[1194].

1772-1774: În Ocolul Siretului de Sus, conform recensământului rusesc dispus de Rumeanţev, la **Zamostea** existau doar 19 case şi doar 10 birnici, 9 fiind rufeturi, adică 2 mazili, 3 volintiri, 3 păstori ai **medelnicerului Silion** şi 1 ţigan[1195].

[1192] AȘSP, *Documenta Romaniae Historica*, voumul III, Bucureşti 1980, doc. 73, pp. 137, 138
[1193] Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908, p. 246
[1194] Nistor, I., *Românii şi rutenii în Bucovina*, Bucureşti 1915, pp. 56, 57
[1195] AȘRSSM, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. I, Chiținău 1975, p. 344

1775: În recensământul ordonat de generalul Spleny, primul guvernator militar al Bucovinei, înainte de convenirea graniţelor definitive, în Ocolul Siretului, Zamostea are 1 popă şi 23 ţărani[1196].

1803: În 1803, când încă aparţinea mănăstirii Râşca, Zamostea avea un plus de 148 liuzi (străini veniţi din Galiţia), în vreme ce „Ruşii lui Ciomârtan, ai lui Ianacachi Ciomârtan" aveau 91 de liuzi, iar „Bălileştii dumisale logofetesei Ilincăi Palade"[1197], doar 48 dintre nefericiţii iobagi ai Poloniei, care şi-au luat lumea în cap de atâta suferinţă, devenind rădăcini genealogice pentru mândrul neam moldovenesc de astăzi.

1810: „**Parohia Zamostea**, 450 familii, cu cătunele Răuţeni, Tăuteşti şi Nicani, are biserica parohială „Sfântul Ioan Botezătorul", fondată, din piatră şi cărămidă, de căpitanul Grigore Costrăş, proprietar, la 1803, călugărit, în urmă, la mănăstirea Râşca, şi numit Ghenadie, iar soţia sa, monahia Teodora. Pe o icoană mică, cu hramul Sfântului Ioan Botezătorul, se citeşte: „Acest sfânt şi Dumnezeiesc locaş este făcut, din temelie, de căpitanul Grigore Costrăş, cu toată cheltuiala, spre a sa pomenire şi a neamului său, făcând şi 2 clopote, unul de 1.600 ocă şi altul de 100 ocă, şi două rânduri vestminte preoţeşti, 2 diaconeşti şi alte tacâmuri bisericeşti, şi au ferecat şi o Sfântă Evanghelie cu argint şi se prăznuieşte hramul Sfântului Ioan Botezătorul, ghenarie 7 zile, şi s-au sfinţit la anul de la Christos 1810, făcând şi zid de piatră în jurul acestui locaş. Asemene, cu a sa cheltuială, şi la acest sfânt locaş au dat şi satul ajutor cu căratul materiei, care cum au voit, spre a lor pomenire, şi catapiteasma săpată, zugrăvită, a făcut tretrapoade, cu strane cu tot". Altă inscripţie, deasupra uşii. Actuala biserică se ridică în locul unei alte bisericuţi de lemn, ce fusese puţin mai la vale, în acest cimitir. Un clopot mic, cu litere slavone, se zice a fi de la fosta bisericuţă. Sunt icoane de la fosta bisericuţă, din care pe cea a hramului este data 7299 (1721 – n. n.) April 8. În pridvor se vede portretul Bisericii, a Mântuitorului, a Sfântului Ioan Botez, şi a ctitorilor. Catapiteasma, în 4 rânduri icoane mici, cu pictură şi sculptură aleasă. Evanghelia de argint poartă data 1815, cu numele satului Zamostea şi a fundatorului. Pe Sfântul Potir de argint se citeşte: „Pomeneşte, Doamne, pe robii tăi Iordache, Elena, Zoi şi tot neamul lor 1830". Clopotniţa, cu un turn, are 4 clopote, podeala, jos, scânduri, în sfântul altar, cu cărămidă, ca şi în antret, la centru, şi pridvor piatră. Sunt 25,5 fălci pământ bisericesc în tabela delimitării. Proprietatea moşiei e a statului, fostă a mănăstirii Râşca, iar din vechime, a mănăstirii Zamostea din Bucovina, până la 1785, când s-a vândut. Pâraiele Humăria, Putreda şi Caranca se varsă în Siret, ce curge pe margine. Este şi pădurea Baranca, pe şes. Clerul, în 1894: paroh – I. Măcărescu, seminar 4 clase, atestat No. 682 din 1872, Huşi. Cântăreţi – T. Băncescu, decret No. 3110 din 1864, şi Al. Popescu, decret No. 368 din 1888, urmând Al. Ionescu şi Al. Andriescu. I. Măcărescu, în locul lui Ionescu.

Parohia Bălineşti, 150 familii, anexată de cotuna Ciomârtan, şi Corpaci, Badragi, 100 familii, toate comuna Zamostea, are biserica parohială „Sfântul Nicolai", fondată, de cărămidă şi piatră, de logofătul Ioan Tăutu. Inscripţia de afară, în zidul bisericii, partea de miazăzi, sus, cu litere sârbeşti, zice: „Cu voinţa Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvârşirea Sfântului Duh, pan Tăutul logofăt a început şi a zidit această biserică, în numele celui întru sfinţi, părintele nostru arhiereu şi făcător de minuni Nicolai, în zilele blagoslovitului şi de Christos iubitor Domn Io Ştefan Voievod, fiul lui Bogdan Voievod, şi s-a săvârşit în anul 7007 (1499 – n. n.), luna Decembrie 6". Deasupra inscripţiei abia se mai zăresc urmele portretului Logofătului Tăutu, şezând pe scaun, la o masă. În lăuntrul bisericii, pe peretele ce desparte pridvorul de

[1196] Spleny von Mihaldy, Gabriel, *Descrierea districtului Bucovina*, p. 55
[1197] Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iaşi 1886, p. 243

centru, se vede portretul bisericii, a logofătului Tăutu, a Doamnei Margareta, a fiicei Nastasia, Ioan şi Petruşcă fii, în superbul costum elveţian: cingătoare cu paftale, deasupra mantia cu mâneci, guler de samur, toc pe cap. În peretele cu portret se văd sondaje (săpături), căutându-se bani. Se spune că s-ar fi găsit o pungă de mătasă albă, putredă, pusă de Tăutu la zidire, punga ar fi fost din cele prezentate de Sultan logofătului Tăutu, dar că banii ar fi fost luaţi de zidari. Încă 2 săpături se văd şi în altar. Biserica, înlăuntru şi afară, este zugrăvită cu figurile sfinţilor şi tablouri biblice, pictură bizantină, cu litere la inscripţii slavone. Grosimea pereţilor la ferestre e ca la 6 palme. În afară, sus, la streşina acoperământului, sunt deferite olane (tăbliţe) rotunde (medalioane), arătând marca Moldovei, figurile vietăţilor şi a planetelor: zimbrul, steaua, doi delfini şi o femeie. Dinainte la uşa bisericii, un coridor de piatră, lipit de biserică, susţinut de 2 stâlpi de piatră, are, sus, clopotniţă cu 2 clopote, cu inscripţie slavonă. Jos, podeala bisericii e de piatră în deteriorare. Tradiţia poporală spune că, sub biserică, ar exista o tainiţă mare boltită, conţinând odoare. Nouă pietre mormântale se află în pridvorul bisericii şi una în coridor, la intrare, toate cu inscripţii în litere slavone. Mormintele descifrate, prevăzute în notele arheologice ale P. S. Melchisedec, sunt: I). 7002, septembrie 20 (1494) al lui Petru Tăutu, fiul; II). 7002, septembrie 22 (1494) al lui Teodor Tăutu, fiul; III). 7003 septembrie 18 (1495), al Vasălcăi (Vasilica), fiica lui Tăutu Logofăt; IV). 7007, martie 13 (1499), al Kneaghinei Maria Tăutu, mama lui Dragotă Tautulovici; V). 7008, septembrie 29 (l500) al Mariei Tăutul, soţia logofătului I. Tăutu; VI). 7019 (1511), al lui Ioan Tăutu, logofătul; VII). 7125, mai 20 (1617), al Anghelinei, soţia lui Dragan Tăutu. Inscripţiile epitafice, copiate de pictorul Bucevschi, la 1882, sunt depuse la Academie. / În invaziuni, biserica fu arsă în acoperământ şi catapeteasmă, s-au ţinut în ea vite şi producte. Mult timp, biserica arsă stătu descoperită. Acoperemântul de şindrilă s-a stricat, în 1894, ploua pe pereţi şi în podul bisericii. În 1899, statul a acoperit-o cu şindrilă. Monument istoric, urmează a fi restaurată, pictura de pe perete şi sculptura au mai multe variaţiuni ca biserica „Sfântul Nicolai din Dorohoi", fondată de Ştefan Cel Mare. Sub icoanele împărăteşti, din catapeteasmă, se citeşte inscripţia: „Această sfântă catapeteasmă s-a făcut cu cheltuiala Dlui Ieremia Jigniceriu, spre iertarea păcatelor dumisale şi ale soției lui". Catapeteasma, în 3 rânduri, pe lângă cele împărăteşti, are pictură şi sculptură aleasă. Pe o piatră mormântală, lângă biserică, afară, se scrie: „Viliah 1815 Noem. 21 Is. chr. Nica. Aici odihneşte trupul robului lui Dumnezeu, Dumnealui Arhon Jigniceriu Ieremia Bahrinescu ot sat Bălineşti". El fu proprietarul moşiei pe la 1793. / Ioan Tăutu, logofăt mare al lui Ştefan Vodă, fu unul din solii trimişi, în 2 rânduri, înaintea lui Albert al Poloniei, care, la 7005 (1497 – n. n.), venea, cu o armată de 80 mii, asupra Moldovei. Albert, după ce a trecu Nistrul, pe la Mihălceni, la Coţmani, luă pe logofătul Tăutu şi pe Isac, vistiernicul, îi puse în obezi şi i-a trimis de i-au închis la Liov. Când s-a făcut pace între Ştefan cel Bun, cu leşii, a trimis pe Ioan Tăutu, logofăt, sol la leşi şi i-a dăruit Craiul Leşesc Tăutului aceste sate de la marginea ţării: Câmpulung rusesc, Putila, Răstoacele, Vișniţa, Ispasul, Milie, Vilavce, Corapciu, Zamostie, Văscăuţi şi Voloca (ruseşti) şi a pus hotar apa Ceremuşului (eroare: satele au fost dăruite Tăutenilor în timpul tratatului încheiat de Ștefan, fiul lui Alexandru cel Bun – n. n.), într-o duminică, dimineaţa (*Letopiseț*, II p. 181). Bogdan, fiul lui Ştefan, trimis-a la turci pe Tăutu, logofătul cel mare, cu slujitori şi pedestrimi darabani, de au dus birul (tribut) turcilor; au început moldovenii a plăti din timpul lui Petru Vodă, zis Aron Harnazan, birul 10 pungi de bani şi s-au închinat, cu toată ţara, la Soleiman Amurat (alţi Baiazet). Împăratul Turciei cu dragoste i-a primit şi i-a dăruit toţi banii Tăutului, logofătului celui mare, şi s-au adus în ţară şi s-a apucat, cu acei bani, de a zidit (poate a terminat) cu acei bani o iscusită biserică (începută la 1494), în sat la Bălineşti pe Siret. (*Letopisețul*, I, p. 179). Tot atunci făcu, în Constantinopol, Palatul Bogdan Serai, cu Capela Sfântul Nicolai. Vorbesc oamenii că l-a pus Vizirul pe Tăutul, de a şezut înaintea Vizirului, pe macat, şi n-a fost având mestii la nădragi, că, trăgându-i ciubotele, cu colţuni a fost încălţat şi, dându-i cafea, nu ştia cum o va bea şi a

început a închina, să trăiască Împăratul şi Vizirul, şi, închinând, a sorbit felegeanul ca altă băutură (*Letopisețul*, II, p. 182). / Proprietatea moşiei Bălineşti este a statului, iar înaintea secularizării, era a mănăstirii Varaticul şi, din vechime, a marelui logofăt Ioan Tăutu. Biserica posedă 8,12 fălci, prin delimitare. Sătenii împroprietăriţi au 438,2 hectare, iar statul 443,95 hectare câmp şi 455,23 hectare pădure fag şi stejar.

Filiala „Sfinții Voievozi" din cătunele **Ruşi-Ciomărtan**, Corpaci şi Badragi, e construită din lemn bârne, adusă, de la Hilișău, de proprietarul Emanoil Ciomărtan, în 1801. Reparată de Iancu Volcinschi, care o podi, făcând şi clopotniţa de scânduri, lipită de biserică. Altă reparaţiune avu în anul 1910, de familia Holban. Proprietatea moşiei e a dlor Gh. Herescu, Maria N. Holban şi a erezilor defunctului Enache Lepădatu. Catapeteasma veche, de muşama, stil grec, refăcută de lemn, în ultima reparaţie, făcută de Nicu Holban, cu locuitorii. Biserica posedă 6 fălci. Sătenii împroprietăriţi au 338,10 hectare pământ, iar proprietatea 753 hectare câmp și 716,19 hectare pădure. Clerul de la 1894: paroh – N. Teodoriu, seminar 4 clase, atestat No. 156 din 1871, Iaşi. Cântăreţi – V. Diaconescu, decretat din 1859, şi Al. Dărăbăneanu, din 1883. Urmează C. Ciomârtan şi C. Vomicu"[1198].

1847, Veniturile **moșiilor mănăstirii Râșca**, în 1847: **Zamostia**, ținutul Dorohoi, împosesuite dlui Alecu fon Bontaș în 1.350 # pe aceeași vreme[1199].

1878: „**Tribunalul de** Dorohoi: **Ioan Lipcaliuc**, din Bucovina, este citat, pentru 14 noiembrie, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea; la neurmare, se va precede conform legei. No. 10.935. / **Vasile Hrisovschi**, din Bucovina, este citat, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea. / **Dumitru Hrisovschi** , din Bucovina, este citat, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea. / **Groholea Casimir**, din Bucovina , este citat, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea. / **Neculai Prochiupiuc**, din Bucovina, este citat, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea. / **Gheorghe Scripciuc**, din Bucovina, este, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea. / **Ion Ştranciuc**, din Bucovina, este citat, pentru 14 noiembrie 1878, a se prezenta în camera acestui tribunal, orele 10 a. m., ca inculpat pentru furare de lemne din pădurea Statului Zamostea"[1200]. Prima citare a aceloraşi acuzaţi bucovineni se făcuse în 27 aprilie / 9 mai 1878[1201].

1891: „**Zamoștia: comună rurală**, în plasa Berhometele, formată din satele: Bălineşti, Ruşi-Ciomârtan şi Zamoştia, cu reşedinţa primăriei în satul Zamoștia Are: 669 familii şi 2.805 suflete; 3 biserici, cu 3 preoţi, 5 cântăreți şi 3 pălimari; 1 şcoală cu 1 învăţător şi 90 elevi; 2.337 hectare 34 ari pământ sătesc; 2.643 hectare 83 ari câmp şi 2.212 hectare 74 ari pădure, proprietăresc. Bugetul comunei a fost, în anul 1889-1890, de lei 5.901, bani 99, venituri, şi lei 5.900, cheltuieli; iar în 1890-1891, lei 8.548, bani 08, venituri, şi lei 6.332, bani 39, cheltuieli. Vite mari alba cornute 1.140, oi 1.066, capre 34, cai 166, porci 866, şi stupi 200.

[1198] Ciocoiu, C., Iconomul, *Note la Monografia bisericilor parohiale și filiale*, Dorohoi 1894, pp. 57-61
[1199] *Analele Parlamentare ale României*, Tomul 15, partea a 2-a Anexe, Iaşi 1848, pp. 947-949
[1200] *Monitorul Oficial*, No. 238, 25 octombrie / 6 noiembrie 1878, pp. 5933, 5934
[1201] *Monitorul Oficial*, Nr. 93, 27 aprilie / 9 mai 1878, p. 2592

Zamoştia, sat, pe moşia cu asemenea numire, comuna Zamoştia, plasa Berhometele, format din cotunele Răuțeni, Tăuteşti şi Nicani, cu: 461 familii și 1.956 suflete şi bună situaţie. Aşezările sătenilor, în parte, sunt bune, cu livezi şi grădini; iar stăpânul moşiei are casă de vălătuci, cu heiuri şi grădini. Proprietatea e a Statului; fostă a mănăstirii Râşca, iar din vechime a mănăstirii Zamostie din Bucovina, până la 1785, când s-a vândut. Biserica, cu patronul „Sfântul Ioan Botezătorul", cu 2 preoţi, 2 cântăreți şi 1 pălimar, este bine zidită, făcută în 1803, de fraţii Alecu şi Grigore Cristescu. Şcoala primară, cu 1 învăţător şi 90 elevi, are bun local, făcut de comună. Calitatea pământului e cam puţin fertilă. Sătenii împroprietăriţi au 1.561 hectare 9 ari pământ, iar proprietatea: 1446 hectare 52 ari câmp şi 1.031 hectare 18 ari pădure, atât în partea dealului, cât şi pe şesul Siretului. Pâraiele ce trec pe moşie sunt Putrida, Humăria şi Baranca, începătoare din pădurea moşiei, şi se varsă în râul Siret, ce curge pe marginii. Drumuri sunt acel ce duce la Mihăileni şi acel ducător la satele vecine. Moşia se hotărăşte cu Balniţii, Ruşi-Ciomârtan şi Zvoriştea. **Zamoșteanca** (Pădurea), pe moşia Zamoştia, comuna cu asemenea numire, plasa Berhometele"[1202].

În varianta ulterioară a lui Lahovari:

„**Zamoştia, comună rurală**, în județul Dorohoi, plasa Berhometele, formată din satele: Bălineşti, Ruşi-Ciomârtanul şi Zamoştia. Are o populaţie de 2.805 suflete; 3 biserici şi o şcoală. Locuitorii posedă: 1.140 vite mari cornute, 1.066 oi, 34 capre, 166 cai, 866 porci şi 200 stupi. **Zamoştia, sat**, pe moşia cu acelaşi nume, județul Dorohoi, plasa Berhometele, comuna Zamoştia, format din cătunele Răuţeni, Tăuteşti şi Nicani, cu o populaţie de 1.956 suflete. Proprietatea moşiei e a statului, fostă a mănăstirii Râşca, iar din vechime a mănăstirii Zamoştia din Bucovina, până la 1785, când s-a vândut. Are o biserică (1803) și o şcoală. E udat de: Putrida, Humăria şi Caranca, începătoare din pădurea moşiei şi care se varsă în râul Siretul, ce curge pe margine. Drumuri: acel ce duce la Mihăileni şi acel ce duce la satele vecine. Moşia se hotărăşte cu: Balniţi, Ruşi Ciomârtanul şi Zvoriştea"[1203]. „Biserica, cu patronatul „Sfântul Ioan Botezătorul", cu 2 preoţi, 2 cântăreţi şi 1 palamar; este bine zidită, făcută la 1803, de fraţii Alecu şi Gheorghe Cristescu. Şcoala primară, cu 1 învăţător şi 90 elevi, are bun local, făcut de comună. Calitatea pământului e cam puţin fertilă. Sătenii împroprietăriţi au 1.561 hectare 9 ari pământ; iar proprietatea: 1.446 hectare 52 ari câmp şi 1.031 hectare 18 ari pădure, atât în partea dealului, cât şi pe şesul Siretului… Drumuri sunt acel ce duce la Mihăileni şi acel ducător la satele vecine. Moşia se hotărăşte cu Balniţii, Ruşii-Ciomărtan şi Zvorăştea"[1204].

1892: „Ministerul, auzind pe consiliul permanent al instrucţiunii, publică concurs pentru ziua de 15 Septembrie 1892, pentru ocuparea, cu titlu provizoriu a şcolilor rurale din circumscripţiunile mai jos notate: Judeţul Dorohoi, plasa Berhometele: Şcoala judeţeană din comuna Zamostea, cătunul Bălineşti; Şcoala comunală din comuna Zvoriştea, cătunul Şerbăneşti"[1205].

1893: „Comisiunea de indigenate, întrunindu-se în ziua de 19 Martie 1893, în majoritate de 5 membri, sub preşedinta Dlui colonel P. Tufelcik, fiind prezenți Dnii: Gr. Capşa, Dr. Florea Theodorescu, Anton Cincu şi D. C. Popescu, a luat în cercetare proiectul de lege, votat şi adoptat de Adunarea deputaţilor în şedinţa de la 24 Februarie 1893 şi adus în

---

1202 Filipescu-Dubău, Nicu, *Dicționar geografic aj județului Dorohoi*, Iaşi 1891, pp. 369, 371
1203 Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, Volumul V, București 1902, p. 782
1204 Filipescu-Dubău, Nicu, *Dicţionar geografic al județului Dorohoi*, Iaşi 1891, p. 370
1205 *Monitorul Oficial*, Nr. 114, 23 august 1892, p. 3498

deliberarea Senatului cu Mesagiul regal No. 811 de la 6 Martie 1893, prin care, în virtutea art. 7, § II, lit. a din Constituţiune, se cere a se acorda împământenirea cu dispensă de stagiu Dlui Vladislav Laczynski, de religiune romano-catolică, de profesiune proprietar, domiciliat în comuna Hudeştii Mari, judeţul Dorohoiu. / Examinând actele aflate în dosarul acestei cereri, a constat: / Că este **născut în comuna Zamostea**, judeţul Dorohoiu, la 8 Maiu 1860, din părinţii Scarlat Laczynski şi Euphrosina; / Că la 15 Septembre 1885 s-a căsătorit la primăria comunei Dorohoi cu Dşoara Catinca Grecu, de religie ortodoxă; / Că a absolvit şcoala de agricultură şi silvicultură din Viena; / Că se bucură de bună conduită în societate; / Că nu s-a bucurat niciodată de vreo protecţie străină; / Că se ocupă cu agricultura, fiind proprietar de imobile; / Că la 21 Iulie 1879 a obţinut diploma cu No. 1.180 de bacalaureat de la Universitatea din Iaşi; / Că Scarlat Laczynski, tatăl suplicantelui, a obţinut de la Corpurile legiuitoare naturalizarea cu dispensă de stagiu în anul 1886. / În faţa acestor constatări, comisiunea, în unanimitatea membrilor prezenţi, a admis cererea Dlui Vladislav Laczynski, ca unul ce întruneşte condiţiunile prescrise de art. 7, § II, lit. a din Constituţiune şi, prin subsemnatul numit raportor, vă roagă să binevoiţi a-i acorda împământenirea cu dispensă de stagiu, votând proiectul de lege următor, aşa cum s-a votat şi de onorata Adunare a deputaţilor. / Raportor, D. C. Popescu. / LEGE / Art. unic. În virtutea art. 7, § II, lit. a din Constituţiune, se acordă Dlui Vladislav Laczynski, din comuna Hudeştii Mari, judeţul Dorohoi, împământenirea cu dispensă de stagiu. / Această lege s-a votat de Adunarea deputaţilor în şedinţa de la 24 Februarie 1893, şi s-a adoptat cu majoritate de şesezeci şi şese voturi, contra a cinci. / Preşedinte, G. Manu. / (L. S. A. D.) Secretar, Docan"[1206].

1895: „Soldaţii mai jos notaţi dezertând, sunt rugate toate autorităţile civile şi militare a-i urmări şi prinzându-i, să-i trimită depozitului de recrutare Dorohoi: Regimentul 12 artilerie: **Urâtu Gheorghe**, contingentul 1889, din comuna Zamostea, judeţul Dorohoi. / Batalionul 4 vânători: **Ifrim Theodor**, contingentul 1886, din comuna Zamostea, judeţul Dorohoi. / Regimentul 4 roşiori: **Istrate Petre**, contingentul 1890, din comuna Zamostea, judeţul Dorohoi. / Regimentul 4 artilerie: **Hrumei Ioan**, contingentul 1880, din comuna Zamostea, judeţul Dorohoi. / Regimentul 8 Dragoş No. 29: **Briabăn Gheorghe**, contingentul 1881, din comuna Zamostea, judeţul Dorohoi; **Luchian Gheorghe**, contingentul 1893, din comuna Zamostia, judeţul Dorohoi"[1207].

1899: „Se publică spre cunoştinţa generală că, în ziua de 18 Noiembrie 1899, orele 11 a. m., se va ţine, în localul primăriei comunelor respective de care depinde fiecare din bunurile notate mai jos, licitaţiune publică orală pentru arendarea terenurilor de arătură, de fâneţe şi a golurilor de munte pentru păşune, încorporate pădurilor prin perimetrarea lor, cu ocaziunea vinderii de veci a moşiilor respective: **Zamostea:** „158. **Locurile de arătură şi de fâneţe**, anume: poienile numite a lui Iordache, a Irinei, a lui Gheorghe Gavriloaei, a Preotului Dumitru, a lui Ioan Pătroaia, a lui Constantin Cliru, a lui Manole Otăraşu, a lui Gheorghe Beldianu si capul Bahnei, în întindere ca de 6 hectare, 3.907 mp, situate în perimetrul pădurii Statului **Zamostea**; garanţia provizorie lei 120. / 100. **Locurile de fâneţe**, şi anume Putrida, ca de 6.800 mp; Marginea la Budăi, ca de 1 hectar, 8.000 mp; la Humărie, ca de 5.000 mp; poiana lui Mihaiu, ca de 3.000 mp; la Velniţe, ca 1 hectar, 8.000 mp; sub garanţie, ca 15 hectare; Grigore Andrei, ca 7.000 mp; Huciul Burlacului, ca 1.800 mp; Livada lui Ilie, ca 1 hectar; în prisos, la Răuţeni, ca 2 hectare, 2.000 mp; Prisacu I. Andrei Răuţu, ca 5.800 mp; linia Cristodor, 6.000 mp; Andreeşti, ca 7.000 mp; la Fântâna Litru, ca 2 hectare, 3.000 mp; Nicolae Gherman, ca 8.000 mp; Cojocarului, ca 1 hectar, 7.000 mp; la Peri, ca 3.000 mp; poiana Ion a Lupului, ea de 1 hectar, 7.000 mp; Marginea Petrea Haraga, ca 7.000 mp;

[1206] *Dezbaterile Senatului*, No. 75, 11 iunie 1893, p. 1087
[1207] *Monitorul Oficial*, No. 118, 26 august 1895, pp. 4007-4013

Marginea N. Cojocăraşu, ca 7.000 mp; Marginea Hariţag, ca 7.000 mp; Marginea Ioan Ivăneaţă, ca 7.200 mp; Marginea Ioan Olăreasca, ca 1 hectar, 2.000 mp; Marginea Martiuc, ca 6.000 mp; Marginea Dângeni, ca 1 hectar, 8.000 mp; Marginea Carnicești, ca 13 hectar, 6.000 mp; Marginea podul Bursei, ca 2 hectare, 5.000 mp; Marginea Prisosului, ca 1 hectar, 2.000 mp; Poiana Carniciuc, ca 1 hectar, 2.000 mp; Ion Lupaşcu, ca 6.000 mp; Baranca Nioanei, ca 5 hectare, 5.000 mp; Peste Baranca, ca 2 hectare, 5.000 mp; la Marişca, ca 1 hectar, 7.000 mp; Gherasim, ca 2.000 mp; Dascălu Gheorghe, ca 3.400 mp; Toader Cararie, ca 1.700 mp; Hatageni, ca 1 hectar, 2.000 mp; Ion Alexandru, ca 3.500 mp; Hârțac, ca 2.000 mp; Zăvoiul Popii Simion, ca 7 hectare; poiana de la Popa, ca 2 hectare; podul lui Mihai, ca 1 hectar, 5.000 mp; poiana Ion Moscaliuc, ca 7.000 mp; Ohaci, ca 5.000 mp; câmpul Boerescu, ca 30 hectare, poiana Zăvoiul Pralei, ca 5 hectare, 6.000 mp; poiana zăvoiul Breabăn, ca 12 hectare, 5.000 mp; poienile Zăvoiul de la Țintirim, ca 11 hectare, 5.000 mp; poiana Zăvoiul popii Vasile, ca 5 hectare, 5.000 mp; poiana la Zăvoiul Nichiforeni, ca 7 hectare, 2.000 mp; poiana Baciului, ca 1 hectar, 9.000 mp; la Strejet, ca 23 hectare, dimpreună cu **locurile de arătură**, și anume: la gârla Calistului, ca 2.500 mp; livada lui Ilie, ca 3 hectare, 8.000 mp; la Sandola Răuțeni, ca 4 hectare, 5.000 mp; la Merii Cojocarului, ca 10 hectare; fântâna Litrului, ca 3 hectare, 7.000 mp; linia Hristodor, ca 32 hectare; linia Gherasinilor, ca 6 hectare, 5.000 mp; la Rohatca, ca 1 hectar, 5.000 mp; Marginea Lanului Budăi, 3 hectare, 8.000 mp; Gavril Șandru, ca 5.000 mp; Butnărești, ca 9 hectare, 5.000 mp; la Murişca, ca 2 hectare, 6.000 mp; Olăranu, ca 6.000 mp; Chiri-Beșu, ca 6.500 mp; Vărzari, ca 1 hectar, 2.000 mp; Dimitrie Amorli, ca 1 hectar; Carg ca 5.000 mp; Bucnelinilor, ca 1 hectar; Costache a Jităriței, ca 2 hectare, 5.000 mp; Ion Popa, ca 3 hectare; pe malul Siretului, ca 2 hectare, 2.000 mp; Curătura popii Simion, ca 17 hectare; În pârloage, ca 27 hectare; Curătura Țintirim, ca 24 hectare; poiana Zăvoiul Pralei, ca 3.000 mp; poiana Zăvoiul Breabănu, ca 2 hectare, și **locurile loturilor schimbate**, ca 13 hectare; în total întindere ca 343 hectare, 2.000 mp, răspândite prin pădurea şi zăvoaiele Statului de pe moșia **Zamostea**; precum și cu dreptul de a introduce vite la pășune în următoarele zăvoaie bătrâne, până când vor fi puse în exploatare fără dreptul pentru arendaș a ridica vreo pretențiune, în cazul când, în cursul periodului de arendare, s-ar **da în tăiere**, și anume: în zăvoiul bătrân Nichiforeni, ca 11 hectare, 300 mp, fără 1 hectar, 1.430 mp lăstar tânăr de nuiele; limitat la Nord și Vest cu râul Siret, la Sud cu frontiera Austriei, la Est cu loturile locuitorilor. În zăvoiul bătrân Breabănu, ca 30 hectare, 5.000 mp, fără 7 hectare, 1.600 mp lăstar tânăr de nuiele; limitat la Nord, Vest și Sud cu Siretul și la Est cu locurile locuitorilor. În zăvoiul bătrân Talpei, ca 5.400 mp, fără 4 hectare, 1.200 mp lăstar, limitat la Nord și Est cu râul Siret, la apus cu Bucovina și la Sud cu locurile locuitorilor. În zăvoiul bătrân Popa Vasile, ca 5 hectare, 100 mp, fără 2 hectare, 1.500 mp lăstar, și în zăvoiul bătrân Țintirim, ca 15 hectare, 3.900 mp, fără 4 hectare, 2.900 mp lăstar; amândouă zăvoaiele limitate la Nord, Vest și Est cu moșia Hăpâi și la Sud cu pădurea Statului Zamostea. În zăvoiul Vadu Mihai, ca 1 hectar, 4.300 mp, fără 2 hectare, 2.860 mp lăstar, și cu zăvoiul Popa Simion, ca 13 hectare, 6.000 mp, fără 3 hectare, 5.800 mp lăstar; ambele limitate la Nord, Vest și Est cu râul Siretul și la Sud cu pădurea Zamostea. În zăvoiul bătrân Pralea, ca 6 hectare, 9.100 mp, fără 5 hectare, 7.300 mp lăstar; limitat la Nord, Est și Vest cu râul Siret și la Sud cu pădurea Zamostea. Arendașul fiind obligat pe această întindere de 84 hectare, 1.410 mp, zăvoaie bătrâne, să nu introducă decât numărul de 17 vite mari. Orice vite introduse în plus sau în alte părți, prin zăvoaiele tinere, va plăti amendă după codul silvic; garanția provizorie 3.000 lei”[1208].

[1208] *Monitorul Oficial*, Nr. 172, 2 noiembrie 1899, pp. 5915, 5916

1906: Se înființează „Banca populară „Prevederea” din comuna Hânțești și filialele ei: Adâncata, Vârful Câmpului, Zamostea și Grămești din plasa Berhometele, județul Dorohoi”[1209].

1913: „S-a aprobat, pe 1 noiembrie 1913, pe următoarele persoane ca suplinitoare la şcolile rurale din judeţul Dorohoi: dl **Dumitru Capră**, absolvent de gimnaziu, la şcoala rurală Zamostea, postul al 3-lea”[1210].

1919: „**EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I judeţeană Dorohoi, relativ la exproprierea moşiei Bălineşti-Ruşi din **comuna Zamostea, proprietatea doamnei Hortansa Gh. Constantinescu**. Din această moşie s-au expropriat 77 ha 84 ari, care se găseşte lângă satul Badragi şi se întinde înspre moşia Ciomârtea-Holban şi se megieşeşte la răsărit cu restul proprietăţii, la apus cu pădurea proprietăţii Bălineşti, la nord cu moşia Ciomârtan-Holban, iar la sud cu ţarina locuitorilor din Badragi. Terenul expropriat se compune din 30 ha calitatea I, 32 ha calitatea II, iar restul de 15 ha 84 arii calitatea III. Comisiunea opinează a se plăti cu 1.100 lei ha calitatea I, cu 1.000 lei ha calitatea II şi cu 600 lei calitatea III. / Pentru exactitate, Preşedintele comisiunei, / judecător M. Balasan. / Secretar, I. Baer”[1211].

1922. „Se vinde din pădurea Statului Zamostea, seria II Zăvoaiele, de pe proprietatea Statului Zamostea, situată în județul Dorohoi, plasa Siret, un număr de patru parchete, formând seria II Zăvoaiele, la suprafață totală ca de 108 ha, care se limitează: la nord cu râul Siret și poieni din perimetru, în sud cu poieni din perimetru, râul Siret și locurile locuitorilor, la est cu râul Siret și poieni perimetrale, și la vest cu poieni din perimetrul râului Siret și locurile locuitorilor”[1212].

1925: Informaţia despre **misterele paranormale**, care şi-au revărsat enigmele asupra nordului Moldovei, începând cu data de 7 aprilie 1925, captând interesul savanţilor Europei şi Americii, precum F. Grünewald sau Harry Price, am găsit-o, mai întâi, în presa franceză şi cum povestea fetiţei de 13 anişori, din Talpa, este incredibilă (bolboroseau apele Siretului şi se abătea grindina asupra casei ei, când ieşea în uliţă; obiecte mari şi grele căpătau imponderabilitate; un preot din Zamostea, care, ca şi cei de la Sfântul Ioan cel Nou, a vrut să o exorcizeze a fost lovit de un fulger, ivit din senin şi intrat în biserică pe uşă, apoi dispărând prin vitraliul ferestrei bisericii, pe care a spart-o, etc.) şi, după ce am verificat-o şi prin presa română a vremii, am zis că e bine să o fac ştiută, cu câte o relatare de presă pe zi, doar ca să ne convingem cât de uitucă este mintea nemărturisitoare a românilor. Precizez, încă din start, că în toată această reală poveste a paranormalului nu „diavolul” o sâcâia, poznaş de copilăreşte, pe Eleonora (de pildă, în prezenţa a numeroşi martori, după ce şoferul trimisului doctorului Pădeanu, din Bucureşti, întorcea maşina trudnic, în câte o jumătate de oră, spiritul o repunea, imediat, în poziţia iniţială, în care fusese parcată în faţa bisericii mănăstirii Gorovei). Întâmplarea paranormală din 1925 şi din anii următori (internată în ospiciul din Cernăuţi şi izolată în celula unui pavilion mărginaş, Eleonora dispare inexplicabil) merită cunoscută, pentru că, vorba unui uitat gazetar bucovinean, Gavril Todică, probează că suntem total neştiutor în ceea ce priveşte „ştiinţa despre suflet” şi că, „deocamdată, putem primi lecţii aspre prin Eleonora Zugun, care ne arată că navigăm în plin necunoscut şi trebuie să fim foarte rezervaţi în negaţii”. Dar iată, mai întâi, relatarea din „La Liberté”, care mi-a deschis

---

[1209] Biblioteca Academiei Române, *Creșterile din anul 1906*, No. II, aprilie 107, București 1907, p, 52
[1210] *Opinia*, No. 2026, Anul X, duminică 3 noiembrie 1913, p. 3
[1211] *Monitorul Oficial*, No. 90, 9 august 1919, pp. 4957, 4958
[1212] *Monitorul Oficial*, Nr. 210, 26 decembrie 1922, p. 9963

calea spre un subiect fantastic şi adevărat, pe care vă vi-l voi prezenta în întregime: / „De aproape două luni, o întâmplare cât se poate de stranie ţine toată Bucovina românească în precipitată respiraţie. Este vorba despre un caz enigmatic, unul dintre cele mai incredibile şi mai neliniştitoare dintre câte s-au văzut pe aici. Iată faptele. Nu poate fi nici o dispută în privinţa lor. Rapoartele poliţiei, ale experţilor medicali, ale unei misiuni ştiinţifice au stabilit aceleaşi concluzii, pe care noi le vom prezenta. / În 7 aprilie trecut (1925 – n. n.), o tânără ţărancă din Talpa, un sat mare, situat la frontiera română ungară, se întorcea din satul vecin, Buhai. Eleonora Zugun fusese în vizită la bunica, o vrăjitoare de aproape o sută de ani, foarte cunoscută în regiune. Ce s-a întâmplat în cursul acestei vizite? Este imposibil de ştiut. / Dar, la întoarcerea Eleonorei, fenomene inexplicabile au început să se producă în casa ei părintească: apariţii stranii, lamentaţii sfâşietoare, a căror origine era necunoscută. Când copila intra într-o cameră, toate obiectele metalice se puneau în mişcare. Oalele grele începeau să plutească. Când ieşea pe uliţele satului, apa Siretului, care traversează localitatea, începea să clocotească, o ploaie cu pietre se abătea atunci peste casa micii vrăjitoare. / Panica domnea peste tot în sat. Posedata fu dusă la moaştele Sfântului Ioan cel Nou din Suceava, pentru a fi exorcizată. Toţi preoţii au trudit zadarnic. Manifestările diabolice s-au dublat. În cadrul unei exorcizări, oficiată de preotul Ioan Macarescu, din Zamostea[1213], un fulger, ivit din senin, l-a lovit în faţă şi a spart vitraliul ferestrei bisericii. A fost nevoie să fie transportat, muribund, la spitalul din Cernăuţi. / Exorcismele trebuiau întrerupte. Într-adevăr, un fel de contagiune satanică părea că ar fi prins călugărițele mănăstirii[1214]. Posedarea părea să fie cât mai curând posibilă. / Internată la azilul de alienaţi din Cernăuţi, aceleaşi simptome de blestem urmară. Ceea ce au constatat şi medicii ospiciului, doi profesori universitari cunoscuţi, doctorii Flohr şi Rammler. / A fost nevoie ca tânăra fată să fie închisă în celula unui pavilion izolat, din care bolnavii fuseseră evacuaţi. Or – şi aceasta este cea mai nebunească întâmplare – în 2 mai 1925, pe când medicii veniră să-şi facă vizita cotidiană, ei au constatat că fata a dispărut. Nu ştim ce a devenit Eleonora Zugun”[1215].

1925: „Posedata, la Londra. Manifestări satanice apar în jurul Eleonorei Zugun. Am relatat, acum câteva zile, tulburătoarele mistere care o apasă pe Eleonora Zugun, o româncuţă în vârstă de 13 ani, care a spus că este posedată de diavol. Contesa Zoe Wassilko Serecki, care a găsit-o pe această copilă într-un azil de nebuni şi a scos-o de acolo şi a dus-o la Londra, pentru a o prezenta unei examinări din partea Laboratorului Naţional Britanic pentru Cercetări Psihice. / Contesa Serecki afirmă că a avut de constat următoarele fenomene: pe corpul Eleonorei Zugun, au apărut brusc amprente de dinţi, precum în cazul unor muşcături adânci; acele apar de nu se ştie de unde şi se înfig în faţa ei; pensule invizibile trasează semne misterioase; un pumnal, care se găsea pe o mobilă, în camera posedatei, a zburat, pentru a se înfige în lemnul uşii. / Un scepticism universal a întâmpinat aceste stranii declaraţii. Acum se pare că toţi aşteaptă primele concluzii ale Laboratorului Psihic, în stabilirea adevărului. Sâmbăta trecută, într-adevăr, manifestări „satanice” s-au produs în jurul Eleonorei Zugun. În cursul după-amiezii, pe când tânăra fată se afla în compania a doi observatori, şase pete de arsură i-au apărut pe piept. Aceste pete au prins contur şi s-a putut constata că ele desenau foarte clar o muşcătură adâncă. Fenomenul a durat un sfert de oră, timp în care Eleonora nu a încetat să plângă şi să se vaiete, ca şi cum s-ar fi aflat în mâinile unui torţionar invizibil. / Domnul Harry Price, directorul Laboratorului şi un nume binecunoscut în lumea psihiatrilor, a

---

[1213] În biserica mănăstirii Gorovei, după cum aveam să aflu ulterior – n. I. D.

[1214] Călugărițele mănăstirii Gorovei, martore, în Miercurea Patimilor anului 1925, la 21 de fenomene, din cele peste 400, câte au fost notate, câtă vreme Eleonora a stat aici, înainte de a fi dusă de baronesa Wassilko pe la somitățile medicale ale Europei – n. I. D.

[1215] *Un envoutement mysterieux: La possédée de Talpa*, in *La Liberté*, 60 année, No. 22.303, Dimanche 24 mai 1925, p. 1

declarat că el a constatat alte fenomene, nu mai puţin tulburătoare. Scrisorile, închise şi încuiate cu cheia într-un cufăr din metal, s-au găsit, nu se ştie cum, căzute într-un colţ al camerei. Adineauri, inelul tinerei fete, pe când un observator o ţinea de fiecare încheietură, căzu de pe degetul inelar, ca şi cum o mână invizibilă l-ar fi rupt. Acest inel a fost găsit, apoi, pe coridorul imobilului. / „Nu sunt omul care să exagereze lesne, a declarat domnul Price reporterilor care au venit şi l-au asediat cu întrebări, dar susţin am constat în jurul Eleonorei Zugun manifestări ale unor forţe oculte”[1216].

1925: „Femeia care are în ea pe diavolul. Am arătat şi noi, în gazeta noastră, ce i s-a întâmplat, anul trecut, unei fetiţe de 14 ani, cu numele Eleonora Zugun, dintr-un sat din Bucovina. Cum, fiind ea de faţă oriunde, mobilele din jur încep să joace, toate obiectele din casă încep să zboare, zbârnăind prin aer, farfuriile se izbesc de ziduri şi se sparg, fără ca cineva să le atingă; pe faţă îi apar, deodată, urme de gheară, acele din ghemul de aţă sar şi i se împlântă în obraz, ca într-o perinită, şi altele multe. Nemaiavând odihnă şi pace nicăieri, părinţii ei au dus-o într-o mănăstire, dar nici acolo n-a avut pace. Citind despre aceasta, o baroneasă din Anglia[1217], a venit la noi, în ţară, şi a dus-o cu sine în Anglia, ca s-o arate doctorilor celor vestiţi. La Londra, copila a fost cercetată de doctorii cei mai vestiţi, ba au chemat şi doctori din Viena, care toţi au rămas foarte miraţi de toate cele văzute, dar au mărturisit că nu ştiu să spună care este cauza. / Baroneasa a hotărât, acum, s-o ducă Ia Berlin şi să o arete şi doctorilor de acolo, în nădejdea că aceia vor fi mai fericiţi în a constata boala copilei. Copila însăşi spune că ea este sigură că diavolul a intrat într-însa. Şi anume ea a aflat, anul trecut, un ban de argint pe drum. L-a arătat bună-sa, care i-a spus, să nu-l cheltuiască, că altfel se va băga dracul în ea. Copila a cheltuit banul şi, din clipita aceea, a simţit că o putere nevăzută, dar foarte rea o stăpâneşte. Întru atâta este ea de sigură că o stăpâneşte dracul, încât, când ea ştie că dracul a fost bun cu ea, îi păstrează, peste noapte, din mâncarea care ştie că-i place. Iar când e rău, ea îi păstrează mâncarea pe care e sigură că n-o poate suferi. De altfel, dracul a şi batjocorit-o, mai de multe ori, ghierându-i pe faţă literele: „Dracul”. Noi am arătat şi atunci, când încă fetiţa nu ştia să spună ce-o stăpâneşte, că numai diavolul o poate stăpâni, şi aceasta am arătat-o pe baza cărţii „Hipnotism şi spiritism”, a Înalt Preasfinţitului mitropolit Vasile al Blajului. Doctorii stau neputincioşi în faţa acestei copile, n-o pot ajuta, noi însă suntem siguri că un preot bun şi cu frica lui Dumnezeu ar putea-o scăpa”[1218].

1926: „În plin necunoscut. O senzaţie a zilelor noastre este, fără îndoială, *Eleonora Zugun* şi *demonul* ei. O fetiţă de 13 ani, din Dorohoi, infestată şi maltratată de „dracul” – cum se exprimă ea. O doamnă binevoitoare din Bucovina a plimbat-o şi o mai plimbă pe la somităţi medicale în Viena şi Londra, ca să o poată vindeca. Rezultatul e nul cât priveşte vindecarea, dar toată presa de specialitate din Austria, Germania, Anglia, America, Franţa, tratează pe larg fenomenele extraordinare, ce se petrec cu această fată, cu acest „medium”, cum se zice în terminologia ocultistă. Patru memorii ştiinţifice au apărut, până acuma, în chestiunea Eleonorei. / Un memoriu al psihistului F. Grünewald, în revista germană *Psychische Studien* din Lipsca. / O broşură a doamnei Wassilko, *Der Spuk von Talpa,* în editura Barth din München. / Un articol antemergător al psihistului din Londra, Harry Price, publicat în *Journal of the American Society for psychicaJ Research* (August,1926). / E în curs de publicare un memoriu al profesorului *Thiring* din Viena şi o a doua broşură a doamnei Wassilko. Fenomenele sunt nenumărate: cu zecile, într-o singură zi. / Rezumăm câteva, după

[1216] *La possédée de Londres / Des Manifestation satanique se produisent autor d'Eleonora Zugun,* in *La Liberté,* 61 année, No. 22804, 5 octobre 1926, p. 1
[1217] Wassilko – n. n.
[1218] *Unirea Poporului,* Anul IX, Nr. 5, Blaj, 30 ianuarie 1927 p. 5

scrisoarea preotului *Ionichie Irimciuc,* superiorul mănăstirii Gorovei, către dl doctor *Pădeanu* din Bucureşti (publicată în revista *Iniţierea*):

„Eu, personal, şi alţi părinţi ai mănăstirii am văzut mai bine de 400 de fenomene, în majoritate ridicări de obiecte în aer, ce veneau asupra fetei.

1). În Miercurea Patimilor, când un preot îi cetea, în biserică, seara, pe la ora 8, a venit, prin uşa deschisă a bisericii, o *lingură de lemn din bucătăria servitorilor,* depărtată de 50 m., şi a lovit-o în cap. Eu singur am ridicat lingura de jos.

2). A fost apoi lovită, de două ori, cu capul de duşumea, cum sta aplecată sub patrafirul preotului.

3). După ce i s-a cetit de preot, mergând să se închine la icoane, iată că o masă, ce se afla în biserică, fu trântită violent pe podea.

4). În aceeaşi seară, când s-a culcat, a fost trântită jos din pat, de două ori.

5). Am dispus să se culce jos, pe duşumea, dar atunci a început să fie lovită de verigile (roatele) de la plită (cuptor), de cuiele din zid, de bucăţi de zahăr cubic, de o damigeană şi un sfeşnic. Eu strângeam lucrurile şi le treceam în dormitorul meu, de alături.

6). Încetând aceste lovituri, au început bombardări în uşa mea, cu o pereche de ghete, cu mare violenţă, o râşniţă de cafea, o legătură de 20 kg făină de grâu, o cutie de chibrituri, haine din cuier etc.

7). A urmat, apoi, stingerea luminii ce-o aveam în mână, a rupt o pernă şi a aruncat-o în capul nostru.

8). Pe fată a început a o lovi cu pumnii în piept (mai bine de 10 lovituri, fata strigând mereu: Văleu! mă bate!).

9). Hainele bărbăteşti, ce le aveam cu mine, le-a aruncat în lumânarea noastră, stingând-o.

10). Am dat hainele în salon, am închis şi încuiat uşa, dar uşa s-a descuiat şi deschis imediat, singură. Lucrul s-a repetat de 3 ori.

11). Odată cu descuiatul uşii, un băiat, ce sta pe o ladă cu lingerie, a fost zguduit de 10 ori. Eu priveam toate cu resemnare, iar fata era acoperită şi peste cap cu plapoma. La 12 fără un sfert, am intrat în linişte.

12). Dimineaţa, am găsit sub mine, în aşternut, 3 cuie mari.

13). A doua zi, în bucătărie fiind 4 oameni şi Eleonora, s-a ridicat o oală de pe cuptor, ca de 2 kg, cu ceai, s-a înălţat până la un metru în aer şi apoi a fost trântită jos, fără să se verse o picătură de ceai din ea.

14). În aceeaşi zi i s-a pus, din rafturi, o oală în cap.

15). Pe mine m-a lovit cu un cartof degerat.

16). A adus un topor, de la tăietor, ce era la 10 m depărtare, trecându-l prin 2 uşi deschise şi lovind pe Eleonora cu muchea în picior.

17). Seara, la ora 7, a ridicat o oală de ciorbă dulce de pe cuptor, fiind de faţă 6 bărbaţi şi 2 cucoane, şi a trântit-o în mijlocul bucătăriei, vărsând conţinutul fierbinte peste picioarele tuturor, îndeosebi peste ale Eleonorei.

18). În acea seară, în timpul mesei, s-a aruncat cu zahăr în lampă, s-a stricat un pahar de vin, a aruncat zahăr pe masă, a luat o ceaşcă cu cafea, cu tot, şi cu farfurioara ei şi le-a sfărmat în bucăţi, în mijlocul cerdacului.

19). A adus, prin uşa deschisă, o cutie de chibrituri aprinse, trecând-o prin altă uşă, în odaia mosafirilor: a dat foc în pivniţa de zarzavat, arzându-mi tot – nefiind nici foc, nici vânt prin preajmă.

20). A vârât într-un vas cu var o haina călugărească a unui frate.

21). Eleonora, fiind la răsădit varză, cu alte fete, în gradină, i s-a adus, din bucătăria servitorilor, de la 100 m depărtare, o bucată de came, ce fierbea pe maşină şi i-a vârât-o în sân, fără să vadă cineva, decât auzind ca ea începe să strige: Văleu, mă frige!

Inginerul ocultist Fritz Grünewald, din München, fu chemat de specialiştii din Cernăuţi şi a studiat pe Eleonora timp de 2 săptămâni, înregistrând 187 de fenomene. Dl Pădeanu, de la Bucureşti, a trimis pe secretarul revistei dumisale la faţa locului, unde a mai aflat următoarele fenomene:

22). Pe când dl secretar, sceptic, vizita mănăstirea (fiind de faţă preotul şi Eleonora), sare dopul de la o sticlă cu vin, ce o ţinea fata, şi-l stropeşte cu vin pe faţă. Voind să plece, şoferul cade într-o ameţeală, ce-l ţinea 10 minute. Revenindu-şi în fire şi voind să întoarcă automobilul, se căzneşte, o jumătate de oră, căci, de câte ori reuşea, să o întoarcă, maşina revenea singură la loc.

23). Altădată, Eleonora fu lovită de o monedă. Preotul o lua, o curăţa, constatând că era o monedă veche de 108 ani. O dădu Eleonorei, care o îngropă în pământ şi puse o cărămida pe locul respectiv. Abia făcu, însă, câţiva paşi şi moneda o lovi din nou în spate. Dându-sc cărămida la o parte şi deschizându-se groapa, se constată că moneda dispăruse. Părintele stareţ luă moneda şi o puse în buzunarul său, spre a vedea dacă fenomenul se mai reproduce. După o jumătate de oră, băgând mâna în buzunar, constată că moneda nu mai era acolo.

24). O fată din Bucecea, care se pretindea vrăjitoare, a venit să înveţe pe Eleonora cum să-şi hrănească diavolul. A făcut o mămăligă fără sare, mestecată de la dreapta, spre stânga. O puse pe o farfurie cu lapte şi o aşeză în pod. Când, peste câtva timp, se duse în pod, găsi mămăliga vârâtă în nişte ţoale. O puse la loc şi, la a doua vizită, o găsi în cenuşă, în loc de lapte, deşi nu era deloc cenuşă în pod, iar oblonul fusese închis şi nimeni nu pătrunsese acolo.

25). Pe când vrăjitoarea se cobora pe scară, fu lovită cu un ciomag în cap, deşi nu era nimeni în pod.

26). Punând un ou lângă farfuria cu lapte, oul a fost aruncat în capul fetei, murdărind-o. Farfuria a fost aruncată, prin fereastra podului, jos, pe iarbă, spărgându-se. O altă farfurie din pod a fost azvârlită la fel, pe nişte lemne, dar nu s-a stricat.

27). Şeful postului de jandarmi, îndoindu-se de realitatea fenomenelor ce i se povestiseră, fu lovit cu o bucată do cărămidă, venită din pod, lucru de care s-a speriat foarte tare.

28). Pe când inginerul Grünewald sta, cu Eleonora, la masă, veni, prin aer, un toc de cauciuc, de la o pereche de ghete ale lui, ce se aflau în altă cameră, şi apoi se aşeză pe masă.

29). Tot pe acea masă se mai aflau 2 monede de 2 lei, un ceasornic, o ruletă, nişte mărgele ale fetei şi câteva bucăţi de zahăr. Zahărul a sărit în capul fetei, mărgelele au plecat şi s-au întors după 10 minute la locul lor. Monedele s-au ridicat, s-au lovit de tavan şi apoi au căzut la loc. Ruleta a sărit şi l-a lovit pe Grünewald, apoi a căzut în iarbă, la distantă de 5 m.

30). Într-o zi, cumpărând din satul apropiat, Vârful Câmpului, nişte zahăr şi punându-l în mâneca unei polcuţe, atârnată în cui, zahărul dispăru şi nu putu fi găsit, cu toate cercetările călugăriţelor. Seara, pe când se aflau la masă, au început să lovească pe Eleonora câte 3 bucăţele de zahăr, până când i s-a înapoiat toată cantitatea ce cumpărase.

31). Două ouă au fost luate de sub cloşcă, aduse în casă prin două uşi şi sparte pe duşumea.

32). Bucătăreasa a luat 7 ouă, pentru gătit, şi, când a ajuns la bucătărie, a constatat că 3 lipsesc.

33). Într-o seară, a fost scoasă sticla de la o lampă aprinsă, trântită de tavan şi apoi căzută pe pământ, fără a se sparge.

34). O haină lungă a Eleonorei începu a i se sfâşia, de jos, în sus, şi cu toată lupta fetei de a opri fenomenul, haina a fost ruptă în întregime.

35). Pe când voia să pună nişte cartofi, toţi îi veneau în cap.

36). Odată, părintele stareţ i-a dat Eleonorei 3 colaci. Unul i-a fost smuls din mână, ridicat până în tavan şi trântit pe duşumea, iar ceilalţi doi au fost aruncaţi în spatele stareţului, deşi fata căuta sa-i ţină strâns.

37). Altădată, dându-i-se o Psaltire, să cetească, fata fu lovita cu ea pe frunte, de trei ori, şi apoi Psaltirea fu rupta în bucăţi.

38). O călimară străină, necunoscută, a venit prin aer, lovind pe inginerul Grünewald în piept.

39). O strachină cu hrean a fost ridicată în tavan şi spartă de duşumea, un capac de fier, de asemenea. Nişte foarfeci din cui au fost azvârlite în tavan, cu forţă, şi s-au înfipt într-o bârnă.

40). Pe când Grünewald nota fenomenul precedent, o cană smălţuită, de o jumătate kg, a fost aruncată oblic în tavan şi a căzut în cratiţa cu lapte, cu gura în sus, începând a se învârti în ea.

41). Muriseră nişte găini în sat. Un ghem de pene a venit, din vale, şi a lovit pe Eleonora în piept, împrăştiindu-se apoi în toate părţile.

42). Într-o zi, Eleonora sta pe un scaun, în faţa bucătăriei, şi fu aruncată jos, în troaca găinilor. Mai târziu, o lingură o lovi în cap, iar masa din cameră a început a merge şi a se ridica.

43). Altădată, dintr-un butoi cu resturi pentru porci, ieşi un băţ, care servea de mestecător, şi lovi atât pe Eleonora, cât şi pe stareţ.

44). O ceaşcă a ieşit din casă şi a lovit pe Eleonora. Unei bucătărese i-a fost smulsă din mână o cutie de chibrituri şi apoi aprinsă spre gura Eleonorei.

45). Într-o zi, spre a nu mai lăsa obiectele să fie aruncate, stareţul a strâns mai multe din ele în camera sa, între care şi o râşniţă. Voind, mai în urmă, să ia râşniţa, ea dispăruse. Ulterior, râşniţa fu aruncată, cu putere, de uşă şi stricată.

46). Lumânările aprinsese stingeau. Lucrurile pe care Eleonora le lua să le cureţe îi zburau din mâini, spărgându-se, sau erau azvârlite la distanţe mari.

47). Un şervet din cui fu băgat în oala cu mâncare, iar săpunul de rufe azvârlit în asistenţi.

48). Într-o zi, o găleată cu apă fu azvârlită spre un grup de oameni, udându-i până la piele.

49). Un făcăleţ de mămăligă lovi pe Eleonora în cap, în umăr şi apoi căzu jos, unde începu a se învârti pe loc.

50). De nenumărate ori, Eleonorii i se încleştau dinţii, neputându-şi deschide gura. Într-o zi, i s-a întâmplat aceasta chiar în faţa arhimandritului Ciubotariul, superiorul mânăstirii Neamţ.

Acestea sunt numai fenomenele produse la mănăstirea Gorovei, foarte puţine în comparaţie cu celelalte, descrise în memoriile menţionate şi care se vor mai descrie. Ele sunt drastice şi, vorbind spiriticeşte, ne fac impresia că atât Eleonora, ca medium, cât şi demonul ei, ca spirit inferior, dar nu tocmai „drac", au să-şi expieze ceva păcate. Fenomenele nu vor înceta, până nu se va împlini expiaţiunea. Atunci vor înceta de sine. Ele mai pot avea darul să zguduie, tocmai astăzi, în frământările noastre excesiv de materialiste, scepticismul savanţilor de multe categorii, care nu văd decât până la vârful nasului. Pot constitui dovezi drastice, ca tot natul să înţeleagă, că viaţa noastră e cârmuită şi de alte puteri, nevăzute, nu numai de forţele naturale cunoscute. Că învăţăturile religioase nu sunt vorbe goale, superstiţii băbeşti, oricât le-ar zeflemisi doctorii iscusiţi şi oricât le-ar tălmăci şi răstălmăci diferitele secte şi biserici. *Faptele* sunt mai tari decât teoriile, care ar vrea să le nege, ori să le interpreteze greşit, atribuindu-le pur şi simplu diavolului. Dacă există diavol, trebuie să existe şi spirite superioare. Dacă există negativ, există şi pozitiv. Dacă există demoni, există şi îngeri. / Psihologia savanta de astăzi vorbeşte de toate, numai de „suflet" nu prea vorbeşte. Ori, când

vorbeşte, îi neagă existenţa. Aceasta ştiinţă mai degrabă este un amestec de somatologie, citologie, fiziologie, neurologie etc., decât „ştiinţă despre suflet". Psihologii moderni se pot compara cu acei savanţi teoreticieni ai muzicii, care ar „explica" virtuozitatea unui pianist, disecând şi examinând sârmele instrumentului, descriind şi analizând claviatura, măsurând jocul clapelor, angrenarea ciocănelelor, ritmul şi amplitudinea oscilaţiilor, acordarea, cutia de rezonanţă, efectul pedalei şi, mai ales, discordările multiple ale întregului instrument. După atâta ştiinţă muzicală, experimentală, precisă, exactă, pianistul devine, fireşte, de prisos. Virtuozitatea acestuia e un „non-sens" un „deus ex machina". „Pianul e totul şi mai ales claviatura", ar exclama, cu tot dreptul, teoreticienii noştri înţelepţi, care îşi bazează afirmaţiile numai pe experienţă şi calcul! / Dar iată că, la acelaşi instrument, se pune câteodată alt virtuos, nu proprietarul instrumentului. Şi la acelaşi aparat, produce alte armonii, alte dizarmonii; alte melodii, cu alt timbru şi alte oscilaţii… / Psihologii, cu măsurile şi înregistrările lor, rămân perplecşi, dezorientaţi. Caută explicaţii şi ipoteze noi. Sperăm că vor tot căuta, până vor afla. Deocamdată, putem primi lecţii aspre prin Eleonora Zugun, care ne arată că navigăm în plin necunoscut şi trebuie să fim foarte rezervaţi în negaţii. / **Gavril Todică**"[1219].

1927: „**Îndrăcita din Bucovina, cauza unui mare proces**. Am arătat în gazetă cum contesa engleză Vasilco a dus-o pe Elenora Zugun, îndrăcita din Bucovina, la Londra, unde au vizitat-o mai mulţi medici vestiţi. Unul dintre aceşti medici, doctorul Rosenbusch, a scris, într-un mare ziar german, că lucrurile care se întâmplă cu Eleonora Zugun nu se pot explica altfel decât că fata, dimpreună cu contesa, fac şarlatanie. Contesa Vasilco l-a pârât pe doctorul Rosenbusch, pentru acest articol, iară procesul se va dezbate la tribunalul din München, Germania"[1220]. / „Contesa Wassilko, din Viena, ne explică un film, reprezentând fenomenele copilei Eleonora Zugun, pe care a studiat-o personal"[1221]. / „Raportul despre Eleonora Zugun, de Dr. W Kröner, secretar al comisiei care a examinat-o în perioada noiembrie 1926 – ianuarie 1927. Fenomenele ei sunt declarate a fi supranaturale ca origine, şi că ele apar numai pe astfel de părţi ale corpului ei, sub formă de muşcături sau zgârieturi"[1222].

1941: „Centrul de recrutare „Logofătul Tăutu". La 26 Mai 1941, transport de la Dorohoi, la Zvoriştea; / la 30 Mai 1941, recrutează tinerii din comunele Zamostea şi Hănţeşti; la 31 Mai 1941, recrutează tinerii din comuna Zvoriştea; / la 1 Iunie 1941, după-masă, recrutează tinerii din comunele Lozna, Grămeşti şi încheierea plasei, în localul primăriei Zvoriştea. / La 2 Iunie 1941, transport, de la Zvoriştea, la Dorohoi"[1223].

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), **morţi pentru patrie**, în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24: **Buhaiu Teodor**, fruntaş, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în com. Zamostea, jud. Dorohoi, mort la 2 iulie 1941; **Măciucă Dumitru**, soldat, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu în com. Zamostea, judeţul Dorohoi, mort la 3 iulie 1941; **Cutas Petru**, soldat, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu în com. Zamostea, jud. Dorohoi, mort la 7 iulie 1941; . **Ştefancu Cezar**, caporal, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu în com. Zamostea, jud. Dorohoi, mort la 29 iulie 1941"[1224].

[1219] Todică, Gavril, *În plin necunoscut*, în revista *Societatea de mâine*, Anul IV, Nr. 22, Cluj, Duminică 5 ianuarie 1927, pp. 291, 292
[1220] *Unirea Poporului*, Anul IX, Nr. 10, Blaj, 6 martie 1927, p. 5
[1221] *Buletin de la Société d'Etudes Psychiques de Nancy*, 28 Année, No. 3, Novembre-Décembre 1927, p. 130
[1222] notă după *Zeitsch. F. Parapsychologie*, Aprilie 1927, în *Journal of the Society for Psychical Research,* Volume XXIV 1927-1928, p. 123
[1223] *Monitorul Oficial*, Nr. 91, 16 aprilie 1941, p. 2074
[1224] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe data de 1 Septembrie 1945, la şcolile primare din judeţul Dorohoi, arătate în dreptul fiecăruia: **Enescu Eleonora**, gr. I, de la Zamostea, Zamostea, la Dorohoi, Şcoala mixtă Nr. 3, post VIII, interese materiale; **Pruncu Nicolae**, grad definitiv, de la Pomârla-Hulubeşti, la Zamostea, post VII, interese materiale; **Barbacaru Maria**, gr. Il, de la Rogojeşti, Rădăuţi, la Zamostea, post VI, interese materiale şi familiare; **Ioniţeanu Constantin**, grad definitiv, de la Lozna-Străjeni, la Zamostea-Nicani, post 1, interese materiale şi familiare; **Barbacaru Teodor**, gr. II, la Zamostea, post IX; **Prisecaru Haralambie**, grad definitiv, la Zamostea-Ciomârteni, post II”[1225].

1948: „Membrii corpului didactic cuprinși în alăturatele tablouri, care fac parte integrantă din prezenta decizie, ale cărora raționalizări, fixări li repartizări au fost anulate cu decizia Nr. 164.743 din 1948, rămân la dispoziția ministerului, fiind obligaţi să ceară detașarea în posturile ce vor fi publicate vacante: **Ungureanu Ion**, Şcoala Bălineşti-Botoşeniţa, postul I; **Bobu Elisabeta**, Şcoala Bălineşti-Botoşeniţa, postul II”[1226].

La Zamostea s-a născut, în 22 august 1939, poetul, prozatorul şi publicistul **Ion Beldeanu**.

ZVORIȘTEA

Cel mai vechi Bucureşti din istoria României, Bucurăuţii atestaţi în 30 martie 1392 (de ce am accepta prima atestare a Bucovinei geografice într-un document străin, tratatul de la Lublau, şi nu ca provincie moldovenească, în 1392?), se numeşte, după acapararea pământurilor de pe pârâul Zvoriştea de către mănăstirea Putna, Zvoriştea sau Dvorăşte, cu variante de grafiere de-a lungul timpului: Zvorăştea, Zvorâştea, Zvoriştea. Uricul lui Roman al II-lea, tatăl lui Alexandru cel Bun şi bunicul matern al lui Vlad Ţepeş, i-a fost dat lui Ianiş Viteazu – „viteaz” fiind un titlu de nobleţe, pe care îl purtau doar câştigătorii unor turniruri. Uricul este scris doar cu majuscule, în buchii slavone şi fără nici un semn de punctuaţie, aşa că traducătorii textului au putut scrie cu litere mici ce şi cum le-a convenit, inclusiv Bucovina Mare, din tratatul de la Lublau, care devine, prin traducere, „bucovină” la fel de banală precum crânguleţul de lângă „Şărbăneşti”, sat care nu este Şerbăneştii, ci Şerbăuţii de astăzi, Şerbăneştii de odinioară numindu-se Vladimirăuţi. Iar numele converg spre ipoteza că Ianiş Viteazu (sau poate Ianis, cum de altfel este şi scris în uric, deci cu nume de român balcanic) moştenea ocina (moşia natală) a fraţilor Bucur şi Vladimir, descendenţii lui Ianis fiind pe larg prezentaţi, de către Ştefan cel Mare, în hrisovul din 12 martie 1488, prin care confirma cumpărarea părţii de jos a satului şi dăruirea ei mănăstirii Moldoviţa. Probabil că din această pricină casele boiereşti de mai târziu, sigurele mărturisite, se aflau în hotarul Zamostei.

1392, martie 30: „Marele singur stăpânitor, din mila lui Dumnezeu domn, Io Roman voievod, stăpânind Ţara Moldovei, de la munte, până la mare. Am dat, cu fiii mei, Olecsandro şi Bogdan, slugii noastre Ioaniş viteazul, pentru credincioasa lui slujbă, 3 sate pe Siret, uric, lui, cu tot venitul, în veac, şi copiilor lui, şi nepoţilor lui, şi strănepoţilor lui, şi răstrănepoţilor lui, cu tot dreptul. Numele satelor: Ciorsaceuţi (parte din Zvoriştea[1227]) şi Vladimirăuţi

1225 *Monitorul Oficial*, Nr. 241, 22 octombrie 1945, pp. 9229-9231
1226 *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 23 august 1948, pp. 6963, 7021-7023
1227 Gonţa, I. Alexandru, *Indicele numelor de locuri*, Bucureşti 1990, p. 61

(Şerbăneşti[1228]) şi Bucurăuţi (Zvoriştea[1229]). Iar hotarul lor să fie din jos de Marişeuţi, valul care este de-a curmezişul Câmpului, până la Siret, apoi pe cealaltă parte a Siretului, la capătul de jos al poienii, o movilă, şi de acolo, drept peste luncă, la fântână, o movilă, şi de acolo drept la bucovină, o movilă, şi de acolo, pe marginea bucovinei, în sus, până la hotarul lui Şerbănescu, la tei, o movilă, de acolo către topliţă, acolo o movilă, şi de acolo către Siret, movila de la mijloc, şi de acolo, peste Siret, în sus, până la Bucovina cea Mare, pe unde iese drumul de la Dobrinăuţi, la capătul Câmpului, şi de acolo, pe marginea Bucovinei, pe deal, la vale, până la val. Acesta îi este hotarul întregului ocol"[1230].

1488, martie 12: „În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, Troiţă sfântă nedespărţită. Iată eu, robul Domnului meu Iisus Hristos, Io Ştefan voievod, cu mila lui Dumnezeu domn pământului Moldaviei. Facem ştire prin această carte a noastră tuturor cui vor căuta pe dânsa sau vor auzi cetind-o, precum au venit înainte noastră şi înainte tuturor boierilor noştri ai Moldovei, slugile noastre pan Mihul Ponici şi cu soru-sa, Maruşca, şi nepoata lor, Anuşca, fata Belii, şi Ilcu şi Labăşcu, şi sora lor, Duşa, feciorii lui Dancul din Steclieni, şi nepotul lor, Alexandru, feciorul lui Ivanco Tolocico, şi Burla şi fraţii lui, Costia şi Pante, feciorii lui Fedor Platon, şi Romaşco Ciuciul şi cu surorile sale, cu Ulca şi cu Niaga, fiii Danciului Ciuciu, şi Buda şi sora lui, Nastea, şi mătuşa lor, Maruşca, fata lui Oprişan, toţi nepoţi lui Giurgiu Dvorăşti, şi cu toţi feciorii săi, de a lor bunăvoie, de nimenea siliţi, nici asupriţi, au vândut a lor dreaptă ocină, dintr-al lor drept uric, jumătate de sat din Dvorăşte, cutul din jos, pe Siret, şi cu morile ce sunt în Siret, însumi domniei mele, drept patru sute zloţi tătăreşti, care bani de mai sus scrişi, 400, i-am şi plătit domnia mea în mâinile slugilor noastre, tuturor celor de mai sus scrişi, nepoţilor lui Giurge Dvorăşte, după tocmeala ce au avut cu domnia mea. / Deci domnia mea bine am voit, cu a noastră bună voire, cu curată şi cu luminată inimă şi cu ajutorul lui Dumnezeu, de am întărit a noastră sfântă mănăstire de la Moldoviţă şi am făcut noi pentru a noastră sănătate şi mântuire, şi pentru sănătatea şi mântuirea fiilor noştri, am dat şi am întărit pe acea de mai sus zisă jumătate de sat din Dvorăşte, cotul din jos, şi cu mori ce sunt în Siret, acelei sfinte mănăstiri a noastre, Moldoviţei, unde este hramul „Bunavestire a preasfintei născătoare de Dumnezeu şi pururea fecioarei Maria", şi egumenul mănăstirii este rugătorul nostru, popa Anastasie, ca să fie acea jumătate de sat, şi cu morile, acelei sfinte mănăstiri a noastre, Moldoviţei, de la noi uric, cu tot venitul, nestrămutat nici odinioară, în veci. / Iar hotarul acelei jumătăţi de sat să fie pe unde au hotărât dumnealui, Tăutul logofăt, începându-se din sus, din malul Siretului, pe din sus de gura Dvorăştii (pârâul Zvoriştea – n. n.), de la o salcie ce este în malul Siretului, de acolo drept la vadul Dvorăştii, unde trece drumul Dobrănăuţului, de acolo drept la marginea pădurii, la doi arini, de acolo la o fântână de pe costişă, de acolo drept la o obârşie a altei fântâni, pe din sus de fântână, la nişte pădureţi, de acolo drept la o movilă, peste drum, de acolo drept la o movilă, ce este în vale, de acolo drept la codru, la un stejar, de acolo, codrul, în jos, până la hotarul Şărbăneştilor, iar de acole, din margine pădurii, dintr-un viazi, adică ulm, ce este în mijlocul a două pâraie, drept pe mijlocul loziilor, peste drum, la o movilă săpată, de acolo drept la altă movilă, la capul unor schini, de acolo drept la deal, la a treia movilă, şi de acolo drept la a patra movilă, ce este în mijlocul toloacăi, de acolo drept la gura unei bălţi, ce cade în topliţă, la altă movilă; iar de aice să fie pe unde au hotărât pan Duma clucer, adică din gura bălţii, la malul Siretului, la viaz, adică la ulm, apoi peste Siret, la alt mal, la un tei, de acolo la un frasin, ce este în mijlocul luncii, şi printre poieni la Râpa Hoţilor şi la poiana de sus, care e ceva mai sus de Poiana lui Ion Jumătate, pe lângă care poiana cea din sus apucă codru, la deal, la un stejar mare, de acolo la Groapa Ursului, şi apucă codrul în sus, peste drum, la nişte meri,

[1228] Gonţa, I. Alexandru, *Indicele numelor de locuri*, Bucureşti 1990, p. 279
[1229] Gonţa, I. Alexandru, *Indicele numelor de locuri*, Bucureşti 1990, p. 45
[1230] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. I, Bucureşti 1975, p. 3

şi acolo este movilă săpată, de acole drept la trei ulmi şi drept la malul Siretului, pe din sus de moară, de lângă salce, ce este împotriva celeilalte sălcii, ce este peste Siret. Şi atâta este tot hotarul”[1231].

1636, mai 9: La alegerea părţilor rămase după vornicul Coste Băcioc, în Hânţeşti, au participat, ca martori, „şi Drăguşan bătrânul din Dvorişte, şi Eremiia Pahulcea ot Şerbăneşti… şi alţi oameni buni şi bătrâni”[1232].

1734, februarie 20: Se împart între moştenitori moşiile „pe feciorii lui Vasile Stărcea, anume Pătrăşcanu şi Safta, Ion şi Ştefan Stărpu, nepoţii lui, feciorii lui Ioan Stărce” şi revin „a patra parte de Bereşti lui Vasile Stărcea; / A patra parte de Zvorişte, Ilincăi; / A patra parte de Şărbăneşti, Irinii, şi o parte Ilincăi; / A opta parte de Zvorişte, Sandei, mumei şatrarului Petre Cheşcu; / A patra parte de Şărbăneşti, Saftei, din care se trage pitarul Cliamintiuoi”. / „La clironomii lui Ion Stărcia, se clironomisesc şi pe Ştefan Stărpu, după puterea cărţii de judecată: pol sat Şărbăneşti, a patra parte de Bereşti şi a patra parte de Zvorişte”. / „Partea lui Pătrăşcanu şi a Saftii, feciorii lui Vasile Stărcia: jumătate de sat Şărbăneşti, a patra parte de Bereşti, a opta parte de Zvorişte”. / La clironomii lui Patraşcu şi a Saftii, surorii sale: a patra parte de Bereşti, pol sat Sărbăneşti, a patra parte de Zvorişte, însă cu jumătate de a patra parte ce au luat-o Şăpteliceştii fără dreptate, că unde avea el numai a opta parte de Zvorişte, acum se stăpâneşte a patra parte. Un sat întreg face şi a patra parte şi trece mai mult în partea lor acea jumătate de a patra parte, ce au luat-o de la Şăptiliceşti cu strâmbătate. / Din care îndestul se dovedeşte că cu strâmbătate şi cu greşeală s-au luat de la noi, Şăptiliceştii, acea jumătate de a patra parte de Zvorişte, cu judecata din 1787, Iulie 27, ce s-a judecat frate-meu Neculai, şapte ani, şi cu Petru Cheşcul, cumpărătorul. Întâi că trece această a opta parte mai mult în fi partea clironomilor lui Patraşcu şi a Saftei peste împărţeală, şi clironomilor lui Ion Stărcia le lipseşte din împărţeală această jumătate de a patra parte, şi, de ar fi lipsit de la truş-şase fraţii, ficiorii lui Ion Stărce, după analogie eram mai puţin păgubaşi, iară cu urmările şatrarului Petrea Cheşcu sunt păgubaşi numai eu, în jumătate din zestrea maicii mele. Şi unde aveau, după împărţeală, clironomii Saftei şi ai lui Patraşcu numai a opta parte din Zvorişte, şi moaşă-mea (bunica, adică soţia moşului, bunicului – n. n.) Ilinca a patra parte, care a dat-o zestre maicii mele, Şăptelicioi, am rămas noi cu a opta parte şi el cu a patra parte, vânzând clironomii lui Patraşcu şi a Saftei, şatrarul Petrea Cheşcu, de două ori acea a opta parte. Însă o dată ficorii lui Cerchez, ce se trag din Safta, şi o dată clironomii lui Patraşcanu, vicleni fiind şi vânzătorii, şi cumpărătorul, şi la anul 1787, Noiemvrie, luând hotarnici pe dumnealui spătarul Ioan Cananou, fiind paharnic, şi pe răposatul ban Iordachi Cananou, ca să-i hotărască părţile sale din Zvorişte, dumnealor au pus temei pe zapisele şatrarului Petrea Cheşcu, de cumpărătură ce avea de la clironomii lui Patraşcu şi a Saftei, şi ne-au luat moşia, dându-i şi mărturie hotarnică. Şi, viind aici la Divan în judecată răposatul frate-meu, judecata Divanului încă a pus temei pe hotarnică, şi noi suntem păgubaşi de jumătate zestrea maicii noastre. Pentru care, cu lacrămi, mă rog luminatului Divan să cerceteze cu amăruntul, atât împărţeala Domniei Sale Costandin Neculai-Vodă, cât şi cartea de judecată din velet 1787, ca să se poată pliroforisi luminatul Divan câtă deosebire are noima cărţii de judecată de hotărârea cărţilor domneşti de împărţeală, ca să pot şi eu, ticălosul, de a-mi afla dreptatea şi să nu rămân isterisit de zestrea maicii mele, căci viclenia şi lăcomia şatrarului Cheşcu l-au silit a cumpăra de două ori, vrând să-i dezrădăcineze din strămoşeasca moştenire şi să cuprindă toată Zvoriştea supt a sa stăpânire, cu fel de fel de chipuri meşteşugite, că n-a fost şatrarul Cheşcu atât de prost, cât

[1231] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980, pp. 49-51
[1232] AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, Bucureşti 1996, doc. 414, p. 475

să se amăgească de vânzători, mai ales având toate scrisorile şi împărţelile neamului în mâna sa”[1233].

1772: **Parohia Dealu Buda**, 150 familii, Buda 150 familii şi parte din Stânca, 47 familii, toate în comuna Zvorîştea, are biserica parohială „Sfinţii Voievozi” din lemn bârne, construită la 1772, după cum se prevede în sinodic, ctitor Prinţul **Andrei Ştefanco**, alţii spun de **Alexandru Tăutu**, proprietarul moşiei. La 1822, reparată de Iacovschi Moţoc, asemene reparări i se fac la 1865-1875 şi la 1890, sub **primarul Sava Iliescu**, se cheltui 1.700 lei, pardosindu-se înlăuntru şi afară cu scânduri, se podi cu scânduri în locul pietrelor, se făcu din nou clopotniţa tăbănuilă. Catapeteasma, aceiaşi din vechime, se reînnoi în 1875. Clerul, în 1894: paroh: H. Vasiliu, seminar 4 clase, atestat No. 47 din 1884; cântăreţi: G. Cândescu, decret No. 274 din 1887, şi Emanoil Dascălu, decret No. 71 din 1851, urmând N. Diaconu. În 1902, paroh: C. Buşilă, de la Păltiniş, în locul lui H. Vasiliu, trecut la Puienii, preot G. Cărăuşu, în locul preotului Buşilă. Cântăreţi: Băncescu şi Poinariu. Pământul bisericesc e de 6 fălci, neregulat, fiind printre casele locuitorilor; satul, lângă graniţa Bucovinei”[1234].

1772-1774: În Ocolul Siretului de Sus, conform recensământului rusesc dispus de Rumeanţev, **Zvorîştea din Deal** avea 19 case şi doar 7 birnici, după ce se scădeau ruferurile, 12 la număr, adică 5 argaţi şi slugi, 3 popi şi 4 ţigani. **Zvorîştea din Vale** avea 144 de case, cu 70 de birnici, 74 însemnând rufeturile, adică 24 de ţigani, 17 femei sărace, 10 nevolnici şi 23 slugi, argaţi, scutelnici şi alte bresle ai **şătrarului Cheşcu**. În satul megieş, **Zamostea**, existau doar 19 case şi doar 10 birnici, 9 fiind rufeturi, adică 2 mazili, 3 volintiri, 3 păstori ai **medelnicerului Silion** şi 1 ţigan. La **Bereşti** existau 14 case, cu 7 birnici şi cu 7 rufeturi, reprezentate de 1 mazil, 2 argaţi ai lui, 1 nevolnic, 1 ţigan şi 2 femei sărace[1235].

1774: **Filiala „Sfinții Voievozi”** din Poiana Pustaiul, construită din lemn bârne, tencuită şi văruită, la 1774, de preotul Dumitru Ungureanu, reînnoită, la 1820, adusă din Zamostea, de preotul Dumitru Ionicesei, acoperită, la început, cu stuf şi paie, reclădită, la 1851, se reînnoi de enoriaşi şi Prinţul Alezandru Moruzi. Poiana fu moşie aparte a mănăstirii Putna, până la 1785. Catapeteasma, în 3 rânduri de iconiţe cu pictură veche. Icoanele Împărăteşti, parte nouă donate de Turtureanu, din Bucovina. Sunt şi icoane de la vechea biserică din Zvorîştea. Stranele simple, sus şi jos podeală de scânduri, în pridvor piatră, clopotniţa la intrare în cimitir, pe stâlpi de lemn, acoperită cu şindilă, are 2 clopote, unul cu data 1821 şi altul, 1872. Cimitirul închis cu zăplaz, cel de înmormântare, partea de răsărit; sunt 6 fălci pământ bisericesc. Clerul în 1894: Paroh: Constantin Balanescu, curs seminar 4 clase, atestat No. 509 din 1874, Iaşi, învăţător, duhovnic; Cântăreţi: Gavril Antonescu, decretat No. 375 din 1891, Ioan Manoliu, decret No. 92 din 1851, după care Dumitru Iliescu, Alexandru Şeptelici; membri epitropi G. Barbosu şi I. P. Bontea”[1236].

1775: În recensământul ordonat de generalul Spleny, primul guvernator militar al Bucovinei, înainte de convenirea graniţelor definitive, în Ocolul Siretului, Zamostea are 1 popă şi 23 ţărani, Zvorîştea din deal, 2 mazili (mazili înseamnă fii de boieri), 6 popi şi 20

[1233] Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. XXI, Bucureşti 1911, pp. 272-275
[1234] Ciocoiu, Constantin, iconom, *Note la Monografia Bisericilor parohiale și filiale din județul Dorohoi*, Dorohoi 1902, p. 57
[1235] AŞRSSM, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. I, Chiţinău 1975, p. 344
[1236] Ciocoiu, Constantin, iconom, *Note la Monografia Bisericilor parohiale și filiale din județul Dorohoi*, Dorohoi 1902, pp. 56, 57

ţărani, Zvoriştea din vale, 1 boier, 4 popi şi 51 ţărani, iar Bereşti, 1 mazil, 1 popă şi 10 ţărani[1237].

1778: „**Parohia Şerbăneşti**, 141 familii, anexată de cotunele Slobozia, 128 familii, Bereşti 123 familii şi Poiana 86 familii, toate din comuna Zvoriştea, are biserica parohială „Sfinții Voevozi" (Şărbăneşti), construită din lemn bârne, ctitorii, fondatori, familia Stârcea Ioniţă, proprietarul moşiei, la 1778. Aci s-a retras Grigore Matei Ghica Vodă, în a doua Domnie, 1735-1741. După irupţiunea războiului dintre ruşi şi turci, Munich, ocupând Moldova, Ghica Vodă fugi din Iaşi şi se retrase aici, la moşia sa, dar şi aici fiind urmărit de ruşi, fugi din ţară (*Letopiseț*, Tom 2, p. 451. ed. veche). Biserica avu reparaţiuni prin familia Sireteanu, în 1855, şi mai în urmă, pe la 1890, se tăbănui cu scânduri, înlăuntru şi afară, văpsindu-se, prin preotul Constantin Bălănescu. Catapeteasma e pictată pe trei bucăţi scândură de ulm; clopotniţa, deasupra coridorului de scânduri, are un clopot, cu data 1795. Sus şi jos, podeală de scânduri; cimitirul din jurul bisericii e închis cu gard, cel de înmormântare în partea de sus. Sunt 6 fălci pământ bisericesc"[1238].

1782: „**Parohia Zvoriştea**, vatra, 207 familii, anexată de cotuna Stânca, 100 familii, comuna Zvoriştea, are biserica parohială „Adormirea" fondată, de piatră şi cărămidă, de Petru Cheşcu, după inscripţia de sus, la intrare: *„Această sf. biserică cu hramul Ospeniei, este făcută de Petru Cheşcu, pe moşia D-sale, satul Zvoriştea 1182 Ianuar 24*". Mormântul familiei fondatorului Petru Cheşcu se află în pridvorul bisericii, văzându-se mai multe pietre, cu inscripţii având anul 1782. Tot în pridvor, la intrare, se vede *monumentul de marmură,* cu inscripţia grecească, sub care se află înmormântat *Dimitrie C. Moruzi,* fratele ctitorului Alexandru C. Moruzi, care a reparat biserica, purtând *data 1838 Oct, 8.* Prinţul Alexandru C. Moruzi a reparat biserica în 1853, făcând catapeteasma din nou, cu stranele şi alte podoabe bisericeşti, iar din icoanele vechi parte sau dat la biserica Trestiana şi parte se află aici. Decedatul ctitor Alexandru C. Moruzi se află înmormântat afară, dinaintea uşii bisericii, având 2 monumente, cu inscripţie greacă şi română: *„Lui Alexandru Constantin C. Moruzi, născut la 1805, aug. 29 în Ţarigrad, mort în Fotia Italia 25 aprilie 1873, spre pomenirea sa*". Eliza Zaimis, Aspasia Roma, Zenaida Calimachi, fiicele lui. Alt monument, al soţiei Sale, Pulcheria, se află alăturea, purtând data 3 Ianuar 1842. / Grosimea pereţilor bisericii e de jumătate stânjen, conţine pe deasupra ferestrelor în zid, în lungime, bolta ce duce în nişte etacuri sau goluri, deasupra altarului şi a pridvorului. / Catapeteasma, cu sculptură şi pictură, e demnă de văzut. Podeala de jos a bisericii, o sobă de oale, în altar, şi alte obiecte sunt făcute de Doamna Eliza Zaimis, soră cu Doamna Zenaida Căţimachi şi cu Doamna Aspasia Spiridon, fiice ale decedatului ctitor Alexandru C. Moruzi. Doamna Eliza Zaimis, până la vinderea moşiei domnului Manoliu, plătea clerul şi întreţinea biserica cu bani şi pământ. / Din vechime, trupul moşiei Zvoriştei, dinspre sud, a fost a mănăstirii Moldaviţa din Bucovina, dată de Ştefan cel Mare, prin uricul din 14 martie 1488, şi trupul din sus, al boierului Petru Cheşcu. Personalul clerical, la punerea în aplicare a legii din 1894: Paroh: **Gheorghe Enescu** curs catihetic, hirotonit la 1859. Cântăreţi: I. Băncescu, din 1865, şi C. Mândrescu, din 1880, după care T. Gheorghiu. Urmează paroh I. Dionisie, seminar grad II, din 1859, în locul decedatului Enescu, apoi paroh V. Măcărescu, seminar grad II, din1901, în locul decedatului Dionisie. Cântăreţ: H. Poenaru, în locul lui Mândrescu"[1239].

[1237] Spleny von Mihaldy, Gabriel, *Descrierea districtului Bucovina*, p. 55

[1238] Ciocoiu, Constantin, iconom, *Note la Monografia Bisericilor parohiale și filiale din județul Dorohoi*, Dorohoi 1902, pp. 55, 56

[1239] Ciocoiu, Constantin, iconom, *Note la Monografia Bisericilor parohiale și filiale din județul Dorohoi*, Dorohoi 1902, pp. 54, 55

1788, Hacquet: „Dacă mergi pe malul drept al Siretului, atunci pământul e necontenit tăiat de afluenţii săi laterali. Pe acest drum, am făcut cunoştinţă cu un boier moldovean, de stare mijlocie, ce se numea Şeptilici şi era originar din satul Zvoriştea. Cum m-a surprins numele lui, care însemna „al şaptelea", am întrebat şi pe alţi moldoveni despre raţiunea acestei numiri şi mi s-a susţinut, într-un glas, că maică-sa a născut, într-o lună, şapte copii, dintre care s-ar mai afla în viaţă încă patru. Când l-am întrebat aceasta pe boierul foarte zdravăn şi spătos, mi-a confirmat acest lucru (!) şi mi-a spus că pot să mă informez şi la popa din acel sat. Era un bărbat de vreo patruzeci de ani şi făcuse, cu nevastă-sa, şase copii"[1240].

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului şi la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldoveneşti, menţiona drumul care „duce prin Sinăuţi (vamă şi lagăr de carantină austriac), la Târgul Nou, primul – sat moldovenesc, apoi prin Talpa, pe malul stâng al Siretului, la Zvoriştea. De aici, la stânga, pe vale, prin Bucecea (o localitate ce aparţine patriarhului de Ierusalim) şi Cucorăni, la Botoşani"[1241].

1800: „Filiala din Bereşti „Sfântul Necolai", construită de lemn bârne, încheiate de jos până şi cu bolta de sus, de Vasile Calmuschi, la 1800. Catapeteasma din iconiţe mici are inscripţia: „Această sfântă şi Dumnezeiască catapeteasmă s-au făcut de robul lui Dumnezeu Vasile Calmuschi şi soţia sa Balaşa, ca să fie spre pomenirea a tot neamul lor (7282)". Altă inscripţie arată că s-a reînnoit de robii lui Dumnezeu, Vasile Lepadatu, cu soţia sa Safta, spre pomenirea a tot neamul lor, 1847 Septembrie 26. În 1890 i se bătu scânduri pe din lăuntru şi afară, văpsindu-se; se podi jos cu scânduri, de comună şi enoriaşi, prin stăruinţa preotului Constantin Balanescu. Clopotniţa, dinaintea bisericii, pe 2 stâlpi. Pe clopot, numele Nicolae Calmuschi, 1809. Cimitirul e cu gard, cel de înmormântare, partea de răsărit; sunt 8,5 fălci"[1242].

1803: Zvoriştea din Deal a stolnicului Ioan Cheşcu avea 344 liuzi (oameni străini, de regulă fugiţi din Galiţia), care se alătură băştinaşilor menţionaţi de recensămintele anterioare, iar Bereştii pitarului Neculai Calmuţchi, doar 70[1243].

1878: „Regimentul 8 de linie. Soldații al căror nume și signalimente se notează mai jos, fiind șterși din controale ca dezertori; autoritățile civile și militare cu onoare sunt rugate să binevoiască a-i urmări și înainta acestui depotu, în caz de a-i prinde: **Andronie Ion**, din comuna Zvoriștea, plasa Berhometele, districtul Dorohoi, fiul lui Mihai și al Smarandei, născut la 1856, Noiembrie 10, talia 1 metru 680 milimetri, fața lungă, fruntea lată, ochii verzi, nasul, gura, bărbia potrivite, părul și sprâncenele negre, semne particulare nu are; **Luchian Vasile**, din comuna Zvoriștea, plasa Berhometele, districtul Dorohoi, fiul lui Petrea și al Casandrei, născut la 1856, Iulie 3, talia 1 metru 640 milimetri, fața smeadă, fruntea lată, ochii verzi, nasul, gura, bărbia potrivite, părul și sprâncenele castanii, semne particulare nu are"[1244].

1884: „În comuna Zvorăștea, județul Dorohoi, s-a declarat de pripas un cal armăsar, în păr șarg, coamă, coadă albe, puțin retezat la frunte. Spre satisfacerea referatului domnului subprefect al plasei Berhometele, cu No. 324, se publică aceasta pentru cunoștința

[1240] *Călători*, X, pp. 812, 813
[1241] *Călători*, XIX, I, pp. 754-773
[1242] Ciocoiu, Constantin, iconom, *Note la Monografia Bisericilor parohiale și filiale din județul Dorohoi*, Dorohoi 1902, p. 56
[1243] Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iaşi 1886, p. 243
[1244] *Monitorul Oficial*, Nr. 23, 29 ianuarie / 10 februarie 1878, pp. 516, 517

păgubașului acelui cal, care să se conformeze legii poliției rurale în ceea ce privește primirea lui de la primăria comunei Zvorăștea"[1245].

1885: „Din comuna Zvorăştea, judeţul Dorohoi, se trimite înştiinţare că în ziua de 18 aprilie 1885, la 4 ore p. m., a fost lovit de trăsnet un băiat ca de vreo 16 ani, în timp ce mâna boii la plug. Acest băiat, numit Gheorghe, era un fiu al lui Vasile Cojocaru din cotuna Şerbăneşti, comuna Zvorăştea. În aceeaşi zi a fost lovită de curentul electric şi o vacă, care a văzut, la moment, moartă"[1246].

1886: „La 14 Iunie curent, o copilă de 4 ani, numită Aglaia, fiica locuitorului Theodor N. Ifteme din comuna Zvorăştea, judeţul Dorohoi, s-a dus la Siret, ca să se scalde, şi, dezbrăcându-se de haine, a alunecat de pe mal şi, căzând într-o bolboacă, s-a înecat. Cadavrul a fost scos de către tatăl copilei"[1247].

1888: „Prin deciziunea Domnului ministru de finanţe, cu No. 44.392 din 15 Noembre 1888, dl Demetriu Mihăiluc, fost sub-casier, se numeşte agent de control la **fabrica de spirt Zvorâştea**, din judeţul Dorohoi, cu salariul de 200 lei lunar, în locul dlui M. Dumitrescu, depărtat"[1248].

1891: „Proprietarul vacii cu mânzatul ei, ce se pripăşise în comuna Zvorâştea, despre care tratează publicaţia No. 6.412 din 20 Noembre 1890, înserată în *Monitorul oficial*, prezentându-se cu probele cuvenite la primăria respectivă, i s-a dat în stăpânire acea vacă cu mânzat. Se publică aceasta spre cunoştinţa generală, cunoscându-se revocată publicaţiunea citată mai sus"[1249].

1892: „Ministerul, auzind pe consiliul permanent al instrucţiunii, publică concurs pentru ziua de 15 Septembrie 1892, pentru ocuparea, cu titlu provizoriu a şcoalelor rurale din circumscripţiunile mai jos notate: Circumscripţiunea IV Iaşi, judeţul Botoşani, plasa Siret: Şcoala judeţeană din comuna Fântânelele, cătunul Roşcani; Şcoala judeţeană de fete din comuna Corni; Şcoala judeţeană de băieţi din comuna Burdujeni, al doilea post de învăţător; Şcoala comunală de băieţi din comuna Dumbrăveni, al doilea post de învăţător; Şcoala comunală din comuna Burdujeni, cătunul Prelipca. / Judeţul Dorohoi, plasa Berhometele: Şcoala judeţeană din comuna Zamostea, cătunul Bălineşti; Şcoala comunală din comuna Zvorîştea, cătunul Şerbăneşti"[1250].

1895: „**Zvorăştea** (**Zvorîştea**), comună rurală în judeţul Dorohoi, plasa Berhometele, formată din satele: Bereşti, Buda cu Dealul, Poiana, Pustaiul, Şerbăneşti cu Slobozia, Stânca cu Zvorăştea şi Vatra, cu reşedinţa în Zvorăştea. Are 5.164 suflete; 6 biserici, deservite de 3 preoţi, 7 cântăreţi şi 6 pălămari; o şcoală mixtă. Vite: 939 vite mari cornute, 1.719 oi, 8 capre, 212 cai şi 300 porci. **Zvorăştea cu Stânca** (Zvorîştea), sate, pe moşia Zvorăştea, comuna cu acelaşi nume, plasa Berhometele, judeţul Dorohoi, cu 1.132 suflete. Din vechime, trupul moşiei Zvorăştea, dinspre sud, a fost al mănăstirii Moldaviţa, din Bucovina, dată de Ştefan Vodă cel Mare, prin uricul din 12 Martie 1488, şi trupul din sus, a boierului Petru Cheşcu. Are o biserică, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", deservită de 1 preot, 2 cântăreţi şi 2

[1245] *Monitorul Oficial*, No. 256, 24 februarie / 7 martie 1884, p. 6553
[1246] *Telegraful*, No. 3973, Anul XVI, duminică 28 aprilie 1885, p. 3
[1247] *România Liberă*, Nr. 2667, Anul X, sâmbătă 28 iunie / 10 iulie 1886, p. 3
[1248] *Monitorul Oficial*, No. 185, 20 noiembrie 1888, p. 4286
[1249] *Monitorul Oficial*, No. 4, 5 aprilie 1891, p. 100
[1250] *Monitorul Oficial*, Nr. 114, 23 august 1892, p. 3498

pălimari, mare şi bine zidită, făcută la 1782, de Petru Cheşcu; o şcoală. Pârâul ce trece pe moşie este Leahul. Râul Siretul trece pe margine. Drumuri: calea comunală de la Podul Siretului şi calea naţională, ce duce la Hănţăşti. Moşia se hotărăşte cu: Vârful Câmpului, Bucovina, Hănţăşti şi Zamoştia"[1251]. „**Poiana Pustaiul**, sat, pe moşia Zvoriştea, comuna cu acelaşi nume, plasa Berhometele, județul Dorohoi, cu o populaţie de 176 familii sau 704 suflete. În vechime, fiind moşie, a parte era proprietatea mănăstirii Putna din Bucovina, care a stăpânit-o până la 1785. Biserica, cu hramul „Sfinții Mihail şi Gavril", este de lemn, făcută în 1774, de preotul Dimitrie Ungureanu, şi e deservită de 1 cântăreţ şi 1 pălimar"[1252]. „**Vatra**, sat pe moșia Zvoriștea, comuna cu acelaşi nume, cu 440 suflete"[1253].

1895: „Soldații mai jos notați, nerăspunzând ordinelor de chemare, și care s-au dat nesupuși, nefiind prezenți la corpurile lor, sunt rugate toate autoritățile civile și militare a-i urmări și, prinzându-i, să-i trimită depozitului de recrutare Dorohoi: **Strul Henich**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Andrei Vasile**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **A Dumitrăesei Dumitru**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Corstia Constantin**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **A Cortoaie Dumitru**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Murariu Vasile**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Jitariuc Iordache**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Caraulia Andrei**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Chiruță Zaharia**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Chiță Gheorghe**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **A Iloaie Ilie**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Prisacariu Constantin**, contingentul 1883, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Purice Dumitru**, **Grisariu Hunia**, contingentul 1881, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Cristea Gheorghe**, **Ințel Ber Leib**, contingentul 1881, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi"[1254]. / „**Regimentul 8 artilerie**: **Leon Aronovici**, contingentul 1887, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi. / **Regimentul 12 artilerie**: **Suh Andrei**, contingentul 1891, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Rascu Vasile**, contingentul 1894, din comuna Buda, județul Dorohoi. / **Batalionul 4 vânători**: **Șeptelici Spiridon**, contingentul 1886, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi. / **Arsenalul de construcție**: **Iohann Harant**, contingentul 1892, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi. / **Regimentul 8 Dragoş No. 29**: **Matei Theodor**, contingentul 1878, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Dornianu Dumitru**, contingentul 1878, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi**; Ioanceanu Iacob**, contingentul 1878, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Duduman Constantin**, contingentul 1878, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Ilaș Vasile**, contingentul 1880, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Maftei Gheorghe**, contingentul 1880, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Sfichi Ioan** II, contingentul 1876, din comuna Zvoriștea, județul Dorohoi; **Iova Leon**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Andronic Vasile**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Dumitru Costantin**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **A Olăriței Ion**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Andrieş Dumitru**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Dumitru Constantin**, contingentul 1880, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Grădinariu Neculai**, contingentul 1881, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi; **Scutelnicu Ion**, contingentul 1884, din comuna Zvorăștea, județul Dorohoi"[1255].

[1251] Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, Volumul V, București 1902, p. 799
[1252] Ibidem, p. 36
[1253] Ibidem, p. 724
[1254] *Monitorul Oficial*, No. 116, 24 august / 5 septembrie 1895, pp. 3947-3951
[1255] *Monitorul Oficial*, No. 118, 26 august / 7 septembrie 1895, pp. 4007-4013

1899: „Depozitul de recrutare Dorohoi. Listă de nesupușii din contingentul 1900. Sunt rugate toate autorităţile civile şi militare a lua măsuri pentru urmărirea, prinderea şi trimiterea lor la acest depozit: **Regimentul 4 artilerie**: Fridman Adolf, fiul lui Haim şi al Etei, din comuna Zvorâştea, judeţul Dorohoi. / **Regimentul 8 Dragoş No. 29: Iosub Marcu**, fiul lui Herş şi al Ităi, din comuna Zvorâştea, judeţul Dorohoi; **Pavalache Gheorghe**, fiul lui Dumitru şi al Mariei, din comuna Zvorâştea, judeţul Dorohoi; **Lelescu Gheorghe**, fiul lui Costache şi al Elenei, din comuna Buda, judeţul Dorohoi; **Huţanu Simion**, fiul Zamfirei, din comuna Buda, judeţul Dorohoi”[1256].

1901, Gustav Weigand „De aici, am urmat Siretul, trecând prin Ciudei (Czudyn), unde locuiesc evrei, germani, români şi ruteni, spre Suceveni[1257], unde am stat, la prânz, iar duminică, 25 august 1901, seara, am plecat la Terebleşti[1258], satul locuit de germani și români, dar în care sunt şi destui slavi, ca în toată zona. Am vizitat Mihăilenii, târguşor preponderent evreiesc, de cealaltă parte a graniței cu România, unde era zi de piață. Un birjar m-a dus la oamenii din Grămeşti[1259] și Zvoriştea[1260], unde am și înnoptat, la hanul evreiesc. A doua zi, am trecut, din nou, granița și am ajuns, după-amiază, în orașul Siret, care este inundat de evrei, plecând la Sfântul Onufri[1261], sat cu o interesantă biserică mănăstirească, din 1593”[1262].

1908: Prin licitaţie, este luată în exploatare „Coasta lui Andoni, de pe proprietatea Probota, parchetul No. 1, în întindere de 16 hectare 8.000 mp, exploatabili într-un an, asupra dlui Gheorghe Manoliu Teţcanu, din comuna Zvoriştea, judeţul Dorohoi, cu lei 312 hectarul”[1263].

1919: „**EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de Comisia I județeană, relativ la exproprierea moşiei Bereşti, din comuna Zvorâştea, proprietatea doamnei Ioana Dr. Sava-Goiu. Din această moşie s-au expropriat 94 ha şi 10 ari, situate între Siret şi Sireţel, în lung, în hotar cu terenul dat în expropriere locuitorilor din Ionăşăni pentru moșia Strâmba, având ca hotare, la nord, Sireţelul, la sud, Siretul, la apus, hotarul pământului expropriat pentru locuitorii din Ionăşăni, iar la răsărit, cu restul proprietăţii. Întreg terenul expropriat este de calitatea I şi comisiunea opinează a se plăti cu 1.100 lei/ha. / Pentru exactitate: / Preşedintele comisiunii, judecător M. Balasan. / Secretar, I. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I judeţeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moşiei Zvorâştea**, lotul 7, din comuna Zvorâştea, **proprietatea lui Gr. Manoliu-Teţcanu**. Moșia are o întindere de 700 ha, din care se scade 240 ha pădure, iazul etc., şi rămân 460 ha pământ cultivabil, din care s-au expropriat 224 ha 70 ari, ce se găseşte situat înspre locurile sătenilor din **Stânca şi Stăncuţa** şi merge până la drum, deasupra fabricii, megieşindu-se: la nord, cu lotul 2, Ioan Manoliu-Teţcanu, la sud lotul **Poiana** şi pădurea Stăncuţa, la apus cu ţarina locuitorilor din satul Stânca şi Stăncuţa, iar la răsărit cu drumul ce pleacă din şoseaua Zvorâştea-Hânţeşti şi duce, pe deasupra fabricii, înspre satul Poiana; el se compune din 114 ha 70 ari, calitatea I, 100 ha calitatea II şi 10 ha calitatea III. Comisiunea opinează a se plăti cu câte 1.240 lei hectarul calitatea I, 900 lei hectarul calitatea II şi cu 600 lei hectarul calitatea III. / Pentru exactitate, Preşedintele comisiunii, judecător, M. Balasan. / Secretar, I. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I judeţeană Dorohoi, relativ la **exproprierea**

[1256] *Monitorul Oficial*, No. 205, 11/23 decembrie 1899, pp. 7036-7038
[1257] La Suceveni, a cântat Vasile Hrinco (17 ani).
[1258] La Tereblecea, a cântat Anastasia a Niţului.
[1259] La Grămeşti, a cântat Gheorghe Găvărloaie (60 ani).
[1260] La Zvoriştea a cântat Ion Damia (45 ani) din Vârvu Câmpului.
[1261] La Sf. Onufri, a cântat Niculai Humeniuc (18 ani)
[1262] Weigand, op. cit., pp. 7-17.
[1263] *Monitorul Oficial*, Nr. 253, 16 februarie 1908, p. 9465

moşiei Zvorâştea, loturile No. 3 şi No. 2, Lojoc, din comuna Zvorâştea, **proprietatea Ioan Manoliu-Teţcanu**. Moşia are o întindere de 45 ha 50 ari, teren expropriat care se găseşte situat în partea dreaptă a şoselei ce duce, din Zvorâştea, înspre Hânţeşti, în apropierea cimitirului satului, megieşindu-se: la răsărit cu şoseaua, la apus cu proprietatea Gr. Manoliu-Teţcanu, la nord cu drumul de hotar, ce desparte de locurile satului Stăncuţa, iar la sud restul proprietăţii; el se compune din 40 ha 50 ari calitatea I şi 5 ha calitatea II. Comisiunea opinează a se plăti cu lei 1.240 hectarul calitatea I şi 1.000 lei hectarul calitatea II. / Pentru exactitate, Preşedintele comisiunii, judecător, M. Balasan. / Secretar, M. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I judeţeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moşiilor Zvorâştea**, lotul 4 şi Zvorâştea, lotul 6, din comuna Zvoriştea, **proprietatea lui Constantin Manoliu-Teţcanu** şi **Eufrosina Manoliu-Teţcanu**. Situaţia definitivă a terenului expropriat din lotul Hliboca al lui C. Manoliu şi al doamnei Eufrosina Manoliu, în întindere de 97 ha, pentru primul, şi 13 ha 40 ari, pentru ultima, se găseşte lângă **ţarina satului Buda** şi **satul Dealu**; iar situaţia definitivă a terenului expropriat din lotul Bahna este aceeași de la comisiunea locală, având de hotare **ţarina satului Vatra, satul Buda**, pădurea Zamostea şi, pe toată întinderea, gârla Bărăncei, având o suprafaţă de 50 ha. Pământul expropriat se compune din lotul de la Hliboca, din 77 ha calitatea I şi 20 ha calitatea II, al lui C. Manoliu, şi 13 ha 40 ari calitatea I, a doamnei Eufrosina Manoliu, iar la lotul Bahna, 100 ha calitatea I şi 50 ha calitatea II. Comisiunea opinează a se plăti cu lei 1.240 hectarul calitatea I şi cu 900 lei hectarul calitatea II. / Pentru exactitate, Preşedintele comisiunii, judecător, M. Balasan. / Secretar, I. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I judeţeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moşiei Zvoriştea**, lotul No. 3 din comuna Zvorâştea, **proprietatea Casei rurale**. Terenul expropriat este în întindere suprafaţă totală de 540 ha, compus din 2 trupuri, întrucât moşia s-a expropriat în întregime, conform art. 5 din decretul-lege. El se compune din 375 ha calitatea II şi 165 ha calitatea III. Comisiunea opinează a se plăti: pământul de calitatea II cu 900 lei hectarul, iar pământul de calitatea III, cu 500 lei hectarul. / Pentru exactitate Preşedintele comisiunii, judecător, M. Balasan. / Secretar, I. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I judeţeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moşiei Zvorâştea**, lotul V, din comuna Zvoriştea, **proprietatea doamnei Virginia inginer N. Theodorescu**. Terenul expropriat se compune din 179 ha 20 ari şi cuprinde lanul „Gavanaşul" în întregime, iar restul este situat din pădurea Zamostea, pe toată lăţimea moşiei pe laturile Bucovinei şi ţarinele locuitorilor din **Vatra**, o linie dreaptă care uneşte aceste două laturi. Terenul expropriat se compune din 161 ha 4 ari pământ calitatea I şi 17 ha 16 ari, lanul Bătrâncei, pământ calitatea II, bun pentru imaş. Comisiunea opinează a se plăti cu câte 1.240 lei ha de pământ calitatea I şi 900 lei ha calitatea II. / Pentru exactitate, Preşedintele comisiunii, judecător M. Balasan. / Secretar, I. Baer. / **EXTRAS** de pe procesul-verbal încheiat de comisiunea I judeţeană Dorohoi, relativ la **exproprierea moşiei Bereşti-Zvorâştea**, din comuna Zvorâştea, proprietatea Casei rurale din Bucureşti. Moşia are o întindere totală de 769 ha, care s-au expropriat în întregime, conform art. 5 din decret-lege, scăzându-se numai 3 ha – **conacul**, şi are următoarele hotare: spre răsărit apa Siretului şi **moşia Strâmba**, la apus delimitările **satului Călugăreni** (Adâncata) şi pădurea Hânţeşti, la nord moşia Bereşti **Cotin Zamfirescu** şi vatra satului Bereşti şi la sud cu moşia Hânţeşti. Terenul expropriat se compune din 512 ha calitatea I şi 194 ha calitatea II. Comisiunea opinează a se plăti cu câte 1.100 lei ha calitatea I şi 900 lei ha calitatea II. / Pentru exactitate, Preşedintele comisiunii, judecător M. Balasan. / Secretar, I. Baer"[1264].

1941: „Centrul de recrutare „Logofătul Tăutu". La 26 Mai 1941, transport de la Dorohoi, la Zvoriştea; / la 30 Mai 1941, recrutează tinerii din comunele Zamostea şi Hănţeşti;

[1264] *Monitorul Oficial*, 9 august 1919, p. 4955-4957

la 31 Mai 1941, recrutează tinerii din comuna Zvoriştea; / la 1 Iunie 1941, după-masă, recrutează tinerii din comunele Lozna, Grămeşti şi încheierea plasei, în localul primăriei Zvoriştea. / La 2 Iunie 1941, transport, de la Zvoriştea, la Dorohoi"[1265].

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), **morţi pentru patrie**, în actualul război, începând de la 22 Iunie 1941, ora 24: **Ştefănucă Gheorghe**, soldat, ctg. 1934, cu ultimul domiciliu în com. Zvorâştea, jud. Dorohoi, mort. la 25 iunie 1941; **Lis Nicolae**, caporal, ctg. 1934, cu ultimul domiciliu în com. Buda. jud. Dorohoi, mort la 2 iulie 1941; **Rusu Petre**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu în com. Zvorâştea, jud. Dorohoi, mort la 2 iulie 1941; **Itoc Alexandru**, sergent, ctg. 1938, cu ultimul domiciliu în com. Zvorâştea, jud. Dorohoi, mort la 3 iulie 1941; **Lefter Titus**, soldat, ctg. 1934, cu ultimul domiciliu în com. Zvorâştea, jud. Dorohoi, mort la 6 iulie 1941; **Berariu Aurel**, sergent, ctg. 1934, cu ultimul domiciliu în com. Zvoriştea, jud. Dorohoi, mort la 21 iulie 1941"[1266].

1941: „Tribunalul Dorohoi: Având în vedere petiţiunea înregistrată la Nr. 27.603 din 1941, prin care doamna Olga Dr. Nădejde, din oraşul Dorohoi, arată că a pierdut o cambie, pe ruta Dorohoi-Botoşani, pentru suma de lei 40.000, emisă la data de 12 Noemvrie 1941, semnată de Grigore Manoliu-Teţcanu din comuna Zvorâştea, ca emitent, şi girată de petiţionară, fără scadenţă… / Dispunem: / A se publica în *Monitorul Oficial*, la stăruinţa şi pe cheltuiala petiţionarei, doamna Olga Dr. Nădejde, din oraşul Dorohoi, a prezentei ordonanţe, prin care se constată pierderea de către reclamantă a unei cambii, pe ruta Dorohoi-Botoşani, pentru suma de lei 40.000, emisă, la data de 12 Noemvrie 1941, semnată de către Grigore Manoliu-Teţcanu din com. Zvorâştea, jud. Dorohoi, ca emitent şi girată de către petiţionară, fără scadenţă, declarându-se nulă în mâinile oricărui s-ar găsi"[1267].

1945: „Următorii învăţători se transferă, pe data de 1 Septembrie 1945, la şcoalele primare din judeţul Dorohoi, arătate în dreptul fiecăruia: **Iţcou Gheorghe**, gr. II, de la Zvorăştea-Stânca, la Vf. Câmpului, Nr. 1, post V, interese materiale; **Grigoriu Elena**, gr. II, de la Zvoriştea-Stânca, la Vf. Câmpului, Nr. 2, post I, interese familiare şi materiale; **Grădinaru Dumitru**, gr. II, de la Stăneştii de Jos, Rădăuţi, la Zvorăştea-Poiana, post I; **Iţcou Gh. Elena**, gr. II, de la Zvorăştea, la Zvorăştea-Stânca, post II; **Grădinaru Ştefania**, gr. II, de la Stăneştii de Jos, la Zvorăştea-Poiana, post I; **Bălan C. Maria**, gr. II, la Zvorăştea-Slobozia,post III; Şegărceanu Maria, gr. prov., Zvorăştea-Poiana, post III"[1268].

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului şcolar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947[1269], următorii învăţători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la şcolile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Iţcou Elena**, de la Stânca-Zvoriştea-Dorohoi, la Burdujeni, Orfelinatul C. F. R., post IV, interese materiale, cu agrementul C. R. R.".

1948: „Membrii corpului didactic cuprinşi în alăturatele tablouri, care fac parte integrantă din prezenta decizie, ale cărora raționalizări, fixări li repartizări au fost anulate cu decizia Nr. 164.743 din 1948, rămân la dispoziția ministerului, fiind obligați să ceară detașarea în posturile ce vor fi publicate vacante: **Iţco Elena**, Şcoala Zvoriştea, Stânca, postul

[1265] *Monitorul Oficial*, Nr. 91, 16 aprilie 1941, p. 2074
[1266] *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549
[1267] *Monitorul Oficial*, Nr. 298, 16 decembrie 1941, p. 7839
[1268] *Monitorul Oficial*, Nr. 241, 22 octombrie 1945, pp. 9229-9231
[1269] *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

II; **Marin Cigăreanu**, Şcoala Zvoriştea, Slobozia, postul II; **Filip Mihai**, Şcoala Zvoriştea, Şerbăneşti, postul III”[1270].

În comuna Zvoriştea s-au născut publiciştii Mircea Sfichi şi Dumitru Teodorescu, cărora le închin această poveste.

Bibliografie

Arhivele Statului Iaşi, transp. 166, of. 143, No. 7, filele 31-32; tr. 885, op. 1011, Nr. 10, filele 21-24; tr. 696, op. 722, Nr. 1084, filele 80-84; tr. 1316, op. 1488, Nr. 1174, filele 53-59
AŞSP, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, I, Editura Academiei, Bucureşti, 1975
AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. II, Bucureşti 1976
AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. III, Bucureşti 1980
AŞSP, *Documente privind Istoria Românilor, A. Moldova*, sec. XVII, vol. IV
AŞSP, *Documente privind Istoria Românilor*, A. Moldova, sec. XVII, vol. V
AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006
AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XIX, Bucureşti 1969
AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXI, Bucureşti 1971
AȘȘP, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XXII, București 1974
AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIII, Bucureşti 1996
AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXIV, Bucureşti 1998
AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XXVII, Bucureşti 2005
AŞSP, *Documente Romaniae Historica. A. Moldova*, vol. XVIII, Bucureşti 2006
AŞSP, *Documente privind relaţiile agrare în veacul XVIII*, Editura Academiei, 1966
AŞSP, *Călători străini despre Ţările Române în secolul al XIX-lea*, I, Bucureşti 2004
AŞSP, *Călători străini prin Ţările Române*, Vol. VII, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980
AŞRSSM, *Moldova în epoca feudalismului*, vol. I, Chişinău 1975
Averescu, Ales., Maior, *Lecţiuni de geografie militară predate la Şcoala de Ofiţeri*, Bucureşti 1895
Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, I (1507-1653), Cernăuţi 1933
Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, vol. V, Cernăuţi 1939
Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eina Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887
Bianu, Ioan (bibliotecarul Academiei Române), *Catalogul manuscriptelor româneşti*, Bucureşti 1907
Bianu, Vasile, *Însemnări din războiul României Mari*, I, Institutul de Arte Grafice *Ardealul*, Cluj, 1926
Biblioteca Academiei Române, *Creșterile din anul 1906*, No. II, aprilie 107, București 1907
Biserica Ortodoxă Română, *Jurnal Periodic Ecleziastic*, București 1905, Nr. 6, Anul 29, septembrie 1905
Biserica Ortodoxă Română, *Jurnal Periodic Ecleziastic,* Anul XXXII, nr. 9, decembrie 1908; Nr. 3, Anul 33, iunie 1909; nr. 40, 1916
Bogdan, I., *Documentele moldoveneşti de la Ştefan cel Mare*, Iaşi 1933
Boldur, Alexandru V., *Ștefan celo Mare, Voievod al Moldovei*, Editura „Carpații”, Madrid 1970

[1270] *Monitorul Oficial*, Nr. 194, 23 august 1948, pp. 6963, 7021-7023

Botez, Corneliu, *Omagiu lui Mihail Eminescu, cu prilejul a 20 de ani de la moartea sa*, Atelierele grafice „Socec”, Bucureşti, 1909
Brumaru, Emil, *Julien Ospitalierul*, Polirom, Iaşi 2009
Bucşă, Prof. Viorel; Hutu, Prof. Cătălin; *110 ani de învăţământ românesc la Prelipca*, în revista *Primele iubiri*, Suceava, 15.01.2004
Cantemir, Dimitrie, *Hronicului Romano-Moldo-Vlahilor*, Bucureşti 1928
Ciocoiu, C., Iconomul, *Note la Monografia Bisericilor parohiale şi filiale din judeţul Botoşani*, Dorohoi 1892
Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VI, Iaşi 1886
Codrescu, Th., *Uricarul*, Vol. VII, Iassi 1886
Codrescu, Theodor, *Uricarul sau Colecţiune de diferite acte care pot servi la Istoria* Românilor, Volum XI, Iassi 1889
Codrescu, Theodor, *Uricarul*, Vol. XX, Iaşi 1892
Crăciun, Georgeta, *Moldova în vremea Domnitorului Grigore Alexandru Ghica*, Bucureşti 1984
Damian, Constantin C., *Les banques populaires en Roumanie*, Orléans, Imp. P. Pigelet et Fils et Co, 1922
Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868
DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, Bucureşti 1983
DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, Bucureşti 1989
Direcțiunea Administrațiunii Locale, *Tablou de regruparea comunelor rurale*, București 1931
Drăguşanul, Ion, *Identităţi deturnate. O istorie anecdotică a Bucovinei*, Grupul editorial Muşatinii – Bucovina viitoare, Suceava, Anul Eminescu
Filip, Preotul Neculai, *30 de ani în parohia Văratec*, Botoşani, 1911
Filipescu-Dubău, Nicu, *Dicţionar geografic al Judeţului Dorohoi*, Iaşi, 1891
Florescu, George D., *Andrei Vistierul şi Andrei Hatmanul-Logofătul*, Bucureşti 1936
Forescu, V. A., *Obiceiurile sătenilor şi Măriuţa din Rădăşeni*, în *Gazeta Transilvaniei*, 9 iunie 1907
Gane, N., *Zile trăite*, Iaşi 1902
Ghibănescu, Gh., *Ispisoace şi Zapise*, Vol. I, Partea I, Iaşi 1906
Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. IV, Iaşi 1908
Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. V, Iaşi 1908
Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul VIII, Iaşi 1913
Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, Volumul X, Iaşi 1929
Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XVIII, Iaşi 1927
Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XIX, Iaşi 1927
Ghibănescu, Gh., *Surete și izvoade*, vol. XX, Iaşi 1928
Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XXI, Iaşi 1929
Ghibănescu, Gh., *Surete şi Izvoade*, vol. XXIV, Iaşi 1930
Giurescu, C. C., *Principatele române la începuturile secolului XIX*, Bucureşti 1964
Giurescu, Constantin C., *Istoria pădurii româneşti*, Bucureşti 1976
Gonța, Alexandru, *Indicele numelor de locuri*, București 1990
Gonţa, Alexandru I., *Indicele numelor de persoane*, Bucureşti 1995
Gonța, Al. I., *O problemă de geografie istorică*, în *Studii*, an. XI, 1958, nr. 6
Gorovei, Artur, *Cruzimi*, Iaşi, Editura *Viaţa Românească*, 1921
Gorovei, Artur, *Folticenii. Cercetări istorice asupra oraşului*, Bucureşti 1938
Gorovei, Artur, *Folklorul şi Justiţia*, în *Şezătoarea*, No. 3-5. Anul XII, Mai-Iunie 1904
Gorovei, Artur, *Ouăle de Paşti*, Bucureşti 1937

Grigorovitza, Em., *Dicţionarul geografic al Bucovinei*, Bucureşti 1908
Hrehor, Constantin, *Muntele mărturisitor*, Editura Apologetica, Iași 2004
Iasinchi, Vasile, *Crucile de pe muntele Pietrosu*, Colecția Dacoromania 1962
Ioanițiu, Cicerone, *Martiri și mărturisitori ai Bisericii din România*, București 2004
Ionescu, Ion, *Esposiţiunea Naţionale din 1865 în Jassi – Catalogu Officialu*, Jasii 1865
Ionescu, Serafim, *Dicţionar geografic al Judeţului Suceava*, Bucureşti 1894
Iorga, Nicolae, *Conferinţe bucovinene*, Bucureşti 1919
Iorga, Nicolae, *Istoria Bisericii Româneşti şi a vieţii religioase a Românilor*, Vol. I, Vălenii de Munte 1908
Iorga, Nicolae, *La cronologia vechii domni moldoveni*, Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tomul XII, 1931
Iorga, N., *Opinia publică germană şi România lui Carol I, înainte şi după Războiul de Independenţă*, Bucureşti 1933
Iorga, Nicolae, *România cum era până la 1918*, volumul II, *Moldova și Dobrogea*, București 1972
Iorga, Nicolae, *Românismul în trecutul Bucovinei*, Bucureşti 1938
Iorga, N., *Studii şi documente cu privire la Istoria Românilor*, volumul VI, Partea II, Bucureşti, 1904
Iorga, N., *Studii și documente cu privire la Istoria Românilor*, vol. VII, partea III, București 1904
Iorga, N., *Studii şi Documente cu privire la Istoria Românilor*, Vol. XXI, Bucureşti 1911
Kogălniceanu, Mihail, *Cronicile României sau Letopiseţele Moldaviei şi Valahiei*, Tomul II, citat din Neculce, Ion, *O samă de cuvinte*, Bucureşti 1872
Kotzebue, Wilhelm, *Lascăr Viorescu /O icoană a Moldovei din 1851*, în *România Liberă*, Nr. 3238, Anul XII, joi 23 iunie / 5 iulie 1888; Nr. 3241, Anul XII, marți 28 iunie / 10 iulie 1888; Nr. 3457, Anul XIII, marţi 28 martie / 9 aprilie 1889; Nr. 3459, Anul XIII, joi 30 martie / 11 aprilie 1889
Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul I, Bucureşti 1898
Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul II 1899
Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, volumul III, Bucureşti 1900
Lahovari, George Ioan, *Marele Dicţionar Geografic al României*, Volumul IV, Bucureşti 1901
Lahovari, George Ioan, *Marele Dicționar Geografic al României*, Volumul V, București 1902
Lapedatu, Alex., *Antichităţile de la Baia* , în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, No. 2, Anul II, aprilie-iunie 1909
Lazăr, Grigore, *Monografia geografică a comunei Bogdăneşti, judeţul Suceava*, Bucureşti 1980
Lupescu, Mihai, *Intratul flăcăilor şi scosul fetelor la horă*, revista *Ion* Creangă, Nr. 6/1915
Marian, Sim. Fl., *Insectele. Limba, credinţele şi obiceiurile românilor*, Bucureşti 1904
Marie, Queen of Roumania, *The story of my Life*, London, Toronto, Melbourne and Sydney 1935
Martens, G. Fr. De, *Nouveau recueil général de Traités et autres actes relatifs aux rapports de droit international*, Tome XVIII, Goettingue 1898
Mihalache, M., *Cuza Vodă*, Ed. Tineretului, 1967
Mihordea, V., *Relaţii agrare din secolul al XVIII-lea în Moldova*, Bucureşti 1974
Morariu, Constantin, *Matrachi şi feciorii ei – Amintiri din trecut* , în *Amicul Familiei*, Nr. 19, Anul VII, 15/27 mai 1883

Morariu, Victor; Pavelescu, Ştefan, *Istoricul Reuiniunii muzical-dramatice „Ciprian Porumbescu” din Suceava / 1903-1938*, Suceava, 1939
Negruzzi, Iacob, *Din Carpaţi / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868
Nicolae, Eugen, *Monede de cupru bătute în Oraşul Nou (Şehr al-cedid)*, în *Revista numismatică*, 1992
Nistor, I., *Românii şi rutenii în Bucovina*, Bucureşti 1915
Panaitescu, P. P., *Obștea țărănească în Țara Românească și Moldova*, Bucureşti 1968
Petrescu, Ghenadie; Sturdza, Dimitrie A.; Sturdza, Dimitrie C., *Acte şi documente relative la Istoria Renaşterii României*, Vol. VII, Bucureşti 1892
Petriceicu-Hasdeu, B., *Etymologicum Magnum Romaniae*, IV, Bucureşti 1898
Platon, Gh., *Domeniul feudal din Moldova în preajma Revoluţiei de la 1848*, Bucureşti 1976
Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851
Rice, D. Talbot, *Byzantine Art*, London 1954
Roller, Mihail, *Răscoalele ţăranilor din 1907 – documente*, Bucureşti 1958
Rosetti, Radu, *Pământul, sătenii şi stăpânii*, Tomul I, Bucureşti 1907
Spleny von Mihaly, Gabriel, *Descrierea districtului Bucovina*, în *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice şi demografice*, Bucureşti 1998
Stanciu, Aurel, *Pagini monografice* – manuscris
Stanciu, Aurel; Drăguşanul, Ion, *Pagini monografice: Salcea, Mereni, Plopeni, Prelipca, Văratic*, Suceava 2004
Sturza, Dimitrie, *Însemnătatea divanurilor ad-hoc din Iaşi şi Bucureşti*, 1912
Todică, Gavril, *În plin necunoscut*, în revista *Societatea de mâine*, Anul IV, Nr. 22, Cluj, Duminică 5 ianuarie 1927
Ureche, Grigorie, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, ediţia Const. Giurescu, Bucureşti 1916
Varone-Niculescu, G. T., *Dicţionarul jocurilor româneşti*, Bucureşti 1931
Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904

Adevărul, No. 28, Anul I, vineri 16 septembrie 1888; No. 605, anul III, joi 30 august 1890; No, 638, Anul III, duminică 7 octombrie 1890; No. 1447, Anul VI, miercuri 24 februarie 1893; No. 1480, Anul VI, miercuri 31 martie 1893; No. 1654, Anul VI, vineri 1 octombrie 1893; No. 2435, Anul IX, joi 25 ianuarie 1896; nr. 9980 din 22 decembrie 1914; nr. 9994, 8 ianuarie 1915; nr. 10506, 10 iunie 1916; , nr. 14279, joi 17 iulie 1930; nr. 14280, vineri 18 iulie 1930; nr. 14351, 9 octombrie 1930;
Albina, Anul I, nr. 58, Viena, miercuri 7/19 martie 1866;Anul II, nr. 27, Duminică 4 aprilie 1899; No. 29, Anul X, 15 aprilie 1907
Analele Parlamentare ale României, Tomul 15, partea a 2-a Anexe, Iași 1848
Apărarea Naţională, Nr. 6, Anul I, Cernăuţi, joi 25 octombrie stil nou 1906; Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907; Nr. 27, Anul III, joi 9 aprilie stil nou 1908;
Biserica şi Şcoala, Anul XXIV, Nr. 39, Arad 24 septembrie / 7 octombrie 1900; Nr. 31, duminică 28 iulie / 10 august 1924
Buletin de la Société d’Etudes Psychiques de Nancy, 28 Année, No. 3, Novembre-Décembre 1927
Calendarul Minervei pe 1907
Catalog Administrația Domeniului Coroanei la Expoziția generală română din București 1906, București 1906
Comptes rendus des séances de L’Académie des Sciences, Paris 1949
Convorbiri literare, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868
Cultura Poporului, Nr. 94, Anul V, Cluj, duminică 18 ianuarie 1925

Dezbaterile Senatului, No. 75, 11 iunie 1893, Bucureşti
Domnia şi detronarea lui Cuza Vodă, Bucureşti, Biblioteca „Flacăra", nr. 8
Epoca, No. 136, marţi 6 mai 1886; No. 262, miercuri 8 / 20 octombrie 1886; No. 416, joi 16/28 aprilie 1887; No. 498, marţi 28 iunie / 9 august 1887; No. 668, joi 18 februarie / 1 martie 1888; No. 752, miercuri 25 mai / 6 iunie 1888; No. 773, duminică 19 iunie / 1 iulie 1888; No. 841, miercuri 14/26 septembrie 1888; No. 979, joi 23 februarie / 7 martie 1889; No. 1034, sâmbătă 29 aprilie / 11 mai 1889; No. 1026, joi 20 aprilie / 2 mai 1889; No. 15, duminică 19 noiembrie 1895; No. 73, duminică 4 februarie 1896; No. 192, sâmbătă 29 iunie 1896; No. 466, sâmbătă 31 mai 1897; No. 478, Anul III, vineri 13 iunie 1897; No. 482, marţi 17 iunie 1897; No. 536, Anul III, duminică 17 august 1897; No. 545, Anul III, joi 28 august 1897; No. 738, Anul IV, joi 16 aprilie 1898;
Gazeta Transilvaniei, nr. 90, 9 noiembrie 1855; Nr. 183, duminică 22 august / 4 septembrie 1910;
Iconar, Nr. 6, Anul III, 1997
Înfrățirea românească, anul V, nr. 1, 1 noiembrie 1928
Journal of the Society for Psychical Research, Volume XXIV 1927-1928
La Fraternité, Cinquieme année, No. 2, Paris, le 24 octobre 1894
La Justice, Neuviéme année, Paris, Samedi 14 avril 1888
La Liberté, 60 année, No. 22.303, Dimanche 24 mai 1925; 61 année, No. 22804, 5 octobre 1926
Monitorul Bucovinei, Fascicula 6, Cernăuţi 21 februarie nou 1921;
Monitorul Oficial, Nr. 88, 19 aprilie / 1 mai 1877; Nr. 23, 29 ianuarie / 10 februarie 1878; Nr. 51, 4/16 martie 1878; No. 63, 18/30 martie 1878; No. 63, sâmbătă 18/30 mai 1878; Nr. 93, 27 aprilie / 9 mai 1878; No. 152, miercuri 12/24 iulie 1878; Nr. 187, 24 august / 5 septembrie 1878; Nr. 238, 25 octombrie / 6 noiembrie 1878; No. 196, 2/14 decembrie 1881; No. 56, 12/24 iunie 1881; Nr. 85, 16/28 iulie 1881; No. 196, miercuri 2/14 decembrie 1881; No. 196, 2/14 decembrie 1881; No. 1, 1/13 aprilie 1882; No. 9, sâmbătă 10/22 aprilie 1882; No. 126, 1/13 septembrie 1882; Nr. 127, 2/14 septembrie 1882; Nr. 130, 17/29 septembrie 1883; No. 136, 24 septembrie / 6 octombrie 1883; Nr. 157, 20 octombrie / 1 noiembrie 1883; Nr. 216, 1/16 ianuarie 1884; Nr. 236, 29 ianuarie / 10 februarie 1884; No. 256, 24 februarie / 7 martie 1884; No. 138, miercuri 26 sept. / 8 oct. 1884; nr. 1, 2 aprilie 1885; No. 58, 14 iunie 1887; Nr. 85, 18 iulie 1887; Nr. 92, 28 iulie 1887; No. 167, 29 octombrie / 10 noiembrie 1888; No. 185, 20 noiembrie 1888; No. 199, vineri 9/21 decembrie 1888; Nr. 165, 23 octombrie 1890; nr. 176, 6/18 noiembrie 1890; No. 179, 10/22 noiembrie 1890; No. 185, 17/29 noiembrie 1890; Nr. 200, 6 decembrie 1890; No. 209, Marţi 18/30 decembrie 1890; No. 4, 5 aprilie 1891; No. 222, sâmbătă 11/23 ianuarie 1892; Nr. 224, 14 ianuarie 1892; Nr. 114, 23 august 1892; No. 117, joi 27 august / 8 septembrie 1892; No. 237, 29 ianuarie / 10 februarie 1892; No. 253, 16/28 februarie 1892; Nr. 114, 23 august 1892; No. 25, 3/15 mai 1895; No. 107, 12/24 august 1895; 13/25 august 1895; No. 118, 26 august 1895; No. 116, 24 august / 5 septembrie 1895; No. 118, 26 august / 7 septembrie 1895; No. 165, Sâmbătă 23 octombrie / 4 noiembrie 1899; Nr. 172, 2 noiembrie 1899; No. 173, miercuri 3/15 noiembrie 1899; Nr. 173, 3/15 noiembrie 1899; No. 174, 4/16 noiembrie 1899; Nr. 183, 15/27 noiembrie 1899; No. 205, 11/23 decembrie 1899; No. 206, 14/26 decembrie 1900; Nr. 128, 2 septembrie 1903; Nr. 82, 12 iulie 1908; Nr. 229, 17 ianuarie 1908; Nr. 253, 16 februarie 1908; nr. 175, 7 noiembrie 1910; No. 244, sâmbătă 2/15 februarie 1913; Nr. 203, 11 decembrie 1913; Nr. 262, 22 februarie 1914; nr. 213 din 19 decembrie 1914 / 1 ianuarie 191; Nr. 90, 9 august 1919; Nr. 203, 15 decembrie 1920; 7 octombrie 1922; Nr. 210, 26 decembrie 1922; Nr. 44, 28 februarie 1924; nr. 52 din 8 martie 1924; nr. 67 din 27 martie 1924; Nr. 107, 17 mai 1925; nr. 3, 3 ianuarie 1926; nr. 4, 5 ianuarie 1926; nr. 14, 19 ianuarie 1926; nr. 20, 25 ianuarie 1926; nr. 44 din 28 februarie 1926; Nr. 263, 24 noiembrie 1926; Nr. 241, 30 octombrie 1927; Nr. 109, 23 mai 1929; Nr. 2, 2

ianuarie 1940; Nr. 20, 24 ianuarie 1940; Nr. 49, 27 februarie 1941; Nr. 122, 26 mai 1941; Nr. 202, 27 august 1941; Nr. 220, 17 septembrie 1941; Nr. 223, 20 septembrie 1941; Nr. 231, marţi 30 septembrie 1941; Nr. 233, 2 octombrie 1941; Nr. 283, 28 noiembrie 1941; Nr. 24, joi 29 ianuarie 1942; Nr. 123, 30 mai 1942; Nr. 159, 11 iulie 1942; Nr. 167, 21 iulie 1942; Nr. 178, 3 august 1942; Nr. 50, 28 februarie 1943; Nr. 106, 8 mai 1943; nr. 112, 15 mai 1943; Nr. 179, 3 august 1944; Nr. 240, 17 octombrie 1944; Nr. 246, 27 octombrie 1945; Nr. 248, 30 octombrie 1945; Nr. 287, 11 decembrie 1946; Nr. 127, 7 iulie 1947; Nr. 135, 17 iunie 1947; Nr. 178, 6 august 1947; Nr. 179, joi 28 august 1947; Nr. 250, 29 octombrie 1947; Nr. 256, 5 noiembrie 1947; Nr. 268, 19 noiembrie 1947; Nr. 40, 18 februarie 1948; Nr. 140, sâmbătă 19 iunie 1948; Nr. 167, 22 iulie 1948; Nr. 191, 19 august 1948; Nr. 194, 23 august 1948; Nr. 203, 2 septembrie 1948; Nr. 229, 2 octombrie 1948; Nr. 3, 4 ianuarie 1949; Nr. 17, 21 ianuarie 1949; Nr. 20, 25 ianuarie 1949; Nr. 35, 11 februarie 1949
Opinia, Nr. 1876, vineri 10 mai 1913; Nr. 1877, Anul X, duminică 112 mai 1913; Nr. 1880, joi 16 mai 1913; No. 1883, Anul X, duminică 19 mai 1913; No. 1880, Anul X, joi 16 mai 1913; No. 1888, marți 28 mai 1913; No. 1889, Anul X, miercuri 29 mai 1913; No. 1963, duminică 18 august 1913; No. 1965, Iaşi, miercuri 21 august 1913; No. 1985, 13 septembrie 1913; No. 7261, joi 28 august 1914; No. 1266, miercuri 3 septembrie 1914; No. 90, 9 august 1919
Românulu, Anul VII, vineri 6 decembrie 1863; No. 1, Anul XI, joi 29 iunie 1867;
România Eroică, Nr. 3-4, Anul VII, iulie-august 1943
România Liberă, No. 465, vineri 8 decembrie 1878; No. 902, joi 5 iunie 1880; Nr. 2261, duminică 27 ianuarie 1885; Nr. 2412, Abul IX, joi 8 august 1885; Nr. 2415, Anul IX, duminică 11 august 1885; Nr. 2572, joi 27 februarie / 11 martie 1886; Nr. 2640, duminică 25 mai / 6 iunie 1886; Nr. 2604, 6/18 aprilie 1886; Nr. 2640, duminică 25 mai / 6 iunie 1886; Nr. 2667, Anul X, sâmbătă 28 iunie / 10 iulie 1886; Nr. 2995, joi 20 august / 1 septembrie 1887; Nr. 3121, Anul XII, miercuri 27 ianuarie / 8 februarie 1888; Nr. 3163, Anul XII, vineri 18/30 martie 1888; Nr. 3239, Anul XII, vineri 24 iunie / 6 iulie 1888; Nr. 3233, vineri 17/29 iunie 1888; Nr. 3248, Anul XII, joi 7/19 iulie 1888; Nr. 3250, Anul XII, sâmbătă 9/21 iulie 1888; Nr. 3392, joi 5/17 ianuarie 1889; Nr. 3431, vineri 24 februarie / 8 martie 1889; Nr. 3163, vineri 18/30 martie 1888; Nr. 3470, vineri 14/26 aprilie 1889; Nr. 3429, miercuri 22 februarie / 5 martie 1889; Nr. 3487, Anul XIII, sâmbătă 6/18 mai 1889;
Telegraful, No. 3973, Anul XVI, duminică 28 aprilie 1885
Tribuna, Nr. 56, Anul XI, sâmbătă 10/23 martie 1907
Tribuna Poporului, Nr. 144, Anul II, joi 30 iulie / 11 august 1898
Unirea, Nr. 64, Anul XXV, Blaj, marţi 29 iunie 1915; Nr. 82, Anul XXV, Blaj, marţi 17 august 1915;
Unirea Poporului, Anul IX, Nr. 5, Blaj, 30 ianuarie 1927; Nr. 10, Blaj, 6 martie 1927
Viaţa nouă, anul III, nr. 153, 30 mai 1915
Voinţa Naţională, No. 2234, Anul IX, 1/13 aprilie 1892

Cuprins